له چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زنجیرەی ژیاندنەوەی کەلەپووری ئەدەبی کورد ـ ژمارە (٢)

شیرین و خوسرەو

شاکاری شاعیری ناوداری کورد

خانای قوبادی

محمدی مەلاکریم
ئەندامی یاریدەری کۆڕی زانیاری کورد
ساغی کردوەتەوە و فەرهەنگی بۆ رێکخستوە و
پێشەکیی بۆ نوسیوە

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا
١٩٧٥

لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد
زنجیرەی ژیاندنەوەی کەلەپوری ئەدەبی کورد ــ ژمارە (٢)

شیرین و خوسرەو

شاکاری شاعیری ناوداری کورد

خانای قوبادی

محمدی مەلاکریم
ئەندامی یاریدەری کۆڕی زانیاری کورد
ساغی کردوەتەوە و فەرهەنگی بۆ ڕێکخستوە و
پێشەکیی بۆ نوسیوە

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا
١٩٧٥

من مطبوعات المجمع العلمي الكردي

شيرين وخسرو

رائعة الشاعر الكردي الذائع الصيت

خاناى قبادى

حققه و رتب قاموسه و قدم له

محمد الملا عبد الكريم

العضو الموآزر للمجمع العلمي الكردي

مطبعة المجمع العلمي الكردي

بغداد ــ ١٩٧٥

خانای قوبادیێ

وەك بە خەیاڵی هونەرمەندی کورد (بدیع باباجان)دا هاتوە

پێشەکی

تازە لە چاپکردنی (دیوانی مەولەوی) بوبوینەوە ، باوکم لە دانیشتنێکیا لەگەڵ خوا لێخۆشبو ئەحمەد بەگی توفیق بەگ ئاگادار ئەبێ کەوا ناوبراو (شیرین و خوسرەو)ێکی کۆنی (خانای قوبادی)ی لایە . لێی وەرئەگرێ و ئەیهێنێتەوە . کە سەیرمان کرد و هەندێکمان لێ خوێندەوە هاتینە سەر ئەو باوەڕە کەوا پێویستە بینوسینەوە و ئامادەی بکەین بۆ چاپ .

(شیرین و خوسرەو)ەکەی ئەحمەد بەگ لە ساڵی (١٢٣٥) یا (١٢٤٥)ی کۆچی « ١٨١٩ ــ ١٨٢٠ یا ١٨٢٩ ــ ١٨٣٠ ی زایینی »دا لە دێی (کەیمنە) لە هەورامانی لوهۆن کە ئیستا بەر ئێران کەوتوە ، نوسرابوەوە . نوسخەیەکی ناتەواو بو نوسیارەکەشی باسی ئەوەی کردبو . وێنەی بۆ گەلێ دیمەنی ڕازەکەش کێشابو . ئەتوانم بڵێم تێکڕای وێنەکانی لەو وێنانە سەرکەوتوتر بون کە لە هەندێ کتێبی لەم بابەتەی بە (چاپی بەرد) لەچاپدراوی ئەوسای ئێران و هیندا ئەیانبینین . بەداخەوە ئیستا ئەو نوسخەیەمان بە دەستەوە نیە تا زەنکۆگرافی ئەو وێنانە وەرگرین و وەك یادگاری هونەرمەندێکی کورد بڵاویان کەینەوە . ئەگەر بۆم ڕێکەوت جارێکیتر ئەو نوسخەیەم بکەوێتەوە دەست ، هەوڵ ئەدەم ئەو وێنانە بە وتارێکەوە بڵاو بکەمەوە .

لە ماوەی کاری نوسینەوەی ئەو نوسخەیەدا بۆمان دەرکەوت نوسخەکە هەڵەیەکی زۆری تیایە و گەلێ شوێنیشی بە ئاسانی ناخوێنرێتەوە و پێویست بە دانەیەك یا زیاتری هەمان کتێبە بۆ بەراورد و ڕاست کردنەوە . بۆیە بانگەوازێکمان لە ڕۆژنامەی (ژین)دا* بڵاو کردەوە بۆ داوای یارمەتی . ئەوەی بە دەنگمانەوە هات تەنها هاوڕێی ئەدیبم (کاکەی فەلاح) بو . دانەیەکی دەسنوسی لای هاونیشتمانێکی دارتاش بۆ پەیدا کردین و بۆی

---

* ڕۆژنامەی ژین ، ژمارە (١٦٧١)ی ساڵی (٣٧) ، ١٩٦٢/٥/٤

ناردێن . ڕاستەکەی ئەو دانەیە هەرچەند بە بەراورد لەگەڵ دانەکەی مـاڵی ئەحمەد بەگدا لەمێژ نەبو نوسرابوەوە ، گەلێکی یارمەتی داین . ئـەم کتێبەی ئێستا لە بەردەستی خوێندەوارانایە بەرهەمی لەیەکدان و بەراوردی ئەو دوو دانەیەیە .

کە لێبوینـەوە نوسخەکەی ماڵی ئەحمەد بەگمان دایـەوە بە خاوەنی و ئەوی سولەیمانیشمان ناردەوە بۆ کاکەی فەللاح . پاشان ، وەك زانیم ، کاکە ئەو نوسخەیەی لە خاوەنەکەی وەرگرتوە و ناردویە بۆ مامۆستا (م . ئەورەنگ) کە ڕۆشنبیرێکی کوردی ئێرانە ، خۆی بە تۆژینـەوەو لێکۆڵینەوەی زمان و کەلەپوری ئەدەبی کوردەوە خەریك کردوە .

نوسخە لێکۆڵراوەکەی ئێمە هەر وا بە بێکەس لەنـاو کتێبخانەکەماندا مایـەوە . ڕاستـەکەشی هەرچەنـد بیـرم لێ ئەکـردەوە لەچـاپدانی کتێبێکی وا زل چەنـد زۆری تێ‌ئەچێ ، هیوای لەچاپدانی لـە دڵم ئەبڕا و لە دڵی خۆما ئەموت با بۆ خۆی بکەوێ . تا ئەمـساڵ پاش گەڕانەوەم لە مۆسکۆ لەگەڵ برای بەڕێزم دوکتۆر کەمال مەظهەر ئەحمەدی ئەمێنداری گشتیی ئەو سەردەمەی کۆڕی زانیاری کورددا باسی ئەم کتێبەم ئەکرد . دوکتۆر کەمـال بڕیاری دا بێخـاتە بەردەمی ئەنجـومەنی کۆڕ تا لە مەسـەلەی لەچـاپدانی بکۆڵنەوە . زۆری نەخایاند بڕیار درا و دەس‌کرا بە لەچاپدانی و ئەوەتا ئێستا لە بەردەستی خوێندەوارانی ئازیزدایە .

ڕاستتان ئـەوێ مەسـەلەی بڕیـاردانی چاپ‌کردنی ئـەم (شیرین و خوسرەو)ە زۆر زوو بڕایـەوە . تا ئەو کاتە هێشتـا فەرهەنگۆکەکەی ئامادە نەکرابو . دیارە ئەم پێشەکییەشی بۆ نەنوسرابو .. خۆ ئاشـکراشە نەخرابوە سەر شێوەی ڕێنوسی کۆڕ . لەگەڵ دەست‌کردن بـە لەچاپدانیا وردە وردە خرایە سـەر ڕێنوسی کۆڕ و پاش لێبونەوەش لە چاپ فەرهەنگۆکەکەی ئامادە کرا . بۆیە ئەو ناتەواوییانەی بەر چاوی خوێندەوارانی خۆشـەویست ئەکەون هەندێکیان ئەگەڕێنـەوە بۆ کاری پەلـە ، بەڵام هەرچـۆن بێ ئەو بـە پەلە لەچاپدانە با ناتەواویش بێ ـ گەلێ لە لەچاپنەدان و هەل لەکیس‌دان چاترە.

بۆیە ، من بـەر لەوەی ڕەخنەگر ڕەخنـەم لێ بـکرن ، نەك لـە ترسی ڕەخنە ، بەڵکو چونکە بنیادەم خۆی بە ناتەواویی خۆی بزانێ چاترە ، پێ لە ناتەواوییەکانی کارەکەم ئەنێم و ئەوانەیان‌هەستم پێ کردوێ ئەیانخەمە ڕوو.جا خوێندەواریش دەرکی بە چیی‌تر کرد زۆر پێ‌خۆش‌حاڵم گوێی بۆ ڕاگرم و بەڵکو ئەگەر جارێکی‌کە کەسێکی‌تر بـە جۆرێکی‌تـر ئەم شاکـاری ئەدەبی کوردەی

لەچاپدابەوە کەڵك لە ناتەواییەکانی کارەکەی من وەربگرێ و هەڵەکانم راست بکاتەوە و هەمۆشمان ئەزانین هیچ کارێك یەکەن دەردۆ بە تەواوێ و پوختەیێ نایەتە ئەنجام ، هەرچەند ناشبێ ئەمە بکەین بە پاساودەری کەم و کورتێ و ناتەواوێمان .

ناتەواوێی یەکەم ئەوەیە لەبەر ئەوەی لە سەرەتادا هەر نوسخەکەی ئەحمەد بەگم بە دەستەوە بو زیاتر پشتم بەو نوسخەیە بەستوە و جیاوازییەکانیم لەگەڵ نوسخەی سولەیمانێ لە پەراوێزەکەدا نۆسیوە « (أ)م کردوە بە نیشانەی نوسخەی ئەحمەد بەگو (ب)م کردوە بە نیشانەی نوسخەی سولەیمانێ » . کەچی پاشان لە کاتی لەچاپدانا بۆم دەرکەوت تێکڕا نوسخەکەی سولەیمانێ پشت پێ بەستراوترە ، هەم لەبارەی بەڕاستێ نۆسینەوە و هەم لەبارەی جیاوازێی هەندێ ڕستە و وشەشەوە .

ناتەواوییەکی‌تر ئەوەیە بەهۆی ئەوەوە کە شێوەی نۆسینەوەی کوردێی جاران وەك نۆسینەوەی فارسێ وابو ، زۆر جار (گ) ئەکرا بە (ك) و دۆ نوختە ئەبۆ بە یەك نوختە و بەپێچەوانەشەوە و ، (و)ی عەطف و (ی)ی ئیضافە ئەپەڕین ــ هەندێ هەڵە لە نۆسینەوەدا ڕۆی داوە . لەوانەیە هەندێ وشەش بەهۆی نەنۆسینی جارانی حەرفی حەرەکەوە ، بە شێوەیەکی نادروست خوێنرابنەوەو لەبەرئەوە بە هەڵە نۆسرابنەوە* . هەندێ ناویش لە هەندێ شوێنا وەك خۆیان نەنۆسراونەتەوە . لەدوایێ ئەم کتێبەوە و لە (چەوت و ڕاست)ەکەیدا ئیشارەتم بۆ چەند شوێنێکی لەم چەشنە کردوە . هەرچۆن بێ من لام وایە ڕاست کردنەوەی تەواوی ئەو هەڵانە بەسراوە بە دۆزینەوەی نوسخەی ڕاست و دروستی جوان نۆسراوە و بە ئامادە کردنی فەرهەنگی زاراوەی (گۆرانێ)** و بەدەستەوە بۆنی فەرهەنگی زمانە ئێرانییە کۆنەکان و ، من خۆم ئەوەندە ئەتوانم بڵێم بەگوێرەی توانام درێغیم نەکردوە .

ناتەواوییەکی‌تر ئەوەیە ئەو خوێندەوارەی شارەزای زاراوەی گۆرانێ نەبێ تەنها بە سەیرکردنی فەرهەنگۆکی داوێنی کتێبەکە کاری بەتەواوێ مەیسەر نابێ . بەڵام چاریشم نەبو . ئەگەر بمویستایە هەمۆ شیعرێکی یا زوربەی شیعرەکانی لێك بدەمەوە کتێبەکە لای کەمی سێ ئەوەندەی ئیستای

---

* وەك خوێندنەوەی (موشك) و (موشکین) بە (میشك) و (میشکین) کە بە شێوەی نۆسینی کۆن وا ئەنۆسران (مشك) و (مشکین) .

** گۆرانێ ناوی ڕاستەقینە و زانستییانەی ئەو زاراوەیە ئیستا خەڵك پێی‌ئەڵێن (هەورامێ) .

لێ دەرئەچوو . ئەوەش واتە لەچاپ نەدانی ، چونکە هەر کۆڕی زانیاری کورد بۆ توانێ ئەرکی لەچاپ دانی بگرێتە ئەستۆی خۆی و ئەویش ئەو دەسەڵاتەی نەبو کتێبێکی لەمە قەبەتر لەچاپ بدا . سەرەڕای ئەوەش وشەیەکی زۆرم لە کتێبەکەدا هاتوەتە ڕێ مەعنایم نەزانیوە ، نەخوازەلا ئەوانەی پەیوەندیان بە کەرەستەی جەنگ و شایی و خشڵ و جل و بەرگی ژنان و ڕاو و ڕابواردنی گەورە گەوران و ڕەنگ و شتیواوە هەیە . لێکدانەوەی ئەمانەش ئەبێ بکەوێتە ئەستۆی ئەوانەی شارەزای ژیانی ڕەسەنی کوردەواری و فۆلکلۆری میللی و زمانە ئێرانییە کۆنەکانن و بێگومان بە لێکۆڵینەوەی ئەم جۆرە وشانە سامانی زمانەوانی و ئەدەبی و فۆلکلۆریمان گەلێ دەوڵەمەند ئەبێ .

ئەمە ئەو ناتەواویانەن کە خۆم هەستم پێ کردوون . لە دەرەتانێکی زۆر تەسکا نەبێ ، کە ئەویش خۆم ئیشارەتم بۆ کردوە ، هەڵەم ڕاست نەکردوەتەوە لە ئەسڵی کتێبەکەدا . هەر دەسکارییەکیشم کردبێ لە پەراوێزەکەدا نوسیومە .

کە مەعنای وشەیەکم لە فەرهەنگۆکەکەدا لێدابێتەوە ، زیاتر تەنها ئەو مەعنایەم لێداوەتەوە کە ئێتشم پێ بوە . ئەگینا زوربەی وشەکان گەلێ مەعنای تریشیان هەیە . لە وشە ڕاستەوخۆ یا بە ڕەسەن عەرەبی و تورکییەکانیشا ئیشارەتێکم کردوە و زیاتر (ع)ێکم بە مەعنا (عەرەبی)و (ت)یەکم بە مەعنا (تورکی) نوسیوە . ئەموێست ئەوانیکەشیان بە (ف = فارسی) و (گ = گۆرانی) و (کخ = کرمانجیی خوارو) لێك جوێ بکەمەوە . بەڵام چونکە زوربەی ئەو وشانەی کە لە کتێبەکەدا هەبوون و لە زاراوەی کرمانجیی خوارودا نین ، لە فەرهەنگە ئێرانییەکانم دەرهێناون و لەو باوەڕەشدا نەبوم (خانا) ئەو وشانەی وەك وشەی فارسی بەکارهێنابێ ، هاتمە سەر ئەو باوەڕە کەوا ئەو وشانە بە مەعنای تەسکی وشەی فارسی نین ، وشەی ئێرانیی کۆنن تێکەڵن لەنێوان زاراوەیگۆرانی و زاراوە ئێرانییە کۆنەکانیتراو هەندێکیشیان ئێستاش لە زۆر لەو زاراوانەدا ماونەتەوە . من خۆم چونکە شارەزاییەکی زمانەوانیم نیە ناتوانم لەم ڕوەوە لەمە زیاتر بنوسم . هەر ئەوەندە ئەڵێم بە بەکارهێنانی ئەم جۆرە وشانە لە زاراوەی گۆرانیدا وام دێتە پێش چاو گۆرانی ــ کە هەورامیی ئێستا قۆناغێکی تازەترییەتی ــ و زاراوە ئێرانییە کۆنەکان بەچکەی یەك دایکن و پەیوەندییەکی بەتینیان لەنێواندا هەیە. لەبەرئەوەش لە گەلێ شوێنا بەتەنها مەعنا لێدانەوەی یەك وشە کار مەیسەر نەئەبو چونکە (ضەمیر) لە زاراوەی گۆرانیدا وەك لە زاراوەی کرمانجیی خوارودا دانانرێ و لەیەككردنەوەی (فیعل) و (ضەمیر)یش ڕاست نەئەبو ،

لە گەڵێ شوێنا مەعنای ڕستەم پێکەوە لێداوەتەوە .

لەدوایێ ئەم بابەتانەشەوە ئەبێ بڵێم کەوا بۆ زانێنی مەعنــای وشـەکان کەڵکم لەم فەرهەنگە ئێرانییانە وەرگرتوە : (برهان قاطع ، باهتمام دکتر محمد معین) ، (فرهنگ عمید) ، (واژه نامهء نوین) ، (فرهنگ اورنگ) ، (فرهنگ مردوخ) . هەروەها (فەرهەنگی خاڵ) و (فەرهەنگی مەهاباد)یش . لەناو ئەمانەشدا کەڵکم لە (برهان قاطــع) و (فرهنگ عمید) لــەوانیکەیان زیاتر وەرگرتوە .

★ ★ ★

(شێرین و خوســرەو)ی (خانای قوبادێ) ، وەك لــە خوێندنەوەی تێکستەکەیەوە بــۆ هەر (گۆرانێ) زانێك دەرئــەکەوێ ، تەنهــا چیرۆکێکی دڵــدارێی شێــرین و خوســـرەو و کارەســاتی فەرهــاد و ســـەرەنجامی تراژێدیایێیان و خۆ تێهەڵقورتاندنی پڕ لەنەگبەتێی شێرۆیەی کوڕی خوسرەو نیە لــە ژیــانی باوکیا . بــەر لە هــەرچی شاکارێــکی ئەدەبییــە لە شــێوەی داستانێکا . ئــەوەی فارسێ و گــۆرانێ بــزانێ و بەراوردێــکی خوسرەو و شێرینەکەی شاعیری بەناوبانگی بە دایك کورد* و بە باوك ئاذەربایجانێ و بە زمانی ئەدەب فارسێ : (نیظامێ گەنجەوێ) بکا لەگەڵ ئەم کارەی شاعیرێکی ناو و نیشان کــورد کردوێەتی کــە بەداخەوە هــەر ئەوەندەی لــێ ئەزانێن پێیئەڵێن (خانای قوبــادێ) ، یاخود وەك خۆی لە شوێنێــکی کتێبەکەیا بە خۆی ئەڵێ (خانای خان قوباد) ، بۆی دەرئەکەوێ کارەکەی نیظامێ گەنجەوێ لە چاو کارەکەی ئەمــا وەك ئەسکالێتێــك دێتە پێش چاو خانــا بە پێشـاندانی دیمەنی جوان و وەصفی ورد و دەربڕ و ڕەوانبێژیانەی گۆشت و دەمار و پێستی پێ پۆشێبێ و خوێــنی تێزاندبێ و گیانی کــردبێ بە بــەرا ، لەگەڵ ئەوەشدا کە کارەکەی خانا (٥٥٢٦) بەیت و هینەکەی نیظامێ « بەگوێرەی

---

* نیظامێ گەنجەوێ لە (لەیلا و مەجنوون)ەکەیدا وا باسی دایکی ئەکا :

گر مــادر من رئیســهء کرد ،
مادر صفتانه پیش من مــرد ،
از لابــەگری کــرا کنـم یاد ،
تا پیش من آردش به فریــاد ؟

واتە ئەگەر دایکی من کە سەرۆکی کورد بو (یا ناوی « رئیسـة » بو و کورد بو) دایك ئاسایێ بەر لە من ، یا لە بەردەمی مــنا ، مرد ، من لە کوڕۆزانەوەی خۆما هاوارە کێ بکەم تا بێ بە هاوارمەوە و بیهێنێتە لام ؟

چاپی ۱۹٦۰ی ئەکادێمیی ئاذەربایجان لە باکۆ » (٦۱۸۸) بەیتە و بەو پێیە ئەبۆ ئەمی نیظامیی بالآتر بوایە چونکە قەوارەی ڕازەکە لای هەردوکیان تێکڕا وەك یەکە .

زۆر بە ئاواتەوە بۆم بـۆم بلوایە بەیت بەیتی ئەم شێـرین و خوسرەوە نازارەم لێك بدایەتـەوە تا بۆ هەمـو کورد زمانێـك وەك بۆ ئەوانە بـوایە کە زاراوەی گۆرانیی ئەزانن . بەڵام بەداخەوە کارێکیوا کاتێکی زۆری ئەوێست و وەك وتم لەچاپدانیشی دارایەکی زۆری پێویست ئەکـرد و هێچیشیان لە دەسەڵاتا نەبو . بۆیە ئەمەی کـە ئیستا ئەیخەمە بەردەسـتی خوێندەوارانی کورد ، ئەگەر بمانەوێ بێ زیادە ڕەوێ بدوێین ، تەنهـا تێکسـتی لێكدراو و بەراورد کراوی دۆ نوسخەی جیا جیای شێرین و خوسـرەوە لەگەڵ نێمچە هەڵاوێردنێکی یەکێکیان لە هەندێ شوێنا و ئەویان لە هەندێ شوێنیتردا و هەوڵێکی سەرەتایی ڕاسـت کردنەوەی بەشی زۆری وشـە نەزانراوەکانی . دیارە مەبەستم ئەوە نیـە کارەکەی خۆم لە بـەردەمی خەڵکدا بە کەم پێشان بدەم . ڕاستەکەی ئەوەی من کردۆمە ئەوەتە تێکستێکم خستوەتە بەردەستی خوێنـدەواری کوردو کـاری لێکۆڵـەرەوەی دوارۆژم ئاسـانتر کـردوە و فەرهەنگۆکێکی پتـر لە (۳۲۰۰) وشـەیێ بەشـی هـەرە زۆر ــ گۆرانـیم لەم شێرین و خوسرەوە دەرهێناوە . جا ئەگەر هەر خۆم بۆم لوا جارێکیکە بەسەر کارەکەی خۆمدا بێمـەوە و پوختتری بکەم ئەوە ئـارەزوی دڵمە و ، ئەگینا بێگومان ڕۆژێـك دێ نەك هەر ئـەم تێکستە ، هەمـو پاشماوەیەکی ئەدەبیی نەتەوەکەمان بخـرێتە بەر تیشکی لێکدانەوە و لێکۆڵینـەوە و وەك پاشماوەی ئەدەبیی گەلانیکە ئامادە بکرێن و کۆڕی ئەدەبیان پێ بڕازێنرێتەوە.

بەداخەوە ئێمە مێژۆی ژیانی (خانا) نازانین تا تێبگەین ئاخۆ یەکێ بوە لە مەلا پایە بڵندەکانی کوردستان ، یا هەر یەکێك بوە لەوانەی پێیان ئـەوترا (میرزا) و چێژێـکی شیعر و ئەدەبیان هەبـو و بە هێزی خۆیـان توانایەکی ڕۆشنبیریـیان بۆ خۆیان پێكئەهێنـا و هەر لـەم ڕێگایەوە هێوایـان تیا هەڵئەکەوت ئەبۆ بە سەرامەدی دەوری خۆی . بۆیە ئەبێ بۆ زاڵ کردنی تیشکی ئاگاداریی بەسەر کەسایەتیی خانادا ، تا ئەو ڕۆژەی شتێکی باوەڕ پێکراوی بەش کردۆمان لەبارەیەوە بۆ دەرئەکەوێ ، پەنا هەر بەرێنە بەر بەرهەمەکانی خۆی کە تائیستا لـەم شێرین و خوسـرەوە و لە چەنـد پارچە شـیعرێکی بەولاوەمان لەدەستا نیە .

لەو شیعرانەی خانا کە بۆ ئێمە ماونەتەوە (حەوت بەند)ەکەی نیشانەی ئەوەن کە هەم مەلایەکی ئاگـادار بوە و هەم پیاوێکی دڵ دڕدۆنـگیش بوە . مەسەلەی (جەبر و ئیختیار) واتە ئاخۆ بنیادەم خۆی دروستکەری کاری خۆیەتی وەك موعـتەزیلەکان ئەڵێـن ، یاخود خـوا بە زۆر پێـی ئەکا وەك جەبریەکان ئەڵێن ، یا نیمچە دەسەڵاتێکی کەم یا زۆری هەیە وەك بەشەکانی ئەهلی سوننەت ئەڵێن ، مەسەلەیەکە نەك تەنها بیری خاوەن بیرانی پێشەوەی ئیسلام ، بەڵکو تێکڕای فەلسەفەی ئایدیایی خەریك کردوە . لەناو ئەوانـەدا کە لە سەدەکانی تاریکایی داهاتنی بیری ئیسلامدا ئازایانە مەشخەڵی بـیری ئازادیان هەڵگرتوە و ڕێگای پرس و توێژینەوە و گومانیان گرتـوەتە بەر خانا لوتکەیەکی ڕۆشنە . لەو (حەوت بەندە)یدا هەرچەند ناتوانی دەس بە هەمو شتێکەوە بنی ، جـێ پەنجەی خـۆی بە ژیانی بیریی جیـهانی ئیسلامەوە بەجێهێشتوە . ئێـرە جێگەی لێکۆڵینـەوەی ئەم بابەتە نیە و بـا بمێنێ بۆ شوێنی خۆی . من لەم نمونە هێنانەوە تەنها ئەوەندەم مەبەست بو بـگەمە ئەو ئەنجامە کە خانا (کوڵکە خوێندەوار) نەبوە ، ئەگینا پەنجەی نەئەخستە بابەتیوا قورس و پڕ مەترسییەوە .

نەك تەنها حەوت بەندەکەی، خۆش بەختانە ئەم شیرین و خوسرەوەشی لەبارەی ڕۆن کردنەوەی پایەی زانستیی خاناوە بابەتێکی هەژار و بێ دەرامەت نیە ، گەلێ شتی لێ هەڵئەکرێنرێ . بۆیە من لێرەدا وردە وردە ئیشـارەت بە هەندێ بابـەت ئەکەم کـە لە خوێندنـەوەی تێکستی کتێبـەکەوە دێـنە بەردەستی خوێندەوار و بەگوێرەی توانـا و پێویستیی شوێـن لەسەریان ئەنوسم .

لە چوار چێوەی ئەو پـەراوێزە ئەدەبییەدا کە خانـا بۆ تێکستی ڕازی ڕوداوەکانی شیـرین و خوسرەو و فەرهاد و شیـرۆیە و دەس و پێوەندی دەربار و کۆڕی جەنگ و ڕاوێژ و ڕابواردنی ئەمانەی کردوە ، گەلێ بابـەتی وامان دێتە ڕێ باری تێگەیشتن و بیر و باوەڕی خانامان لەبارەی گەلێ ڕوی ژیانەوە بۆ دەرئـەخەن . ئـەوەی ئەم داستـانە ئەخـوێنێتەوە لـە هەستی شانازیی خانا بە خۆی ، بە کورد ، بە کوردستان ئاگادار ئەبێ .. بە باوەڕی لەبارەی سـتەم و داد پـەروەریی و جۆری حوکمـڕانی و ڕژێمی کۆمەڵایەتی ئاشنا ئەبێ .. هەڵوێستی دەربارەی ئافرەت و خۆشەویستی و بەسەربردنی ژیان و گەلێ بابەتیتریشەوە بۆ دەرئەکەوێ .. شارەزای گەلێ سەری ژیانی ناوەوەی دەرباری حوکمڕانان و پیلان گێڕانیان و پەیوەندی ڕاستـەقینەی حوکمڕانان و کاربەدەستانی بەردەسـتیان و جـۆری بیر کردنـەوەی چینی

حوکمڕان ئەبێ .. لە فۆلکلۆری جەنگ و ڕاو و ڕابواردن و شایی و شیوەن و گەلێ سەری‌تری ژیانی چینەکانی سەرەوەی کۆمەڵی کۆنی کوردەواری شارەزا ئەبێ .. بەڵێ ڕاستە خانا کە لەم باسانە ئەدوێ باسی سەردەمێکی تایبەتی و کەسانێکی تایبەتی ئەکا بەئاسانی نابەسرێنەوە بە کوردستان و کۆمەڵگای کوردەوە . بەڵام من وای بۆ ئەچم خانا بۆ دروست کردن و خستنە قالبی ڕووداو کەرەستەی لە ژیانی سەردەمی خۆی وەرگرتوە یاخود بە واتایەکی‌تر بیلێین ژیانی بیری و کۆمەلایەتی‌ی کوردستانی دەوروبەری خۆی لە سەردەمی خۆیا لە چوار چێوەی ڕازی خۆشەویستی‌ی شیرین و خوسرەودا خستوەتە ڕوو . ئەوە زۆر ئاسانتر و عەقڵ گرتوترە ڕووداوەکە بخەیتە چوار چێوەی ژیانی سەردەمی خۆتەوە تا بڕۆی لەنێو پەڕەی کتێبە کۆنا باسی سەردەمی ڕابوردوو و جۆری ژیانی ئەو سەردەمە بدۆزیتەوە و ڕووداوەکەی لێ بئاڵێنی ، ئەمە ئەگەر بابەتی‌واش لەنێو پەڕەی کتێبە کۆنا دەسگیر ببێ .. ئەمە ڕاستییەکە بە درۆدا ناخرێتەوە و بۆیە ئەو شتانەی خانا لەم بابەتانەوە باسیان ئەکا نرخێکی تایبەتییان هەیە بۆ پەردە هەڵماڵین لە ڕووی ژیانی کۆمەلایەتی‌ی ئەو سەردەمەی ئەو ناوچانەی کوردستان کە خانا تیایانا ژیاوە و شارەزایان بوە و تێکڕا کوردستانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژهەڵاتی باشوور ئەگرێتەوە .

خانا هەرچەند لە سەردەم و شوێنێکی پێشکەوتوودا نەژیاوە گەوهەری بەهرەوەری و لێهاتنی تیا تێشك بداتەوە ، خۆی ، خۆی باش ناسیوە و لە تاقی کردنەوەی ژیان ئەوەندەش حاڵی بوە کەوا پیاوی بەهرەمەند هەمیشە لەژێر خۆڵی پێ‌نەزانینا نامێنێتەوە . لەگەڵ ئەوەشدا کە زیاتر لە جاری بە شان و باڵی (نیظامی)یدا هەڵداوە ، خۆی لەو بە کەمتر دانەناوە . بە خۆی ئەڵێ بێتە مەیدانی کارەوە و بەرهەمێکی وەك بەرهەمەکەی نیظامی شایان بخاتە بەردەست تا خەڵکیش بیناسن و بازاڕی ڕەواج پەیدا بکا و لای‌وایە بێ کارێکی‌وا عومری بە زایە ئەڕوا . تەنانەت وایش پێشان ئەدا ئەم ئەرکەی لە غەیبەوە خراوەتە ئەستۆ و نوسینی شیرین و خوسرەوەکەی بە گوێڕایەڵی‌ی فەرمانی سرۆش دائەنێ :

ئەو ڕۆ کە خامەی عەنبەر شەمامە
وەش بۆ کەرد جە موشك ئینشای ئەی نامە

تەئریخ هیجرەت (ختم المرسلین)
موطیع دیوان شەرح شەرع و دین

ڕۆی دۆشەممە بی (ذی حجة الحرام)
هەزار و پەنجا و یەکصەد سێ تەمام

ناگا جه وەختێ مێنای صوبح دەم
جه جام خورشێد ڕەوشەن بێ چون چەم

جه پەردەی ئەسرار لامەکان ماوا
سرۆشێ بەی طەور بەگۆشم یاوا

واتێ : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شێوە
جانشێن قەیس پەی لەیلا لێوە

چێش مبۆ چون نەظم (نیظامێ)ی دوڕ سەنج
به لەفظ شێرێن به بێ لاره و لەنج

جه وەصف فەرهاد شێرێن و پەروێز
باوەری به ڕەقص خامەی عەنبەرێز

عەیبەن پەرێ تۆ دانای دوڕ شناس
دەمێ چون صەڕڕاف یاقوت و ئەلماس

جەی بازار عەشق جه ڕای پڕ هۆشێ
مەشغوڵ بی به کار جەوهەر فرۆشێ

حەیفەن وێنەی تۆ جەواهیر بارێ
نەکەرۆ پەی وێش ڕەنگێن بازارێ

خاطرت جەم بۆ جەوهەرێی لاڵ سەنج
دانای دوڕ شناس ، گەنجوور کۆی گەنج

هەرکەس وێنەی تۆ گەوهەر بارشەن
دانا و بزورگان خڕێدارشەن

گوشاد کەر زوبان جەواهیر بارت
تا گەرم بۆ ظەرێف سەودای بازارت

وەر نه جه دەوران تۆ جه بێ کارێ
عومرێ به زایە و به پۆش مویارێ

ئەم ئەرکەش لە هەستێکی خاوێنی نەتەوە پەروەرێ و شانازێ کردن بە کورد و کوردستانەوە ئەخاتە ئەستۆی خۆی و ئەڵێ هەرچەند فارسێ زمانێکی وەك شەکر شێرینە ، کوردێش لە فارسێ شێرین‌ترە و پێویستە لەم دنیای بەد ڕەفتارەدا (کە تا ئیستا ڕێی بەکارهێنانی زمانی خۆمانی لێ

گرتوین) هەرکەس ئەو زمانەی خۆی بەکار بێنێ کـە خوا پێی‌داوە و کەواتە ئەبێ ئـەم ڕازی شـیـرینی شـیـرین و خوسرەوەش ، وەك چـۆن نیظامێ هۆنیویەتـەوە ، منیش بیهۆنمەوە و بـە کوردیش بیهۆنمـەوە تـا تێکڕای خەڵکی کوردستان لێی بەهرەمەند ببن :

یا ڕەب بە فیراق فەرهاد کۆکەن !
بە خورشید حوسن شیرین ئەرمەن !

بە ئیستیلای عەشق خوسرەو پەرویز !
بە خۆش خیرامیی گوڵگۆن و شەبدیز !

بە خامەی موشکین شاپوور چینێ !
بە ناز شیرین ، بەو نازەنینێ

بە ساز و بە لەحن شۆخ نیکیسا !
بە نەبیر ئاهەنگ موعجیزەی عیسا !

بە طوغیان دەرد بێ دەرمان عەشق !
بە طۆفان سەدد ئەسر مەینەت مەشق !

وینەی (نیظامێ) صەیقەل دەر زەینم ..
بە سورمەی دانش ڕەوشەن کەر عەینم ..

تا کە ماجەرای شیرین و خوسرەو ،
سەنگ تاشیی فەرهاد ، سەرگوزەشت ئەو ،

باوەرۆ وە نەظم خاستەر جە گەوهەر
بە ڕەشح خامەی شۆخ بۆ عەنبەر

ڕاستەن مواچان فارسێ شەکەرەن
کوردێ جە فارسێ بەڵ شیرین‌تەرەن

پەی چێش ؟ نە دەوران ئەی دنیای بەدکێش
مەحظوظەن هەر کەس بە زوبان ویش ..

مەعلومەن هەر کەس بە هەر زوبانێ ،
بواچۆ نەظمێ جە هەر مەکانێ ،

وینەی عورووسان زیبای موشك چین ،
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین ،

خاریج جه مەعنێ نمبۆ مەضمۆنش ،
کریابۆ چون شیعر (جامێ) مەوزۆنش ،

جه لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ ..
شێرین‌تەر جه شەهد شێرەی قەند مبۆ ..

جه عەرصەی دنیای دۆن بەد فەرجام ،
بە دەستور نەظم (نیظامێ) تەمام ،

بە لەفظ کوردێ ، کوردستان تەمام*
پێش بوان مەحظوظ ، باقێ (والسلام) ...

خانا لە تاقێ کردنەوەی ژیانی خۆیەوە گەیشتوەتە ئەو ئەنجامە کە ڕژێمی ستەم دنیا بەڕێوە ئەبا و جیهان داد پەروەریێ تیا نیە :

خانا ، بۆ ، وەسەن زوبان درازێ ..
کۆن ئەو صاحێب عەدڵ تۆ پێش بنازی ؟ !

کۆتا کەر ئەی حەرف بە دەوان دەو
وێر دەر بە فرمان دڵگێر خوسرەو ..

هەستێکی قوڵی نارەزایێ لە جەور و ستەم و عەوداڵییەکی بەسۆزی بەدوای داد پەروەریێدا تیا بوە ، ژیانی خۆشی لە داد پەروەریێ ڕژێمی کۆمەڵایەتییەوە ناسیوە :

جه گەرمێی ئافتاو عەدڵ و ئینصافش ،
جه بەرق شمشێر خارا شکافش ،

گورگ و مێش جه عەدڵ ئەو جەمێن چون شەم
صێغەی ئیخوانێ وەندشان وە هەم ..

---

* لاموایە لەمەوە دەرئەکەوێ کەوا تا ئەو سەردەمەش خانا ئەم کتێبەی نوسیوە ، شێوەی (گورانێ) زمانی ئەدەبیێ یەکگرتوی کوردستانی ڕۆژهەڵات بوە ، چونکە خانا ڕازەکەی بەم زاراوەیە هۆنیوەتەوە . بۆیە من لێرەدا (کوردستان تەمام)ەکەی خانا ئەخەمە تەنها چوار چێوەی کوردستانی ڕۆژهەڵاتەوە چونکە لە باکور و ڕۆژاوای کوردستانی گەورەدا لەو سەردەمەدا زمانێکی ئەدەبیێ‌تر بوە کە کرمانجیێ سەرووە .

به شاهێش مەردوم بەو طەور بێن خورسەند ،
بە عەدڵ و دادش موەردن سەوگەند ..

سەنگ دڵەی سەخت ظاڵمان شوم ،
نەرم بێ جە قورص ئوستورلاب مۆم ..

زەراعەت جە نور ئەو زولف بۆ عەنبەر
یەك بە صەد مكەرد ، بەڵكە زیادتەر ..

تەنانەت لای وابوە سەنگ و تەرازوی هەڵسەنگاندنی خەڵك لای خواش داد پەروەری و نا دادپەروەرییە و داد پەروەری بە بەهەشتی زانیوە ئەگەرچی كافریش بێ :

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور :
هەر كەس عادڵ بۆ چون هورمز بەی طەور

بەرگوزیدەی ذات حەیی ئەكبەرەن ..
مەحفوظەن جە نار ئەر صەد كافرەن ..

ئەڵێ ئەگەر پاشا دادپەروەر بێ ، واتە ئەگەر ڕژێمی كۆمەڵایەتی ڕژێمێ بێ بۆ سودی كۆمەڵانی خەڵك ، زەوی ئەبێ بە عەنبەری بۆن خۆش و ، بە پێچەوانەشەوە ئەگەر پادشا ستەمكار و بەد بێ و بیر لە سودی گشتی نەكاتەوە وڵات وێران ئەبێ و خەڵك حەسانەوە بە چاوی خۆیان نابینن :

بەڵێ جە خانای عەطارید خامە ،
مونشیی وەصف زولف عەنبەر شەمامە ،

بە سەمع شەریف بشنەو حیكایەت :
ئەر قەصدش خێرەن والیی ویلایەت ،

بە جای گوڵ زەمین ماوەرۆ گەوهەر ..
سەنگ مبۆ بە لاڵ ، خاكش بە عەنبەر ..

ئەر والی بێ عەدڵ ، شەرارەت پیشەن ،
بەد جینس ، بەد كار ، دور جە ئەندیشەن ،

ولگەی مەملەكەت كەی مەعمور مبۆ ؟
ئەیمەنی و ڕاحەت جە خەڵق دور مبۆ ..

بە پێویستی سەرشانی پادشاهانی دائەنێ كە دادپەروەر بن و لەگەڵ

نۆکەر و لەشکری خۆیانـا بگونجێن و دڵی خەڵکی شـاد کەن و ئەمێن نەبن لەوە کە جارێك دوعـای ستەمدیدەیەکیان لێ بکەوێـتە کار تاج و تەختیان بشێوێنێ :

واتش : ئەی خوسرەو ، دانای خیرەدمەند ،
وێنەی بابای وێت چێش مبۆ یەك چەند

چەنێ سوپاهێ و نۆکەر بسازی ؟
بتەرسی جە مەرگ ، مەظلۆم بنوازی ؟

دەمێ هەم بە عەدڵ مسکینان کەر شاد !
مەملەکەت بە عەدڵ دادت کەر ئاباد !

حەذەر کەر جە چەنگ سەرهەنگ ئەجەل
فەلای زیندەگیت بکەرۆ قەبەل ..

خۆف کەرە ، خوسرەو ، صوبحێ یا ئێوار
دوعای مەظلۆمێ لێت بگنۆ بە کار ...

شێوەی ڕاسـتی چارکردنی گێر و گرفت و بڕیـار دانیشی بە پرس و ڕاوێژ زانیوە و لای وا بوە تەنها لێکۆڵینەوە و ڕاوێژ بە یـەك کردنی کۆمەڵ ئەتوانێ کار مەیـسـەر بکا و بیری تاقە کەس ، با ئـەو کەسەش زۆر وریا و خاوەن بیر بێ نامانگەیەنێتە ئەنجام :

بەڵێ دەستوورەن نە عەرصەی دەوران :
وەختێ کار سەخت ڕۆ دۆ نە ئینسان ،

ئەر چون ئەفلاطوون مۆ شکاو مبۆ ،
فرێ پێش خەرێك هەم خەرکاو مبۆ ..

خوسرەو کەرد بە هۆش ڕەوشەنێی ضەمیر
ئەی کارە بە دەست ڕوجۆع تەدبیر

پەی چێش ؟ مواچان : یە پەند پیرەن
تەحلیل موشکوڵ هەر بە تەدبیرەن ..

خانا ، وەك لە تێکستی شیرین و خوسرەوەکەیەوە پتر لە جارێ دیاری ئەدا ، لە مەیدانی مۆسیقادا شارەزایێ بوە . بۆ نمونە لە چەند شوێنا ناوی پەردەکانی مۆسیقا ئەهێنێ و وایشیان باس ناکا کە تەنها لە (نیظامی)یەوەی

وەرگێڕابێتە سەر کوردیێ . لەم شیرین و خوسرەوەدا ناوی پەردەی (عێراقیێ) و (حیجاز) و (بزورگ شەهناز) و (گەنج باد ئاوەرد) و (گاو گەنج) و (گەنج سۆختە) و (شادڕەوان مرواریێ) و (تەخت طاقدیسیێ) و (ناقوس) و (حوققەی کاوس) و (موشك دانە) و (ئارایش خورشید) و (نێمە ڕۆز) و (قوفل ڕۆمیێ) و (سەروستان) و (سەرو سەهیێ) و (نۆشین بادە) و (ساز نەورۆز) و (موشك مالیێ) و (دلارای شەودێز) و (شەب فەڕڕوخ) و (ڕۆز فەڕڕوخ) و (غونچەی کەبك دوریێ) و (نەخچیرەگان) و (کین سیاوش) و (کین ئیرەج) و (باغ شیرین) و (نەورۆز) و (عوششاق) و (ماهۆر) و (مەغلوب) و هیتریش بەرچاو ئەکەوێ کە زۆربەیان وەك بە ناوەکانیانا دەرئەکەوێ (مۆسیقای تەصویریێ)ن . هەروەها خانا ناوی گەلیێ لە ئامرازەکانی مۆسیقاش ئەهێنیێ وەك (ساز) و (چەنگ) و (نەی) و (دەف) و (عود) و (سەمتور) و هیتکە .

بە درێژیش لە گەلیێ موناسەبەتی باسی ئەستێرە گرتنەوەدا بۆ زانینی بەختەوەریێ یا نەگبەتیێ ، شارەزاییێ خۆی لە زانستی ئاسمان شوناسیێ پێشان ئەدا و ناوی (زیج) و (ئوستورلاب) و ئەستێرەکان و بورجەکانی ئاسمان دێنیێ ، هەر یەك لە جێی خۆیاندا و بەجۆرێك کە نیشانەی ئەوە بیێ لە گوترە قسە ناکا .

هەروەها لە خوێندنەوەی ئەم شیرین و خوسرەوەوە ئەگەینە ئەوە کە خانا شارەزاییێ لە زانستی ئابوریشدا هەبوە . قسە لە قانونی (پێشان و داوا ـ العرض والطلب) ئەکا و ئەلیێ :

پەی چێش ؟ کە دنیا یە بازارشەن
هەر جینسیێ دوێ کەس خرێدارشەن

بەی طەورەن دەستور جە لای سەوداگەر
بەهای ئەو جینسە مبۆ گرانتەر

تەنانەت هەلگرتنی کەل و پەلیشی بە نیازی فرۆشتنی لە دوارۆژا بە گرانتر بە کارێکی سودمەند نەزانیوە لەبارەی ئابورییەوە و لای وا بوە ئابوریێ فامی ڕاستەقینە مادەم کەل و پەلەکەی ڕەواجی بیێ زوێ ئەیفرۆشیێ و لای خۆی ڕاگیری ناکا و ئەو فرۆشتنەی و خستنەوە کاری پارەکەی بۆ کڕین و فرۆشتنی کەل و پەلی نوێ قازانجی زیاترە بە بەراورد لەگەڵ هەلگرتنیا بۆ ماوەیەك کە بنیادەم خۆی نازانیێ زۆر ئەخایەنیێ یا کەم ئەخایەنیێ ، بە نیازی فرۆشتنی بە گران و ئاخۆ پاشان ئەو پارەیە ئەکا کە ئەو مەبەستیەتی یا نە :

بەڵێ جە لای ئەهل دانای دیاری
خاس نیەن کەرۆ کەس تیز بازاری

مەتای هەرکەسێ خرێدارشەن
ئەر زۆ بۆەرشۆ صەرفەی کارشەن

دەولەمەند ئەوەن کاڵای ویش دایم
چون ڕەواجش بۆ نەکەرۆش قایم

لە شیرین و خوسرەوی خاناوە دیاری ئەدا خانا خۆیشی دڵدار بوە . لەویادا کە باسی هۆیەکانی دانانی کتێبەکەی ئەکا ، ئەڵێ :

واتن : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شێوە !
جانشێن قەیس پەی لەیلا لێوە !

کەواتە وا خانا خۆی کرد بـە جێنشـینی مەجنون و خۆی بە شێتی لەیلایەك دایە قەڵەم . لە ڕاستیدا سـەرەڕای ئەم پێ لێنانەی خانا خۆیشی زۆر دۆرە شاعیرێ بتوانێ ڕازی دڵدارییەك وا بەسـۆزەوە بنوسێ ئەگەر لە تاقێ کردنەوەی ژیانی خۆی و ژانی تایبەتێی خۆیەوە کەرەستەی ڕازاندنەوەی کارەکەی وەرنـەگرێ . توانـایوا هەرگیز لە ئاگادارییەکی (نەظـەری)ی خۆشەویستییەوە بۆ کەس مەیسـەر نابێ . ئەوەی خانا دەریئەبڕێ ئەنجامی ئاگرێکی بەتینی عەشقە بەربوەتە دڵی و کارێکی لێ کردوە بڵێ :

بەڵێ ، زۆر عەشق ضەرب پەنجەی فەرد
سەدد ئەسکەندەر مکەرۆ بە گەرد

بەرق شۆڵەی عەشق نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ بە هەرکەس چون ترێشقەی هەور

تا ظوهور سەخت ڕۆی (یوم القرار)
مکەرۆش وە پەند واتەی ڕۆژگار ..

سۆد سەودای عەشق دایم گریانەن ..
قنیاتش هەر زۆخ جەرگ بوریانەن ..

شەڵڵا کەس سەرسام سەودای عەشق نەبۆ !
منەت زەدەی دەرد مەجنون مەشق نەبۆ !

بەڵام صەد داخ و صەد مخابن .. کڵاو ڕۆژنەیەك نیە لێیەوە بڕوانینە

مێژوی ڕابوردو بزانین ئەم لەیلای خانایە چۆن کچە کوردێك بوە .. ئاخۆ دڵی بەخشیوە بەم مەجنونە دڵسۆزەی ، یان ئەوینی ژمارەیەکیتری خستوەتە سەر دەفتەری شەهیدانی لە ژمارە نەهاتوی دەردی عەشق ؟!

ئەگەر بە وردی لەم شیرین و خوسرەوەی خانای قوبادی بکۆڵینەوە گەلێ داب و نەریتی کۆنی کوردەواریمان بۆ ڕون ئەبێتەوە کە مەگەر هەر لەم جۆرە بەڵگانەدا خرابنە سەر کاغەز و سەرچاوەیەکی نوسراوی تایبەتییان نیە . بۆ نمونە لە باسی لەدایکبونی خوسرەودا (ل ٢١ ــ ٢٣) چۆنیەتیی بێشکە دروستکردن و ڕازاندنەوەی و بەشەکانی ئەو پۆشەمەنییانەی لە بێشکەدا بەکار هێنراون و ئەو جل و بەرگانەی کراونەتە بەری خوسرەوی منداڵ (یا هەر منداڵێکی کەی چینی سەرەوەی کۆمەڵ) هەمو ڕون کراونەتەوە .

لە باسی جەنگی خوسرەو و بارامی چۆبینا (ل ٢٥١ ــ ٢٥٦) بە درێژی باسی لەشکر ئارایی و ئەو جۆرە چەکانەی هەردولا بەکاریان هێناوە و جۆری بە ڕوی یەکا هەڵشاخانیان لە شێوەیەکی ڕەوان بێژییانەی ڕازاوەدا ڕون کراوەتەوە .

لە باسی ئەنجومەن گرتنی خوسرەوا ، پاش بەزینی بارام چۆبین و بیستنی هەواڵی مردنی (ل ٢٨٩ ــ ٣٠٠) ، خانا بە درێژی جۆری بیر و باوەڕی پادشاهانی ئەو سەردەمە و ئایدیای حوکمڕانییان و هەڵوێستیان بەرابەر بەردەستیان پێشان ئەدا و نمونەی بیر و باوەڕیان ئەخاتە ڕو کە چۆن مێشکی خەڵکیان سڕ ئەکرد و کارێکیان ئەکرد کەس بیر لە بەربەرەکانێیان نەکاتەوە . لە باسی پیلان نانەوەی شێرۆیەیشدا بۆ کوشتنی باوکی و قایل کردنی پاسەوانەکانی و بێدەنگ کردنیان و پاشانیش سەر شۆڕ کردنی کاربەدەستە گەورەکانی دەوڵەت (ل ٦٦٩ ــ ٦٨١) نمونەیەکی ئەو حوکمڕانییانەمان دێتەوە پێش چاو کە لەسەر بناغەی سودی کۆمەڵ و وەفاداری بۆ ئایدیایەکی بەرز و پاك دانەمەزراون و پارێزگارەکانیان هەر کە لە سودی تایبەتیی خۆیان بێگومان بون و متمانەیان کرد توشی هیچ زیانێك نایەن ، زو دەستیان لێ ئەشۆنەوە و پشتیان ئەدەن بە زەویدا . هەروەها لەبەرئەوەش کە ئاشکرایە خانا یا هەر شاعیر و نوسەرێکیتر بۆ تۆمار کردنی ئەم جۆرە بابەتانە ، وەك وتمان ، زیاتر کەڵك لە باری هاوچەشنی دەور و چەرخی خۆی وەرئەگرێ تا لە کتێبی کۆن ، ئەتوانین بگەینە ئەو ئەنجامە کەوا ئەوەی خانا ئەیگێڕێتەوە و ئەیداتە پاڵ خوسرەو وێنەیەکی ژیانی چینی

سەرەوەی سەردەمی خۆشیەتی. ئەمەش ، بە تێ‌گەیشتنی من ، بۆ لێکدانەوەی مێژۆی کۆمەڵایەتیمان ڕۆناکییەکی باش و کەرەستەیەکی بەکەڵکە ، نەخوازەڵا کە ئێمەی کورد مێژۆمان لە گەلێ ڕوەوە بوە بە باخی بێ باخەوان و بەرهەمی کۆنەکراوەتەوە .

هەر لەو بابەتانەی ئەتوانین وەك کەرەستەیەکی فۆلکلۆریێ کەڵکێکی باشیان لێ وەرگرین و خانا لەم کتێبەیدا جێی کردۆنەتەوە ، باسی لاواندنەوەی خوسرەوە لەلایەن شیرینەوە (ل ٧٠٦ ــ ٧٠٩) و باسی شتن و کفن کردنی (ل ٧١٠ ــ ٧١١) و گۆڕ بۆ هەڵکەندنی (ل ٧١٣ ــ ٧١٤) وجل و بەرگی ئازیەت‌باریێ لەبەرکردنی شیرین (ل ٧١٤ ــ ٧١٥) و باسی چۆنە گەرماوی و شتنی لەلایەن کەنیزەکەکانیەوە (ل ٧٤٩ ــ ٧٥١) و خشڵ و قوماشی جل و بەرگی ژنانە و خۆ ئارایشت دانی ژنان (ل ٧٥١ ــ ٧٥٦) . ئەمانە هەمۆ شایانی ئەوەن بکرێن بە سەرچاوەیەکی دەوڵەمەندی لێکۆڵینەوەی ژیانی ئەتنۆگرافیایێی کورد و گەلێ کەرەستەی بەنرخیان لێ دەربهێنرێ . سەرەڕای ئەوەش کەوا ئەم هەمۆ جۆرە جل و بەرگ و بۆن خۆشێ و کەل‌وپەلی ئارایشت و کەرەستەی جەنگ و ڕاو و ڕابواردن و خواردنەوە و خواردن و ئەم هەمۆ ڕەنگانەی کە خانا ناویان ئەهێنێ (ل١٨٧ و هەندێ شوێنیتر) نیشانەی پلەیەکی پێشکەوتوی شارستانەتین کە کوردستانی ئەو دەمەی پێ گەیشتبو .

خەباتی شیرین بۆ پاراستنی مایەی سەربەرزیێی خۆی و خۆ بە دەستەوە نەدانی و نەبۆنی بە هۆیەکی ڕابواردنی خوسرەو وبەرگریێ کردنی لە مافی خۆی لە پێکهێنانی ژیانێکی خاوێنی ژن و مێردێدا ، لەگەڵ ئەو هەمۆ تەقەلایەشدا کە خوسرەو دای بۆ ئەوەی بێ مارە بڕێن دەستی بەسەرا بگرێ ، کە بەشێکی زۆری کتێبەکەی گرتوەتەوە ، هەروەها خۆ بە کوشت دانی لەپێناوی وەفا و پارێزگاریێی ڕۆسۆریێی خۆیا کە ئەمیش هەر لە سەرەنجامی شیرینەوە دیاری ئەدا ، لەلایەکەوە ئامۆژگاریەکی بەسۆدە بۆ ئافرەتان کە لە جیهانێکا ئەوان خاوەنی هیچ نین تیایا و پیاو خاوەنی هەمۆ شتێکە ، ئاگاداری خۆیان بن و بە قسەی لۆس پێیان هەڵنەخلیسکێ . لە لایەکی‌کەشەوە نمۆنەی شیری پاکی ئافرەت و بیری ورد و خاوێنیەتی نەخوازەڵا ئەگەر بەراوردی لەگەڵ هەڵوێستی خوسرەو و شیرۆیەی کوڕی بکەین .

پێلان نانەوەی شیرینیش بۆ ژار دەرخواردانی مریەمی ژنی خوسرەو و کۆسپ هەلگرتن لەڕێی خۆیدا (ل ـ ٤٢٤) و تەگبیر کردنی خوسرەو و پیاو ماقوڵانی بۆ لێبونەوە لە فەرهادی دلدار (ل ـ ٣٩٩) و کوشتنی خوسرەو لەلایەن شێروّیەی کوڕیەوە کە تەماعی کردبوە شیرینی باوەژنی خۆی لەگەل ئەوەشدا کە دیارە لەچاو شیریندا زۆر منال بوە ، چونکە لە ڕازەکەوە وا دەرئەکەوێ کە خوسرەو بەر لە شیرین هەر مریەمی هێناوە و ئەبێ شێروّیە کوڕی مریەم بوبێ و ، دەست بە زاخا چۆنی شێروّیە بە تۆلەی شیرین کە هەوەس ڕانیی نازەوا کارێکی پێ کرد بە دەستی خۆی تەخت و تاراجی خۆی لە بن بێنێ (بەشی دوایێ کتێبەکە) ، ئەمانەش هەمو نمونەی ژیانی بۆگەنی چینەکانی سەرەوەی کۆمەلی دەرەبەگین خانا دەریان ئەخات بۆمان .

خانا وەك نوسەرێکی ئازاد و لە تانە و ناتورە لێنان نەترساو ، باسی ناسکترین دەمی بەیەكگەیشتنی پیاو و ئافرەتمان بۆ ئەکا و لە شێوەیەکی ڕازاوەی ئەدەبیدا چۆنیەتیی ڕوودانی ئەو کارەمان بۆ ئەگێڕێتەوە (ل ٤٦٠ ـ ٤٦١) و (ل ـ ٤٦٩) و (ل ـ ٦٣٩) . من کە بەراوردی ئەو ڕۆژە و ئیستا ئەکەم کە هێشتا نوسەر ناتوانێ باسێکی کاری جینسی بخاتە چوار چێوەی ڕۆمان یا شیعر یا تەنانەت کتێبێکی ڕۆشنبیریی ڕوتیشەوە بێئەوەی توشی کێشە و سەر ئێشە و ڕێ لێ گرتنی بلاو کردنەوە و بەر دەم کەوتنی خەلکی هەلەوەڕ ببێ ، تێئەگەم خانایەکی لە کوێرە دێیەکی لە ناخی چەرخی دەرەبەگییا ژیاوی ـ کوردستانا چۆن ئازایانە و بێپەروا بابەتێکیوا ناسکی هێناوەتە ئاراوە و زیاتر لە جارێ باسی لێ کردوە .

لەم شیرین و خوسرەوەیدا ، خانا ناسکترین پارچە شیعری بۆ بابەتی دلداری و خۆشەویستی تەرخان کردوە . جوانترین شێوەی ئەدەبیی خۆی بەم مەسەلە نەمرەی مرۆڤایەتی بەخشیوە . هەر لایەکی ئەم کتێبە ئەگری نیشانەی ڕاستیی ئەم قسەیەیە . بۆ نمونە ئەو گفتوگۆ دوور و درێژەی نێوان خوسرەو و فەرهاد (ل ٣٦٧ ـ ٣٧٠) و ، ئەو لەبارەی دلدارییەوە دوانەی نیکیسا و باربود بە زمانی شیرین و خوسرەوەوە (ل ٥٨٥ ـ ٦١٤) و ، ئەو هەمو گفتوگۆی دلدارییەی لەنێوان شیرین و خوسرەو خۆیانا ڕابوردوە و ، ئەو هەمو ڕووداوانەی ڕازەکە گشتی و بەتایبەتی باسی فەرهاد ، کە هەمو نیشانەی هێزی خۆشەویستیی شیرین بۆ خوسرەو و فەرهاد بۆ شیرینن ، لە دنیای شیعری دلداریدا گولی تەوقە سەر و سەر سنگ و یادگاری

هەرگیز کوێر نەبـوەوە و مێژوی هەرگیز نەسـڕراوەن و لە دەفتەری ئەدەبی کوردیشدا هەریەکە شاکارێکن ببڕای ببڕ گەردی زەمانەیان لێ نانیشێ و ڕوی سوریان خۆڵاوێ نابێ .

خۆ ئەگەر وەك کارێکی ئەدەبێی ڕۆت سەیری ئەم پاشماوە گرانبەهایەی خانا بکەین و بە چێژێکی ئەدیبانەوە چاوێك بە هەندێ بابەتیا بگێڕین وەك باسی بـاری دەروونێی فەرهاد لـە کاتی هەڵکەندنی تونێلـەکەی بێستون و نەخشـەکانی قەد تاشە بەردەکانا (ل ــ ٣٧٧ و پاشـەوەی) و باسی ناشیرینێی ئەو ئافـرەتەی شـیرین خوسـرەوی سەرخۆشـی ناردبوە سـەر جێگای (ل ــ ٦٣١) و باسی ئەو ئێوارەیەی شێرۆیە خوسرەوی باوکی تیا کوشت (ل ــ ٦٨١ و پاشەوەی) و باسی ئاکام هاتنی خوسـرەو (٦٨٣ ــ ٦٨٤) و خۆ ئامادە کردنی شێرۆیە بۆ کوشتنی باوکی (ل ٦٨٧ ــ ٦٨٩) و کاتێ کـە بەسەر سـەری باوکیەوە وەستابو و هێشتا دەستی تێنەچوبو بێکوژێ و لە کێشەیەکی سەختی دەروونیدا بۆ لەنێوان چاکە و خراپەدا (ل ٦٨٦ ــ ٦٨٧ و ل ــ ٦٩٣) و کوشتنەکەی (ل ــ ٦٩٦) و گریان و لاواندنەوە بەسۆزەکەی شیرین بۆ خوسرەو (ل ٧٠٦ ــ ٧٠٧) و ماڵاوایيە دلگیرەکەی لە کەنیزەکەکانی (ل ٧٥٩ ــ ٧٦٠) و پێشاندانە هونەریەکەی چاوەڕوانێ کردنی خوسرەو لەو دنیادا (ل ــ ٧٦٠) و لاڵانەوەی شیرین لەگەڵ خۆی و وەسفی دوا تاوەکانی ژیانی و شکاتی بە خەیاڵ لای خوسرەو کە شێرۆیە چێی کرد و چێی بەسەر وڵات هێنا و گفتوگۆ خەیالیيەکەی لەگەڵ خوسرەوی نەماو لەبارەی بەهـاری نوێوە و ئەنجا خۆ کوشتنـەکەی (ل ٧٦٧ ــ ٧٨٢) ، بـەڵێ ئەگەر بەچاوی هەڵسـەنگاندنێکی ئەدەبییەوە ئەم بابەتانە بخوێنینەوە بۆمان دەرئەکەوێ خانا چۆن هونەرمەندێ بوە و کارەکەی لە جیهانی ئەدەبدا چ شاکارێکە و مایـەی چۆن شانازییەکە بۆ ئەدەبی کورد .

خانا لەگەڵ گێڕانەوەی هەر کام لە ڕۆداوەکانی ئەم داستانەیدا تابلۆیەکی ڕەنگین دروست ئەکا وەختە بڵێم ڕۆداوەکەی لەناوا ون ئەبێ یا ئەبێ بە چەند پارچەی ورد وردەوە ، هەر کامێکیان شتێکی ئەوتۆی لێ پێك‌نایەت ، بـەڵام لەگەڵ تێکڕای ئەو ڕەنگانەدا کە ئەو بە دەوروبەریا ڕشتویەتی شەبەنگە بـە ڕۆژێك ، پەلکە زێڕینەیەکی پاش بارانی لێ پێك‌دێ بنیادەم هەر حەز ئەکـا سەیری کا چۆن بە ئاسمانی ئەدەبی بەرزەوە خەرمانەی داوە .. ئەمە ، بە لای منەوە ، یەکێـکە لە نیشانە هەرە دیاریيەکانی شیـرین و خوسرەوی خانا ، یەکێکە لەو نیشانانەی کە نیظامی بە قولە پێیشیدا ناگاتەوە تیایاندا .

بۆیە ، ڕۆداوەکانی داستانی شیرین و خوسرەو ، وەك خانا پێشانیان ئەدا ، شایانی ئـەوەن ببن بە کەرەستەی بەردەسـتی تاقمە هونەرمەندێکی بەهرەدار و لێهاتو کۆمەڵە تابلۆیەکیان لەسـەر بکێشن مایەی شانازی بن هەم بۆ ئەدەبی کوردیش و هەم بۆ هونەری جیهانیش .

ئەو هونەرەی خانـا لە کتێبەکەیدا بە گشتی و لەو پارچـانەیدا تۆزێ لەمەو پێش پەنجەم بۆ ڕاکێشـان بەتایبەتی ، دایهێناوە ، شایانی توێژینەوەیەکی پسپۆڕانەیە لەلایـەن ئەدیبێکی بالا دەسـتەوە کە چێژێـکی ئەدەبیی وردی هەبێ و لەوە بەدەرە کە من توانای ئەوەم ببێ بە درێژی لێی بدوێم و لـەوە زیاتری لەبـارەوە بڵێم کـە لە چڵە پۆپـەی وردی و ڕازاوەیی و جـوانی و ڕەوانبێژیدایە . هەر لەمەشەوەیە وا بە متمانەوە ئەڵێم ئەگەر ئەم شیرین و خوسرەوەی خانـا بە زمانی یـەکێ لە گەلە بـۆ لواوەکانی ڕۆژهەلات یا ڕۆژاوا نوسرابوایە ئیسـتا یەکێ لـە جوانتریـن و بەرزتـرین ئۆپێـرا و بالێتەکانی جیهانی لێ ئامادە کرابو شانۆ پایە بڵندەکانی جیهان بە شانازییەوە پێشانیان ئەدا و باشتـرین نومایندەیەکی ئەدەبی کـورد و گەلی کورد ئەبـو لە کۆڕ و کۆمەڵەکانی جیهانی ئـەدەب و هونەر و ڕۆشنبیریدا . بـەلام چارەڕەشی و نەگبەتییەکەی لەوەدایە بە کوردییە و هی کوردە !

لە چەند دێرێـکەوە کە خانا لە سەرەتای ئەم شیـرین و خوسرەوەیدا نوسیویە دیاری ئەدا کەوا شارەزای هونەری هەڵسەنگاندنی ئەدەبیش بوە . پێوانەی خانا بۆ شیعری سەرکەوتو بریتییە لەوە لەبارەی ناوەڕۆکەوە بێمەعنا نەبێ ، لـە ڕوی داڕشتنەوە ڕازاوە و جـوان بێ ، هاوسـەنگیش بێ . ئەمە هەڵسـەنگاندنێکی ڕاست و دروستە بۆ شیعر ئەگەر دیمەن و ناوەڕۆك لە یەك جوێ نەکەینەوە و ئەگەر نکوڵی لەوە نەکەین کە شیعر خاسیەتی هونەریی تایبەتیی هەیە لە پەخشانی جوێ ئەکاتەوە . ئێمە چیمان ئەوێ لە شیعر لە ناوەڕۆکێکی بەسود و دیمـەنێکی هونەری و جوان و هاوسـەنگیی تاکانی زیاتر ؟ تا ئەمڕۆ سەنگ و ترازویەکی لەمە وردتر بـۆ شیعر نەدۆزراوەتەوە مەگەر لای ئەوانەی لە هەمو خاسیەتێکی ڕوتی ئەکەنەوە .

خانا ئەڵێ :

مەعلومەن هەر کەس بە هەر زوبانی ،
بواچو نەظمی جە هەر مەکانی ،

وێنەی عورۆسان زێبای موشك چین ،
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین ،

خاریج جە مەعنێ نەبۆ مەضمونش ،
کریابۆ چون شیعر (جامێ) مەوزونش ،

جە لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ ..
شێرینتەر جە شەهد شێرەی قەند مبۆ ..

لە ڕوی لێکۆڵینەوەی مێژوی ئەدەبی کوردیشەوە بابەتێك لەم شێرین و خوسرەوەدا سەرنجی منی ڕاکێشاوە ، ئەوەش ناهاوجوتێی شیعری لاواندنەوەیە . هەندێ لەو شیعرانەی خانا بە زمانی شێرینەوە خوسرەویان پێ ئەلاوێنێتەوە (ل ـ ٧٠٧) هاوجوت نین. بۆ ؟ نازانم ! بەڵام بێگومانم لەوە کە ئەو جورە وشانەی لەم لاواندنەوەیەدا بەکارهێنراون لەوانە نین ئەوەندە کەم بەکاربهێنرێن هاوتایان بەئاسانێ بۆ پەیدا نەکرێ . بڵێی ئەوە نیشانەی یەکێك لە خاسیەتەکانی شیعری کۆنی لاواندنەوە و شێن و کوتەڵ بوبێ ؟ ئەمە بابەتێکە من ناتوانم بڕیاری تیا بدەم . بە ڕای من پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەکی زیاترە . ئەوەش بەندە بە دەسخستنی تێکستی کومەڵێك شیعری جورجوری لاواندنەوە بە کوتەلەوە کە پتر لە ناوچەکانی ڕوژهەڵاتی باشوری کوردستانا باوە .

لە شێرین و خوسرەوی خانادا نیشانەی دەنگ دانەوەی بیر و کرداری شوڕشگێڕێی گەلانی دراوسێ لە کوردستانا دیاری ئەدا . (عماد الدين نسیمی) شاعیر و ئازادبیرێکی ئازەربایجانێ بوە لە سالی ٧٧١ی کوچێ « ١٣٦٩ ــ ١٣٧٠ی . ز »دا لەدایك بوە و لە سالی ٨٢٠ « ١٤١٧ ــ ١٤١٨ »دا کونەپەرستان لە حەلەب پێستیان گرووە . خانا لە شیعرێکی شێرین و خوسرەوەکەیدا ناوی نەسیمێ ئەهێنێ و وەك کەسێك کە لە بیر و باوەڕی خوی پاشگەز نەبێتەوە ـ یادی ئەکاتەوە . بە زمانی مریەمی ژنی خوسرەوەوە کە وێستویەتی وەفا و خوشەوێستیی خوی بو خوسرەوی مێردی دەربڕێ ، ئەلێ :

ئەر چون نەسیمێ مکەنان پوسم
هەرتا زیندەنان هەر تونی دوسم

ئەمە لەبارەی زانینی ڕادەی بلاو بونەوەی دەنگ و باسی بیری ئازادێ خوازێ و شوڕشگێڕییەوە لە کوردستانا شتێکی بە بایەخە . پیاوێکی وەك نەسیمێ لە حەلەبدا بە فتێی کونەپەرستان بگرون و خانا لە کوێرە دێیەکی

کوردستانا دەنگ و باسی بزانێ و ناوی بخاتە ناو شیعریەوە ، نیشانەی ئەوەیە کوردستانیش لە کار تێکردنی بیری شۆڕشگێڕێ بێبەش نەبوە و لەتاریکایێ سەدەکانی ناوەڕاستا تیشکی بیری ئازادی گەیشتوەتێ .

لە لایەکیتری شیرین و خوسرەودا دەرئەکەوێ کەوا لە سەردەمی خانادا سەبێل کێشان گەیشتبوە کوردستان و کورد شارەزای تۆتن بوە . خانا سۆزی دلی شیرین لە دوریی خوسرەو ئەشوبهێنێ بە دوکەلی توتنی توند و ئەلێ :

جە دماى یەك سـاڵ طوغیان کـەرد دەردش
سـەودا چـون دوی تونـد تەماکو بـەردش

ئەوەی تائیستا زانراوە ئەوەتە لە دەوروبەری ١٦٥٠ای زایینیدا ، واتە ١٠٠ ساڵێك بـەر لە نوسینی خوسـرەو و شیـرینی خانا توتـن گەیشتوەتە ئێران . مقۆ مقۆی حەلالی و حەرامیی دوکەل کردنیش لەناو مەلاکانا و ئاخۆ ڕۆژوی پێ ئەشکێ یا نە ، ئەگەڕێتەوە بۆ ئەم سەردەمە . هەرچۆن بێ وابزانم ئەمە یەکەمین بەلگەیە مێژویەك بۆ پەیدا بونی توتن لە کوردستانا دیاری بکا .

مەسەلەیەکی گرنگ کە لە خوێندنەوەی تێکستی شیرین و خوسرەوەوە ئەتوانین بێگەینێ ئەوەتە شیرین خوسرەوی بە دڵ خۆش وێستوە هەرچەند نەشگەیشتوەتە ڕادەیەك خۆشەویستییەکەی بەسەر عەقلیا زاڵ ببێ . بەلام خوسرەو تەنها شوێن ئارەزو بازیی خۆی کەوتوە و شیرینی بۆ ئەم مەبەستە وێستوە . لە لایەکیکەشەوە فەرهاد دلدارێکی ڕاستەقینەی شیرین بوە ، کەچی شیرین لەوەندە زیاتر نەبوە کە بەزەیی پیا هاتوەتەوە و تەنانەت وەك برای خۆیشی تەماشای کردوە .

ئێمە ئەگەر سـەرنجی ئەوە بدەین کە کچە شـازادەیەکی وەك شیرین جارێك دەستی لە کەس و کاری خۆی هەلگرتوە و ناشارەزا ڕێی گرتوەتەبەر لە ئەرمەنستانەوە تا مەدائین هاتوە و ساڵەها لە قەسری شیرین بە تەمای دل کوێرەوەریی کێشاوە و جارێکیکەش دەسبەرداری تەخـت و تاجی خۆی بوە و هـاتوەتەوە بۆ مـەدائین و ئەمجاریش چـەند ساڵی ڕەبـەق بە تەمای خوسـرەو ژیانی تـاڵ و سوێری لە کۆشکێکی دور لە دەربـاری شاهانەی خوسرەودا بردوەتە سـەر و لەپێناوی خۆشەویستیدا ئـەم هەمو جەور و جەفایەی کێشاوە و هەر ئەوەندە بوە بیری خۆی نەدوڕاندوە و خۆی نەداوە

به دەستەوە و ، لە لایەکی‌کەشەوە سەرنجی ئەوە بدەین کە خوسرەو کە چەند ئارەزۆی گەیشتنی بە خوسرەو لە دلا بوە ـ لەبەر سۆدی تایبەتی خۆی گوێی بـە خۆشەویستیی شیرین نەداوە و مریـەمی کچی قەیسەری رۆمی هێناوە و پاشانیش گوایە لەبەر سۆدی ئەوەی کە خۆی ناوی ئەنێ تاج و تەخت نەهاتوە شیرین مارە بکا تا مریەم مردوە و لەوە زیاتر پاشانیش چوە ئافرەتێکی دەلالی ئەسفەهانیی هێنـاوە کە دەیان کەنیزەکی لە مـالی خۆیا ڕاگرتوە بۆ پێ ڕابواردنی گەورە گەوران و نەیکردوە لەجیاتیی ئەو شازادەیەکی جوان و گیرۆدەی دەردی خۆشەویستیی ئـەو خۆیی وەك شیرین مـارە بکا و هەر تەقەلای فریودان و هەلخەلەتاندنی بوە بۆئەوەی بە خـۆڕایی خۆی بدا بە دەستەوە ، تا لەئەنجاما خۆ ڕاگرتنی شیرین و سەر شۆڕ نەکردنی ناچـاری کردوە قایل ببێ بە مـارە بڕینی ، ئەگەر ئەمە هەمـو لێك‌بدەینـەوە بۆمان دەرئەکەوێ ئـەوەی پێی‌ئەلێن خۆشەویستـیی شیرین و خوسـرەو هەر لەلایەن شیـرینی ئافرەتی بەوەفـاوە بوە کە پاشـانیش هەر لەپێنـاوی ئەو وەفایەدا خۆی کوشـت و ، خوسرەو لە کابرایەکی ئـارەزۆ پەرستی ڕۆت و بەرەللا بەولاوە نەبوە .

کە سەرنجی ڕازی فەرهاد و شیرینیش ئەدەیـن و ئەبینین فەرهادی دلدار کە بە یەکەم دیتن گرفتاری تیری خۆشەویستیی شیرین بوە ، چۆن لەپێناوی ئەم خۆشەویستـییەیدا لە ڕۆی شایەکی گەورە و بەدەسەلاتی وەك خوسرەودا سەری هەلبڕێ و چۆن بە هێزی دلداریی ئەو تونێلە مەزنەی تاق وەسانی کون کرد و ئەو هەمۆ نەخش و نیگارە مێژۆیی و نەمرەی لەو تاشـە بەردانە هەلکەند و چۆن پاشانیش کە هـەوالی درۆ و بە پیلان ساز کـراوی مەرگی شیرینی بیست لەداخانا گیانی دەرچۆ ، کەچی شیرین لە هەسـتی بەزەیی هاتنەوەیەك بەولاوە بەرابەر بە فەرهاد هیچ لە دلیا نەبو ، تەنانەت بە برای خۆیشی دایە قەلەم (ل ــ ٥٥٧) ــ بۆمان دەرئەکەوێ لەم سەریشەوە خۆشەویستی هەر لە یەك لاوە بوە کە فەرهـادە و شیرین خۆشەویستیی فەرهادی لە دلا نەبوە و جیاوازییەکی زۆر لەنێوان خۆشەویستی و ڕێز لێ گرتن و بەزەیی پیا هاتنەوەدا هەیە .

بابەتێکی‌تر کە لە خوێندنەوەی ئەم ڕازەوە خۆی دائەسەپێنێ مەسەلەی دیـاریی کردنی نەتـەوەی شیرینە . شـیرین بە درێژایی تێکسـتەکە و لە فۆلکلۆری میللی‌یشدا هەر بە (شیرینی ئەرمـەن) ناوبانگی دەرکردوە . لـە سەرێکی‌کەشەوە ناوی شیرین ناوێکی کوردییە و لەنـاو ئەرمەندا باو نیە .

ڕەوشتی شیرینیش دەق لە ڕەوشتی کچە کورد ئەچێ . ئەو ناوچەیەش کە شیرینی تیا ژیاوە ئەگەر کوردستانیش نەبێ دراوسێی کوردستان و ناوچەیەکی فرە نەتەوەیە . چ (گەنجە) وچ (بەردەع) و چ (موغان) کە هەمۆ ئێستا ئەکەونە بەر ئازەربایجانی ئێران و سۆڤیەت لەو ناوچانە نین کوردیان تیا نیە . خۆ (مەهستان)یش کە یەکێکی کەیە لەو شوێنانەی شیرینیان تیا ژیاوە ، دەق بەشێکی کوردستانە . لە سەرچاوەکانی پێش و پاش ئیسلامدا تا چەند سەدەیەکێش وشەی (کوردستان) بەرچاو ناکەوێ . کتێبە مێژۆییەکانی ئیسلام کوردستانی باکوریان خستوەتە چوار چێوەی وڵاتی (ئەرمینیا)وە . کوردستانیباشور و ڕۆژهەڵاتیش یا (کۆهستان)ە کە بە عەرەبێ کراوە بە (قهستان) و (بلاد الجبل) یا (مەهستان)ە کە دیارە ناوچەی دەشت ئەگرێتەوە . من بە متمانەوە ناتوانم بێڵێم ، بەڵام وام بە خەیاڵا دێ شیرین هیچ نەبێ دایکی کورد بوە . بۆیەش ئەڵێم هەر دایکی چونکە پوری واتە خوشکی باوکی کە ناوی لە شیرین و خوسرەوەکەدا زیاتر بە (مەهین بانۆ) دێ و ئەم ناوەش بۆ کوردێ دەس ئەدا ، خانا خۆی ئەڵێ بە زمانی ئەرمەنێ ناوی (شەمیرا) بوە . ئەمە تەنها بۆ چۆن و ڕێ تێ چۆنێکە من دەریئەبڕم و ئەشزانم بەڵگە هێنانەوەکانم لە چوار چێوەی ڕێ و شوێنی زانستیدا نین . بەڵام هەر چۆن بێ ڕێی خۆم نەدا ئەوەی لەم ڕوەوە بە بیرما هاتوە نەیخەمە سەر کاغەز .

لە دوا ـ دوایی ئەم سەرەتایەدا ئەمەوێ ڕۆی دەمم بکەمە ئەو کوردانەی بەڵگەی دستنوسی کۆنیان لایە و ، دەستەو داوێنیان بم کەوا بیرێ بکەنەوە.. کاتی ئەوە هاتوە سودی نەتەوەکەیان و ژیاندنەوەی کەلەپوری دێرینی بخەنە پێش شێوەی تەسکی بیر کردنەوەی خۆیانو چیبیان لایە بیخەنە ژێر دەسەڵاتی دەسگا زانستییەکان بۆئەوەی مەیدانی کەڵك لێ وەرگرتنیان فەراهەم بێ و ئیتر بەس پاشماوەی دێرینمان مۆرانە بیخوا و تۆزی لێ بنیشێ و لە سوچی تاق و کلاو ڕۆژنە و سندوقە شکاوی کۆنا بفەوتێ .

محمدی مەلا کریم

کورتەی ژازی شیرین و خوسرەو

خانا لە سەرەتادا بەشێکی کتێبەکەی تەرخان کردوە بۆ باسی لەدایکبونی خوسرەوی پەرویز و بۆمان ئەگێڕێتەوە کەوا چۆن پەرویز پاش کۆچی دوایی ئەنەوشیرەوانی باوکی بۆ بە شاو و شایەتییەکی بە شـان و شکۆی دەست دایە و لە کوڕێ زیاتر کە ببێ بە جێنشـینی هیچی ناتەواو نـەبو . خوا ئەو کوڕەشی دایە و ناویان نا خوسرەو و ئەستێرە شناسان تەماشای ئەستێرەیان بۆ کرد و خوێندیانەوە کەوا بەختی یار ئەبێ و شایەکی خاوەن پایە و جێگەی بەرزی لێ دەرئەچێ .

پاش باسـی پەروەردە کردن و گەورە بونی خوسـرو و سـپاردنی بە (بوزورگ ئومێد)ی زانـا و خاوەن بیر و ڕا بـۆ پێخوێندن و لە کاروباری حوکمڕانێ فێر کردنی ، خانا دێتە سـەر ئەوە کە جارێکیان خوسرەو لەگەڵ هەندێ لە دەست و پێوەندەکانیا ئەچێ بۆ ڕاو و لەوێ ڕێیان ئەکەوێتە دێیەکی خۆش . شەو لەوێ ئەمێننەوە تا بەیانێ بە بەزم و ئاهەنگ و ڕابواردن بەسەر ئەبەن . لەوکاتەدا یەکێ لە نۆکەرەکانی ئەچێتە ناو باخی کابرایەکەوە هەندێ بەرسێلە لە مێوێك ئەکاتەوە . سبەینێ کە ئەگەڕێنەوە یەکێکیکە لە دەست و پێوەندەکانی ئەم هەواڵە بۆ پـەرویزی باوکی ئەگێڕێتـەوە و پەرویزیش زۆر لێی دلگیر ئەبێ و فەرمان ئەدا هـەردو پێی ئەسـپەکەی ئەبڕنەوە و زێن و لەغاوەکەی ئەدەن بە کابرای باخەوان و نێنۆکی نۆکەرەکەشی دەرئەهێنن و ، خۆشی لۆمە و سەرزەنشتێکی زۆری خوسـرەو خۆی ئەکا . خوسرەویش دەست ئەکا بە گریان و زارییەکی بەسۆز و داوای خۆش بون ئەکا لە باوکیو گەورە گەورانی دەربـار بۆی تێئـەکەون و ئـەبن بە تکاکار لای باوکی تا لێی ئەبوری و ئەشی کا بە جێنشینی خۆی .

شـەوێکیان ئەنەوشـیرەوانی بـاپیری دێتـە خـەوی بەرابـەر بەو سەرزەنشت و پێی ئەسپ بڕینەوەی کە وەختی خۆی پەرویزی باوکی لەگەڵی

کردبـو دڵخۆشـی ئەداتەوە و مـژدەی ئـەداتێ کـەوا خوا لەجـیاتێ سەرزەنشتەکەی باوکی کچێکی جوانی دێنێتە ڕێ ئەبێ بە هاوڕێی و لەجیاتێ ئەسپە دەست و پێ بڕاوەکەی ئەسپێکی باشتری بۆ ئەنێرێ و مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژی لێهاتویشی پێ ئەبەخشێ .

خوسرەو کـە خەبەری ئەبێتەوە لەم خـەوەی زۆر شادمان ئەبێ . لە بارەگای خوسرەودا وێنەکێشێکی هەڵکەوتو ئەبێ ناوی شاپۆر ئەبێ ، ڕۆژێ لە ڕۆژان وادیارە باسی ژنهێنان بۆ خوسرەو ئەکەن ، بۆی ئەگێڕێتەوە کەوا لە ناوچەی (مەهسـتان) لای دەریاچەی دەربەند « کـە دەریاچەی خەزەرە » شاژنێك هەیە ناوی بە ئەرمەنێ (شەمیرا)یە کە بە زمانی خۆمان واتە (مەهێن بانۆ) شان و شکۆیەکی زۆری هەیـە و بێ مێرد بەسەر ئـەبا ، برازایەکی میراتبەریەتی کە ئەویش کچێکی شۆخە ناوی (شیرین)ە و ، زۆر بە باڵای شیرینا هەڵئەدا تا خوسرەو بەتەواوەتێ گیرۆدە و فریفتەی ئەبێ و لە نەدیتو دڵی لێ ئەچێ .

خوسرەو شاپۆر ئەنێرێ بـۆ وڵاتی مەهستان تا هـەواڵی شیرینی بۆ بێنێ و بزانێ چۆنی بخوازێ . شاپۆریش ڕێگایەکی دوور ئەبڕێ تا ئەگاتە ئەو ناوچەیـە و بە پرسـان شـوێنی سەیـران و ڕابـواردنی شیرین ئەدۆزێتەوە ، وێنەیـەکی خوسرەو ئەکێشـێ و لەسەر ڕێـگای شیرینا بە دارێکا هەڵیئەواسێ . شیرینیش کە بە عادەتەکەی خـۆی ئەچێ بۆ ڕاو و ڕابواردن لـە جێـگای حەسانـەوەی خۆیەوە ئەبێـنێ وێنەیەك بـە دارێکا هەڵواسراوە ئەنێرێ ئەیهێنن بۆی . هەر بە دیتـنی دڵی لێ ئەچێ و وەزعی ئەگۆڕێ . کەنیزەك و خوڵامەکانی ترسی ئەوەیان لێ ئەنیشێ ئەو کارە کاری دێو و جنۆکە بێ . لەبەرئەوە وێنەکە ئەدڕن و یاتاخ ئەپێچنەوە ئەڕۆن .

شاپۆر کە بەمە ئەزانێ جارێکیتر وێنەی خوسرەو ئەکێشێتەوە و لـە نزیکی نشێنگەی تازەی شیرینەوە هەڵیئەواسێتەوە . شیرین ئەم وێنەکەش ئەبینێ ، لە جوانێ سەرسام ئەبێ . دەست و پێوەندەکانی دیسان وێنەکەی لێ دوور ئەخەنەوە و لەو شوێنەش بار ئەکەن . شاپـور دەس بەردار نابێ . بۆ سبەینێ جارێـکیکەش وێنەی خوسرەو ئەکێشێ و ئەیـکاتەوە بە دارا . شیرین ئەیبینێ و زۆر بۆی پەرێشان ئەبێ و وەخت ئەبێ لە هۆشی خـۆی بچێ . کەنیـزەکەکانی دەور و پشتی ئەترسن مەسەلەکە ئاخـرێ خراپی لێ بوەشێتەوە ، بڕیار ئەدەن بکەونە پەیجۆر بەڵکو لەبارەی ئەو وێنەوە شتێك بزانن ، بەڵام هێچ ئەنجامێکیان دەسگیر نابێ . بۆ لە بیر بردنەوەی مەسەلەکە دەست ئەکەنـەوە بە بـەزمو ئاهەنگ . بـەڵام شیرین لەگـەڵ بەزمی مەی

خواردنەوەشدا هەر بە تەماشای وێنەکەوە خەریك ئەبێ . شاپوور کە لە شوێنێکا خۆی شاردبوەوە ، تێ‌ئەگا شیرین لە چ‌حالێکدایە ، خۆی بە کەنیزەکەکانی شیرین ئەناسێنێ ، باسی وێنە و خاوەن وێنەکەیان بۆ ئەکا . یەکێکیان قسەکانی شاپوور بۆ شیرین ئەگێڕێتەوە . شیرین هەڵئەستێ ئەچێ بۆ لای شاپوور و لێی ئەپاڕێتەوە هەموو شتێکی بۆ ڕوون بکاتەوە . ئەویش زۆری بە شان و باڵی خوسرەودا بۆ دێ و تێی‌ئەگەیەنێ کەوا خوسرەو ناردوویە بۆ ئەوێ هەواڵی شیرینی بۆ بزانێ .

شیرین زیاتر خوسرەوی ئەچێ بە دڵا . ئەکەوێتە بیر کردنەوە لەوە چۆن پێی بگا . ڕوخسەت لە پووری ئەخوازێ ، سواری شەودێز ببێ بچێ بۆ ڕاو . لەگەڵ کۆمەڵێ کەنیزەکی خۆیا سوار ئەبن و ئەڕۆن . کە لە ئاوەدانێ دوور ئەکەونەوە ، ئەو تێی‌ئەتەقێنێ ئەڕوا و هاوڕێکانی بەجێ‌دێڵێ . ئەمانیش هەرچەند بەدوایا ئەڕۆن بەڵکو بیگرنەوە سوودی نابێ . ناچار بە دەم شین و زارییەوە دێنەوە بۆ ماڵ و مەسەلەکە بۆ مەهین بانووی پووری ئەگێڕنەوە . مەهین بانو ئەڵێ هەر ئەمزانێ ئەمەم دێتە ڕێ چونکە خەوم دیبوو .

مەهین بانووی پووری زۆر دڵگیر ئەبێ و دەست ئەکا بە زاری و شین . بەڵام چی‌ی لە دەسەڵاتدا نابێ . لەولاشەوە شیرین کە ئەڕوا لە ڕێگەدا لە سەرچاوەیەك لا ئەدا خۆی ئەشوا . لەوسەریشەوە خوسرەو هەمیشە چاوەڕوانی گەڕانەوەی شاپوور و هەواڵ هێنانی شیرین ئەبێ . لەو دەمەدا بە فیتنەی ئاژاوەگێڕ و پیاو خراپان ناکۆکییەك ئەکەوێتە نێوان ئەو و باوکی . باوکی بڕیاری گرتنی ئەدا . بوزورگ ئومێدی مامۆستای ئامۆژگاری‌ی ئەکا کە بۆ ماوەیەك خۆی ون بکا . ئەویش بڕیار ئەدا بچێ بۆ ئەرمەنستانی وڵاتی شیرین . بەڵام پێشان پیاوەکانی ڕائەسپێرێ ئەگەر کچێکی‌وا و وا هات حورمەتی بگرن و جێگایەکی خۆشی بۆ ئامادە بکەن و کۆشکێکی جوانی لە شوێنێکی باشا بۆ بکەنەوە و چی‌ی ئەوێ بۆی بکەن تا ئەم خۆی دێتەوە . پاشان ئەکەوێتە ڕێ و ئەڕوا . کە ئەگاتە سەرچاوەکە کە شیرین لەوێ خەریکی خۆ شتن ئەبێ ئەیبینێ ، زۆر سەرسام ئەبێ لە جوانییەکەی . لە شوێنێکی کلاوە دەست ئەکا بە سەیر کردنی . کە شیرین پێی‌ئەزانێ گورج لە ئاوەکە دێتە دەرەوە جلەکانی لەبەر ئەکا و سوار ئەبێ ئەڕوا . کەسیان دڵنیا نابن لە یەکتر . بەڵام هەرکامیان بە دڵیانا دێ کە ئەمە ئەو کەسەیە ئەو بەدوایا ئەگەڕێ . خوسرەو پاش ڕۆیشتنی شیرین زۆر خەفەت ئەخوا کە چۆن نەچوو بە لایەوە و قسەی لەگەڵ نەکرد و خۆی پێ نەناساند . بەڵام پەشیمانی بێ‌سوودە . لەملاوە شیرین ئەگاتە مەدائین و لەولاشەوە خوسرەو ،

ئەگاتە ئەرمەنستان . پیاوەکانی خوسرەو شیرین ئەناسنەوە و بەوجۆرە کە ئەو ڕای‌سپاردبو ئەچن بە دەمیەوە و خزمەتی ئەکەن و ئەویش بە چاوەڕوانیی خوسرەوەوە دائەنیشێ .

لەم سەریشەوە کە خوسرەو ئەگاتە (بەردەع) کە گەرمەسێری مەهێن بانۆی پوری شیرین بوە پێشوازییەکی گەرمی لێ ئەکەن و تا خوسرەو لەوێ ئەبێ لە خزمەت کردنیا کەمتەرخەمێ نانوێنن .

شیرین لەپاش چاوەڕوانییەکی زۆر لە مەدائین بێتاقەت ئەبێ و داوا ئەکا بیگوێزنەوە بۆ شوێنێکی‌کە . بەڵام دەست و پێوەندی خوسرەو لەجیاتیی ئەوەی لەسەر ڕاسپێریی خوسرەو شوێنێکی خۆشی بۆ هەڵبژێرن خانۆی بۆ تیا بکەنەوە ، لەو شوێنەی ئیستا پێی‌ئەڵێن (قەسری شیرین) خانوی بۆ ئەکەنەوە . شوێنەکە بە دڵی شیرین گەرم و ناخـۆش ئەبێ ، بەڵام ئەڵێ چش . بە چاوەڕوانیی خوسرەوەوە لەوێ دائەنیشێ و کات بەسەر ئەبا .

لەولاشەوە شەوێکیان خوسرەو لە میوانخانەکەی خۆیدا ئەبێ لەگـەڵ دەست و پێوەندەکانیا بە ئاهەنگ و ڕابواردنەوە خەریك ئەبێ . شاپور ڕازی دیتنی خۆی و شیرینی بۆ ئەگێڕێتەوە و تێی‌ئەگەیەنێ کـە ئیستا لەوانەیە شیرین لە مەدائین بێ . خوسرەو بەوە زۆر شادمان ئەبێ و بڕیار ئەدا شاپور بنێرێتەوە بۆ مەدائین بەدوای شیریندا و ئەمەش بە مەهێن بانۆ ڕائەگەیەنێ . شاپور بە سواریی (گوڵگون) ئەڕواتەوە بۆ مەدائین و پاش مانگێ ئەگاتـە بەرەوە ، ئەچێتە کۆشـکەکەی شیرین ، ئەبینێ لە چحاڵـێکی ناخۆشدایە ، زۆر بـۆی خەفەتبـار ئـەبێ . شـیرینیش سـەرگوزەشتەی خـۆی بـۆ ئەگێڕێتەوە ، پاشان هەردوکیان پێکەوە بەرەو ئەرمەنستان ئەگەڕێنەوە .

لەم سەردەمەدا پـەرویزی باوکی خوسرەو ئەمـرێ و هەواڵ ئەگا بە خوسرەوی کوڕی . خوسـرەو دێتەوە بۆ مەدائین . کە ئەگـاتە جێ ئەزانێ شیرین لەگەڵ شاپوردا گەڕاوەتەوە بۆ ئەرمەنستان ، زۆری پێ ستەم ئەبێ . شیرینیش لەگەڵ شاپور ئەگەنەوە ئەرمەنستان و پێشوازییەکی گەرم لـە شیرین ئەکرێ . شیرین و پوری بە دیداری یەك شاد ئەبنەوە .

کە خوسرەو لەسەر تەخـتی شایێ دائەنیشێ زۆری پێ نـاچێ (بارام چۆبین) کە یەکێ ئەبێ لە سەرکردەکانی لەشـکر لیی یاخێ ئەبێ و پیلانێکی بۆ ڕێك‌ئەخا بیگرێ و بۆ ئەم مەبەستە دەست لەگەڵ هەندێ لە سەرکردەکانی سوپادا تێکەڵ ئـەکا . خوسرەو کە ئەزانێ لانی زەبـوون بوەو کەسی بە دەورا نەماوە لە تەنگانـەدا فریای کەوێ ، هەر ئەوەنـدەی پێ ئەکرێ خۆی دەرباز

ئەکا و بەرەو ئەرمەنستان هەڵدێ .

کە خوسرەو ئەگاتــە بەرەوە شیــرین لە ڕاو ئەبێ . لە چــەقی ڕێگادا هەردو بە یەك ئەگەن و بــۆ یەکەمجار بە دیدار و ناســینی یەك شاد ئەبن . پێکەوە ئەگەڕێنەوە بۆ دیوەخانی مەهین بانوی پوری شیرین . مەهین بانو دێ بە پێشوازیانەوە و خوسرەو لەوێ نیشتەجێ ئەبێ . مەهین بانو ئەترسێ بەر لەوەی خوسرەو خوازبێنیی شیرین بکا و بیهێنێ هەڵی فریوێنێ . بۆیە ئامۆژگاریــەکی زۆری ئەکا و وریای ئەکاتەوە . ئیتــر هەرچەند خوسرەو و شیرین بە یەك ئەگەن و پێکەوە دائەنیشن ئەنجامێکی ئەوتۆی بۆ خوســرەو نابێ و شیرین وەك کێوێکی سەخت لە ڕۆیا ئەوەستێ .

بەوچەشنە گەلێ جار شیرین و خوســرەو پێکەوە ئەچن بۆ سەیران و ڕاو و ڕابــواردن و تەنانــەت جارێکیشــیان شێرێك هێرشــیان بۆ دێنێ ، خوسرەو بە زەبری مشتەکۆڵە ئەیکوژێ و ئەڵێ پێستەکەی بگورۆن . بەمــە ئەوەندەی‌تر بە دڵی شیرینا ئەچێ و تەنانەت شیرین بۆ یەکەم جار ماچیشی ئەداتێ . جارێکیان شیرین لەگەڵ کەنیزەکەکانی ئەچێتە مەجلیسی خوسرەو و پێشان ئامۆژگاریی کەنیــزەکەکانی ئەکا کە هەرکامــیان بە گۆرانێ و بە دەم مۆسیقاوە چــەند شــیعرێك لەبــارەی دڵــداریی خــۆی و خوســرەوەوە بخوێننەوە و بەوجۆرە شیرین زیاتر دەرونی خوسرەو ئەورووژێنێ . خوسرەو بۆ گەیشتن بە شیرین ئەکەوێتە پەلەقاژێ ، بەڵام هەرچــەند لێی‌ئەپاڕێتەوە سود نابەخشێ و لەم مەیدانەدا گفتوگۆ و ڕاز و نیازێکی زۆر لەنێوانیانا ڕو ئەدا کە خوسرەو هێچی لێ دەسگیر نابێ . دوا جار شیرین تانوتی ئەوەی لێ‌ئەدا کەوا ئەو تەخت و تاجی داگیر کراوە و ئەگەر پیاو بوایە جارێ ئەچو تەخت و تاجەکەی بسەنێتەوە لەجیاتیی ئەوەی خۆی بە دڵــدارییەوە خەریك بکا . خوسرەو لەمە توڕە ئەبێ و ئەتورێ و ڕو ئەکاتە وڵاتی ڕۆم بۆ داوای یارمەتی لە قەیسەر تا لەشکری بخاتە تەك بڕوا بارامی چوبین ببەزێنێ و حوکمڕانیی خۆی دەس‌خاتەوە . کە ئەگاتە بەرەوە قەیسەر پێشوازییەکی گەرمی لێ ئەکا و مریەمی کچی خۆی لێ مارە ئەبڕێ و لەشکری لەگەڵ ئەنێرێ بۆ سەر بارام . بارام لەپاش شەڕێکی سەخت و قورس ئەبەزێ و هەڵدێ و خوسرەو دێتەوە سەر تاج و تەختی خۆی و دەست ئەکا بە ئاوەدان کردنەوەی وڵات . بــەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کــە مریەمی کچی قەیسەری هێــناوە دڵی هەر بۆ شیرین ئەگرێ و وەزعی زۆر ناڕەحەت ئەبێ بۆی و دەسەڵاتی کــردنی هێچی نابێ . لەولاشەوە شیرین لەو ناڕەحەتــر ئەبێ بۆ ئەو و ڕۆژ تا ئێوارە و ئێوارە تا بەیانی هەر ئەگریێتەوە و گلەیی لە کردەوەی خۆی و چارەی سیای خۆی ئەکا .

لەو سەردەمەدا مەهێن بانوی پوری شیرین ئەمرێ و شیرین لەجێی ئەو ئەچێتە سەر تەختی شایی . بەڵام بیری هەر لای خوسرەو ئەبێ . تا ساڵێ بەوچەشنە بەسەر ئەبا . ئاخری ئارام و ئۆقرەی لێ ئەبڕێ و بەرەو مەدائین ئەکەوێتە ڕێ . خوسرەو ئاگادار ئەکەن کەوا شیرین هاتوە . بەڵام لە ترسی مریەمی ژنی ناوێرێ بچێ بە لایا . شیرین بۆ خۆی لە کۆشکەکەی خۆیدا نیشتەجێ ئەبێ .

لەو دەمەدا هەواڵی مەرگی بارام چۆبین دێنن بۆ خوسرەو . خوسرەویش ئەندامانی ئەنجومەنی دەست و دائیرەی خۆی کۆئەکاتەوە و لەوبارەیەوە بۆیان ئەدوێ و هەرچەند بە دەم پێ ناخۆش بونی خۆی بۆ ئەو دوا ڕۆژە ڕەشەی هاتە ڕێی بارام ـ دەرئەبڕێ ، بەڵام لەڕاستیدا زۆری پێ خۆش ئەبێ و کۆڕی ڕابواردن ئەبەستێ و باربودی گۆرانی‌بێژی بەناوبانگ لەو ئاهەنگەدا گۆرانییان بۆ ئەڵێ و ئاوازی خۆشیان بۆ لێ‌ئەدا .

خوسرەو لە سۆزی شیرین خۆی پێ ڕاناگیرێ . داوا لە مریەم ئەکا ڕێی بدا شیرین بێنێ . بەڵام مریەم نەك هەر ڕێی نادا ، زۆریش ئاگاداری ئەکا بیر لە شتی‌وا نەکاتەوە . خوسرەو کە ناوێرێ خۆشەویستییەکەی بەسەر حوکمڕانییەکەیدا زاڵ بکا ، لەوە زیاتری بۆ نامێنێتەوە کە جار و بار پەیغامێ بنێرێتە لای شیرین . ئەم دەورە هەمو جارێ شاپور ئەیبینێ و پاکانەی بۆ لا ئەکا کە خوسرەو بەڕاستی خۆشی ئەوێ ، بەڵام ناتوانێ سودی وڵاتەکەی ڕەچاو نەگرێ . شیرین لەم هەڵویستەی خوسرەو زۆر دڵگیر ئەبێ و تۆڕە ئەبێ و پەت پەتییەکی زۆری پێ ئەکا .

لەم قۆناغەدا شتێکی تازە دێتە نێوان ڕازی دڵداریی شیرین و خوسرەووەوە . ئەویش مەسەلەی فەرهادی بەرد هەڵکەن و پەیکەرتاشی چینییە .

شیرین لە کۆشکەکەی خۆیدا پێویستی بە شیر ئەبێ ، بەڵام ڕانی لێ دور ئەبێ و شیری بەئاسانێ پێ ناگا . ئەم خواستەی خۆی بۆ شاپور دەرئەبڕێ . شاپوریش باسی فەرهادی بۆ ئەکا کەوا هونەرمەندێکی ئەوەندە بەبەهرەو لێ‌هاتوە ئەتوانێ جۆگەلەیەك لە بەرد هەڵکەنێ لەنێوان لەوەڕگەی ڕانەکە و کۆشکەکەی شیرینا لەوسەرەوە ئاژەڵی بدۆشنە ناو و شیرەکە بە جۆگەلەی بەردا بێت تا ئەگاتە کۆشکی شیرین .

شاپور فەرهادی بۆ بانگ ئەکا . شیرین پێشوازییەکی گەرم لە فەرهاد ئەکا . فەرهاد گوێ بۆ فەرمودەکانی شیرین شل ئەکا ، بەڵام هێچی لێ حاڵێ

نابێ چونکە هەر بە یەکەم دیتن گرفتاری تیری چاوی ئەبێ و ئەپێکرێ . هەر ئەوەندە ئەزانێ بلێ بەلێ و ئیتر بەس .. کە پاشان لە مەجلیسی شیرین ئەچێتە دەرەوە داوا لە شاپوور ئەکا قسەکانی شیرینی بۆ دووبارە بکاتەوە . فەرهاد بە ئارەزووی دلی شیرین ، جۆگەلەیەك لە بەرد هەلئەکەنێ . بەلام بە جۆرێ گرفتاری دەردی دلداری ئەبێ جلەوی لە دەستی خۆیا نامێنێ و باسی ئەبێ بە بنێشتە خۆشەی ژێر زمانی خەلك .

خوسرەو بەمە ئەزانێ . ئەنێرێ بەدوای فەرهادا ئەیهێنن بۆ لای . گفتوگۆیەکی دوور و درێژ لەنێوانیانا ڕوئەدا . فەرهادی دلداری ژێر تەئسیری دل کەوتو ، بێ ترس لە حوزووری خوسرەوا قسە ئەکا . خوسرەو بەدوای فێلێکا ئەگەڕێ فەرهادی پێ لەناوبەرێ . شاخێکی بۆ دیارێ ئەکا هەلی‌کەنێ‌و ڕێگایەکی پیا بکاتەوە خەلك پێویستیان بەوە نەمێنێ سەرکەونە سەر کێو ، بە ڕێگاکەی ئەمدا تێپەڕن بچنە ئەودیو . فەرهاد ئەلێ بەسەر چاو ، بەلام بە مەرجێ ئەگەر توانیم و کارەکەم کرد دەس بەرداری شیرین ببێ بۆم . خوسرەو هەرچەند لەم قسەیەی فەرهاد زۆر تووڕە ئەبێ ، بەلام دان بە خۆیا ئەگرێ . لەو باوەڕەدا ئەبێ فەرهاد هەرگیز مەرجەکەی بۆ جێ‌بەجێ ناکرێ ، لەبەرئەوە گفتی ئەداتێ . فەرهاد ئەڕوا و دەس ئەکا بە کار . تونێلەکە هەلئەکەنێ . نەخش و نیگارێکی جوان بە شاخەکەوە دائەتاشێ کە ئیستاش ماوە . لەو نەخش و نیگارانەدا دیمەنی شیرین و خوسرەو و ڕاو و شەڕی خوسرەو و کارکردنی خۆی و گەلێ شتی‌تری دروست کردوە . فەرهادی دلدار بە هێزی خۆشەویستی ئەو کارە گرانە ئەگەیەنێتە ئەنجام . شیرین کە بەمە ئەزانێ ئەچێتە سەیری . فەرهاد لە جاران زیاتر شێفتەی شیرین ئەبێ . لەو سەردانەدا ماینەکەی شیرین پێی هەلئەخلیسکێ . بەلام فەرهاد گورج ئەگاتە فریای و شیرین و ماینەکەی هەلئەبڕێ و بۆ ئەوەی خوسرەو بە هاتنەکەی نەزانێ ئەیانگەیەنێتەوە جێی خۆیان . دوو زمان زۆر ئەبن . قسەکە بە خوسرەو ئەگەیەننەوە . خوسرەو ترسی ئەوەی لێ ئەنیشێ فەرهاد کارەکە تەواو بکا و ئەویش ناچار ببێ گفتەکەی خۆی بێنێتەدێ . ڕاوێژکەرانی دەربار کۆئەکاتەوە تا بیرێکی لێ بکەنەوە چۆن چاری ئەم مەسەلەیە بکەن . یەکێکیان پێشنیار ئەکا پیرەژنێکی ناشیرین بنێرن لای فەرهادا دەست بکا بە زارێ و شین کەوا شیرین مردوە ، بەلکو فەرهادیش لەداخانا بمرێ یاخود خۆی بکوژێ . پیرەژن ئەڕوا و دەست ئەکا بە هاوار و فوغان و ڕۆ ڕۆ کەوا شیرین مردوە . فەرهاد کە ئەمە ئەبیستێ دەست لە کار ئەکێشێتەوە و قولەنگەکەی ئەدا بە تەپلی سەری پیرەژندا ئەیسووێ بە تاشە بەردێکا . پاشان دەست ئەکا بە شینێکی بەسۆز و ئەلێ ئیتر پاش مەرگی شیرین ژیانم

بۆ چییه ؟ سوجدەیەك ئەباتە سەر زەویّ و هەناسەیەك هەڵئەکێشێ و گیانی دەرئەچێ .

شیرین کە بەمە ئەزانێ زۆر دڵگران ئەبێ . دێتە سەر تەرمەکەی فەرهاد و بەسۆز ئەیلاوێنێتەوە . پاشان فەرمان ئەدا بە قەدر و حورمەتەوە بیشۆرن و کفنی پێوە بپێچن و بە خاکی بسپێرن . خوسرەویش پاش ئەوەی کە دڵی دائەمرکێتەوە و ترسی فەرهادی لە دڵا نامێنێ نامەیەك بۆ شیرین ئەنوسێ گوایە پەشیمانێی خۆی لەم کردەوەیە دەرئەبڕێ و داوای لێ ئەکا خەفەت نەخوا بۆ فەرهاد . شیرین لەم نامەیەی خوسرەو زۆر دڵگیر ئەبێ و لە کۆشکەکەی خۆیا بە خەمگینێ ڕۆژگار بەسەرئەبا .

هەر لەم سەردەمەدا مریەمی کچی قەیسەر و ژنی خوسرەویش ئەمرێ . شیرین سەرخۆشێ نامەیەك بۆ خوسرەو ئەنوسێ و لە دوایێدا داوای لێ ئەکا کە خەفەت نەخوا و پێی‌ئەڵێ هەرچەند مریەم بمرێ کەس قات نیە جێی بگرێتەوە و ، هەندێکیش سەر و گوێلاکی مریەمی ناشیرین لە نامەکەیدا ئەکوتێتەوە .

ئەو سەردەمە بڕۆزی پایە و شکۆی خوسرەو ئەبێ . خوسرەو هەر هەوڵی ئەوەی ئەبێ شیرین بێ مارە بڕین خۆی بدا بەدەستەوە . بەڵام شیرین لەوە زیرەکتر و داوێن پاکتر ئەبێ وا بەئاسانێ بۆ خوسرەو هەڵخەڵەتێ . شەوێکیان لە دیوەخانی خوسرەودا ئەکەونە باسی کچی جوان کە کوێ کچی زۆر جوانی تیایە . هەر یەکێك باسی وڵاتێك ئەکا . یەکێك لە دانیشتوەکان ناوی (شەکر) ناوێکی ئەسفەهانێ دێنێ . خوسرەو کە ناوبانگی جوانێ و شۆخێی شەکری بۆ باس ئەکەن ئەچێ بە دڵیا و ئەچێ بۆ ئەسفەهان بیبینێ . لەوێ خۆی ئەگەیەنێتە لای و پاش هەندێ بەند و باو کە لەنێوانیانا ڕۆ ئەدا ئەیهێنێ .

لەگەڵ ئەوەشدا خوسرەو شیرینی هەر لە بیر ناچێ . پاش ماوەیەك سەودای شیرین ئەداتەوە لە کەللەی . بۆیە ڕۆژێکیان بە نیازی ڕاو دەرئەچێ و ئەڕوا تا ئەگاتە لای کۆشکەکەی شیرین . ئەیەوێ بچێتە ژورەوە ، بەڵام شیرین دەرگاکەی لە ڕوودا دائەخا و لێی ناکاتەوە . پاش پاڕانەوە و داوایەکی زۆری خوسرەو ، شیرین فەرمان بە کەنیزەکەکانی ئەدا لە کۆشکێکی‌کەدا جێی بۆ خۆش کەن و پاشان خۆشی ئەچێتە لای و گفتوگۆیەکی دوور و درێژ لەنێوانیانا ڕۆ ئەدا ئەنجامێکی ئەوتۆی بۆ بەجێهاتنی ئامانجەکەی خوسرەو نابێ . بۆیە خوسرەو تووڕە ئەبێ و ئەتۆرێ و دێتەوە بۆ ئۆردوگاکەی

خۆی و ئەو ماجەرایە بۆ شاپور ئەگێڕێتەوە . شاپوریش دڵی ئەداتەوە و پێی ئەڵێ سەبر بکا و خۆی ڕاگـرێ و سەرەنجام هەمو شتێ بە مرازی دڵی ئەو ئەبێ .

بێینەوە سەر باسی شیرین. ئەویش زیاتر دڵی پڕ ئەبێ لە داخ و خەفەت کەوا خوسرەو تۆرا و ، خۆی پێ ڕاناگیرێ بەدوایا ئـەڕوا و لەگەڵ سپێدەی بەرە بەیانا ئەگاتە ئۆردوگاکەی خوسـرەو . خوسرەو بە هاتنی شـیرین زۆر شادمان ئـەبێ . شیرین پێشـان (نیکیسـا) و (بـاربود)ی گۆرانیبێژ و مۆسیقاژەن ئامادە ئەکا و هەندێ بابەتیان فێر ئەکا کە یەکەمیان بە زمـانی خۆیەوە و دوەمیان بە زمانی خوسرەوەوە بە ئاواز و مۆسیقاوە بیڵێن . کـە ئەم بەزم و ڕەزمە ڕۆ ئەدا و خوسرەو گوێی لەم (شەڕە شیعری دلداری)یە ئەبێ هەر بە یەکجارێ کەڵکی لێ ئەبڕێ و خۆ کە پاش ئەوەی شیرینیش خۆی دەرئەخا خوسرەو بەتەواوێ هێزی تیا نامێنێ و لەبەر دەست و پێی شیرینا ئەکەوێ . ئەو شەوە تا سبەینێ بە خواردنەوە و ڕابواردن و ماچ و مۆچەوە بەسەرئەبەن ، بەڵام شیرین خۆی هەر نادا بەدەستەوە . خوسرەو ناچاری بڕیاردانی مارە بڕینی شیرین ئەبێ و پرس و ڕاوێژ بە گەورە گەورانی وڵات ئەکا و ئەوانیش قایل ئەبن و پیرۆزبایێ لێئەکەن و هەر ئەو شەوە ئەستێرەوان بانگ ئەکەن بەختیان ئەخوێننەوە ، بڕیار ئەدەن سبەینێ شایانی مارە بڕین و شایێ کردنە . بەمجۆرە خوسرەو خۆی کۆئەکاتەوە و کەلوپـەلی تەدارەکی شەکراو خواردنەوە و مارەبڕین ئامادە ئەکرێ و موغەکان بانگ ئەکەن شیرین لە خوسرەو مارە ئەبڕن و زۆر زۆ خوسرەو شیرین ئەگوێزێتەوە و بە مەرامی خۆی ئەگات .

لەم قۆناغە بـەدواوە کەف و کوڵی خوسرەو ئەنیشێتـەوە و هەمیشە لەگەڵ شیرین پێکەوە بە خۆشی ڕائەبوێرن و شیرینیش هەردەم ئامۆژگارێی خوسرەو ئەکا کەوا دادپـەروەر بێ و ئـاگادارێی ستەم لێکـراوان بکا . تا شەوێکیان خوسرەو لە خـەویا ئەبینێ شۆڕە سوارێك دێتـە ڕێی داوای لێ ئەکا دەست لە ئاگرپەرستێ هەڵبگرێ ، بەڵام خوسرەو ئەڵێ ئەگەر پارچـە پارچەشم بکەن دەست لە ئایینی باو و باپیرم هەڵنـاگرم . شۆڕە سوارەکە سەرە ڕمێك ئەکا بە سنگیا . خوسرەو لەتاوانا خەبەری ئەبێتەوە . بۆ سبەینێ خەوەکەی ئەگێڕێتەوە بۆ شیرین . شیرین ئەڵێ با بڕۆینە گەنجینە هەندێ زێڕ و زیو و نقێمی گرانبەها بێنین بیکەین بە خێر تا لەم بەڵایە بە دور بین . لە گەنجینەدا تۆمارێك ئەدۆزنەوە لەناو سندوقێکدا ، پێشانی گەنجینەدارەکەی ئەدەن بۆیان ئەخوێنێتەوە ، وەسـیەت نامەی ئەردەشێری بابـەکان ئەبێ بۆ

ئەوانەی پاش ئەو دێن کەوا پێغەمبەرێك لە مەککە پەیدا ئەبێ ناوی موحەممەدە و ئەبێ ئیمانی پێ بهێنن . خوسرەو بە دیتنی خەتەکە و بە بیستنی قسەکانی گەنجینەدارەکە موچوڕکەیەك بە لەشیا دێت . شیرین باوەڕ بە ڕاستیی ئەوەی لە تۆمارەکەدا نوسراوە ئەکات ، بەلام خوسرەو ئەڵێ ڕۆم نایەت دەست بەرداری ئاینی باو و باپیری خۆم ببم . هەرچیشم دێتە ڕێ ، چش با بێ !

زۆری پێ ناچێ کاغەزی پێغەمبەر (د) ئەگات بە خوسرەو ، داوای لێ ئەکا موسولمان بێ . خوسرەو بە شێوەیەکی ناشیرین وەڵامی فروستادەکەی پێغەمبەر ئەداتەوە . بۆیە پێغەمبەر کە بەمە ئەزانێ دوعای شەڕی لێ ئەکا و زۆر ناخایەنێ نیشانەی نەگبەتیی خوسرەو دیاری ئەدا . شیرۆیەی کوڕی دڵی ئەچێ لە شیرینی باوەژنی و پیلانێك بۆ کوشتنی باوکی ئەنێتەوە ، دەس و پێوەندی دەربار و پاسەوانەکانی باوکیشی قایل ئەکا کە دەست نەهێننە ڕێی . شەوێك ئەچێتە سەر جێگەکەی باوکی و ئەیداتە بەر خەنجەر ساردی ئەکاتەوە . شیرین بە کوشتنی خوسرەوی مێردی وەزعی زۆر ناخۆش ئەبێ ، لە خەفەتا ئیسراحەتی لێ ئەبڕێ .

شیرۆیە پاش کوشتنی باوکی ئەچێتە سەر تەخت و گەورە گەورانی وڵات کۆئەکاتەوە و هەندێکیان لێ ئەکوژێ و هەڕەشە لەوانیکەشیان ئەکا کەوا هەرکامیان توزێ نیشانەی ملپێچیی لێوە دیاریێ بدا لە ملی ئەدا و بە دەردی ئەوانیکەی ئەبا . ئەوانیش ناچار هەمو سەری بۆ ئەخەوێنن و ئەبن بە پیاوی .

شیرۆیە ، وەك وتمان بە تەماعی داگیر کردنی شیرینی باوەژنی باوکی کوشت . بۆیە ئەنێرێ بەدوای شیرینا و ڕازی دڵی خۆی بۆ دەرئەبڕێ . شیرین هەرچەند ئەلالێتەوە لالانەوە سوود نادا . ناچار داوای مۆڵەتی چل ڕۆژ لە شیرۆیە ئەکا گوایە تا ئەو چل ڕۆژە پرسە ئەگرێ بۆ خوسرەو . شیرۆیە مۆڵەتی ئەداتێ و خۆی ئەچێ بۆ ڕاو . پاش چل ڕۆژەکە دێتەوە ، ئەنێرێتەوە بەدوای شیرینا . ئەمجارە شیرین داوای هەندێ شت لە شیرۆیە ئەکا کە تا نەیانکا شوی پێ ناکا . وەك ڕۆخاندنی کۆشکەکانی باوکی و پەی کردنی ئەسپ و ماینە چاکەکانی و دابەش کردنی سامانی و قەلاچۆ تێخستنی مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژەکانی . شیرۆیە پێی هەڵئەخەڵەتێ و هەمو داخوازییەکانی بۆ دێنێتەدێ . شیرین ئەچێ بۆ گەرماو خۆی بشوا و خۆی ئارایشت بدا گوایە بە بوکێ ئەبرێ بۆ شیرۆیە . لە ڕاستیشدا خەیاڵێکیتری لە کەللەدا ئەبێ . شیرۆیە ئاگای لە هیچ نابێ ، شیرین پاش خۆ شتن و

جل‌گۆڕێن کەنیزەکەکانی کۆئەکاتەوە ، ڕاستیی مەسەلەکەیان تێئەگەیەنێ و ماڵاواییان لێ ئەکا . کەنیزەکەکان هەرچەند ئەگرێن و ئەپاڕێنەوە کە خۆی نەکوژێ ، داد نادا . شیرین ئـەلێ پاش خوسرەو لەگـەڵ کەس سەر نانێمە سەر سەرێن . ئەمە ئەلێ و فەرمان ئەدا مایـنـەکەی بۆ زێن ئەکەن ، سوار ئەبێ ئەچێ بۆ سەر گۆڕی خوسرەو .

لەسەر گۆڕی خوسرەو جارێکی‌کەش ، وەك شەوی کوشتنەکەی ، وەك ئەو ڕۆژەی بە زۆر بەکێشیان کرد بۆلای شیرۆیە ، بەکوڵ ئەگرێ و بەسەر خوسرەوا هەڵئەدا . ئەنجا خەنجـەرەکەی کە لەژێر سوخـمەکەیدا قایمی کردبو دەری‌دێنێ ، مشتوەکەی لەنـاو خاکا قایم ئەکا و بە گـوڕ سنگی ئەدا بەسەر نوکەکەیا و بەوجۆرە خۆی ئەکوژێ ، ناوی وەفا بۆ خۆی و بەدناوێ و حەرامزادەییش بۆ شیرۆیەی هەنەزای تۆمار ئەکا .

کە شیرۆیە بەمە ئەزانێ ئەدا بەسـەری خۆیا . هەست ئەکا چ ئاخـر شەڕییەکی بۆ مایەوە . ئەداتە کەژ و ئەچێ لە هەزار بە هەزارێکەوە خۆی هەڵئەداتە خوار ، هەپرۆن هەپرۆن ئەبێ . بە هەزار حاڵ هەندێ پارچـەی لەملا و لەولاوە کۆئەکەنەوە . ئەویش و شیرینیش لەپاڵ خوسرەودا بە خاك ئەسپێرن .

بەم‌جۆرە پەردە بەسەر کارەساتی یەکێ لە بەسـوزترین دلداریەکانی مێژوودا ئەدرێتەوە ...

بسم الله الرحمن الرحيم

به نام ئەوکەس (شیرین) ئەرمەن
پەیدا کەرد ، (فەرهاد) پەیش بێ بە کۆ کەن
هەر سوب تا ئێوار نە پای (بێستون)
تەقەقەی قولنگش یاوا بە گەردون

نە ڕاش چەندین جەور ، چەند جەفا بەردش
ئاخر بە ناکام ئەروا سپەردش
(تعالی) جە صونع پەروەردگاریش
جە کار شیرین شیرین کرداریش

ساقیی تەقدیرش بە شیشەی لەب ڕێز
گەردەن بە شەراب عەشق شۆر ئەنگێز ،
پەی نەظەربازان جە عەرصەی زەمین
ئاراست بیساطێ بە زەوق شیرین

منۆشان پێشان پەیاپەی پەیوەست
بەتەرتەر جە (قەیس) فەرهاد موان مەست
ئافەرین جە ذات بەخشندەی بەخشان
چ خاس بە خاصان خاس پێ مبەخشان

سەعی صەد ساڵەی شێخان کامڵ
بە نیم نیگاهێ مکەران باطڵ
ئەگەر ڕەزا بۆ صۆفیان صاف
ماوەرۆ بە دەس بێ درۆ و گەزاف
بەو دەستوور کەردەن شیرین شێوەشان
صەد کەس چون فەرهاد بیەن لێوەشان
وستەن نە ماڵەم شۆر عەشقشان
هەر جەفاو جەورن دایم مەشقشان
دیدەی مەستشان نە ڕۆی عەرصەی دەور
ڕشتەن بەی سورمەی نەزاکەت بەی طەور
شەرابێ بەی طەور (خانا)ی مەینەتبار
جە مەیخانەی عەشق خانەی مەینەتبار
جە لوطف و ئیحسان شەهریاریی وێش
منۆشا بادەی خۆش گەواریی وێش
دەرحاڵ جە شادیی مەست مبۆ سەرشار
ماوەرۆ بە ڕەقص خامەی عەنبەربار
تا کە بوازۆ جە مەحشەر شەفاش
نەدەران بە نار جەهەننەم سزاش[1]

* * *

(١) لە سەرەتاوە تا ئێرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

یاران ئەز کۆن میشکێن خامەیێ
کۆن قەڵەم بە دەس ، بۆ شانامەیێ[2]
جە[3] مەدداحێی ذات شای (خیر البشر)
شەفاخوای ئومەت ڕۆی دەشت مەحشەر
چون شاپوور چێن نەقش عەنبەرێن[4]
شیرێن‌تەر جە خاڵ بۆ میشک شیرێن
بکێشۆن[5] بە ناز ئارۆ بە ضەرۆر
جە سەواد میشک ، جە لەوح کافوور
مەعلوم بۆ جە لای ڕەهرەوان دێن
عولەمای[6] ئومەت (فخر العالمین)
هەرکەس چون خوسرەو طەبعش لاڵ پۆشەن
جە مەیخانەی پیر موغان مەی نۆشەن
ئیسا هەرکەسێ گەوهەر فرۆشەن
جە وەصڵ شیرێن ویش شەربەت نۆشەن[7]

---

(٢) نیوەی دووەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
کۆن قەڵەم دەوات بۆ شەمامەیێ

(٣) جە (ب) بە .

(٤) نەقش عەنبەرێن (ب) نەققاش دێرێن .

(٥) بکێشۆن (ب) مکێشۆن .

(٦) عولەمای (ب) شەفاخوای .

(٧) نیوەی یەکەمی ئەم شیعرە و نیوەی دووەمی شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نیە و لە نیوەی یەکەمی شیعری پێشەوە و نیوەی دووەمی ئەم شیعرە شیعرێك دروست بوە .

گا چون (نیظامی)[٨] ، گا چون (مەولەوی)[٩]
گا وێنەی (خوسرەو)[١٠] شوعەرای دەهلەوی

مکەرۆ جە وەصف (خیر للرسلین)
میخلات پڕ میشك خەتا خەط چین[١١]

بە شنۆی نەسیم خامەی بۆ[١٢] سونبول
مشکاوۆ[١٣] غونچەی تەعریف چون گوڵ

جە وەنەوشەی وەصف ذات ئەو سەروەر
مکەرۆ پڕ عەطر عەرصەی هەفت کیشوەر

پەی چێش ؟ ئەو ڕەسوڵ قورەیشی لەقەب
خەطیب سەرخێڵ خوطەبای عەرەب[١٤]

---

(٨) نیظامی : نیظامی‌ی گەنجەوی ، خاوەنی (خەمسە)ی بەناوبانگە کە یەکێکیان (شیرین‌و خوسرەو)ە .

(٩) مەولەوی : مەولانا جەلالەددینی رۆمی خاوەنی (مەثنەوی) .

(١٠) خوسرەو : ئەمیر خوسرەوی دەهلەوی . خوسرەو (ب) باقی .

(١١) نیوەی دوهەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
موحەللات بەو میشك خەططاط خەط شیرین

(١٢) بۆ (أ) بۆی .

(١٣) مشکاوۆ (أ) شکاوا .

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
بواچۆن جە مەدح قورەیشی نەسەب
خەطیب‌و سەرخێڵ طایفەی عەرەب

هەروەها شیعری داهاتووەوە لەو نوسخەیەدا نیە تا ئەگانە شیعری (جیبرائیل چەنی مەلائیك بە دەو) لە باسی (میعراج نامە) دا . بڕوانە =

کەعبەی موعەظظەم عەرصەی ئافاقەن
هەشت بەهەشت بە دیێ دیدەش موشتاقەن
جێ وەرتەر گرتەن عەصای مۆسەوێ
وە گیسۆش ئیعجاز زانای مەعنەوێ
(ليلة المعراج) ئەو (قرة العين)
کەرد بە تاج عەرش موعەظظەم نەعلەین
شەمێم گوڵزار شەرعش بێ خیلاف
موعەططەر کەردەن جە قاف تا بە قاف
چون طەنطەنەی تەپڵ شاهان جەم طەرز
صەدای دارو گیر نە عالەم بێ بەرز
نەعرەتەی (لولاك) شەرەفنامەی ئەو
بەرزەن چون صەدای کۆس کەیخوسرەو
عەزیزەن بە نەص (لعمرك) ذاتش
ئەیلا بە وەصف قەڵەم صیفاتش
(خانا) بە سەرگەرد بەرز پایەش بۆ
بە فیدای ڕەوضەی فەڵەك سایەش بۆ
عەرض وەصف ذات (ختم الانبیا)
تا بە ئینقیراض ئەی دەور دنیا

= کۆمەڵە شیعرێك لە نوسخەیەکداو نەبوونی لە نوسخەیەکیترا نیشانەی ئەوەن کە دانەر خۆی بە چەند شێوەی جیاجیا نوسیویە ، چونکە لە یەکخستنی دوو نوسخەکەی بەردەستمانا گەلێ مەبەست دووبارە ئەبێتەوە .

ئەیۆ نە ضەبط خامەی خۆش تەقریر
بەی چێش ؟ کە ذاتش نەدارۆ نەظیر
ئیسە تۆیچ هەردەم شوعەرای دڵ پەسەند
سوخەن سەنج ، نەظم شیرین‌تەر جە قەند
جە شەربەت خانەی مەدح ئەو سەروەر
توتی‌ی خامەی وێت شەکەر سوخەن کەر
با جەلای شیعرت شیرین زەونەق بۆ
چون دوعای خاصان مەقبوڵ حەق بۆ
(عزیز القدر)ی ئەو چون (نیظامی)
بپەرسۆ تەئرێخ ئەی نامەی نامی
(غەین)و (قاف)و (نون) ، (جیم) کەرۆ حیساب [15]
لێش مبۆ ڕەوشەن چون قورص ئافتاب

* * * *

---

(١٥) ئەم تیپانە بە ژمارەی (تیپەکانی ئەبجەد) ئەکەنە ١١٥٣ی هیجری .

میعراج نامە[1]

شەوێ وێنەی شەمع تەجەللای کلۆی طور
عەرصەی سەرزەمین ڕەوشەن بێ جە نور

چەتر چنین چەرخ چون دێبای گوڵ دۆز
مدرەوشا جە دوڕ نجم شەب ئەفرۆز

توراب تیرەی ئەرض عەنبەرین
مبەخشا شۆڵەی شەمس خاوەرین

سەقف زەیبەقێی چەرخ زەڕبەفت پۆش
گوڵ گوڵ بە ئەنجوم وێنەی گوڵ فرۆش

نەسیمش بۆی زوڵف شیرین مبێزا
جەوهەرش بۆی میشك خوتەن مخێزا

ئەو شەو مەر حامیل وەحی ڕەببانێ
جە دەوڵەت سەرای ڕای (ام هانی)

واتەن پێش : سەیید صەومەعەی ئەفلاك
بەی طەور ئەمرشەن قەییوم بێباك

چەنێ چەندین فەوج (اعلی علیین)
بشی وە پای تەخت (رب العالمین)

---

(١) ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەبێ و لە شوێنێکی نەگونجاویشدا دانرابێ ، ئێمە خۆمان گواستمانەوە بۆ ئێرە .

واچه پێش هەی نوور بورج فوتووەت
موتەووەج بە تاج ئالآی نوبتووەت[٢]

پۆسە ڕەزاشەن پادشای کەونەین
تەخت عەرش کەری بە فەرش نەعلەین

جەودما بە ئەمر بێنای بیهتەرین
خازن بەهەشت جە ڕەوضەی بەرین

چەنێ بوراقێ چون بەرق ئەنجوم
ئادەمێ صوورەت ، شۆخ ، طاوس دوم

سم قورص یاقوت ، سیای پڕ شەفاف
ناڵ نوقرەی ئەبیەض ، مێخ مرواریێی صاف

باڵ خەیاتەی خام ، خۆش ڕەنگ بێ خەوش
وەش بۆتەر جە وەڵك وەنەوشەی وەنەوش

لوجام لاجیوەرد ، سینەبەند جە نوور
ڕەشك طوڕڕەی زوڵف پڕ گرنج حوور

---

(٢) لام‌وایە ڕاستەکەی لەجیاتێی (واچە) (وانەن) بێ ، چونکە (واچە) لەم شوێنەدا دەست نادا . مەعنای ئەم شیعرەو شیعری پاشەوەی لە چەشنی مەعنـای دوو شـیعرەکەی پێشبانەو ، مەعنایەکی تازەی‌وایان تیـا نیـە باساوی بوونیان بدا لەپاڵ دوو شیعری پێشوودا . بەمەدا وادیارە (خانا) لە پەراوێزی کتێبەکەیدا نووسـیتێ تا پاشـان لەگەڵ دوانەکەی بەرو بەراوردیان بکا ، ئەنجا کام جوونیانی بە جوانتر زانی ئەوەیان دانێ و ئەویان هەڵگرێ ، بەڵام لەپاشا نووسیار خستبێتیە ناو کتێبەکەو بەوجۆرە جێگیر بووبێ .

زێن جه یەك پارچەی لەعل بەدەخشان
تەنەشان جه یەشم مرواریو مەرجان
جه فیکر ئەصحاب هەستیی خۆشتەر
طەی مکەرد ساتێ نه چەرخ ئەخضەر
جیبرائیل چەنی میکائیل[3] به دەو
ڕاهی بێن به ڕا کێشاشان جلەو[4]
به تەکبیر گۆیان ومر جه صوب شەبەق
شێن وه پای سەریر ڕەسول بەر حەق
ئەوشەو نه حوجرەی جای (ام هانی)
میهمان بی ڕەسول حەیی رەببانی
ئاخر به صەد عیزز ، به صەد ئیحتیرام
(مبلغ الوحی علیه السلام)
به میروەحەی باڵ قورس بۆ عەنبەر
بێدار کەرد جه خاو سالار مەحشەر
واتش : (یا سید ، لعمرك) مەقام
طەڵەبکار تۆن[5] (حی لاینام)
پەرێ سواریت بوراقێ جه نور
کیاستەن جەناب پادشای غەفور

(٣) میکائیل (ب) مەلائیك .
(٤) کێشاشان جلەو (ب) ئامان به یەك شەو .
(٥) تۆن (ب) ذات .

ئێد کە شنەفتش شای (بدر الدجی)
بەصەد شادێ و زەوق هۆرێزا وە پا
قۆڵش گرت جەناب جوبرەئیل بە ناز
سوار بێ حەبیب حەی بێ‌نیاز [٦]

ئیسرافیل چەنێ مەلائیك بە دەو
گرتشان ڕیکاب هومایۆن ئەو
وێنەی غوڵامان حەڵقەی دوڕ نە گۆش
کێشاشان قودسێ غاشیەش بە دۆش

زومرەی صەبۆحێ گرد بێ [٧] تەمام
وێنەی مەشعەڵدار [٨] شاهان جەم جام
جوبرەئیل چەنێ مەلەء ئەعلا
ڕۆشان کەرد نە ڕای (مسجد الاقصی) [٩]

ڕۆح هومایۆن ئەنبیا و ئادەم
ئامان وە پێشواز [١٠] سەیید خاتەم

---

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :

قوبوڵ کەرد بە ناز پێغەمبەر ئەو ڕاز
سوار بێ وە ئەسپ حەیی بێ‌نیاز

(٧) گرد بێ (ب) یەکسەر بە .
(٨) وێنەی مەشعەڵدار (ب) بە وێنەی مەشعەل .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٠) ئامان وە پێشواز (أ) کەردن ئیستیقباڵ .

رەسوول نە ئەوشەو بێ وە پێشواشان
ساتێ[11] تێشت بە عەیش عوشرەت جە لاشان
دیسان[12] سوار بێ وە پشت بوراق
یاوا بە ئەیوان[13] گەردوون شەش تاق
سەبعەی سەییارە چەنێ ماه و خوەر
کەردشان پابوس سەیید سەروەر
بەرجیس‌و ناهید ، کەیوان‌و بەهرام
بە خەطط شەریف عەطارید تەمام
سپەردن بە ئەو بزورگی‌و نامێ
بە چەند ئیحتیرام نامێ‌و گیرامێ
میرریخ زیکابش بوسا بە ئیعزاز
پەی نەصرش هەم نەسر طایر کەرد پەرواز
جە رەنگ ئامێزێی رەیحان ئەی باغ
نیا نە دیدەی ویش سورمەی (مازاغ)[14]
سا وەختێ طەی کەرد بە فەضڵ بێچوون
صەد هەفت ئەورەنگ چەرخ بێ‌ستوون
بە تەئییید ذات حەیی بێ‌هەمتا
تەشریف بەرد بە صەدر سیدرەی مونتەها

---

(11) ساتێ (أ) چوگە .
(12) دیسان (أ) ئاخر .
(13) ئەیوان (أ) ذمروەی .
(14) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جوبره‌ئیل چۆگه به خاطر مه‌لۆل
عه‌رض کەرد به پایه‌ی سه‌ریر ڕه‌سۆل
وات : ئەر من چه‌نی تۆ بیۆن ڕاهی
مسۆچۆن به نور ذات ئیلاهی

تا ئاخر ڕه‌سۆل سه‌یید سه‌روه‌ر
جه سه‌واد عه‌رش ئه‌عظه‌م کەرد گوزه‌ر
مه‌حره‌مان غه‌یب گشت میننه‌ت به‌ردن
ڕه‌فره‌فێ جه نور په‌رێش ئاوه‌ردن
سوار بی چلۆگه به ڕه‌فره‌ف هه‌ی کەرد[15]
ڕاکه‌ی پانصه‌د ساڵ لامه‌کان طه‌ی کەرد

وه‌ختێ به ذه‌روه‌ی لامه‌کان یاوا
لەرزا جه هه‌یبه‌ت هه‌تاکه تاوا

ئاما نیدا لێش نه په‌رده‌ی ئه‌سرار
واتن : (لاتخف) سه‌یید موختار[16]

عه‌رض کەره دوعات (یا خیر الانام)
به سووردایقات (حی لاینام)

ڕه‌سۆل به جه‌ناب صه‌نعه‌ت ساز فه‌رد
هه‌رچی بی مه‌طلەب سه‌راسه‌ر عه‌رض کەرد

---

(۱۵) هه‌ی کەرد (ب) چون کەرد .

(۱٦) ئه‌م شیعره‌و شیعری پێشه‌وه‌ی له نوسخه‌ی (ب)دا نین .

شای (کثیر اللطف) بێهەمتای وەهاب
جە ڕای مەرحەمەت کەردش موستەجاب
هەم ئەوشەو[17] قەیبوم فەرد بێ ئەندێش
یاوناش دەرسات بە مەقام وێش
ئومێدم بە ذات بەخشندەی داوەر
(خانا)ی خەم خەیاڵ زام دڵ خەطەر
ببەخشۆ گوناش جە عەرصەی مەحشەر
بەو شەمع میحراب ڕەسوڵ سەروەر

* * *

یا ڕەب[18] بە فیراق فەرهاد کۆ کەن
بە خورشێد حوسن شیرین ئەرمەن
بە ئیستیلای عەشق خوسرەو و پەروێز
بە خۆش خورامی گوڵ گوون و شەبدێز
بە خامەی میشکین شاپور چینی
بە ناز شیرین، بەو نازەنینی
بە ساز و بە لەحن شۆخ (نیکیسا)
بە نەییر ئاهەنگ موعجیزەی عیسا
بە طوغیان دەرد بێ دەرمان عەشق
بە طۆفان سەدد ئەسر مەینەت مەشق

(17) ئەوشەو (ب) شەو بێ .
(18) ڕەب (ب) حەی .

وێنەی (نیظامی) صەیقەل دەر زەینم
بە سورمەی دانش ڕەوشەن کەر عەینم

تا کە ماجەرای شیرین و خوسرەو
سەنگ‌تاشی فەرهاد ، سەرگوزەشت ئەو

باوەرۆن وە نەظم خاستەر جە گەوهەر
بە ڕەشح خامەی شۆخ بۆ عەبەر

جە لای عاقلان صاحیب عەقڵ و دین
دانا بزورگان کوردستان زەمین[19]

ڕاستەن مواچان فارسی شەکەرەن
کوردی جە فارسی بەڵ شیرین‌تەرەن

پەی‌چێش ؟ نە دەوران ئەی دنیای بەدکێش
مەحظوظەن هەرکەس بە زوبان وێش

مەعلومەن هەرکەس بە هەر زوبانێ
بواچۆ نەظمێ جە هەر مەکانێ

وێنەی عوروسان زێبای میشک چین
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین

خاریج جە مەعنی نەبۆ مەضمونش
کریابۆ چون شیعر (جامی) مەوزونش

---

(١٩) لەم شیعرەوە تا شیعری (بە ڕەشح خامەی میشکین بۆ عەبیب) لە نوسخەی (أ) دا نیە .

جه لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ
شیرین‌تەر جه شەهد شیرەی قەند مبۆ
جه عەرصەی دنیای دوون بەدفەرجام
بە دەستوور نەظم (نیظامی) مەقام
بە لەفظ کوردی کوردستان تەمام
پێش بـوان مەحظوظ . باقی (والسلام)
مونشی‌ی ئەی ئینشای شیرین‌تەر جه قەند
بەی طەور تەحریر کەرد نەظم دڵ پەسەند
ئەورۆ کە خامەی عەنبەر شەمامە
وەش‌بۆ کەرد جه میشك ئینشای ئەی نامە
تەئریـخ هیجرەت (ختم المرسلین)
موطیـع دیوان شەرح شەرع و دین
ڕۆی دوشەممە بی (ذی‌حجه الحرام)
هەزار و پەنجا و یەکصەد سێ تەمام
ناگا جه وەختێ میێنای صوبح دەم
جه جام خورشێد ڕەوشەن بی چون چەم
جه پەردەی ئەسرار لامەکان ماوا
سرۆشێ بەی طەور بە گۆشم یاوا
واتی : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شێوە
جانشین قەیس پەی لەیلا لێوە

چێش مبۆ چون نەظم (نیظامی)ی دوڕ سەنج
بە لەفظ شیرین ، بە بێ لارە و لەنج

جە وەصف فەرهاد شیرین و پەروێز
باوەری بە ڕەقص خامەی عەنبەر بێز

عەیبەن پەرێ تۆ دانای زەڕ شناس
دەمێ چون صەڕڕاف یاقوت و ئەڵماس

جەی بازاڕ عەشق جە ڕای پڕهۆشی
مەشغوڵ بی بە کار جەوهەر فرۆشی

حەیفەن وێنەی تۆ جەواهیر بارێ
نەکەرۆ پەی وێش ڕەنگین بازارێ

خاطرت جەم بۆ جەوهەریی لاڵ سەنج
دانای دوڕ شناس ، گەنجوور کۆی گەنج

هەرکەس وێنەی تۆ گەوهەر بارشەن
داناو بزورگان خڕیدارشەن

گوشاد کەر زوبان جەواهێر بارت
تا گەرم بۆ ظەریف سەودای بازارت

وەرنە جە دەوران تۆ جە بێکاری
عومرێ بە زایە و بە پوش موباری

سفارش ئێد بی یا کەردم تەمام
(سلام علیك) باقی (والسلام)

بەندەیچ (حسب الامر) ئەو سرۆش غەیب
بە ڕەشح خامەی میشکێن بێعەیب
بەی طەور کەردمان ئەی نامەی نامێ
ئینشا بە دەستوور نەظم (نیظامێ)
ئومێدەن بە ذات دانای شیرێن کار
مەضموون ئەی نەظم جەواهێر نیگار
چون ڕاز شیرین نادیرەی ئەبیام
شیرێن بۆ بە کام کافەی خاص و عام

* * * *

تولد شدن خسرو[١]

شوعەرای شیرین نەظم ، شەکەر[٢] ڕێزەی ڕاز
شێخ (نیظامی) طەور ، (شەفیما)[٣] ئەنداز

بە ڕەشح خامەی میشکین چون (مانی)
بەی طەور ئینشا کەرد[٤] لەوح مەعانی

چون بە (حسب الامر) قەدیم لامەوت
نەوشیروان نۆشا مەی جە شیشەی فەوت[٥]

بە ویفق[٦] تەوفیق ذات ئیلاهی
هورمز نیشت نە تەخت فەڕبەخش شاهی

بە ڕەسم ئایین نەوشیروان پێش
مەعمور کەرد بە عەدڵ ویلایات وێش

---

(١) لەدایکبونی خوسرەو . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب) دا هەبو ، لەوێیش لەسەر شیعری پاشتر دانرابو ، وامان بە جوان زانی پێشی خەین و بیهێنینە ئێرە .

(٢) شەکەر (ب) شیرین .

(٣) شەفیما (ب) ئەرەستو .

(٤) ئینشا کەرد (أ) کەرد ئەفشان .

(٥) نەوشیروان .. تاد (ب) نەوشیرەوان شا نۆشا بادەی فەوت .

(٦) ویفق (ب) حوکم .

کافڤەی[٧] مەساکێن دەور ڕۆزگار
جە حوسن سولوّک ئەو فەڕڕوخ تەبار
هەر ڕۆ تەپڵ عەیش عوشرەت مژەندن
دوای (گەنجەلەرش) پەرێش موەندن
بەڵێ ئەو جەمشێد کەیخوسرەو نگێن
غەیر جە فرزەندێ نە ڕۆی سەر زەمێن
جە عەرصەی دەوران وێنەی ئەسکەندەر
هێچش کەم نەبێ جە گەنج و گوهەر
ئاخر خوداوەند بەخشندەی بێچوّن
کەریم بێباک ، کار (کن فیکون)
بە فەضڵ عەمێم لامەحصوّر وێش
فرزەند عەزیز فەرزانە دا پێش
فرزەند ، کام فرزەند ؟ فەڕڕوخ سەرێرێ
(رفیع القدر)ێ ، ڕەوشەن ضەمیرێ[٨]
گیرامێ دوڕڕێ جە بەحر شاهێ
شەمعێ جە ئەنوار ذات ئیلاهێ
شەهەنشا جە زەوق ئەو (قرة العین)
ئەو (قوة الظهر) ظەریف[٩] پڕ زەین

---

(٧) کافڤەی (أ) عەجەزەی .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) ظەریف (ب) مەحبوّب .

شکاواش جه باغ دەروَن غونچەی دڵ
سوجدەی شوکرش بەرد ، خەندان بێ چون گوڵ

فەرماش تا چل ڕۆژ بە صەد شادیێ و ناز
ژەندن بە ئاهەنگ[10] (عیراقێ) و (حیجاز)

جه شادیێی فرزەند شۆخ مەهپارەش[11]
ناڵەی نای زەڕڕێن نرفەی نقارەش[12]

زڕەی جام سەنج ، شیخەی شەیپوورش
صەدای ڕۆیین کۆس ، زەمزەمەی شوورش

مویەرد نە سەواد نۆ تاق ئەخضەر
خاستەر جه ڕۆی ڕەزم دارا و ئەسکەندەر

جەودما ئەصحاب (زیج) و (ئوستورلاب)
ئەختەر شناسان ئەرەستو خیطاب

سەیر زایچەی طالیعش کەردن
وە لای شەهەنشاه مەصڵەحەت بەردن

واتن فرزەندت فەڕڕ شاهیشەن
نیشانەی دەوڵەت مەه تا ماهیشەن

جەو بۆن بزورگان بەزم بەهەشت بێز
نامشان نیا (خوسرەو پەرویز)

---

(١٠) بە ئاهەنگ (ب) ئاهەنگان .
(١١) مەهپارەش (أ) مەهپارش .
(١٢) نقارەش (أ) گوفتارش .

فەرماش شەهەنشای بەور دەریا دڵ
ئاوەردن شەخصێ چۆبتاش[13] قابڵ

بە چەند ڕۆ چۆبتاش ئەو دانای پەیکەر
تاشا بێشکێ تە نیشان زەڕ[14]

بەرد نە کەمانش چەند یاقوت لاڵ
تەختش ڕەنگین کەرد بە شەنگەرف ئاڵ

دارچەی دێبای خارایێ گوڵ زەڕ
بەن دەزراچە جە یەشم و دوڕ پەڕ[15]

سەربێشک پەرێش ئۆسای خەتایێ
وراست جە زەڕبافت زەمێن[16] تەلایێ

ناز باڵشت جە چێت خاصەی قەڵەمکار
دۆشەک جە سەنجاب سڵسەنێی زەڕتار

دایەی سێم ئەندام سەمەن بۆ ئەنداز
تەدارەک کەردش پەرێش بە سەد ناز

---

(13) چۆبتاش (ب) نەجار .

(14) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

بە چەند ڕۆ نەجار دانای هونەروەر
تاشاش گەهوارەی تە نیشان زەڕ

(15) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(16) زەمین (ب) خاصە .

بەوطەور کەرد نەققاش ئەی نەقش دێرین
طورڕەی نەوعورووس سوخەن عەنبەرین
پەی خوسرەو بە گەس والیدەی پاك دین
دانای بەڵقیس قەدر مەریەم ئاستین
گەووەڵ کڵاوی جە زەڕبافت تاس[17]
وراستن پەرێش ئوستادان خاس[18]
بازوش دانە بەند مرواری کەردن
نە ڕوی حاشیەش زومەڕڕەد بەردن
پەرلی لورتاخش زەڕگەران بە تاو
زەڕکاریش کەردن[19] دانای متو شکاو
سەرلولەش جە لاڵ دانەی بەدەخشان
ڕەخشانتەر جە قورس ڕەخشندەی ڕەخشان
تەخت جە یەك پارچە یاقوت بوم زەرد
تە نیشان بە دوڕ فەیروزەی بێگەرد
نیاشان نە فەرق پەرویز خوسرەو
درەخشا سەواد چون ستارەی شەو
کەردشان پێشدا دەستەی طاوس پەڕ
شیرینتەر جە تاج تۆمار گوڵ زەڕ

(١٧) تاس (ب) تاك .
(١٨) خاس (ب) پاك .
(١٩) زەڕکاریش کەردن (أ) زەڕگەر کام زەڕگەر .

کرباسێ بۆ میشك تافتەی تەمام ئاڵ
قەبایێ جە لاڵ ، شەوخاوێ جە لاڵ

پۆشاشان بە سەوڵ قامەتش بە ناز
پۆل نەوهالاّن[20] شەکەر رێزەی ڕاز

دایانش پێچاش بەو حەریرەوە
بە دێبای زەربافت بۆ عەبیرەوە

نیاش نە بێشك ، بێشك وێنەی خۆر
درەخشا نە مەهد گەردوّن ئەخضەر

فراوان بە ناز ڕەنج چەنێش بەردن
بە شیرو شەکەر پەروەردەش کەردن

هورمز هەر ساعەت وێنەی غونچەی[21] گوڵ
بۆ منیا نە بلاش بە دڵواز دڵ[22]

پەی چێش ؟ کە فرزەند بێنایێ عەینەن
مەشطەی ڕەوشەن[23] ئاینەی زەینەن

غەرەز ، تا ئەو طیفل نەوخێز ساوا
سینن شەریفش بە چاردە یاوا

---

(٢٠) نەوهالاّن (أ) نازداران .

(٢١) وێنەی غونچەی (أ) چون غونچەیێ .

(٢٢) بە دڵواز دڵ (أ) وێنەی دەستەی گوڵ .

(٢٣) ڕەوشەن (ب) ڕۆپۆش .

هەر ڕۆ زیاتەر مبق شوعڤورش
خۆر مبق خەجڵ جە شوعلەی نوورش

وەختێ پەخش مبق کاکۆڵ نە پێڵش
مبق صەد شیرین گەرمەێ وێڵش

دایم هەر ئەدەب شاهێ بێ مەشقش
شێت مبق یۆسف کەنعان جە عەشقش

تەتەنەی زانش وێنەی (توهەمتەن)
میاوا بە موڵك خەتا تا خوتەن

جە سامش بە فەضڵ ذات ئیلاهێ
ملەرزا پای گاو جە پشت ماهێ

خەدەنگش مویەرد جە کلای سەنگ خار
چون نەسیم جە لول حەڵقەی زوڵف یار

مشکاوا شمشێر بڕندەش حەجەر
چون سینەی عاشق نە ئەبرۆی دڵبەر

* * *

ئەصحاب تەئریخ ئەی شیرین نامە
بەی طەور دا جەولان کومەیت خامە(٢٤)

---

(٢٤) ئەبوو ئێرە سەرباس بوایە ، چونکە لێرەوە باسی مامۆستا گرتنە بۆ خوسرەو . ژەنگ بێ یا لەبەر کورتێی باسەکە سەرباسی بۆ دانەنرابێ ، یا نوسیار پەراندبێتی . بۆیە ئێمە بەم ئەستێرانە جیامان کردەوە

هورمز شا کە دیش فرزەندش بەی طەور
هەمتاش کەس نیەن نە ڕۆی عەرصەی دەور

زانا شکۆی سام ئەسکەندەرێشەن
مەرتەبەی بزورگ دانشوەرێشەن

ئەو (بزورگ ئومێد) نامش بێ مەنشوور
ئاگا بێ جە عیلم ئەرەستۆ دەستوور

طەڵەب کەرد وەبەر شەهەنشای عادڵ
پەی خوسرەو ئەو بەحر ژەرف دنیا دڵ

خوسرەو لاڵپۆش ئورەبیا سەرێر
نەجیب پاکزاد[25] ، ئەفلاتون تەدبیر

پەی ئیستیفادە جەو دەریای فەرهەنگ
پێ‌کا بە صەد ناز نە دامانش چەنگ

جە فەیض حیکمەت ئەو فەڕۆخ ئەندام
جە عیلم و حیکمەت ڕاسیخ بێ تەمام

هورمز دیش خوسرەو بەی دانشمەندی
بەی عەقڵ و شوعوور ، بەی دڵ پەسەندی[26]

فراوان کەردش شوکر خوداوەند
شیرین بێ جە لاش شیرینتەر جە قەند

---

(٢٥) نەجیب پاکزاد (ب) نێکزاد نێك نام .

(٢٦) دڵ پەسەندی (ب) هۆشمەندی .

پەی حیفظ ذاتی جە گاه مەظڵوم
بڕیش بێخ ظوڵم ظاڵمان[۲۷] شوم
پەی ڕاحەتی خەڵق ڕەمزی قەرار دا
گاڵ دا جاڕچیان جاڕ دا بە شاردا :
وەی بە کەسێدا بە طەرزو طەوری
بە بێ نەوایی منانۆ جەوری !
جەی سەبەب بە تێغ عەداڵەت چون جەم
بڕێش حەڵقـەی ظوڵم ، سیلسیلەی ستەم

* * * *

(۲۷) ظاڵمان (أ) غولامان .

رفتن خسرو بباغ با غلامان[١]

مەعلوم بۆ جە لای سوخەن[٢] شکاوان
زومرەی مەعنا دان ، زوڵف خیاتەی خاوان
نە دێباچەی شۆخ ئەی نامەی[٣] نامێ
بەی دەستور من دیم نەظم[٤] (نیظامێ)
جە قەزا ڕولێ خوسرەو دارا
کەفت نە خەیاڵش سەیران سارا
چەنێ چەند غوڵام نەوڕەسیدەی نۆ
خەت و خاڵ شیرین ، زوڵفان عەنبەر بۆ
وێش موزەییەن[٥] کەرد چەنێ ڕەخت زەڕ
سوار بێ وە ئەسپ سەنگ وە یەکدا هەڕ[٦]
شکار ئەفگەنان مشێ وە ڕاوە
وەشی مویەرا بە ڕۆی دنیاوە

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ناوباخ لەگەڵ نۆکەراندا .
(٢) سوخەن (ب) مەعنا .
(٣) نامەی (ب) دێبای .
(٤) نەظم (أ) بەزم .
(٥) موزەییەن (أ) موخەللەع .
(٦) سەنگ وەیەکدا هەڕ (أ) سنگ وە پڕ گەوهەر .

ناگاه نەظەر کەرد دیش نە عەرصەی دەشت
دیهکەدەیێ خاص چون ڕەوضەی بەهەشت

نە چوار دەورش چەشمە مدا جۆش
هەواش مبەخشا چون عەنبەر خرۆش[(٧)]

جە میرغوزارێ[(٨)] پڕ جە لالە و گوڵ
فەرماش شەهزادەی بەور دەریا دڵ

چەتر چیهرەیێ سەرا پەردە زەڕ
سـتون سیم صاف جە دانە و دوڕ پەڕ[(٩)]

هۆردان بە صەد ناز چون خەیمەی وەهار
وستن تێشدا فەرش نارنجێ[(١٠)] و گوڵنار

خوسرەو نیشت تێشدا ئەوڕۆ تا بە شەو
نۆشا بادەی ناب وێنەی کەیخوسرەو

چون نەسیم زار صوبح[(١١)] زەڕ نیـگار
شۆڵەی شەمع نور خۆر بێ ئاشـکار

هەم خوسرەو نەوجا ئاراست بیساطێ
بیساط ڕەنـگین پڕ جە نیشاطێ

---

(٧) هەواش .. تاد (ب) هەواش مبێزا بۆی عەنبەر فرۆش .
(٨) میرغوزارێ (ب) مورغزارێ .
(٩) جە دانە و دوڕ پەڕ (أ) پڕ جە دانە و زەڕ .
(١٠) نارنجێ و (أ) نارنج .
(١١) زار صوبح (ب) صوبح چەرخ .

جە نەغمەی سازان مەعرەکە بازیی
جە نەشئەی شەراب شیشەی شیرازیی
جە هەی چێپ .. هەی چێپ[12] مەیکەشان مەست
جە بشکەن .. بشکەن ساقیی مەی وە دەست
سەرشار بیی یەکسان خوسرەو لاڵپۆش
تا صوب ڕەوشەن هیچ ناما وە هۆش[13]
یەك غولامێ داشت[14] شوم ناپەسەند
جە باغیی قەدرێ قۆڕەی ئەسکۆر کەند
ئەسپ وێش بە دەست غولامیی سپەرد[15]
کشت مەظڵومێ بە تەمامێ وەرد
شەخصێ هۆرێزا جە ڕای نادانیی
عەرض کەرد وە پای تەخت هورمز نیهانیی
وات : خوسرەو ئیمشەو جە تۆ نەتەرسا
جە ڕای بێباکیی[16] خەبەر نەپەرسا
نیا نە یانەی دەروێش دڵ تەنگ
ساز ئەرغەنون چەنیی ساز چەنگ[17]

---

(١٢) هەی چێپ .. هەی چێپ (ب) هەی چەپ .. هەی چەپ .
(١٣) هیچ ناما وە هۆش (ب) بیی مەست و مەدهۆش .
(١٤) داشت (أ) بیی .
(١٥) ئەسپ . ناد (ب) ئەسپ ئەو بەدخوی نەفام نامەرد .
(١٦) بێباکیی (أ) نادانیی .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا نیە .

ئەسپش کشت‌زار موسوڵمانان وەرد
غوڵامش قۆڕەی دیهقان بە جەور بەرد[18]

ئەر ظوڵمێ وەی طەور بێگانان[19] مکەرد
شەهەنشا یانەش بە غارەت مبەرد

هەرچەند کە خوسرەو بەرگوزیدەشەن[20]
فرزەند عەزیز نور دیدەشەن[21]

بەڵێ هەی جەم قەدەر فەرەیدوونی شان[22]
یە دوورەن جە عەدڵ نەوەی نەوشیروان

هورمز ئێد شنەفت دمرۆنش جلۆشا
جە ڕۆی عەدڵ و داد خیشمش خرۆشا

وات بە سەرهەنگێ ئەو شای هونەروەر
هەر دوو پای ئەسپش بڕی وە خەنجەر

ڕەختش چەنی زین ، ئەسبابش تەمام
داشان بە دەروێش بێچارەی سەرسام

---

(١٨) بە جەور بەرد (أ) تەمام کەرد .

(١٩) بێگانان (ب) بە کەسان .

(٢٠) بەرگوزیدەشەن (ب) بەرگوزیدەنەن .

(٢١) دیدەشەن (ب) دیدەنەن .

(٢٢) فەرەیدوونی شان (ب) فەرەیدوون نیشان .

جەودما بە ضەرب پاڵەی[۲۳] فەرەنـگی
مەڕدشان[۲٤] ناخۆن دەست و پای جەنـگی

ئەوڕۆ ئەو جەمشێد جە دانشوەری
جە ڕای عەدڵ و داد مسکێن پەروەری

خەفێف کەرد بەو طەور ئەو فرزەند وێش
ئافەرێن نەوەی نەوشیروان پێش

فرزەندێ وێنەی خوسرەو فەرزانە
بکەرێش وە پەند سەرکۆنەی تانە

جە لای سەلاطێن سکەندەر نەژاد
هەر بەی طەور مبۆ ڕەویەی عەدڵ و داد

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور[۲۵]
هەرکەس عادڵ بۆ چون هورمز بەی طەور

بەرگوزیدەی ذات حەیی ئەکبەرەن
مەحفوظەن جە نار گەر صەد کافرەن

(خانا) بۆ[۲٦]، وەسەن زوبان درازی
کۆن ئەو صاحیب عەدڵ تۆ پێش بنازی

---

(۲۳) ضەرب پاڵەی (ب) زۆر بەستەی .

(۲٤) مەڕدشان (ب) بڕدشان .

(۲٥) بزورگان دەور (ب) بەگـەران بەور .

(۲٦) بۆ (ب) سا .

کۆتا کەر ئەی حەرف بە داوان دەو
وێر دەر بە فرمان دڵـگیر خوسرەو

نەقشبەند لەوح شیرین فسانە
بەی طەور کێشا نەقش شۆخ[27] و مەستانە

وەقتێ خوسرەو دیێ جە شا ئەی خوارێ
شرۆع کەرد بە شێن زایەڵە و زارێ

چونکە خەجڵ بی[28] ئەو جە کردەی وێش
وات وە بزورگان دانای دەریا کێش

ئیستیدعام ئێدەن جە لای شەهریار
عوذر ئەی بەندەی شۆم شەرمەسار

بوازێ ، بێ حەد گرانەن دەردەم
تەمام شەرمندە و عاصێ و ڕەنـگ زەردم

ئێد کە شنەفتش وەزیر ئەعظەم
ئومەرای عیظام شای والا شیەم

چەنێ گرد ئەعیان جەمعییەت کەردن[29]
خوسرەو وە پای تەخت پادشا بەردن

جە دمای ئیظهار عەرض ئیلتیماس
خوسرەو لاڵ پۆش ڕاگەی حەق شناس

---

(٢٧) شۆخو (أ) شەرح .

(٢٨) بی (ب) مەند

(٢٩) جەمعییەت کەردن (ب) شەرمندە کەردن .

رۆ ماڵا جه خاك جه ڕۆ سیاهێ
ئەفشان كەرد ئەسرێن جه[30] پای تەخت شاهێ

واتش هەی جەمشێد عەطارید شیمار
بۆیەر جه تەقصیر بەندەی شەرمەسار

هەرچەند جەی گوناه ڕۆم بیەن سیاه
ئومێدم ئێدەن جه ئەڵطاف شاه

من وێنەی طیفڵێ شێت و دێوانه
نەكەرۆ وه پەند سەركۆنه تانه[31]

ڕاستەن سەنگیەن[32] من كۆگای گونام
ئاخر نه فرزەند شای جەم ئیحتیشام

ئێد كه وات دیێسان ڕۆ ماڵا نه خاك
خاك كەرد جه ئەسرێن سەراسەر نمناك

بزورگان دیێشان خوسرەو بە خوارێ[33]
نه پای تەخت شا كەردشان زارێ

شەهەنشا كه دیێش[34] بزورگان بەی طەرز
ئەویچ پەی خوسرەو فیراقش بێ بەرز

(30) ئەسرێن جه (أ) جه ئەسر .

(31) نەكەرۆ .. تاد (ب) نەكەردات بەی طەور ڕیسوای زەمانه .

(32) سەنگیەن (ب) سەراسەر .

(33) خوسرەو به خوارێ (ب) ئەو بوردەبارێ .

(34) دیێش (أ) دێ .

هۆرێزا بە وێش[٣٥] هۆرش گرت نە خاك
بۆسا ڕوخسارش بە دیدەی نمناك

فەرماش فرزەندم ئەوەند عاقل بۆ
ئەوەند جە كردەی وێش ئەو خەجل بۆ

فەرقش سزای تاج شەهریاریەن
ذاتش شایستەی جیهانداریەن

ئەوڕۆ جە لای لوطف شای والا مەقام
پەروێز لال پۆش[٣٦] صاحیب عەقل و فام

بە خەلوەت وێش هۆرش گرت[٣٧] بەردش
مومتاز بە خەلعەت خوسرەوی كەردش

بە (حسب الرقم) وەلی عەهد وێش
(بلا تعلل) دەر ساعەت دەر پێش[٣٨]

مەعلوم بۆ جە لای عارفان دەور
دانا بزورگان شیرین طەرز و طەور

فرزەند صالح (قرة العین)ەن
صەیقەل ژەنگار، ئاینەی زەینەن

---

(٣٥) بە وێش (أ) پەرێش.
(٣٦) لال پۆش (ب) لال بەخش.
(٣٧) هۆرش گرت (ب) هۆر گرتش.
(٣٨) ڕاست وایە لەجیاتی (وەلی عەهد)، (وەلی عەهدی)، وە لەجیاتی (دەر پێش)، (دا پێش) بێ.

ئەر ناصاڵح بۆ ، (عاق والدین)
فەتڵش واجبەن ، بە گەردەنم دەین

* * * *

نشستن خسرو بر تخت شاهی[1]

تۆتۆی شەکەر ڕاز خامەی خۆش تەقدیر
بەی طەور ئینشا کەرد شیرین طەرز و تیر[2]

خوسرەو چون بەرشۆ جە مەعرەکەی سەخت
وێنەی کەیخوسرەو مومتاز بۆ بە بەخت

سیپاش وێنەی شەمع تەجەللای کڵای طوور
مدرەوشا بە لوطف[3] خوداوەند جە نوور[4]

چون بە حوکم ذات (لااحصی) صیفات
جەناب ئەقدەس (جاعل الظلمات)

ئەو[5] وێنەی عاشق دەرزن سفتەی داخ
چون زوڵف پەشێو بی، پەرێشان دەماخ

---

(١) دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی . ئەم سەرباسە هەر لە نوسخەی (ب)دا هەیە .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجورەیە :

نۆتۆی خۆش تەقریر خامەی شەکەر ڕێز
ئینشا کەرد نەوای شیرین و پەروێز

(٣) بە لوطف (ب) جە فەضڵ .

(٤) نوور (ب) دوور

(٥) ئەو (أ) زۆ .

شەمەن زار زۆ چون وەنەوشەی شەو
سیا بی چون زوڵف شیرین خوسرەو
پەرویز بەی طاعەت یەکتای یەگانە
کەمەر بەست و شی بە طاعەت خانە
دەمێ طاعەت کەرد بە ئاە سەردەوە
ئاخر جە ناکاو خاوش بەردەوە
ناگاە نەوشیروان عەداڵەت دەستوور
ئاما نە خاوش وێنەی شەمع نوور
واتش هەی فرزەند فرۆزندە بەخت
بەراڕندەی تاج ، پادشاهی تەخت
بێ دەماخ مەبەر فەرخوندەن بەختت
پەی ئەسپ و غولام ، پەی زێن و ڕەختت
هەرچەند جە عەرصەی دنیای پڕ مەلال
ترشێت چەشت[٦] جە پەی قۆرەی ترش و تاڵ
مدۆ تەلافێت بێ شك خوداوەند
شەخصێ شەکەر ڕاز شیرینتەر جە قەند
چون بە ئەمر شاە ئەسپت پەی کەردن
وە جای بادەی ناب[٧] خەفەت پێت وەردن

---

(٦) چەشت (ب) دی .

(٧) وە جای بادەی ناب (أ) زەڕزەمێ بادەی .

نەشنەفت کەس جە تۆ یەك حەرف سەردڵی
نەنیشت بە خاطر شەرێفت گەردڵی
شاد مبێ وەڵڵا[8] تۆ وە شەبدێزڵی
بە ڕەفتار نەسیم سوب سەحەر خێزڵی
بە دیهقان هەرچەند هەم داشان ڕەختت
نیشانەی سەعدەن پەی تاڵەی بەختت
ڕاستەن کە سفتەن دەروێت جە داغ
ناخوێن چنگت مەڕدن بە چۆماغ
خاترت جەم بۆ (باربود) نامێ
سازندەیێ شۆخ ، شیرین کەلامێ[9]
مکنۆ بە دەستت نە ڕوی سەرزەمین
نە قەیصەر دارۆ ، نە خاقان چین
شەهزادە جە خواب شیرین بێ بێدار
بەردش سوجدەی شوکر خوداوەند صەد جار[10]
تا چەندڵی خوسرەو سازێش بێ داخش
جە شادیێی ئەو خاو بەرز بێ دەماخش

---

(٨) وەڵڵا (ب) بیللا .

(٩) کەلامێ (ب) مەقامێ .

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

شەهزادە دەر دەم هۆرێزا جە خاو
بەردش سوجدەی شوکر خوداوەند بە ناو

هەرچەند شەو چەنێ دانای سوخەن سەنج
سەڕڕاڤان دەور کیمیای کۆی گەنج
بە تەمای ئەو خاو خاستەر جە دارا
تا وە صوبح دەم وەشێ مویارا

* * * *

حکایت کردن شاپور از شیرین[1]

نوێسندەی نەظم ئەی نامەی نامێ
بەی طەور کەرد تەصدیق گوفتەی (نیظامێ)

شەخصێ شاپوور نام فەرد فەرزانە
جیهان دیدەی دەور شیرین فسانە[2]

نەقش بەندێ چون ئەو ، چەنێ ؟ پڕ شعوور
ڕەسسامێ[3] چون ئەو ئوقلیدس دەستوور

دانایێ چون ئەو بەلاغەت مەشحوون
پەیدا نمەبێ جە ڕوبع مەسکوون

خاستەر جە مانێ نەققاش تەڕ دەست
نەقش خەیاڵێ نە ڕوی ئاو مبەست[4]

هەر شەو نە پای تەخت خوسرەو دارا
چەنێ نەدیمان بە عەیش مویارا

---

(١) قسە کردنی شاپوور لەبارەی شیرینەوە .

(٢) لە نوسخەی (ب)دا (فەرد فەرزانە) و (شیرین فسانە) لەجێی یەکتردان .

(٣) ڕەسسامێ (ب) ئوستادێ .

(٤) نەقش . . تاد (أ) نەقش ئەسلەمێ نە ڕوی ئەدەب بەست .

شەوڵی هۆرێزا بە صەد[٥] ئیحتیرام
بۆسا پای سەرێر پەروێز جەم جام
ئاخر وانش هەی[٦] (ظل آلهـي)
زێبندەی ئەورەنـگ فەڕبەخش شاهێ
بێ حەد نە پایەی گەردوَن شەش طاق
طەی کەردم جیهان ئافاق بە ئافاق
جە لای (مەهستان)[٧] نە دەریای دەربەند
مەریەم قەدرێ هەن دانا دڵ پەسەند
جە نەسل شاهان ئەعلای قەدیمەن
وێنەی ئەسکەندەر سوپاش عەظیمەن
بەس کە[٨] بێ حەدەن گەنج و ئەسبابش
نمەیۆ نە ضەبط دەفتەر حیسابش[٩]
جە جینس چارەیێ[١٠] ، جە مورغ و ماهێ
جەم کەردەن تەمام[١١] جە گەنج شاهێ[١٢]

---

(٥) صەد (أ) چەند
(٦) ئاخر وانش هەی (أ) وانش بە خوسرەو .
(٧) مەهستان (أ) قەهرەمان .
(٨) بەس کە (ب) یەکجار .
(٩) نیوەی یەکەم و دۆهەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .
(١٠) چارەیێ (ب) چارپا .
(١١) تەمام (ب) فێشتەر .
(١٢) نیوەی یەکەم و دۆهەمی ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

شۆش نیەن ئەمما بە کامەرانی
موبارۆ[١٣] دەوران ئەی دنیای فانی
کۆس خوسرەویش وێنەی ئەسکەندەر
نالەش مویەرۆ جە چەرخ ئەخضەر
(شەمیرا)[١٤]ش نامەن ئەو خاڵ سۆسەنی
شەمیرا بە لەفظ خەڵق ئەرمەنی
(هەمین بانو)ەن ئەصڵ تەفسیرش[١٥]
نیەن نە عەرصەی دەوران نەظیرش
فەصڵ تابوستان کۆی ئەرمەن جاشەن
لالەو شەقایق گشت فەرش پاشەن
وەقت نەوبەهار وێنەی دەستەی گوڵ
نە موڵك موغان[١٦] مگێرۆ مەنزڵ
وادەی نەو سووەیل ڕەنگ ڕۆی ڕەزان
نەخش نوختەی خاڵ سەرپەنجەی خەزان
چون شاباز شۆخ توند تێز پەرواز
پەی نەخچیر بە سۆز مەیۆ بە ئیجاز[١٧]

---

(١٣) موبارۆ (أ) موبارا .

(١٤) شەمیرا (أ) شیمرا ، هەڵەی نوسیارە بۆیە لە نیوە شیعری دوەمیشدا ، کە لە هەردو نوسخەکەدا بە هەڵە نوسرابو ، ڕاستمان کردەوە .

(١٥) تەفسیرش (أ) نەفیرش .

(١٦) موڵك موغان (أ) مەلیك مەکان .

(١٧) بە ئیجاز (أ) نە پەرواز .

زمستان (بەردەع) چون هەواش گەرمەن
فراوان وەشەن ، نەسیمش نەرمەن
چون ئاهوی میشکین مەهـ بەرە[18]ی ساوا
شۆخ شۆخ مەست مەست مشۆ بەو ماوا
چون تەتار شۆخ کەمەند نە پێڵەن
بەی دەستور چار فەصڵ نە گەشت و گێڵەن
یە چەندێ ساڵەن تا بە ڕۆی ئارۆ[19]
بەی طەور وە شادی[20] دنیا مویارۆ
واریش نیەن[21] هیچ کەس نە جایێ
بەڵێ ئەو دارۆ یەك برازایێ
نە عەرصەی دنیا وێنەی ئەو دڵبەر
نیەن نە پەردەی خاقان و قەیصەر
خەیلێ ئەو[22] نەققاش جیهاندیدەی فەرد
تەعریف و تەحسین (مەهتین بانو)ش کەرد[23]
جەودما بە وەصف شیرین ئەرمەن
کەردش بەی دەستور وێش شەکەر شکەن

---

(١٨) مەهـ بەڕەی (ب) سوب خێز .
(١٩) تا بە ڕۆی ئارۆ (ب) بەی طەور تا ئارۆ .
(٢٠) بەی طەور وە شادی (ب) دایم بە شادی .
(٢١) واریش نیەن (أ) واریث نەدارۆ .
(٢٢) خەیلێ ئەو (أ) سا بەی طەور .
(٢٣) تەعریف و . . تاد (أ) تەعریف ئەسباب (مەهتین بانو) کەرد .

واتش هەی خوسرەو کەیخوسرەو صیفات
ئەو شەخص بەی دەستوّر[٢٤] عەرض کەردم جە لات

قامەتش قیام قیامەت خیّزەن
خەرامش ئاشوب رِۆی رِەستاخیّزەن
پیّشانیچش پرشنگ نوّر جیّش مخیّزۆ
حوسنش بوّم[٢٥] قورص قەمەر مبیّزۆ
ئەبرۆش قوللەی قەوس سەخت[٢٦] پرِ زۆرەن
خەدەنگش تا حەشر[٢٧] زامش ناسۆرەن
مۆرەش چون خەدەنگ شەهاب ئەنجوم
ئەر بکنۆ وە سەنگ تا پەرِ مبۆ گوم
(نعوذ بالله) جە غەمزە و نازش
نە نیم نیگای ناز دیدەی شەهبازش
سەوگەندم بەو تاج شەهەنشای جەم جا
ئەر شیّخ مورشید نە (کعبة الله)

بوینۆ وە چەم شۆخیی شیّوەی ئەو
چین دەستەی زولف لوول لیّوەی ئەو

---

(٢٤) ئەو شەخص بەی دەستوّر (ب) تەعریف ئەو شەخص .

(٢٥) بوّم (أ) نوّر .

(٢٦) سەخت (أ) تەمام .

(٢٧) حەشر (أ) چرِ

چون (شێخ صەنعان) موبتەلا[۲۸] زوننار
مشۆ[۲۹] نە مەذهەب طایفەی کوففار

عەجەب ظاڵمەن کوشندەی بێ پێر[۳۰]
هیچ کەس بە کەمەند گێسوش نەبۆ گیر

سەرشارەن ، شۆخەن ، شیرینەن ، ڕەندەن
شەوقش شۆڵەی شەمع کافوری[۳۱] سەندەن

هەرچەند کە مدیەی چون (تەرسا)ی چینی
هیچش کەم نیەن جە نازەنینی

خاڵ ناو لێموش غارەتچی‌ی دینەن
زێبندەی سەرکار فەخفور چینەن

باش خاقانان ئێران زەمینەن
بەهای هەر ماچش موڵك ماچینەن

بۆی طوڕڕەش چون ناف مودبیرەی خوتەن
میشك ئامێز[۳۲] کەردەن سارا و کۆی ئەرمەن

---

(۲۸) موبتەلا (أ) مبەندۆ .

(۲۹) مشۆ (أ) مدۆ .

(۳۰) پێر : ڕاست وایە (تیر) بێ

(۳۱) شۆڵەی شەمع کافوری (ب) ڕۆ جە شەمع نەجەللی .

(۳۲) ئامێز (ب) ئارا .

لەعلش[٣٣] وێنەی لاڵ دانەی بەدەخشان[٣٤]
تێشدا چەند دانەی مرواریی ڕەخشان[٣٥]
یێنێش چون ئەنگوشت ئاڵای پەیغەمبەر
ماچێ بە ئیعجاز شەق کردەن قەمەر[٣٦]
یەک نوختە خاڵێ شەو ڕەنگ بۆ ناف
ها نە پای زنجش چون فەیرۆزەی صاف
هەرکەس موینۆ نوختەی ئەو خاڵە
مبۆ بە واتە پەی هەزار ساڵە
مێنای گەردەنش چێش[٣٧] واچێن چێنەن
ڕەخشانتەر جە عەکس دوڕڕ مەکنێنەن
سێنەش شەوق[٣٨] مدۆ چون ستارەی شەو
نە حەد ویەردەن وەصف لێمۆی ئەو
سەر تا پاش چون سەوڵ ساوای[٣٩] نەو خێزەن
نافەی میشک جە بۆی نافش لەب ڕێزەن

---

(٣٣) لەعلش (أ) لەعل .
(٣٤) بەدەخشان (أ) بەدەخشەن .
(٣٥) ڕەخشان (أ) نەخشەن .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٣٧) چێش (ب) چۆن .
(٣٨) شەوق (ب) سۆ .
(٣٩) ساوای (أ) سایەی .

ئاهوی خوتەن خێز بۆ عەنبەرێنەن
چون شیرێن شێوەن نامش (شیرێن)ەن
نیەن بە شۆخیی ئەو نازك صەنەم
هیچ کەسێ[٤٠] نەدیەن عەرەب تا عەجەم
چون حەڵقەی زنجیر زوڵف دەستەشەن
هەفتاد پەرستار کەمەر بەستەشەن
دەستەی زوڵفانش گشت بۆ عەنبەرەن
هەر یەك جە یەکێ[٤١] شۆخ و شەنگ تەرەن
شیرێنەن چون قەند[٤٢] ڕێزەی ڕازشان
خوێنڕێزەن دایم[٤٣] غەمزەی نازشان
مکەران[٤٤] بە خەصم نە ڕوی عەرصەی جەنگ
بە حەربەی خوێنڕێز دەور دنیا تەنگ
ماچێ باڵاشان جە نور سروشتەن
ئەوان چون حۆری[٤٥] ، (ئەرمەن) بەهەشتەن
(شیرێن) وەلیێ عەهد (مەهێن بانو)ەن
چون مەهێن بانو ئەویچ بێ شوەن

---

(٤٠) هیچ کەسێ (أ) دانایان .
(٤١) یەکێ (ب) ڕەنگێ .
(٤٢) چون قەند (أ) دایم .
(٤٣) دایم (أ) جە خوێن .
(٤٤) مکەران (ب) مگێڕان .
(٤٥) حۆری (أ) حوّرن .

ئەو مەهتێن بانۆ شای سۆسەن خاڵان
سالار سەرکێش ئەو نەونیهاڵان

نە سەرکارش‌دا ئەسپێ باد بێزەن
چونکە شەو ڕەنگەن[٤٦] نامش (شەودێز)ەن

بە ڕەفتار جە باد سوبوکخێزتەرەن
شایستەی شاهان صاحێب ئەفسەرەن

هەر نە پەروازەن دایم وە بێ پەڕ
زنجیرش تەڵا ، مێخ زنجیر جە زەڕ

شاپوور نەقش‌بەند[٤٧] نادرەی ڕۆی دەور
پەی خوسرەو پەند کەرد تەعریفش[٤٨] بەی طەور

بەدتەر بێ جە قەیس سەرگەشتەی[٤٩] ئەییام
زەڕڕە پێش نەمەند عەقڵ و هۆش و قام

سوڵطان شادیش نە صەفحەی ضەمیر
گوریزا بە جەخت چون باد شەبگیر

* * * *

---

(٤٦) شەو ڕەنگەن (ب) شەودێزەن .
(٤٧) نەقش‌بەند (أ) بەخشندەی ، لام‌وایە (نەخشندەی) بێ و بە هەڵەی نوسیار گۆڕابێ .
(٤٨) تەعریفش (أ) تەعریف .
(٤٩) سەرگەشتەی (أ) بەرگەشتەی .

روانه نمودن خسرو شاپوررا بأرمن بجهت شیرین[١]

مونشیی ئینشای شەرح[٢] ئەی شیرین نامە
بەی طەور بە خامەی میشکین شەمامە
کێشا کەتیبەی[٣] ئەی طەرح قەند بێز[٤]
شەیدا بی جە عەشق شیرین و شەودێز[٥]
واتش هەی شاپور جیهان گەردیدە
دانای موو شکاف سوخەن سەنجیدە
حەرفت گشت مەربوط ، واتەت سەنجیدەن[٦]
پەسەندیدەی تۆ گشت پەسەندیدەن
حەق عەقڵ و دانش پەرێت[٧] کیاستەن
هەرچی کە واتت بێ درۆ ڕاستەن

---

(١) ناردنی شاپور لەلایەن خوسرەوەوە بۆ ئەرمەنستان بۆ دەس‌خستنی شیرین .
(٢) شەرح : ئەم وشەیە لە نوسخەی (أ)دا نیە . بەم بۆیە ئەبێ (ی)ی مونشی بە (هەمزە)یەکی لەسەر وەستاو بخوێنرێتەوە ، واتە (مونشیی) .
(٣) کەتیبەی (ب) نیشانەی .
(٤) قەند بێز (ب) جام ڕێز .
(٥) شیرین و شەودێز (أ) چون پەروێز .
(٦) واتەت سەنجیدەن (أ) ذاتت حەمیدەن .
(٧) پەرێت (ب) پەی تۆ .

عەجەب ئاهیرێ[8] وستێ نە جەرگم
ساکن نمەبۆ تا بە ڕۆی مەرگم

بە چ وەصفێ بێ تۆ پەی من کەردی
بێ مروەت ، تاقەت تەوانام بەردی

یا بە جەستەی قەیس[9] پەی لەیلا سەرسام
عەقڵ و هۆش چون باد گوریزا جە لام

یانەت وێران بۆ[10] ، وێران بێ یانەم
عەقڵم شێ جە دەست ، کەردێ دێوانەم

سا کە چون وەی طەور زامم بێ کارێ
چێش مبۆ جە ڕای خزمەت گوزارێ

سوبوکتەر جە باد سوبخێز خوتەن
بشێ وە پای تەخت شیرین ئەرمەن

ئیظهار کەی جە لاش ڕەستاخێز[11] من
دوێ هەناسەی دەیجوور بێز من

واچی خوسرەوێ دارای دەریا دڵ
نەوەی نەوشیروان پادشای عادڵ

---

(٨) ئاهیرێ (ب) ئایرێ .

(٩) بە جەستەی قەیس (ب) وێنەی مەجنۆن .

(١٠) بێ (أ) بۆ .

(١١) لاش ڕەستاخێز (أ) لای ڕەستخێز .

یە چەندێ وەختەن وەصفت شنەفتەن
جە شاهێ و جە تەخت خوسرەوێ کەفتەن
وەختەن چون مەجنوٙن ڕیسوای زەمانە
بشوٙ بە چوٙڵدا ببوٙ دێوانە
ئەر چون ئوستورلاب موٙم حەرفش نەرمەن(١٢)
پەی نەخچیر چون باز خوٙش خوٙ و سەرگەرمەن
بکیانە بە دەو(١٣) چون باد صوب خێز
نامەی فەرەح بەخش موشتاقێ ئامێز
وەر جە تاڵەی من موٙبەتش سەردەن
چون موٙرەی نەرّاد دایم کەج گەردەن(١٤)
باز هەم بە تەعجیل زوٙ مەکەر بە شەو
باوەرە(١٥) پەرێم زوَ(١٦) هەواڵ ئەو
سا کە ئێد شنەفت شاپوٙر جە پەروێز
توٙتێی زوبان کەرد وەی طەور شەکەر ڕێز

(١٢) ئەر چون .. تاد (أ) ئەگەر وێنەی موٙم حەرف ئەو نەرمەن .
(١٣) بکیانە بە دەو (ب) ئیرسال کەر بە ئەو .
(١٤) دایم کەج گەردەن (ب) گەردەن کەج گەردەن .
(١٥) باوەرە (أ) بکیانە .
(١٦) زوٙ (أ) وەش . ئەم وشەی (زو)ە لە نوسخەی (ب)دا بە (ڕوٙ) نوٙسراوە ، بەلاّم دیارە هەڵەیە چونکە یەکەم (ڕوٙ) لێرەدا دەس نادا . دوٙهەم (وەش) و (زوٙ) مەعنایان یەکە ، نەك (وەش) و (ڕوٙ) . لەبەرئەوە ڕاستمان کردەوە و کردمان بە (زوٙ) .

واتش هەی خوسرەو دانای صاحێب فام[17]
جەمشێد جەم بەزم نادرەی ئەییام
دنیا تا بەندەن نە گاو و ماهێ
مومتاز بێ بە تەخت بە تاج شاهێ
خاطرت ، نەوواب ڕەفیع ئەشرەف ،
شەهزادەی شەهێ دانک ، مەوج مێنا کەف !
پەی ئەو پەریزاد پەیکەر پەرێ سام ،
جەم بۆ ؛ بە تەوفیق (حی لاینام)
ئەر بشۆ وە پشت قەصر قوللەی قاف
ماوەرۆش وە بەر بێ درۆ و گەزاف
شەرط بۆ تا شیرین نە موڵك ئەرمەن
ناوەرۆش وە شار پەی تۆ بەی وەطەن
لادێ ، درەنگێ ، نەگێرۆم ئارام
نەنیشێ ڕاحەت[18] نە عەرصەی ئەییام
ئێد وات و سوجدەی تەخت شاهێ بەرد[19]
سەر چاك دامان ئەو بە لادا کەرد[20]
ڕۆش کەرد نە ئێلاخ ئەرمەن ، شیتابان
وادێ بەوادێ طەی کەرد بیابان

(١٧) واتش .. تاد (ب) واتش هەی دانای پڕ عەقڵ و پڕ فام .
(١٨) ڕاحەت (أ) هەنی .
(١٩) شاهێ بەرد (ب)شا بەردش .
(٢٠) ئەو بە لادا کەرد (ب) وە لادا کەردش .

جه[٢١] عەرض یەك ماه وەطەن بە وەطەن
طەی کەرد تا یاوا بە موڵك ئەرمەن
سا یاوا بەو موڵك ڕەوضەی بەهەشت بۆ
دیش[٢٢] گوڵشەن گوڵشەن گوڵ نە سارا کۆ
بە ڕەنـگ خیطمی ، چیهرەیی[٢٣] ، چێنی
بەردەن جە ڕەوضەی ڕیضوان ڕەنـگێنی
هەر جە خوڕڕەم کۆ تا سەرای بەغدا
نەقش گوڵ کەفتەن چون طوڕڕەی طوغرا
نە پای خوڕڕەم کۆ دەیرێ عەجەب طەور
تێدا ساکن بێن چەند کەشیش گەور
شاپوور شی نەو دەیر ئە لای کوهەن ساڵ
میهان بی چۆگە بە ڕەسم عەبداڵ

* * * *

---

(٢١) جه (أ) بە
(٢٢) دیش (أ) وە .
(٢٣) چیهرەیی (ب) چیهرەیی و .

خبر پرسیدن شاپور مکان شیرین را[1]

داناى خۆش تەقریر ئالاى سوخەن دان
شەممەیێ بێ تەرح بەى تەرح کەرد بەیان[2]

چون شاپوور چێن نادیرەى ڕۆى دەور
ساکن بێ نەو دەیر کەشیشان گەور

جە شەخصێ پڕ هۆش داناى شەکەر ڕێز
پەرساش ئەحوالات شیرین پەروێز[3]

ئەو شەخص پڕ زەین شیرین ڕیوایەت
کەرد پەرێ شاپوور بەى طەور حیکایەت

واتش نە دامان ئەو دەیرەن غارێ
هەن تێشدا جە سەنگ سیا سوارێ

هەر ساڵ ماینێ شۆخ خۆش ڕەفتار
مەیۆ بە داوان[4] مشۆ بە ئەو غار

---

(١) هەواڵ پرسینی شاپوور لە جێگای شیرین . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەى (ب) دا هەیە ، وشەى (شاپوور) یشی تیا نیە . ئێمە خۆمان لەبەر ناتەواوی خستمانە سەری .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەى (أ) دا نیە .

(٣) شیرین پەروێز : ڕاستەکەى ئەوەیە (شیرین و شەودێز) بێ . ئەم شیعرەش لە نوسخەى (ب) دا نیە .

(٤) بە داوان (ب) نە دامان .

جه قەزا بەو غار تا کە میاوۆ[٥]
وێش بەو سەنـگ سەخت سیا مساوۆ[٦]

بە ئەمر فەرمان ذات (ذا المن)
دەر ساعەت مبۆ جه سەنـگ ئابوستەن

هەر ئەسپێ جه نەسل ئەو سیا سەنـگەن
تەمام خۆش تەرکیب ، خۆش ڕەفتار ڕەنـگەن[٧]

سەخت‌تەرەن سومش جه سەنـگ خارا
یەکسانەن جه لاش کەش و کۆ و سارا[٨]

بە واتەی ئەصحاب پڕ عەقڵ و فەرهەنـگ
ماچان (شەبدێز)ەن جه توخم[٩] ئەو سەنـگ

تەعەجوب ئێدەن ئەر سەنگێ جەو غار
هۆرگێری دەرلاد مبێ سەنگ‌سار[١٠]

تەختێ هەن نە پێش ماچان (ئەلحەراق)
وەسیع‌تەر جه چەرخ چەمەرێی شەش تاق

---

(٥) تا کە میاوۆ (أ) هەر تا میاوا .

(٦) مساوۆ (أ) مساوا .

(٧) تەمام .. تاد (ب) تەمام خۆش ڕەفتار هەم شۆخ و شەنـگەن .

(٨) کەش و کۆ و سارا (ب) سەنـگ و کۆ و خارا .

(٩) توخم (ب) نەسل .

(١٠) سەنگ‌سار (أ) نیگۆن‌سار

عەجەبتەر ئێدەن جە[11] پای ئەو غاردا
ئەو غار بۆ سەیر ئاب و گوڵزاردا[12]

تێشدان یەك سەرلێ كەفتەن سیا ڕەنگ
ها نە دەورشان دۆصەد سێصەد سەنگ

چپان ڕەختشان وەسەر خوم ڕشتەن
سێلاو مەینەت پێشاندا ڕشتەن

مەعلوم بۆ جە لای عارفان دەور
دانا بزورگان[13] شیرین طەرز و طەور

خالقێ كە ذات پاكش[14] بێچۆنەن
نیگارندەی نەخش چەرخ گەردۆنەن

عیبرەتش فرەن باب سەیرانەن
دانا جە كردەش دایم حەیرانەن[15]

هەركەس نەگێرۆ عیبرەت جە كارش
بەدتەرەن جە خرس ، مەبێن[16] دیدارش

(خانا) ڕاستەن وەصف (حی لا ینام)
فەرضەن پەی زومرەی ناجیەی ئیسلام

---

(١١) جە (ب) نە .
(١٢) ئاب و گوڵزاردا (ب) ئەسپ و سواردا .
(١٣) بزورگان (ب) وەزیران
(١٤) پاكش (أ) پەكش .
(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٦) مەبێن (ب) دێن .

بەڵێ جارێ بۆ وێنەی (نیظامی)
شوعەرای شیرین نەظم نادیرەی نامی
بە ڕەشحی میداد خامەی عەنبەرین
بینا کەر داستان[17] شاپور و شیرین
پەی چێش، کە خوسرەو ئینتیظارشەن
جە سەوداش صەد کۆی مەینەت بارشەن
چون شاپور جەو شەخص جیهاندیدە کار[18]
تەعریف شەبدێز شنەفتش بەی تار[19]
بە چیهرەی ڕۆدا دەستەی زوڵف شەو
پەخش بێ چون دوی هەناسەی خوسرەو
نمانا ظوڵمەت چیهرەی سەوادی
سیاتەر جە بەخت (خانای قوبادی)
ئەو شەو نەو دەیردا[20] تا وە صوبح دەم
ویاران چەنی گەوران وە بێ خەم
چون سەحەر جە نور خورشید ئەنوار
سەرکوان پۆشان نەمەشەی گوڵنار

---

(١٧) بینا کەر داستان (ب) کۆتا کەوردشان . لامەوایە لەسەر ئەم نوسخەیە (کۆتا کەر دەستان) بۆو بە هەڵەی نوسیار گۆڕابێ .

(١٨) جەو شەخص جیهاندیدە کار (ب) کەسێ جیهاندیدەی دەور .

(١٩) تار (ب) طەور

(٢٠) دەیردا (أ) دەیرە

سەرهەنگ ظوڵمەت گوریز کرد بە دەو
گێڵا بە قاقوم سموڕ پۆش ئەو

* * * *

کشیدن شاپور صورت خسرورا
نوبت اول[١]

نەققاش تەڕ دەست نادیرەی چینێ
بەخشا وە خورشێد بە دەو ڕەنگینێ[٢]

پەرساش جە پیران ئەو دەیر دێرین
سەیرانگەی نیشاط فەڕ بەخش عیرین

واتش ئاور جای نیشاطش کامەن[٣]
عەزمش سەیر کام جاگە[٤] و مەقامەن

واتشان ئاور ئەو شای شەکەر ڕاز
چەنێ خاڵ خاسان نازک[٥] غەمزە و ناز

ئەو فەضای فەڕ[٦] بەخش پاکیزەی پڕ نور
نیشاط گاشانەن دیارەن[٧] جە دوور

---

(١) کێشانی وێنەی خوسرەو لەلایەن شاپورەوە بۆ یەکەمجار . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢) بەخشا . ناد (أ) وێش بەخشا خورشید پەڕ وە ڕەنگینێ .
(٣) ئاور (ب) ئارۆ .
(٤) جاگە (ب) یاگە .
(٥) نازک (ب) صاحیب .
(٦) فەڕ (أ) پڕ .
(٧) دیارەن (أ) منمانۆ .

شاپوور نەخش بەند[8] دانای هونەروەر
وەرتەر جە زوَل شیرین دڵبەر
خاستەر جە مانقەی دڵ جە گوهەر پەڕ
کێشا خامەی مۆ جە[9] مەحفەرەی زەڕ
بە تەڵا و شەنگەرف نوقرە و لاجیوەرد
بە چەند ڕەنگ شۆخ زەعفەران[10] زەرد
تەصویر پەروێز[11] پۆ سام لاڵ بەخش
نە قەطعەی کاغەز مەرجانی کەرد نەخش
هەر بەو شێوە و شکڵ دڵ پەسەندەوە
بەو تاج و تۆمار دانە بەندەوە
چون نەسیم یاوا بەو جا بە جەختێ
ئاوێزانش کەرد نە پای درەختێ
ئوستاد تەڕ دەست بە یەك درەنگێ
وستش[12] بیساطێ بە شێوە و[13] رەنگێ
دەرلاد[14] نە جایێ جیهاندیدەی فەرد
وێش چون طایفەی پەری نیهان کەرد

---

(٨) نەخش بەند (ب) نەققاش .
(٩) مۆ جە (أ) مۆج نە
(١٠) زەعفەران (ب) زەعفەرانی
(١١) تەصویر پەروێز (أ) صوّرەت خوسرەو .
(١٢) وستش (أ) ڕستش .
(١٣) بە شێوە و (أ) پەی شیرین
(١٤) دەرلاد (ب) دەرسات .

جەو دما شیرین شای سۆسەن خاڵان
چەنی سوپا و سان نازك نەوهاڵان
بە دەوڵەت بەو جا تەشریف ئاوەردن
گەڵا جە گوڵزار موشەڕەف کەردن
دەر دەم[۱۵] نازاران ڕشتەی ئیلاهی
کەردشان[۱٦] وە پا سەیوان شاهی
وستشان جە شاخ ڕەیحانە و سونبوڵ
جە بەرگ نەسرین شەقایق و گوڵ
فەرشێ پەی شیرین شۆخ شیرین رەنگ[۱۷]
خاستەر جە دێبای کارخانەی فەرەنگ
شەکەر لەب بە صەد لارە و لەنجە و ناز
نیشت وە باڵای فەرش گوڵان بە ئەنداز[۱۸]
فەرماش تا ساقی‌ی سادەی سیم ئەندام
لەب ڕێز کەرد قەدەح[۱۹] جە بادەی گوڵ فام
نۆشاشان ڕەندان زوڵف بۆ عەنبەرین
پەیاپەی پەیوەست بە شادی‌ی شیرین

---

(۱٥) دەر دەم (ب) چۆگە .
(۱٦) کەردشان (ب) وستشان
(۱۷) فەرشێ . تاد (ب) فەرش وستن پەی ئەو شۆخ شەکەر ڕەنگ .
(۱۸) بە ئەنداز (ب) بە صەد ناز
(۱۹) قەدەح (ب) جورعە .

سا کە سەرشار بێن جە بادەی گوڵ گوٚن
بە ئاهەنـگ ساز نەغمەی ئەرغەنوٚن

نە رۆی فەرش گوڵ مەست مەست بە ئەنداز
گرتشان چڵێی وێنەی چڵێی باز

تا چەندێ ئەو پۆل ئاڵای خاڵ خاسان
ڕەقصان بێن جە زەوق[٢٠] وێنەی ڕەققاصان

ئاخر کە شیرین وێنەی شەمع نوٚر
دیش صوٚرەت بەندێ دیارەن[٢١] جە دوٚر

واتش بە شەخصێ ئەو شۆخ ڕەندە
تا ئاوەرد پەرێش ئەو صوٚرەت بەندە

شیرین جە صوٚرەت شۆخ[٢٢] عەجەب ڕەنگ
حەیران[٢٣] بێ چون نەقش صوٚرەت نە ڕوٚی سەنـگ

ئاشفتە بێ زوڵف بۆ عەنبەرینش
گێڵیا جە ڕەنـگ شێوەی شیرینش

جە عەشقش بەو طەور دەروٚنش دا جۆش
وێنەی شەرابێ یەکسان بێ مەدهۆش

---

(٢٠) جە زەوق (ب) وە ڕەقص .
(٢١) دیارەن (أ) منمانا .
(٢٢) شۆخ (أ) خاس .
(٢٣) حەیران (أ) جوان .

لەرزا جە هوجوٗم سەودای ئەو دڵبەر
چون گوڵ جە نەسیم وادەی صوب سەحەر
چون مەیکێش جە مەی تەمام بێ مەستش
ڕشتەی ئیختیار بەرشێ جە دەستش
بنازۆن بە کار چەرخ مێنا ڕەنگ
هەر[24] بە مەحض سەیر صوٗرەتێ[25] بێ دەنگ
شەخصێ چون شیرین صاحێب عەقڵ و فام
جەنێش[26] کەرد لێوە[27] و ئاشفتە و سەرسام
نازداران شڵاخ زوڵف دەستە دەستە
دیشان کە شیرین بەو حاڵ و جەستە
سەندشان جە دەست ئەو لەیلێ چارە
دەرسات ئەو صوٗرەت کەردشان پارە
واتن یە[28] سیحرەن ، دەستـکار دێوەن
دێو پڕ مەکر و فەند عالەم فریوەن
ئێد واتن ، دەرسات سەیوان شاهێ
بار کەردن ، جە تەرس[29] دەرلاد[30] بێن ڕاهێ

---

(٢٤) هەر (أ) هەم .
(٢٥) صوٗرەتێ (أ) صوٗرەت .
(٢٦) جەنێش (أ) چەنێ .
(٢٧) لێوە و (أ) صەرعێ و .
(٢٨) واتن یە سیحرەن (ب) واتشان سیحرەن .
(٢٩) تەرس (ب) خۆف .   (٣٠) دەرلاد (ب) دەردەم .

جه شۆرەزارڵی وەخت نمای شام
باز به شادیٙ و عەیش گرتشان ئارام

* * * *

کشیدن شاپور صورت‌را نوبت دوم[1]

چون جه شۆڵەی نور خورشێد گوڵ ڕەنگ
دره‌خشان چون لاڵ جه سه‌رکوان سه‌نگ

شاپۆر نه‌ققاش هه‌م کێشا به ده‌و
تیمثال شیرین دڵڕوبای خوسره‌و

گاوێزانش کەرد دیسان به جه‌ختێ
نه سه‌ر شاخ سه‌وز به‌رزه دره‌ختێ

یاران شیرین بێدار یێن جه خاو
نم داشان ده‌سته‌ی زوڵفان به کوڵاو[2]

نیشتن به صه‌د عه‌یش چون کەیان کەی
به ڕه‌غبه‌ت کەردن مه‌یل جام مه‌ی

سه‌رمه‌ست[3] یێن جه جام باده‌ی شیرازی
باز کەردن شروع به چۆپی بازی

دڵ حه‌یران مبی جه گه‌ندازشان
شه‌کەر مبێزا ڕێزه‌ی ڕازشان

---

(١) کێشانی وێنەکە بۆ جاری دووەم لەلایەن شاپوورەوە .
(٢) بە کوڵاو (أ) مۆ شکاو
(٣) سەرمەست (ب) بێهۆش .

تۆتۆی شەکەر ڕێز شای شەکەر شێوە
شیرین شەش دانگ زوڵف لۆل لێوە
جە گەردش عەین ئاهوی خوتەن بێز
دیش هەم ئەو صورەت[4] کریان سەراوێز
هەر وەخت بی جە باغ بەدەن بە بۆ ناز[5]
طاوس ڕۆحش بکەرۆ پەرواز
دیسان شیرین دی[6] ئەو صورەت بەندە
ئەو تەصویر[7] شۆخ شیرین و ڕەندە[8]

وات بە خاڵ خاسان یە چ فەندێوەن
یە چ سیحر سەخت صورەت بەندێوەن
شەش دانگ شۆخی ، زوڵف بۆ عەنبەرین
خێزا ئەو صورەت بێ عەیب شیرین

نە دیدەی شیرین صاحێب تاج و تەخت
بە صەد حیلە و مەکر پەنهان[9] کەرد بە جەخت

---

(٤) ئەو صورەت (ب) صورەتێ .

(٥) هەر وەخت بی .. ناد (ب) هەر وەخت بی جە داخ ئەو صورەت بۆ ناز .

(٦) دی (ب) دیش .

(٧) تەصویر (ب) صورەت .

(٨) شیرین و ڕەندە (ب) شیرین پەسەندە .

(٩) پەنهان (ب) نیهان .

ئاما و عەرضش کەرد ئەو نەمام تۆ
واتش فیدات بام شای فریشتە خۆ
ئەو صۆرەت بەندە دەسکار دێوەن
خرابەن ، سیحرەن ، ئینسان فرێوەن
هەرکەس بوینۆش مبۆ دێوانە
بەدتەر جە مەجنۆن ڕیسوای[10] زەمانە
شیرین ئێد شنەفت هەم گـاڵ دا بە دەو
خەیمەی خوسرەوی بار کەردن بە شەو
چون ئاهۆی میشکین پەروەردەی خوتەن
ڕۆش کەرد نە سارای شیرین گەرمەن
شەو چۆگە چەنی یاران دڵبەر
نۆشا بادەی مەی تا بە صوب سەحەر

* * * *

---

(١٠) ڕیسوای (أ) دەور .

کشیدن شاپور صورت خسرورا
نوبت سوم[1]

چون عەکس توراب[2] ئەی دنیای فەرتوت
ڕەوشەن کەرد خورشێد چون[3] دانە و یاقوت

شۆڵەی ئافتاب وێنەی مەودای تێغ
سیلسیلەی گێسوی شەو بڕێ جە بێخ

بێدار بێن جە خواب پۆل[4] مەیخواران
کەمەر وە پێڵان عەنبەرچە داران

کەردشان بە پا سەیوان گوڵ دۆز
نە سەرای بۆی میشک[5] دەیر[6] پەرێ سۆز

سارا ، کام سارا ؟ چون ڕەوضەی بەهەشت
زێبندەی نیشاط شایستەی گوڵ گەشت

---

(١) کێشانی وێنەی خوسرەو بۆ جاری سێهەم لەلایەن شاپورەوە .

(٢) توراب (ب) شەراب .

(٣) خورشید چون (ب) شیرین جە .

(٤) پۆل (أ) پێڵ .

(٥) بۆی میشك : ڕاست وایە (بۆ میشك) بێ .

(٦) دەیر پەرێ سۆز (ب) بەڕ پەرێ دۆز .

نەغمەی بولبولش نە پای چەتر گوڵ
مویەرد نە کەیوان چەرخ دوَر مەنزڵ
گوڵ باخچەی ڕەندش چون گوڵزار طوَر[۷]
نە پای کۆساران مدرەوشا جە دور[۸]
چەشمەش چون چەشمەی ڕەحیق کەوثەر
مبێزا شێرەی شیرینی و شەکەر
نازداران جە شەوق ئەو زێبا مەقام
ئەو نیشاطگەی خاص خەجستە فەرجام
گا ساز بزورگ شەهناز[۹] مژەندن
گا تەصنیف ، گا شیعر تەحسین[۱۰] موەندن
مەشغوڵ بێن بە صەرف بادەی شێرازی
پەی وێشان بە شاد مکەردن بازی
باز شاپوَر[۱۱] هەم نەخش شیرین کەرد ئاغاز
مەخفی جە یاران صاحێب غەمزە و ناز
ئاوێزانش کەرد بە توڵ نەیدا
تا پێش بۆ شیرین هەم شێت و شەیدا

---

(۷) طوَر (ب) گوڵ .
(۸) مدرەوشا جە دوَر (ب) زەونەق نای دڵ .
(۹) شەهناز (أ) ئازا .
(۱۰) تەحسین (أ) تەجنیس
(۱۱) باز شاپوَر (ب) شاپوَربچ .

ناگا هەم شیرین شۆخ شیرین ڕەنگ
چەرخ دۆ چەم چون چەم شۆخ پۆڵاد چەنگ[12]

دیش هەم ئەو صورەت ئاڵای بۆ عەنبەر
مدرەوشا چون شەوق ستارەی سەحەر

هۆرێزا بە جەخت هیچ نەکرد ئەندێش
خەرامان چون سەوڵ[13] ئاوەردش وە پێش[14]

جە سەوداش ئەو شۆخ ڕشتەی ئیلاهی
ڕەنگ گوڵناریش گێڵیا بە کاهی

کاری پێش ئاما شیرین ئەرمەن
وەخت بی گیانش بێزار بۆ[15] جە تەن

بە صەد دڵ عاشق گورفتارش بی
نە ساتی ئارام ، نە قەرارش بی

مبۆساش پەیوەست[16] ، ممالا نە چەم
مگریا جە تاو[17] چون شەرارەی شەم

---

(١٢) چەرخ دۆ چەم ..تاد (ب) چەرخ دا چەم چون چەرخ طەور چەنگ .

(١٣) سەوڵ (ب) گوڵ .

(١٤) وە پێش (ب) بە وێش .

(١٥) بێزار بۆ (ب) بەر بشۆ .

(١٦) پەیوەست (ب) پەی پەی .

(١٧) تاو (ب) عەشق .

بێزار بۆ نە جام بادەی گوڵناری
بە خەدەنگ عەشق دەردش بۆ کاری

حوسنش چون شوعلەی خورشێد مبێزا
چون تەجەللای طور نور لێش مخێزا

دەرسات جە هیجران گیێلیا جە ڕەنگ
جە گفتوگۆ کەفت ، زوبانش بۆ لەنگ

قەطرە بەست ئەسرین بە ڕوخسارشدا
بە قورص ڕوخسار پڕ ئەنوارشدا

زومرەی خاڵ خاسان جەبین مایەی نور
ساو کێشان جە لای[18] شیرین بەی دەستور

واتشان یە کار سەرسەری نیەن
مەگر جادوی دێو یا پەری نیەن

پێشتن نە دەورش زوڵف خیاتەی خاوان
ئەنای ئەو صورەت کەردن فراوان

واتشان نیەن ئەی کارە بازی
ئەگەر نەکەرمێ یە[19] چارە سازی

دور بۆ جە شیرین شەش دانگ شایی
مکێشۆ ئاخر سەر بە ڕیسوایی

---

(18) ساو کێشان جە لای (ب) سا دیشان ئەحواڵ .
(19) بە (أ) ئەی .

با جا بکێڵمێ سارا و کۆ پەیوەست
بەڵکە ئەحواڵێ بگنۆمان جە دەست
عاقیبەت چەند کەس دڵسۆز جە یاران
گرتن گوزەرگای گشت ڕاویاران
شایەد بزانان بە بێ کودوەرەت
شەممەیێ جە شەرح بەیان ئەو صورەت
چەندێ کێشاشان ئەوان[٢٠] دەرد سەر
نەدیشان هیچ کەس (دیّار البشر)
بە ئەدەب سوجدەی پای تەختش بەردن
بە موقەڕڕەبان دەرگاش عەرض کەردن
واتن هەی شیرین شۆخ لەب شەکەر
پەی کەشف ئەی نەخش دلارای دڵبەر
فراوان گێڵام سارا و کۆ پەیوەست
هەرچەند کە کەردیم کەس نەکەفت ئەو دەست[٢١]
سەهی سەرو قامەت لێشان بێ مەمنون
واتش هەی یاران باڵا زەڕ ستون
ئارۆ[٢٢] بە شادیی ئەی صورەت بەندە
ئەی فەرخوندە نەخش خاطر پەسەندە

---

(٢٠) ئەوان (أ) لەون .

(٢١) هەرچەند .. تاد (ب) هەرچەند کە گێڵیام هیچ نەکەفت وە دەست .

(٢٢) ئارۆ (أ) ئەوڕۆ .

بنۆشێم بادەی ئەرغەوانی ڕەنگ
گۆش دەرێم وە ساز[۲۳] نەغمەی عود و چەنگ

بە (حسب الفرمان) جەناب شیرین
ساقیان شۆخ زوڵف بۆ عەنبەرین

بە پێڵدا طوڕڕەی میشکین[۲٤] کەردن پەخش
پڕ کەردن جە مەی پیاڵەی پڕ نەخش

شەکەر لەب هەر جام مەی کە مەوەردش[۲٥]
سوجدەی ئەو صورەت جارێ[۲٦] مکەردش

خەم بێ قامەتش چون نەخل نەوخێز
جە هوجوم باد فەصڵ خەزان ڕێز

ئاهش وێنەی دود نالیرەی سەقەر
ڕاگەی کەهکەشان گەردون گرت نە وەر

باخچەی ڕوخسارش بە زەردی کەرد مەیل
چون وەڵگ وەزان[۲۷] ڕشتەی نەو سوەیل

---

(۲۳) ساز (أ) نەخش .

(۲٤) میشکین (أ) ڕەنگین .

(۲٥) شەکەر لەب .. تاد (ب) شەکەر لەب هەرجا جامێ مەوەردش .

(۲٦) جارێ (ب) پەی پەی . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتی
(مکەردش) (مبەردش) بێ .

(۲۷) وەزان (ب) خەزان .

ئاخر جەودما دەر ساعەت شاپوور
بە دەلیل عەقڵ دەریافت کەرد جە دوور
زانا کە شیرین بڕیا قەرارش
یاوا وە سەرحەد جنوونی کارش
هۆرێزا وە پا فەرخونده شاپوور
وێش بەو قەتاران[28] مەمانا جە دوور
شیرین دیش شاپوور[29] مەحظووظ بی جە زەوق[30]
فەرماش بە یاران قورص قەمەر شەوق
ئەحواڵ ئەی نەقش ئاڵای زەڕ نیگار
بکەردی تەعجیل جەو شەخص ئیستیفسار[31]
شایەد[32] بزانۆ جە لاش بۆ عەیان
ڕەمزێ جەی صوورەت بکەرۆ بەیان
جەمعی پەرستار دانای پڕ شعوور
پەی کەشف ئەحواڵ[33] شین وە لای شاپوور
پەرێش سەرانسەر شیرین‌تەر جە قەند
کەردشان تەقریر شەرح صوورەت بەند

(۲۸) بەو قەتاران (ب) بە نازاران .
(۲۹) دیش شاپوور (ب) شاپوور دی .
(۳۰) زەوق (أ) شەوق .
(۳۱) بکەردی .. تاد (ب) بکەر جە شاپوور چینی ئیستیفسار .
(۳۲) شایەد (ب) بەڵکە .
(۳۳) کەشف ئەحواڵ (ب) تەحقیق حاڵ .

شاپۆر دا جواب ئەو[34] خاس خەیاڵان
ئەو[35] جەمێن جامان وەنەوشە خاڵان

وات بە دوژژێوەن سفتەنێ[36] نیەن
وەگەر هەن پەی کەس گوفتەنێ نیەن

شەخصێ هۆرێزا ئەی گوفتەی شاپۆر
عەرض کەرد بە شیرین جەمێن شوعلەی نۆر

شیرین ئێد شنەفت[37] خێزا هەم بە وێش
گێسۆ چون حەڵقەی کەمەند کەرد بە[38] کێش

جە شەققەی خڕخاڵ ، زڕەی[39] پاوانەش
جە خشەی ساچاخ ، شنۆی لەرزانەش

خرۆش کەفت نە دەشت دەیر پەرێ سۆز
نە ڕەوضەی گوڵان وەش بۆی دڵ فرۆز

وێنەی سپێ سەوڵ شۆخ خەرامان
شێ وە لای شاپۆر بێ سەر و سامان

---

(34) ئەو (ب) ئەی .

(35) ئەو (ب) هەی

(36) سفتەنی (أ) صەنعەتی .

(37) ئێد شنەفت (ب) هۆرێزا .

(38) بە (ب) وە .

(39) زڕەی (ب) زرنگەی

بازۆ هەم جە تار[٤٠] بلۆر ڕەخشان
مەیگێڵۆن لەب چون لەعل[٤١] دانەی بەدەخشان

بە شوعلەی شەهاب ئاه سەردەوە
نیقاب جە ڕۆی قورص ڕوخسار[٤٢] دڕدەوە

شەمع ڕوخسارش سا چون کۆرەی نۆر
ساطیع بێ چون شەوق تەجەللای کۆی طۆر

چەم چون چەرخ طەور تەوار چاو ڕەش
موژان چون خەدەنگ پەڕ دار تەرکەش

بە شەوکەت شکۆی شەهریاریش بی
بە هەیبەت[٤٣] شێوەی جیهانداریش بی

شاپۆر دیش شیرین بەو ڕەنگ بە دروست
سوجدەش بەرد دەرلاد وێنەی بت پەرست

ئاخر شەکەر لەب بە صەد غەمزە و ناز
واتش بە شاپۆر دانای فسۆن ساز

چمان دیارەن نادرەی دەوری
مەرد دانشمەند ئەرەستۆ طەوری[٤٤]

---

(٤٠) بازۆ هەم جە تار (ب) بازۆ بەند وێنەی .

(٤١) چون لەعل (ب) وێنەی .

(٤٢) ڕوخسار (ب) قەمەر .

(٤٣) هەیبەت (ب) هەیئەت .

(٤٤) مەرد دانشمەند .. تاد (ب) مەر دانشمەندان ئەفلاتۆن طەوری .

عەرض کەر بێ خیلاف جە کۆن مەقامت
ئەصڵت چ کەسەن ، تۆ چێشەن نامت
ئەر ڕاست مواچی دانای بێ نەظیر
بێ شائیبەی کیذب ، بە خودا و بە پیر
جە گەنج و ئەسباب ، جە خارا و[45] ئەطڵەس
یەند پێت مبەخشۆ تا بواچی بەس
چون ئەو[46] نەیرەنگ ساز ، سامیری بێزە
شنەفت ئەی هەواڵ جەو[47] شەکەر ڕێزە
خەیلێ بە ئەدەب شاپوور سوجدەش بەرد
مەدحش بە زوبان فەصیح ئەدا کەرد[48]
واتش ئەی شاباڵ شەهزادەی ئەرمەن
تونتی خۆش تەقریر[49] ، تەبەرزەد شکەن
ئەی بەندە مەردێ کار ئازمودەن
بە پای دانایی جیهان پەیمودەن
طەیم کەرد چون باد سوب خێز سەحەر
خرابە و مەعموور عەرصەی هەفت کیشوەر

---

(٤٥) جە خارا و (أ) دارایی و .
(٤٦) ئەو : ئەم وشەیە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤٧) جەو (أ) جەی .
(٤٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(٤٩) خۆش تەقریر (ب) شەکەر ڕێز .

جه هەر سەرزەمێن جه مەه تا ماهێ
ئاگـام بە تەوفیق ذات ئیلاهێ
شیرین ئێد شنەفت جەو دڵ پەسەندە
واتش ماچـێ چێش جەی سورەت بەندە [50]
واتش هەی سوڵطان ئەفلیم خوبێ
هەی خوَر ڕەخشان بورج مەحبوبێ
قصەی ئەی سورەت دوَر و درازەن
وێنەی زوڵف تۆ شیرین ئەندازەن
هەروەختێ خەرگـای شای سێمین عوزار
خاڵق بێ جه خلاف وجود ئەغیار
ئەڵبەت جه پای تەخت فەرخوندە سەریـر
ڕەمزێ جەی سورەت مکەروَن تەقریر
بە حەرف شاپور نەقش بەند ئالا
شیرین شەم شەوق زەڕ ستون بالا

---

(50) لەم شیعرەوە تا ئەگـاتە شیعری (خێزاش نە دەروون جه شەوق پەروێز) کە لە باسی داهاتودایە ، لە نوسخەی (أ)دا نیە و ، لەجیاتی هەموی تەنها ئەم شیعرە هەیە :

شیرین ئێد شنەفت دڵ پەسەندێدە
جەی دوژ تەقریر تەمام سەنجێدە

واتە ، لە (جەو دڵ پەسەندە)ی شیعری یەکەمەوە تـا نیوەی دوهەمی دوا شیعری تیا نیەو ، ئەم باسە و باسی داهاتو هەردوکیان یەك باسن لەو نوسخەیەدا .

عەقد و پەروێن طەور یاران هام دەرد
چون (بنات النعش) پەڕاکندە کەرد
دیش مەیدان خاڵی ئەو نادیرەی دەور
وستش نە مەیدان گـۆی سوخەن بەی طەور

* * * *

خبر دادن شاپور شیرین را از کیفیت صورت[1]

وات ئەرێ سالار سوپای نەوهالان
باش بالاّ دەس وەنەوشە خالان

یە تەصویر شای ئەو هەفت کیشوەرەن
نەوەی نەوشیروان والا گەوهەرەن

کەیخوسرەو مەوکیب ، تەهەمتەن طەورەن
ئەسکەندەر ئایین ، ئاشوب دەورەن

طەنطەنەی عەظیم طەمطوراق ئەو
نەدیەن دیدەی زاغ دنیای دۆن بە خەو

حوسنش شەوق جە شەوق ستیای خۆر سەندەن
صەد کەس چون یۆسف کەنمانش بەندەن

ماچی ڕۆستەمەن بە تەرکیب و طەور
نامش خوسرەوەن پەرویز بە ڕۆی دەور

---

(١) خەبەردانی شاپور بە شیرین لەبارەی چۆنیەتی وێنەکەوە . وەك لە دوایی باسی پێشوودا وتمان ئەم باسە و باسی پێشوو لە نوسخەی (أ)دا یەك باسن ، چونکە ئەو نوسخەیە چەند شیعرێکی لە ئاخری باسی پێشوو و سەرەتای ئەم باسە تیا نیە . لەبەرئەوە ئەم سەرباسەش لەو نوسخەیەدا نیە .

هومای خەط نە ڕۆی حوسنش سروشتەن
ڕوخسارش چون ماه هاله نەبەستەن
طوڕڕەی کاکۆڵش چون زوڵف حۆرەن
گەردەنش طلۆع صوبح بلۆرەن
گوڵ جە شەمع حوسن ئەو چون پەروانەن
صەد پەری پەیکەر پەرێش دێوانەن
وەنەت مەعلۆم بۆ شیرین ئەرمەن
زوڵف پەخش ، بۆ میشك ، مودبیرەی خوتەن
یە شێوەی صۆرەت ئەو شەهریارەن
تۆ پەرێش بەی طەور دەرۆنت خارەن
ئەر صاحێب صۆرەت بە وێش بوینی
بەو شکڵ و شێوە ، بەو نازەنینی
(نعوذ بالله) زوڵفان بۆ عەنبەر
جە سەودای شێوەش چێش مەیلۆت وە سەر
شیرین جەی تەعریف دڵ پەسەندیدە
جەی دوڕڕ تەقریـر تەمام سەنجیدە
خێزاش نە دەرۆن جە شەوق پەروێز
ئاهێ چون ئاهیر عەرصەی ڕەستاخێز
جە بازۆی پڕ زۆر عەشق بێ ئەندێش
ئاشفتەتەر بێ ئەو جە زوڵف وێش

بەڵێ زۆر عەشق ضەرب پەنجەی دەرد
سەدد ئەسکەندەر مکەرۆ بە گەرد
بەرق شۆڵەی عەشق نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ بە هەرکەس چون ترێشقەی هەور
تا ظهور سەخت ڕۆی (یوم القرار)
مکەرۆش وە پەند واتەی ڕۆزگار
سود سەودای عەشق دایم گریانەن
قنیاتش هەر زوخ جەرگ بوریانەن
شەڵڵا کەس سەرسام سەودای عەشق نەبۆ
منەت زەدەی دەرد مەجنون مەشق نەبۆ
ئاخر توتی ڕاز شۆخ لەب شەکەر
شیرین شەم شەوق[2] فەرخوندە ئەختەر
واتش ئەی جوان جیهان گەردیدە
خیرەدمەند دەور سوخەن سەنجیدە
مەعلومەن خەیاڵی دانشمەندەنی
ئاگا جە ئەحواڵ صورەت بەندەنی
بۆ بە عەشق ذات بینای[3] کردگار
چون من دەرد وێم بە تۆ کەرد ئیظهار

(٢) شەم شەوق (أ) شێوەی شکڵ .

(٣) بینای (أ) باشای

ئەی صوورەت بەردەن ڕەنگ جە ڕوخسارم
واچە چۆن مبۆ عیــلاج کارم

وەختێ ئێد شنەفت شاپوور نەققاش
چون خۆخاڵ زەڕ کەفت نە خاکپاش

واتش ئەی خورشێد خاطر پەسەندم
من ئوستاد نەقش ئەی صوورەت بەندم

ئەی نەخشە بە ڕەشح خامەی شەکەر ڕێز
من کێشام بە شکڵ خوسرەو پەروێز

پەی چێش ، ئەی خوسرەو دانای مو شکاو
شەوێ بە تەقدیر تۆ دیەن نە خاو

بەو شکۆ و شەوکەت شەهریارێوە[٤]
بەو فەڕڕ فەڕبەخش کامگارێوە[٥]

هەر جەو وەختەوە تۆش نە خاو دیەن
لادڵی ، درەنگێ ئارامش نیەن

سەودای عەشق تۆ کارێ کەردەن پێش
بێزارەن جە تەخت پادشاهیی وێش

نە ذەوق جورعەی جام چەنێشەن
نە مەیل شەراب شەو نشینێشەن

---

(٤) شەهریارێوە (ب) شەهریارەوە .
(٥) کامگارێوە (ب) کامگارەوە .

بەندە[٦] بە فەرمان ئەو[٧] کەیخوسرەو خێ
بەی طەور مومتاز بێم نە[٨] خاکپای تۆ
ڕاستش هەر ئێدەن عەرض کەردم تەمام
(الامر منکم) باقی (والسلام)

* * * *

---

(٦) بەندە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٧) ئەو (ب) ئەو شای .

(٨) نە (ب) بە .

تدبير كردن شاپور بجهت شيرين وفرستادن او بمدائن[1]

شیرین ئەرمەن بەو نازەنینێ
جەی ڕاز شیرین شاپوور چێنێ

خێزاش نە دەرۆن ئاهێ[2] سەنـگ شکاو
چون بوخار بەحر دوَد مدا بە تاو[3]

خاستەر تیر عەشق خونڕێز خوسرەو
تا پەڕ نیشت نە جەرگ دوَصەد پارەی ئەو

بەو شان و شەوکەت شکـۆ و سامەوە
بەو سەوڵ[4] قامەت سیم ئەندامەوە

خەم بـێ چون چەمەی ئەو[5] چەوگان بازێ
نە نە ، چون کەمان حەڵقەی شیرازێ

---

(١) ڕاوێژ کردنی شاپوور بۆ شیرین و ناردنی بۆ مەدائین .

(٢) ئاهێ (أ) ئاهوی .

(٣) دوَد مدا بە تاو (أ) نە گەرمێی ئافتاو .

(٤) سەوڵ (أ) ساڵ

(٥) ئەو : ئەم وشەیە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

لەرزا نە[٦] هوجرەم نە جای داخ دەرد
کێشا چون دۆدێی دۆزەخ ئاه سەرد
واتش بە شاپوور بە گریانەوە
بە جەرگ رێزەی چون بوریانەوە
ئەرێ هۆ جوان دانای ڕەوشەن دڵ
سا چێشەن تەدبیر ئەی کار[٧] موشکوڵ
شاپوور وات هەی سەوڵ (جنة المأوی)
ناف نافەی میشکین مودبیرەی ساوا
ڕای صەواب ئێدەن نەزانان بەی کار[٨]
نە مەحرەم ، نە خوێش ، نە قەوم ، نە ئەغیار
ڕوێ بۆ بە سەیر[٩] گوڵان گوڵزار
پا بنیەر نە پشت شەبدێز ڕەهوار
جە ناگاه چون چەرخ طەور خۆش ئەنداز
شەودێز شەرڕەنگ باوەر نە پەرواز[١٠]
دەغدەغەت نەبۆ زوڵفان عەنبەر بێز
باد نەمەیاوا بە گەرد شەودێز

(٦) نە (ب) جـە .
(٧) تەدبیر ئەی کار (أ) ئەی عەقد کامڵ
(٨) نەزانان بەی کار (أ) نەزانۆ بـە کار . نە قەوم ، نە ئەغیـار (أ) نە قەوم و ئەغیار .
(٩) بۆ بە سەیر (أ) بەزم سەیر .
(١٠) پەرواز (أ) پێواز .

طەی کەر وێنەی طەیر بە زەوق و شادێ
کۆسار بە کۆسار ، وادێ بە وادێ
منیچ نە عەقەب تۆ مبۆ ڕەوان[11]
پەنەت میاوۆن[12] ئاخر بە داوان

ئێد وات خاتەمێ بەراوەرد وە بەر
ساقێ جە تەلاّی صاف ، اقێم جە گەوهەر
وانش یە سەوقات شەهریاریەن
پەی تۆش کیاستەن ، یادگاریەن
خوسرەویچ قیبلەم جە تۆ بەتەرەن
جە سەودای بالاّت زامش خەطەرەن
مزانو مەیۆ بە ئیستیقبالّت
ضەرۆرەن بە دین جەمین لالّت
وەختێ یاوا پێت ئەو شای جەم شکۆ
نیشان دەر خاتەم تا بشناسۆ تۆ

شیرین وات چۆنەن نیشانەی خوسرەو
چ طەورەن شێوەی شەهریاریی ئەو
وانش نەو خەطەن ، تەمام لالّ پۆشەن
فێشتەر[13] جە خورشێد خاوەر شکۆشەن

(١١) بەندە .. تاد (ب) بەندە هەم بە شۆن تا میۆ ڕەوان .
(١٢) میاوۆن (أ) میاوان .
(١٣) فێشتەر (أ) خاستەر .

باڵاش سەھی سەرو چەمەن مبێزۆ
شۆڵەی شەم جە نوور[١٤] حوسنش مخێزۆ
سەوزەی خەط نە پشت لەبان[١٥] لاڵش
نە حاشیەی حوسن زێبای زولاڵش
منمانۆ شۆخ شۆخ شای دیدە سێوەنگ
چون ڕەنگ نە ڕوی قورص یاقوت خۆش ڕەنگ
جە شۆخی چون شاخ عەرعەر لەرزانەن[١٦]
قامەتش قەزای باڵا بەرزانەن
بە شان و شەوکەت شەھریاری ئەو
نیەن ھیچ شاھێ ھەر مەر کەیخوسرەو
بە حوسن و جەماڵ ھیچش نیەن کەم
ئەر نصیب ببۆ بوینیش[١٧] بە چەم
ئەوسا مزانی من ڕاستم واتەن
ئەسکەندەر شەوکەت ، فەرەیدوَن ذاتەن
ئەر ئەو شەھەنشای توھەمتەن شکۆ
موشەڕڕەف نەبی[١٨] بە خاکپای تۆ

---

(١٤) شەم جە نوور (ب) خۆر جە شەمع .
(١٥) لەبان (ب) جەبێن .
(١٦) لەرزانەن (ب) سۆزانەن .
(١٧) بوینیش (ب) موبینیش .
(١٨) نەبی (ب) نەوی .

چون مودبیرەی[19] شۆخ صوب خێز سەحەر
ڕا گەی مەدائین وە تەعجیل طەی کەر

بە فەڕڕ و ئیقبالْ قەدەم بەر بە دەو
بە مشکۆی بۆ میشك فەڕ بەخش خوسرەو

چۆگە خادمان سەرا پەردەی شا
مەحرەمان بەزم بەهەشت بارەگا[20]

قەدرت مکێران جە گشت زیاتەر
منیان نە فەرقت چون شاهان ئەفسەر

هەم بە شەوق حوسن شا[21] مبق مەسرور
چون موسا بە نور تەجەللای کۆی طور

سا خاستەر جە ئێد چێشەن مرادت
حەق بە وەصلْ دۆس[22] بکەرۆ شادت

ئێد وات وە تەعجیل هەرچی تەمامتەر
(دەولەت زیاد) کەرد ، ڕاگەش گرت نە وەر

جەودما یاران زولْف بۆ عەنبەرین
چون پەروین جەم بین نە دەور شیرین

---

(١٩) مودبیرەی (أ) بەدرەیق .

(٢٠) بەهەشت بارەگا (ب) بە جەننەت ئاگا .

(٢١) هەم بە شەوق حوسن شا .. تاد (ب) هەم بە شەوق شا تۆ .. تاد .

(٢٢) بە وەصلْ دۆس (أ) بە دۆست وێت .

فەرماش تا سەیوان خوسرەوی گوڵ زمۆ
بار کەردن سەوڵان ساوای شا پەروەر
خاو خاو خەرامان شیرین ئەرمەن
چەنی سوپا و سان یاوان بەو مەسکەن
تا چەند رۆ چۆگە چون هەردە جاران
بە شاد منۆشا[٢٣] مەی چەنی یاران
بەڵی دەروونش هەردەم مدا جۆش
جە[٢٤] گایر عەشق خوسرەو لاڵ پۆش

* * * *

---

(٢٣) منۆشا (أ) منۆشۆ .

(٢٤) جە (أ) بە .

رفتن شیرین بمدائن(١)

ئاخر کە ڕۆلی فەڕڕاش تەقدیر
جە نیلق پەڕەند شەو چون بەحر قیر
کێشا میشکین فەرش بە ڕوی کافوردا
ظولمەت چون دوەتی پەخش کەرد بە نوردا
شیرین هلۆرێزا وێنەی شەمع نور
شی وە پای سەریر بانوی شا دەستور
واتش ڕۆی فەردا عەزمم شکارەن
مەیلم سەیر و گەشت(٢) سارا و کۆسارەن
هەرچەند کە تەکلیف (ما لا یطاق)ەن
مزانو بە طەبع شەریفت شاقەن

(١) ڕۆیشتنی شیرین بۆ مەدائین ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : رخصت یافتن از مهین بانو بسوی مدائن ، واتە : ڕوخسەت وەرگرتن لە مەهین بانو بەرەو مەدائین ، بەلاّم لە باسەکەوە دیار ئەدا کە ئەم سەربابە بەمجۆرە ڕاست نیە چونکە باسەکە ئەوەی تیا نیە شیرین ڕوخسەتی لە مەهین بانو وەرگرتبێ بچێ بۆ مەدائین . کەواتە ئەگەر بمانەوێ ڕاستی کەینەوە ئەبێ وای لێ بکەین : رخصت یافتن از مهین بانو و رفتن بسوی مدائن ، واتە : ڕوخسەت وەرگرتن لە مەهین بانو و ڕۆیشتن بۆ مەدائین .

(٢) سەیر و گەشت (أ)سەیر گەشت .

بەڵێ[۳] چون خۆش ڕەفت سەحرا نەوەردەن
تاسەی سوارێی شەبدێزم کەردەن
(مەهێن بانۆ) وات زوڵفان عەنبەرێن
ئەر نە جای شەبدێز صەد گیان شیرێن
جەناب عولیای مەریەم ئاستێن
سێمێن سێمای صاف[٤] ، زوڵف و خاڵ شیرێن
ئەر ضەرورش بۆ فەرمان پەزێرم
بەڵێ[٥] شەکەر ڕاز ، تۆتێ تەقرێرم
هەرچەند خاطرت بە شەودێز وەشەن
نیهایەت شەودێز توند و سەرکەشەن
بگێرۆش لوجام پەهلەوان[٦] بە سەخت
تا سەرنەکێشۆ بە وەخت و بێ وەخت
شیرێن ئێد شنەفت شکاوا چون گوڵ
بۆسا پای سەرێر بانۆی بۆ سونبوڵ
چون جە شۆڵەی شەم ئاڵای زەڕڕێن باڵ
نە سەرکوان سەنگ[٧] درەوشا چون لاڵ

---

(۳) بەڵێ (ب) بەلام .
(٤) سیمێن سێمای صاف (ب) سەمەن سام سێمای .
(٥) بەڵێ (ب) بەلام .
(٦) پەهلەوان بە سەخت (ب) پەهلەوانێ سەخت .
(۷) نە سەرکوان سەنگ (أ) نەی کوا نە سەنگ .

ساراو سەرزەمین سەراپا یەك دەست
بە حوكم بڕیچون جە مەشریق ڕەنگ بەست
نازك نەوهالان زولف بۆعەنبەرین
گشت جەم بین جە پای ئەورەنگ شیرین

شیرین وەختێ دیش ئەو شەكەر ڕازان
ئەو نازەنینان ، ئەو نازك نازان

بە چەرب و نەرمێ ، شیرین زوبانێ
واتش (بسم الله) یاران جانێ

ئارۆ بۆی هەواش چون بۆی بەهەشتەن
عەزمم سەیرانەن ، مەیلم گوڵ گەشتەن

ئید كە شنەفتن ئەو نەونەمامان
پۆشاشان ئەسباب وێنەی غولامان

سوار بین بە ڕەخش[8] وە بێ مدارا
ڕۆ كەردن چەنێ شیرین نە سارا

چەندێ كەردشان سەیر سارا و كۆ
ئاخر كە شیرین شۆخ سۆسەن بۆ[9]
پەرواز كەرد شیرین[10] شۆخ پۆلاد سوم
تیژتەر[11] نە خەدەنگ شەهابێ ئەنجوم

---

(٨) ڕەخش (ب) ئەسپ .
(٩) سۆسەن بۆ (أ) سەمەند بۆ.
(١٠) پەرواز كەرد شیرین (ب) پەرواز دا شۆخ .
(١١) تیژتەر (ب) تیژ پەز .

بەرشق نە دلێ یاران هەم دەرد
دەستورێ[١٢] نەواست ، بێ وەفایی کەرد

جەو سەبەب یاران گرد بیێن پەرێشان
پۆسەشا زانا ئەسپش سەر کێشان

ڕوستەم ڕێکابان موحەننەك سوار
دەست و جڵەو[١٣] خاس ، تۆڕ[١٤] لاڵ نیگار

هەرچەند کە داشان دەورێ فراوان
بە گەرد شەبدێز هیچ کام[١٥] نەیاوان

تا وەخت غوروب وادەی ئافتاب پەڕ
پەڕانتەر جە نەخش پەڕ داڵ گوڵ زەڕ

جە دمای شیرین داشان قەترەی دەو
فائیدەش نەکەرد[١٦] ، وەخت نیمەشەو

گشت گێڵانەوە بە شین و زاری
واراشان نە چەم ئەسر مرواری

* * * *

---

(١٢) دەستورێ (ب) دەستورێش .
(١٣) دەست و جڵەو (أ) دەستە جڵەو .
(١٤) تۆڕ (أ) نۆمار .
(١٥) هیچ کام (ب) شیرین .
(١٦) فائیدەش نەکەرد . تاد (ب) فائیدەش نەبی نەیاوان نیمەشەو

نا پیدا شدن شیرین و خبر آوردن جهت مهین بانو[1]

وەختێ[2] ڕۆ جە عەکس شەو گێڵا جە ڕەنگ
یاران چون غونچەی گوڵ بە خاطر تەنگ

تا یاوان بە قەصر بانۆی جیهان گیر
چون طۆفان سەخت سەیل زەمهەریر

شێن فراوان ڕەستاخێز کەردن
زارێ پەی شیرین ، پەی[3] شەبدێز کەردن

بانۆی مەریەم قەدر نادیرەی لەییام
جەی شێن و زارێ تەمام بێ سەرسام

ئاخر جە یاران زوڵف بۆ عەنبەرین
بە تاڵێ شنەفت ئەحواڵ شیرین

---

(١) ئەدۆزینەوەی شیرین و هەواڵ هێنان بۆ مەهین بانۆ . ئەم سەربابە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە و لەوێش لەسەر شیعری (چون جە شۆڵەی وێش خورشید ئەنوار) دانراوە کە لەمەوپاش دێ . لەبەرئەوەی بۆ ئەم شوێنە زیاتر دەستی ئەدا هێنامانە ئێرە .

(٢) وەختێ (أ) وەخت .

(٣) پەی (ب) هەم .

هەردوَ پەنجەی وێش دا وە جەمێندا
جام مێناش مەڕد داش وە زەمێندا[٤]

بە ناخوَن هۆرکەند چەنێ نەوهالاَن
جە قورص جەمێن فەیرۆزەی[٥] خالاَن

بڕێشان جە بێخ گێسوَی عەنبەرێن
شێ کەردن زولفان پەی شێن شیرێن

چون گوڵ عوریان بێێن نە جامەی گوڵ ڕەنگ
داشان بە سەردا بوَڵ و پارە سەنگ[٦]

ئەو ڕوَ ڕەستاخێز پەی شیرێن کریا
فرێ زولف و خاڵ بە غارەت دریا

بانوَ پەی ئەو شوَخ عەنبەرچە[٧] دارا
بە جای نێم تەنەی زەڕبافت[٨] خارا

جە گەندوَی دەروَن خەستەی خاطر خار
پلاَشا بە قامەت سەر کەلاَی دەوار[٩]

---

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :
هەردوَ پەنجەش دا بە جەمێنەدا
جام مێنـا دا بە زەمێنـەدا

(٥) فەیرۆزەی (ب) فەیرۆزە .
(٦) بوَڵ و پارە سەنگ (أ) هەردەم پارەی سەنگ .
(٧) عەنبەرچە (أ) جە عەنبەر . (٨) زەڕ بافت (أ) زەڕ بەفت .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جە ئەندوَی دەروَن خەستەی خەطەرناك
جەودەمدا وەسەر ڕێزان خەیلێ خاك

مکرەوا و موات ئەی تور دیدەم
فرزەند عەزیز دڵ پەسەندیدەم
یە پەی چێش وەی طەور ئەی زۆرە کەردی
پەی چێش زەنجابی ئەی تۆرە کەردی[10]
ئیسە وە بێ تۆ زامم ناسۆرەن
دنیا لێم تاڵەن ، بێنایێم کۆرەن
ئەر من جە دمای چون تۆ نەو خێزێ
شۆخ شیرین خاڵ زوڵف عەنبەر بێزێ
پێێکون بە شاد تۆمار شاهێ
غەرق بۆ دەوڵەتم تا گاە و ماهێ[11]
ئاخر واچە پێم گیانم فدێت[12] بۆ
سەرم بە سەرگەرد ئەی ماوا و جێت[13] بۆ
یە کام کافر بی بەی طەور جە[14] زات بەرد
یە کێ بی ئازیز شێت و شەیدات کەرد

---

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :

بەی چێش وەی طەورە ئەی زۆرە کەردی
جە کێ زەنجابی ئەی زۆرە کەردی

(١١) تا گاە و ماهێ (أ) جە گاە تا ماهێ .

(١٢) فدێت (ب) فیدات .

(١٣) جێت (ب) جات .

(١٤) جە (ب) نە .

یە کام حەریف بی تۆش فریبونا
یانەی من جە داخ دوریت شێونا

ئەو شەو بەی دەستور تا بە شەبەق زەرد
ئەو پەرێی شیرین شین و زاری کەرد

چون جە شۆڵەی وێش خورشید ئەنوار
کەردش سەرزەمین نارنجی و گوڵنار

خاص و عام شەهر تەمام بین خەمین[15]
جەم بین نە پای تەخت بانوی جەم نگین

دەمێ شین کەردن بە[16] جای شیرین‌دا
بەو جای فەرەح بەخش بۆ عەنبەرین‌دا

بانو وات جە نەو[17] ئەی شیرینم رۆ !
پەریزادەی شۆخ[18] عەنبەرینم رۆ !

شاباز شەش دانگ صاحێب زەنگم[19] رۆ !
مەحبوب بێ عەیب شۆخ و شەنگم رۆ !

---

(١٥) تەمام بین خەمین (أ) یە خاطر غەمگین . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (بە خاطر غەمگین) بێ .

(١٦) بە (ب) نە .

(١٧) وات جە نەو (ب) جە نەو وات .

(١٨) شۆخ (ب) خاص .

(١٩) صاحێب زەنگم (ب) تەلا زەنگم .

نامەدەنەی کار ، کەچەی بەختم ڕۆ !
قەڵوەزەی زوخاو زام سەختم ڕۆ !

دانەی قیمەتەی تاراج بەردەم ڕۆ !
میوەی گوڵ باخچەی لێ[20] نەوەردەم ڕۆ !

لاوێز سەنگی بێ سامانم ڕۆ !
ڕۆڵەی نازەنین نەوجوانم ڕۆ !

لادڵی بەی دەستوور ڕەستاخێز کەردش
یاوا وە پای عەرش هەناسەی سەردش

جەو دما ئەو شلاخ ستەم ڕەسیدە
وات بە هەمدەمان دڵ پەسەندیدە

دیتم بە[21] خاو جەی وەر بە صەد داخ و دەرد
بازێ جە دەستم باد هۆرگرت و[22] بەرد

چونکە من جەی خاو فرێ مترسام
تەعبیرش هەرگیز جە کەس نەپەرسام

ئیسە مەعلوم بێ[23] ئەو باد شەودێزەن
ئەو بازە شیرین ڕاز شەکەر ڕێزەن

---

(٢٠) لێ (ب) جێ .

(٢١) بە (ب) جە .

(٢٢) هۆرگرت و (ب) هۆرگرتش .

(٢٣) مەعلوم بێ (ب) مەعلومەن .

جه پەی لواشان فائیدەش نیەن
ئەر خاسەن ، ئەر کەست ها جه دەست شیەن[٢٤]
ئێد کە شنەفتن[٢٥] جه بانۆ یاران
واراشان نه چەم ئەسرێن چون باران
بە دیدەی غمناك خاطر پەرێشان
هۆرێزان لوان بە یانەی[٢٦] وێشان

* * * *

(٢٤) ئەر خاسەن .. تاد (ب) ئەر خاس ، ئەگـەر بەد ، جه دەست بەرشیەن .
(٢٥) ئێد کە شنەفتن (ب) ئێدشان شنەفت .
(٢٦) یانەی (ب) یاگـەی .

رسیدن شیرین بچشمهء طاق بستان[1]

موستەوفیی دیوان دەفتەر خانەی عەشق
پەڕلێ ماشقان بەی طەور دا سەرمەشق
چون شیرین جە شەوق[2] خوسرەو پەرویز
ئاوەرد وە پەرواز بەو[3] دەستوور شەبدێز
پۆشا بەرگ زەرد[4] وێنەی غولامان
ڕۆش کەرد نە ڕای ڕاس شای نەونەمامان
جە تەرس ڕازەن[5] بە وەخت و بێ وەخت
مشی بە ڕاوە دەور مدا بە جەخت
بێ خاو و بێ خۆر بە شەو تا بە ڕۆ
طەی مکەرد چون طەیر سارا و کەش[6] و کۆ
هەرچەند جە بەدکار فرە متەرسا
گا جە ڕاویار ئەحوالْ مپەرسا

---

(١) گەیشتنی شیرین بە سەرچاوەی تاق وەسان .
(٢) شەوق (ب) عەشق .
(٣) بەو (ب) بەی .
(٤) زەرد (أ) زەڕ .
(٥) تەرس ڕازەن (ب) خۆف ڕەمزەن .
(٦) کەش (أ) دەشت .

به شەو هەم بە ڕۆ[7] سەوڵ بۆ سونبوڵ
طەی مكەرد وادێ مەنزڵ بە مەنزڵ

دمای چاردە ڕۆ وەخت درەنگێ
ڕەخت ئیقامەت وست نە پای سەنگێ

فرەش پێ نەشێ[8] نە چەرخ ئەخضەر
جە یاقوت زەرد[9] خورشێد خاوەر

گوم بێ دانەی دوڕ كەوكەب چەند[10] هەزار
نە دورج ڕەنگین چەرخ زەڕ نیگار[11]

شیرین هۆرێزا دیش چەشمە سارێ
چون چەشمەی حەیات نە میرغوزارێ

ئاوش جە ساف مدرەوشا جە دوَر
خاستەر جە چەشمەی (شرابا طهور)

شای تەبەرزەد ڕاز شۆخ سەمەن بۆ[12]
نەوخێزتەر جە توڵ نەونەمام نۆ

ئاما چون شاباز طەور نەخچیر دۆز
نە چوار دەورش نیگا كەرد بە سۆز

---

(۷) به شەو هەم بە ڕۆ (أ) تا كە چاردە ڕۆ .
(۸) فرەش پێ نەشێ (ب) فەرماش ئیلاهێ .
(۹) یاقوت زەرد (ب) دورج ڕەنگین .
(۱۰) چەند (ب) سەد .
(۱۱) نە دورج .. تاد (ب) جە یاقوت زەرد خورشێد زەڕكار .
(۱۲) سەمەن بۆ (ب) سۆسەن بۆ .

نەدیش[١٣] نە دەوران ئەو چەشمەی ئەخضەر
بە دە فرسەختی[١٤] (دیار البحر)
چون جە گەرد ڕا ئەو شای شیرین دەنگ
ئاینەی حوسنش گێڵیابێ[١٥] جە ڕەنگ
تەن خەستە و هیلاك ئەو ڕا کە دوور بی
چون گوڵ نە باخچەی بە ئاو ضەروور بی[١٦]
پیادە بێ نە پشت شەبدێز بە جەختێ
دەسە ڕەشوەش بەست نە پای درەختێ
جە بەرگ بۆ میشك شەهزادەی ئەرمەن
عوریان بێ چون گوڵ پەروەردەی چەمەن
فلاتەی بۆم ماوێ زەڕ تار ڕەنگین
بەستش نە پای ناف بۆ عەطر میشکین
بە تەعجیل ئەو شۆخ ڕشتەی ئیلاهێ
وێنەی خورشید نیشت[١٧] نە بورج ماهێ
وەختێ غلتیا[١٨] نە ئاودا شیرین
چون قاقوم نە ڕوی سەنجاب ڕەنگین

---

(١٣) نەدیش (ب) دەمێ .
(١٤) بە دە فرسەختی (ب) هیچ کەسێ نەدێ .
(١٥) گێڵیابێ (ب) گێڵیا .
(١٦) چون گوڵ .. تاد (ب) چون گوڵ باخچەی دەبم ئاو پەیش ضەروور بێ .
(١٧) نیشت (ب) شێ .
(١٨) وەختێ غلتیا (أ) دەمێ خلتیا .

پێچ حەڵقەی زوڵف سیای بۆ عەنبەر
پەخش کەرد بە ئاودا چون دوَد مەجەر[19]

گێسوان ئاوەرد وە ڕۆی ئافتاودا
کێشا[20] وێنەی مار قەتران بە ئاودا[21]

نە نە دەستەی زوڵف میشکێن بە ئاودا
پەخش کەرد وێنەی هەور بە ڕۆی ئافتاودا

ئاخر کە شیرین جەمێن وێنەی جام
فریشتەی فەڕ بەخش نادیرەی ئەییام

پەی[22] باخچەی حوسنش نە چەشمەسارێ
پەیدا کەرد بەی طەور میشکێن وەهارێ

سا با نەو چەشمەی[23] ئاودا بمانۆ
چون سۆنەی سەر سەبز[24] هەر باڵ بشانۆ

هەرچەند کە وەصفش شێرەی قەند بێزەن
مکەرمێش [25] مەوقوف ، نۆبەی پەروێزەن

* * * *

(١٩) مەجەر (أ) مەخمەر .
(٢٠) کێشا (ب) کێشاش .
(٢١) قەتران بە ئاودا (ب) وە ڕۆی ئەو ئاودا .
(٢٢) پەی (ب) نە
(٢٣) سا با نەو چەشمەی (ب) بانۆ نە چەشمەی .
(٢٤) سۆنەی سەر سەبز (ب) سەر سەبز شۆخ
(٢٥) مکەرمێش (أ) بکەرمێش .

قهر کردن خسرو از هرمز و رفتن بأرمن و در میان آب بشیرین رسیدن[1]

شوعەرای شیرین نەظم ئانیی (نیظامی)
بەی طەور کەرد ڕەقەم[2] ئەی نامەی نامی
چون خوسرەو شاپوور دانای قەڵەمزەن
جە باب شیرین کیاست وە ئەرمەن
(دایم الاوقات) دڵ بێ قەرار بی
پەرێی ئەحواڵێ نە ئینتیظار بی
بەڵێ سوب تا شام ، شام تا بە سەحەر[3]
جە فورط ئیخلاص بەستەبێش کەمەر
وێنەی غوڵامان جەفا بوردە پێش
مکەردش خدمەت هورمز باوۆی وێش

---

(١) تۆرانی خوسرەو لە هورمز و ڕۆیشتنی بۆ ئەرمەنستان و گەیشتنی بە شیرین لە ناوەڕاستی ئاوەکەدا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : گریختن خسرو از مدائن از خوف پدر و رسیدن به چشمه و میرغوزار . واتە : ڕاکردنی خوسرەو لە مەدائین لە ترسی باوکی و گەیشتنی بە کانیاو و میرغوزار .

(٢) کەرد ڕەقەم (ب) ڕەقەم کەرد .

(٣) شام تا بە سەحەر (ب) هەر شام تا سەحەر .

تا جه کَج گەردیِّ چەرخ بەد ئەندێش[٤]
یەك چەقمه زەخمێ واقیع بێ پەرێش
ماچان جەو دەمدا شەخصێ شەڕ ئەنگێز[٥]
سکەی زەڕش دا بە نام پەرویز

کیاست بە هەر شەهر ئەو فیتنەی ئەییام
تا کە شایع بێ جە لای خاص و عام
بە کردەی ئەو شەخص شێوم شەڕ ئەنگێز
مونحەریف بێ طەبع هورمز جە پەرویز

ئاوەردش نە دڵ شای[٦] سکەندەر طەور
بکەروش مەحبێس نە ژێی عەرصەی دەور
پەی چێش کە تەرسا جە سام و جەورش[٧]
جە خیشم عەظیم تەهەمتەن طەورش

شەوێ پەرێ حەپس خوسرەو دا تەدبیر
غافڵ بێ جە کار بازیچەی تەقدیر
نەزاناش خوسرەو بە بێ دەرد سەر
چون باز شەش دانگ بەر مشۆ وە بەر

---

(٤) بەد ئەندێش (ب) بێ ئەندێش .

(٥) شەڕ ئەنگێز (أ) زەڕ ئەنگێز .

(٦) شای (ب) ئەو .

(٧) پەی چێش .. تاد (أ) پەی چیش کە خۆف کەرد جە سام دەورش .

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور
صاحێب کەماڵان شێخ نیظامی طەور
نە عەرصەی دەوران[8] هەرکەس پاک بازەن
ئەیەن نە[9] ئافات چەرخ ناسازەن
هەرکەس جەی دنیا بە ڕاستیشەن[10] مەیل
ئەر تێغ بوارۆ جە ئاسمان چون سەیل
دەست حیفظ ذات بەخشندەی داوەر
بۆ شایبەی[11] کیذب مبۆش بە یاوەر
ئاخر جەی قصەی فیتنە ئەنگێزە
جەی بۆ دەماخیی شا جە پەروێزە
(بزورگ ئومێد) یەعنی هەم بۆ با خەبەر
طەڵەب کەرد خوسرەو[12] بەور هونەروەر
وات نیەن جە لای هورمز شنەختت[13]
ستارەی میرزایخ ئامان نە بەختت
صەلاح هەر ئێدەن صاحێب عەقڵ و هۆش
حەرفم چون دانەی دوڕ بکەر نە گۆش

(٨) دەوران (ب) دنیا .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) بە ڕاستیشەن (أ) بە ڕاستیش بی .
(١١) شایبەی (ب) شایبەو .
(١٢) خوسرەو (ب) پەروێز .
(١٣) وات .. تاد (ب) وات جە لای هورمز نیەن شنەختت .

تا چەندێ جەی ئەهل شۆم بەد گوهەر
بشۆ بە جایێ قەطع ئولفەت[١٤] کەر
تا کە بزانمێ[١٥] جە بازێی گەردۆن
چێش مبۆ حاصڵ[١٦] ، چ طەور مبۆ ، چۆن

خوسرەو دیش ئاشۆب دەور زەمانە
بە قەصدش گرتەن بەی طەور بەهانە

شێ بە مشکۆی وێش بە خاطر غەمێن
وات بە مشکۆیان[١٧] دەستەی زوڵف چێن چێن

من چون جەی وەطەن طەبعم بێزارەن
چەند ڕۆ پێم مشۆ ، عەزمم شکارەن

بەڵێ ئەمانەت شەخصێ سۆسەن خاڵ
سەر تا پا بێ عەیب ، جەمێن وێنەی لاڵ

بە میشکێن طوڕڕەی طوغرای زوڵف دێز
گرتەن حاشیەی بۆم[١٨] ئافتاو بێز

جقەی زەڕ پێکان شۆخ دڵ پەسەند
شاهانە دەستوور نە پێچ شەوبەند

---

(١٤) ئولفەت (ب) ئومێد .
(١٥) بزانمێ (ب) بوینمێ .
(١٦) مبۆ حاصڵ (ب) حاصڵ مبۆ .
(١٧) مشکۆیان (أ) میشك بۆیان .
(١٨) بۆم (ب) قورص .

خەیلێ صاحێب حوسن ، بوڵەند دەماغەن[19]
وێش وێنەی طاوس ، ئەسپش چون زاغەن[20]

هەروەختێ ئەو شەمع چون تەجەللای طوٚر
ڕەوشەن کەرد مشکوٚم بە شەعشەعەی نوٚر

با جە لاتان بوٚ ئەو زوڵف بوٚ عەنبەر
قەدرش بکێران جە من زیاتەر[21]

ئەگەر جەی مشکوٚی سەبز مێنا ڕەنگ
چون غونچەی نەوخێز خاطرش بێ تەنگ

بە هەر صەحرایێ ئەو شوٚخ دڵ بەند
طەبع شەریفش مکەروٚ پەسەند

پەرێش یەک قەصرێ ئالای بوٚ عەنبەر
بسازدێ خاستەر جە قەصر قەیصەر

جە مەشریق چون شەمس خاوەرێ خێزا
سوبای شەو حە شەوق شوٚڵەش گورێزا

خوسرەو سوار بێ چەنێ چەند غوڵام
ڕوش کەرد نە ئەرمەن بێ صەبر و ئارام

---

(١٩) دەماغەن (أ) دەماخەن .

(٢٠) زاغەن (أ) زاخەن .

(٢١) قەدرش . تاد (أ) قەدرش جە شاهان عەجەم زیاتەر

جە تەرس[٢٢] هورمز چەند شەوان و ڕۆ[٢٣]
چون نەسیم طەی کەرد سارا و دەشت و کۆ
تا یاوا بەو جا شیرین دڵبەر
تێش مەگرت گوڵاو چون حەوض کەوثەر
خاصە[٢٤] غوڵامان ئەو شای جەم مەقام
چۆگە نە جایێ گرتشان ئارام
بە تەنیا خوسرەو دانای کەمەر لاڵ
ئاما بە نەز[٢٥] ئەو ئاو چەشمەی زوڵاڵ
جەو هۆرکێشا کەرد نظارەیێ[٢٦]
دیش نە چەشمەی ئاو یەك مەهپارەیێ[٢٧]
بە سیلسیلەی زوڵف گێسوی بۆ عەبیر
کەردەن چەشمەی ئاو بە حەڵقەی زنجیر[٢٨]
ماوێ پەڕەندێ[٢٩] زێبای هیندێ باف
وێنەی سپێ سەوڵ بەستەن نە ڕوی ناف[٣٠]

---

(٢٢) تەرس (ب) خۆف
(٢٣) شەوان و ڕۆ (ب) شەوان تا ڕۆ
(٢٤) خاصە (ب) خاصەی .
(٢٥) نەز (أ) نەزد .
(٢٦) کەرد نظارەیێ (ب) کەردش نظارە .
(٢٧) مەهپارەیێ (ب) ئانەش پارە .
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٩) پەرەندێ (ب) پەڕەندەن .
(٣٠) ناف (ب) تاف .

ماوەردش پەنجە بە ڕۆی سونبوڵدا
پەخش وەنەوشەش کەرد نە دەور گوڵدا[31]
چونکە ئەو گوڵ بۆم شەکەر ڕێزەی ڕاز
سونبوڵ گرتەبێش[32] نەرگس پێش نیاز
نەدیش کە خوسرەو مکەرۆ نیگاش
مەشغوڵەن[33] بە سەیر جە سەر تا وە پاش
سا وەختێ شیرین ئەو شای جەم جەمێن
بەراما چون خۆر نە هەور میشکێن
دیش کە سوارێ ڕەعنای ڕۆسەم ڕەنگ
مکەرۆ نیگاش مدران وە بێ دەنگ
وێش وێنەی هومان، ئەسپش تەزەروی[34]
ڕستەن نە ڕۆی زێن چون سەهێ سەروی
چارش هەر ئێد بێ بە دەستەی سونبوڵ
بپۆشۆ[35] چۆگە کۆی[36] خەرامان گوڵ
لەرزا چون سیماب نە چەشمەی ئاودا
پەخش کەرد بە تاجێل میشك بە ئافتاودا

---

(٣١) پەخش . تاد (ب) پەخشەن وەنەوشەش بە ڕۆی هەر گوڵدا .
(٣٢) گرتەبێش نەرگس (ب) گرتەبێ نەرگش .
(٣٣) مەشغوڵەن (ب) مەشغوڵ بێ .
(٣٤) ئەسپش تەزەروی (ب) ئەسپ تێز تەزەروی .
(٣٥) بپۆشۆ (ب) بپۆشا .
(٣٦) کۆی (ب) چون .

خوسرەو دیش ئەو شەخص[37] شۆخ بۆ سونبوڵ
بە شاخ ڕێحان پۆشا دەستەی گوڵ

ڕەسم بێ شەرمێ نەدێ باب وێش
جەوانمەردێ کەرد ڕۆ گێڵنا وێش[38]

مەعلوم بۆ جە لای ئەهل خیرەدمەند
صاحێب کەماڵان دانای دڵ پەسەند

مەنشورەن جە عام جەی وەرتەر بیەن[39]
شێر صەید ئەفگەن زەبوونگیر نیەن

چۆگە ئەو سالار سکەندەر شکۆ
زەبوون گیرێ[40] باب وێش نەدێ ئەو ڕۆ

هۆرێزا دەرلاد چون[41] جەوانمەردان
جە سەیر شیرین وێش کەرد ڕۆگران[42]

شەکەر لەب کە دیش غافڵەن پەروێز
پۆشا ڕەخت و شێ نە پشت شەودێز

---

(37) ئەو شەخص (ب) بەو طەور .

(38) ڕۆ گێڵنا وێش (أ) گێڵنا جە وێش .

(39) مەنشورەن .. تاد (ب) مەنشورەن نە دەور پێشینان بیەن

(40) زەبوونگیرێ (ب) زەبوونگرێ

(41) چون (أ) چەنێ . بەم پێیە ئەبێ باشەوەی بە (جوانمەردان) بخوێنرێتەوە .

(42) ڕۆگران ئەبێ (روگەردان) بێو بە هەڵەی نوسیار (د)ەکەی پەڕێبێ .

بەڵێ[٤٣] نە دڵدا ئەو زوڵف عەنبەر بۆ
واتش هەی یاران یە خوسرەو نەبۆ

ئەی شکۆ و شەوکەت شاهێ کە پێشەن
ئەر درۆ نەبۆ خوسرەو یە وێشەن

ئەما شنەفتم ئەو ڕۆ جە شاپوور
ئەو جەمشێد تەبار کەیخوسرەو دەستوور

ڕەختش شاهانەن ، شۆخەن[٤٤] ، دڵ پەسەند
بەرگش جە لاڵەن تەمام[٤٥] دانە بەند

هەرچەند مورغ دڵ پا بەستش بیەن[٤٦]
پۆسەمە شنەفت نیشانش نیەن[٤٧]

ئێد وات وێنەی بەرق شەهاب ئەنجوم
پەڕان کەرد شەبدێز تا نە چەم بێ گوم

دمای یەک ساعەت[٤٨] ئەو شای موکەڕڕەم
دیا نەو[٤٩] چەشمە کەس نەدێ وە چەم

---

(٤٣) بەڵێ (ب) بەلاّم .

(٤٤) شۆخەن (ب) تەمام .

(٤٥) تەمام (ب) شۆخەن .

(٤٦) پا بەستش بیەن (أ) پێش بەرواز نیەن

(٤٧) پۆسەمە شنەفت (أ) پۆسە شنەفتم .

(٤٨) دمای یەک ساعەت (ب) جە دمای یەک سات .

(٤٩) نەو (ب) نە .

عەجەب مەند خوسرەو شای والا گوهەر[٥٠]

وات بەی چەسپانە چۆن بەرشێ وە بەر

هەرچەند وێنەی باد ئەسپ ئاوەرد وە دەو

جە هیچ کۆ نەبێ ، نەدێ شۆن ئەو

پەیاپەی پەیوەست کێشا ئاە سەرد

خەستە بێ جە داغ ، پەشێو بێ جە دەرد

چەند سائەت بە دەور چەشمە و میرغوزار

گێڵیا دەورش دا چون پاچەی پەرگار[٥١]

شۆنش هەر نەبێ پاسەش بێ حاصڵ

چون دێگ پڕ جۆش دەرونش دا کوڵ

خەم بێ چون گۆشەی کەمان قامەتش[٥٢]

جە مەجنون بەدتەر سەخت بێ زامەتش

وات بە وێش خوسرەو بینایێت کۆر بۆ

جە ئێد خراپتەر زامت ناسۆر بۆ

شابازێ بەو طەور شەش دانگ شاهێ

ڕشتەی دەست صونع فەیض ئیلاهێ

---

(٥٠) گوهەر (أ) گەوهەر .

(٥١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :

سێ ساعەت نە دەور چەشمەی میرغوزار

گێڵیا دەورش دا چون پارچەی پەرگار

(٥٢) خەم بێ .. تاد (ب) چەم بێ چون چەمەی چەوگان قامەتش .

بەرت کەرد جە دەس هەی کەم فام شێت
یانەی وێت وێران کەرد بە دەست وێت
دەی سا هەر بگێڵ بەی دەشت و دەردا[٥٣]
کۆ کۆ کۆگای خاك بکەر وە سەردا
یانێ چێش نەفام نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ نە دامت شابازێ بەی طەور
جە ڕای نادانی بکەریش غافڵ
بەرشۆ نە[٥٤] دامت سەعیت بۆ باطڵ
ئەڵلا[٥٥] چ بەدبەخت ناپوختە و خامی[٥٦]
عەجەب بێ شعور شێت و کەم فامی[٥٧]
تۆ غافڵ سازی یەند نەچێر وێت[٥٨]
تا بەرشۆت[٥٩] جە دەس بەی طەور بەیۆ پێت
سا کە فراوان بێ قەراری کەرد
ئاخر بێ خامۆش کێشا ئاه سەرد

---

(٥٣) دەی سا .. تاد (ب) ئیسە بگێڵە بە دەشت و دەردا .
(٥٤) نە (ب) جە .
(٥٥) ئەڵلا (أ) ئیسە .
(٥٦) خامی (أ) خامم .
(٥٧) کەم فامی (أ) کەم فامم .
(٥٨) تۆ غافڵ سازی .. تاد (ب) غافڵ بکەری تۆ نەچێر وێت .
(٥٩) بەرشۆت (ب) بەرشۆ .

فەرماش بە یاران ئێد کە من دیەن[٦٠]
بەی شۆخێ و ڕەندێ هەر پەرێ بیەن[٦١]
پەرێ پەرێ کەس نە عەرصەی ئەییام
پۆچەن عەبەئەن غەیلا نە دام
ئێد وات چون نەسیم زمستان سەرد
ڕۆ نە (دار الملك) ئالأی ئەرمەن کەرد

* * * *

---

(٦٠) فەرماش .. تاد (أ) وات ئێد کە یاران ئارۆ من دیەن .
(٦١) هەر (أ) هەم .

رسیدن شیرین بمدائن
و آمدن خسرو بأرمن[1]

نەخشندەی ئەی نەخش[2] شۆخ زەڕ نیـگار
بە خامەی میشکێن ئاڵای عەنبەر بار[3]
بەی طەور کێشا نەخش[4] نامەی عەنبەرێن[5]
چون جەو چەشمەی صاف بێ پەروا شیرێن
چون ئاهوێ جە خۆف خوسرەو گورێزا
بە هەردانەدا ڕێزەی میشك ڕێزا[6]
قەترە دا چون باد بە دەوان دمو
تا یاوا ڕۆیێ بە مشكۆی خوسرەو
پەرستاران دێن پڕ شوعلە و شەوقێ[7]
حەڵقەی زوڵف لوول چون پاچەی[8] تەوقێ

---

(١) گەیشتنی شیرێن بۆ مەدائین و هاتنی خوسرەو بۆ ئەرمەنستان .
(٢) نەخشندەی ئەی نەخش (ب) نەقش ئەی نەقشبەند .
(٣) عەنبەر بار (ب) شەکەر بار .
(٤) نەخش (ب) نەقش .
(٥) عەنبەرێن (ب) عەبیرێن .
(٦) بە هەردانەدا .. تاد (ب) بە هەر دیاردا دەستەی میشك بێزا .
(٧) پەرستاران .. تاد (أ) نازداران دیەن پڕ شۆڵەی شەوقێ .
(٨) پاچەی (أ) پارچەی .

پڕ شکڵ و شەوکەت ، یەک شەهریاری
شاباز[9] شێوەیێ ، شیرین سواری
مدران نە قاپیی مشکۆی بۆ میشکێن
بە دەماخ بەرز چون خاقان چین
چەند هەزار عیشوە و کریشمە پیشەن
ماچیق[10] (پەرێ دوخت) چینێ هەر[11] ویشەن
نە فەرقش تۆمار تەلا نە نیشان[12]
ڕەخشانەن چون قورص خورشێد ڕەخشان[13]
زاناشان یە ئەو عەنبەر پەروەردەن
کە خوسرەو پێشان سفارش کەردەن
بۆساشان ڕیکاب یاران گوڵ بێز
کەردشان پیا نە پشت شەبدێز
بەردشان بە ناز ئەو حۆرێ سروشت
بە مشکۆی خوسرەو چون ڕەوضەی بەهیشت
نیاشان نە تەخت شاهانە دەستوور
درەخشا چون شەمع تەجەللای کۆی طوور

---

(٩) شاباز (ا) شاباڵ .
(١٠) ماچیق (ب) ماچان .
(١١) هەر (ب) بە .
(١٢) تەلا نە نیشان (ب) نەلا نیشانەن .
(١٣) ڕەخشان (ب) ڕەخشانەن .

به شۆڵەی[14] جەمێن قورص ئافتاو بێز
مواتت گرز وست نه مشکۆی جام زێز[15]
گشت حەیران مەندن نه شۆخ و شەنگیش
جه شکۆ و شەوکەت ، جه سام سەنگیش
خەدەم و خواجه و غولام شاهێ
چون دیشان ئەو شەمع نور ئیلاهێ
واتن پەرێمان جهان کە خوسرەو
شەماڵەی ئاهیر کیاستەن به دەو
ئەڵڵا یه چ شەمع شوعلەی نورێوەن
یه چ سایەی[16] سام شا دەستورێوەن
شەخصێ بەی تەرکیب ، بەی شۆخ و ڕەندێ
بەی دەست و باهێ ، بەی دڵ پەسەندێ
نه خاقان چێن ، نه شای کەیخوسرەو
جه (مدة العمر) هەم نەدیەن به خەو
ئاخر به ئەدەب ئەو پەرستاران
ئەو شەکر ڕازان عەنبەرچەداران
هەم جه نەو دیسان پا بۆسش کەردن
سوجدەی پای سەرێر خوسرەویش بەردن

---

(١٤) شۆڵەی (ب) شوعلەی .
(١٥) جام زێز (ب) بەرۆێز .
(١٦) سایەی (ب) سایەو .

واتن هەی سالار سپای تەتاران
باش بالاّ دەس زولف عەنبەرداران
دلّ بیەن یەکسان تەرسان جە سامت[17]
ئەصلّت چ کەسەن ، جە کۆن مەقامت

جەناب عولیای مەریەم گاستێن
شیرێن شەم شەوق نادیرەی زەمێن
غونچەی لەب بە لەنج شکاوا چــــون گولّ
وات نەونەمامان زولّف دەستەی سونبولّ

شەرح واقیعات من جە حەد شیەن
ئیظهارش پەی کەس موناسب نیەن

بەلّێ[18] ئەسپ من عالەم بەهاشەن
بەلّــکە[19] گشت عالەم بەهای یەك پاشەن

یاگەش پڕ جە نەقش ، زنجیرش زەڕ بۆ
دانەش[20] یا جە نوقلّ بادام تەڕ بۆ

هەر شام ، هەر سەحەر پۆل مودبیران
ئاوپاشیی یاگەش بە گولاّو کەران

---

(١٧) دلّ .. تاد (أ) دلّ سەرسام بیەن سەرسام جە سامت .

(١٨) بەلّێ (ب) بەلاّم .

(١٩) بەلّــکە (ب) بەلّــکم .

(٢٠) دانەش (أ) داروش .

پۆل خاڵ خاسان منەت مبەردن
بە طەورێ کە وات(٢١) بە جاش ئاوەردن
بەڵێ میشك بۆیان(٢٢) مشکۆی زەڕ نیگار
ئەو تەبەرزەد ڕاز(٢٣) ، جام جەم ڕوخسار(٢٤)
شیرین بە کەنیز گومان(٢٥) مکەردن(٢٦)
جەو بۆن خزمەتش بە سەرد(٢٧) مکەردن
ئەوێچ چەنیشان وێنەی پەرستار
مویارا دەوران دەور ڕۆزگار

---

(٢١) بە طەورێ کە وات (ب) بەی طەور شیرین وات .
(٢٢) میشك بۆیان (ب) مشکۆیان .
(٢٣) تەبەرزەد ڕاز : لەو نوسخانەدا کە لە بەردەستمانا بون (تەبەر زار) نوسرابو . بەلام ئەمە سەرەڕای ئەوە کە مەعنای نیە شیعرەکەش لەنگ ئەکا . جا چونکە لە گەلێ شوێنی تری ئەم کتێبەدا لەم جۆرە شوێنانەدا (تەبەرزەد ڕاز) هەیە لێرەشدا وامان لێ کرد .
(٢٤) جام جەم ڕوخسار (ب) ئەو خورشید ڕوخسار .
(٢٥) گومان (أ) حیساب .
(٢٦) لەسەر نوسـخەی (ب) ئەبێ لەبریتی (مکەردن) بونرایە (مبەردن) .
(٢٧) بە سەرد (أ) بە سەر

* * * *

آمدن خسرو ببردع
و آمدن مهین بانو باستقبال[1]

خامەی شیرین نەخش شۆخ[2] عەنبەرین
بەی طەور کەرد تەحریر ئەی نامەی شیرین
چون خوسرەو نە دەور ئەو چەشمەی زولال[3]
دوَر کەفت بە دڵ تەنـگ بە خاطر مەلال[4]
بە هەر مەنزڵێ چون بەرق[5] میاوا
ئاهش چون شەهاب گـەردوَن مشکاوا
هەر شەو جە هیجران تا سوب منالاْ
سەیل ئەسرینش کوان ممالاْ
مشق بە فەرسەخ دەنـگ ناڵێنش
تەڕ مبق بە زوَخ زامەت باڵێنش

---

(١) هاتنی خوسرەو بۆ بەردەع و هاتنی مەهێن بانۆ بۆ پێشوازی . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رسیدن خسرو بأرمن . واتە : گـەیشتنی خوسرەو بە ئەرمەنستان .

(٢) نەخش (ب) نەقش .

(٣) زولال (ب) شیرین .

(٤) مەلال (ب) خەمێن .

(٥) بەرق (أ) بەر

بەڵێ بە ئومێد وەصڵ پەرێزاد
مویارا سات سات[6] ڕۆزگار بە شاد
غەرەض تا بە مەرز کۆهستان یاوا
بەرق هەناسەش سەما مشکاوا
چون جە کۆهستان ئەرمەن کەرد گوزەر
سەرحەد نشینان ئەو بۆم و ئەو بەر
زاناشان بەرزەن[7] پایەی ئیقباڵش
وێشان مومتاز کەرد بە ئیستیقباڵش
کێشاشان پێشکەش شاهانە بە ڕەنج[8]
جە دێبا و جە ئەسپ ، جە ئەسباب و گەنج
چەندێ جەو مەکان ئەو وێنەی دارا
بە شادێ و بە عەیش عوشرەت مویارا
چۆگە هەم خوسرەو شای دارا نگین
نەوەی نەوشیروان نادرەی زەمین
سوار بێ وە ڕەخش[9] باد پای پڕ هونەر
نە موڵك موغان بە دەو[10] کەرد گوزەر

---

(٦) سات سات (ب) ناچار .

(٧) زاناشان بەرزەن (ب) زاناش بڵندەن .

(٨) شاهانە بە ڕەنج (ب) شاهان پڕ ڕەنج .

(٩) ڕەخش (ب) ئەسپ .

(١٠) بە دەو (ب) یەکسەر .

یاوا بە مەکان فەڕبەخش شیرین
بە جای ئەو یاران زولف بۆ عەنبەرین

چون مەهێن بانۆ ڕازان شەکەر ڕێز
یاوا پێش ئەحوالْ خوسرەو پەرویز

چەنی سوپا و سان شۆخ زەڕ باف پوش[11]
حەربە و دەس شیرین ، ئەی ئەژدەر بە دۆش

شۆی بە ئیستیقبالْ شای کیسرا نەژاد
ئانۆی نەوشیروان صاحێب[12] عەدلْ و داد

بە ڕەسم شاهان پێشکەش بەردن
ئەنفاس شاهان بە جا ئاوەردن[13]

نێشت نە خزمەتش تا هەفت ڕۆ تەمام
نۆشا چەنیش[14] جام بادەی عەنبەر فام

بانۆی پڕ تەمکین صاحێب سایەی فەڕ[15]
بە جای تەخت نیا پەرێش تەختەی زەڕ

---

(۱۱) زەڕ باف (ب) زەڕ بەفت .

(۱۲) صاحێب (ب) ئانی .

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

بە ڕەسم شاهان پێشکەش پێش بەردن
ئێفا وە سەرکار شاهانش ئاوەردن

(۱٤) چەنیش (أ) نۆش .

(۱٥) صاحێب سایەی فەڕ (ب) سایەدار سەر .

جه دمای هەفت ڕۆژ هۆرێزا یەك شەو
عەرض کەرد وە پای تەخت فەڕ بەخش[16] خوسرەو

وات من جه خدمەت شا ئێد ئەرجۆمەن
چون وەڵکەی بەردەع گەرمەسێر بۆمەن[17]

زمستان چۆگە خەم دەربێم[18] وە باد
بە عەیش و عوشرەت[19] بە خاطر گوشاد

خوسرەو پەسەند کەرد حەرف ئەو[20] دڵبەر
چون صوب جه مەشریق شوعلەوەر بی خۆر

خەیمەی خوسرەوی بە دەو بار کەردن
تەشریف شەریف بە بەردەع بەردن

باتۆ جه[21] خدمەت ئەو شای بێ نەظیر
بە شەو هەم[22] بە ڕۆ هیچ نەکەرد تەقصیر

* * * *

---

(١٦) فەڕبەخش (أ) کەیان .

(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

وات من جه خدمەت شا ئێدەن ئەرجۆم
چۆگە جه بەردەع گەرمەسێرەن بۆم

(١٨) دەربێم (ب) دەرمێ .

(١٩) بە خاطر گوشاد (ب) بوبارمێ بە شاد

(٢٠) ئەو (أ) ئەی .

(٢١) جه (ب) بە .

(٢٢) هەم (ب) تا .

بنای قصر شیرین و رفتن شیرین بآنجا[١]

تۆتیۆی سوخەن سەنج نامەی دڵ پەسەند
جە مینقار طەبع بەی طەور ڕێزا قەند

شیرین چون بە شار مەدائین یاوا
مشکۆی خوسرەو کەرد بە دەوڵەت ئاوا

جە دمای مانگێ شنەفت ئەی خەبەر
کە پەروێز بەور سکەندەر ئەفسەر

جە خۆف هورمز کەرد[٢] جەلای وەطەن
قەدەم بەرد چون باد[٣] بە موڵك ئەرمەن

جەو سەبەب بێحەد گران بێ دەردش
یاوا بە گەردوَن[٤] هەناسەی سەردش

پەشێو بێ دەستەی زوڵفان لۆلش
خەم بێ چون چەوگان باڵای نەوتۆڵش

---

(١) کردنەوەی قەسری شیرین و ڕۆیشتنی شیرین بۆ ئەوێ . ئەم سەرباسە لە هیچ کام لە دەستنوسەکاندا نەبو ، ئێمە خۆمان بە پێویستمان زانی داینێین چونکە بابەتەکە سەربەخۆ بو .

(٢) کەرد (أ) پەی .

(٣) ئەم وشەی (باد)ەم بە بیری خۆم دانا ، چونکە لە دەستنوسەکاندا هەرچەند لە (باد) ئەچو ، بەلام باش نەئەخوێنرایەوە .

(٤) گەردوَن (أ) ئاسمان .

تا چەند ڕۆ بەی‌طەور بە خەم[٥] ویارا
جە دوَدیَ ئاهش ئاهیر موارا
شای شەکەر لازان زولْف بۆ عەنبەرێن
ڕەم کێش ڕەندان[٦] شێوە و شەوق شیرێن
هەر ساعەت موات ئەوڕۆ نە ئاودا
من مدام کۆی میشك وە[٧] ڕوَی ئافتاودا
ڕەعنا سوارێ چون سەوڵ ساوا
ئەوڕۆ جە[٨] ئاودا ئەو بە من[٩] یاوا
وەی من نەزانام خوسرەو بە وێشەن
وێڵ بیەن وەی طەور مەیل من پێشەن
تمەز خوسرەو بیَ ئەو دارا شکۆ
بەرشیَ جە دەستم ، لێلاویم لێڵ بۆ
تا بە دیدە و دڵ جەودەمدا دەردەم
گەرد خاکپاش بماڵوَن وە چەم
سەوڵ سۆسەن خاڵ[١٠] شای جەمێن لالان
پەی خوسرەو بەی طەور مکەرد[١١] خەیاڵان

(٥) بەی طەور بە خەم (أ) بە خەم بەی طەور .
(٦) ڕەم کێش ڕەندان (ب) دەلێلەی جەیران .
(٧) وە (ب) بە .
(٨) جە (أ) نە .
(٩) ئەو بە من (أ) بە مندا .
(١٠) خاڵ (أ) عەطر .
(١١) بەی طەور مکەرد (أ) مکەرد بەی طەور .

پەی تەشریف شا دنیا و دینش بێ
(دایم الاوقات) زارێ و شێنش بێ

ئاخر ڕوڵێ وات جەی[١٢] مشکۆی خاپوور
یەکسان بیەم خەستە و بێ‌مار و ڕەنجوور

یاقووت ڕەنگم جە طوغیان دەرد[١٣]
زەرد بیەن تەمام[١٤] چون کارەبای زەرد

جە جایێ هیجران دیدەنێی[١٥] پەروێز
جە جایێ سەبوون گەرمێی[١٦] ڕەستاخێز

ئەرواح لێم سەندەن دەردمەن کارێ
موازۆن جە گیان شیرین بێزارێ

ئەم موفەڕڕەبان جەم قەدر خوسرەو
خاصەی غوڵامان دەوڵەت سەرای ئەو

مونقادن بە ئەمر ئەو قەضا شیەم
دنیا و ڕۆزگار مداران بە چەم

قەصرێم دەرکارەن[١٧] چون قەصر قەیصەر
تێشدا بۆ ئاوێ چون حەوض کەوثەر

---

(١٢) جەی (ب) بە .
(١٣) جە طوغیان دەرد (ب) گێڵبان بە زەرد .
(١٤) تەمام (ب) گۆنام .
(١٥) دیدەنێ (ب) ئەودەر .
(١٦) سەبوون گەرمێ (ب) شبوەن گەرم
(١٧) دەرکارەن (أ) ضەرووەن

بەڵێ[١٨] بە شەرطێ ئەو قەصر بۆگەرد
جاگەش لەیلاخ بۆ ، هەواش فرێ سەرد[١٩]

پەی چێش من دایم چون ئاهوێ چێنم
پای جەبەڵان[٢٠] گێڵێ ، لەیلاخ[٢١] نشینم

نەواچان جاگەش[٢٢] بۆ مێشك مشكۆن
پەی من ئەی مشكۆ بەتەر جە پشكۆن

مەنسوبان[٢٣] شای فەرخوندە ئەختەر
واتێ هەی[٢٤] نەمام نەوخێز نەوبەر

خوسرەو لاێ ڕۆش دەور زەمانە
ڕاستەن كە واتەن قەصرێ شاهانە

جە هەر مەكانێ تۆ بوازۆت دڵ
بسازیم پەرێت ڕەنگینتەر جە گوڵ

فەردا ڕۆش[٢٥] سەعدەن ماوەرمێ میمار
میمار كام میمار ، بە غایەت هوشیار

---

(١٨) بەڵێ (ب) بەلام .
(١٩) جاگەش .. تاد (ب) یاگەش ئێلاخ بۆ ، هەواش فرێ سەرد .
(٢٠) جەبەلان (ب) كۆساران .
(٢١) لەیلاخ (ب) ئێلاخ .
(٢٢) جاگەش (ب) مالش .
(٢٣) مەنسوبان (ب) نەقیبان .
(٢٤) هەی (ب) ئەی .
(٢٥) فەردا ڕۆش (أ) سەبا ڕۆی .

به جایێ مەرغوب صاف بۆ عەبیرێن[٢٦]
مسازێم پەرێت یەک قەصر شیرێن
(القصة) یاران سەراپەردەی شا
مەخفێ جە شیرێن ئەوڕۆ[٢٧] سەحەرگا
بە خەڵوەت طەڵەب کەردن میمارێ
میمار تەۆ دەست شیرێن دەسکارێ
واتشان شەخصێ یە چەندێ وەختەن
پەی قەضای ئێمە یاوان جە ئەرمەن
شەخصێ جادۆکار مەردوم فرێوەن
دامیار[٢٨] سەخت ، بەدتەر جە دێوەن
ئەر واچۆ بە چەرخ بۆ سەرنگۆن بەر
چ مومکین جە ئەمر ئەو بەرشۆ وە بەر[٢٩]
سامیرێ سیرەت ، فسۆن سازێوەن
چون سورخ[٣٠] عەییار حیلە بازێوەن
جە ئێمە قەصرێ شاهانە دەستوور
ئەو دەرکارشەن[٣١] ئارۆ بە ضەرۆر

---

(٢٦) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٢٧) ئەوڕۆ (ب) ڕۆیێ .
(٢٨) دامیار (ب) دەردەدار .
(٢٩) وە بەر (ب) جە بەر .
(٣٠) سورخ (ب) جادۆی .
(٣١) دەرکارشەن (أ) ضەرۆرشەن .

موددەما ئێدەن ئوستای خیرەدمەند
مەرد[32] صاحێب هۆش ، دانای دڵ پەسەند

پەیش تەعمیر کەری قەصرێ نە جایێ
تەمام شۆرەزار ، خراپ هەوایێ[33]

هەرچێت ضەروَرەن[34] جە زەڕ و زێومر
جە فەرش و فروَش ، جە ئەسپ و ئێستەر

سیوای دەس موزدت بستانە هالاّ
جە ئێمە ئارۆ[35] بەڵکە دوَ بالاّ

میمار (حسب الامر) ئەوان[36] نە جایێ
جایێ بەد هەوا ، دۆزەخ ماوایێ

تەعمیر کەرد قەصرێ ئالاّی عەنبەرێن
مەنشوور بێ ئەو قەصر بە (قەصر شیرێن)

جە دمای تەعمیر ئەو قەصر ئالاّ
سەوڵ سۆسەن خاڵ زەڕ ستوَن بالاّ

فەرماش ئەی ئەسباب بە ئاهیر سوفتەم
ئەی[37] فەرش و فروَش بە میرات کەفتەم

---

(٣٢) مەرد (أ) ئوستای .
(٣٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) هەرچێت ضەروَرەن (ب) ئانچی لازمەن .
(٣٥) ئارۆ (أ) ئەوڕۆ .
(٣٦) ئەوان (أ) مەردان .
(٣٧) ئەی (ب) ئەو

دوَر جه گیان شای کەیخوسرەو دەستوَر
بەرکێشان وەبەر جه مشکۆی خاپوَر

یەکجار من یاران جه تاسەی خوسرەو
جه بێ شۆنێی ئەهل شوَم مشکۆی ئەو[38]

بەو طەور ماجزم کارێی ئامان بێم
بە خودا ڕاضیێم من بە مەرگ ویێم

پۆل پەرستار زولْف بۆ عەنبەرێن
ئەی توند و تاڵێ[39] چون دێن جه شیرێن

گشت هوجوَم وە پای تەختش ئاوەردن[40]
شاهانە دەستوَر یا بۆسش کەردن

واتشان هەی شۆخ شیرێن غەمزە و ناز
شای شێوە خاسان، شەکەر ڕێزەی ڕاز

بیللا یە دەستوَر دڵدارێ نیەن
یە ڕەسم و ئایین[41] دۆستدارێ نیەن

---

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

یەکجار من جه دەس یاران خوسرەو
جه بەشێوێی شوَم ئەهل مشکۆی ئەو

(٣٩) ئەی توند و تاڵێ (ب) ئەوەندە تاڵێ .

(٤٠) گشت . . تاد (ب) گشت وە پای تەختش هوجوَم ئاوەردن .

(٤١) ڕەسم و ئایین (أ) ڕەسم ئایێن

چون تۆ شیرینێ شای نەونەمامان
بە توندێ و تاڵێ بەرشۆ جە لامان
شیرین وات ڕەوەند[٤٢] جە گشت کارتان
خودا بێزار بۆ جە کردارتان[٤٣]
ئێد وات پا نیا نە[٤٤] پشت کوڵ گۆن
قەدەم بەرد بەو قەصر باڵا زەڕ ستۆن
شەکەر لەب چۆگە جە دوری‌ی خوسرەو
شین مکەرد بە ڕۆ ، مناڵا بە شەو

* * * *

(٤٢) ڕەوەند (ب) لەعنەت .
(٤٣) کردارتان (ب) دیدارتان .
(٤٤) نە (ب) وە .

حکایت کردن شاپور در نزد خسرو از حالات شیرین[1]

موغ بەچەی ئەی بەزم جورعەی بادە نۆش
بەی طەور نۆشا جام جە صەهبای سەر جۆش
شەوقی ڕەوشەن‌تەر جە جام جەمشید
مدرەوشا چون شەم[2] بەرجیس و ناهید
نیشتەبێ خوسرەو جە خەرگای شاهێ[3]
تماناش وە چەم جە مەه تا ماهێ
چەند کەس جە نەدیم[4] سوخەن سەنجیدە
دانا[5] بزورگان ، کار[6] پەسەندیدە

---

(١) باس کردنی هەواڵی شیرین لای خوسرەو لەلایەن شاپورەوە .

(٢) شەم (ب) فەڕ .

(٣) نیشتەبێ .. تاد (ب) خوسرەو نیشتەبێ نە خەرگای شاهێ .

(٤) چەند کەس جە نەدیم (ب) جە کەسێ نەدیم . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (چەند کەسێ) بێ و بە هەڵەی نوسیار شێوابێ .

(٥) دانا (ب) دانا و .

(٦) کار (ب) دڵ .

گشت تەمام خۆش لەفظ ، گشت شیرین خیطاب
گشت صاحێبی زیج جەفر و ئوستورلاب[7]

پەی تەفریح طەبع هومایون ئەو
چەنی چەند بەگلەر حاضر بێن ئەو شەو

جە سەردی‌ی یەخ بەند تۆف پڕ خەطەر[8]
چابوك فەڕاشان ئالای پڕ هونەر[9]

بە نەمەد دەوران خەرگەی شا تەمام
پۆشابێن پەی دەفع سەردی صوب تا شام

صەحنش[10] جە بخور عەبیر و عەنبەر
جە ڕایحەی عود جە میشك ئەزفەر

بێزابێ بێ لاف[11] گەزاف بە ناقێ
ریاض ڕەوضەی بەهەشت باقێ

---

(۷) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

گشت تەمام سەرخۆش هەم شیرین خیطاب
گشت صاحێب جەفر و زیج و ئوستورلاب

(۸) پڕ خەطەر (ب) زەمهەریر

(۹) چابوك .. تاد (ب) چابوك سواران سادەی بۆ عەنبەر . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (عەبیر) بێ لەبریتی‌ی (عەنبەر) تا هاوسەنگ بێ لەگەڵ (زەمهەریر)ی نیوە شیعری یەکەمدا .

(۱۰) صەحنش (ب) دەورش .

(۱۱) بێزابێ بێ لاف (ب) بێزا بێ لاف و .

جه زەڕڕێن مەنگەڵ پەی پەی بە دەوان
غێزا نە ڕوی گوڵ شاخ ڕێحان

پەی دەفع سەردێ نە ڕوی خاکستەر
مدرەوشا چون لاڵ بەدەخشێ ئەخگەر[12]

زوخاڵ ئاێر سیای ئەرمەنێ
گا مبێ خوێنێ ، گاهێ سۆسەنێ

شاپوور وات هەی شا ظیلل ئیلاهێ[13]
زێبندەی ئەورەنگ فەڕ بەخش شاهێ

تا فرۆزانەن نە چەرخ ئەخضەر
قورص ئوستورلاب خورشێد خاوەر

تەناف خەیمەی خوسرەوێت دایم
بە ئەوتاد فەضڵ[14] ئێزەد بۆ قایم

حەدێث بەندەی قەدیمێ[15] سالان
درازەن چون زوڵف نازك نەوهالان

ئاخر حیکایەت صورەت کەشێی وێش
ماجەرای شیرین سەوڵ بێ ئەندێش

---

(١٢) ئەخگەر (ب) ئەخضەر .

(١٣) هەی شا ظیلل ئیلاهێ (أ) هەی ظیلل لوطف ئیلاهێ

(١٤) بە ئەوتاد فەضڵ (ب) بمانۆ بە فەضڵ .

(١٥) قەدیمێ (أ) قەدیم .

بە لەفظ فەصیح سەراسەر تەمام
عەرض کەرد وە خدمەت شای گەردوَن مەقام(١٦)
سا کە ئێد شنەفت شای دەروَن پڕ دەرد(١٧)
واتاش ئەی نەققاش دانای جەوان مەرد
ئاخر نەونەمام نەوخێز ساوا
کام مەقام جە شەوق تورش بێ ئاوا

وات ئەو نەو نەمام نەو ڕەسیدەی إنۆ
ئەو شۆخ شەش دانگ کلاف عەنبەر بۆ

بەو ڕێزەی ڕازان شەکەر ڕێزەوە
ڕاهێم کەرد دەرلاد بە شەودێزەوە(١٨)

بەڵێ من جە ڕەنج ڕاگەی سەخت دوَر
نەیاوام بەو شـــۆخ شۆڵەی شەم دەستور(١٩)

ئینشەڵڵا ئەو یار ئاهوَی خوتەن بێز
یاوان بە مشکۆی بۆ میشك پەروێز

خوسرەو جەی تەقدیر مەربوط شاپوَر
گوڵ گوڵ شکاوا بێ حەد بێ مەسروَر

---

(١٦) عەرض کەرد تاد (أ) عەرض کەرد بە خدمەت شای جەم ئیحتیشام .
(١٧) دەروَن پڕ دەرد (أ) دڵ پڕ جە دەرد .
(١٨) بە شەودێزەوە (أ) بە شەبدێزەوە .
(١٩) نەیاوام .. تاد (ب) نەیاوام بە ئەو شۆڵەی شەم دەستوَر

جه دمای تەحسێن تەعظیم[20] بۆ شۆ
فەرماش دانەی لاڵ گەوهەر کەردن کۆ[21]

ئەو شەو بە عیززەت تا بە شەبەق زەرد[22]
شاپوور چێنێ گەوهەر فشان کەرد

شا هەم پەی شاپوور خیرەدمەند پێش
تەمام کەرد بەیان سەرگوزەشت وێش[23]

مەعلووم بی لێشان ئەو شای شەکەر ڕاز
یاوان بە ئەقصای مەدالێن بە ناز

خانیمەی کەلام بە ئێد[24] بێ مونجەڕ
هەم جە نۆ شاپوور پەڕندە[25] بێ پەڕ

شیرین شەش دانگ چون ئاهوی خوتەن
باوەرۆ دیسان[26] بە موڵك ئەرمەن

---

(٢٠) تەعظیم (ب) تەوصیف .
(٢١) گەوهەر کەردن کۆ (ب) کۆ کەردن بە کۆ .
(٢٢) ئەوشەو .. تاد (ب) ئەوشەو هەر شەو بێ تا وە شەفەق زەرد .
(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

شا هەم پەی شاپوور خیرەدمەند وێش
تەمام سەرگوزەشت بەیان کەرد پەرێش

(٢٤) بە ئێد (ب) ئاخر .
(٢٥) پەڕندە : ئەبێ (پەڕندەی) بێ و بە هەڵەی نوسبار (ی)کەی یا ئەو
(ء)ەی جاران لەجیاتی (ی) ئەنوسرا ــ بەڕێبێ .
(٢٦) باوەرۆ دیســان (ب) دیـان ئاوەردش . لەسەر ئەم نوســخەیە ئەبێ
(ئاوەرۆش) بێ .

رفتن شاپور حسب الامر خسرو بمدائن بنزد شیرین[1]

توتی‌ی خۆش ئه‌فریز خامه‌ی شه‌کەر ڕێز
شه‌مه‌یێ جه شه‌رح شیرێن و په‌روێز
وێنه‌ی (نیظامی) شوعه‌رای دڵ په‌زیر
به‌ی ده‌ستوور[2] ئاوه‌رد به ڕشته‌ی[3] ته‌حریر
جه پادشاهان عه‌رصه‌ی هه‌فت کیشوه‌ر
زومره‌ی سه‌لاطین سکه‌نده‌ر ئه‌فسه‌ر
که‌سێ چون خوسره‌و جه‌م قه‌در دارا
به عه‌یش‌و عوشره‌ت دنیاش[4] نه‌ویارا
به ڕۆ تا به شه‌و ، به شه‌و تا به ڕۆ
چه‌نی خاڵ خاسان زوڵفان عه‌نبه‌ر بۆ
منۆشا شه‌راب ئه‌رغه‌وانی ڕه‌نگ
گۆش مدا به ساز به‌ربه‌ط چه‌نی چه‌نگ[5]

---

(١) ڕۆیشتنی شاپوور به فه‌رمانی خوسره‌و بۆ مه‌دائین بۆ لای شیرین .

(٢) به‌ی ده‌ستوور (ب) به‌ی طه‌وره .

(٣) ڕشته‌ی (ب) ڕه‌شحه‌ی .

(٤) دنیاش (ب) دنیا .

(٥) به‌ربه‌ط چه‌نی چه‌نگ (أ) موغه‌ننی عوود چه‌نگ .

شەوڵێ بە بێ ساز بێ بەزم و بادە
بێ ساقیی سەرمەست مەحبوب سادە
بێ شەکەر ڕازان لەبان شەکەر ڕێز[6]
نەنیشت نە بەزم وەشبۆی بەهەشت بێز
بە نەغمەی صەنجان شۆخ خۆش ئاواز
بە دەف‌چیی قەووال ڕەند چۆپیق باز[7]
هەردەم مبەخشا گەنج بێ گەزاف
بە غەیر جە خەلات دارایی و زەڕباف
شەوڵێ ئەو خوسرەو شای دارا[8] شیەم
منۆشا جورعەی جام مەی چون جەم
بانوی بۆ عەنبەر[9] تەشریف بەرد ئەو شەو
چون شەمع شاهان نە خەرگەی خوسرەو
دەمێ نۆشاشان بە چەند شادی و ذەوق
چەنی شەهەنشا شەراب پڕ شەوق
جە دمای شەراب تەڵخ[10] عەنبەرین
لەب کەردن شیرین بە حوسن شیرین

(٦) بێ شەکەر ڕازان .. تاد (أ) بێ شەکەر لەبان ڕازان شەکەر ڕێز .
(٧) بە دەف‌چیی .. تاد (أ) بە دەف چەنی قەول ڕەند چەنی باز .
(٨) دارا (أ) گەردوون .
(٩) بۆ عەنبەر (ب) عەنبەرین .
(١٠) تەڵخ (ب) وەشبۆی .

شا وات بە بانۆ زولفان عەنبەر بۆ
شنەفتم جەی وەر برازادەی تۆ

سەمەند سەرکەش هۆرگرتش بەردش
جەرگت پڕ زوخەن جە داخ دەردش

ئیمشەو وە پای[11] تەخت ئەشرەف والام
پەیك[12] فەڕڕوخ پەی ئاوەردن وە لام

بە دەولەتخانەی من تەشریف بەردەن
مشکۆی بۆ میشکم موشەڕڕەف کەردەن

بە جەخت مکیانۆم[13] پەیکێ بەو وەطەن
تا باز باوەرۆش بە مولك ئەرمەن[14]

بانۆ ئێد شنەفت نە[15] جا کەرد ئاخێز
بۆسا پای سەرێر ئەورەنگ پەروێز

وانش تا مێنای سوب جە جام خۆر
ڕەخشانەن بە حوکم دەهندەی[16] داوەر

---

(۱۱) وە پای (ب) پەنای .

(۱۲) پەیك (ب) پەیکێ

(۱۳) مکیانۆم (ب) بکیانۆن .

(۱٤) بە مولك ئەرمەن (ب) پەی تۆ بەی وەطەن .

(۱٥) نە (أ) جە .

(۱٦) دەهندەی (ب) بەخشندەی .

بەرزتەر جە شاهان سەدای[۱۷] کۆست بۆ
زوهرە و موشتەری سەمەند[۱۸] بۆست بۆ
هەر نە حوکمت بۆ جە مەه تا ماهی
مومتاز بی بە تاج بە تەخت شاهی
چەنی ئەی کەنیز تەڵخی دیدەی دەور
بە موژدەی شیرین شاد کەردی بەی طەور
من گارۆم زانا بە تاجت قەسەم
بە وەصڵ شیرین تاڵیم مبۆ کەم[۱۹]
شەهەنشا بەی زێد تەشریف گاوەردش
بەندە خانەی وێش موشەڕڕەف کەردش[۲۰]
بەڵێ هەی خوسرەو ئاخڕی کەیخوسرەو
هەرکەس پەی شیرین بکیانی[۲۱] بە دەو
(کوڵ کۆن) گەسپێوەن نە پشت[۲۲] شەودێز
تەمام کێڵانەن شۆخ سوبوک خێز

---

(۱۷) سەدای (أ) بەرز .
(۱۸) سەمەند (أ) مەسنەد .
(۱۹) بە وەصڵ .. تاد (ب) میاوی بە وەصڵ ئەو ئاوات وەستەم . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (میاوۆ) بێ لەجیاتی (میاوی) .
(۲۰) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
شەهەنشا بەی زێد تەشریفش ئاوەرد
بەندە خانەی من موشەڕڕەفش کەرد
(۲۱) بکیانی (ب) بکیانۆ .
(۲۲) پشت (أ) جینس .

چون شاباز طەور[٢٣] تەڕ لان تێز پەڕەن
خاستەر جە شەودێز بە سم سەنگ بڕەن

پەنەش مبەخشۆن چەنێ ڕەخت زەڕ
بەهاشەن صەد گەنج جە گەوهەر دوڕ پەڕ[٢٤]

خوسرەو گێد شنەفت فەرما بە ضەرور
گوڵگۆن سپەردن بە دەست شاپوور

شاپوور نیشت وە بان گوڵگۆن بە تاین[٢٥]
بە عەرض یەك ماه شێ بە مەداین

ئاخر کە شاپوور ڕۆیێ خۆراوا
بە دەروازەی قەصر شەکەر لەب یاوا

واتش بە شەخصێ زوڵف بۆ عەنبەرین
عەرض کەرد وە پای تەخت فەڕ بەخش شیرین

شاپوور چێنێ شۆخ شیرین نەخش
مدران نە قاپێی قەصر فەرەح بەخش

نامەی سەر بە موهر خوسرەو[٢٦] لاڵ پۆش
(ظاهراً) پێشەن ئەو پەیك پڕ جۆش

---

(٢٣) طەور (ب) شۆح .

(٢٤) جە گەوهەر دوڕ پەڕ (ب) جە گەوهەر بێ کەڕ .

(٢٥) شاپوور . . تاد (ب) شاپوور نیشت نە پشت گوڵگۆن بە ئایین .

(٢٦) خوسرەو (أ) پەروێز .

ئەر مدەی ڕوخسەت جە ڕای عاطیفەت
فرێی ضەروەرەن بەیۆ[٢٧] وە خدمەت

شیرین شەم شەوق جەمین پڕ جە نوور
طەلەب کەرد دەرلاد[٢٨] فەرخوندە شاپوور

وەختێ کە شاپوور دانای پڕ هونەر[٢٩]
یاوا وە پای تەخت شیرین دڵبەر

شاد بێ بە کیرباس ئاسمان سایەش
بۆسا پای سەریر ئورەبیا[٣٠] پایەش

دیش کە شازادەی شۆخ[٣١] ئەرمەنێ
نوختەی خاڵ وەنەوش، کلاش سۆسەنێ

وێنەی دانەی دوڕ نە پای بەیضەی سەنگ[٣٢]
نیشتەن بێ دەماخ تەمام خاطر تەنگ[٣٣]

جە گڕەی سەبوون شەرارەی ئافتاو
مەیۆ و ڕۆشدا عەرەق چون گوڵاو[٣٤]

---

(٢٧) بەیۆ (أ) مەیۆ .
(٢٨) دەرلاد (أ) دەرسات .
(٢٩) پڕ هونەر (ب) هونەروەر .
(٣٠) ئورەبیا (ب) فەڕ بەخش .
(٣١) شۆخ (أ) مۆلك .
(٣٢) وێنەی . . تاد (ب) وێنەی دانەی لاڵ نە ڕوی بەیضەی سەنگ
(٣٣) خاطر تەنگ (ب) وە دڵ تەنگ .
(٣٤) گوڵاو (ب) زەرداو .

دڵگیر بێ شاپوور بە دیدەی نمناك
سوجدەش بەرد جە نەو ، ڕۆ ماڵا بە خاك[٣٥]

واتش دەك خاتوون[٣٦] زوانم لاڵ بۆ
سەرتاپای تەنم وە کۆی زوخاڵ بۆ[٣٧]

یە چ قەصرێوەن هەر جە تۆ دوور بۆ
بە زەڵزەڵەی سەخت تەمام خاپوور بۆ

باب تۆ نیەن قەصرێ بەی دەستوور
قانیـم کەی مبۆ سا بە دۆزەخ[٣٨] حوور ؟

پەرێ پەیکەر سام سەمەن تورك سایە
ڕازان ڕێزەی قەند قەمەر ڕوخ مایە[٣٩]

شیرین[٤٠] چون توتی شەکەر خای دڵبەند
بەی طەور[٤١] بە ڕێزەی ڕاز ڕێزنا قەند

---

(٣٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٦) دەك خاتوون (ب) خاتوونم .

(٣٧) سەرتاپای .. تاد (ب) سەرتاپام وە دەرد کۆڵای زوخاڵ بۆ .

(٣٨) سا بە دۆزەخ (ب) بە دۆزەخ سا .

(٣٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٤٠) شیرین (ب) خاسەر . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (جە) بێ لەجیاتی (چون) .

(٤١) بەی طەور .. تاد (ب) بەی طەور ڕێزەی ڕاز ڕێزنا جە قەند .

واتش هەی[٤٢] شاپوور کیمیای کۆی گەنج
ئەر تۆ بزانی چەند کێشانم ڕەنج

شەممەیێ جە شەرح داخ و دەرد من
ڕەمزێ جە ئاداب کۆی[٤٣] نەبەرد من

تا بە قەرنێ سالێ بەڵکم زیاتەر
عەیۆ نە ضەبط خامەی بۆ عەنبەر

هەر ئەو ڕۆ ، شاپوور ، بە دەوان دەو
یاوام بە مشکۆی دەربەستەی خوسرەو

جەمعێ[٤٤] پەرستار شۆم بێ غیرەت[٤٥]
دوور جە حەیا و شەرم بێ عەرض و سیرەت

جە ڕای بەدطەوریی کارێ کەردن پێم
واستم بە ئاوات[٤٦] صەد جار مەرگ وێم

بە دیدەی پڕ ئەسر خاطر پەرێشان
جە لا عیلاجی گورێزام لێشان[٤٧]

---

(٤٢) هەی (ب) ئەی

(٤٣) کۆی (ب) جەو .

(٤٤) جەمعێ (ب) بەعضێ

(٤٥) بێ غیرەت (ب) بێ عیبرەت .

(٤٦) واستم بە ئاوات (ب) ئاوات مواستم .

(٤٧) لێشان (ب) جێشان .

ئیسه یا جەی قەصر پڕ جه خار و سەنـگ
مەندەنان خەریك من به خاطر تەنـگ
ئاخر که شاپوور نادیرەی گەییام
واتش سۆسەن بۆی[٤٨] صاحێب سایه و فام
خوسرەو نه ئەرمەن ئینتیظارتەن[٤٩]
باتۆی دڵسۆزت طەڵەبکارتەن[٥٠]

هۆرێز تا بشیم به دەوان دەو
به پای تەخت خاص خەجستەی خوسرەو
بێشۆنیی یاران شەرط و بەینەت کەم
جه ڕای بزورگی هیچ ماوەر وه چەم
سوار بی شیرین به حەرف شاپوور
ڕۆش کەرد نه ئەرمەن وێنەی شەمع نوور

* * * *

---

(٤٨) سۆسەن بۆی (ب) سۆسەن بۆم .
(٤٩) ئینتیظارتەن (أ) ئینتیظار تۆن .
(٥٠) طەڵەبکارتەن (ب) طەڵەبکار تۆن .

فوت شدن هرمز
و خبر رسیدن بخسرو[1]

مونشیی خۆش نویس[2] بەلاغەت ئایین
خاستەر جە شاپۆر خیرەدمەند چنین
بەی دەستوور بە ئاو تەلا و[3] لاجیوەرد
سەرلەوح ئەی لەوح[4] جەدوەلکاری کەرد
کە پەروێز بەور شای فەرزۆخ شیمار
نیشتەبێ بە شاد[5] رۆیێ بە هوشیار
ناگا قاسیدێ دڵ خاطر خەستە
قامەت چون چەمەی چەوگان چەم بەستە
چون کاسەی چینی پڕ جە ئەسرین چەم
پێشانی پڕ چین چون چەرخ پا دەم[6]

---

(١) ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : فوت کردن هرمز پدر خسرو و خبر یافتن بخسرو در خصوص او ، واتە : مردنی هورمزی باوکی خوسرەو و هەواڵ گەیشتن بە خوسرەو لەبارەی ئەوەوە .

(٢) خۆش نویس (ب) خۆش تەقریر .

(٣) تەلا و (ب) تەلای .

(٤) سەر لەوح ئەی لەوح (ب) لەوحەی ئەی تەفصیل .

(٥) بە شاد (ب) نە بەزم .

(٦) پێشانی .. تاد (أ) پێشانی پڕ پێچ چون پێچ ئەرقەم .

ئاما وات هورمز نیـگون بێ بەختش
تەختەی تابوت کرد فەلەك بە تەختش

بە جای زەڕڕین تاج شاهێ جە وەطەن
نیاشان جە فەرق کلاوچەی کەفەن

مەحروم بێ جە قەصر ئالای زەڕ نیـگار
جە دەیهیم و تاج ، جە تەخت و تۆمار

لیسە ئەو جەم قەدر دارای دارا کێش
سای سەنـگ ئەلحەد بێ بە ماوا و جێش

غولام یەك ڕەنـگ چون یار جانێ
جە لاش کردەبێ عەرض نیهانـێ

نۆکـەی پەروێزەن[7] وەخت فرصەتەن
تەشریف شەریف باوەر بەی[8] وەطەن

طەی کەر بە تاجیل دەشت و کۆ و سارا[9]
نە جایێ یەك سات مەکەر مدارا

وەختێ جە قاصید عەرضەی ئەو غولام
ئێد یاوا[10] بە سەمع شای فەڕڕوخ مەقام

---

(۷) نۆکـەی پەروێزەن (ب) نۆ کە پەروێزی .

(۸) بەی : ئەبێ (بەی) بێ .

(۹) طەی کەر . ناد (ب) طەی کەر وە تەعجیل کەش و کۆ و سارا .

(۱۰) ئێد یاوا (ب) یاوا ئێند .

زاناش کە گەردوَن شێوَم نامەردەن
تا سەر چەنێ کەس بەسەر نەبەردەن
مەعلوَم بێ جە لاش دنیا بەد[11] طەورەن
عەجوَزەی بێ شوَن ، پڕ مەکر و جەورەن
گەر منیۆت نە فەرق وێنەی ئەسکەندەر
ئۆمارێ جە لاڵ ، تاجێ جە گەوهەر
سەلاح هەر ئێدەن پێش نەوێ مەغروَر
پەی چێش ؟ بێ شەرطێ کەردەن بە دەستوَر[12]
کاتێ مزانێ نە ڕوَی کائینات
تاج و ئۆمارت گەفت وست بە میرات
ئەی دنیای بێ شەرط ، ئەو شەربەت دارەن
کە شیرەی[13] قەندش ئامێتەی ژارەن
دایم و دەرهەم[14] پەرێ میمانش
پڕەن جە ترشێ شیرینێی خوانش
حەیا پێش نیەن لێش[15] مەبەر غافڵ
حەڵوای گوڵ قەندش جە زەهر قاتڵ

---

(١١) بەد (ب) پەی .
(١٢) پەی چێش .. تاد (ب) پەی چێش ؟ بێ شوَنەن خەیلێ بێ دەستوَر .
(١٣) شیرەی (ب) شەربەت .
(١٤) دایم و دەرهەم (ب) دایم هەر دەورێش .
(١٥) لێش (ب) هیچ .

شادیش بێ شێوەن ، ذەوقش وە بێ خەم
نە ڕۆی سەرزەمێن کەس نەدیەن وە چەم

هیج نەفسێ[16] جە چەنگ بەڵاش نەڕەستەن
سەبوی کێ وە سەنگ میحنەت[17] نەشکەستەن

کێ بە کەدوی ئەو[18] نۆشا ئاو سەرد
نەوێ جە ئیسقا وێنەی کەدو زەرد

چونکە بێ طەورەن شەرط و ئاییننش
پەی چێش سا کەسێ شاد بۆ[19] بە دینش

(خانای قوبادی) ئەر صاحێب هۆشی
جە شێشەی دانش[20] جام مەی نۆشی

جە[21] ذەوق و زینەت دنیای دون پەروەر
چون عیسای مەریەم وێت موجەڕڕەد کەر

پەی چێش ؟ کە ئەسباب دنیا بە تاقێ
پەی کەس تا بە[22] سەر نمەبۆ باقێ

---

(١٦) نەفسێ (أ) کەسێ .
(١٧) میحنەت (أ) ستەم .
(١٨) بە کەدوی ئەو (ب) یەك دۆ ڕۆیێ .
(١٩) سا کەسێ شاد بۆ (ب) شاد بیۆ کەسێ .
(٢٠) دانش (ب) دەروون .
(٢١) جە (أ) بە .
(٢٢) بە (ب) وە .

بێ شەرط و بێ شۆن ، بەێن نادروستەن
دەها چەند شاهان[23] جە شاهێ وستەن
کەسێ چۆن شاد بۆ بەی زیندەگانێ
ئەر صەد ساڵ مەنۆ[24] هەر مبۆ فانێ
مەردێ جە ڕەفتار[25] ئەی دنیا دۆرەن
ئەبلەهـ کەسێوەن پەنەش مەغرۆرەن

* * * *

---

(٢٣) دەها چەند شاهان (ب) شاهان قەدێم .

(٢٤) مەنۆ (ب) مانۆ .

(٢٥) مەردێ جە ڕەفتار (أ) مەردومێ جە طەور .

رفتن خسرو بمدائن
و بر سریر تخت نشستن
و خبر رفتن شیرین و شنیدن او[1]

بەی طەور کەرد ئینشای[2] دڵ پەسەندیدە
بە مێزان عەقڵ سوخەن سەنجیدە
چون هورمز بە حوکم ذات ئیلاهی
مەعزوڵ بی جە تەخت[3] فەڕ بەخت شاهی
شی بە (دار الملك) خوسرەو نێك بەخت[4]
مومتاز بی بە تاج پادشاهی و تەخت
هەرچەند پەی شیرین شەهەنشای لاڵ پۆش
دەروون چون دیگ بوریان مدا جۆش
ئەمما جە ئەدەب ئەو شای جەوان بەخت
عەیب بی تەرك تاج پادشاهی و تەخت

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ مەدائین و دانیشتنی لەسەر کورسی تەخت و هەواڵی ڕۆیشتنی شیرین و بیستنی خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا تەنها ئەمەندەیە : نشستن خسرو بر تخت شاهی . واتە : دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی .

(٢) ئینشای (ب) بەیان . لێرەدا لەوە ئەچێ لەبێش ئەم شیعرەوە شیعرێك بەڕێبێ .

(٣) مەعزوڵ بی جە تەخت (ب) مەغروور بی بە تەخت .

(٤) خوسرەو نێك بەخت (ب) شای فەرخوندە بەخت .

وەرنە پەی شیرین .جە عەنبەر دارا
صوبح و شام وەنەش[5] بە تاڵ مویارا

ئاخر کە خوسرەو[6] جەم قەدر جەم کێش
تازە کەرد دەستوور نەوشیروان پێش

ویلایەت بە عەدڵ تەمام مەعموور کەرد
جە مەظڵوومان ظوڵم ظاڵمان دوور کەرد

وەختێ جە ڕای عەدڵ ڕەویەی سەروەری
خەلاص بێ جە[7] شۆغڵ ڕایەت پەروەری

خاستەر جە شاهان جەم جای جەم شکۆ[8]
شرووع کەرد بە عەیش بە عوشرەت جە نۆ

منۆشا شەراب جە شام تا شەبگیر
بە ڕۆ[9] تا بە شام هەر مکەرد نەخچیر

بەڵێ پەی شیرین ئەو شای جەم نگین
جە خەڵوەتیدا مکەرد زاری و شین

---

(٥) وەنەش (أ) وێش .

(٦) کە خوسرەو (ب) جیهاندار .

(٧) جە (ب) بە .

(٨) جەم جای جەم شکۆ (أ) هەیباش خۆش خێ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (خێ) بە (خۆ) بخوێنرێتەوە .

(٩) بە ڕۆ (ب) جە سوب .

یەك ڕۆ جە شەخصێ زوڵفان عەبەڕێن
پەرسا بە ضەرۆر ئەحواڵ شیرێن[10]
عەرض کەرد نە[11] پای تەخت گەو دارا دەستوور
یە چەندێ وەختەن شنەفتم شاپوور
ئەو ڕاز ڕێزەی قەند قامەت زەڕ ستوون
نیشانا بە پشت سەمەند گوڵ گوون[12]
نەو[13] قەصر جام ڕێز بە دەو بەرکەردش[14]
بەڵێ نەزانام تا وە کۆ بەردش
خوسرەو جەی نەیرەنگ چەرخ پڕ گەزەند
حەیران بێ تەمام ، خەیلێ عەجەب مەند

* * * *

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

ئاخر جە شەخصێ زوڵف بۆ عەنبەرێن
پەرسا ئەحوالات سۆراغ شیرێن

(١١) نە (ب) وە .

(١٢) نیشانا . تاد (ب) نیشاناش نە پشت شەودێز گوڵ گوون .

(١٣) ئەو (ب) نە .

(١٤) بەرکەردش (ب) باز کەردش .

رسیدن شیرین بأرمن بهمراهی شاپور[1]

بەی طەور کەرد ئوستای (نیظامی) تەقریر
ئینشای ئەی نامەی شۆخ دڵ پەزیر
شاپۆر چون جە قەصر شیرین[2] کەرد سوار
مەحرۆم بێ جە وەصڵ شای فەڕزوخ تەبار[3]
بە چەند ڕۆ گوڵ گۆن توند تێز پەرواز[4]
یاوناش بە موڵك ئەرمەن بە صەد ناز
چون ئاهوی میشکین مەست پەڕەی گوڵ
یاوا بە گوڵزار بانوی بۆ سەنبوڵ
ئەرمەن کەرد جە شەوق شۆڵەی وێش پڕ نور
چون شەمع ڕەخشان تەجەللی کۆی طور
بانو ئەهل و بەیت تەمام ئەهل شار
خەدەمە و غوڵام ، خواجە و پەرستار

---

(١) گەیشتنی شیرین بە ئەرمەنستان بە هاوڕێیەتی شاپور . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە : آوردن شاپور شیرین‌را از مدائن باز بولایت ارمن واتە : هێنانی شیرین لەلایەن شاپورەوە لە مەدائینەوە دیسان بۆ وڵاتی ئەرمەنستان .

(٢) جە قەصر شیرین (ب) شیرین جە قەصر .

(٣) فەڕزوخ تەبار (أ) شیرین شیعار

(٤) بە چەند ڕۆ .. تاد (ب) بە چەندێ کێلان شۆخ تێز پەرواز .

تا دیتشان سوجدەی خاکپاش بەردن[٥]
جە وەصلش بێ حەد شوکرانە کەردن[٦]

جە یاقوت و لالْ ، جە گەوهەر دانە
کەردن گەنج وەقف پەی ئاتەش خانە

جە شادیی شیرین شای فریشتە خو
شایلوغ ژەندن تا بیست و یەك رو[٧]
هەردەم ئەو باتوی زولف بو عەبیرین[٨]
مبوسا پەی پەی[٩] دەست و پای شیرین

تەخت خوسرەوی ، ئەسباب شاهی
هەرچی کە گەنج بی[١٠] جە مەه تا ماهی

چون گەرم بی چەنیش شای ئەرمەن مەیلش
جە عەرصەی دنیا کەرد وە طوفەیلش

نە چەم چون سورمە کیشا خاکپاش
ئەسباب شاهی گشت[١١] کەرد بە فیداش

---

(٥) بەردن (ب) کەردن .
(٦) کەردن (ب) بەردن
(٧) شایلوغ . تاد (ب) شادیانە ژەندن تا موددەی چل رو .
(٨) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٩) پەی پەی (أ) پەیوەست
(١٠) هەرچی کە گەنج بی (ب) هەرچیوە گەنج بی .
(١١) گشت (ب) گرد .

چونکە حاڵزان بێ ئەو زوڵف عەبیرێن[١٢]
ناوەردش وە چەم وێەردەی وەرێن

پەی چێش ؟ مزاناش ئەو نادرەی دەور
یە بە کردەی عەشق پێش ئامان بەی‌طەور

ضەرب پەنجەی عەشق زۆر بازۆی دەرد
سێصەد میل زنجیر[١٣] مکەرۆ بە گەرد

مەنشورەن بەی طەور[١٤] دنیای موشەووەش[١٥]
یانەی چەند کەس عەشق کەردەن وە سەربەش[١٦]

نەظەربازێ و عەشق هەر دەستور بیەن
عاشق بێچارەن ، کوشتەنێ نیەن

سەلاح هەر ئێدەن نە دەور[١٧] ئەییام
هەرکەسێ بە دەرد عەشق[١٨] مبۆ سەرسام

فراوان بە پێچ نەدەی ستێزەش
پەی چێش ؟ بەرز مبۆ فێشتەر بڵێسەش[١٩]

---

(١٢) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .
(١٣) مێل زنجیر (ب) زنجیر فێل .
(١٤) بەی طەور (ب) نەی دەور .
(١٥) موشەووەش (ب) مونەققەش .
(١٦) وە سەربەش (ب) موشەووەش .
(١٧) دەور (ب) عەرصەی .
(١٨) دەرد عەشق (ب) عەشق وێش .
(١٩) پەی چێش . تا . (ب) فێشتەر بەرز مبۆ یەکسەر بڵێسەش .

ئاخر کە باتوی دارای دەریا کێش
نە ڕای[20] عاطیفەت بزورگانەی[21] وێش
فەرما ئەو سێصەد کەنیز[22] جەم کەردن
چەنی چەند ئەسباب پەنەش سپەردن
سا کە دیش شیرین زوڵفان عەنبەرین[23]
ئەو سێصەد کەنیز شەش دانگ شیرین[24]
دەر ساعەت بەخشا پێشان چون دارا
هەریەك یەك خەڵات زەڕ بافت خارا[25]
دیسان نۆشان شاد[26] مەی چەنی شیرین
شاد بین بە دیدار زوڵف بۆ عەنبەرین[27]

* * * *

---

(٢٠) ڕای (ب) ڕوی .

(٢١) بزورگانەی (ب) خوسرەوانەی .

(٢٢) سێصەد کەنیز (ب) کەنیز هەفتاد .

(٢٣) زوڵفان عەنبەرین (ب) زوڵف بۆ عەنبەرین .

(٢٤) ئەو .. ناد (ب) ئەو هەفتاد کەنیز خەت و خاڵ شیرین .

(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

دەر ساعەت پێشان چون خان دارا
هەفتاد تۆپ زەڕی و خەتایی و خارا

لەسەر ئەم نوسخەیە شیعرەکە لەبارەی مەعناوە ناتەواو ئەبێ و ئەبێ بەمجۆرە بێ (دەر سات پێشان دا چون خان دارا) .

(٢٦) نۆشان شاد (ب) نۆشاشان

(٢٧) زوڵف بۆ عەنبەرین (ب) ئەو زوڵف عەنبەرین .

نوشتن نامه بهرام چوبین بأعیان مدائن و تدبیر کردن بجهت حبس خسرو و رفتن خسرو بأرمن[1]

موستەوفیی دیوان دەفتەر خانەی عەشق
جە باب پەرویز بەی طەور دا سەرمەشق

(بەهرام چۆبین) جە شاهیی خوسرەو
تا کە ئاگا بی بە دەوان دەو

بە کاففەی ئەعیان مەدائین تەمام
مەخفی جە خوسرەو شای جەم ئیحتیشام

طەڵەب کەرد وەزیر میشکین خامەیێ
تەحریر کەرد بەی طەور شەرەفنامەیێ :

خوسرەو طیفڵێوەن شێوم کەم شنەخت
نیەن سزاوار پادشاهی و تەخت

---

(١) نامە نووسینی بارام چۆبین بۆ پیاو ماقوڵانی مەدائین و ڕاوێژ کردن بۆ بەندی کردنی خوسرەو و ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ئەرمەنستان . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا هەر ئەمەندەیە : گریختن خسرو از ترس بهرام چوبین . واتە : هەڵاتنی خوسرەو لە ترسی بارام چۆبین .

به مەوت هورمز خەیلێ کەرد دڵ شاد
عەشقبازەن ، ڕەندەن ، هەم کەم عەدڵ و داد[۲]

هەر شاهێ چون ئەو مەیل بە بادە بۆ
دایم جۆیای جام ساقیێ سادە بۆ

قەتڵش واجبەن چون نیەن قابڵ
پەی چێش ؟ بە ئاییین شاهان عادڵ

ئەیۆش بە دەست[۳] مەملەکەت داری
صەد فرسەخ دوورەن جە شەهریاری

جە لاش یەک جامێ شەراب ئەحمەر
گیرامێ تەرەن جە شاهێ و ئەفسەر

مبەخشۆ موڵکێ بە صەدای سازێ
ئەدۆ بە تەخت شاهێ ئاوازێ

هێمان جە سەودای شیرین داخشەن
هێمان ئەو هەوا نە دەماخشەن

صەڵاح هەر ئێدەن ئەو شۆرێدە بەخت
بکەرمێ[٤] مەحبوس تا بە چەندێ وەخت

---

(۲) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
به فەوت هورمز خەیلێ دڵشادەن
عەشقباز ڕەندان ، کەم عەدڵ و دادەن
(۳) بە دەست (ب) وە چەم .
(٤) بکەرمێ (ب) بکەرمێش .

شایەد چون شێتەن پەند پەزێر بۆ
ڕشتێ پەیدا کەر[5] ، پەی وێش ژێر بۆ[6]

تا من بیاوۆن چون مار ئەژدەر
بکەردێ کارێ بەرنەشۆ وە بەر[7]

بەهرام بەی تەدبیر شێوم بەد فەرجام
ئومەرای عیظام کافەی خاص و عام

یاخێ کەرد تەمام کیشوەر بە کیشوەر
پەی گرتەی خوسرەو بەستشان[8] کەمەر

خوسرەو دیش بەی طەور بەرگەشتەگێ[9]ی بەخت
دەس هۆرگرت جە تاج خوسرەوێ و جە تەخت

عاجز بێ تەمام پەی بێکەسێ[10]ی وێش
عەزم فیرار کەرد[11] ئەو بە خاطر ڕێش

جە خۆف شمشێر بەهرام خوێن ڕێز
سوار بێ نە پشت سەمەند شەودێز

---

(٥) ڕشتێ پەیدا کەر : ڕاست ئەوەیە (ڕوشد پەیدا کەرۆ) بێ .

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٧) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٨) بەستشان (ب) گرتشان .

(٩) بەرگەشتەگێ (ب) سەرگەشتەگێ .

(١٠) بێکەسی (ب) بێ پشتێ .

(١١) عەزم فیرار کەرد (ب) هۆرێزا و اوا .

به جا ئاست ئەورەنـگ شاهێی دڵ پەسەند
وێش بەر کەرد وە بەر بە چەند فێڵ و فەند(۱۲)

نەهێب دا شەودێز نادیرەی زەمان
تا یاوا بە موڵك ئازەربایجان

چۆگە هەم ئەو شای ئاشفتەی بێ دڵ
بە گوڵزار شۆخ موغان کەرد مەنزڵ

چۆگە هەم ساتێ نەکەرد مدارا
طەی کەرد بە دەوان کەش و کۆ و سارا(۱۳)

پەی دیێن شیرین زوڵف دەستە(۱٤) سونبوڵ
ئاخر بە وەڵـگەی ئەرمەن(۱٥) کەرد مەنزڵ

* * * *

---

(۱۲) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

به جا ئاست شاهێ وە بێ چۆن و چەند
زۆ بەرشێ وە بەر بە صەد مەکر و فەند

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(۱٤) زوڵف دەستە (ب) دەستەی زوڵف .

(۱٥) ئەرمەن (ب) موغان .

بهم رسیدن خسرو و شیرین در شکارگاه و آشفته هم گردیدن[1]

ساقیی ئەی بادەی بەزم بەهەشت بێز
بەی طەور سوراحیی زەڕڕین کەرد لەب ڕێز

ئەو ڕۆ کە خوسرەو بە موغان یاوا
شیرین چون حۆریی (جنة المأوی)

چەنی سوپا و سان سیا کەمەندان
تۆق تۆق[2] جە یاران ، پۆل پۆل[3] جە ڕەندان

نە سارای موغان شەراب موەردن
مەست مەست و شۆخ شۆخ شکار[4] مکەردن

جە ناگا خوسرەو دانای خاس خەیاڵ
یاوا بە شیرین سەوڵ سۆسەن خاڵ

---

(١) بە یەك گەیشتنی خوسرەو و شیرین لە مەیدانی ڕاودا و گیرۆدە بوونیان بە یەکتر . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : ملاقات خسرو با شیرین . واتە : بە یەك گەیشتنی خوسرەو و شیرین .

(٢) تۆق تۆق (ب) پۆل پۆل .

(٣) پۆل پۆل (ب) جوق جۆق .

(٤) شکار (أ) سەیران .

هەردو چون صوڕەت نەقش کەندەی[٥] سەنگ
مدیان بە هەمدا بێ صەدا و بێ دەنگ[٦]

خوسرەو چون شاباز شەش دانگ شاهێ
شیرین وێنەی سەوڵ ڕشتەی ئیلاهێ

خوسرەو چون خورشێد درەخشندەی نور
شیرین وێنەی شەمع تەجەللای کۆی طور

خوسرەو چون یۆسف شۆخ[٧] کەنعانێ
شیرین چون تەرسای شێخ صەنعانێ

یەکێ جە یەکێ شۆخ و شەنگتەر بێن
هەردو پادشای صاحێب ئەفسەر بێن

منمانا جە دوڕ ڕوخسار پەروێز
خەط چون وەنەوشەی گوڵ باخچەی نەوخێز

دەستەی زوڵف لوڵ[٨] سیای عەنبەرین[٩]
مبەخشا شۆخێ بە شێوەی شیرین

شیرین جە شۆخێ و شیرینێی خوسرەو
جە دەستەی کاکۆڵ پەخش چینێی[١٠] ئەو

---

(٥) نەقش کەندەی (أ) نەقش کەردەی .
(٦) مدیان .. تاد (أ) مدیان بە یەکدا بێ داوا و بێ دەنگ .
(٧) شـــۆخ (أ) ماه . لەسەر ئەم نوسخەیە دیارە (ماه) نیە (چاه)ە و بە هەڵە وا نوسراوە
(٨) لوول (ب) درێژ .
(٩) عەنبەرین (ب) عەبیرین .
(١٠) پەخش چینێ (أ) پێڵ بەخش .

ذەڕڕێی عەقڵ و هۆش پێش نەمەندەبێ
بە بانشدا بۆڵ بانان شەندەبێ

خوسرەو جە شێوەی شیرین پڕ شەوق
ملەرزا جە شاخ[11] سەهێ سەرو جە ذەوق

ئەرواش بەردەبێ تیم نیگای نازش
شیرینێی ئەندام شۆخێی ئەندازش

ئەوەند کەردشان تەماشای یەکتەر[12]
عەقڵ و هۆش و فام بەرشیێشان جە سەر

ئاخر هەردوێشان لەب تەشنە و هیلاك
نە پشت سەمەند کەفتن نە ڕوی خاك

ساتێ وێنەی مورغ بیسمێل نە سارا
خڵتیان نە خاك بە[13] بێ مدارا

جەو دما نە[14] خاك خەم سەر هۆردەردن
بە یەکدا زارێ فراوان کەردن

عاقیبەت یاران دانەی خاڵ[15] بەدەخش
بە دەو پەرێشان حاضر کەردن ڕەخش[16]

---

(١١) جە شاخ : ڕاست وایە (چون شاخ) بێ .
(١٢) تەماشای یەکتەر (ب) تەماشا بەو طەور .
(١٣) بە (ب) وە .
(١٤) نە (ب) جە .
(١٥) خاڵ (ب) لاڵ .
(١٦) بە دەو . تاد (ب) فرە پەرێشان خاطر کەردن لەخش .

سوار بێن بە[17] ڕەخش ئەو هەردو دڵبەر
یەکێ وێنەی شەمس ، یەکێ چون قەمەر

وەختێ سوار بێن شیرێن و خوسرەو
پەی گەشت گوڵزار ڕاهێ بێن بە دەو

یاران حەیران بێن جە یەك ڕەنگێشان
جە شێوەی شیرێن شۆخ و شەنگێشان

قیاس مکەردن ئەو نەونەمامان
شیرێن بە بەڵقیس ، خوسرەو سولەیمان

سوپای نەوهالان چەنێ چەنگ و دەف
نە دەور خوسرەو شیرێن بەستن صەف

شیرێن جەو دەمدا هۆرکێشا جڵەو
عەرض کەرد بە جەناب جەم قەدر خوسرەو

واتش فیدات بام شای فەرەیدوَن فەڕ
سالار شاهان تاج و کەمەر زەڕ

جیهاندار جەیش حیشمەت پەناهان
تاج و دەیهێم بەخش فەرخوندە شاهان

چێش مبۆ بە فەڕ فەڕڕوخ بار وێت
هۆرگێری نە[18] خاك پەرستار وێت

---

(١٧) بە (ب) وە .
(١٨) نە (ب) جە .

چەندڵی چەنی هەم بنیشمێ بە شاد
بە بادەی گوڵ ڕەنگ خەم بدەین[19] وە باد
خوسرەو وات هەی سەوڵ گوڵ باغچەی ئیرەم
دەوڵەتت زیاد ، سایەت نەبۆ کەم
بە کێش[20] هەرکەسێ عالی جەنابەن
غەریب نەوازی[21] خەیلێ ثەوابەن
عەیب نیەن جە لوطف ڕای سەرفەرازی
غەریبێ چون من ئەگەر بنوازی[22]
شیرین ئێد شنەفت جە لەفظ خوسرەو
قاصیدڵی کیاست بە دەوان دەو
جە فەڕڕ تەشریف شای والا[23] تەبار
مەهێن بانو کەرد دەرسات خەبەردار
سوار بێ بانو بە دەوان دەو
ئاما وە پێشواز فەڕ بەخش خوسرەو
جە دێبای نەفیس کارخانەی فەرەنگ
کێشا پێشکەشش بە صەد هەزار ڕەنگ

---

(١٩) بدەین (ب) دەرمێ .
(٢٠) بە کێش (ب) مەعلوم
(٢١) نەوازی (ب) بنوازۆ .
(٢٢) غەریبێ .. تاد (ب) ئەگەر غەریبێ چون من بنوازی .
(٢٣) والا (ب) گەردوون .

ئاوەردش بە قەصر زەڕ نیـگار وێش
نیشاناش بە تەخت چون شاهان پێش[٢٤]

خوسرەو نیشت نەو تەخت ئالاّی عەبیرین
خاطر شاد بە شەوق دیدار شیرین[٢٥]

* * * *

(٢٤) نیشاناش (أ) بنشاناش .
(٢٥) ئالاّی عەبیرین (أ) ئەعلای عەنبەرین

نصیحت کردن مهین بانو شیرین‌را
در باب خسرو که اورا بازی ندهد[1]

نەققاش ئەی نەقش شۆخ عەبیرێن[2]
بەی دەستوور کرد نەقش ئەی نامەی شیرێن

بانۆ چون بە فەڕ شای والا تەبار
یاونا بە چەرخ فەرق ئیفتیخار

جە ترس شیرێن شەیدایێ پەروێز
ملەرزا چون شاخ سەوڵ سەراوێز[3]

پەی چێش هەرکەسێ دەروونش پاکەن .
نەجیبەن[4] بێ عەیب ، صاحێب ئیدارەکەن

خۆف ناپاکان دایم هەر پێشەن
تا زیندەن جێشان[5] هەر بە ئەندێشەن

---

(۱) ئامۆژگاریێ کردنی مەهێن بانۆ بۆ شیرێن لە بارەی خوسـرەوەوە کە هەڵی نەخەڵەتێنێ

(۲) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .

(۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٤) نەجیبەن (ب) بێ عەیبەن

(٥) جێشان (ب) لێشان

بانۆ مزانا[٦] بە کار خوسرەو
بە عەشق شیرین نەظەربازیی ئەو
واتش بە شیرین بەرگوزیدەی من
فرزەند عەزیز نوور دیدەی من
جە قاف تا بە قاف بەهای نازتەن
شەکەر شەرمندەی ڕێزەی ڕازتەن
چون تۆ ئاهوویێ نە موڵك ئەرمەن
نیەن نە عەرصەی خەتا تا خوتەن[٧]
باڵات بێ عەیبەن ، حەق شەریف کەردەن
جەمینت نە جام جەم گرەو بەردەن
تۆ هێمای غونچەی باغچەت[٨] نەشکفتەن
ئەڵماس دوڕ دانەی دورجت نەسفتەن
ئەغیار جە باغت بەرێ نەوەردەن
کەس شەهد بۆسەت لەب چەش نەکەردەن
غەیر جە شاماران طوڕڕەی شەوبێزت[٩]
کەس نیەن[١٠] پەشتان باڵای نەوخێزت

---

(٦) مزانا (ب) مزاناش .
(٧) خەتا تا خوتەن (ب) خەتا و خوتەن .
(٨) باغچەت (ب) باخت
(٩) شەوبێزت (أ) میشك بێزت .
(١٠) نیەن (أ) نەدیم .

گەنج سەر بە مۆر دڵ پەسەندەنی
سەرشار بێهۆش شۆخ ڕەندەنی

هەرچەند دانایێت دڵ پەسەندیدەن
بەڵێ فێڵ و فەند دنیات نەدیدەن

حەیفەن وێنەی تۆ شاهێ نە ئەییام
بە مەکر و زوبان[11] وێش کەرۆ بەدنام

بەی طەور مەعلومەن خوسرەو لاڵ بەخش[12]
جە سێنەت سەودای عەشقش کەردەن جۆش[13]

نەوا[14] بە زوان بدەرۆت بازێ
جە ڕای نادانێ چەنێش بسازێ

صەرف کەرۆ بە مەحض شیرین زوانێ
حەڵوای شیرینت بە ڕایەگانێ[15]

وەختێ بە مفتێ کەفتی بە دەستش
ئاخر بەد مبۆ چەنێ تۆ قەصدش[16]

---

(١١) مەکر و زوبان (ب) هەرزەکاران .

(١٢) لاڵ بەخش (ب) لاڵ پۆش .

(١٣) جە سێنەت .. تاد (أ) نە سێنەش سەودای عەشقت کەردەن نەخش .

(١٤) نەوا (ب) نەبا .

(١٥) ڕایەگانێ (أ) کامەرانێ .

(١٦) وختێ .. تاد (ب) هەروەختێ بە مفت بگنێ نە دەستش

ماچان سێصەد تەن[١٧] پەرستارشەن
چەند مەحبوب شۆخ نە سەرکارشەن
باڵاشان چون سەرو[١٨] لەرزان طولەن
زوڵفشان چون لول[١٩] لەولاو لولەن
تۆ جە لای ئەوان[٢٠] کەی خاستەر مبی[٢١]
بەو تەما مەبەر شیرینتەر مبی[٢٢]
صەڵاح هەر ئێدەن ئەر تۆش ضەروەرەن[٢٣]
ئەر جە عەشق تۆ دیدەش بێنورەن[٢٤]
بە شێر بەهای تۆ زوڵفان بۆ عەنبەر
ئەرمەن پەی کەرۆ جە گەنج و گەوهەر
تا من پێش دەروَن تۆ بە حەڵاڵی
ئێدەن ڕاگەی ڕاس صاحێب کەماڵی[٢٥]
وەر نە تا ظوهور عەرصەی قیامەت
مکێشی نە ڕای سەخت نەدامەت

---

(١٧) تەن (أ) شەخص .
(١٨) چون سەرو (ب) وێنەی .
(١٩) چون لول (ب) وێنەی .
(٢٠) جە لای ئەوان (ب) جە لاش جوان .
(٢١) و (٢٢) مبی (ب) موی .
(٢٣) تۆش ضەروەرەن (ب) تۆشەن ضەرور .
(٢٤) دیدەش بێ نورەن (ب) دیدەشەن بێ نور .
(٢٥) ئێدەن .. تاد (ب) ئێدمن صەڵاح ئەر صاحێب کەماڵی .

شیرێن ئێد شنەفت جە بانۆی پڕ هۆش
حەرفش چون دانەی گەوهەر کەرد نە گۆش

وات بە هەفت ئەورەنگ ڕەوشەن بۆ سەوگەند
عەممەی عەزیزم بانۆی دڵ پەسەند

ئەر خوسرەو منیۆ[(٢٦)] نە فەرقم ئەفسەر
ئەر بەخشۆ[(٢٧)] پێم شاهیی هەفت کیشوەر

ئەگەر ڕۆی زەمین گشت بەخشۆ پێم
ئەگەر چون قەقنەس ئاهیر بشۆ لێم[(٢٨)]

من جە ئەمر تۆ نمەشۆن وە بەر
مەر بە حەڵاڵی بیۆش وە هەمسەر

مەر پارچەم[(٢٩)] گەران بە دار پاچێ
بێ کابین بدەون بە خوسرەو ماچێ

بانۆ دیش شیرێن بەی طەور سەوگەند وەرد
جە وەسوەسە و فکر خاطرش جەم کەرد

---

(٢٦) منیۆ : ڕاست وایە (بنیۆ) بێ .

(٢٧) بەخشۆ پێم (ب) بدۆ پەنەم .

(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

ئەر هەزار کولۆر ماڵ مبەخشۆ پێم
ئەر وێنەی قەقنەس ئاهیر مشۆ لێم

(٢٩) پارچەم (ب) پاچەم .

هۆرێزا بۆسا ئەو زوڵف عەبیرێن[30]
ئەو دیدەی[31] قەتران خاو ئاڵۆی[32] شیرێن
بەڵێ داش ڕوخصەت ئەو چەتی خوسرەو
بە وەخت و بێ وەخت ، بە ڕۆ یا بە شەو
بنیێشان وە هەم[33] چون کەیان کەی
بنۆشان بە شاد جورعەی جام مەی

* * * *

---

(۳۰) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(۳۱) ئەو دیدەی (أ) دۆ دیدەی .
(۳۲) خاو ئاڵۆی (أ) بێ عەیب .
(۳۳) بنیشان وە هەم (أ) بنیشۆن بە هەم .

با هم رفتن خسرو و شیرین به چوگان بازی و شکار[1]

گوڵ چێن ئەی باغ پڕ عەطر و سونبوڵ
بەی دەستوور بەستش دەستە دەستەی گوڵ
تا بادەی ئەی بەند وەشبۆی عەبیرێن[2]
مەهێن باتۆ داش بە خورد شیرێن
حوسن سێمابێ‌ی صوب جە شەوق نوور[3]
درەخشا خاستەر جە شەمع کـۆی طوور[4]
گێلا بە قودرەت ذات ئیلاهێ
ڕەنـگ تیرەی[5] شەب بە شەمع کاهێ
شیرێن شەم شەوق بێدار بێ جە خاو
صەیقەل دا ڕوخسار چون قورص ئافتاو[6]

---

(١) پێـکەوە ڕۆیشتنی خوسرەو و شیرین بۆ یاریی گۆ و گۆچان و ڕاو کردن . ئەم سـەربابە لە هیچ کام لە دەستووسەکانی بەردەستماندا نەبوو ، بەپێی پێویستیی شوێن خۆمان دامان‌نا .

(٢) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .

(٣) حوسن .. تاد (ب) حوسن سێمای صوب خۆر جە شەوق نوور .

(٤) کـۆی طوور (ب) کافوور .

(٥) تیرەی (ب) شێرەی .

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جه زەڕبەفت چێن جه دێبای فەرەنگ
پۆشا بەی دەستوور[7] ڕەخت ڕەنگا ڕەنگ

ئەژدەهای گێسو[8] بە دۆشدا کرد پەخش
بەست نە قەد تەرکەش گوڵ دۆز[9] پڕ نەخش

شۆخ و شیرین تەر جە تورکان چێن
کرد نە بازو قەوس[10] پڕ شاخ ڕەنگین

پێکا نە پای زنج تۆمار گوڵ زەڕ
دو زوڵفەی یاقوت پەڕ طاوس پەڕ

دو طوڕڕەی بۆ میشک ئاوەرد جە[11] سەردا
وەردا چون ئەژدەر وە[12] زوی کەمەردا

بەست نە قەد شمشێر چون شاهان پێش
بوڕڕانتەر جە تێغ شۆخ ئەبرۆی وێش

دەستماڵێ زەڕ بافت تافتەی ئەرمەنی[13]
گوڵ قرمز ، بوم زەرد[14] سەرگوڵ سۆسەنی

---

(٧) پۆشا بەی دەستوور (أ) پۆشاشان دەستوور . لامەوایە لەسەر ئەم نوسخەیە (پۆشا شاه دەستوور) بێ و بە هەڵەی نوسیار گۆڕابێ .

(٨) گێسو (ب) گێسوش .

(٩) گوڵ دۆز (ب) گوڵ دۆزی

(١٠) بازو قەوس (ب) باز قەوسێ .

(١١) جە (ب) بە .

(١٢) وە (ب) بە .

(١٣) دەستماڵێ .. تاد (أ) دەسماڵ زەڕتار بافتەی ئەرمەنی .

(١٤) گوڵ قرمز ، بوم زەرد (أ) گوڵ قرمزی و زەرد .

داش بە ناز (بەسەر) کولاچەی ممۆر
خێزا بە صەد لەنج ، بە صەد ناز و تۆر[15]

شۆخ‌تەر جە تەرسای شۆخ فەرەنگی
سوار بی نیا[16] پا نە ئەوزەنگی

چون ڕوستەم نە پای بادپای ڕەخشەوە[17]
حەربەی خوسرەوی گرت بە دەسشەوە[18]

جەودما صەدای زورِەی چاوەشان
وێەرد نە سارای کۆە[19] کەهکەشان

ئەو سێصەد[20] کەنیز پڕ سام سەنگی
هەریەك وێنەی شێر دڕوندەی جەنگی

---

(١٥) ئەم شیعرە تەنها لە نوسخەی (أ)دا هەیە ، لەوێشدا شوێنی وشەی (بە سەر) مان بۆ نەخوێنرایەوە ، هەر بەپێی تێگەیشتنی خۆمان ئەم وشەی (بەسەر) مانە دانا .

(١٦) نیا (ب) وە ڕەخش .

(١٧) چون .. تاد (ب) چون ئافتاب نە پشت باد پای مەستەوە .

(١٨) دەسشەوە : لە هەردو نوسخەکەدا نوسراوە (دەستەوە) بەلام دیارە بەپێی نوسخەی (أ) کە ئاخری نیوە شیعری یەکەم (ڕەخشەوە) یە ، ئەبێ ئەمیش (دەسشەوە) بێ و هەڵەی نوسیار گۆڕیبێتی ، بۆیە ئێمەش وامان لێکرد .

(١٩) کۆە (ب) کاو .

(٢٠) ئەو سێصەد (ب) دو هەفتاد .

گشت به ئەسپ خاص[٢١] پڕ خرۆشەوە
چون طاوس نەوزەڕ نەی بە دۆشەوە
چەنی شیرین شیێن بە دەوان دەو
تا سەراپەردەی پەرویێز خوسرەو
خوسرەو دیش شیرین بەو شۆخ و ڕەندی[٢٢]
چەنی ئەو یاران[٢٣] بەو دڵ پەسەندی
مەحظوظ بی جە بەخت[٢٤] فەرزوخ ئەختەرش
کەردش زەڕ وە شان ویش و[٢٥] لەشکرش
دەست شیرین گرت نشاناش بە تەخت[٢٦]
خێزا هەم خوسرەو بە دەو پۆشا ڕەخت
وێنەی ئەسکەندەر سوار بی وە ڕەخش
کاکۆڵ میشکین وە پێڵدا کەرد پەخش
چەنی سوپا و سان شیرین چون ئافتاو
گۆی زەڕڕین وستن نە مەیدان داو
فاڵ بی خوسرەو جەو[٢٧] نازک نازان
جەو سوپای شیرین شای شەکەر ڕازان

---

(٢١) بە ئەسپ خاص (أ) وە ئەسپ صاف .
(٢٢) بەو شۆخ و ڕەندی (ب) بە شۆخی و ڕەندی .
(٢٣) یاران (ب) بازان .
(٢٤) جە بەخت (ب) بە تەخت .
(٢٥) زەڕ وە شان ویش و (ب) زەڕ ئەفشان تەمام .
(٢٦) نشاناش بە تەخت (ب) نشانا وە تەخت .
(٢٧) جەو (ب) جە .

به چەوگان بازێ مبەردن وە بەر
گڵۆی مەردێ نە[28] چەرخ چەواشەی چەمەر[29]

خوسرەو لاڵ پۆش دانای دەماخ بەرز
بەور بەهمەن سا[30] طۆس نەوزەر طەرز

حەیران مەند بە تۆڵ بەژن باڵاشان
بە چەوگان بازێی شۆخ ئاڵاشان

بە ڕان و ڕکێف ڕەعنای ڕەندشان
بە دەست و تەعلیم دڵ پەسەندشان

جەو مەیدانەدا دە ساعەت[31] فێشتەر
داشان دەو سەمەند باد پای پڕ هونەر

چون بە سوارێ شیرێن شەبدێز[32]
شۆخ بێ و[33] شیرێنتەر خەیلێ جە پەروێز

هەرچەند مکەردش ئەو دارا ئەفسەر
گڵۆ جە مەیدانش نمەبەرد[34] وە بەر

---

(٢٨) نە (أ) جە .

(٢٩) چەمەر (أ) چەمبەر .

(٣٠) سا (ب) سام .

(٣١) دە ساعەت (ب) دۆ فرسەخ .

(٣٢) شەبدێز (ب) شەم بێز .

(٣٣) شۆخ بێ و (ب) شۆخ و .

(٣٤) نمەبەرد (أ) نمەکەرد

شیرین و خوسرەو نە عەرصەی مەیدان
شەودێز و گوڵ گۆن چەندێ دان[٣٥] جەولان

ئاخر جەو[٣٦] مەیدان بە عەزم شکار
ئەو سوپای ڕەنگین ڕەعنای شەکەر بار

بەردشان هوجوم نە عەرصەی سارا
شکار ئەفگەنان خاستەر جە دارا

بە مەودای سەنان خەدەنگ پڕ زۆر
وستن بە یەکدا چەند ئاهو و چەند گۆر

جە سم ڕەخشان ژار پۆلا سم
کەردشان ڕوی چەرخ نە گەردەدا گوم

خوسرەو عەجەب مەند جە ئەی بازیشان
جە پێڵ و قەڵغان خۆش ئەندازیشان

جە شەهاب نەخش بەرق ئەنگێزشان
جە بریقەی تێغ ئەڵماس بێزشان

شیرین جەو دەمدا مدرابێ سەرمەست
کەمانێ بە چەنگ ، خەدەنگێ بە شەصت[٣٧]

خوسرەو جە سامش تەمام بێ سەرسام
پێش نەمەند ذەڕڕێ عەقڵ و هۆش و ئام

---

(٣٥) چەندێ دان (أ) چون مدا .
(٣٦) جەو (ب) جە .
(٣٧) شەصت (ب) دەست

کەمەند گێسوی شیرین دا گێرش
چون شێر زامار بێ بە نەخچیرش[٣٨]

تا پەی نیشت خەدەنگ غەمزەش[٣٩] نە جەرگش
ڕەنگ بەست بە زوخاو چون خەزان[٤٠] بەرگش

سا وەختێ طاوس خوّر[٤١] جە زاغ شەو
کوریزا چون باد بە دەوان دەو
میشکین کەمەندان زوڵفان عەبیرین[٤٢]
پیادە بین نە دەور سەیوان شیرین

جە شادی و جە ذەوق تا وە صوب سەحەر
نوّشاشان شەراب گوڵ ڕەنگ ئەحمەر

هەر وەختێ کە قورص[٤٣] خورشید بێ گەرد
سەنگ سەرکوان پوّشا تافتەی زەرد

شیرین چەنی ئەو[٤٤] نازك نەوهاڵان
صەف بەستن نە دەور شای کەمەر لاڵان

---

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٩) غەمزەش (ب) غەمزە .
(٤٠) بە زوخاو چون خەزان (ب) چون خەزان بە زوخاو .
(٤١) خوّر (أ) ڕوّ .
(٤٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٤٣) هەر وەختێ کە قورص (ب) هەم وەختێ جە قورص .
(٤٤) شیرین چەنی ئەو (ب) شای شیرین چەنی .

هەم شرۆع کەردن بە چەوگان بازی
بە هەی هەی شکار ، بە[٤٥] تیر ئەندازی
بەڵێ هەرچەند کەرد خوسرەو دارا
مەگەر ، کە شیرین شای زینەت ئارا
بلەرۆ فرصەت یەك درەنگی پێش
شایەد کە ماچی ئەو بستانۆ لێش
نەدا پێش فرصەت ئەو زوڵف عەبیرین[٤٦]
کەرد بە ژەقنەمۆت لێش[٤٧] عەیش شیرین

* * * *

(٤٥) بە (أ) جە .
(٤٦) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٤٧) لێش (أ) نەو .

مجلس گرفتن خسرو و شیرین در شکارگاه[1]

وەزێر دیوان کەی‌قوباد عەشق
پەرێی عاشقان بەی طەور دا سەرمەشق
ئەو پەرستاران زوڵف بۆ عەبیرین[2]
تا مەغریب چەنێ خوسرەو و شیرین
بە چەوگان بازێ ، جریت و جەولان
بە سەیر گوڵزار تەماشای سەولان
خێزناشان گەرد یەند نە ڕوی هەوا
گەرد ڕوی زەمین نیشت نە ڕوی سەما[3]
وەختێ بە میشکین پەڕەند ظوڵمات
پۆشیا عورۆس زێبای کائینات
خوسرەو بە[4] شیرین شێرەی شەکەر ڕاز
واتش ئەرێ شۆخ شیرین غەمزە و ناز

(١) ئەنجومەن گرتنی خوسرەو و شیرین لە مەیدانی ڕاودا
(٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :
پۆشـان نە نۆزدا ئەو ڕۆ ڕوی هەوا
یەك طەبەق زەمین نیشت نە ڕوی سەما
(٤) بە (ب) وە .

سا وەسەن جارێ ئەی چەوگان بازێ
با دەمێ بە ساز شیشەی شیرازێ
بوپارمێ دنیا بە شادمانێ
دەوران پڕ پۆچەن(٥) گشت مبیەن فانێ

شیرین ئێد شنەفت جە لەفظ پەرویز
خێزا و سوجدەش بەرد چون سەوڵ نەوخێز
واتش بێنایێم ، صەبر و قەرارم
هەرچی بواچێ فەرمان بەردارم(٦)

خوسرەو ئێد شنەفت جەو سەوڵ ساوا
گوڵ گوڵ چون گوڵزار جەننەت شکاوا(٧)
هەردو نە جایێ سەبز میرغوزار
گەردشان وە پا خەیمەی زەڕ نیگار
دەورا دەورشان گوڵ صەد هەزار ڕەنگ
مدرەوشا چون نەقش بتخانەی فەرەنگ
عەطر ڕەیاحین گوڵ بۆی(٨) میشکینێ
مبەخشان بۆی زوڵف(٩) ڕەندان چینێ

---

(٥) دەوران پڕ پۆچەن (ب) دنیا خۆ پۆچەن .
(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
واتش بێنایێم ، دین و ئیمانم
هەرچێ ئەمرتەن بەندە فەرمانم
(٧) گوڵ گوڵ . تاد (ب) شکوفیا چون گوڵ (جنة المأوی) .
(٨) گوڵ بۆی (أ) وەشبۆی .
(٩) مبەخشان بۆی زوڵف (أ) مبەخشا بۆی میشك .

سەمەن[10] چون ساقىی سادەی سیم ئەندام
سۆسەن مەیکەشەن[11] ، نەرگس وێنەی جام
لاله و شەقایق منمانا جه دۆر
ڕەنگین تەر جه چەتر خاقان و[12] فەغفور
چنۆر عەطر میشك چینی مبێزا
نەفحەی[13] عۆد جه ناف نەسرین مخێزا
جه سەوزەی بەهار وەشبۆی عەبیرین
جه عەطر گوڵزار سەیرانگەی شیرین
مواتت زەمین زومەڕڕەد[14] پۆشەن
هەوا چون[15] عەططار عەنبەر فرۆشەن
چەهچەهەی بوڵبوڵ[16] ، زەمزەمەی دوڕڕاج
صەبر عاشقان مبەرد بە تاراج
بە[17] نەغمەی قومری نە[18] سەر شاخ سەرو
مژەقصان[19] چون نەبض عاشقان تەزەرو

---

(١٠) سەمەن (ب) چەمەن .
(١١) مەیکەشەن (ب) چون مەیکەش .
(١٢) خاقان و (أ) خاقان .
(١٣) نەفحەی (ب) نەغمەی .
(١٤) زومەڕڕەد (ب) زومەڕدی .
(١٥) هەوا چون (ب) موانی .
(١٦) بوڵبوڵ (ب) تیهو .
(١٧) بە (أ) جە . (١٨) نە (أ) جە .
(١٩) مژەقصان (أ) مژەقصا .

دەستارچەی ڕەنگین[٢٠] شکۆفەی ڕازان[٢١]
مدرەوشان[٢٢] چون نەقش ئەبیەضی و[٢٣] خەزان

گولاڵەی چینی ، چیهرەیی و گوڵنار
میشکی و مێخەکی ، نارنجی و گوڵخار

یەشمی و یاقووتی ، مەخمەڵی و ماوی
شەمعی و ئانەشی ، ئەزرەقی[٢٤] و ئاوی

چون سوپای سەنگین ساروچەی[٢٥] خونکار
مدرابێ چەند[٢٦] تیپ نە سارا و کۆسار

چون گونەهکاران پای وەنەوشە و گوڵ
کەردەبێ زنجیر سیلسیلە و سونبوڵ

نە ڕەوضەی گوڵان بۆی عەنبەر ئەنگێز
شاخ عەنبەر بار ڕەیحان پەل دێز

منمانا جە دوڕ چون دوڕ مەجەر
پەی سەیر پەروێز شیرین دلبەر

---

(٢٠) ڕەنگین (أ) زەڕڕین .
(٢١) ڕازان (أ) ڕەزان .
(٢٢) مدرەوشان (أ) مبەخشا .
(٢٣) ئەبیەضی و (أ) ئەبیەضی .
(٢٤) ئەزرەقی (ب) فندقی
(٢٥) سەنگین ساروچەی (أ) قۆشەن پڕ ذەوق .
(٢٦) چەند (أ) پەی .

هەی هەی جەو فەصڵ[٢٧] ئاڵای پڕ ذەوقە
جەو شەمێم بەزم[٢٨] سارای پڕ شەوقە
جەو بەهەشت ئاباد فەرەح ئەنگێزە
جەو فەضای فەڕبەخش بۆی عەنبەر[٢٩] بێزە
فەصڵێ بەو خاسێ ، بەو دڵ نەوازێ
تەماشاش پێچەن بێ عیشق بازێ[٣٠]
بە شەو تا بە ڕۆ ، بە ڕۆ تا بە شەو
چەنێ بەزم ساز شیرین و خوسرەو
جەو[٣١] گوڵزارەدا گوڵ گەشت مکەردن
جام بادەی ناب تێشدا موەردن
گوڵشەن بە گوڵشەن جام مەی بە دەست
تا یاوان ئەو ڕۆ بە (شەهرۆد) سەرمەست
چۆگە هەم خەرگەی[٣٢] خوسرەوێی گوڵ زەڕ[٣٣]
کەردشان وە پا وەخت ئافتاو پەڕ[٣٤]

---

(٢٧) جەو فەصڵ (ب) جە فەصلان .
(٢٨) بەزم (ب) عەطر .
(٢٩) عەنبەر (أ) عەبێر .
(٣٠) بێ عیشق بازێ (ب) بە بێ عیشق بازێ .
(٣١) جەو (ب) جە .
(٣٢) خەرگەی (ب) خەیمەی .
(٣٣) گوڵ زەڕ (ب) گوڵزار .
(٣٤) وەخت ئافتاو پەڕ (ب) تا وە ئەو ئێوار .

صەدای سازشان کەیخوسرەو دەستوور
بێزا نەغمەی ڕەکب[٣٥] زەمزەمەی ماهوور
جە شەکەر خەندەی شیرین دڵ بەند
شەهرۆد بێزنا شێرەی شەهد قەند
عەبیر کەرد ئەرزان[٣٦] زوڵف مێشك بێزش
شەکەر ڕێزا[٣٧] ڕاز تەبەرزەد ڕێزش
باڵاش وێنەی سەوڵ ڕشتەی ئیلاهی
بەخشا بە گوڵشەن تەشریف شاهی
خوسرەو جە شێوەی شۆخ و شەنگی ئەو
جە سام و شەوکەت شکۆی[٣٨] سەنگی ئەو
سوڵطان شادیش جە سەرهەنگ خەم
چەنی سوپا و تیپ مودارا کەرد ڕەم[٣٩]

* * * *

(٣٥) ڕەکب (ب) ڕاك
(٣٦) ئەرزان (أ) هەرزان .
(٣٧) ڕێزا (أ) ڕێزەی .
(٣٨) شکۆی (أ) سام .
(٣٩) چەنی .. تاد (ب) چەنی سوپاهی نەمدرا کەرد ڕەم .

کشتن خسرو شیررا بضرب مشت در صحرای شاهرود[1]

شوعەرای شیرین شیعر ، شیفایق شێوە[2]
طوغرا کێش زوڵف لوولیای لێوە

شیرینتەر جە نەقش شۆخ مانەوی[3]
بەی طەور کێشا نەقش[4] نامەی خوسرەوی

خوسرەو چون چەنی شیرین ئەرمەن
شکارگای (شارۆد) کەردن[5] بە مەسکەن

پەی وێشان بە ذەوق نیشتن نە جایێ
بە غەیر جە سۆسەن نەوی گیایێ

خاصەی غولامان نەو ڕەسیدەی نو
جەرگەی خاڵ خاسان ئاهووی خوتەن خو[6]

---

(١) کوشتنی شێر لەلایەن خوسرەوەوە بە زەبری مشتە کوڵە لە دەشتی شاهرۆددا . ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا تەنها ئەمەندەیە : صفت مجلس خسرو و شیرین . واتە : چۆلبەنی کۆڕی خوسرەو و شیرین .

(٢) شیفایق شێوە (ب) بەی صەفا و شێوە .

(٣) مانەوی (أ ؛ مەعنەوی .

(٤) نەقش (أ) طەرح .

(٥) کەردن (أ) کەردش .

(٦) ئاهووی خوتەنخو (ب) زوڵفان عەنبەر بۆ ٠

صەف بەستن نە دەور سەیوان خوسرەو
شەوق سەندن جە شەمع[٧] چون ستارەی شەو

شیرین و خوسرەو چون کەیان کەی
نیشتن نە یەکجا مەست جورعەی مەی

سوراحیی زەڕڕین[٨] نە دەست ساقی
غەمزە زەن[٩] چون حوور بەهەشت باقی

مبەخشا پێشان چون[١٠] مەیخانەی عەشق
بادەی شۆر ئەنگێز قەیس مەینەت مەشق

سا وەختێ جە جام بادەی عەبیرین
جە شەراب عەشق پڕ شۆر شیرین

مەست بێ ، جە ناگا شێری[١١] سام سەنگی
زەنندەی پڕ زوڕ غوڕەندەی جەنگی

چون ئەژدەهای مەست جە دوور دا دیار
خرۆش کەفت نە فەوج سوپای[١٢] بێ شومار

---

(٧) شەوق سەندن جە شەمع (ب) سۆسەنان جە شەوق .

(٨) سوراحیی زەڕڕین (ب) زەڕڕین سوراحی .

(٩) غەمزە زەن (ب) خەندە زەن .

(١٠) چون (ب) جە .

(١١) شێری (أ) شێر .

(١٢) سوپای (ب) دەریای .

هەڵمەت دا ئەو شێر شۆم[13] شەڕ ئەنگێز
هەر بە قەصد جەنگ خوسرەو پەروێز
خوسرەو بەو مەستی ، بێ زرێ[14] و شمشێر
چون شێر غوڕڕان هەڵمەت کەرد[15] وە شێر
بەو طەور مشتێ دا نە پشت گۆشش
گێجیا و گێج وەرد جە سەر شێ هۆشش
فەرماش بە جەختێ تا گیانش سەندن
دەر ساعەت پۆستش پەی عیبرەت کەندن
جەو دما شەرط کەرد شای والا گوهەر
هەرگیز بێ شمشێر ، بێ تێغ[16] و خەنجەر
نەتیشۆ هەرتا[17] زیندەن نە ڕۆی دەور
دەستوڕ بۆ پەرێ[18] بەگلەران بەور
ئیسە جەو سەبەب ڕەسمەن پەی شاهان
پەی فەوج فەڕ بەخش حیشمەت پەناهان
جە (مدة العمر) هەرکۆ بۆ جاشان
مبۆ حاضر بۆ شمشێر جە لاشان

---

(١٣) شۆم (ب) بەور .
(١٤) زرێ (أ) تێـغ .
(١٥) کەرد (أ) دا .
(١٦) تێـغ (ب) کارد .
(١٧) هەرتا (أ) تا کە .
(١٨) دەستوڕ بۆ پەرێ (أ) بە ئەو دەستوڕەن .

سا وەختێ خوسرەو بە ضەرب[19] مشتێ
کوشتش بەو دەستوور ضەرغام زوشتێ

شیرین هەڵمەت دا بە دەست پەروێز
بۆسا بەو لەبان شەهد شەکەر رێز[20]

خوسرەو جە شیرین ڕازان ڕێزەی قەند
ئەو دەست بۆسانە هێچ نەکرد پەسەند

شیرین جە بۆسەی لەعل شەکەر ڕێز
دەست خوسرەو کەرد تەمام شەربەت بێز

خێزا بە جەڵدێ ئەو شای دەریا دڵ
بۆ نیا نە بۆش وێنەی دەستەی گوڵ

واتش سپـێ سەوڵ ، زوڵفان بۆ عەنبەر
جای بۆسە ئێدەن بێ دەماخ مەبەر

خوسرەو جە بۆسەی ڕۆح ئەفزای بێ خەوش[21]
یاوا ئەفسەرش بە چەرخ زەڕ کەش

شیرین و خوسرەو چون دوَر جە ئەغیار
چەشتشان شەربەت بۆسەی شەکەر بار

---

(١٩) ضەرب (ب) تەنیا .

(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢١) بێ خەوش (ب) مۆخۆش

تا فرصەت مدێن بە دڵواز دڵ
بۆ نیان نە بۆی بەکتەر[٢٢] وێنەی گوڵ

خوسرەو مەر جە خۆف ئەغیار نەکبەت
بەیش هۆرنەکەفتا یەك جارێ خەڵوەت[٢٣]

وەگەر نە ئەر مەست[٢٤] ، ئەر هوشیار مبێ[٢٥]
جە مەیگوون لەعلش هەر سەرشار مبێ[٢٦]

ئەو نازەنین ناز شۆخ[٢٧] بۆ سونبوڵ
ئەندامش جە بەس[٢٨] نازك بێ چون گوڵ

بە هەر کلۆش خوسرەو تا کە مگرت دەست
چون شاخ وەنەوش ڕێحان[٢٩] ڕەنگ بەست[٣٠]

نەبێ[٣١] بە وێنەش گوڵ بەو ڕەنگینێ
بەو شۆخ و ڕەندێ بەو نازەنینێ

---

(٢٢) بەکتەر (ب) بۆنەر .
(٢٣) بەیش .. تاد (أ) بەنەش هۆرنەگرت یەك سانێ خەڵوەت
(٢٤) وەگەر نە ئەر مەست (ب) وەر نە ئەگەر مەست .
(٢٥) و (٢٦) مبێ (ب) مسوێ .
(٢٧) ناز شۆخ (ب) شۆخ ناز .
(٢٨) جە بەس (ب) ئەز بەسك .
(٢٩) وەنەوش ڕێحان (ب) ڕێحان وەنەوشە .
(٣٠) بەست : ڕاست وایە (مبەست) بێ .
(٣١) نەبێ (ب) نەوێ .

به ماچێش سەد موڵك چون چێن و ماچێن[32]
هەرزان[33] بی هێمای[34] نە ڕۆی سەرزەمێن
جە بۆی هەناسەش عەطرێ خێزا
موعجیزەی ئەنفاس عیسا مبێزا

* * * *

(۳۲) چون چێن و ماچێن (ب) چێن چەنێ ماچێن .
(۳۳) هەرزان (ب) ئەرزان .
(۳٤) هێمای (أ) هێما .

آمدن شیرین بخیمهٔ خسرو با کنیزان ومقالات بیت خواندن ایشان[1]

شەوڵی میشکێن‌تەر جە زوڵف شیرین
نەسیمش پڕ عەطر ، هەواش عەبیرین

ساراش جە شەمیم وەشبۆی بەهاری
مبەخشا نەفحەی عەطر عەططاری[2]

هەواش چون ئاهوی شۆخ خەتایی
مکەرد نە سارا نافە گوشایی

جە میشك ئەفشانی باد طەرەبناك
عەنبەر مبێزا عەطر نافەی خاك

زەمین چون یاتاخ مودبیرەی تاتار
مواتت تێشدان کۆی میشك[3] بە خەروار

---

(۱) هاتنی شیرین بۆ ناو خێوەتی خوسرەو لەگەڵ کەنیزەکەکان و باسی شیعر خوێندنەوەی ئەوان . ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا ئەمەندەیە : قصهٔ نکته گفتن در صحراء بردع واتە : زازی قسەی خوش کردن لە دەشتی بەردەع .

(۲) عەطر عەططاری (ب) عوّد قوماری

(۳) کۆی میشك (ب) عەنبەر .

مدرەخشا[٤] نە بورج چەرخ ئەخضەرێ
کۆی زەڕڕێن مانـک[٥] ، زوهرە و موشتەرێ

نە قیرطاس سەوز طاق زەڕڕێن طەوق
عەطارید مکەرد ئینشای مەشق[٦] ذەوق

گۆشەی[٧] ثورەییا چون دوڕڕ مەکنوێن
ڕەخشان کەردەبێ گەنجینەی گەردوێن

زەمزەمەی مورغان ڕەنـگێن شەوخێز
صەدای عەیش[٨] بەزم وستەبێ وە بێز

خوسرەو نیشتەبێ وێنەی ئەسکەندەر
نە[٩] بارگەی بۆ میشك مورەصصەع گەوهەر[١٠]

جە فەڕڕ فەیرۆز فەرخوندەی شاهێ
تماشا نە[١١] چەم جە مەه تا ماهێ

بە غەیر جە دڵدار شیرێن دڵبەر
بێزار بێ جە تەخت ، جە تاج و ئەفسەر

---

(٤) مدرەخشا (ب) مدرەوشا .
(٥) کۆی زەڕڕێن مانـک (ب) کوێس زەڕڕێن بانـک .
(٦) مەشق (ب) شادێ و .
(٧) گۆشەی (ب) خۆشەی .
(٨) عەیش (أ) عەشێرات لەسـەر ئەم نوسخەیە ئەم نیوە شیعرە لەنـگ ئەبێ .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) مورەصصەع گەوهەر (ب) پاگەی بۆ عەنبەر .
(١١) نە (ب) وە .

ئەو شەو[۱۲] یەك شەخصێ زولْف بۆ عەبیرێن
کیاست وە پای تەخت فەڕ بەخش شیرێن

فەرما[۱۳] واچە پێش هەی نۆر عەینم
ڕەونەق بەخش ڕەنـگ ئاینەی زەینم

جە عەرصەی وەسیع دارای[۱٤] هەفت کیشوەر
شەوێ جە ئیمشەو نەبۆ خاستەر

هەواش بۆی بەهەشت هەشتەم مبێزۆ
گەرد میشك جە باد ساراش[۱٥] مخێزۆ

چێش مبۆ ئیمشەو تا بە[۱٦] صوبح دەم
بنیشیم بە[۱۷] شاد چون جەمشید جەم

جە نەشئەی شەراب شیشەی عەنبەر بۆ
بەر کەرمێ نە دڵ کۆگای خەم کۆ کۆ[۱۸]

شیرێن چون چەنێ باتۆی دڵ پەسەند
جەناب خوسرەو وەردەبێ[۱۹] سەوگەند

---

(۱۲) ئەو شەو (ب) خوسرەو .

(۱۳) فەرما (ب) فەرماش .

(۱٤) وەسیع دارای (ب) دەوران ئالآی .

(۱٥) ساراش (ب) صەحراش .

(۱٦) و (۱۷) بە (ب) وە .

(۱۸) کۆ کۆ (ب) بە کۆ .

(۱۹) وەردەبێ (ب) واردەبێ .

متەرسا و مکەرد بە ڕۆ تا بە شەو
فرێ ئیحتیاط جە کار خوسرەو
ئاخر لا عیلاج ئەو شای شیرین ڕەنگ
چەنێ دە کەنیز زوڵف و خاڵ[٢٠] سێوەنگ
خاستەر جە میشمەل فرۆزندەی شەو
کەردشان ڕەوشەن مەجلیس خوسرەو[٢١]
سۆسەن بۆی گوڵ بۆم ، کڵاف عەنبەر بۆ
شیرین شەش دانگ شای فریشتە خۆ
نیشت بە شاد چەنێ جلۆقەی نەوهاڵان
جە بەزم بۆ میشك شای کەمەر لاڵان
هەم ئەو شەو فەرماش شازادەی ئەرمەن
دە کەنیز شۆخ گوڵ بۆی[٢٢] گوڵ دەهەن
(. . . . .)[٢٣] (پەریزا)ی بۆ ناف
(سەوڵ باڵا)ی سەرمەست[٢٤] ، زوڵف دەستەی کڵاف

---

(٢٠) زوڵف و خاڵ (ب) زوڵف سیای .
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٢) گوڵ بۆی (أ) ئاڵای .
(٢٣) ئەم شوێنەمان لە دەستنوسەکانی بەردەستماندا بۆ نەخوێنرایەوە ، بەڵام بە نیشانەی ئەوەدا کە لێرەدا ناوی کەنیزەکانی شیرین ڕیز کراوە و پاشانیش کە دێتە سەر قسەی ئەو کەنیزەکانە و ، لە بەراورد کردنی ناوەکانا دەرئەکەوێ کە لێرەدا ناوی (سەوڵ پەری سام) دیار نیە ، ئەبێ ئەو وشانەی بۆمان نەخوێنرانەوە (سەوڵ پەری سام) بن و سەنگی=
(٢٤) سەوڵ باڵای سەرمەست (ب) سەوڵ باڵا بەرز .

(سەمەن تورك) شۆخ جەبین جام زەڕ
دڵشاد (گەوهەر موڵك[٢٥]) وێنەی سەوڵ تەڕ
(فەرەنگیس) شۆخ[٢٦] نەوڕەسیدەی تۆ
(عەجەب نۆش[٢٧]) چون چەرخ تەوار خۆش خۆ
(هومیلان)[٢٨] شۆخ باڵا زەڕ ستوون
چون ئاهوی خوتەن هەم (خوتەن خاتون)
گردین[٢٩] جەم كەردن نە خەرگەی خوسرەو
سۆ سەندن جە شەوق شوعلەی شەمع شەو
شاپۆریچ مدرا[٣٠] دەست وە بان دەست
نە پای زەڕڕین تەخت پەرویز سەرمەست
جە دمای نۆشان[٣١] بادەی خۆش گەوار
فەرما پێشان[٣٢] شای فەرەیدون[٣٣] تەبار

= ئێوە شیعرەكەشی بۆ تێك ناچێ و ، بەم پێیە ئەتوانین بڵێین ئەم ئێوە شیعرە بەمجۆرەیە :
(سەوڵ پەری سام) ، (پەریزا)ی بۆ ناف .

(٢٥) دڵشاد گەوهەر موڵك (ب) وەڵەدەی جەیران .

(٢٦) فەرنگیس شۆخ (أ) فەرەنگیز چون تۆڵ .

(٢٧) عەجەب نۆش (أ) عەجەب نۆ .

(٢٨) هومیلان (أ) مومیلان ، بەلام هەڵەیە .

(٢٩) گردین (ب) گشتین .

(٣) شاپۆریچ مدرا (ب) شاپۆر مدرابۆ .

(٣١) جە دمای نۆشان (ب) جەو دما نۆشا .

(٣٢) پێشان (ب) پەنەشان .

(٣٣) فەرەیدون (ب) فەرزوخ .

هەر یەك چون توتیی بەزم ئەسکەندەر
حەرفێ جە شیرەی شەکەر شیرینتەر
بواچان نە بەزم تا شەق مبۆ شەو
نە بەسط ئەحواڵ[34] شیرین و خوسرەو

* * * *

(٣٤) نە بەسط ئەحواڵ (أ) نیسبەت بە ئەحواڵ .

قصهء گفتن کنیزان
وصف الحال خسرو و شیرین[1]

ئەووەڵ سەوڵ باڵای سەوڵ جەننەت بێز
بەی طەور کەرد ڕێزەی ڕازان شەکەر ڕێز :

« گەنجێ[2] سەر بە موهر شایستەی شاهێ
کەمتەر بەهاشەن جە مەه تا ماهێ

بڕیا بە سەرکار فەرەیدوَن فەڕێ
تاج و کەمەر لاڵ ، مەسنەد جە زەڕێ »

سەوڵ پەریێ سام وێنەی نەو سووەیل
بەزم شا جە نەقش ئەی ڕازان کەرد کەیل

واتش : « جەی[3] گوڵشەن ڕەنگین تەزەروێ
وەطەن کەردەبێ نە[4] سایەی سەروێ

---

(١) ڕازی باس کردنی چۆنبەتیێ خوسرەو و شیرین لەلایەن کەنیزەکەکانەوە . لە دەستنوسەکانی بەردەستمانا ئەم سەرباسە لەسەر شیعری پاشەوە دانرابێ ، ئێمە بە ڕاستمان زانێ بیخەینە ئەم شوێنەی ئیستای .

(٢) گەنجێ (أ) گەنج

(٣) جەی (ب) جە .

(٤) نە (ب) جە .

ئاما شاهێنێ شۆخ تەلاّ ڕەنگ
کەردش بە نەخچیر(٥) هۆرش‌گرت بە چەنگ »

پەرێزای بۆ ناف زوڵف دەستە سونبوڵ
شکاوا غونچەی لەب چون پەڕەی گوڵ

وات : « تەنیا گوڵێ شۆخ نە باخان
پێش ساکن مبێ دەرد و داخان

تا کە شکاوا بوڵبوڵێ بەردش
بێ پەروا پەی وێش تەصەڕڕوف کەردش »

سەمەن تورك شۆخ شەش دانگ بێ کەرد
لەب چون غونچەی گوڵ تەبەسسوم ڕێز کەرد

وات کە : « شەخصێ بێ تور عەینمان
بە گەو ڕەوشەن بی دایم زەینمان

ئێمە کەرد مەحرۆم وێنەی شەمع شەو
ڕەوشەنی بەخشا بە بەزم خوسرەو »

گەوهەر موڵك جە دورج یاقوت ئەحمەر
ڕێزنا دانەی دڵ بەند گەوهەر

---

(٥) نەخچیر (ب) نەچێر .

وات : « جه خەزێنەی فەڕ بەخش شاهێ
لاڵێ بەهاش بێ[٦] جه مەه تا ماهێ[٧]

ئەما خوسرەوێ بە تاراج بەردش
تاج شاهێ پێش موزەییەن کەردش »

فەرەنگیس شۆخ جەمێن پەڕەی گوڵ
ئاما بە ئاواز چون نەغمەی بولبوڵ

واتش : « جه صەدەف دوڕڕێ دڵ پەسەند
پەیدا بێ جه بەحر فەضڵ خوداوەند

خوسرەوێ جەم قەدر والای[٨] خیرەدمەند
کەردش بە دانەی یاقوتێ پەیوەند »

عەجەب نۆش بە ناز چون گەنجوور گەنج
نە بەزم پەروێز بەی طەور بێ دوڕ سەنج :

« بەدرێ دوو هەفتە[٩] ، نوور بەخش کامڵ
ڕەخشان بی نە چەرخ بەرز[١٠] دوور مەنزڵ

---

(٦) بەهاش بێ (ب) بەهاشەن

(٧) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ)دا بە هەردوکیانەوە یەك شیعرن و بەمجوڕەن :

کەوهەر موڵك جه دورج فەڕ بەخش شاهێ
لاڵێ بەهاش بێ جه مەه تـا ماهێ

واتە ئەو نوسخەیە لە (یاقوت ئەحەر)ەوە تیا نیە تا ئەگاتە (فەڕ بەخش)

(٨) والای (أ) دانای .

(٩) بەدرێ دێ هەفتە (أ) بەدر دێ هەفتەی .

(١٠) بەرز (أ) بەدر

بەراما ناگا ئافتابێ لێش
کێشاش بێ تەکلیف بەردش چەنێ وێش »

هومێلای[11] بۆ میشك صاحێب عەقڵ و هۆش
وات : « نەخلێ[12] شمشاد شۆخ قەصەب پۆش

پێوەند بێ وەنەش سەرو سەر ئازاد
وەسەن نە[13] یەك جا سەوڵ چەنێ شمشاد »

خوتەن خاتۆن وات : « زوهرە تا یەك چەند
تەنیا بی نە بورج چەرخ دڵ پەسەند

چونکە کەرد ئیقباڵ دەوڵەت یاوەرێ
قیران بێن وە هەم[14] زوهرە و موشتەرێ

نۆبە کەفت بە دەس شاپۆر نەقش‌بەند
کەرد ئینشای ئەی ڕاز شیرێن‌تەر جە قەند

واتش : « ئیمتیزاج شیرین و پەروێز
نە بەزم بۆ میشك ڕەوضەی بەهەشت بێز

چون شیر و شەکەر نە جام زەڕەن
لایق شاهان فەرەیدوَن فەڕەن

---

(١١) هومێلای : لە هەردوو نوسخەکەدا ناوەکە بە (موهێلا) وەرگێراوە بەلاَم هەڵەیە .

(١٢) نەخلێ (أ) نەخڵ .

(١٣) نە (أ) بە .

(١٤) قیران بێن وە هەم (أ) قیرانێ هەم بێن .

وەختێ بە شیرین شای موڵك ئەرمەن
یاوا بە سەد عەیش سەر ڕشتەی سوخەن

خاستەر جە زومرەی ئەو باڵا بەرزان
بە ڕێزەی ڕازان شەکەر کەرد ئەرزان

وات : « من یەك حەرفێ جە تۆمار عەشق
جە (مدة العمر) نەکەردەینم مەشق

شاپوور چێنێ دا بەی طەور مەشقم
ئیستا یا سۆزان ئایر عەشقم[15]

ڕاستەن سەرنوێس من سەودای عەشقەن[16]
زامەت سەختم هەر ئەو سەر مەشقەن »

جە[17] ئاخر کە دەور بە خوسرەو یاوا
بە مینقەبەی فیکر ئەی دوڕ شکاوا

فەرماش : « یەك شێرێ ئەژدەر شکارێ
مکەردش نەخچیر جە میرغوزارێ

گەوزەنێ[18] ئاما بە نەیرۆی نەبەرد
گەردەنش بە بەند زنجیر مەحکەم کەرد

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٦) ڕاستەن .. تاد (ب) ڕاستەن سەرنویشت سەودای من عەشقەن .
(١٧) جە (ب) بە .
(١٨) گەوزەنێ (أ) ئامۆینێ .

سا من ئەو شێرم شیرین دا گیرم
گەردەن بە حەڵقەی زوڵفان زنجیرم
ئەر صەد هەزار شێر پڕ سام سەنگی
دڕوندەی پڕ خیشم زەنندەی جەنگی
بەیان ، من ئەو بەور نەهەنگ گاهەنگم
خەلاص مەبان یەکێ جە چەنگم »
شیرین جە گوفتەی خوسرەو بێ مانەم
سۆچیا جە تاو چون شەرارەی شەم
چون گڕەی باروێت پەژارەش گڕ سەند
زۆر پەنجەی خەم نەخڵ شادیش کەند
خێزا چون ساقی سادەی دڵ نەواز
ئاوەرد پەی خوسرەو جامێ مەی بە ناز
واتش : « یە بە یاد شۆخ[19] شێوەی من
بە عەشق طوڕەی لوول لێوەی من
بنۆشە ، خەرمان خەم بدەر وە باد
بە شادیی شێوەم خاطر بکەر شاد »
خوسرەو جە ئەڵطاف شیرین هام دەرد
مەمنون بێ خەیلێ (دەوڵەت زیاد) کەرد
نۆشا بادەی ناب وەشبۆی عەبیرین
بەصەد شادی و ذەوق جە دەس شیرین

---

(١٩) شۆخ (ب) شۆخی .

ئەو شەو تا بە شەوق صوب ، جە سەحەر ، خۆر[20]
گرِیا وێنەی شەمع شۆخ شوعلەوەر
شیرین و خوسرەو چەنی ئەو یاران
ئەو یاران شۆخ عەنبەرچەداران
بەی طەور کە خامەی میشکین کەرد ڕەقەم
بەردشان وە سەر بێ شایبەی خەم

* * * *

---

(٢٠) ئەو شەو .. تاد (ب) ئەو شەو تا بلۆر صوب جە شەفەق زەرد .
بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (د)ەکەی (زەرد) فوت بدرێ و نەخوێنرێتەوە .

بازگردیدن خسرو و شیرین از صحرای مغان[1]

چون میشکین پەڕەند شەو جە شۆڵەی تور
نە عەرصەی دەوران گێڵیا بە کافور
جە[2] مەرز موغان شیرین و پەروێز
بار کەردن خەیەی خوسرەوی گوڵ بێز
چەنی ناڵەی چەنگ ، نەغمەی بانگ عود
بەردشان تەشریف بە صەحرای شەهرۆد
گاهێ جە شارۆد کەردشان[3] شکار
جە مورغ وەحشی[4] کوشتشان هەزار
گاهێ چون بەهرام نە صەحرای هیندۆر
وستن بە یەکدا چەند ئاهو و چەند گۆر
دنیا بەی دەستور بەسەر مبەردن[5]
گا عوشرەت ، گاهێ نەچیر مکەردن

(١) گەڕانەوەی خوسرەو و شیرین لە دەشتی موغان .
(٢) جە (ب) نە .
(٣) کەردشان (ب) مکەردن .
(٤) مورغ وەحشی (ب) مورغ و ماهی .
(٥) مبەردن (ب) مومردن .

چون سەواد خەط ظولْمەت دا دیار
مەخفیٚ بیٚ خورشێد نە پەردەی پێوار

ئەوبەر ئەمامان دەستەی زولْف چین چێن
ئاراستن پەی شا بیساطیٚ ڕەنگین

زێبا عوروٚسان تا کە شەیٚ بیٚ شەو
پەی تەفریح طەبع شیرین و خوسرەو[6]

ڕەقصان بێن[7] چەنیٚ نەوای ساز نەی
شیرینتەر جە ڕەقص ڕەشحەی[8] جام مەی

نالەی نەوای ساز موغ بەچەی مەی نۆش
صەدای مەیکشان سەبوٚی مەی بە دۆش

جە صەومەعەی قودس چەرخ ئەخضەریٚ
ماوەردش بە ڕەقص زوهرە و موشتەریٚ

جە بۆی میشك و عوٚد عەبیر و عەنبەر
جە عەطر[9] گولاو ، جە دوٚد مەجمەر

جەرگەی خوسرەویٚ دەشت و کۆ و سارا
مبێزا بۆی بەزم ڕەنگین دارا

---

(٦) شیرین و خوسرەو (ب) هومایوٚن ئەو .
(٧) ڕەقصان بێن (أ) ڕەقصیان .
(٨) ڕەقص ڕەشحەی (أ) قورس ڕەعشەی .
(٩) عەطر (أ) کوشتە

غەرەض ، هیچ شەوێ جە شەوان بەی طەور
نەوێن بێ عەیش[10] عوشرەت نە ڕۆی دەور
یاران نە عەرصەی ئەی دنیای فانێ
جەی وەشتەر[11] چێشەن سا[12] زیندەگانێ
بویارێ[13] دەوران چون کەیان کەی
بە ساز و صوحبەت ، بە مەعشوقە و مەی
دوَ دەست حەمایڵ بێ خۆف جە ئەغیار
بکەی نە گەردن دۆست وێت هەر جار
بنیشێ نە سای زوڵف عەنبەربۆش
بگێرێ بە دەس شەمامەی لیمۆش
نە جارێ صەد جار بە شەو تا بە ڕۆ
چون دەستەی نەرگس بۆش نیا[14] وە بۆ
هەی هەی جەو طوغیان عەیش و ئیقباڵە
جەو جۆش شادیی شای کەمەر لاڵە
گا چەنێ شیرین سەرگوزشتێ مکەرد
گا شەربەت[15] جە لەعل[16] شیرینش مەرد

(١٠) نەوێن بێ عەیش (ب) نەوێ بە عەیش .
(١١) جەی وەشتەر (ب) بێ دڵبەر .
(١٢) سا (ب) ئەی .
(١٣) بویارێ (ب) بویارمێ
(١٤) نەرگس بۆش (ب) سونبول بۆ .
(١٥) شەربەت (أ) شەراب .
(١٦) لەعل (أ) جام .

گا مبق پەشتان وە بەژن باڵاش
گا مکەردش سەیر خاڵان ئاڵاش

بەی طەور موبارا شای نەظەر بازان
شەو چەنق شیرتن شای شەکەر ڕازان

* * * *

مقالات خسرو با شیرین در خیمه وطلب وصال نمودن وجواب شیرین[1]

کوڵچین کوڵزار ئەی باخچەی ڕەنگین
بەی طەور بەست دەستەی ڕێحان میشکین

شەوڵی جە شەوان وەشبۆی وەهاری
هەواش مدا بۆی میشك تاتاری

قورص مانگ جە چەرخ سەوز پڕ ئەختەر
مدرەوشا خاستەر جە شەمس خاوەر

ئەو شەو خەرگای خاص خوسرەو بە تاقی
مبەخشا زینەت بەهەشت باقی

جە عەکس ڕوخسار ساقی سیم ئەندام
جە ڕەشحەی[2] شەراب ساقی زەڕین جام

---

(١) گفتوگۆی خوسرەو لەگەڵ شیرین لە خێوەتەکەدا و داوای بەیەكگەیشتن لێ کردنی و وەلاّم دانەوەی شیرین. ئەم ڕستەی (و جواب شیرین) واتە وەلاّم دانەوەی شیرینە ـ زیادە ، چونکە پاش ئەم باسە باسێکی تایبەتی هەیە لە وەلاّم دانەوەی شیرین ئەدوێ . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا هەر ئەمەندەیە : خواهش کردن خسرو از شیرین ، واتە : ڕیکا کردنی خوسرەو لە شیرین .

(٢) ڕەشحەی (أ) ڕەحشەی .

جه سەودای شیرین وەنەوشه خاڵان
جه لەنجەی ڕەندان نازك نەوهاڵان

غونچەی خاطران چون گوڵ مشکاوا[٣]
دڵ ئەر سەنـگ مبۆ[٤] چون قەند[٥] متاوا

سەمەن بۆ سەوڵان دانەی دوڕ نه گـۆش
عەنبەرین زوڵفان دێبای زەڕبافت پۆش

چون زوهرەی ڕەققاص چەنێ چەنـگ و دەف
نیشتەبێن نه دەور خەرگەی شا به صەف[٦]

شەمایل چەنێ شەمامەی نەسیم
مکەردن تەفسیر مەنطوقەی قەدیم

چون هەر شەو شاناز شادێ مۆەندن
تەصنیفات[٧] شیعر شیرین موەندن

سا وەختێ جه جام بادە بێن سەرمەست
جه ڕەقص و جه ساز[٨] کۆتا کەردن دەست

---

(٣) مشکاوا (ب) شکاوا .

(٤) سەنـگ مبۆ (ب) جه سەنـگ بی .

(٥) قەند (ب) مۆم .

(٦) به صەف (ب) صەف صەف .

(٧) تەصنیفات (ب) به صیفات .

(٨) جه ڕەقص و جه ساز (ب) جه ڕەقص ڕەققاص

جه هوجۆم جام[٩] به[١٠] بێ پەروایێ
مەستانه كەفتن هەر یەك نه جایێ
ئاخر نەو خەرگەی شۆخ عەبیرێن
هەر مەند به وجۆد خوسرەو و شیرێن
خوسرەو جەو دەمدا جه سەودای شیرێن
جه عەشق شێوەی ئەو زوڵف عەنبەرێن
ذەڕڕە جه دڵدا ئارامش نەمەند
چون چاشنەی[١١] بارۆت مواتش گڕ سەند
ئارەزۆی باڵاش جه سەر بەرد قامش
جه طاقەت بێ تاق ، بڕیا ئارامش
بێ پەروا خێزا ئەو شای جەم شكۆ
گرت دەستەی زوڵفش به صەد ئارەزۆ
چون دەستەی نەرگس جه نەو شكاوا
بۆ نیا نه[١٢] بۆش هەرتا كه تاوا
وات ئۆخەی شیرێن بڕیا ئاوانم
هەنی[١٣] تا زیندەم گیان به فیدانم[١٤]

---

(٩) جام (ب) مەی .
(١٠) به (ب) جه .
(١١) چاشنەی (أ) فاشه .
(١٢) نه (ب) وه
(١٣) هەنی (أ) منیچ .
(١٤) گیان به فیدانم (أ) هەر گیان فیدانم .

بەڵێ فیدات بام لەیل لەب شەکەر
بۆ جە دەرحەقم نامەردێ مەکەر
خۆ لێت مەعلومەن من جە نەوەی کێم
سا چێش بی پەی تۆ بەی طەور ئاما پێم
ئەر صاحێب شەرطی شیرێن وێڵ تۆم
بەی طەور موینێ ئەراگێل تۆم
شێت و شەیدای عەشق شۆخێ و ڕەندێ[15]ی تۆم
وێنەی موقەصصیر[16] شاهان بەندێ[17]ی تۆم
بێ دەماخ جە زام[18] قەوس ئەبرۆی تۆم
غارەت بوردەی خاڵ شۆخ شەڕ جلوی تۆم
چون بەی طەور سفتەی داخ عەشق تۆم
مەینەتێی دڵ ڕێش مەینەت مەشق تۆم
سا بێم[19] بە نەزرت زوڵفان عەنبەر بۆ
ئیمشەو کەس نیەن غەیر جە من و تۆ
با پەشتانت بۆن یەک ساتێ ئیمشەو
پێم دەر جە گەنجت زەکاتێ ئیمشەو

---

(١٥) ڕەندێ (أ) ڕەند .
(١٦) موقەصصیر (أ) کلاْبڕ .
(١٧) بەندێ (أ) بەند .
(١٨) جە زام (ب) زام .
(١٩) سا بێم (أ) شاهێم .

چون جه سەودای تۆ غەم بە کۆم ئیمشەو
مەگەر جه لای وێت ڕەنجەڕۆم ئیمشەو
جەرگم جه داخت کەبابەن ئیمشەو
دەردم دەواکەر ئەوابەن ئیمشەو[20]
چون کەفت وه لای تۆ نەصیبم ئیمشەو
دڵ نەوازیم کەر غەریبم ئیمشەو
چێش مبۆ وێنەی تۆ شایێ ئیمشەو
بنوازۆ چون من گەدایێ ئیمشەو
بە سەرگەردت بام سەوڵ سیم ئەندام
پەی بەژن باڵات عومرم بێ تەمام[21]

* * * *

---

(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جەرگم کەبابەن جه داخت ئیمشەو
با دڵ تەسەل بۆ جه باخت ئیمشەو
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

پاسخ دادن شیرین خسرورا[1]

تۆتۆی شەکەر ڕێز ، ڕاز وێنەی شەکەر
بەی طەور دا جەواب شای فەڕڕوخ ئەختەر
وات هەی[2] کەیخوسرەو کەیان جەم جۆ
صەد شیرین چون من بە سەرگەردت بۆ
بە وێت مزانی[3] بەور بەهمەن سام
بە کێش شاهان جەم قەدر جەم جام[4]
موناسب نیەن هەر پەرستارێ
ببۆ بە هامڕاز یەك شەهریارێ
ڕاستەن کە زولْفم بۆ عەبیرینەن
ذەڕڕێ جە لای تۆ زەڕەم شیرینەن
بەڵێ من چەندان نە ڕۆی عەرصەی دەور
قابیل نیم کە شای بەهمەن طەرز و طەور[5]

---

(١) وەلاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) وات هەی (ب) وانش .

(٣) بە وێت مزانی (ب) بە سەرگەردت بام .

(٤) جەم جام (ب) ئەییام .

(٥) بەهمەن طەرز و طەور (ب) بەهمەن طەرز بەی طەور .

پەی وجوٚد من جە ذەڕڕە کەمتەر
بکێشوٚ بەی طەور ئەوەند دەرد سەر

من کێم کە چەنیٚ خوسرەوێ چون توٚ
ببوٚن بە هامڕاز بە شەو تا بە ڕوٚ

بە گیانت قەسەم شای دارا نگێن
هەر تا کە زیندەم نە ڕوَی سەر زەمێن

من کەمتەر کەنیٚز پەرستار توٚم
من ئافتاوەدار ، خزمەتکار توٚم

من سەقای مەدبەخ[٦] بوٚ هەیێر توٚم
جە شام یا شیٚراز[٧] هەر ئەسیٚر توٚم

من هەر جاڕوَکێش کێشك خانەی توٚم
من ئاوپاش خاك ئاستانەی توٚم[٨]

من کامم خوسرەو ، وجوٚدم چێشەن ؟
پەی چێش یەند پەی من خاطرت ڕێشەن ؟

قەضات لە گیانم شای دارا ئەفسەر
وەسەن ، سا وەس وێت بدەر دەرد سەر[٩]

---

(٦) سەقای مەدبەخ (أ) گوفتای مەدێخ .
(٧) جە شام یا شیٚراز (أ) من شام ئەراکێل .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) وەسەن . . تاد (أ) وەسەن وەسوەسەی وێت و دەردی سەر .

ئەگەر شا مەیلش بە شێرەی قەندەن
ڕاستەن شێرەی قەند خاطر پەسەندەن
بەڵێ بە بێ وەخت دانای خیرەدمەند
نوقصانەن نۆشان شەهد شێرەی[10] قەند
ئەر چەندێ هەنێچ شای دارا بەیداخ
بکەرۆ صەبرێ نەبۆ بێ دەماخ
جە شێرەی قەندم هەر شەو تا بە ڕۆ
بنۆشۆ شەربەت نۆش گیانش بۆ
وەرنە بە بێ وەخت[11] شای زێنەت ئارا
شیرێنێ بەی طەور نیەن گووارا
بەڵا مکەرۆم[12] ئیستیدعا ئیمشەو
بدەرۆم مۆڵەت شەهەنشا ئیمشەو
نەبۆ پەی بەشتان من دڵگیر ئیمشەو
بوبەرۆ بە لوطف جە تەقصیر ئیمشەو
مەیل کەرۆ بە جام جورعەی مەی[13] ئیمشەو
گۆش دەرۆ بە نەخش[14] ساز نەی ئیمشەو

---

(١٠) شەهد شێرەی (ب) شێرەی شەهد .
(١١) بە بێ وەخت (ب) بەی شێوە .
(١٢) بەلاً مکەرۆم (ب) بەڵێ مکەرۆن .
(١٣) جورعەی مەی (ب) بلۆرێ .
(١٤) نەخش (ب) دەنگ .

نەکێشۆ سەودای وەسواسەم ئێمشەو
کەم طاقەت نەبۆ جە تاسەم ئێمشەو[۱۵]
شیرین جە خوسرەو بە زار مالاۆ[۱٦]
خوسرەو پەی شیرین چون نەی منالاۆ
کافر مکرەوا بەو ڕەستاخێزە
بەو داوای شیرین ، لالای پەروێزە
مەنظوور شیرین شازادەی پەری
ئێد بی جەی گشت پاس ، جەی گشت داوەری[۱۷]
حیفظ دانەی لاڵ جە ئەڵماس مکەرد
عەرض[۱۸] وێش جە فیعل قەبیح[۱۹] پاس مکەرد
پەی چێش ؟ کە بانوی بەرارندەی تەخت[۲۰]
دابێش جەی وەرتەر صەد سەوگەند[۲۱] سەخت
مەبادا خوسرەو سفتەن جە داخش[۲۲]
تەصەڕڕوف کەرۆ گوڵ باغچەی باخش[۲۳]

---

(۱۵) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(۱٦) شیرین .. تاد (أ) جە خوسرەو شیرین بەی طەور مالاۆ .
(۱۷) ئێد بی .. تاد (ب) ئێد بی جە گشت باس ، جە گشت داوەری
(۱۸) عەرض (ب) فەرەض .
(۱۹) قەبیح (ب) شەیطان .
(۲۰) بەرارندەی تەخت (ب) صاحێب تاجو تەخت ، صاحێب تەخت و بەخت .
(۲۱) صەد سەوگەند (ب) سەوگەندان .
(۲۲) داخش (أ) داخت .
(۲۳) گوڵ باخچەی باخش (أ) گوڵێ جە باخت .

مەعلوم بۆ جە لای یەك ژەنگان عەشق
ئاشفتەی هیجران قەیس مەبنەت مەشق[٢٤]

هەرچەند بە زوان ئەو شەمع پڕ نوور
جەواب خوسرەو مدا بەی دەستوور

بەڵێ دمروێنش مگریا بە تاو[٢٥]
ماماش وە چەمدا[٢٦] ئەسرین جون سێڵاو

بەی طەور کە مدیش شا بە بێ دەماخ
پەیاپەی پەیوەست هەر مکێشا ئاخ

هەرچەند ئەو[٢٧] ئاهووی زوڵف و خاڵ میشکین[٢٨]
موست نە ئەبرۆش[٢٩] بە غەضەب[٣٠] صەد چین

جە لالای خوسرەو دەردش بی کاری
موارا بە چەم[٣١] ئەسر مرواری

---

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٥) بەتاو (أ) تاو تاو .

(٢٦) ماماش وە چەمدا (أ) ماما بەچەمدا .

(٢٧) ئەو (أ) ئەی .

(٢٨) میشکین (أ) شیرین .

(٢٩) ئەبرۆش (أ) ئەبرۆ .

(٣٠) غەضەب (أ) خەفەت؟ .

(٣١) موارا بە چەم (ب) مواراش نە چەم .

به دەم[٣٢] بەی دەستوور بە[٣٣] لەنجە و لارە
جواب خوسرەو مدا بەی تارە[٣٤]
ئەما جە سەودای ئەو دارای لاڵ پۆش
پۆك وێش مگرت[٣٥] ، جەرگش مدا جۆش
گریشمەش جە حەرف شا حاشا مكەرد
تیم نیگاش بە ناز تەماشا مكەرد
هەر لێش بە دوزدی غەمزەی[٣٦] غەضەب جۆش
مدا[٣٧] دەلالەت ئیشارەی ئەبرۆش
ئاخر كە بەرشێ ئەو بۆم پەڕەی[٣٨] گوڵ
بە[٣٩] ئەمر خوسرەو ، ئەما[٤٠] نەك بە دڵ
خوسرەو سا كە دیش حوققە بازیی ئەو
هیچ نیەن نە ڕای چارەسازیی ئەو[٤١]

---

(٣٢) بە دەم (ب) هەردەم .
(٣٣) بە (ب) بەی .
(٣٤) بەی تارە (ب) دوو بارە .
(٣٥) مگرت (أ) مكەرد .
(٣٦) بە دوزدی غەمزەی (أ) بە دەرد بی خەمزەی .
(٣٧) مدا (أ) مداش .
(٣٨) پەڕەی (أ) پەڕ .
(٣٩) بە (أ) جە .
(٤٠) ئەما (أ) بەڵێ .
(٤١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

کێشاش نە دەروَن بەو طەور ئاە سەرد
هەروەخت بِی گەردوَن بکەرۆ بە گەرد

* * * *

پاسخ دادن خسرو شیرین را[1]

دیسان هەم جەناب شای سەنعانی مەشق
کیشوەر کوشای مولك پڕ جە شۆر و عەشق

بڕیاش نە دڵ صەبر ، نە دەروَن ئارام
بە گوستاخی وات ئەرێی گوڵ ئەندام[2]

یەن جە باب من دەروَنت زێشەن
کوروفت و گیرێت نەز جە چێشەن[3]

یە من پەرێی تۆ هامزاز دەردم
جە تاج و جە تەخت شاهی ویەردم

بەستم بە ڕشتەی سەودای عەشقت پشت
ویم کەرد بە سەر ڕان پادشاهان گشت

ئەر پەی تۆ نەبۆ نادیرەی نەدیتم
چێگە چ کارم ، ئەرمەنی خۆ نیتم

مەعلوم بۆ جە لات[4] من پا بەست تۆم
پێکیای خەدەنگ موژەی[5] شەصت تۆم

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بە شیرین .
(٢) گوڵ ئەندام (ب) دڵ ئارام .
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە
(٤) مەعلوم بۆ جە لات (ب) وەنەت مەعلوم بۆ .
(٥) موژەی (ب) تیر

وەرنە من جە کۆ[٦] شای شیرین سوخەن
گەی دەرگێڵیە نە[٧] ئۆڵـگەی ئەرمەن
بەلاّ سەمەن بۆی[٨] شۆخ سیم ئەندام
قامەت زەڕستوون جەمین وێنەی جام
حەرفێ مواچوون جە ڕای گوستاخێ
بە شەرطێ نەبۆ وە[٩] بێ دەماخێ
یە چ ڕەمزێوەن چون کەیان کەی
جە وەخت مەستێ و[١٠] ناڵەی ساز نەی
مدەی پێم شەربەت جە بۆسەی قەندت
جە غونچەی[١١] لەبان شیرین ڕەندت
وەخت هوشیاری بە گفتوگۆتەن
یە خیشم و غەضەب ، یە تان و پۆتەن[١٢]
ئەرێ نەرگس بۆی[١٣] نەزاکەت شیرین
کـلاّف سۆسەنێ ، زوڵفان عەنبەرین

---

(٦) جە کۆ (أ) چۆگە .
(٧) نە (ب) جە .
(٨) بەلاّ سەمەن بۆی (ب) بەڵێ سەمەن بۆ .
(٩) وە (ب) بە .
(١٠) مەستێ و (ب) مەستێ
(١١) غونچەی (ب) بۆسەی .
(١٢) یە تان و پۆتەن (ب) یە تان ، یە پۆتەن .
(١٣) نەرگس بۆی (ب) نەرگس بۆ .

مەر هەر کەس چون تۆ[14] نازك ناز مبۆ
بێ شەرط و بێ شۆن[15] ، بێ مەجاز مبۆ
ئەر دڵ جە سەنگ نیت[16] ، شۆخ ستەمگەر
ئیمشەو تا بە ڕۆ[17] بۆ پەشتانم بەر
وەر نە من طاقەت نەداروَن ئیمشەو
ئەر گیان هەزار بۆ[18] مسپاروَن ئیمشەو
با پەشتانت بۆن ، ئێمانم[19] ، ئیمشەو
غەمخوارێم بکەر میهانم ئیمشەو[20]
جە عەشقت چون شەمع گریانم ئیمشەو
بۆی[21] قرچەم بشنەو ، بوریانم ئیمشەو
ئەر مدەی جە وەصڵ من وایەم ئیمشەو
مویەرۆ جە عەرش من پایەم[22] ئیمشەو

---

(١٤) هەر کەس چون تۆ (أ) چون تۆ هەر کەس .
(١٥) بێ شەرط و بێ شۆن (أ) بێ داد و کەم شەرط .
(١٦) ئەر دڵ جە سەنگ نیت (أ) ئەرێ دڵ جە سەنگ .
(١٧) بە ڕۆ (أ) وە صوب .
(١٨) هەزار بۆ (أ) هەزارەن .
(١٩) ئێمانم (أ) یەك ساتێ .
(٢٠) غەمخوارێم .. تاد (أ) پێم دەر جە گەنجت زەکاتێ ئیمشەو .
(٢١) بۆی (أ) بۆ .
(٢٢) پایەم (ب) سایەم .

ئەر نەدەی ، قیبلەم ، ئیمشەو مرادم
نەگرێ جە دەست مەینەت ئازادم

ئەروام نەمەندەن سەولێ دڵ پەسەند
ئەروام مسپارۆن بە گیانت سەوگەند

فیدات بام وەسەن وەس ئازارم دەر
وەس بە غەمزەی شۆخ[٢٣] یەکسان خوارم[٢٤] کەر

چێش مدەی جواب فەڕڕ زێبا و زوشت[٢٥]
بواچان شیرین پادشاهێش کوشت

ئیمشەو جە ڕای لوطف ئەر بکێشیم[٢٦] ناز
با جە پا بۆست[٢٧] بتۆن سەر ئەفراز

ئەر لوطفت نیەن تۆ جە دەرۆندا
ڕوخصەت دەر پەی وێم بشۆن وە[٢٨] تۆندا

سەهی سەرو قامەت ، کلاف سۆسەنی
شازادەی بزورگ موڵك ئەرمەنی

---

(٢٣) غەمزەی شۆخ (ب) غەمزە و ناز .

(٢٤) خوارم (ب) خارم .

(٢٥) فەڕڕ زێبا و زوشت (أ) سەرو زێبا زوشت .

(٢٦) بکێشیم (أ) بکێشی .

(٢٧) جە پا بۆست (أ) بە پا بۆسێت .

(٢٨) وە (ب) نە

کەمەند زوڵفت کەردەن زنجیرم
نام وێم چون قەیس بەردەن[29] جە ویرم
ئامانەن ئیمشەو چون زوڵف لوولت
با بتوون پەشتان باڵای نەوتووڵت
بۆ بنیەو نە بۆی صاف عەبیرێنت
بنۆشوون شیرەی قەند شیرێنت
وەر نە بەو خودا زوڵف بۆ عەبیرێن
مسپاروون[30] بە تاڵ من گیان[31] شیرین

* * * *

(۲۹) بەردەن (ب) شیەن .
(۳۰) مسپاروون (ب) مویاروون .
(۳۱) گیان (ب) عومر .

باز جواب دادن شیرین خسرورا[1]

شیرین پەی جواب خوسرەو پەروێز
لەب کرد بە توتی ڕێزەی شەکر ڕێز[2]
وات بە فیدات بام شای فەڕڕوخ نەژاد
نەوەی نەوشیروان صاحێب عەدڵ و داد
مەر فیعل شەنیع وێنەی گومڕاهان
خاسەن کە بکنۆ جە دەست[3] شاهان
کوجا[4] حیسابەن وێنەی تۆ شاهێ
شاهێ جەم جەناب ، حیشمەت پەناهێ
بە وەسوەسەی پوچ نە عەرصەی ئەییام
بزورگ زادەیێ بکەرۆ بەدنام
بەرز بۆ بە ئاڵەم ساز بەدنامێ
دوشمن باوەران[5] پێش شادکامێ

---

(١) دێسانەوە وەڵام دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) لەب کەرد .. تاد (ب) کەرد وێنەی توتی لەب شەکەر ئامێز

(٣) کە بکنۆ جە دەست (ب) ظاهیر بۆ بە دەست .

(٤) کوجا (ب) جە کۆ .

(٥) باوەران (ب) باوەرۆ .

با وجود خۆ من[٦] جه شام تا شەبگیر
ماچم نەکەردەن جه شا هێچ[٧] تەقصیر
بەڵێ ئەی ئەمرە جه شایچ صەریحەن
ئەمر ناپەسەند فرێ[٨] قەبیحەن
پەی چێش ؟ نەتیجەش هەر بەدنامیەن
ڕۆ زەردێی تەمام ، دوڤمەن کامیەن
ئەر ڕاستەن کە[٩] شای فەرخوندە[١٠] ئەختەر
سەودای عەشق من مدۆش[١١] دەرد سەر
تا بە چەندێ وەخت بگێرۆ[١٢] ئارام
خاطرش[١٣] جەم بۆ میاوا[١٤] بە کام
حەیفەن من و[١٥] شا نە عەرصەی ئەییام
بە عەبەث وێمان بکەرمێ بەد نام

(٦) خۆ من (ب) ئێدەن .
(٧) جه شا هێچ (ب) من جه شا .
(٨) فرێ (ب) فرە .
(٩) کە (ب) ئەی .
(١٠) فەرخوندە (ب) موبارەك .
(١١) من مدۆش (ب) تۆ مدۆت .
(١٢) بگێرۆ (ب) بگێرە .
(١٣) خاطرش (ب) خاطرت .
(١٤) میاوا (ب) میـاوی . لەسەر نوسخەی (أ) ئەبێ (میاوۆ) بوایە لە جیاتیی (میاوا) .
(١٥) من و (أ) ئیشەو .

نە عەرصەی دەوران ئەی دنیای دەنی
بویم بە سەر ژان خەڵق ئەرمەنی

من جە لای باتۆ و ئەی پەرستاران
بکەری[16] بە پتۆڵ ناڕەوای شاران

صەلاح هەر ئێدەن خوسرەو لاڵ پۆش
حەرفم جە ڕای لوطف بکەری[17] نە گۆش

فەسخ بیناو بەس[18] ئەی ئیرادە کەر
مەیل بە صەرف جام جورعەی بادە کەر

من جە شەهەنشا هەر ئێدەن ئەرجۆم
جە وڵگەی[19] ئەرمەن نەشۆ ئابڕۆم

نەیۆ پێم کارێ چون نا دروستان
بۆن[20] بە سەر ژان خەڵق[21] ئاتەش پەرستان

سەوگەندم بە شەرط یەك ڕەنگان عەشق
بێ طاقەت مەبەر[22] شای صەنعانی مەشق

---

(١٦) بکەری (ب) بکەرۆ .
(١٧) جە ڕای لوطف بکەری (ب) چون دانەی دوڕ کەری . لەسەر نوسخەی (أ) ئەبێ (بکێری) بوایە لەجیاتی (بکەری) .
(١٨) بینا و بەس (ب) بەین و بەس .
(١٩) وڵگەی (ب) ئۆڵگەی .
(٢٠) بۆن (ب) بیۆن .
(٢١) خەڵق : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٢) مەبەر (ب) نەبۆ .

حەڵوای شیرینم خاص خۆش گەوارەن
غەیر جە شا هەرکەس بنۆشۆ[23] ژارەن
مەعلومەن جە خەڵق کەس لێش[24] نەوەردەن
پەی جەناب شام سەر بە مۆر[25] کەردەن
مەطلەب ئەر جە[26] عیشق من ئازارتەن
سەودای صەفرای[27] دەرد باڵام بارتەن
بە حەڵوای وەصڵم وەش تام[28] وەش بۆ
مکەرۆن ئاخر[29] دەفع صەفرای تۆ
وەر نە بە جەختێ بەور دەریا دڵ
موددەعات جە لام نمەبۆ حاصل

* * * *

(٢٣) بنۆشۆ (ب) منۆشۆ .
(٢٤) لێش (ب) جێش .
(٢٥) مۆر (ب) موهر .
(٢٦) ئەر جە (ب) ئەگەر
(٢٧) سەودای صەفرای (ب) صەفراو سەودای
(٢٨) وەش تام (ب) وەش تامەن .
(٢٩) مکەرۆن ئاخر (ب) ئاخر مکەرۆن .

لابه نمودن خسرو از شیرین
و بی‌دماغ شدن شیرین از خسرو[1]

خوسرەو جە شیرێن شۆخ شیرێن حاڵ
چون نا موافیق[2] شنەفت ئەی هەواڵ[3]

زاناش کە[4] ئەو شۆخ زوڵف بۆ عەنبەرەن
بە دەم موسوڵمان ، بە دڵ کافرەن

دیسان جە عەزرەت[5] چون نەی ناڵاوە
گرتش دامانش ، فرە لاڵاوە

واتش مروەتەن دەوا کەر دەردم
وەسەن حەرف سەرد یا جە داخ مەردم[6]

خاس نیەن چون تۆ سەوڵ سۆسەن خاڵ
پەند بێ مروەت بۆ نەزانۆ بە حاڵ

---

(١) پاژانەوەی خوسرەو لە شیرێن و بێ دماخ بوونی شیرێن لە خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلاٰم دانەوەی خوسرەو بە شیرێن .

(٢) نا موافیق (ب) نا موناسیب .

(٣) هەواڵ (ب) ئەحواڵ .

(٤) زاناش کە (ب) سا زاناش .

(٥) عەزرەت (ب) حەسرەت .

(٦) وەسەن . تاد (ب) حەرف و سەوت وەسەن ، ها جە داخ مەردم .

ئەر پەی وەصڵی تۆ قیبلەگاهێی من
بە[7] جای تەخت و تاج پادشاهێی من

مەویا[8] ، بەی دەستور من جە لای وەطەن
پەی چێش وێڵی مبیم جە وڵگەی[9] گەرمەن

ئەری شەکەر لەب ، شەربەت ڕێزەی ڕاز
شۆخ شیرین ڕەنگ ، نازك غەمزە و ناز

تۆ خۆ والا قەدر ، حەق پێ دادەنی
نەجیب پاکزاد ، بزورگ زادەنی

مەویا[10] نە ڕای من سەعیت بکەردا
ڕەویەی بزورگیت وە ڕا بوەردا

گەر شەرمت نیەن جە پادشاهیم
بتەرسە جە ئاه صوب سەحەرگاهیم

مەکەرەم سوبوکتەر ، چەمێ بکەر لێم[11]
باوان وێران بای بزانە من کێم

(٧) بە (ب) نە .
(٨) مەویا (ب) مەبیا .
(٩) جە ولگە (ب) نە مولك .
(١٠) مەویا (ب) مەبیا .
(١١) ئەم نیوە شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
مەکەرەم بە سەنگ ، ڕەحمێ بکەر لێم
لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتی (لێم) (پێم) بێ .

مەر هەر کەس شیرین عەنبەر بۆ مبۆ
چەنی دۆس وێش وێنەی تۆ مبۆ
مروەتەن ئیمشەو ئیمان و [١٢] دینم
جە باغچەی وەصڵت بکەر گوڵ چینم
غەرەض ئەو خوسرەو[١٣] جەم جای جەم ئەفسەر
لالاّ جە شیرین ئەو شەو تا سەحەر
جە لای ئەو سەرشار دورد بادەی دەرد[١٤]
لاڵە و نزای شا فائیدەش نەکەرد[١٥]
چون جام یاقوت خورشید خاوەر
ڕەخشان کەرد بلور ڕەخشندەی سەحەر[١٦]
خوسرەو جە سەودای ئەو دڵ جە سەنگە
ئەو شۆخ شیرین دیدە سێوەنگە
بێ تاو بێ تەمام قەرارش نەمەند[١٧]
چون شەو چرای شەم دەرونش گڕ سەند[١٨]

---

(١٢) ئیمانو (أ) ئیمانم .

(١٣) ئەو خوسرەو (ب) کە ئەو شای .

(١٤) بادەی دەرد (ب) بادە نۆش .

(١٥) لاڵەو . . تاد (ب) لاڵەو زاریی شا گرد بێ فەرامۆش .

(١٦) ڕەخشان . . تاد (ب) ڕەخشندەتەر کەرد سفیدەی سەحەر .

(١٧) نەمەند (ب) بڕیا .

(١٨) چون . تاد (ب) چون شەو چرای نەفت سەرتا پا گڕیا .

هۆرێزا وه پای شای زەڕڕێن میغفەر[19]
شیرێن گرت ئاغۆش جه گیان شیرێن‌تەر
هەرچەند کەرد[20] ئەو شلۆخ فرێ تار و[21] تۆر
جه دەست خوسرەو بەرنەشێ وه زۆر

* * * *

---

(١٩) میغفەر (ب) ئەفسەر .

(٢٠) کەرد (ب) کە .

(٢١) تار و (ب) کەردش

پاسخ دادن شیرین خسرورا[1]

به توندی واتش یه بێ[2] دەستورەن
یە جە ڕەویەو ڕەسم بزورگی دوورەن
سا خاسەن منیچ چەنی شا بە گەرم
جە ڕوو هۆردەرۆن یەکسەر پەردەی شەرم[3]
هەرچەند شا پەی من دەردش بێ دەوان
بە کام مەزهەبێ بێ شەرمی ڕەوان[4]
عاشق مرادش ، بەور دەریا دڵ ،
بە دەعوا و بە جەنگ[5] نەبۆ حاصڵ
شا دەرکارشەن ئیمشەو بێ ئەندێش
باوەرۆ وە زۆر من وە دەست وێش[6]
کەس دۆستی[7] بە زۆر بە کەس نەکەردەن
ئەر کەردەن ، خوسرەو[8] ، صەرفە نەبەردەن

---

(١) وەڵام دانەوەی شیرین بە خوسرەو .
(٢) بێ (ب) چ
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥) بە دەعوا و بە جەنگ (ب) بە جەنگ و دەعوا .
(٦) باوەرۆ .. تاد (ب) باوەرۆ بە زۆر بە دەس یار وێش .
(٧) دۆستی (ب) دۆسی .
(٨) ئەر کەردەن خوسرەو (ب) ئەگەر کەردەبۆ .

دۆستی ئەو خاسەن جە هەر دوَ سەر بۆ
یەکێ وێنەی شەهد ، ئەو چون شەکەر بۆ[9]
نەك[10] یەکێ شیرین ، یەکێ چون ژار بۆ
دۆستی بەی طەورە بە ژار مار بۆ
بەڵێ مەعلومەن چهان بێ هۆشی
پادشاهێت شی[11] ، بە عیشق مەکۆشی
دەست جە دەوڵەت شاهی هۆردەردەن
دوشمنان تەختت تەصەڕڕوف کەردەن
چێگە چەنی من تورك و تازیتەن
هەر خەیاڵ عەشق نەظەربازیتەن
تۆ جارێ چون شێر غوڕندەی[12] سەرمەست
باوەر تاج و تەخت شاهیی وێت بە دەست
ئەوسا جەو دما شای دارا شکۆ[13]
شروَع کەر بە عەشق نەمامان نۆ[14]
وەر نە یە پەی تۆ عەیبێ عەظیمەن
تەخت خوسرەوی عەهدێ قەدیمەن

---

(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٠) نەك (ب) ئەر .
(١١) شی (ب) کۆن .
(١٢) غوڕندەی (ب) دڕوندەی .
(١٣) شکۆ (ب) نگین .
(١٤) نۆ (ب) چین .

دەخڵەی بە تۆ بۆ[15] ، بەهرام چۆبێن
بستانۆ چەنەت[16] نە ڕۆی سەر زەمێن
فیدات بام لاڵ بۆش موڵك مەدائین
مەواچە پەرچ گۆن ئەی تار تاین
شای صاحێب نامۆس نادیرەی ئەییام
گا دەس بە تێغەن ، گاهێ دەس بە جام
نەك هەر مەیل بە جام بادەی دڵکەش بۆ
گروفتار بە[17] لۆل زوڵف چاو ڕەش بۆ
پادشاهێ و تەخت وەردەرۆ جە دەست[18]
بکێڵۆ نە پەی ڕەندان چاو مەست[19]
بێ دەماخ مەبەر شای فەرەیدوَن[20] فەڕ
بە کێش شاهان تاج و کەمەر زەڕ
شاهێ بەی طەور بۆ[21] نیکۆ بەخت نیەن
زێبندەی تۆمار تاج و تەخت نیەن

* * * *

(١٥) بە تۆ بۆ (ب) بۆ بە شای .
(١٦) چەنەت (ب) چەنەش .
(١٧) بە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٨) پادشاهیو . . تاد (ب) پادشاهێ و موڵك گشت باز دۆ جە دەس .
(١٩) مەست (ب) مەس .
(٢٠) فەرەیدوَن (ب) سکەندەر .
(٢١) بەی طەور بۆ (ب) بەی طەورە .

خشمگین شدن خسرو از شیرین و رفتنش از ارمنستان[1]

خوسرەو دیەی شیرین بەی طەور[2] خرۆشا
تەڵـخ بێ چون بادە بە توندێ جۆشا
خرابتەر جە تورك طایفەی بێ دین
بە غەضەب وستش نە ئەبرۆ صەد چین
ئەبرۆ چون کەمان زۆر[3] شاخ پڕ پەی
بەستەنش سێ سەر بە خیشم پڕ وەی[4]
موژان چون خەدەنـگ بۆ میشك[5] دڵ دۆز
کێشاش نە تەرکەش پەرێی شەڕ بە سۆز
ملەرزا زەمین نە غەضەبناکیش
عەجەب مەند یەکسان ئەو جە بێ باکیش
ئەوێچ بە توندێ خێزا چون ئاتەش
بەست نە قەد وێنەی[6] کەیانێ تەرکەش

---

(١) نۆرە بۆنی خوسرەو لە شیرین و بەجێهێشتنی ئەرمەنستان . ئەم سەرباسە لە دەستنوسەکانی بەردەستماندا نەبو ، بەبۆی پێویستێی شوێنەکە دامانا .
(٢) بەی طەور (ب) بەو طەور .
(٣) زۆر (ب) زۆ .
(٤) بەستەنش .. تاد (ب) کێشا نە تەرکەش سێ سەر پەرێ وەی
(٥) بۆ میشك (ب) پەل میشك .
(٦) وێنەی (أ) تەرکەش .

دیا[7] بە صەد خیشم واتش بە شیرین
دەوڵەتت زیاد زوڵف بۆ عەبیرین

چ خاس شەرط وێت بە جا ئاوەردی
ئاخر یاونات[8] مزبەت بە سەردی

شەرط بۆ من جە قین تیر تانەی تۆ
ئەر گیانم پێش بۆ دەوڵەتخانەی تۆ

هەنی[9] درەنگێ نەتیشتوش[10] تێدا
بە ڕاوبارێچ نەویەروش پێدا[11]

یە[12] وات و دەرلاد چون باد صوب خێز
نیشت چون سەهی سەرو نە پشت شەودێز

نە پشت شەودێز درەخشا[13] چون نور
خرۆشا بە خیشم تەهەمتەن دەستور

وات شیرین سەوگەند بە تاج شاهی
بە جاه و جەلال ذات ئیلاهی

---

(٧) دیا (ب) لوا .
(٨) ئاخر یاونات (ب) یاونات ئاخر .
(٩) هەنی (أ) هەنیچ .
(١٠) نەتیشتوش (أ) نەتیشتو .
(١١) بە ڕاوبارێچ .. تاد (أ) بە ڕاوبارێش نەویەروش پێشدا .
(١٢) یە (ب) ئێد .
(١٣) درەخشا (ب) درەخشان .

به قورس ڕەخشان خورشێد خاوەر
بە خەرقەی تەجرێد عیسا پەیغەمبەر[14]

هێچ پەروام نیەن ڕۆی مەیدان[15] و هەی
جە شۆڵەی ئاهیر ، جە[16] دەریای بێ پەی

جە ڕۆی هەیجا[17] شێر ، چون پیل مەستم
دوشمن عاجزەن جە حەربەی دەستم

من یە عەشق تۆ زەبونم کەردەن
پادشاهی و تەخت جە یادم بەردەن

پەی چێش ؟ نەتیجەی عەشقت[18] بێ درێغ
صەد چون قوللەی قاف ماوەرۆ[19] جە بێخ

خەدەنگ غەمزەی وەنەوشە خاڵان
حەربەی نیم نیگای نازک نەوهاڵان

ئەر بگنۆ وە سەخت[20] کۆی سەنگ[21] خارا
مکەرۆش بە[22] گەرد وە بێ مدارا

---

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٥) مەیدان (ب) مەی .
(١٦) جە (ب) نە .
(١٧) هەیجا (ب) هەیجای .
(١٨) عەشقت (ب) عەشق .
(١٩) ماوەرۆ (ب) ماوەرۆن .
(٢٠) سەخت (ب) سەنگ .
(٢١) سەنگ (ب) سەخت .
(٢٢) بە (ب) وە .

ئیسه سەودای تۆ بیەن دوچارم
زیندەگیی بەی طەور بیەن بە ژارم[٢٣]

ماچیی کۆن شاهیی ، کۆن تاج و تەختت ؟
کۆن گەنج و ئەسباب ، کۆن زەڕڕین بەختت ؟

عەشق تۆ بەی طەور بەردەن شنەختم
بێزار جە شاهیی ، جە تاج و تەختم

وەر نە نە دەوران هەرصەی هەفت کیشوەر
نمەیلام نە[٢٤] چەم دارا و ئەسکەندەر

عەشق تۆ وستەن ، شیرین ، من[٢٥] جە تەخت
هەم تۆ مدەی لێم تیر و[٢٦] تانەی سەخت

سا یە خاست کەرد شای سۆسەن خاڵان
سالار سەرکێش نازك نەوهاڵان

بێ گونە و تەقصیر کەردیی مەعذوورم
بە دڵگیریی دای ئاخر[٢٧] دەستوورم

---

(٢٣) زیندەگیی تاد (ب) زیندەگیم بیەن بە ژار مارم .

(٢٤) نە (ب) وە .

(٢٥) وستەن ، شیرین ، من (ب) شیرین من وستەن .

(٢٦) مدەی لێم تیر و (ب) لێم مدەی تیر .

(٢٧) ئاخر (ب) بەی نەور .

من[٢٨] یا ڕاهی بێم ، تۆ[٢٩] بنێش وه شاد
ئەك حەلاڵ كەر[٣٠] ، سا دەوڵەت زیاد

* * * *

(٢٨) من (أ) خوێب .
(٢٩) تۆ (أ) بۆ .
(٣٠) حەلاڵ كەر (أ) كەرد حەلاڵ .

رفتن خسرو بولایت روم
و آوردن لشکر رومی
بر سر بهرام چوبین[1]

ئید وات چون نەسیم سەرو سوبوك خێز
ئاوەرد نە پەرواز هەر ئەو شەو شەودێز

دەروون پڕ جە خیشم چون شێر زامدار
ڕۆش کرد نە ولات فەرخوندەی خوندکار

خوسرەو لاڵ پڵاش خەجستە ئەختەر
وەختێ کە ڕۆش کەرد نە موڵك قەیصەر

بە دەیر بەعضێ ڕاهیبان کەفت ڕاش
کەفتن چون سایە کەفت نە خاکپاش

ئەختەر شناس بێن دانای دیارێ
کردن پەی خوسرەو ئەختەر[2] شومارێ

موشتەلغ دان پێش بەختت یاوەرەن
ستارەی تاڵەت سەعد ئەکبەرەن

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ولاتی ڕۆم و هێنانی لەشکری ڕۆم بۆسەر بارام چۆبین .

(٢) ئەختەر (أ) کەوکەب .

چونکە ستارەی سەعدێ چەنێتەن[٣]
بە هەر کۆ مشێ ئامەدەنێتەن

خوسرەو جەی مژدە شکاوا چون گوڵ
طەی کەرد وڵـگەی[٤] ڕۆم مەنزڵ بە مەنزڵ

بێ تاج و تۆمار جە خۆف ڕەهزەن[٥]
تا کەرد جە[٦] سەرحەد ئەستەمۆڵ وەطەن

ئاخر کە ئەحواڵ ئەو فەڕڕوخ ئەختەر
یاوا بە جەناب جەم قەدر قەیصەر

چون زاناش بزورگە ، صاحێب ئەفسەرەن
کەیخوسرەو سەریر ، ڕەوشەن گەوهەرەن

خێزا ئەو جەمشێد نادیرەی ئافاق
کەردش ئیستیقباڵ بە صەد[٧] طومطوراق

جە ڕوی[٨] بزورگێ ئابڕۆ شنەخت
ئاوەردش جە لای[٩] وێش نیاش نە تەخت

---

(٣) چونکە .. تاد (ب) سەعێد ستارێ چون تۆ چەنێتەن ·
(٤) وڵـگەی (ب) خاک .
(٥) بێ تاج و ..تاد (أ) بە تاج و تۆمار بێ خۆف ڕازەن ·
(٦) جە (أ) بە .
(٧) صەد (ب) چەند .
(٨) ڕوی (ب) ڕای ·
(٩) جە لای (ب) بە جای .

قەیصەر شەهەنشای فەڵەك ئاشیان
سوڵطان جەم قەدر ، قەضا تەوئەمان[10]

دیسان جە ڕۆی لوطف[11] جە باب خوسرەو
طەڵەب کەرد وەزیر ئەعظەمش یەك شەو[12]

فەرماش بە دەستور شاهان ڕۆستی
بکەرۆ[13] پەرلی پەرویز عوروستی

وەزیر ئەعظەم بە ئەمر قەیصەر
پەی سور خوسرەو چل ڕۆ زیاتەر

ناڵەی نەی و دەف[14] ، صەدای کوس بەرز
یاونا بە سەقف چەرخ چینــی طەرز

جە[15] پەردەی عیصمەت پێش (مەریەم) نامێ
عەفیفەی دەوران سەمەن ڕوخ سامێ

بەخشا بە خوسرەو جە ڕای سەروەرێ
قیران هەم بێن زوهرە و موشتەرێ[16]

---

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١١) دیسان جە ڕوی لوطف (ب) جە ڕای بزورگــی .
(١٢) ئەعظەمش یەك شەو (ب) ئەعظەم هەر ئەو شەو .
(١٣) بکەرۆ (ب) کەردشان .
(١٤) نەی و دەف (أ) نای زەڕین .
(١٥) جە (ب) نە .
(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جه دمای خەیلێ[17] وەخت ئەو فەڕڕوخ تەبار
طەڵەب کەرد قۆشەن بێ حەد جه خوندکار
قەیصەر جه ڕای لوطف سوپای پڕ گەزەند
جه (یەنگیی چەریی) و (سارۆچه) و (سەکوەند)
دوَ پەنجا هەزار تەدارەك کەردش
بە دەست خوسرەو هورمز سپەردش

* * * *

(١٧) خەیلێ (ب) چەند .

جنگ کردن خسرو با بهرام چوبین و گریختن بهرام از سپاه خسرو[1]

ئەرباب تەئریخ بە خامەی میشکێن
پەی جەنگ خوسرەو بەهرام چۆبێن

خاستەر جە بۆی ناف وەڵەدەی ساوا
غونچەی ئەی کیتاب چون گوڵ شکاوا

خوسرەو چەنێ ئەو سوپای نەی بە دۆش[2]
ئەو دەریای بێ پەی[3] بەحر قولزوم جۆش
سەدای کۆس جەنگ[4] تۆس نەوزەمێ طەرز
نە سارا و سەرحەد ئۆڵکەی وێش کەرد بەرز

دەر لەحظە یاوا بە بەهرام خەبەر
ئاتەش ئەفشان بێ جە قین چون ئەژدەر

---

(۱) شەڕکردنی خوسرەو لەگەڵ بارام چۆبێن و هەڵاتنی بارام لەناو سوپای خوسرەو .

(۲) نەی بە دۆش (أ) بێ ئەندێش .

(۳) بێ پەی (أ) شەنگەرف .

(٤) کۆس جەنگ (أ) کۆس و چەنگ .

ئای زەڕڕین جەنگێ[٥] گاوەرد بە خورۆش
جەم کەرد بە تەعجیل سوپای جەیحوون جۆش[٦]

سوار بێ بە جەخت قەطرە دا بە دەو
تا یاوا بە جەیش پڕ طەیش خوسرەو

جە هەردوو سوپا گۆردوی خەشمگین
لەرزا جە هەیبەت هەفت طەبەق زەمین[٧]

جە گورداں خورۆش هێ هێ[٨] هۆڕێزا
مەیدان نەبەرد مەحشەر مبێزا[٩]

جە بریقەی شمشێر ، بریقەی سەر نەی
جە شاخ کەمان زۆر شاخ پڕ پەی[١٠]

جە ضەرب گۆپاڵ سەنگ بە یەکدا هەڕ
جە قاریمەی سەخت کوشندەی شەش پەڕ

نەهەنگ جە دەریا مەگورێزا بە تاو
چون مۆم بە ئاهیر سەنگ مبێ بە گاو

جە هەردوو جانیب مەعرەکەی نەبەرد
نە ڕۆی چەرخ چەتر سیمابێ ویەرد

---

(٥) ئای زەڕڕین جەنگ (أ) ئای زەڕڕین و چەنگ .
(٦) جەیحوون جۆش (أ) جەیحوون نۆش .
(٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٨) هێ هێ (أ) هۆ هۆ .
(٩) مەیدان .. تاد (أ) مەیدان مەعرەکە ڕۆی ڕۆشن بێزا .
(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

کێشاشان نە چەم[۱۱] سوپای ڕۆم و ڕۆس
صەف وێنەی شەطرەنج عاج و ئابەنوس[۱۲]
پۆشاشان خەفتان پۆس کەرگەدەنگ[۱۳]
بەو کەوکەبەی[۱٤] بەرز چون دێبای فەرەنگ[۱٥]
جە ڕۆمێ میغفەر جەوهەر سێ تەمام[۱٦]
نیاشان نە فەرق وێنەی سێم جام
جە مەعرەکەی کێن[۱۷] پڕ سام سەنگێ
پەی گەرمێی نەبەرد گوردان جەنگێ
خاستەر[۱۸] جە ڕۆی ڕەزم دارا و ئەسکەندەر
کێشاشان بەیداخ ئەژدەها پەیکەر
بەرز بێ بەی دەستور[۱۹] نائیرەی پەیکار
عێزا جە ناڵ مەرکەب پرشەی نار

(۱۱) نە چەم (ب) خەفتان .

(۱۲) عاج و ئابەنوس : لە هەردوو نوسخەکەدا نوسرابو (عاج ئابەنوس) ، ئێمە خۆمان (و)ە کەمان بۆ دانا .

(۱۳) کەرگەدەنگ (أ) کەرگەدەن .

(۱٤) بەو کەوکەبەی (أ) موکەوکەب . دیارە هەڵەیە و ڕاستەکەی (بەو کەوکەب)ە .

(۱٥) فەرەنگ (أ) خرتەن .

(۱٦) جە ڕۆمێ . تاد (ب) جە ڕوی میغفەردا جەوهەرێ تەمام .

(۱۷) کێن (ب) ڕەزم .

(۱۸) خاستەر (ب) خۆشتەر

(۱۹) بەی دەستور (ب) بەو دەستور .

پەیدا کەرد[٢٠] ناڵەی کەڕەنا و شەیپوور
زەلزەلەی عەظیم (ینفخ في الصور)
جە پڕۆڵای پەیکان کۆی خارا شکاف
ملەرزا هوژەبر چون تۆڵ بەر[٢١] تاف
تەبەرزین جە زوور شێران نامێ
شەق مکەرد[٢٢] کاسەی سەر وێنەی[٢٣] شامێ
لەب[٢٤] زام جە تیغ ئەڵماس قاتڵ
تەبەسسوم مکەرد وێنەی غونچەی گوڵ
ڕێزەی خوون جە سەنگ سوپای پیل ئەفگەن
مبێزا عەقیق قرمزێی یەمەن
مەودای سەرسەنان پەردەی[٢٥] تۆپاڵ ڕەش
مویەرد[٢٦] جە سینەی شێران سەرکەش
شمشێر چون ئەبرۆی ڕەند سەوز کڵاف
فەرق هوژەبران مشکاوا تا ناف

---

(٢٠) پەیدا کەرد (أ) بلند بێ .
(٢١) بەر (أ) سەر .
(٢٢) مکەرد (أ) کەرد .
(٢٣) وێنەی (أ) بە وێنەی
(٢٤) لەب (أ) لێو .
(٢٥) پەردەی (ب) نێزەی .
(٢٦) مویەرد (ب) ویەرد .

سەمەند باد پا نە[٢٧] مەیدان کێین
غەرق بێ نە[٢٨] هۆندا تا بە نمەد زێین
خەدەنگ چون موژەی شۆخ مەهوەشان
مویەرد جە صندوق سینەی سەرکەشان[٢٩]
حەربەی خوسرەوی چون ئەبرۆی دڵبەر
جەرگ جەرگەی خەصم[٣٠] مکەرد دو پەیکەر
قەطرەی خوێن جە زام[٣١] قەدارەی قاتڵ
مدرەوشا نە رۆی خار و خەس چون گوڵ
زێڕەی زامداران خەستەی خاطر[٣٢] تەنگ
وێنەی ناڵەی نەی مشق وە فرسەنگ[٣٣]
زایلەی[٣٤] زەرازێل ، زڕەی زەنگ زمڕ
مکەرد نە[٣٥] گەردوون گۆش کەیوان کڕ
جە گەرد سەمەند سواران کێین
نیشت نە رۆی هەوا یەک طەبەق زەمین[٣٦]

(٢٧) و (٢٨) نە (ب) جە .
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٠) خەصم (ب) جەم .
(٣١) زام (ب) زەخم .
(٣٢) خاطر (ب) خەطەر . دیارە هەڵەی نوسیارە .
(٣٣) مشق وە فرسەنگ (ب) منشت نە فرسەنگە . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتی (منشت) (منیشت) بێ .
(٣٤) زایلەی (ب) زێلەو .
(٣٥) نە (ب) جە .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

جه هەردوێ جانیب کۆشش کەردن سەخت
سەر ڕێزا نە خاك چون وەڵـك درەخت

سەیل هۆن جه دەشت مەعرەکەی نەبەرد
سەر وێنەی کەدوێ سەرنیگۆن مکەرد

جه صاعیقەی سەخت ئاتەش ئەنگێزا
جه جۆش و خورۆش قیامەت خێزا

حەکیم حاذیق عیلم حیکمەت دان
ئەرەستۆ دەستۆر ، ئەفلاتۆن نیشان

پەی ساعەت سەخت فەرخوندەی پڕ خەیر
قورص ئوستورلاب هەر ڕۆ[37] مکەرد سەیر

سا کە نەظەر کەرد هەرتا کە تاوا
دیش ساعەت سەعد موبارەك یاوا

عەرض کەرد[38] بە خوسرەو بەختت یاوەرەن
زوێ کەر ستارەت سەعد[39] ئەکبەرەن

باوەر[40] بە سوپای سەنگۆی خەصم شۆم
بێ خڵاف و بێ باك[41] چون صەرصەر هوجۆم

---

(٣٧) هەر ڕۆ (ب) هەردەم .
(٣٨) عەرض کەرد (أ) وانش .
(٣٩) ستارەت سەعد (أ) ساعەت حەج .
(٤٠) باوەر (ب) یاوا .
(٤١) بێ باك (ب) بێ بێم .

خوسرەو ئێد شنەفت بە لەشکر هەی کەرد
هەڵمەت چون هوژەبر بە ڕۆی[٤٢] دوشمەن بەرد
ئاخر کە پەروێن سوپای بەهرامی
جە نەیرۆی نەبەرد خوسرەو نامی
چون (بنات النعش) نە ڕۆی سەرزەمین
بە خەستە و زامدار پەراگندە بین
شکست وەرد سوپای خەصم جیهان سۆز
خوسرەو فرصەت بەرد بە فەڕ[٤٣] فەیرۆز
بەهرام وێنەی گۆر وەحشی گورێزا
هەرتا کە پاش گرت بە وێش[٤٤] ستێزا
بەڵێ پێرە چەرخ[٤٥] بەکام[٤٦] کارشەن
داناپان حەیران جە کردارشەن
مەنشوورەن نە دەور بە[٤٧] بێ مەجازی
عەجایب مدۆ ئادەمی بازی
ئەووەڵ پێش مدۆ پادشاهی و گەنج
ئاخر مکەرۆش جە گشت ئەبلەه ڕەنج

---

(٤٢) بە ڕۆی (ب) پەری .
(٤٣) فەڕ (ب) فەڕ و
(٤٤) بە وێش (أ) پەی وێش .
(٤٥) پێرە چەرخ (ب) چەرخ چەپ .
(٤٦) کام (ب) هەر .
(٤٧) بە (ب) پەی .

بەڵێ عەطا بەخش گەنج بە کۆ بەڵێ
بەڵێ شەرط و شۆن تان و پۆ بەڵێ
چ خاس شەرط و بەین دڵ پەسەندتەن(٤٨)
چ خاس دادەی خاس(٤٩) بێ گەزەندتەن(٥٠)
دەواچەی کەج گەرد کار پێچەوانە
بێ صەفای کەم شەرط شۆم زەمانە(٥١)
کێت دڵ وەش نەکرد بە یەك ئیحسانێ
ئاخر نەکردت(٥٢) موحتاج بە نانێ
ئاوازەی ئیحسان بەخشندەگێی تۆ
بەرزەن نە عەرصەی ئەی دنیای بێ پۆ
بەڵێ سا پەی کەس بەدگۆی(٥٣) ستەمگەر
جە کۆڵ(٥٤) مگێرۆ نەبۆ تا سەر
بەهرامت گەووەڵ نشانا بە تەخت
خۆ دیت کە(٥٥) ئاخر چۆنت کەرد(٥٦) شنەخت

---

(٤٨) دڵ پەسەندتەن (ب) دڵ پەسەندشەن .
(٤٩) خاس (ب) گەنج .
(٥٠) بێ گەزەندتەن (ب) بێ گەزەندشەن .
(٥١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٥٢) ئاخر نەکردت (أ) کێت ئاخر نەکرد .
(٥٣) بەدگۆی (ب) بێ بۆی .
(٥٤) کۆڵ (ب) کەل .
(٥٥) کە (ب) جە .
(٥٦) کەرد (ب) بەرد .

چونکە بێ پۆیقت بەردەن تۆ[٥٧] جە گشت
لەوچە[٥٨] کەسێوەن پێت بوینۆ پشت

* * * *

(٥٧) بەردەن تۆ (ب) تۆ بەردمل .
(٥٨) لەوچە (ب) لەوچەر .

نشستن خسرو دوباره بر تخت شاهی و تعمیر ولایت کردن و غم شیرین خوردن[1]

ئەختەر شناسان دانای دڵ پەزیر
ئەصحاب نجوم ئەرەستوو نەظیر

چون قورص قەمەر ، چون دانەی یاقوت
خێزا و شی نە بورج فەڕ ئەنگێز حوت

جە نورش زوهرە و ستارەی بەرجیس
بەخشا شەوق جە فەرق[2] (..........)[3]

عەطارید جە خەط جەوزای بێ دریغ
جە ئەووەڵ کەردش تەماشای میژریغ

ئاخر[4] چون مانگ نیشت نە بورج ماهی[5]
پەرویز نیشت نە تەخت فەڕ بەخش شاهی[6]

---

(١) دیسانەوە دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی و ئاوەدان کردنەوەی وڵات و خەم خواردن بۆ شیرین .
(٢) جە فەرق (ب) خۆر .
(٣) جێگەی ئەم نوختانەمان لە هیچ کام لە دەستنوسەکانا بۆ نەخوێنرایەوە .
(٤) ئاخر (أ) خوسرەو .
(٥) ماهی (أ) شاهی .
(٦) نیوەی دوهەمی ئەم شیعرە و شیعری پاشەوە و نیوەی یەکەمی شیعری پاشتر لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هەر طەرەف شاهان دەور زەمانە
ژەندن بە نامش كۆس شاهانە

جە شەرق تا بە غەرب ، جە مەه تا ماهێ
قوبۆڵش كەردن[7] بە پادشاهێ

چون مەملەكەت گرت نیظام[8] بە نامش
وێنەی ئەسكەندەر سەنگێ بێ سامش

تەختێ تەعمیر كەرد نە ڕۆی عەرصەی خاك[9]
بەرزتەر جە پایەی پەروێن ئەفلاك[10]

چەنێ دانەی لاڵ لۆلۆی جیهان تاب
مدرەوشا خاستەر جە قورص ئافتاب

جە نەقش نگێن سەعادەتمەندش[11]
جە عەدڵ و جە داد دانا پەسەندش[12]

كاففەی خەڵق شاناز[13] فاریغ ژەندن
خوطبەی خوسرەوێ بە نامش وەندن

---

(٧) قوبۆڵش كەردن (أ) قوبۆڵ كەردشان .

(٨) نیظام (ب) نەظم .

(٩) خاك (ب) دەور .

(١٠) بەرزتەر .. تاد (ب) بەرزتەر جە ئەفلاك ، جە پایەی ڕۆی هەور .

(١١) سەعادەتمەندش (ب) سەعادەتمەندێش .

(١٢) پەسەندش (ب) پەسەندێش .

(١٣) شاناز (ب) تەهڵ .

وەختێ فەرزوخ بێ بە ئەو[١٤] تەخت و تاج
باز غەمزەی شیرێن ئاماش بە تاراج
گەرمێی سەفرای عەشق ئەو مای قەسەب پۆش
مەغز طاقەتش هەم ئاومرد بە جۆش
بە غەیر جە شیرێن رشتەی ئیلاهێ
بێزار بێ جە تاج[١٥] ، جە تەخت[١٦] شاهێ
جە شەرم[١٧] مەریەم شای پەرێ پەیکەر
عەفیفەی دەوران ، کناچەی[١٨] قەیسەر
مەگرێا چون شەم هەر سوب تا ئێوار[١٩]
دەرد وێش بە کەس نەکەرد ئیظهار
ئەر سەد[٢٠] نای زەرێن[٢١] خوسرەوێ مژەند
شمشێر نە رۆی هەور بە مەردێ مشەند
جە دووریێ شیرێن دەردش بێ کارێ
بێزاریێ مواست[٢٢] جە شەهریارێ

---

(١٤) بە ئەو (ب) ئەو بە .
(١٥) تاج (ب) تەخت .
(١٦) تەخت (ب) تاج .
(١٧) شەرم (ب) خۆف .
(١٨) کناچەی (ب) فرزەند .
(١٩) هەر سوب تا ئێوار (ب) رۆ هەر تا ئێوار .
(٢٠) ئەر سەد (ب) هەرچەند .
(٢١) زەرێن (ب) بولەند .
(٢٢) بێزاریێ مواست (أ) بە زارێ موات .

جه ذایقەش جام بادەی بۆ سونبوڵ
بەتەر بی جه ژار کوشندەی تاڵ

نەغمەی ساز و چەنگ چەنگی[23]ی خۆش ئاهەنگ
چمان نە ژێفەی جەرگش موست چەنگ
گا گا چون نەغمەی[24] ناقوس مناڵا
گا گا چون خەستەی زامدار مڵاڵا[25]
گا موات بە دڵ پەرێ[26] گومڕاهی
عاشقی خاسەن یا پادشاهی
عاشقی و شاهی هەی دڵەی پڕ خەم
پەی کەس نە دەوران نەدران وە هەم

بەڵێ پەی شیرین شاهیم بێ ذەوقەن
جه لام تاج و تەخت چون پارچەی[27] تەوقەن

ئەر بدان بە من[28] بە دانای داوەر
هەر تایێ[29] جه زوڵف شیرین دڵبەر

---

(٢٣) چەنگی (أ) جەنگی.
(٢٤) نەغمەی (ب) صەدای .
(٢٥) مڵاڵا (ب) مناڵا .
(٢٦) پەرێ (ب) پەی چی .
(٢٧) پارچەی (ب) پایەی .
(٢٨) بدان بە من (ب) بدەن پەنەم .
(٢٩) هەر تایێ (ب) یەك تایێ .

مۆیەرۆن جە تەخت پادشاهی ویم

با بکەران مەنع ، خراب واچان پیم

بە وەصف شیرین[30] شای کەمەر لاڵان

مشق بە فامدا ، مکەرد خەیاڵان

موات کۆن شیرین باڵا تۆڵ نەی

هەر شەو جە لەبان پیم بنۆشۆ[31] مەی

ئەز کۆن ئەو بەزم بیساط ڕەنگین

کۆن ئەو خاڵ خاسان جام جەم جەمین

شەوان چەنیشان شەربەت موەردم

تا صوب چەنیشان بازی مکەردم

کۆن ئەو سواری و ئەو صەفا و ئەو سەیر

ئەو شکار کۆر ، ئاهوی وەحش و طەیر

ئەو چەوگان بازیی ڕەندان زوڵف شۆڕ

ئەو شێخەی شاهین ، ئەو نەچیر بۆڕ

وەی من هامڕازیی ئەو سۆسەن خاڵان

یا لێم بی بە[32] خاو ویەردەی ساڵان

ئیسە ئەر صەد تاج شەهریاریمەن

من هەر پەی شیرین شێن و زاریمەن

---

(٣٠) شیرین (أ) شاهی .

(٣١) بنۆشۆ (ب) منۆشا .

(٣٢) بە (ب) وە .

جەی گشت نازاران زوڵف بۆ عەبیرتن[٣٣]
کەس دیار نیەن بە وێنەی شیرتن

شەڵڵا کەس چون من مەینەت بار نەبۆ
بێ یار و بێ دۆس[٣٤] ، بێ دڵدار نەبۆ

شەهەنشا بەی طەور خەیاڵان مکەرد[٣٥]
پەیوەست مکێشا هەناسان سەرد[٣٦]

ئاخر وات بە وێش وەس کەر خەیاڵان
وەس بە پۆچ شادیی وێت دەر بە تاڵان

هەر کەس نەی[٣٧] دنیا دەور بە کامشەن
چون جەمشید جەم مەی نە جامشەن

هەرتا کە زیندەن یار چەنیش یارەن
پەیش مبۆ بە گوڵ ئەر صەد کە خارەن[٣٨]

خۆ بێ دەوڵەت نیت دێوانەی کەم فام
جە[٣٩] عەرصەی دەوران نەیاوی بە کام

---

(٣٣) زوڵف بۆ عەبیرتن (أ) زوڵفان عەنبەرتن .
(٣٤) بێ دۆس (ب) دڵسۆز .
(٣٥) خەیاڵان مکەرد (أ) مکەرد خەیالان .
(٣٦) پەیوەست . . تاد (أ) شادیی و عەیش و ذەوق مدا بە تالان .
(٣٧) نەی (ب) جەی .
(٣٨) ئەر صەد کە خارەن (أ) ئەر سەنگ خارەن .
(٣٩) جە (ب) نە .

پەی چێش ؟ بێ دەوڵەت دایم خوار مبۆ
دۆسش ئەر صەدەن[40] لێش بێزار مبۆ

ئیسە تۆ شوکر[41] دەوڵەت ڕامتەن
کام[42] ڕەوانیی دەور بە کامتەن

دا بواچە پێم دەوڵەت چون مبۆ
گەرێ بێ مروەت جە شاهێ ئەو کۆ

چون بەی طەور دەوڵەت ئامبارتەن[43]
ستارەت سەعدەن[44] ، فەڵەك یارتەن

ئاخر مگێڵۆ دەوران بە کامت
شیرین هەم دیتسان مگنۆ بە دامت

شەهەنشا بەی طەور وێش دا دەلاڵەت
دەمێ ساکن بێ گێلیا جە[45] حاڵەت

پێکا بە ئیخلاص بەور بەهمەن ڕەنگ
بە (حبل للتین) صەبر و طاقەت چەنگ

---

(٤٠) صەدەن (ب) صەد بۆ .

(٤١) شوکر (ب) صەد شوکر .

(٤٢) کام (ب) کامە .

(٤٣) ئامبارتەن (ب) ئامیارتەن .

(٤٤) ستارەت سەعدەن (أ) سەعدەن ستارەت .

(٤٥) جە (أ) بە .

فەرماش هەر بە صەبر خاطر مبۆ شاد
فرلی کەس بە صەبر یاوان[٤٦] بە مراد

* * * *

(٤٦) یاوان (أ) یاوا .

زاری کردن شیرین از فراق خسرو[1]

جه سوخەن سەنجان دانای دڵ نەواز
بەی طەور بۆ مەذکوور مەضموون ئەی ڕاز
چون ئەو چەم قەطران تەڵای دوگمە قەو[2]
دوڕ کەفت جە خورشێد ڕوخسار خوسرەو

ئاتەش پارەی ئاه دەروونش جە دەرد
نە پای چەرخ چەتر ئاتەش باری[3] کەرد
جە بادام تەڕ ئەو جە[4] بێ تابی
ڕێزا بە گوڵدا[5] ئەسر عەننابی
چون خەستەی زامدار گیان بە لەب یاوا
دەست و پا مشەند سوب تا خوڵراوا
جە بێطاقەتیی دووریی ڕوی[6] خوسرەو
بە شەو تا بە ڕۆ ، بە ڕۆ تا بە شەو

---

(١) گریان و زاری کردنی شیرین لە دووریی خوسرەو .
(٢) تەلای دوگمە قەو (ب) دوگمە تەلا قەو .
(٣) ئاتەش باری (ب) ئاتەش بازی .
(٤) ئەو جە (ب) جە ڕای .
(٥) گوڵدا (ب) گوڵزار .
(٦) دووریی ڕوی (أ) وێردەنیی .

عەرەق چون قەطرەی عەنبەر بۆی گولاْو
مڕێزا بە بۆم گوڵ دەستەی ئافتاو[٧]
کڵاوچەی سەمۆر هەوا دا جە سەر
بەر ئاوەرد نە گۆش گۆشوارەی گەوهەر
مەحلۆل کەردەوە زوڵف بۆ گولاْو
پەخش کەرد بە ڕۆدا چون خەیاطەی خاو[٨]
کەند جە بەر[٩] زەڕبەفت دێبای ئەرمەنی
پۆشا نیم تەنەی سادەی سۆسەنی
چنێن وست بە ئەبرۆ بەو نازەنینی
مەڕد[١٠] بە زەمینْدا پیاڵەی چینی
سوراحی چون مەی پڕ یاقوت زەرد
داش بە ڕوی سەنـگدا[١١] ، ڕێزە ڕێزەش کەرد
وات ئەر بنۆشۆن[١٢] بێ شای جەم شکۆ
جام بادەی ناب بە قورقوشم بۆ
بە خار هیجران خوسرەو بێ دڵ ڕێش
پەشێو بێ جە خەم وێنەی زوڵف وێش

(٧) مڕێزا .. تاد (ب) پەخش بێ بە ڕۆشدا چون عەطر گولاْو .
(٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(٩) جە بەر (ب) جە وەر .
(١٠) مەڕد (ب) داش .
(١١) ڕوی سەنـگدا (أ) زەمینْدا .
(١٢) بنۆشۆن (ب) مەی نۆشۆن .

جه دیده‌ی پڕ ئه‌سر[۱۳] هه‌ر شه‌و تا سه‌حه‌ر
به‌حر دامانش پڕ بی جه گه‌وهه‌ر
گا خڵتان مبێ نه ڕۆی[۱٤] خاك سه‌رمه‌ست[۱٥]
گا مکه‌ست جه داخ پشت په‌نجه‌ی ده‌ست
له‌ب خوشك مه‌ینه‌ت ، زوان لاڵ و له‌نگ
بۆده‌نگ چون نه‌قشێ[۱٦] کنیابۆ جه سه‌نگ
وه‌ختێ دمرۆنش جه خه‌م مدا جۆش
په‌ی دوڕێ په‌روێز لاڵ به‌خش[۱٧] لاڵ پۆش
هۆرمکه‌ند خاڵان ماوێ پڕ جه‌لا[۱٨]
چون فه‌یرۆزه‌ی صاف نه قورص ته‌لاّ[۱٩]
جه جام نه‌رکس گوڵ باغچه‌ی ڕوخسار
ڕه‌نگینته‌ر مکه‌رد جه لاله‌ی وه‌هار
په‌ند که‌رد به سه‌ردا خاك به خاطر ته‌نگ
ئاینه‌ی حوسنش گیڵیا[۲۰] جه ڕه‌نگ

---

(۱۳) ئه‌سر (ب) شۆر .
(۱٤) نه ڕۆی (ب) وێنه‌ی .
(۱٥) سه‌رمه‌ست (ب) په‌ست .
(۱٦) بۆ ده‌نگ چون نه‌قشێ (أ) بۆ ده‌نگ بی چون نه‌قش .
(۱٧) لاڵ به‌خش (ب) مه‌ی نۆش .
(۱٨) جه‌لا (ب) جه‌لێ .
(۱٩) ته‌لاّ (ب) عه‌لێ .
(۲۰) گیڵیا (ب) مگیڵیا .

ئەسباب ذەوقش خەم بە خارەت[٢١] بەرد
پێش نەمەند شادێ غەیر جە گاه سەرد
دوٚدێ هەناسەش چون حەڵقەی کەمەند
پای چەرخ گەردوٚن گەردان کرد نە بەند
مکرەوا و موات هەی بەخت نا مەرد[٢٢]
شەرمەندەی حەق[٢٣] پای عەجەب کارێت کەرد[٢٤]
دەوڵەتێ جەیوەر ئاوات موەستم
بەرکەردی بە مفت ئاخر نە دەستم[٢٥]
دیت کە گیان مدای تۆ جە ڕەنجەدا
ئاخر کە پات شێ تۆ بە گەنجەدا

---

(٢١) خارەت (ب) غارەت .

(٢٢) لە نوسخەی (أ)دا لە دوای ئەم نیوە شیعرەوە ئەم نیوە شیعرەی خوارەوە هەیە کە جارێکی کەش لە پێشترەوە هەبوو .

پێش نەمەند شادێ غەیر جە ئاه سەرد

(٢٣) حەق (ب) خەڵق .

(٢٤) لە نوسخەی (أ)دا لەپاش ئەم نیوە شیعرەشەوە ئەم نیوە شیعرەی خوارەوە هەیە :

چون بێ مروەت بێ هەناسەم بێ سەرد

ئێمە لەبەر دوبارە بوونەوەی نیوە شیعری یەکەم ، ئەم شیعرەی نوسخەی (أ)مان نەخستە چوار چێوەی ئەسڵەکەوە .

(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :

دەوڵەت جەی وەرنەر بە ئاوات وەستم
بەرم کەرد بە مفت ئاخر نە دەستم

کۆر بای نەزانای چون قەدر ئەو گەنج
بەرشێ نە دەستت تێشێ[٢٦] ئەبلە ڕەنج
ڕا بە سەرچەشمەی زیندەگی بەردی
چون تاڵەت شوم بی[٢٧] چەنەش نەوەردی
بەی دەستوور چەندێ شیرین دڵ ڕێش
مکەرد[٢٨] شیکایەت چەنێ بەخت وێش
دەمێ کەرد خەیاڵ ئەو شای شەکەر ڕێز
بنێشۆ نە پشت گوڵ گۆن باد بێز[٢٩]
جە هەر کۆگە بۆ بە دەوان دەو
وێش[٣٠] بیاونۆ بە سایەی خوسرەو
ئاخر ئەو ئاهوی چەرێدەی سونبوڵ
بە تەدبیر عەقڵ ڕەوشەن ڕای کامڵ
موناسب نەدی کێشا ئاه سەرد
فەسخ ئەو خەیاڵ ئەو ئیرادە کەرد
سا سەودای خوسرەو مدا ستێزەش
چون مەشعەل نەفت بەرز بێ بڵێسەش[٣١]

---

(٢٦) تێشێ (أ) شێت .
(٢٧) تاڵەت شوم بی (ب) صەبرت نەوی .
(٢٨) مکەرد (أ) کەردش .
(٢٩) بادبێز (ب) شەودێز .
(٣٠) وێش (ب) ئەو وێش .
(٣١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هۆرێزا سەرسام سەرگەشتە و دڵ ڕێش
شکات بەرد وە لای باتۆی عەممەی وێش

وات پەروێز ئیمشەو چون باد پەرواز کەرد
بە ئۆڵگەی وێشان دیسان تەشریف بەرد(٣٢)

جەی سەبەب بە تێغ خەم پارەن جەرگم
قەطرانەن بە زۆخ چون زوڵفم(٣٣)، بەرگم

باوان وێران بام ها(٣٤) جە داخ مەردم
واچە چۆن مبۆ عیلاج دەردم

وەختێ بە باتۆ ئەی خەبەر یاوا
چمان بە ئەڵماس جەرگت شکاوا

زاناش کە شیرین کەفتەن بە وەیدا
پەی خوسرەو یەکسان شێت بیەن شەیدا

واتش (هەی(٣٥) فرزەند جەمێن پەڕەی گوڵ
مەعلومەن) جەی دەور(٣٦) بەرگەشتەی باطڵ

طومطوراق دەهر بەر قەرار نیەن
شادێ و شێن پەی کەس پایەدار نیەن

---

(٣٢) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە.
(٣٣) بە زۆخ چون زوڵفم (أ) چون وێم جە خەم.
(٣٤) باوان وێران بام ها (ب) طاقەتم بڕیان با.
(٣٥) هەی (ب) ئەی.
(٣٦) جەی دەور (ب) جەی وەر.

مەوەر جە نەیرەنـگ دنیا خاطر تەنـگ
پەیچێش ؟ مکێڵۆ بە ڕۆیێ صەد ڕەنـگ
گا بە عەیش و نۆش مکەرۆت دڵشاد
گا مدۆ خەرمان کلۆی خەمت[۳۷] وە باد

ئامانەن جەی باب جەمێن جام جەم
تا مومکینت بۆ وێت مەدەر بە خەم
صەبرێ کەر[۳۸] چەندێ سپێ سەوڵ سایە
ئاخر میاوێ بە کام و وایە

چون هەردە جاران هەر صوب هەر ئێوار
هەر خێ دەر[۳۹] بە سەیر سوارێ و شکار
هەر بە نیشاط بەر چون عورۆس گوڵ
بەر کەر عەجۆزەی خەم نە پەردەی دڵ[٤٠]

بنۆش بادەی ناب شیشەی شیرازێ
ویر دەر هەم دیسان بە چەوگـان بازێ

فراوان نە ڕای[٤١] پەرویز نامەرد
کێشات جەفا و جەور ، بێ حەد ڕەنجت بەرد

(۳۷) خەمت : ڕاست وایە (شادیت) بێ .
(۳۸) صەبرێ کەر (ب) صەبر کەر .
(۳۹) هەر خێ دەر (ب) خدێ دەر .
(٤٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤١) ڕای (أ) ڕۆی .

چونکە بەی دەستوور نەزاناش بە ڕەنج
بە پۆچ ڕەنجیاو ، عەبەث[٤٢] کەردش لەنج
هەتێ[٤٣] جە سەوداش مەبەر خاطر تەنـگ
هەم مگنۆت[٤٤] نە دام ، سەر مدۆ بە[٤٥] سەنگ
بە دانایێ وێش هەرکەس منازۆ
چەلێ سەختێی دەور دنیا مسازۆ
وەختێ جە عەمەش شیرین گوڵ بێز
شنەفت ئەی ڕازان نەصیحەت ئامێز
بە جام صەهبای صەبوری کەرد مەیل
جە شەهد شادێ دیسان دڵ کەرد کەیل
شاپۆریـچ جەی باب نەصیحەت کەردش
ساکن بێ جە ئێش ، کەمتەر بێ دەردش
بە سیلسیلەی زوڵف کەردن پا بەندش
کەردشان بە مەیل خوسرەو پابەندش[٤٦]

* * * *

---

(٤٢) عەبەث (أ) لواش .
(٤٣) هەتێ (أ) هەتیـچ .
(٤٤) مگـنۆت (أ) مکنۆ .
(٤٥) بە (أ) وە .
(٤٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیـە . لەم جۆرە شیعرانەدا کەم جار وا ئەبێ دۆ وشـە وەك لێرەدا دۆ جار دۆبارە ببێتەوە ، بۆیە وامان بە بیردا دێ وشـەی (پابەندش)ی دووەم بە هەڵەی نۆسبار دانرابێو لەجیاتێی ئەو وشەیەکی وەك (کەمەندش) بۆبێ .

فوت شدن مهین بانو[1]

طاووس خامەی شۆخ خۆش خەرام
پەی فەوت بانۆی نادرەی ئەییام

چون تۆتیی سەر سەبز شەکەر خای دڵبەن[2]
بەی دەستورە کەرد[3] موسولسەل سوخەن

جەناب عولیای بەڵقیس مەکانی
بانۆی مەریەم قەدر ، نۆشابەی[4] ثانی

(حسب الحکم) ذات پادشای لا مەوت
فەرد (ذو الجلال)[5] ، دوور جە فەنا و فەوت

ڕۆژێ جە ڕووان جە دەور غەددار[6]
بە عاریضێ کەفت سەنگێ گرفتار

---

(١) مردنی مەهین بانۆ . ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
ولی عهد کردن مهین بانۆ شیرینرا ، واتە : کردنی شیرین بە جێنشین لەلایەن مەهین بانووەوە .

(٢) شەکەر خای دڵبەن (ب) شەکەر خا شکەن .

(٣) بەی دەستورە کەرد (ب) بەی طەورە کەردش .

(٤) نۆشابەی (ب) فیردەوسی .

(٥) ذو الجلال (ب) لا یزال .

(٦) ڕۆژێ .. تاد (ب) ڕۆژێ بی نە ڕۆی ئەی دنیای غەددار .

بەرگ ئەرغەوان ڕوخسارش جە دەرد
بێزا زەردیی ڕەنگ زەعفەران[٧] زەرد

غونچەی دەهانش وەخت شەکەر خەند
مکەردش ڕێش خەند بە جەللاب قەند[٨]

جە طوغیان دەرد صەفرای پڕ ستەم
تاڵ وێنەی ژار سۆزندەی ئەرقەم[٩]

سا کە مەعلوم بی زانا بە تاقی
پێش منۆشۆ مەی ئەجەل چون ساقی

جە سەختیی ئازار ناڵا چون بوڵبوڵ
ڕێزنا گوڵاب جە نەرگس بە کوڵ

شەوێ طەڵەب کەرد شیرین دڵ ڕێش
نیاش وێنەی شەم نە بالین وێش

واتش ئەی فرزەند فرۆزندەی تەخت[١٠]
چون بە گەردەی چەرخ شوم نا شنەخت

سوڵطان سەرهەنگ کوشندەی ئەجەل
کەردەنش قەڵای[١١] زیندەگیم قەبەل

---

(٧) زەعفەران (ب) زەعفەرانی .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩) ئەم شیعرەش هەروا لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٠) تەخت (ب) بەخت . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتیی (فرۆزندەی)یش (فرۆزندە) بێ .
(١١) کەردەنش قەلای (ب) یا کەردەن قەبای .

جەی[١٢] تەنگنای دەهر وەختێ یێم ڕاهێ
تاج و تەخت و[١٣] گەنج ئەسباب شاهێ

بە تۆ دەخڵشەن شای فریشنە خۆ
ئەصەڕزوفش کەر[١٤] ، موبارەکت بۆ

ئێد وات و چەنێ هەناسان سەرد
گیان شیرینش بە قابیض[١٥] سپەرد

مەندەوە بە جا[١٦] قەصر و ئەیوانش
سای سەنگ ئەڵحەد بێ بە سەیوانش

خورشێد عومرش کەفت نە سیاهێ
مەعزوڵ بێ جە تەخت فەڕ بەخش[١٧] شاهێ

شیرین دیێش بانۆ[١٨] کڵاف سۆسەنێ
شاباز[١٩] شەش دانگ شۆخ ئەرمەنێ

---

(١٢) جەی (ب) جە .

(١٣) تەخت و (ب) تەخت من .

(١٤) ئەصەڕزوفش کەر (ب) نە فەرقش بنیەر .

(١٥) قابیض (أ) شیرین .

(١٦) مەندەوە بە جا (ب) مەند وە بێ صاحێب .

(١٧) فەڕ بەخش (ب) جە تاج .

(١٨) دیێش بانۆ (ب) بانۆش دێ .

(١٩) شاباز (ب) شازادەی .

طاووس زۆحش[٢٠] نه عەرصەی ئەییام
بە خەرگای[٢١] پڕ نەخش گەردوون کەرد خەرام

زیڕنا و خێزا نە جا چون سوپەند
زیڕەش تێشت نە چەرخ سیمابی پەڕەند[٢٢]

نەرگس جە لالەی ئەسرین پڕ هوون کەرد
جە هوون بەرگ گول[٢٣] شەقایق گوون کەرد

داش بە ڕۆی وێشدا یەند جە داخ و دەرد
ڕەنگ یاقووتیش بی بە لاجیومەرد

بە ناخوون هۆرکەند نەخش[٢٤] نوختەی خاڵ
چون فەیرۆزەی ساف نە ڕۆی دانەی لاڵ

سیلسیلەی زوڵفان چون میشکین کەمەند
چەند بڕی بە تێغ ، چەند بە ناخوون کەند[٢٥]

وات وەی ڕۆ[٢٦] نە دەس چەرخ نەیرەنگ ساز
گا شیشە گەرەن ، گاهێ شیشە ساز[٢٧]

---

(٢٠) زۆحش (ب) عوسرش .
(٢١) خەرگای (ب) خەرگەی .
(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٢٣) بەرگ گوڵ (ب) سەرتاپاش .
(٢٤) نەخش (ب) نەقش .
(٢٥) چەند بە ناخوون کەند (ب) چەندێ جە بێخ کەند .
(٢٦) وات وەی ڕۆ (ب) وەی ڕۆ وەی .
(٢٧) شیشە ساز (ب) شیشە باز .

گا مبەخشۆ پێت شاهێ زەڕڕین ڕەخت[٢٨]
گا تەختەی تابوت مکەرۆت بە تەخت

گا جە سەر تا پات مپۆشۆ بە تەن
گاهێ مکەرۆت موحتاج بە کەفەن
چەنێ بەندەگان بونیادش بەدەن
نامەردش کەران فراوان ڕەدەن[٢٩]
بە تێد شاد مەوەر[٣٠] مۆبەتش گەرمەن
ئابڕۆش نیەن ، شۆمەن[٣١] ، بێ شەرمەن
ئەز کام کەس بێ جە کەمەر لاڵان
جە دەستش نەبێ[٣٢] بە واتەی ساڵان
بشۆ[٣٣] بە قامدا (خانا)ی جامێ طەور
کام زەڕ بەفت پۆش بێ نە ڕۆی عەرصەی دەور
نەوست بە میرات ئەسباب ئالاش
شا کەفەن نەوڕێ[٣٤] وە بەژن بالاش

---

(٢٨) شاهێ زەڕڕین ڕەخت (ب) شاهێ و زەڕڕین تەخت .
(٢٩) ڕەد : وا دیارە (دەد) بێ واتە (دڕوندەی کێوی) ، چونکە (ڕەد) بەمەعنا پاڵەوانە و بۆ ئەم شوێنە دەس نادا .
(٣٠) مەوەر (ب) مەبەر .
(٣١) شۆمەن (ب) شۆم .
(٣٢) نەبێ (ب) نەوێ .
(٣٣) بشۆ (أ) واشۆ .
(٣٤) شا کەفەن نەوڕێ (ب) نەبڕێ کەفەن .

کام ڕۆ بێ ئەی[٣٥] زاڵ شۆم ساڵ کوهەن[٣٦]
نە لاشەی شاهان نەوستێ بەی کەن
ئاخر خۆ کوێر نیێت یا کەڕ هەی بێ هۆش
موینێ بە چەشم مشنەوێ بە گۆش[٣٧]
هەر شان مەردە شۆر مکەرۆ ڕۆنش
سەر نیکۆن مبۆ تاج یاقۆتش[٣٨]
زینهار بە دادەی فەلەك شاد مەبەر
بەقاش پەی هیچ کەس[٣٩] نیەن تا وە سەر
تا منیۆ نە فەرق یەکێ تاج زەڕ
دە صاحێب ئەفسەر مکەرۆ بێ فەڕ
تا دۆ کەس نە دەور مکەرۆ دارا
صەد کەس مکەرۆ بە خاك سارا
خودا بێزار بۆ جە کەدخودایێش
جە مەرتەبەی پێچ شاهێ و گەدایێش
پەی چێش ؟ ئەر گەدا ئەر پادشانی[٤٠]
ئاخر هەر بە مەرگ مکەرۆت فانێ

(٣٥) ئەی (ب) ئەو .
(٣٦) شۆم ساڵ کوهەن (ب) کۆە گورد ئەفگەن .
(٣٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٣٨) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب) دا نیە .
(٣٩) هیچ کەس (ب) کەسێ .
(٤٠) ئەر گەدا ئەر پادشانی (ب) ئەگەر شا ئەگەر گەدانی .

سا هەرکەس پڕ عەقڵ[٤١] دانش ئەفزۆنەن
شارەزای گەردش بێ ڕۆی گەردوونەن

پەی گەنج دنیای بێ نامۆس و نەنگ
جە (مدة العمر) نەبۆ دڵ تەنگ

یا منیۆ نە ڕای ڕاست قەناعەت
ویر دەرۆ بە ذیکر تەوحید و طاعەت[٤٢]

منیشۆ پەی ویش بێ داوا و کەڵەك
تا ئەو ڕۆ کە مەرگ وێنەی پولەلەك

بیاوۆ پەنەش بگێرۆ ناقەش
جەی دنیای کەم شەرط مکەرۆ تاقەش

(یا صادق الوعد) مونفەرید بە ذات
یەکتای بێ زەواڵ ، (لا احصی) ثەنات

(خانا) جە شۆڕش عەرصەی دار و گیر
جە نائیرەی نار سۆزندەی سەعیر

بە کەریمیی ویت[٤٣] نیکەهداریش کەر
دەفع زەردیی ڕوی شەرمەساریش کەر[٤٤]

* * * *

---

(٤١) سا هەرکەس پڕ عەقڵ (ب) بەڵێ سا هەرکەس .
(٤٢) ئەم شیعرە و سێ شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(٤٣) ویت (ب) ویش .
(٤٤) دەفع .. تاد (ب) ڕەفع ڕوو زەردیی شەرم ناریش کەر .

نشستن شیرین بر تخت شاهی
ورفتن بمدائن بعد از یك سال[1]

چون باتو به موڵك عەدەم بی ڕاهی
شیرین نیشت به شاد به تەخت[2] شاهی
ویلایەت مەعمور به عەدڵ و داد کەرد
بەندیان جه بەند تەمام ئازاد کەرد
عەجەزەی مەساکین موسوڵمان تا گەور
جه فەڕڕ سایەش ئەیمەن بین[3] جه جەور
جه گەرمی ئافتاو[4] عەدڵ و ئینصافش
جه بەرق شمشێر خارا شکافش
گورگ و مێش جه عەدڵ ئەو جەمین چون شەم
صیفەی ئیخوانی[5] وەندشان به هەم

---

(١) دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی و ڕۆیشتنی بۆ مەدائین پاش ساڵێك . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا تەنها ئەمەندەیە : نشستن شیرین بر تخت پادشاهی . واتە : دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی .

(٢) به شاد به تەخت (ب) وە تەخت فەڕ بەخش .

(٣) بین (ب) بی .

(٤) ئافتاو (ب) ئافتاب .

(٥) ئیخوانی (ب) ئیخوەتی .

به شاهێش مەردوم بەو طەور بێن خورسەند
بە عەدڵ و دادش مومردن سەوگەند
سەنگ دڵەی سەخت ظاڵمان شێوم
نەرم بی جە قورص ئوستورلاب مۆم
زەراعەت جە تۆر ئەو زوڵف بۆ عەبەر
یەك بە صەد[٦] مکەرد ، بەڵکە زیادتەر
ئافەرین شیرین ، عەدڵ و داد شیرین
سەرکێش ڕەندان زوڵف بۆ عەبیرین[٧]
چەنی سایەو سام شاهان پەسەندت
ڕەویەی بزورگی و ئەطوار ڕەندت
بەڵێ جە (خانا)ی عەطارید خامە
مونشێی وەصف زوڵف[٨] عەنبەر شەمامە
بە سەمع شەریف بشنەو حیکایەت
ئەر قەصدش خێرەن والیی[٩] ویلایەت
بە جای گوڵ زەمین ماوەرۆ[١٠] گەوهەر
سەنگ مبۆ[١١] بە لاڵ ، خاکش بە عەنبەر

---

(٦) یەك بە صەد (ب) یەکێ صەد .
(٧) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٨) وەصف زوڵف (ب) وەصف الحال .
(٩) والی (ب) والای .
(١٠) ماوەرۆ (ب) ماوەرۆش .
(١١) مبۆ (ب) مبی .

ئەر والێ بۆ عەدڵ[۱۲] ، شەرارەت پێشەن
بەد جینس ، بەد کار ، دوور جە ئەندێشەن

وڵـکەی[۱۳] مەملەکەت کەی مەعموور مبۆ
ئەیمەنی و ڕاحەت جە خەڵق دوور مبۆ

(القصة) شیرین بە وەصف[۱٤] شاهی
بە ئەلقاب[۱٥] وەصف حیشمەت پەناهی

جە دووریی خوسرەو گران بی دمردش
مویەرد جە گەردوون هەناسەی سەردش

مسۆزا چون شەمع دایم[۱٦] جە عەشقش
هەر سەودای خەیاڵ ئەو بی سەرمەشقش

جە نەرگس ئەو شۆخ باڵا زەڕ ستوون
مکەرد تەختەی تەخت شاهیی وێش کوڵ گون[۱۷]

ذەوق تاج و تەخت مەحفووف یاقووت
جە داخ خوسرەو لێش بی زەقنەمووت[۱۸]

---

(۱۲) بۆ عەدڵ (أ) بەد عەدڵ .
(۱۳) وڵـکەی (ب) ئۆڵـکەی .
(۱٤) بە وەصف (ب) با وەصف .
(۱٥) ئەلقاب (ب) ئەوصاف .
(۱٦) دایم (ب) شەوان .
(۱۷) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(۱۸) جە داخ .. تاد (ب) داخ خوسرەو کەرد لێش بە زەقنەمووت .

ئاخر کە شەخصێ ئاوەردش خەبەر :
پەروێز لالێ پۆش پاکیزە گەوهەر
بە دەست قەیصەر شاهەنشای جەم کێش
باز نیشتەن وە[19] تەخت پادشاهیێ وێش
مەریەم کە ئیعجاز عیسا مێزۆ[20]
شەکەر جە ڕێزەی ڕازش مڕێزۆ[21]
ئەو شای جەم نگین چون دانەی گەوهەر
ئاوەردن بە عەقد ئەو دارا ئەفسەر
مەریەم پەرێی وێش ئەو کەیخوسرەو بەخت
بە عیسا مەریەم دان سەوگەند سەخت
نە عەرصەی دەوران تا زیندەن خوسرەو
بەرنەشۆ جە ئەمر هومایۆن ئەو
شیرین ئێد شنەفت دەروونش ئێشا[22]
بۆ دەماخێی سەخت جە خوسرەو کێشا
جەی باسە[23] نەمەند ذەڕڕێ طاقەت پێش
ئاشفتەتەر بێ ئەو جە زولف وێش

(١٩) وە (ب) نە .
(٢٠) مێزۆ (ب) مێزا .
(٢١) مڕێزۆ (ب) مڕێزا .
(٢٢) ئێشا (ب) جۆشا .
(٢٣) باسە (ب) باب هێچ .

بەڵێ لاعیلاج ئەو جە داخ و دەرد
تا[٢٤] یەك ساڵ تەمام پادشاهی کەرد
جە دمای یەك ساڵ طوغیان کەرد[٢٥] دەردش
سەودا چون دۆی توند تەماکۆ بەردش
ئایر[٢٦] هیجران خوسرەو لاڵ پۆش
مەغز طاقەتش هەم ئاوەرد بە جۆش
ئەوسا[٢٧] کە کڕ سەند دڵەی کۆس کەفتەش
قرچەی سەختێ وست نە جەرگ سفتەش
چارش هەر ئێد بی بە دەوان دەو
بشۆ وە پای تەخت خوسرەوێی[٢٨] خوسرەو
سپەرد بە شەخصێ ئەو شای مەینەت کێش
گەنج و تاج و تەخت[٢٩] پادشاهیی وێش
خێزا بە جەختێ باڵا زەڕ ستوون
نیشت چون دەستەی گوڵ نە پشت گوڵ گوون
شاپوور نەقش بەند[٣٠] نادیرەی نایاب
هۆرکێشا بە جەڵد چون شاطر جۆراب

(٢٤) تا : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٥) کەرد : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٦) ئایر (ب) ئاهیر .
(٢٧) ئەوسا (ب) دیتسان .
(٢٨) خوسرەوێ (ب) فەڕبەخش .
(٢٩) تاج و تەخت (ب) ماڵ و موڵك .
(٣٠) نەقش بەند (أ) نەخش بەند .

چەنێ چەند کەنیز تاج و کەمەر زەڕ
سوار بێ بە ڕەخش پەڕندەی بێ پەڕ[٣١]

شەکەر لەب فەرماش کەردش[٣٢] سوباهێ
چەند گەنج و گەوهەر ئەسباب شاهێ

تەمام بە گەنجوور سەرکار سپەردش
خەرامان لوا بە تەعجیل بەردش

فەترە دا چەند ڕۆ سەوڵ بێ گەندێش
تا یاوا بە قەصر قەدیم پاکەی وێش

شەخصێ چون نەسیم بە دەوان دەو
یاونا بە سەمع شەریف خوسرەو

شیرین شەم شەوق زوڵف بڵ عەبیرین
قەصر وێش کەردن هەم جە تۆ شیرین

جە شادێ فەرقش بە فەرقەد یاوا
شکۆفەی سۆسەن شادیش شکاوا

بەڵا[٣٣] ئەو جەم قەدر فەرخوندە ئەختەر
جە خڵاف مەریەم کناچەی قەیصەر

---

(٣١) بێ پەڕ (ب) باڵ پەڕ .

(٣٢) فەرماش کەردش (ب) گاڵ دا کەردن .

(٣٣) بەڵا (ب) بەڵێ .

چونکە ئەو[٣٤] دابێش جەی وەرتەر سەوگەند
نامەرد نەیاراش[٣٥] هیچ بکنۆش[٣٦] نەوەند

ئەمما جە هیجران ئەو سیمێن عوزار
بە شەو تا بە ڕۆ پێچ مدا چون مار[٣٧]

نیهایەت شیرین شەکەر ڕاز ڕەند
گا بە پەیغامێ مکەردش خورسەند[٣٨]

* * * *

---

(٣٤) ئەو (ب) هەم .

(٣٥) نامەرد نەیاراش (ب) تا مەرد نەیارا .

(٣٦) بکنۆش (ب) بکنۆ .

(٣٧) پێچ مدا چون مار (ب) هێچ نەبێش قەرار .

(٣٨) خورسەند (ب) ڕیش خەند .

رسیدن خبر فوت شدن بهرام چوبین بخسرو[1]

موستەوفیی دیوان دەفتەر خانەی عەشق
پەرلێی بزورگان بەی طەور دا سەرمەشق

ڕۆلی کە بلور صوبح سیمابێ
بێ بە شۆلەی خۆر[2] خیطەی و عەننابێ

گەردوون[3] شوروع کرد بە دڵ نەوازێ
هەڵرکێلا دیسان جە نەیرەنگ[4] سازێ

زەمانە ئەیەن جە غەوغا و[5] فەریاد
سەر زەمین ساکن جە ظولم بێ داد

بە فاڵ فەڕڕوخ ، بە پیترایەی نەو
خوسرەو جەو دەمدا وێنەی کەیخوسرەو

---

(١) گەیشتنی هەواڵی مردنی بەهرام چۆبین بە خوسرەو . ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : خبر یافتن خسرو از مرگ بهرام چوبین ، واتە : ئاگادار بونی خوسرەو لە مەرگی بەهرام چۆبین .

(٢) خۆر (ب) شەوق

(٣) گەردوون (ب) گرد بێ .

(٤) جە نەیرەنگ (ب) بە نەیرەك .

(٥) غەوغاو (ب) غەوغای .

یاقوت قوبەی خەرگاش[٦] چون خورشێد[٧]
مدرەخشا نە فەرق[٨] بەرجیس و ناهێد
جە پای پێشگای شاهێش قەدرێ دوَر
مدرابێ قەیصەر ، شای هیند و ، فەغفوَر[٩]
کیشوەر خودایان[١٠] گەردوَن ئیقتیدار
هەر یەك نە جایێ گرتەبێن قەرار
خاصەی غولامان دانەی دوڕ نە گۆش
گرانبەهای[١١] هیند ، دێبای ممۆر پۆش
قۆچاخان بەور تاج و کەمەر لاڵ
چون ئەنجوم نە دەور بەدر مای زولاڵ
مدرابێن نە دەور ئەو شای دەریا کەف
پەی فەرمان بەرێ و بەندەگێ[١٢] صەف صەف
کەسێ جەو[١٣] یاران بە ڕۆ تا بە شەو
جە سام سەنگێی پادشاهێی ئەو

---

(٦) خەرگاش (ب) جەرگەش .
(٧) خورشێد (ب) جەمشێد .
(٨) مدرەخشا نە فەرق (ب) مدرەوشا نە ڕۆی .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٠) خودایان (ب) گوشایان .
(١١) گرانبەهای (ب) قەبا دێبای .
(١٢) فەرمان بەرێ و بەندەگێ (ب) فەرمان بەرێ مدرابێن .
(١٣) جەو (ب) چون .

بێ ڕوخصەت حەرفێ نە زۆی ئەنجومەن
نماوەرد نە ضەبط[14] سیلسیلەی سوخەن

نیشتەبێ خوسرەو بە دەماخ بەرز
منۆشا بادەی ئەرغەوانێ طەرز

زومرەی ئەهل بەزم چون نەقش دیوار
بێ داوا و بێ دەنگ ، خامۆش جە[15] گوفتار

ناگا جەو دەمدا پەرلێی (فتح الباب)
پەیدا بێ پەیکێ نادیرەی نایاب

بۆسا پای سەریر شای دارا نگین
وات تۆ سڵامەت بەهرام چۆبێن

بە جای تەخت عاج جە شۆمێی بەختش
تەختەی چۆبێن بێ ئیمشەو بە تەختش

جەی خەبەر[16] خوسرەو شای کەمەر لاڵان
غەرق بێ نە گێجاو بەحر خەیاڵان

وات هەی[17] پیرە چەرخ چەواشەی چەپ گەرد
کێت نە جای[18] ئەڵحەد سەرنیگۆن نەکرد

---

(١٤) نە ضەبط (ب) جە گشت .
(١٥) جە (ب) نە .
(١٦) خەبەر (أ) چەبەر .
(١٧) هەی (ب) ئەی .
(١٨) جای (ب) سای .

ئەز بە کێت دا ڕوتبەی سەروەری
نە[19] یانەت نەوست ئاخر چەمەری

بدیە ئەی نامەرد مەردوم فرێوەن
خائین بەد طەور[20] خانەدان شێوەن

منەت مبەردش نە ڕۆی سەر زەمین
بە چڵبەک زەنی بەهرام چۆبین

دەمێ بازۆش کرد بە دەوڵەت قەوی
نیا نە فەرقش تاج خوسرەوی

ئاخر کردش حەک نامەی حەیاتش
تاج سەڵطەنەت وست بە میراتش

ئیسە ئەو چۆبین شێر ئەفگەن بە ناز
چڵیان ئاسات[21] کرد نە دنیا پەرواز

هەرکەس فامدارەن عەقڵ[22] و فام پێشەن
پێش نەبۆ بادێ ، وادەی[23] چەرخ چێشەن ؟

---

(19) نە (ب) جە .

(20) بەد طەور (ب) بەد بەخت .

(21) ئاسات : ڕاست وایە (ئاسا) بێ . ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(22) عەقڵ (ب) فکر .

(23) وادەی (ب) بادەی .

ئەر شان[٢٤] ، گەر خوندکار فەرزوخ تەبارەن
جاش هەر قەبر تەنگ ظولمات تارەن

نا ئیسە بەهرام چۆبێن پڕ ذات
وێنەی ئەسکەندەر نە ڕوی سەر بیساط[٢٥]

دەعوای[٢٦] تاج و تەخت جیهانداریش بی
تەمەنای مەنصەب شەهریاریش بی

ئیسە سایەی سەنگ ئەلحەد ماواشەن
چەنی کرم و مار جەنگ و داواشەن

کۆن ئەو بەرق تێغ سوپای بێ ڕامش[٢٧]
ملەرزا نە[٢٨] بەحر نەهەنگ جە سامش

کۆن ئەو ذات و زۆر تەهەمتەن طەورش
کۆن ئەو دانای خاص نادیرەی دەورش[٢٩]

کەسێ نەواچۆ گەردوَن نامەرد
هەرچەنی بەهرام بێ مۆلەتیش[٣٠] کەرد

---

(٢٤) شان (ب) شا .

(٢٥) سەر بیساط (ب) کائینات .

(٢٦) دەعوای (ب) داوای .

(٢٧) کۆن .. تاد (ب) کۆن بریقەی بەرق تێغ بێ ڕامش .

(٢٨) نە (ب) جە .

(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣٠) بێ مۆلەتیش (أ) کەم مۆبەتیت .

دەها[٣١] چەند هەزار شاهان جەم بەخت
کەیخوسرەو سەریر ، بەرارندەی تەخت

پەست کرد نە زەمێن بەرز[٣٢] پایەشان
سای سەنگ ئەڵحەد بێ بە سایەشان

جە عەرصەی ئەی دەور پڕ جە دەرد سەر
نەبێ جە بەهرام نمەك شناس‌تەر

نیهایەت بە حەرف بەعضێ ناپەسەند
طەماع[٣٣] کرد نە[٣٤] موڵك ئێمەی دەردمەند

نەفاماش غوڵام چەنێ خواجەی[٣٥] وێش
خەیلێ بەد یومنەن ببۆ بەد ئەندێش

چون جە حەدد وێش ئەو پا ویارا
سا بێ سامانش[٣٦] جە خاك سارا

گینسان ئەو خاسەن کەج شوعوور[٣٧] نەبۆ
بە زۆر بازوی وێش مەغرور نەبۆ

---

(٣١) دەها (ب) تا حاڵ .
(٣٢) بەرز (ب) بەرزێ .
(٣٣) طەماع (ب) طەمەع .
(٣٤) نە (ب) بە .
(٣٥) خواجەی (ب) خواجای .
(٣٦) سامانش (ب) سامان .
(٣٧) کەج شوعوور (ب) بێ شوعوور .

یا نەنیۆ وە بەر ئەو جە حەدد وێش
نەوا[38] چون بەهرام چۆبێن بەیۆ پێش
هەرکەس جە غوروەر تورك و تازی[39] کەرد
چەنی بزورگان پەنجە بازی کەرد
بە زۆر بازۆی[40] شێران جەنگی
بە نەیروەی نەبەرد سوپای سام سەنگی
ئاخر چون بەهرام چۆبێن بەدکێش
شکست فاحیش موینۆ بە وێش
هەرکەس جە ئەزەڵ[41] صاحێب کەماڵەن
سەرچەشمەی سەراو زەینش زولاڵەن
ئەر مدان پەنەش شاهی ئەسکەندەر[42]
پا جە حەدد وێش نەنیۆ وە بەر[43]

* * * *

---

(٣٨) نەوا (ب) نەبا .

(٣٩) تورك و تازی (أ) تورك تازی .

(٤٠) بازۆی (ب) پەنجەی .

(٤١) جە ئەزەڵ (أ) خود صاحێب .

(٤٢) ئەسکەندەر (ب) هەفت کیشوەر .

(٤٣) وە بەر (ب) جە وەر .

صدر مجلس در آداب دانی گوید[1]

خوسرەو جە دمای ئەی سوخەن خوانێ
وێنەی دەریای ژەرف گەوهەر فشانێ

بە لەفظ فەصیح شیرینتەر جە قەند
پەرێ بزورگان بەزم دڵ پەسەند

چەند نوکتەی شەریف شۆخ دڵ بەزیر
بە دوڕڕ کەلام بەی طەور کەرد تەقریر

---

(١) سەرۆکی ئەنجومەن لە بابەتی ڕەوشت زانینەوە ئەڵێ . ئەم سەرباسە و سێ شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین . لە نوسخەی (ب)یشدا سەرباسەکە بەمجۆرە وەرگیراوە : (صورت مجلس در آداب آدانی گوید) ، دیارە ئەمەش مەعنایەکی ڕێکوپێک نابەخشێ ، چونکە واتە : وێنەی ئەنجومەن لەبابەتی ڕەوشت زانینەوە ئەڵێ . کەواتە ڕاستەکەی جۆرێکیتر بوە و بە هەڵەی نوسیار گۆڕاوە . بۆیە پاش ورد بونەوە بڕیارمان دا لەجیاتیی (صورت) (صدر) یا (صدارت) بـوە ، چونکە یەکەم لەم باسـەدا خوسرەو هەندێ ئامۆژگاریی دانیشتوەکانی لای ئـەکا ، دوەهەم گـۆڕینی (صدر) یا (صدارت) بە (صورت) شتێکی دور نیە ئەگـەر نوسیار کـۆڵـکە خوێندەوار بێ . نوسیارانی ئەم داستانانەش لەمەوپێش زوربەیان لەم جـۆرە خوێندەوارانە بـوون . دیارە (آداب آدانی)یش هەڵەیەکی ئاشکرایە و ڕاستەکەی (آداب دانی) یە .

واتش(٢) : هەر شخصێ صاحێب شوعوورەن
مەعلوم(٣) جە ئاداب نادانێ دوورەن

چون زومرەی بەعضێ بەد جینس(٤) بێ پێر
نەشمارا(٥) ئەرباب دەروێش بە(٦) فەقیر

پەی چێش ؟ نە ڕوی دەور دنیای بێ ئەندێش(٧)
موحتەشەم‌تەرێ نیەن جە دەروێش(٨)

هەرکەس جە بەدێی مەردان نێك ذات
زوبان بەستە نێشت(٩) نە ڕوی کائینات

ئەوکەس ستارەش سەعد ئەکبەرەن
بەرگوزیدەی ذات دانای داوەرەن

دوورەن جە ڕای دین ڕەویەی کافرێ
تۆ بە عەیب وێت هیچ ڕا نەبەری(١٠)

---

(٢) واتش (أ) باز وات .
(٣) مەعلوم (أ) ذانش .
(٤) بەد جینس (ب) بەد فێس .
(٥) نەشمارا (ب) نەشمارۆ .
(٦) بە (ب) جە .
(٧) بێ ئەندێش (ب) بێ نەظیر .
(٨) دەروێش (ب) فەقیر .
(٩) زوبان بەستە نێشت (ب) زوبان وێش بەست .
(١٠) نەبەری (أ) نەوەری .

بەڵێ هەردەم عەیب مەردوم بشماری[11]
عەیب وێت جە خەڵق پەنهان[12] بداری
ئەمانەت فەرضەن ئەر هەنت شوعوور
بە خوردێ[13]ی دونیەن هیچ مەبەر مەغروور
مکەرۆ عاجز بە دانای داوەر
پەششەیێ صەد پیل[14] ئەژدەها پەیکەر
هیچ کەس جەی دنیای ئاشفتەی پڕ شۆر
دامان دەوڵەت نەگرتەن بە زۆر
دەوڵەت نە بە زۆر نە بە کردارەن
دەوڵەت هەر بە داد[15] پەروەردگارەن
ڕاضیەن پەی وێش گەدای[16] پارسەگەر
ببۆ چون شاهان بە صاحێب ئەفسەر
بەڵێ هەر سەرێ یاران سەروەر
نیەن نە ڕۆی دەور شایستەی ئەفسەر
بەهرام چۆیتن بە جەننەت بۆ شاد
من خۆ خوسرەو یتم هەم خوسرەو نەژاد

---

(١١) بشماری (أ) شوماری .
(١٢) پەنهان (أ) نیگا .
(١٣) خوردێ (ب) جوزوێ .
(١٤) پیل (ب) فیل .
(١٥) هەر بە داد (ب) بە دادەی .
(١٦) گەدای (ب) گەداو .

تا بە ڕۆی ئەو ڕۆ[١٧] گیان بە حەق سپەرد
هەر جە من دەعوای خوسرەوێ مکەرد

چون فەرقش نەبێ سزای تاج و تەخت
ئاخر بەردش چەرخ نە دنیا شنەخت[١٨]

بزورگان جەی وەعظ شیرێن خوسرەو
کەردشان زارێ بە ڕۆ تا بە شەو

خوسرەوێچ[١٩] جە ڕای بزورگێ ئەو ڕۆ
وەردش[٢٠] پەی بەهرام تەئەسسوف بێ شۆ

تەعزیەتش گرت ئەو شای جەم مەقام
سێ شەبانە ڕۆز پەی فەوت بەهرام[٢١]

جەودما خێزا مەجلیس تازە کەرد
موغەنی چەنگش[٢٢] پڕ ئاوازە کەرد

ئەوەند بەخشا گەنج دێبای گوڵ جە زەڕ
سارا و سەر زەمێن تەمام بێ پەڕ[٢٣]

---

(١٧) ئەو ڕۆ (ب) ئارۆ .

(١٨) لە دنیا شنەخت (ب) ئەو ئەسباب و ڕەخت .

(١٩) خوسرەوێچ (ب) خوسرەو هەم .

(٢٠) وەردش (ب) واردش .

(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٢) موغەننێ چەنگش (أ) نەغمەی مەغنا چەنگ .

(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جەودما دێسان هیجران شیرێن
دوودێی دەرد داخ ئەو زوڵف عەبیرێن[٢٤]
گڕەی ئایرێ[٢٥] وستش نە دەروون
پڕشنگ شۆڵەش ویەرد نە گەردوون
پەی ڕەفع خومار[٢٦] گڕێ خەرمان دەرد
(باربود) چەنێ سازش طەڵەب کەرد

* * * *

(٢٤) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٢٥) گڕەی ئایرێ (ب) گڕ ئاهیرێ .
(٢٦) خومار (ب) غوبار .

داستان خواندن و نواختن باربد در مجلس عیش پرویز هرمز[1]

ئاما باربود چون بوڵبوڵ سەرمەست
لەب خەندان چون گوڵ بوربوطێ بە دەست
نیشت نە پای سەریر خوسرەو بە ئیعزاز
جە ستێ دەستان ساز[2] لەحن خۆش ئاواز
گوزێن کەرد پەی شای لاڵ بەخش[3] مەی نۆش
گاهێ دڵ مبەرد ، گا مستانا هۆش
گاهێ بە نەوای (گەنج باد ئاوەرد)
ئارام جە دەروون عاشقان مبەرد[4]
چون[5] جە (گا و گەنج) مبێ نەغمە سەنج
زەمین جە شادێ هۆرمشانا گەنج
جە (گەنج سۆختە) چون[6] نەوای بوڵبوڵ
مشکاوا غونچەی گوڵ چون دەستەی گوڵ

---

(١) ڕازی وتن و ژەندنی باربود لە کۆڕی ڕابواردنی پەروێزی هورمزدا .
(٢) دەستان ساز (ب) داستان .
(٣) لاڵ بەخش (ب) لاڵ پۆش .
(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٥) چون (ب) گا .
(٦) چون (ب) جە

هەم بە (شادروان مرواری)[٧]ی دڵبـەر
پڕ مکەرد بیساط پەروێز جە گەوهەر
(تەخت طاقدیسی)[٨] چون مکەردش ساز
مورغ خەستە دڵ ماوەرد نە پەرواز
جە نەغمەی (ناقوس) شۆخ پڕخورۆش
جە دڵ مبەرد صەبر ، جە سەر مبەرد هۆش[٩]
جە (حوققەی کاوس)[١٠] چون قەند مخێزا
شەکەر شێرەی وێش دەرلاد مبێزا
وەختێ کە مژەند ساز (میشك دانە)
مکەرد جە ئاواز بۆی میشك وە یانە
تا جە (ئارایش خورشێد) مدا دەم
مەگورێزا سوپای سەرهەنگان خەم
منوازا ئاهەنـگ (نێمە ڕۆز) چون ساز
ماوەردش بە ڕەقص زوهرە بە ئاواز

---

(٧) مرواری (أ) سەرداری ، بەلاٚم هەڵەی نۆسیارە چونـکە ناوی ئاوازەکە (شادروانی مرواری)یە .

(٨) طاقدیسی : لە هەردوٚ نوسخەکەدا (طاوسی)یە ، بەلاٚم ئەمێش هەڵەی نۆسیارە چونـکە ناوی ئاوازەکە (تەختی طاقدیسی)یە .

(٩) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (باربود بەی طەور دەستان بە دەستان) لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(١٠) کاوس : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نۆسراوە (طاوس) ، بەلاٚم ئەمێش هەر هەڵەی نۆسیارە چونکە ناوی ئاوازەکە (حوققەی کاوس) یا (حوققەی کالۆس)ە .

جه سه‌متور و ساز مژه‌ند به ئاهه‌نـگ
صه‌دای ته‌ئثیرش متاونا سه‌نـگ

جه (قوفڵ رۆمق) دڵ مکه‌رد گوشاد
کۆکۆ کۆگای خه‌م جه دڵ مدا باد

هه‌رگا[11] به ئاهه‌نـگ (سه‌روستان)[12] مژه‌ند
به‌زم شا مکه‌رد پڕ جه شیره‌ی قه‌ند

ئه‌و (سه‌رو سه‌هی) منوازا به ذه‌وق
عاشقان ته‌مام مه‌ست مبین جه شه‌وق

گا (نۆشین باده)ش جه جام نۆشین
(لا یعقل) مکه‌رد شێخان پاك دین

مکێشا چون (ساز نه‌ورۆز)[13] نه په‌رده
مکه‌ردش ئیمان عاشقان هه‌رده

مشکۆ جه نه‌غمه‌ی (موشك ماڵی)ی ئه‌و
موشکین بی چون ڕاز شیرین و خوسره‌و

مکه‌ردش جه بان دڵا (ڕای شه‌ودێز)
به‌رزته‌ر جه شاهان ده‌ماخ په‌روێز

---

(11) هه‌رگا : له نوسخه‌که‌ی به‌رده‌ستمانا ته‌نها (هه‌ر)ه‌که‌ی هه‌یـه ، به‌لام به‌وجۆره شیعره‌که له‌نـگ ئه‌بێ . بۆیه کردمان به (هه‌ر گا)

(12) سه‌روستان : له نوسخه‌که‌ی به‌رده‌ستمانا نوسراوه (سه‌رمه‌ستان) ، به‌لام ئه‌مه‌یش هه‌ڵه‌ی نوسیاره ، چونـکه ناوی ئاوازه‌که (سه‌روستان)ه .

(13) ساز نه‌ورۆز : له نوسخه‌که‌ی به‌رده‌ستمانا نوسراوه (ناز نه‌ورۆز) ، به‌لام ئه‌مه‌یش هه‌ڵه‌یه ، چونکه ناوی ئاوازه‌که (سازی نه‌ورۆز)ه .

صەداش دەنگ ساز شاهان مبێزا
جە مەودای پەنجەش مەحشەر مخێزا

جە شافەی مەقام (شەب فەڕڕوخ) تەمام
مەجلیسش مکەرد بێ هۆش و سەرسام

چون جە (فەڕڕوخ ڕۆز) صەدا مکەرد بەرز
مبێزا نەغمەش نەغمەی ساز طەرز

چون بە (غونچەی کەبك دورێ) میاوا
بە (نەخچیرەگان)[١٤] مووەرد بە سەما

هەردەم بە غەمزەی (کێن سیاوش)[١٥]
موست نە پەردەی جەرگ و دڵ کاوش

جە (کێن ئیرەج) چون نەغمەی داوود
جە بەزم شاهان مخێزنا دوود

بە (باغ شیرین) چون شورۆع مکەرد
ذەوق شیرینێ جە شەکر موەرد

باربود بەیطەور دەستان بە دەستان
ژەند پەرلێ پەروێز زوهرەی سەردەستان

---

(١٤) نەخچیرەگان : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (نەخچیرگا) ، بەلام ئەمەیش دیسان هەڵەی نوسیارە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (نەخچیرەگان)ە .

(١٥) کێن سیاوش : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (هوّن سیاوش) . ئەمەیش هەر هەڵەی نوسیارە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (کێن‌سیاوش)ە .

خوسرەو بە چارەی باربود ئەو ڕۆ
بەخشا گەنج و ماڵ جەواهێر بێ شۆ
ئافەرین جە ذات چون خوسرەو[١٦] شایێ[١٧]
گەنج خوسرەوێ[١٨] بە بێ صەدایێ
بەو سازندەی شۆخ خۆش ئاواز بەخشا
جە ڕای سەخاوەت ذەڕڕە نەبەخشا
یاران نە دەوران دنیای نەگبەتێ
جە طەبع کەریم صاحێب هیممەتێ
سیوای بەندەگێی ذات خوداوەند
هیچ خاستەر نیەن بە خودا سەوگەند
صەلاح هەر ئێدەن هەی دڵەی دەروێش
هەی دڵەی پڕ داخ ، دایم خاطر ڕێش
هەرتا زیندەنی چون (خانا)ی[١٩] لاڵ سەنج
مبەخشۆ جە دوڕ سوخەن بەی طەور[٢٠] گەنج

---

(١٦) چون خوسرەو (أ) خوسرەو چون .

(١٧) شایێ : لە هەردوو نوسخەکەدا نوسراوە (شاهێ) ، بەلام ئەمە لەگەڵ (بێ صەدایێ)ی نێوە شیعری دووەمدا یەك ناکەوێ ، لەبەرئەوە کردمان بە (شایێ) .

(١٨) خوسرەوێ : لە هەردوو نوسخەکەدا نوسراوە (خوسرەو) ، ئێمە خۆمان کردمان بە (خوسرەوێ) تا سەنگ و معنای شیعرەکە تێك نەچێ .

(١٩) خانای (ب) دانای .

(٢٠) سوخەن بەی طەور (ب) بەی طەور کۆگای .

به بەخشندەگی دایم هەر خۆ کەر
وێت جە[21] دائیرەی دۆن بەرکەر وە بەر

پەی چێش ؟ نە ئایین ئەهل دانشوەر
جە دۆن هیممەتی هیچ نیەن بەدتەر

* * * *

(۲۱) جە (ب) نە .

مصلحت کردن خسرو بمریم دختر قیصر در خصوص خواستگاری شیرین[1]

خامەی پڕ ئیعجاز شۆخ عیسا دەم
جە باب خوسرەو گفتوگۆی مریەم

چون تۆتیی ناطیق[2] سوخەن شەربەت بێز
بەی طەور بی مەست مەست شۆخ[3] شەکەر ڕێز

شەوێ چون بە دوڕ پیرۆزەی ماوی[4]
مێخ ڕێز کریا چەرخ زوهرەی سەماوی

شکەفت نە ڕوی باغ چەنی چەند[5] هەزار
شکۆفەی ئەبیەض چون غونچەی وەهار

---

(١) ڕاوێژ کردنی خوسرەو بە مریەمی کچی قەیسەر لەبارەی خوازبێنی کردنی شیرینەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : در خواست کردن خسرو از مریم بجهت آوردن شیرین . واتە : داوا کردنی خوسرەو لە مەریەم لەبارەی هێنانی شیرینەوە .

(٢) ناطیق (ب) ناسیخ .

(٣) شۆخ (ب) شۆخ شۆخ .

(٤) ماوی (ب) بادی .

(٥) چەند (ب) صەد .

خوسرەو جە مەجلیس شێ بە[٦] مشکۆی وێش
جە داغ[٧] شیرین فراوان دڵ ڕێش
بە چەند ئیلتیماس ئەو شای عیسا دەم
دەرخواست کەرد پەرێ شیرین جە مەریەم
واتش سپێ سەوڵ ڕشتەی ئیلاهێ
نەرگس بۆی نەوخێز ، گوڵ باغچەی شاهێ
چون جە سۆنـگ من شیرین ئەرمەن
بێ‌شەرطێ نەکەرد ، بێ جەلای وەطەن
جە لای بزورگان کێشا بەدنامێ
دوشمەن ئاوەردن[٨] پێش شادەکامێ
تەرك تاج و تەخت پادشاهێ کەرد
جە خوسرەوێی وێش پەرێ من ویەرد
جە ڕەسم[٩] و ئاداب بزورگێ دوورەن
کەسێ بە ئیخلاص یەند تۆش مەنظوورەن
دەمێ چەند نەبێ[١٠] تۆ بە هامڕازش
غەمخواریش نەکەی ، نەکێشی[١١] نازش

---

(٦) بە (ب) وە .
(٧) داغ (ب) داخ .
(٨) ئاوەردن (ب) ئاوەردش .
(٩) ڕەسم و (أ) طەور .
(١٠) دەمێ چەند نەبی (ب) چەند دەمێ بوی .
(١١) نەکەی ، نەکێشی (ب) کەری ، بکێشی .

ئیستیدعام ئێدەن سەوڵ بۆ عەنبەر
مدەروَت سەوگەند بە تاج قەیصەر

جە ڕای مەرحەمەت شیرین بنوازی
چون شێر و شەکەر چەنێش بسازی

سەوگەندم بە عەدڵ نەوشیروان پێش
بە ئەروای هورمز شای سکەندەر کێش

ئەر بێ ڕەضای تۆ بکێشۆن نازش
یا بۆن شەوڵی من بە هامزازش

ئەگەر بکەروَن تەماشاش یەك ڕۆ
تۆ نەدەی ڕوخصەت بە بێ ئەمر تۆ

نە هەردوَ دیدەم مێل سەرد کێشان
چون تای زوڵفت بۆ[١٢] خاطر پەرێشان

مەریەم ئێد شنەفت جە لەفظ خوسرەو
ڕۆی ڕۆشن دەرلاد لێش گێلا بە شەو

وست نە پێشانی بە غەضەب شکەنج
پێچ وەرد وێنەی مار خلا نە ڕوَی گەنج

جە خۆف شیرین شاهزادەی[١٣] ئەرمەن
کرد بە لالەزار جە نەرگس سەمەن

(١٢) بۆ (ب) بۆن .
(١٣) شاهزادەی (ب) شازادەی .

وات ئەرێ[١٤] خوسرەو شای دارا ڕێکاب
لاڵ بەخش لاڵ پۆش[١٥] نادیرەی نایاب

تا کە چەندێ[١٦] چەتر گەردوَن وە پا بۆ
خورشێد بەختت شوعلە نما بۆ

مەعلومەن جە لای کافەی خاص و عام
بەتەر جە حەنظەل سۆزندەی بەدنام[١٧]

تۆ بە[١٨] بێ شیرین دنیا لێت تاڵەن
بازاڕ شادێ و عەیشت بەتاڵەن

کەسێ چون شیرین زوڵف عەبیرینێ[١٩]
ئەر بکنۆش نە دەم حەڵوای شیرینێ

دەردت لە گیانم وێت بەر بە قاضێ
ئەو بە سرکەی ترش کەی مبۆ[٢٠] ڕاضێ

ڕاستش هەر ئێدەن شای فەرۆخ ئەختەر
سێ[٢١] جار سەوگەندم بە تاج قەیصەر

---

(١٤) وات ئەرێ (ب) وانش هەی .
(١٥) لاڵ بەخش لاڵ پۆش (ب) لاڵ پۆش و لاڵ بەخش
(١٦) چەندێ (ب) چێن .
(١٧) بەدنام (ب) بێ ڕام .
(١٨) بە (ب) وە .
(١٩) عەبیرینێ (أ) عەنبەرینێ .
(٢٠) کەی مبۆ (أ) لێت مەبۆ .
(٢١) سێ (ب) چل .

ئەر چەنی شیرین شۆخ مەی نۆشم
چون شیر و شەکەر بدەری[٢٢] جۆشم
مەکێش دەرد سەر شای دارا شیەم
پەوچەن ئیمتیزاج ئێمە و تۆ[٢٣] بە هەم
شیرین موحیللەن صەد کەس ڕێختەن هون
کەمتەر شاگردش سۆسەن جادوَن
هەرچەند شیرینەن شەکەرین ڕازەن
ماچان عەیارەن[٢٤] هەم حوققە بازەن
وەختێ ڕەضاشەن بوانۆ ئەفسون
ماوەرۆ بە وار خورشید نە[٢٥] گەردوَن
بە وێم مزانون شەهەنشای عادڵ
خوسرەو لاڵ پۆش جە شاهان کامڵ[٢٦]
شیرین شیرینەن بە شیرین ڕازێ
بە هەر نەوعێوەن مدەرۆت بازێ
فرێ خۆفەن جە فیعل[٢٧] ئەو شوم
من جە وەصڵ تۆ بکەرۆ[٢٨] مەحروَم

---

(٢٢) بدەری (ب) ئەر بدەی .
(٢٣) تۆ (أ) ئەو .
(٢٤) عەیارەن (ب) موحیللەن .
(٢٥) نە (ب) جە .
(٢٦) شاهان کامڵ (أ) گشت فەن قابڵ .
(٢٧) فیعل (أ) مەکر .
(٢٨) وەصڵ تۆ بکەرۆ (أ) سایەی ئەو مکەرۆ .

من ئەی[٢٩] عیلەمە فراوان وەندەن

سەرمەشقم جەی باب جە ئوستاد سەندەن

ئەکثەر جە زەنان[٣٠] شوم جادوکار

ماوەران بە مەکر عەطارید بە وار

ئەر صەد زەن[٣١] شۆخەن ، عەنبەرین[٣٢] بارەن

بێ شەرط و شوێنەن[٣٣] ، بێ ئیعتیبارەن

دانا بزورگان پڕ هۆش قابڵ

کەی مبان جە مەکر زەن[٣٤] هەرگیز غافڵ

چەند هەزار مەردان کار ئازمودە

بە پای دانایی جیهان پەیمودە

هەرچەند کەردن سەعی جە دنیای دەربەست

مەر زەنێ بێ مەکر مگنۆش[٣٥] نە دەست

یەکێ بە بێ مەکر بێ حیلە[٣٦] و ستەم

هەر نەکەفت وە دەست[٣٧] ، نەدیشان بە[٣٨] چەم

---

(٢٩) ئەی (ب) ئەو .

(٣٠) زەنان (ب) ژەنان .

(٣١) زەن (ب) ژەن .

(٣٢) عەنبەرین (ب) زولف عەنبەر .

(٣٣) شوێنەن (ب) بێ شوێن .

(٣٤) زەن (ب) ژەن .

(٣٥) مگنۆش : ڕاست وایە (بگنۆشا) بێ .

(٣٦) بێ حیلە (ب) بە حیلە .

(٣٧) دەست (ب) دەس .

(٣٨) بە (ب) وە .

سا شیرێن یەکێ هەم جەو[٣٩] یارانەن
جەو[٤٠] پۆل پڕ مەکر جادوکارانەن[٤١]

چون شۆڵەی[٤٢] خورشێد ڕەوشەن بیەن لێم
جە هام نشێنێش[٤٣] بەد مەیۆ نە ڕێم[٤٤]

گەرێ فیدات بام شای نورەیبا بەخت
نەوەردت[٤٥] جەیوەر صەد سەوگەند سەخت

گەر چون نەسیمێ مکەنان پۆسم[٤٦]
هەرتا زیندەنان هەر تۆنی دۆسم[٤٧]

ئیسە یە چێشەن شای هومایون بەخت
زینەت بەخش موڵك پادشاهێ و تەخت

چەنێ من کەمەن دەنـگ و دەورانت
دایم شیرێنەن ورد زوبانت

---

(٣٩) جەو (ب) چون .

(٤٠) جەو (ب) جە .

(٤١) جادوکارانەن (أ) جادوگـەرانەن .

(٤٢) شۆڵەی (أ) شەوق .

(٤٣) هام نشێنێش (أ) هام نشێنێ .

(٤٤) مەیۆ نە ڕێم (ب) مهاوایێم .

(٤٥) نەوەردت (ب) نەواردت .

(٤٦) پۆسم (أ) پۆستم .

(٤٧) دۆسم (أ) دۆستم .

چون شا چەنتی من سەوگەندلی وەردش[٤٨]
بەرشتی بە خیلاف ئەو سەر نەبەردش[٤٩]
موددەعاش[٥٠] ئێدەن پەی[٥١] دڵ نەوازتی
بەی حوققە بازتی بدەرۆم بازتی[٥٢]
خوسرەو یە شەرط بۆ من ئیمشەو جارلی
بکەرتی تەناف پای تەنیا دارلی
وێم کەرۆ[٥٣] خەلاص جەی گشت ئازارە
جەی گشت دەرد سەر ، جەی گشت پەژارە
تا تۆ بە تەنیا بێی شەرط و بونیاد
بنیشتی چەنتی شیرینت بە شاد
ئەر مبلات خوسرەو من بە دەست وێم[٥٤]
نەکەرۆن جە داخ شیرین قەصد وێم
با جا ساکن بۆ نەو قەصر وێدا
شایچ بە ڕاویار نەویەرۆ پێدا[٥٥]

---

(٤٨) چون .. تاد (ب) سا چون بەرێ من سەوگەندێ وەردت .
(٤٩) ئەو سەر نەبەردش (ب) بە سەر نەبەردت .
(٥٠) موددەعاش (ب) موددەعات .
(٥١) پەی (ب) بە .
(٥٢) بەی حوققە بازتی .. تاد (ب) بە مەکر و حیلە بدەریتم بازتی .
(٥٣) کەرۆ (ب) بکەم .
(٥٤) ئەر مبۆت .. تاد (ب) ئەر دەرکارنەن من بە دەس وێم .
(٥٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
با دا ساکن بۆ جە قەصر وێشدا
تەنیا ، هیچ کەسێ نەویەرۆ پێشدا

خوسرەو دیتش مریەم بەی طەور نە جەنگەن
پەی هامنشینیی شیرین بە تەنگەن[٥٦]

یەقین حاصڵ کەرد هەرگیز[٥٧] نە ڕوی دەور
نمایان بە هەم کورگ و شێر و بەور[٥٨]

جە لای ئەو ڕۆمیی ئەستەموڵ وەطەن
کۆتا کەرد حاجەت[٥٩] شیرین ئەرمەن

بە چەرمیی و نەرمیی دیسان داش بازیی
خاطر شادش کەرد بە دڵ نەوازیی

بە حەڵوای شیرین ، بە شیرەی ئەفسون
تاڵیی شیرینش بەرکەرد نە دەروون[٦٠]

ئەما شیرینیش[٦١] هەر ڕۆ بە ضەرور
وە پای تەخت شا مکیانا شاپور

ماوەردش پەیغام ئەو بە نیهانیی[٦٢]
پەی شیرین جە لای ئەو شای کەیانیی

(٥٦) بە تەنگەن (ب) دڵ تەنگەن .
(٥٧) هەرگیز (ب) هیچ کەس .
(٥٨) نمایان .. تاد (ب) نومایان نەکەرد بە هەم شێر و بەور .
(٥٩) حاجەت (ب) حاجات .
(٦٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦١) شیرینیش (ب) کە شیرین .
(٦٢) نیهانیی (ب) بەنهانیی .

هەم بە نیهانی شاپوور هام دەرد
جەواب شیرین[٦٣] پەی خوسرەو[٦٤] مبەرد
شیرین شەم شەوق شای فەرخوندە بەخت
عەجەب مەندەبێ جەی بازیچەی سەخت
مواتش بە وێش مکەرد خەیاڵان
یە چوٚنەن خوسرەو شای کەمەر لاڵان
بەو گشت سوٚزەوە[٦٥] کەفتەن بە هاڵێ[٦٦]
پەرێ خاطران کوٚنە قزتاڵێ
جە[٦٧] چون من شوٚخێ[٦٨] ، شێوە شیرینێ
نوختەی خاڵ بوٚ موشك ، زوڵف عەبەرینێ[٦٩]
بێ گونا و تەقصیر ئیسە یە ڕاستەن[٧٠]
پوٚسە[٧١] پێش ئامان بێزاری[٧٢] واستەن

---

(٦٣) شیرین (أ) خوسرەو .
(٦٤) خوسرەو (أ) شیرین .
(٦٥) سوٚزەوە (ب) مەیلەوە .
(٦٦) هاڵێ (ب) حاڵێ .
(٦٧) جە (ب) بە .
(٦٨) شوٚخێ (ب) شەخصێ .
(٦٩) نوختەی .. تاد (ب) نوختە و خاڵ شیرین ، زوڵف عەبیرینێ .
(٧٠) ئیسە یە ڕاستەن (ب) دروٚ یا ڕاستەن .
(٧١) پوٚسە (ب) بەی طەور .
(٧٢) بێزاری (ب) بێزاریش .

بەڵێ نەزاناش جە دڵدا خوسرەو[73]
بێ وەفا نیەن هەرگیز چەنی ئەو
ئەر هەن ، هەر[74] سەڵاح شاهیش مەنظوورەن
پەی شاهان سەڵاح دەوڵەت دەستوورەن
چون قەیصەر چەنیش کردەبێ خاسێ
مەترسا جەی باب لێش ببۆ[75] عاصێ

* * * *

(٧٣) بەڵێ .. تاد (ب) ئەمما جە دڵدا نەزاناش خوسرەو .
(٧٤) ئەر هەن ، هەر (ب) ئەگەر هەن .
(٧٥) ببۆ (ب) مبۆ .

فرستادن خسرو شاپوررا بنزد شیرین[1]

شەوڵێ جە شەوان خوسرەو بە ضەرۆر
طەڵەب کەرد بە جەخت فەرخوندە شاپوور

واتش : مرووەتەن شاپوور چێنێ
دڵ پۆشان جە خەم پەردەی موشکێنێ

ئەوەند تەن سوفتەی عەشق شیرینەن
کڵاگای زوخاڵم بۆ هەبیرینەن[2]

جە جەرگم قرچەی بوریان مخێزو[3]
جە زامم قەطرەی زوخاو مڕێزۆ

تۆمار شاهێ و[4] تاج زەڕ نیگار
بیللا لێم بیەن بە طەوق زوننار

---

(١) ناردنی شاپوور لەلایەن خوسرەوەوە بۆ لای شیرین . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : فرستادن خسرو شاپوررا بخدمت شیرین و بی دماغی او . واتە : ناردنی شاپوور لەلایەن خوسرەوەوە بۆ خزمەتی شیرین و بێ مێشکێی ئەو . ئێمە سەرباسی نوسخەی (ب) مان هەڵبژارد چونکە ئەو شیعرانەی بەر پاشماوەی مەعنای سەرباسی نوسخەی (أ) ئەکەون لە نوسخەی (ب)دا کراون بە بەشێکی تر و ئێمەش ئەومان پێ باشتر بوو جیا بن .

(٢) هەبیرینەن (أ) هەنبەرینەن .

(٣) جە جەرگم .. تاد (ب) جەرگم قرچەی گۆشت بوریان مبێزۆ .

(٤) شاهێ و (ب) شاهێ .

دیدەم بێ خاوەن چەنێ خەیاڵان
پەشێوم چون زوڵف وەنەوشە خاڵان

چێش مبۆ شەوێ چون بەدر کامڵ
ئەو سەمەن سیمای زوڵف دەستە سونبوڵ[٥]

چون جەوانمەردان نادیرەی ئەییام
مریەم نەزانۆ[٦] باوەڕێش وە لام

مەعلوم بۆ جە لات دەروَن پڕ دەردەن
نەواچێ جە ئەو یە مەیلش سەردەن[٧]

من پەرێ صەلاح دەوڵەت خواهێی وێم
پەی حیفظ ئیقباڵ پادشاهێی وێم

مەحرۆم پای تەخت ئەو خورشێد[٨] شێوەم
مەلوولتەر جە زوڵف لولیای لێوەم

نەوا بواچۆ ئەو شای بێ ئەندێش
خودا نەخواستە من بێزارم لێش

ئەدوَن بە ذات پاك ئیلاهێ
تایێ جە زوڵفش بە تاج شاهێ[٩]

---

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٦) مریەم نەزانۆ (ب) نەزانۆ مریەم .

(٧) نەواچێ . . تاد (ب) نەواچێ خوسرەو مەیلش سەرد کەردەن .

(٨) خورشێد (ب) شیرێن .

(٩) تایێ . . تاد (أ) تایێ مۆش بە تاج ، بە تەخت شاهێ .

خودا شاهیدەن نەققاش[١٠] چێنێ
بێزارم هەر شەو جە شەو نشێنێ

پەی چێش ؟ پەی ڕوخسار خورشێد بێز ئەو
پەی مەیگێرن لەبان شەکەر ڕێز ئەو

نەشئەی بادەی صاف ئەرغەوانێ ڕەنگ
بەدتەرەن جە ژار هەفت تاس[١١] فەرەنگ

بەڵێ چون مریەم کناچەی قەیصەر
فرێ سەرکەشەن مدۆم[١٢] دەردسەر

صەلاح هەر ئێدەن هیچ نەزانۆ ئەو
بە جایێ خەڵوەت بنێشێم چەند شەو[١٣]

بویارمێ بە شاد دنیا چەنێ ئەو
ئەو هەر شیرینەن ، من هەر ئەو خوسرەو[١٤]

وەرنە ئەر مریەم پێمان بزانۆ
دەرلاد گیان وێش بە[١٥] وێش مستانۆ

شاپوور (حسب الامر) ئەو شای جەوان بەخت
تەعەللول نەکەرد ، هۆرێزا بە جەخت

---

(١٠) شاهیدەن نەققاش (ب) شاهید بۆ شاپوور .
(١١) هەفت تاس (ب) هەفت تاسێ .
(١٢) مدۆم (ب) مدۆ .
(١٣) بە جایێ .. تاد (ب) نە جای خەڵوەتێ بنێشمێ چەند شەو .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(١٥) بە (ب) جە .

ڕەوان بێ بە قەصر چون بەحر پڕ جۆش
ئاما وە پای تەخت شیرین مەی نۆش
حاڵات خوسرەو یەکایەك جە لاش
ئیظهار کەرد تەمام ئوستاد[١٦] نەققاش
وات دەڕڕە جە سۆنـگ کناچەی[١٧] قەیصەر
خوسرەو پەرویز مکەرۆ حەذەر[١٨]
وەرنە پەی نەدیەن بەژن باڵای تۆ
هەر وەختەن بلۆ بە خاك نەی کۆ
چون شا بەی دەستور گارەزوی تۆشەن
پەی تۆ فراوان دود[١٩] و ئەندۆشەن
ئەگەر مەیلت هەن[٢٠] باڵا زمڕ ستون
پا بنیەر بە جەخت نە پشت گوڵ گون
ئیمشەو جە ڕای لوطف یەڵغار دەر بە دەو
بشێم وە مشکۆی بۆ موشك خوسرەو
نیهانی چەنی خوسرەو بە دڵ شاد
کۆکلۆ کۆی خوسرەو خەم بدەر وە باد

* * * *

(١٦) تەمام ئوستاد (ب) وەنەش شاپور .
(١٧) سۆنـگ کناچەی (ب) خۆف پەیمان .
(١٨) مکەرۆ حەذەر (ب) خۆفش هەن جە سەر .
(١٩) دود (أ) دودێ .
(٢٠) مەیلت هەن (أ) مەیلتەن .

بخشم رفتن شیرین از شاپور[1]

شیرین جه‌ی گوفتار ده‌روَنش جۆشا[2]
چون به‌حر قولزوم جه قین خورۆشا[3]
په‌نجه‌ی ژه‌نگین به‌رد جه خیشم په‌رویز
پاره کرد یه‌خه‌ش چون غونچه‌ی نه‌وخیز
جه جام نه‌رگس ئه‌و سیمین[4] عوزار
به‌رگ سه‌مه‌ن کرد به لاله‌ی وه‌هار
به توندی و به خیشم واتش به شاپور
خوسره‌و بێ شه‌رمه‌ن هه‌م جه خودا دوَر
پادشان به‌لێ نیکوَن بۆ به‌ختش
چون پادشاهان نیه‌ن شنه‌ختش
سا کێن[5] سیوای ئه‌و سه‌رش دان وه سه‌نگ
جه من زه‌نگ کرده‌ن[6] ته‌کلیف به‌ی ژه‌نگ

---

(١) توژه بوَنی شیرین له شاپور . ئه‌م سه‌رباسه ته‌نها له نوسخه‌ی (ب)دا هه‌یه .

(٢) جۆشا (ب) ئێشا .

(٣) چون .. ناد (ب) جه شادی ژه‌م کرد ، خوصوَمه‌ت کێشا .

(٤) سیمین (أ) موشکین .

(٥) سا کێن (ب) کیه‌ن .

(٦) جه من زه‌نگ کرده‌ن (ب) چ لایق کرده‌ن .

مەر من خاتۆنم تۆ ماچێ هەر شەو
مریەم نەزانۆ بشۆم بە لای[7] ئەو

شاپۆر تۆیچ خەیلێ مەست سەرشاری
هیچ پەروات نیەن جە شەرمەساری

کۆتا کەر ئەی حەرف مەینەت[8] ئەنگێزە
سا وەس وە ئەڵماس جەرگم کەر ڕێزە

فرێ گەوهەر هەن سفتەنێ نیەن
فرێ گفتە[9] هەن گفتەنێ نیەن

ڕاستەن خیرەدمەند مۆ شکافەنی
بەڵێ فراوان بێ ئینصافەنی

جە بێ ئینصافیێت گەور کۆ نیەن
وەس بێ ئینصاف بەر ، باب تۆ نیەن

چێش بی من بەی طەور ، دانای مۆ شکاو[10]
جە نادانێ[11]ی ویم کەفتم نە گێجاو

هەم دەرکارتەن[12] بە چاپلۆسێ
بێ صیغەی[13] نیکاح ، بە بێ عورۆسێ

---

(۷) بشۆم بە لای (ب) بشێن وە لای .
(۸) مەینەت (ب) فیتنە .
(۹) گفتە (ب) واتە .
(۱۰) چێش بی .. تاد (ب) چێش بی بەی طەور ئۆستای مۆ شکاو .
(۱۱) نادانێ (ب) دانایێ .
(۱۲) دەرکارتەن (أ) ضەرۆرتەن .
(۱۳) صیغەی (أ) صیغە و .

بە دزێ[١٤]ی مریەم ، بەی[١٥] سوخەن وەرێ
پەی نۆکەرێی وێت دەس کێشم کەری
بە خودا هەرچەند تۆ دڵ نەوازی
هەنیچ بە حیلە[١٦] نمەدیم بازێ
ئەر جارێ بە حەرف تۆ بازێ وەردم
سەرم دا وە سەنگ وە[١٧] قەولت کەردم
پەی چێش شا یەند من سوبوك[١٨] مزانۆ
تۆ بەی طەرز و طەور[١٩]وە لام بکیانۆ
ئاخر نە منیچ فەڕۆخ ئەختەرم
جە نەسل شاهان صاحێب ئەفسەرم
ئافەرێن هەی شای فەرەیدۆن شکۆ
حەق جە باڵای سەر لێت نا ڕازێ بۆ
من چەند جار پەی تۆ ڕای چۆڵ طەی کەردم
چەند قەطرەی زۆخاو زام وێم[٢٠] وەردم
جە سۆنگ سەودات چەند سیاسەت دیم
جە تاج و جە تەخت پادشاهی بیم

---

(١٤) دزێ (أ) دوزدێ .
(١٥) بەی (أ) چون .
(١٦) هەنیچ بە حیلە (ب) بە حیلە و مەکر .
(١٧) وە (ب) بە .
(١٨) شا یەند من سوبوك (ب) خوسرەو من بە سەنگە .
(١٩) طەرز و طەور (ب) طەور و طەرز .
(٢٠) زام وێم (أ) وە زامدا .

ئاخر جه شاهێ و جه شەهریارێ
پەرێ تۆ یاوام بە[٢١] پەرستارێ
نامەردت گەران بێ شەرطێ کەردی
ڕەویەی بزورگان[٢٢] بە جا ناوەردی
ئەرێ هەی شاپور صاحێب فام[٢٣] و هۆش
مەحرەم پای تەخت خوسرەو لاڵ پۆش
سا یە لایقەن من چەنێ خوسرەو
بنۆشێن[٢٤] شەراب شەوێ یا دۆ شەو
بەڵێ بە شەرطێ مریەم نەزانۆ
ئەوا خوارێمان چەنێ[٢٥] بنمانۆ
نۆشای[٢٦] ئەو شەراب ، ئەو شەو نشێنێ
بە ۆار مار بۆ شاپور چێنێ
جه ترس تەوبێخ[٢٧] ڕۆمێی (بیت المال)
خوسرەو چەنێ من مەی نۆشۆ بەی حاڵ[٢٨]

---

(٢١) بە (ب) وە .
(٢٢) بزورگان (ب) بزورگێ .
(٢٣) فام (ب) عەقڵ .
(٢٤) بنۆشێن (ب) بنوشۆن .
(٢٥) چەنێ (ب) بەنە .
(٢٦) نۆشای (أ) ئەو کە .
(٢٧) ترس تەوبێخ (أ) خۆف تۆبەر .
(٢٨) خوسرەو .. تاد (أ) چەنێ خوسرەو من بنێشۆن بەی حاڵ .

ئەر صاحێب شنەخت ئابڕۆ دارەنی
جە نەسل شاهان فەڕڕوخ تەبارەنی
هەیچ بەی دەستوور وە لام نەکیانۆ
من بە هەرزەکار سوبوك نەزانۆ
بە گەروای باتۆی کڵاف سۆسەنی
بە هەر هەفت گەورەنگ قیبلەی[29] ئەرمەنی
ئەر ئیمجار وە لام بکیانۆ وەی طەور[30]
مکەرۆش وە پەند نە ڕۆی عەرصەی دەور
شاپوور تۆیچ جە قین بێ ڕابێ[31] پەروێز
مکەرۆش دەرسات دەردەم حەلق ئاوێز[32]
بەڵێ ئامانت شاپوور چینی
وەختێ کە[33] مشێ خوسرەو موینی
واچە فەرض[34] کەردم ئەمن چەنێ گەو
بە دوزدێ پێشتین[35] شەوێ یا دۆشەو[36]

---

(۲۹) قیبلەی (ب) قوللەی .
(۳۰) ئەر ئیمجار .. تاد (ب) ئیمجار ئەر وە لام مکیانۆ بەم طەور .
(۳۱) بێ ڕابێ (أ) بێ ڕامێ .
(۳۲) مکەرۆش .. تاد (أ) مکەرۆت دەردەم ، دەرسات خەڵێ ئاوێز .
(۳۳) کە (ب) تۆ .
(۳٤) فەرض (أ) عەرض .
(۳٥) پێشتین (أ) پێشتم .
(۳٦) یا دۆ شەو (أ) بە ئەو شەو .

چون لۆتێ جە ترس[٣٧] دارۆغە بازار
نۆشامان بە هەم بادەی خۆش گەوار
ئەگەر[٣٨] مزانۆ ئەو شای جەم تەبار
هەر بەو دوٙ شەوە دروست مبۆ کار
خۆ موبارکەن چون نەسیم ئیمشەو
وێم[٣٩] میاونوٙ وە پای تەخت ئەو
وەرنە ئەی کارە[٤٠] جە حەد بەر شیەن
یە کار شەوێ یا دوٙ شەو نیەن
ئیسە ها جەی قەصر خرابەی بەد ڕەنگ
مەحبوٙس و ماتم چون نەقش ڕوٙی سەنگ
تا بزانوٙن من جەی دەور گەردوٙن
چێش ئیرادەشەن ، چ طەور مبۆ ، چوٙن[٤١]
بەڵێ هەی شاپوٙر عەطارید خامە
نەققاش تەڕ دەست[٤٢] ، مەقبوٙڵ عامە
ئەو کۆنە قەڵتاخ قەیصەر ڕۆمە
بواچە[٤٣] پەنەش بکەراش[٤٤] لۆمە

---

(٣٧) ترس (أ) خۆف .
(٣٨) ئەگەر (ب) سا ئەر .
(٣٩) وێم (ب) زوٙ وێم .
(٤٠) وەرنە ئەی کارە (ب) ئاوازەی ئەی کار .
(٤١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(٤٢) تەڕ دەست (ب) تەڕ دەس .
(٤٣) بواچە (ب) بواچۆ .
(٤٤) بکەراش (ب) بکەرۆش .

بە وێش نەنازۆ خوسرەوم بەردەن
چەنی وێم یەکجار[٤٤] ماورۆم کەردەن

ئەر من ڕەضام بۆ پەروێز خوسرەو
غەمزەم ماوەرۆش بەچەنگ هەر ئیمشەو[٤٥]

بە حەڵقەی کەمەند گێسوی عەنبەر بێز
مکەروش دەرسات چێگە حەلق ئاوێز

ئەگەر بکەرون بە چەم[٤٦] ئیشارەت
ماوەرۆ[٤٧] مەتای شادیش بە غارەت

ئەگەر بواچوم زوڵف[٤٨] عەنبەر فام
بە دەست[٤٩] بەستە ماوەروش وە[٥٠] لام

نیهایەت جەی باب من فرلی داخم
فراوان[٥١] دڵگیر ، هەم بێ دەماخم

---

(٤٤) یەکجار (ب) یەکسان .

(٤٥) غەمزەم .. تاد (أ) غەمزەم ماوەرۆ بە سەر چەنگ ئیمشەو .

(٤٦) چەم (ب) چەشم .

(٤٧) ماوەرو (ب) ماوەرون .

(٤٨) بواچوم زوڵف (ب) بواچون زوڵفان .

(٤٩) دەست (أ) دەس .

(٥٠) وە (ب) جە

(٥١) فراوان (ب) من خەبلی

شەهەنشای[٥٢] جەم قەدر ئارۆ[٥٣] بە ضەرۆر
من بە شێت زانان ، کیاستەن شاپور

بە دزێ[٥٤]ی مریەم نادیرەی بیساط
بەیۆ بکەرمێ بە هەم ئیختیلاط

من خۆ بە دانش دانا پەسەندم
دانا[٥٥] عاجزەن جە مەکر و فەندم

خوسرەو ڕەضاشەن بە ئەفسۆن سازێ
بە دەس شاپور بدەرۆم بازێ

ئید وات بە توندێ ، هەم ئەو[٥٦] لەب شەکەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر

شاپور خاسەن جام مەینەت پێم چەشتی
خاس ڕەنگێ زەریف پەرێ من ڕەشتی[٥٧]

تا دە[٥٨] ساڵ جە پا[٥٩] ، جە زوان بێ لەنگ
نەکێشێ بە شاد[٦٠] نەقش ڕەنگا ڕەنگ

---

(٥٢) شەهەنشای (ب) خوسرەو .
(٥٣) ئارۆ (ب) ئەو ڕۆ .
(٥٤) دزێ (ب) دوزدێ .
(٥٥) دانا (ب) مەردوم .
(٥٦) هەم ئەو (أ) ئەرێ .
(٥٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
وات شـابور من جام مەینەتم وەردەن
خاسە ڕەنـگ زەریف پەرێم هۆردەوردەن
(٥٨) دە (ب) هەفت .
(٥٩) پا (ب) باد . (٦٠) نەکێشێ بە شاد (ب) هەنێ نەکێشێ .

خامەت چون خەدەنگ نە چۆی حەجەر سم[٦١]
چەنێ جێ دەوات نە دیدەت[٦٢] بۆ گوم

مۆی نەقاشێی وێت چون نێش کەزدوم
پۆ بکەرۆ دێن ، سەر بە شەب بۆ گوم[٦٣]

پەنجەت سەقەط بۆ وە بای[٦٤] دەست جن
چەنێ صوورەتێ تۆ کێشای[٦٥] پەی من

ئاخر یە خۆ تۆ بەی طەور پێم کەردی
سێصەد مەن زوخاو تۆ بە من وەردی[٦٦]

شاپوور دیش شیرێن پۆشا بەرگ[٦٧] شەۆ
تەرسا و[٦٨] زوان بەست وێنەی لاڵ و کەۆ

فەرماش سا گوم بەر ، وەس ئازارم دەر
تابم نەمەندەن وەس بە خارم بەر[٦٩]

---

(٦١) نە چۆی حەجەر سم (ب) نەی جۆی موجەسیم .
(٦٢) دیدەت (ب) جەرگت .
(٦٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٤) سەقەط بۆ وە بای (ب) شەل بیۆ بە بای .
(٦٥) کێشای (ب) کێشات .
(٦٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٧) پۆشا بەرگە (ب) شێ بە خانەی .
(٦٨) تەرسا و (ب) تەرسا .
(٦٩) تابم .. تاد (ب) طاقەت پێم نەمەند ، سا وەس خارم کەر .

شاپۆر ئێد شنەفت جەو شۆخ دڵبەر
جە خودا مواست هەر[٧٠] بشۆ وە بەر

هۆرکێشا چارخ بە دەوان دەو
یاوا وە پای تەخت فەڕ بەخش خوسرەو

شا وات هەی[٧١] شاپۆر دانای لاڵ شناس[٧٢]
وەش ئامای بە خەیر ، شێری یا ڕواس[٧٣]

شاپۆر حیکایەت ماجەرای شیرین
مەضمون گوفتار ئەو زوڵف عەبیرین[٧٤]

توندی و غەمزە و خیشم ، لار و لەنج[٧٥] ئەو
یەك یەك یاونا بە عەرض خوسرەو

خوسرەو جە خەجڵەت سەرش وست نە وەر[٧٦]
جە[٧٧] دورج یاقوت خەرج نەکرد گەوهەر

---

(٧٠) هەر (ب) زۆ .

(٧١) هەی (أ) بە .

(٧٢) دانای لاڵ شناس (أ) فرێ پەشێوی .

(٧٣) ڕواس (أ) ڕێوی .

(٧٤) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

(٧٥) لار و لەنج (ب) لارە و لەنجەی .

(٧٦) نە وەر (أ) وە بەر .

(٧٧) جە (أ) زەند .

جه باب ئەو شلۆخ زوڵف وێنەی سونبوڵ
پێچ وەرد ، هێچ نەوات ، داش بە تەفافول[٧٨]

* * * *

ئەز کۆن خامەی (خانای قوبادی)
تا کە جەی مەقام بە ذەوق و شادی
شەممەیێ جە عیشق فەرهاد کۆ کەن
جە بەخت[٧٩] شیرین گوڵ غونچەی[٨٠] ئەرمەن
پەی تەفریح طەبع یاران نامی
باوەرۆن بە[٨١] نەظم وێنەی (نیظامی)
جە دمای تەقریر شیرین و خوسرەو
عەشق فەرهادیچ باوەرمێ بە دەو[٨٢]
گۆش دەرمێ[٨٣] وە بەخت فەرهاد کۆ کەن
بە ڕاز[٨٤] شیرین شیرین ئەرمەن

* * * *

(٧٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە ٠

(٧٩) بەخت (ب) عەشق .

(٨٠) گوڵ غونچەی (أ) زامن جە .

(٨١) باوەرۆن بە (أ) ماوەرۆ وە .

(٨٢) عەشق . . تاد (أ) وەشەن پەی هەرکەس نەظەر بازیی ئەو .

(٨٣) گۆش دەرمێ (أ) گۆش دەرۆ .

(٨٤) ڕاز (أ) زاری .

حکایت کردن شاپور
از سنگ تراشی فرهاد بجهت شیرین[1]

(افضل الشعراء) نادیرەی نامێ
صاحێب خەمسە ، یەعنی (نیظامی)[2]
بە عەطر[3] نەسیم خامەی بۆ سونبوڵ
غونچەی ئەی کیتاب شکاوا چون گوڵ
مەضموون تەحریر نەظم (نیظامی)
بەی طەور دادەن داد شیرین کەلامی[4]
پەیکەر پەریزاد پەڕەند زەڕ پۆش
گەور دڵ جە سەنگ سیمین بنا گۆش
سەهی سەرو شۆخ گوڵ باخچەی ڕەنگین
خاتوون ئێران بانوی موڵک چین[5]

---

(١) قسە کردنی شاپوور بۆ شیرین لەبارەی بەرد تاشینی فەرهادەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : داستان عاشق شدن فرهاد کوه کن بشیرین . واتە : داستانی دڵ چوونی فەرهادی کێو کەن لە شیرین . بەلام باسەکە لەو بابەتە نادوێ .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣) بە عەطر (أ) بەی دەستوور .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئاشۆب شاهان عەرصەی هەفت کیشوەر
فیتنەی عاشقان زام دڵ خەطەر
سەوڵ سایەدار پڕ سام سەنگین
پەرێزای زەڕدەشت تەرسای فەرەنگی
شیرین شەش دانگ شەهزادەی[٦] ئەرمەن
خاڵ و بەرگ[٧] بۆ موشك وەنەوشەی چەمەن
ئەو قەصر وێشدا هەر شام هەر سەحەر
مەیلش فێشتەر بی بە شێر و شەکەر
ئەداش ئەو شۆخ زوڵف بۆ عەبیرین
ئەو شای شەکەر ڕاز زوڵف و دەم شیرین[٨]
یەك ئاشۆق جە شێر شێرەی شەهد قەند[٩]
بە صەد ئاپ طەعام چەرب دڵ پەسەند
بە شیرینی بی دایم قەرارش[١٠]
بێ شێر و شەکەر نەبی مەدارش[١١]
چون نە دەور و پشت قەصر زەڕ نیگار
گشت سەنگ سەخت بی هەم سیخناخ نار[١٢]

---

(٦) شەهزادەی (ب) شازادەی .
(٧) خاڵ و بەرگ (ب) خەط و خاڵ ،
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) یەك ئاشۆق .. تاد (ب) یەك ئاشۆخ شێر چەنێ شەهد قەند .
(١٠) بە شیرینی .. تاد (أ) بە شێر مویارا دایم مەدارش .
(١١) مەدارش (أ) قەرارش .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

چونکە[١٣] چەنێ خار سەنگ بەست خارا
نەکەرد گەڵەیێ یەکسات مدارا[١٤]

چۆپان لا عیلاج دوَ فرسەخ فێشتەر
دوَر موست گەڵە جە قەصر دڵبەر

ئیمجار پەی شیرێن شێر بە دەرد سەر
ماوەردن خاصان زوڵفان[١٥] بۆ عەنبەر

شیرێن لەب شەکەر دانەی دوڕ نە گۆش
ڕێزەی ڕاز شەربەت ، شێرەی شەکەر نۆش[١٦]

شیرێن بێ شەکەر[١٧] ، شەکەر بە بێ شێر
چون نمەکەرد نۆش منێشت بە دڵگیر

جە دڵگیرێی ئەو هەر صوب تا بە شام[١٨]
پەرستارانیش دڵگیر[١٩] بێن تەمام

شەوێ[٢٠] وست حەڵقەی موشکێن زوڵف بە دۆش
ئەو مانگ زەڕڕێن حەڵقەی دوڕ نە گۆش[٢١]

---

(١٣) چونکە (ب) زەڕڕێ .
(١٤) نەکەرد .. تاد (ب) نمەکەرد گەلەش سانێ مدارا .
(١٥) زوڵفان (ب) شۆخ .
(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٧) بێ شەکەر (ب) بە بێ شەکر .
(١٨) جە دڵگیرێی .. تاد (ب) جە دوورێی ئەو شێر جە صوب تا بە شام .
(١٩) دڵگیر (ب) بێ کەیف .
(٢٠) شەوێ (ب) چون شەو .
(٢١) ئەو مانگ .. تاد (ب) شیرێن شەم شەوق زەڕڕێن دوڕ نە گۆش .

جەو[22] حەڵقەی شەودا تا بە صوبح دەم
پێچ مدا چون مار پڕ پێچ[23] ئەرقەم

جە سەردیی خوسرەو تا بە[24] شەفەق زەرد
مکێشا پەیوەست[25] لوولەی ئاە سەرد

قامەتش جە باد مەینەت بە زاری
چەمیابێ[26] چون شاخ بید[27] مرواری

چون حەڵقەی ئەژدەر نەقش بە وەردا
پێچ مدا چون مار بە ڕۆی کەمەردا

جە ئەبرۆ کەمان کەردەبێ بەرکەش
جە موژان چون تورك بەستەبێ تەرکەش[28]

جە داخ خوسرەو کەردش دوو ڕەنگی
گێسوش پێچ مدا چون مار زەنگی

جە حەرف دروشت ئەو پەیمان شکەن
گوڵناری مکەرد جە نەرگس سەمەن

---

(٢٢) جەو (ب) چون .
(٢٣) مار پڕ پێچ (ب) پێچ پڕ حەڵقەی .
(٢٤) بە (ب) وە .
(٢٥) پەیوەست (ب) بە گەرم .
(٢٦) چەمیابێ (ب) پێچبا .
(٢٧) بید (ب) بید و .
(٢٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

به غەیر جە شاپوور شای سوخەن پەرداز
جەو قەصر چوّلّدا کەس نەبیەن[29] هامراز
ئاخر کە ئەو قورص بەیضای قەمەر سوّ
شیرین شەمامەی شوّخ شەو بوّ بوّ[30]
وێنەی قەنداقی رێزەی نوقڵ و قەند
رێزنا ڕازان شوّخ دڵ پەسەند
فەرماش بە شاپوور دانای دڵ پەزیر
ضەروورەن کەردەن عیلاجێ پەی شیر
پەی چێش ؛ وە[31] بێ شیر شادیم بەطاڵەن
شەکەر ئەر شیرش نەبوّ لێم تاڵەن
شاپوور نەخش بەند[32] جە دانشوەری
چون هیندوو بەردش سوجدەی ئەو پەری
واتش شەخصێ[33] هەن نامشەن فەرهاد
موهەندیس مەردێن ، فراوان ئوستاد
ڕاسیخەن جە[34] عیلم هەندەسەی هەیئەت
(مەجسیطی) ئایین[35] ، (ئیقلیدیس) حیکمەت

(٢٩) نەبیەن (أ) نەویەن .
(٣٠) شوّخ شەو بوّ بوّ (أ) چون شوّخ شەو بوّ .
(٣١) وە (ب) من .
(٣٢) نەخش بەند (ب) نەقش بەند .
(٣٣) شەخصێ (ب) من شەخصێ .
(٣٤) جە (ب) بە .
(٣٥) مەجسیطی ئایین (ب) موحیطی واتەن .

بە[٣٦] مۆ مکێشۆ گوڵاڵن بە صەد ڕەنگ
مکەنۆ تەصویر نەخش[٣٧] چێن نە[٣٨] سەنگ

جە مانیی نەققاش نەقشش شۆخ‌تەرەن
خەیاڵی هونەرمەند هەم دانشوەرەن

ئوستادێ چون ئەو جە گشت فەن قابڵ
جە هەر هەفت کیشوەر[٣٩] ، نەبۆ حاصڵ

مەگەر هەم بە دەست ئوستادێ بەی طەور
بۆ موددەعات حاصڵ نە ڕۆی دەور

وەرنە بێ ئوستاد کارێوەن[٤٠] دیشوار
ئەووەڵ ضەروەرەن ئوستاد ، ئاخر کار

ئەر بار یافتەگان بەزم عەنبەر بۆ
مدەران ڕوخصەت بەندەی دوعاگۆ

سەر قەدەم ساختە هەر کۆن ئەو[٤١] ئوستاد
ماوەرۆش وە پای تەخت پەریزاد

---

(٣٦) بە (ب) جە .

(٣٧) تەصویر نەخش (ب) صوورەت نەقش .

(٣٨) نە (ب) جە .

(٣٩) کیشوەر (ب) ئیقلیم .

(٤٠) بێ ئوستاد کارێوەن (ب) گرد ئوستاد بێ کارەن .

(٤١) هەر کۆن ئەو (أ) هەر کۆ هەن .

ئێمە و ئەو ئوستاد هەردوٚ هامزادیم[٤٢]
هەردوٚمان شاگرد هەر یەک ئوستادیم[٤٣]
تەعلیم ئەو دا[٤٤] بە سەنگ تراشی
تەرغیب من کەرد هەم بە نەققاشی
بە تێشە[٤٥] جە لاش سەنگ سەخت چون مۆم
بە پیشە خاستەر جە ئوستاد زۆم
شاپوٚر سەودای شێر بەی مژدەی شیرین
بەرکەرد نە دەروٚن[٤٦] ئەو زولف عەبیرین[٤٧]

* * * *

---

(٤٢) هەر دوٚ هامزادیم (ب) هەردوک هەمزادین .

(٤٣) هەر یەک ئوستادیم (ب) هەم یەک ئوستادین .

(٤٤) دا (ب) کەرد

(٤٥) تێشە (أ) تێشەن .

(٤٦) دەروٚن (ب) دەوران .

(٤٧) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

رفتن شاپور بعقب فرهاد و آوردن اورا بنزد شیرین ارمن[1]

چون عەرۆس ڕۆ جە بەند شەو ڕەست
ئاینەی ڕەخشان خورشێد گرت بە دەست
شاپۆر بە ڕوخصەت ئەو شای پەرێزاد
هۆرێزا بە جەخت ، پەیدا کرد فەرهاد
خۆ بەو طەور زانا فەرهاد بێ دڵ
نە دەوران مبۆ مرادش حاصڵ
نەزاناش گەردۆن[2] دوَر جە ڕای بەینەت
ئاراستەش کردەن پەی سزا و مەینەت
ئاخر شاپۆر وات نەرمێ بە کۆ کەن
ضەروَرەن بە تۆ شازادەی ئەرمەن
چەنێ قوڵنگە و تێشەی سەنگ تاشێت
کۆنیا و تەناف ڕەنگ نەققاشێت
بشێم وە پای تەخت خورشێد سایەی ئەو
بارگەی فەرقەد قەدر[3] ، پەروێن پایەی ئەو

---

(١) ڕۆیشتنی شاپۆر بەدوای فەرهاددا و هێنانی بۆ لای شیرینی ئەرمەن .

(٢) گەردۆن (ب) خۆ چەرخ .

(٣) فەرقەد قەدر (أ) فەرقەد .

فەرهاد (حسب الامر) شاپوور نەخش بەند[٤]
هۆرێزا چون سەرو سەهی دڵ پەسەند[٥]
چەنی شاپوور شی[٦] سوبوکتەر جە باد
وە پای زەڕڕین تەخت شیرین بە دڵ شاد
مدرا وە[٧] پای تەخت ئەعلای خوسرەوی
بە تەن وێنەی پیل ، بە بازو قەوی
بە شکۆ[٨] چون شا ، بە شەوکەت[٩] چون شێر
بە بەرگ[١٠] چون بەور دۆوندەی دلێر
بە قامەت چون شاخ نەوخێز عەرعەر
بە ڕوخ چون خورشید ڕەخشندەی خاوەر
جەناب عولیای مەریەم ئاستین
شای شەکەر ڕازان ڕۆم و هیند و چین[١١]
فەرماش تا پەرێ[١٢] فەرهاد سەنگ بڕ
نیاشا کورسی تیە نیشان دوڕ

---

(٤) نەخش بەند (ب) نەقش بەند .

(٥) هۆرێزا .. تاد (ب) هۆرێزا چەنیش وە بێ چوون و چەند .

(٦) چەنی شاپوور شی (ب) شی چەنی شاپوور .

(٧) وە (ب) نە .

(٨) شکۆ (ب) شەوکەت .

(٩) شەوکەت (ب) شکۆ .

(١٠) بەرگ (ب) هەیبەت .

(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(١٢) فەرماش تا پەرێ (ب) شیرین وات پەرێی .

نه پشت پەردەی شیرین ئەرمەن
نه باڵای کورسی نیشت چون تەهەمتەن

پەرتی پەیکەر سام جه پشت پەردەوه
غونچەی لەب چون گوڵ واڵو کەردەوه[13]

پەی شەکەر ڕێزی ئەو شۆخ دڵبەر
هۆرداشت جه یاقوت دوّ قوفڵ[14] گەوهەر

به چەند گریشمه و چەند غەمزه و چەند ناز[15]
چون نەغمەی بولبول ئاما به ئاواز

شنەفتم جه لەفظ ئوستاد دێرین
جەو بۆن موانن به شیرین ، شیرین

چون حەڵوای شەکەر شیرین بی ڕازش
ئاه بکەر نه دەم شۆخی ی ئاوازش[16]

هەرکەس ئاوازش بشنەفتا به گۆش
ئەر ئەفلاطون بۆ ، ئەو مشی جه هۆش

(الحکم لله) جه ڕێزەی ڕازش
(نعوذ بالله) جه غەمزه و نازش

---

(١٣) ئەم شیعره له نوسخەی (أ)دا نیه .

(١٤) قوفڵ (ب) دورج .

(١٥) چەند غەمزه و چەند ناز (ب) به چەند غەمزه و ناز .

(١٦) نیوەی دوەمەی ئەم شیعره و شیعری پاشەوەی و ، نیوەی یەکەی شیعری پاشتر ، له نوسخەی (ب)دا نین .

وەختێ بە فەرهاد بێچارەی کۆ کەن
یاوا زێڕەی ڕاز شیرین ئەرمەن
کێشا نە دەروَن ئاه ستەمناك
دەر سات چون مەصرۆع[17] خڵتیا نە خاك
کەفت[18] نە ڕۆی زەمین بە وێنەی[19] زامدار
پێچیا و پێچ وەرد چون کلافەی مار
شیرین شەش دانگ زوڵف دەستە زنجیر[20]
مەمان شەمامەی وەشبۆی بۆ عەبیر
زانا کە[21] فەرهاد جە ڕێزەی ڕازش
بە مەحض شۆخێی[22] نەغمەی ئاوازش
بێخود خڵتیا نە خاك سارا
سەودای تیر عەشق جە لاش ویارا[23]
خەیلێ خەیاڵ کەرد جە بێ قەراریش
بە ڕەنگێ هەنی کەردش دڵداریش[24]

---

(۱۷) دەرسات چون مەصرۆع (ب) چون مورغ بیسمیل .
(۱۸) کەفت (ب) خڵتیا .
(۱۹) بە وێنەی (ب) چون .
(۲۰) شیرین .. تاد (ب) موشك مێخەك عەطر زوڵف وێنەی زنجیر .
(۲۱) زانا کە (ب) سا قاما .
(۲۲) شۆخێی (ب) شۆخێ و .
(۲۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(۲٤) بە ڕەنگێ . . تاد (ب) بەر نەکێ ئەو هیچ کەرێ دڵداریش .

ئیمجار وات[٢٥] . بشنەو هەی[٢٦] مەرد ئوستاد
بۆ جە ڕای دۆستی خاطرم کەر شاد

ئەنچێت[٢٧] ضەروەرەن من مدمروەم[٢٨] بێت
بە چابوك دەستیی ئوستاد کاریی وێت[٢٩]

نەوعێ کەر بەبۆ[٣٠] ، ئوستاد دێرین
شێر بە وێش دایم[٣١] بە قەصر شیرین

پەی چێش کە دایم شێرم ضەروەرەن
گەللە دوو فرسەخ[٣٢] جە قەصرم دوورەن

مبۆ جەی ئەمرە نەوی خاطر تەنگ
پەی من بکێشی[٣٣] تۆ جۆیێ نە سەنگ

وەختێ بدۆشان گەللە بە دەوان
نەو جۆدا طەریف شێر بلۆ ڕەوان

---

(٢٥) ئیمجار وات (ب) وات ئیمجار .
(٢٦) هەی (ب) ئەی .
(٢٧) ئەنچێت (ب) هەرچێت .
(٢٨) مدمروەم (ب) مدمروەن .
(٢٩) بە .. تاد (ب) بە چابوك دەستی و بە نەوژ دەستیی وێت .
(٣٠) نەوعێ کەر بەبۆ (ب) نەوعێ کە بیۆ .
(٣١) دایم (ب) بەبۆ .
(٣٢) گەللە دوو فرسەخ (ب) دوو فرسەخ مێشم .
(٣٣) پەی من بکێشی (ب) بکێشی پەی من .

تا جە یومن تۆ بە[٣٤] بێ دەردی سەر
بنۆشم ئەو شێر خۆش[٣٥] چەنێ شەکەر

جەی ڕاز شیرین شیرین گەرمەن
مەدهۆش بێ یەکسان فەرهاد کۆ کەن[٣٦]

فەرەض ئەو میسکین[٣٧] بێچارەی دڵ ڕێش
جە عەشق شیرین کارێ ئاما پێش

جهان کە[٣٨] جە دوور مشنەفت ئاوازش
هیچ نەفاما مەفهوم ڕازش

ئەمما پەی خاطر ئەو بەرگوزیدە
ئەنگوشتش نیا وە بان دیدە

دەر دەم دەر ساعەت[٣٩] هۆرێزا جە لاش
هۆرگرت قوڵنگە و تێشەی سەنگ تراش

دیتسان هەم پەرساش جە پەرستاران
واتش من مەستم بەش[٤٠] خودا یاران

---

(٣٤) بە (ب) شێر .

(٣٥) بنۆشم ئەو شێر خۆش (ب) ئەو شێر بنۆشم وەش .

(٣٦) لە نوسخەی (ب)دا تێوەکانی ئەم شیعرە بەر و دوان .

(٣٧) فەرەض ئەو میسکین (ب) هەڵێ ئەو فەرهاد .

(٣٨) جهان کە (ب) هەر جهان .

(٣٩) دەر دەم دەر ساعەت (ب) فوراً وێنەی شێر .

(٤٠) بەش : وا دیارە (بەشێ) بێ و بە هەڵەی نوسیار وا نوسرابێ .

چێش فەرما شیرین نیم بە قام وێم
بکەردێی جە نۆ خاطر نیشان پێم
پەرێش ئەو[41] یاران زوڵف بۆ عەبیرین
کەردشان جە نۆ[42] فەرمودەی شیرین

* * * *

(41) پەرێش ئەو (أ) پەرێشان .
(42) جە نۆ (أ) تەقریر .

ساختن فرهاد جوی سنگ بجهت شیرین[١]

شەربەتدار شلۆخ ئەی شەربەت خانە
پەرلێ بزورگان دەور زەمانە
جە ڕای عەقڵ و فام[٢] دانای هونەرومر
بەی طەور مەمزوَج کرد شیر چەنی شەکر
چون خاس جەو[٣] فەرمان ئاگا بێ فەرهاد
بە چابوکێ کرد شورۆع بەو بونیاد
هەر جە سەر بە بەرگۆ[٤] کێشا بە فەرهەنگ
دیوارێ چون[٥] سەد سکەندەر جە سەنگ
چەند تاوە جە سەنگ سپێ چون مەڕمەڕ
تاشا بە تێشەی پۆڵای[٦] دەستە زمڕ

---

(١) دروست کردنی جۆگای بەرد لەلایەن فەرهادەوە بۆ شیرین . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : رفتن فرهاد به کندن کوه بیستون و آوردن شیر بقصر شیرین . واتە ڕۆیشتنی فەرهاد بۆ کەندنی کێوی بێستوون و هاوردنی شیر بۆ قەصری شیرین .

(٢) فام (ب) هۆش .

(٣) جەو (ب) جە .

(٤) هەر جە سەر بە بەرگە (ب) هەرچی بێ تەمام .

(٥) چون (ب) جە .

(٦) پۆلای (ب) پۆلاد .

جە[٧] باڵاي دیوار ئەو تاوە[٨] دیرین
بەرد نە یەك دروست[٩] تا قەصر شیرین

بە عەرض مانگێ[١٠] فەرهاد سەرشار
دوَ فرسەخێ کەرد تەرتیب ئەی کار

ئافەرین فەرهاد چۆپان سارا
پەی شیرین چون حوَر عەنبەرچە دارا

بە تێشەی فۆلاد[١١] چون (یوم المحشر)
ئاشکارا کەرد جۆی شێر و شەکەر

جەودما هەم بەست حەوض هەبیرین[١٢]
چون چەشمەی ڕەحیق پەی شێر شیرین

سا وەختێ ئەی کار بە ئیتمام یاوا
شیرین جە ذەوقش چون گوڵ شکاوا

حەیران بێ یەکسان جە سەنگ تاشێی ئەو
جە دەست و پەڕگار[١٣] ، جە نەققاشێی ئەو

---

(٧) جە (ب) نە .
(٨) تاوە (ب) مەرد .
(٩) بەرد نە یەك دروست (ب) بەرد نە کار جۆی سەنگ .
(١٠) مانگێ (ب) یەك مانگ .
(١١) فۆلاد (ب) سەنگ تاش .
(١٢) هەبیرین (أ) هەنبەرین .
(١٣) دەست و پەڕگار (أ) دەست پڕ کار .

جە زۆر[14] باهۆی تەھەمتەنیی ئەو
جە تێشەی فۆلاد یەکسەد مەتیی ئەو
جە شان و شەوکەت شەھریاریی ئەو
جە طەور[15] تەرکیب شیرین کاریی ئەو
جە سەوڵ قامەت نەوڕەسیدەی ئەو
جە شوخیی گەردش چەرخ[16] دیدەی ئەو
شای شیرین ڕازان[17] شۆخ نافە بەر[18]
فەرماش ئاوەردن مەسنەدڵێ جە زەڕ
شاھانە دەستوور نیشانا فەرھاد
نە باڵای مەسنەد زەڕڕین بە دڵ شاد
طاوس ڕەنگین گوڵ باغچەی شاھی
سەھی سەرو شۆخ ڕشنەی ئیلاھی[19]
جامێ جە یاقوت پڕ جە مەی گوڵ ڕەنگ
داش ، نۆشا[20] فەرھاد وێڵ[21] خاطر تەنگ

---

(١٤) زۆر (أ) بەرز .
(١٥) جە طەور (ب) بە طەور و .
(١٦) چەرخ (ب) دەور .
(١٧) شیرین ڕازان (ب) موشکین غەزاڵ .
(١٨) بەڕ (ب) تەر .
(١٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(٢٠) نۆشا (ب) نۆشاش .
(٢١) وێڵ (ب) دیا .

پەرلی دەست موزدش چەند دانە گەوهەر[٢٢]
جە گۆشوارەی گۆش[٢٣] بەراوەرد وەبەر

بەخشا[٢٤] بە فەرهاد ئوستاد دێرین
ئافەرین شیرین، زوڵف و خاڵ شیرین

بەڵێ ئەو گەوهەر فەرهاد پڕ خەم[٢٥]
هۆرش گرت بۆسا[٢٦] دەر سات و دەر دەم

شانا[٢٧] وە پای تەخت شیرین دارا
ئاشفتە و[٢٨] بەد حاڵ زۆ[٢٩] کەرد نە سارا

* * * *

---

(٢٢) پەرلی .. تاد (ب) بەهەشتی پەیکەر جە دانەی گەوهەر .

(٢٣) گۆش (ب) وێش .

(٢٤) بەخشا (ب) بەخشاش .

(٢٥) پڕ خەم (ب) کۆ کەن . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ دوا وشەی تیوە شیعری دووەمیش وشەیەکی وا بوایە هاو سەنگی (کۆکەن) بێ .

(٢٦) بۆسا (ب) بۆساش .

(٢٧) شانا (ب) شاناش .

(٢٨) ئاشفتە و (ب) ئاشفتەی .

(٢٩) زۆ (ب) زۆش .

در صفت عاشق شدن فرهاد کوه کن بشیرین ارمن و حالات او[1]

ئینشا بەند شەرح شیرێن ئەرمەن
بەی طەور کەرد ئینشای حاڵات کۆ کەن

چون داڵ پەڕ خەدەنـگ ئەو شای پەرێزاد
پەڕان تا پەڕ نیشت نە جەرگ فەرهاد

فەقیر[2] جە ئێشش بە ڕۆ تا بە شەو[3]
مناڵا چون نای زەڕاڕێن خوسرەو

جەو دەشت چۆڵدا مکێڵا ڕەنجوور
جە یاران مەحرووم ، جە دۆستان دوور[4]

---

(١) لە باسی چۆنبەندی دڵ چوونی فەرهادی کێوکەندا لە شیرینی ئەرمەن و هەواڵی ئەو . ئەم سەرباسـە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە : صحرا گرفتن فرهاد از عشق شیرین . واتە : دەشت گرتنەبەری فەرهاد لەناو عەشقی شیرین .

(٢) فەقیر (ب) فەرهاد .

(٣) بە ڕۆ تا بە شەو (ب) بە شەو تا بە ڕۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (خوسرەو)یش لە نیوە شیعری داهاتوودا بە (خوسرۆ) بخوێنرێتەوە لەبەر هاوسـەنگیی هەر دو تای شیعرەکە .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

خاو و خورد چون دۆد[٥] گۆگرد ئەحەر
نایاب[٦] بێ جە لاش هەر شەو تا سەحەر
نە کەسێ مەحرەم بزانۆ حاڵش
ئاوێ بشانۆ بە کڵۆی زوخاڵش
نە هەمڕازێ بێ[٧] حاڵزان دڵ بۆ
قەدێم دەردەدار دانا و عاقڵ بۆ
ساتێ چون شاپۆر کەم شەرط دێریێن
ساتێ بکەرۆش[٨] بە ڕاز[٩] شیرێن
نەو چۆڵدا نە یار ، نە غەمخوارش بی
نە طاقەت[١٠] ، نە صەبر[١١] ، نە قەرارش بی
گا گا[١٢] مکێشا گەرد پای شیرێن
نە چەم چون سورمەی سیای[١٣] عەنبەرێن
مبۆسا گا خار ، گا گا گەرد ڕاش
گا قەصرش مدێ گیان مکەرد فیداش

---

(٥) خاو و خورد چون دۆد (ب) خەو خۆ چون وجۆد .
(٦) نایاب (ب) نایافت .
(٧) نە هەمڕازێ بێ (أ) نە هەم هامڕازێ .
(٨) بکەرۆش (ب) بکەرداش .
(٩) ڕاز (ب) ڕازێ .
(١٠) طاقەت (ب) صەبر .
(١١) صەبر (ب) طاقەت .
(١٢) گا گا (ب) گاهێ .
(١٣) سیای (ب) سێمای .

ڕەم ڕەم جە ئاهۆ ، جە گەومزن و گۆر
جە مورغ باڵدار ، جە شێر پڕ زۆر

شەوان مگرتن دەور باڵێنش
گۆش مدان بە ساز صەدای ناڵێنش

بەی طەور بێهۆش بی ، بێ نەوا و دڵ تەنگ[14]
بنێشتاش[15] نە چەم ئەر نەی چون خەدەنگ

هێچ نمەزاناش نە ڕۆی عەرصەی دەور
نێشتەن نە دیدەش خەدەنگێ بەی[16] طەور

ئەر ڕوێ[17] صەد جار ڕۆش مبێ زامدار
نمەکێڵنا ڕۆ[18] یە سەنگەن یا خار

وەختێ چون صەرعێ نە جا مخێزا
بە هەر طەرەفدا چون باد مگورێزا

وێڵ تەر جە مەجنون ئەراکێڵ[19] وێڵ بی
جە صوب تا بە[20] شام نە گەشت و کێڵ بی

---

(١٤) بەی طەور .. تاد (ب) بەی طەور بێ بێ هۆش ، بێ نەوای دڵ تەنگ .
(١٥) بنێشتاش (ب) بکێشات .
(١٦) بەی (ب) بەو .
(١٧) ڕوێ (ب) بە وێ .
(١٨) نمەکێڵنا ڕۆ (ب) ڕۆ نمەکێڵنا .
(١٩) ئەراکێڵ (ب) پڕ مەینەت .
(٢٠) بە (ب) وە .

ئەر گاهێ بە شاد ئەو خەستەی لێوە
ماما[٢١] بە خزمەت ئەو شیرین شێوە
هەرچەند مگرْیا دەروونش جە شەوق[٢٢]
مگرتش ئارام دەمێ هەم بە ذەوق[٢٣]
باز هەم جە هیجران ئەو زولف بۆ عەنبەر
چون وەحشێ ڕای چۆڵ مگرتش وەبەر
شەو شەوڵی ماما چون باد شەبگێر
منۆشا جە حەوض شیرین جامێ[٢٤] شێر
فێشتەر جەو دەمدا فەرهاد دێرین
مدارا مکەرد بەو[٢٥] شێر شیرین
چون پارچەی پەڕگار نەققاش ئەرژەنگ
شەو نە دەور حەوض دەور مدا دڵ تەنگ
ئاخر نە[٢٦] ئافاق صەدای عەشق ئەو
بەرز بێ[٢٧] چون خورۆش کۆس کەیخوسرەو

* * * *

---

(٢١) ماما (ب) باما .
(٢٢) شەوق (أ) ذەوق .
(٢٣) هەم بە ذەوق (أ) مگرت شەوق .
(٢٤) جامێ (ب) جام .
(٢٥) بەو (ب) جەو .
(٢٦) نە (ب) جە .
(٢٧) بەرز بێ (ب) بەرشێ.

شنیدن خسرو عاشقی فرهادرا[1]

مونشێی شیرین مەشق عەطارید ڕەقەم
پەرگێ عاشقان دەرۆن سفتەی خەم

بەی طەور کەرد تەحریر موشکین خامەی ئەو
ماجەرای فەرهاد شیرین و خوسرەو

مەحرەمێ جە ئەهل خەدەمەی پڕ هۆش
یاونا بە عەرض خوسرەو لاڵ پۆش
فەرهاد چێنێ چ فکرێ پێتەن[2]
جە عیشق شیرین ئاشفتە و شێتەن[3]
کەڵپۆس سەوداش شەندەن[4] بە کۆڵدا
چەنێ وەحشیان وێڵەن بە چۆڵدا[5]

---

(1) بیستنی خوسرەو خەبەری عاشق بوونی فەرهاد. ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : شنیدن خسرو در باب عاشق شدن فرهاد ڪوهکن بشیرین و اورا طلب نمودن وانە : بیستنی خوسرەو لەبارەی دڵ چوونی فەرهادی کێوکەنەوە لە شیرین و داوا کردنی فەرهاد .

(2) پێتەن (ب) کەردەن .

(3) ئاشفتە و شێتەن (ب) ئاشفتەی دەردەن .

(4) شەندەن (ب) وستەن .

(5) بە چۆڵدا (ب) نە چۆڵدا .

به ئەسرین جە داخ ئەو موشکین عوزار
رۆی سارا کەردەن شەنگەرفیی و گوڵنار[٦]

جە[٧] صەحرای جونون بەو طەور دڵێرەن
نە پەرواش جە شێر[٨] ، نە جە شمشێرەن

ماچۆ من خەستەی کڵاف سۆسەنیم
کوشتەی شیرینیی شێوەی ئەرمەنیم

هەر هەفت رۆ جارێ بە دەوان دەو
پەی پابۆس مشۆ وە پای قەصر ئەو

ئەی دەستان بە سەمع خوسرەو چون یاوا
چمان بە خەنجەر جەرگت شکاوا

هەرچەند پەی ئەو شۆخ[٩] زیاد بی شەوقش
بەڵێ هیچ نەمەند جە دڵدا ذەوقش

پەی چێش کە دنیا یە بازارشەن
هەر جینسێ[١٠] دوۆ کەس خرێدارشەن

بەی طەورەن دەستور جە لای سەوداگەر
بەهای ئەو جینسە مبۆ گرانتەر

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٧) جە (أ) بە .
(٨) شێر (أ) تیر .
(٩) پەی ئەو شۆخ (أ) نە دڵدار .
(١٠) جینسێ (ب) جەنێ .

ئەمما جە غیرەت فەرهاد بێ خەو
غیرەت زیاد کەرد فراوان خوسرەو
سا خوسرەو سەودای شیرین دڵبەر
کەفت نە خەیاڵش جە فەرهاد بەدتەر[11]
موختەل بێ عەقڵش ، عاجز بێ تەمام
جە کار فەرهاد صەرعێ بێ سەرسام
بەڵێ دەستوورەن نە عەرصەی دەوران
وەختێ کار سەخت زۆر دۆ نە ئینسان[12]
ئەر چون ئەفلاطوون متۆ شکاو مبۆ
فرێ پێش خەریك هەم خەرکاو مبۆ
خوسرەو کەرد بە هۆش ڕەوشەنێی ضەمیر
ئەی کارە بە دەست ڕوجوع تەدبیر[13]
پەی چێش ؟ مواچان[14] یە پەند پیرەن
تەحلیل موشکوڵ هەر بە تەدبیرەن

* * * *

---

(١١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا بەر و دوان .
(١٢) زۆر دۆ نە ئینسان (ب) زۆر دا بە ئینسان .
(١٣) ئەی کارە .. تاد (ب) ڕوجوع کەرد فەرمان بە دەست تەدبیر .
(١٤) پەی چێش مواچان (ب) ماچان کە پەی چێش .

تدبیر کردن خسرو بجهت فرهاد و فرستادن به پی او[1]

نیگارندەی نەقش شیرین ئەرمەن
جە شۆمڤی دەوران کڵای خەم بە خەرمەن

بەی دەستوور کەرد نەقش بە دەوان دەو
دیباچەی دەستان فەرهاد و خوسرەو

بە خەڵوەت شەوێ شەهەنشای جەم کێش
طەڵەب کەرد بەعضێ هام دەمان[2] وێش

عاشقێ فەرهاد خاطر پەرێشان
سەراسەر تەمام ئیظهار کەرد لێشان[3]

ئاخر بەی صوورەت ئەو جەمشێد ئەفسەر
جە دورج دەهان ڕێزنا گەوهەر[4]

---

(١) تەگبیر کردنی خوسرەو لە بارەی فەرهادەوە و ناردن بە دوایدا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە : قاصد فرستادن خسرو بجستجوی فرهاد و اورا آوردن بنزد خسرو . واتە : نێرراو ناردنی خوسرەو بۆ گەڕان بە دوای فەرهاددا و هێنانی بۆ لای خوسرەو .

(٢) بەعضێ هام دەمان (ب) دەردەم مەحرەمان .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لەپاش شیعری یەکەمی ئەم باسەوەیە .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

واتِ جه حیکایەت فەرهاد سەنگ بڕ
نێشتەن نە جەرگم صەد هەزار نەشتەر
جە حەدد ئیقلیم ئەوەند نەداران
بە جارێ جە حەد وێش پا وناران[٥]

چون بێ ئەدەبیش جە حەد ویەردەن
تەدبیرش چێشەن ، مبۆ چێش[٦] کەردەن
ئەو بار یافتەگان بەزم بەهەشت بێز
بەردشان سوجدەی خاکپای پەروێز[٧]

واتن هەی خوسرەو جەم جای جیهاندار
شایستەی ئەورەنگ زێبای[٨] زەڕ نیگار
صاحێب کەمالان کەمێن مەولای تۆن
سوجدەگاشان خاك بۆ موشك پای تۆن

ظیلل ئەللاهی بە سەر سایەت بۆ
بولەندتەر جە تەخت پەروێن پایەت بۆ[٩]
تەدبیر هەر ئێدەن وەر جە سزای سەخت
باوەرمێش[١٠] وە پای خوسرەوانی تەخت

---

(٥) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦) مبۆ چێش (ب) چێش مبۆ .
(٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٨) زێبای (ب) تاج .
(٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(١٠) باوەرمێش (ب) باوەرێش .

ئەو ئاشفتەی شۆم هەرزەی ئەبلە ڕەنج
بکەرمێ[11] ڕاضێ ئەووەڵ هەر بە گەنج
پەی چێش ؟ پەی هەرکەس صەرعێ و[12] بەد حاڵەن
داڕۆی موفەڕڕیح ئەو گەنج و ماڵەن
ئەر بە گەنج و ماڵ ئەو شێت[13] سەرمەست
جە شیرێن هۆرگرت بە شیرێنێ دەست
وەرنە نە[14] دەوران دنیا بە ڕەنگێ
مبۆ بکەرمێش مەشغوڵ بە سەنگێ
هەر تا کە زیندەن ئەو شێت دڵ تەنگ
صەرف کەرۆ عومرش بە[15] کار ئەو سەنگ
خوسرەو دەر ساعەت فەرما[16] وێنەی باد
هەر کۆ هەن بە جەخت باوەران فەرهاد
دانا[17] مەحرەمان یاران سەرهەنگ
هۆرێزان دەرلاد[18] چون ئاهیر بە سەنگ

---

(11) بکەرمێ (ب) بکەرمێش .

(12) پەی هەرکەس صەرعێ و (ب) هەرکەسێ صەرعێ .

(13) شێت (ب) شێر .

(14) نە (ب) جەی .

(15) بە (ب) جە .

(16) فەرما (ب) فەرماش .

(17) دانا (ب) دانا و .

(18) دەرلاد (ب) لوان .

وانشان[19] بە چەند کار گازمودە
بە پای دانایی جیهان پەیمودە
بە تابی دەولەت پادشای قابل
بکەران حاضر فەرهاد بۆ دل
هەرکەس باوەرۆش[20]، شای دارا ئەنداز
بە جەلد و ئینعام[21] مکەرۆش مومتاز
ئەو رۆ تا پەردەی ظولمەت دا دیار
بەیضەی قورص زەرد خورشید نە پێوار[22]
بە هەر طەرەفدا بە سیرعەت[23] چون باد
چەرخ وەردن نە شۆن[24] ناپەیدای فەرهاد
هەرچەند[25] گەردشان ئەو شەیدای[26] سەرمەست
فرێی جوستوجۆ هیچ[27] نەکەفت وە دەست
چون رایات شەو جە رۆ بی مەکنوس
رەنگین بی جە نور جیهان چون عورووس

---

(١٩) وانشان (ب) فەرماشان .
(٢٠) باوەرۆش (ب) ماوەرۆش .
(٢١) جەلد و ئینعام (أ) جەلد وەی خەلات.
(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٣) بە سیرعەت (ب) پەرانتەر .
(٢٤) چەرخ وەردن نە شۆن (ب) جۆیا پەی پەیدای .
(٢٥) هەرچەند (أ) چەندێ .
(٢٦) شەیدای (أ) شێت .
(٢٧) هیچ (أ) هەر

زەمێن جە زمۆبەفت خۆر بێ پڕ زێومر
فەلەك موحتاج بێ بە زەڕڕێن ئەفسەر[٢٨]

یەکێ جە یاران فروستادەی شاه[٢٩]
دیش وێنەی ڕوستەم شەخصێ جە ناگاه[٣٠]

بە فەڕڕ و شەوکەت وێنەی فەرەیدوَن
بە زۆر چەنگاڵ جە ضەیغەم ئەفزوَن

شێ ، بە ئەدەب کەرد چۆگە سەلامش
پەرساش بە دانش دانایێ نامش

واتش من فەرهاد خەستەی ڕەنجوورم
ئاشفتەی شیرێن جەمێن پڕ نوورم

چون شەیدای ئەو شۆخ زولف عەبیرێنم[٣١]
بە تاڵ مویەرۆ عومر شیرێنم

ئەو فروستادەی شای فەڕڕوخ نەژاد
جە ڕای مەحەبەت واتش بە فەرهاد

مەر هەر[٣٢] شەهەنشای شێخ صەنعان مەشق
قیبلەی عاشقان ، تەکیەدار عەشق

---

(٢٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیێن .

(٢٩) شاه (ب) شا .

(٣٠) ناگاه (ب) ناگا .

(٣١) عەبیرێنم (أ) عەنبەرێنم .

(٣٢) هەر (ب) هەم .

به وەسڵ شیرین بکەرۆ شادت
چون جەوانمەردان بدۆ مرادت

فەرهاد داش[۳۳] جەواب جە سۆز دەروَن
وات ئەی[۳٤] خیرەدمەند مەعریفەت ئەفزوَن

شەهەنشا پەی من کەی بەی ئەندیشەن
ئەویچ سەرگەردان جە سەودای ویشەن

هەرچەند کە سەرشێت ، بیابان گیلم
چون وەحشی چەنی وەحشیان ویلم

من خاس مزانوَن[۳٥] جەی زێد و وەطەن
ماجەرای خوسرەو شیرین ئەرمەن

چون گۆگرد ئاهیر مەنیەر پێمەوە
بازەم بە سفتەی داخ[۳٦] ویمەوە

ئارۆ من کە جن دێو[۳۷] لێم مگوریزۆ
جە هەناسەم دوَد دۆزەخ مخێزۆ

---

(۳۳) داش (ب) دا .

(۳٤) ئەی (ب) هەی .

(۳٥) مزانوَن (ب) مزانو .

(۳٦) بە سفتەی داخ (أ) چەنی داخ دەرد .

(۳۷) جن دێو (ب) دێو جن .

پەی شێوەی شۆخی شیرینێ[٣٨] خەستەم
پۆسە[٣٩] موێنێ بێ هاڵ[٤٠] و جەستەم
سا خوسرەو کە[٤١] شای فەڕڕوخ تەبارەن
جە شەخصێ چون من لێوەش چ کارەن
باز هەم ئەو قاصید دەم چەرب[٤٢] چالاك
واتش سەوگەندم بە یەزدان پاك
من ئارۆ بەی طەور بە دەوان دەو
بێ درۆ و خیلاف کیاستەن خوسرەو
ئەی سوخەن بە گۆش فەرهاد چون یاوا
چون غونچەی نەوخێز جە ذەوق شکاوا
چەنێ ئەو قاصید خوودارێ نەکەرد
بە بارگەی ڕەفیع[٤٣] خوسرەو قەدەم بەرد
گرد ئاوەرێ بێن مەخلوق[٤٤] نە دەورش
حەیران بێن جە[٤٥] شکڵ تەرکیب و[٤٦] طەورش

(٣٨) شۆخی شیرینێ (ب) شیرین ئەرمەنێ.
(٣٩) پۆسە (ب) پاسە.
(٤٠) بێ هاڵ (ب) بێ حاڵ.
(٤١) کە (ب) ئەر.
(٤٢) دەم چەرب (ب) دەم چەرب و.
(٤٣) ڕەفیع (ب) خاص.
(٤٤) مەخلوق (أ) خەڵقان.
(٤٥) جە (أ) بە.
(٤٦) تەرکیب و (أ) تەرکیب.

جه سامش مەخلوق گشت سەرسام مەندن
گشت شانامەی مەدح بزورگیش وەندن[٤٧]
ئومەرای[٤٨] عیظام ، وزەرای[٤٩] ئەعظەم
ئاخر عەرض کەردن بەو شای موکەڕڕەم
فەرهاد میسکین مەینەتی[٥٠] بەختەن
ئیرادەت چێشەن ، حاضر نە[٥١] وەختەن
فەرماش[٥٢] بە ئیعزاز مومتازش کەردن
بە پایەی[٥٣] سەرێر خوسرەویش[٥٤] بەردن
خوسرەو نیگا[٥٥] کەرد زاناش[٥٦] دلێرەن
بە شەوکەت چون شا ، بە هەیبەت شێرەن
بەڵێ جه حەسرەت گێڵان جه دیدار
چون مەست مەیکەش هیچ نیەن[٥٧] هوشیار

---

(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤٨) ئومەرای (ب) ئومەرا و .
(٤٩) وزەرای (ب) وەزیر .
(٥٠) مەینەتی (ب) کە مەینەت .
(٥١) نە (ب) بە .
(٥٢) فەرماش (أ) فەرهاد .
(٥٣) پایەی (أ) بالای .
(٥٤) خوسرەویش (أ) خوسرەوی .
(٥٥) نیگا (أ) نیگاش .
(٥٦) زاناش (أ) زانا .
(٥٧) هیچ نیەن (ب) نەبی .

پەیدان جە هۆناو دیدەی ئەسرین بار
گۆناش ڕەنگینەن چون لالەی وەهار[58]

جە ئیستیغنای عەشق جە مەه تا ماهێ
تماماش[59] وە چەم (خصوصاً) شاهێ

جەودما بە ئەمر شای کەیخوسرەو خۆ
هەچەند پەرێی گەنج گەوهەر کەردن کۆ[60]

ئیلتیفات نەکەرد ، نەکەرد تەماشا
بە غەیر جە شیرین جە گشت کەرد حاشا

* * * *

---

(٥٨) وەهار (ب) بەهار .

(٥٩) تماماش (ب) تماناش .

(٦٠) گەوهەر کەردن کۆ (ب) کەردن بە کۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (هەرچەند) بە (هەرچەندە) بخوێنرێتەوە .

مناظره کردن خسرو با فرهاد کوه کن[1]

خوسرەو دیش فەرهاد وێڵ زام خەطەر
هیچ مەیلش نیەن بەو[2] گەنج و گەوهەر

بەی طەور چەنێ ئەو دەرۆن خەستەی[3] دەرد
چەند عەقد دانەی لۆلۆ گوشاد[4] کەرد

خوسرەو وات : فەرهاد تۆ نە[5] چ جایی ؟
فەرهاد وات : جە موڵك خۆش ئاشنایی

خوسرەو وات : چۆگە چ طەور مۆیاران ؟
کارشان چێشەن ، چ صەنعەت داران ؟

فەرهاد وات : چۆگە بە صەد ئارەزۆ
مەورەشان[6] گیان ، مستانان ئەندۆ[7]

---

(١) قسە بازیی خوسرەو لەگەڵ فەرهادی کێوکەن . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەپاش شیعری یەکەمی ئەم باسەوەیە و بەم جۆرەیە : مقالهٔ خسرو با فرهاد . واتە : گفتوگۆی خوسرەو لەگەڵ فەرهاد .

(٢) بەو (ب) بە .

(٣) دەرۆن خەستەی (ب) خەستەی دەرۆن .

(٤) لۆلۆ گوشاد (ب) گەوهەر فشان .

(٥) تۆ نە (ب) واچە .

(٦) مەورەشان (ب) مەورەشانێ .

(٧) ئەندۆ (ب) بە زۆ . ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لەجێی یەکتردان .

خوسرەو وات : فەرهاد مەگەر بێهوشی ؟
دوورەن جە ئاداب گیان فرۆشی[8]

فەرهاد وات : عاشق بێ ئەدەب نیەن
ئەر بۆرەشۆ گیان هیچ عەجەب نیەن

خوسرەو وات : فەرهاد نادیرەی ڕۆی دەور
بە دڵ سۆزانی ، عاشقی بەی طەور

فەرهاد وات : بیللا دین و ئیمانم
نەك عاشق بە دڵ ، بە دیدە و گیانم

خوسرەو وات : فرێن خۆ زوڵف عەنبەرین[9]
بۆ دەست هۆرگێرە جە عەشق[10] شیرین

فەرهاد وات : خوسرەو مەر ئەوسا جە تەن
گیان شیرینم بەرشۆ جەی وەطەن[11]

خوسرەو وات : بە خاو موینێش[12] هەر شەو
فەرهاد وات : خوسرەو خاو نیەن ، کۆن خەو ؟

خوسرەو وات : جە عەشق ئەو شۆخ سەرمەست
کەی نە ڕۆی دنیا هۆرمگێری دەست ؟

---

(8) گیان فرۆشی (ب) مەر گیان فرۆشی .

(9) خوسرەو .. تاد (ب) خوسرە وات : فەرهاد وفا و شەرط ئایین .

(10) عەشق (ب) وەصڵ .

(11) بەرشۆ جەی وەطەن (أ) بۆ بەرشۆ جە تەن .

(12) موینێش (ب) موینی .

فەرهاد وات : ئەوسا پارە بۆ جەرگم
شیرین[13] بوانۆ یاسین مەرگم

خوسرەو وات : چ طەور مکێشق نازش ؟
گەر بەیۆ چێشەن ئەو پایەندازش ؟

فەرهاد وات : دیدەم پاگەی نازشەن
سەرلی کە داروَ پایەندازشەن

خوسرەو وات : چۆنەن شیرین بە خەنجەر
بە یەك[14] دیدەی تۆ بیاونۆ ضەرەر ؟

فەرهاد وات : بە مەرگ شیرین دلبەر
دەرسات ئەو دیدەیچ[15] ماوەروَ وە بەر

خوسرەو وات : فەرهاد چێش مواچق ، چێش
ئەر کەسێ شیرین بەروٚ پەرلی وێش ؟

فەرهاد وات : ئەو کەس ئەر سکەندەرەن
ئەگەر پادشای هەر هەفت کیشوەرەن

مکەروَن بە تێغ ستیاب گوَن[16] ڕەنگ
عەرصەی سەر زەمین وەلەش تار و تەنگ

---

(13) شیرین (أ) سوٚفق .
(14) بە یەك (أ) ئەر بە .
(15) ئەو دیدەیچ (ب) ئەو دیدە .
(16) ستیاب گوَن (ب) ئەلماس گوَن .

خوسرەو وات : دۆستێش بۆ بەر کەر نە دڵ
دۆستێش پەرێ تۆ نەدارۆ حاصڵ

فەرهاد وات : دۆستێش شای کەیخوسرەو خۆ
سەوگەند بە تاجت مەر ئەوسا بەرشۆ

زۆر پەنجەی مەرگێ بستانۆم نەفەس
تەزەرو رۆحم بەرشۆ جە قەفەس

خوسرەو وات : فەرهاد بۆ ئاستودە بەر
ئەی کارە خامەن[17] ، دارۆ چەند ضەرەر

فەرهاد وات : ئەی کار پوختەن ئەر[18] خامەن
ئاسایش[19] پەی من مەحض حەرامەن

خوسرەو وات : پەی چێش صەبرت لێ دوورەن
فەرهاد وات : یانەی صەبرم خاپوورەن

ئاخر عاجز بێ شای فەرزۆخ نەژاد
جەی موکابەرەی وێش چەنێ فەرهاد[20]

فەرماش : چ عەجەب[21] شیرین خیطابەن
سوخەن[22] سەنجیدە و حاضر جەوابەن

---

(١٧) ئەی کارە خامەن (أ) ئەی کار خاس نیەن .
(١٨) ئەر (ب) یا .
(١٩) ئاسایش (ب) ئیسە خەو .
(٢٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .
(٢١) چ عەجەب (أ) بە عەجەب .
(٢٢) سوخەن (أ) عەجەب .

نه بە گەنج و ماڵ ، نە بە حەرف و سەوت
نەیۆش عیلاج[۲۳] ئیللا هەر بە مەوت

ئیمجار ناعیلاج شای فەرەیدوَن فەڕ
سالار شاهان تاج و[۲٤] کەمەر زەڕ

زوان[۲٥] کەرد بە تێغ جەوهەرێ[۲٦] فۆلاد
پەی کەندەی کۆی سەنگ بێستوَن کەرد یاد

فەرما[۲۷] بە فەرهاد بەور پۆڵا چەنگ
نە[۲۸] گوزەرگامان کۆیێ هەن جە سەنگ

ئیرادەی خاطر هومایوَن بەی طەور
تەعەللوق گرتەن نە ڕوَی عەرصەی دەور

نە کۆی خار و سەنگ[۲۹] بوڵەند بێ دەر
بکەرێ گوشاد ڕایێ پەی گوزەر[۳۰]

---

(۲۳) نەیۆش عیلاج (ب) عیلاجش نیەن .

(۲٤) تاج و (أ) تاج .

(۲٥) زوان (أ) زوبان .

(۲٦) جەوهەرێ (أ) جەوهەر .

(۲۷) فەرما (ب) فەرماش .

(۲۸) نە (ب) جە .

(۲۹) خار و سەنگ (ب) نە کۆی خارەی تەنگ .

(۳۰) ڕایێ پەی گوزەر (ب) ڕاکەی ڕەمگوزەر .

مزانو کە حەل(٣١) ئەی کار موشکول
غەیر جە تۆ بە(٣٢) کەس نمەبۆ حاصل

بە عەشق(٣٣) شیرین ژازش قەند بێزەن
بە دەستەی(٣٤) زولفش عەنبەر گامێزەن

بە پێچ حەلقەی گێسوی کەمەندش
بە دیدەی بارام دەهان قەندش

هەرچەند مکێشو فرێ دەرد سەر
جە فەرمودەی من خودداری(٣٥) مەکەر

فەرهاد هۆرێزا بە تاجیل(٣٦) و دەو
بۆسا(٣٧) پای سەریر بۆ موشك خوسرەو

واتش : بە شەرطێ شای دارا نگین
جە وەصل شیرین شۆخ جام جەمین

دەست هۆر بگێرۆ شاهانە دەستور
ژەنج بەردەی من بدارۆ مەنظور

(٣١) مزانو کە حەل (ب) مزانون من حەل .
(٣٢) بە (ب) جە .
(٣٣) بە عەشق (ب) بەو بەشق .
(٣٤) بە دەستەی (ب) قۆرناسەی .
(٣٥) خودداری (ب) تەجاوز .
(٣٦) تاجیل (ب) تەعجیل .
(٣٧) بۆسا (ب) بۆساش .

خوسرەو شق بە خیشم بەو طەور جە فەرهاد
وەخت بی باوەرۆ بێخش جە بونیاد

دێسان وات بە وێش ئەو شای جەم شکۆ :
کەسێ جەی شەرطە پەی چێش باکش بۆ

هەتا کە فەرهاد مشکاوۆ[38] ئەو سەنگ
دنیا مکێلۆ بە صەد هەزار ڕەنگ

خوسرەو وات : فەرهاد وەها شەرط[39] کەردم
ئەگەر هۆرکێلۆن[40] جە شەرط نامەردم

سا تۆبیچ چون هوژەبر بەور پۆلا چەنگ
ڕۆکەر پەی نەبەرد ئەو کۆی خارا سەنگ[41]

جە لای خاص و عام دنیا[42] سەراسەر
دەست و برد وێت نومایان بکەر

فەرهاد خەم کێش جە مەینەت دارا
پەرساش : جە کۆن ئەو کۆی سەنگ خارا ؟

(٣٨) مشکاوۆ (أ) مشکاوا .
(٣٩) وەها شەرط (ب) ئەو شەرطە .
(٤٠) ئەگەر هۆرکێلۆن (ب) ئەر هۆر بکێلۆن .
(٤١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە :

ئیسە چون هورمز پۆلا چەنگ بە جەخت
دەو دۆ پەی نەبەرد ئەو کۆ سەنگ سەخت

(٤٢) دنیا (أ) مەردوم .

شەخصێ بە دروست کەردش ڕەهنمۆن
بە قوڵەی کڵۆی[43] سەخت سەنـگ بێستۆن

فەرهاد پڕ سام ئاشفتەی[44] سەرکەش
هڵوڕێزا نە[45] جا چون کـۆرەی ئاتەش

هڵورگرت چون ضەرغام پڕ زۆر جەنگێ
تێشە و قوڵنـگەی صەد مەنێی سەنـگێ[46]

دڵ سەرشار جە عەشق باڵا زەڕ ستۆن
لوا تا یاوا[47] وە پای بێستۆن

چون یاوا بەو کـڵۆ مولاحەظەش کەرد
گرەوا زار زار کێشا ئاه سەرد

ئەووەڵ ئاما ئەو بێچارەی دڵ زێش
پەی تەسکین دڵ ، هەم تەماشای[48] وێش

بە تێشەی سەنـگ تاش[49] پۆڵای ئەڵماس ڕەنـگ
صاف کەرد چون کاغەذ[50] قەدرێ جە ئەو سەنـگ

---

(٤٣) قوڵەی کـڵۆی (ب) کڵۆی قوڵەی .
(٤٤) ئاشفتەی (أ) پڕ زۆر .
(٤٥) نە (أ) جە .
(٤٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤٧) لوا تا یاوا (أ) مەستانە یاوا .
(٤٨) تەماشای (ب) تەمەننای .
(٤٩) سەنـگ تاش (أ) ئەڵماس .
(٥٠) صاف کەرد چون کاغەذ (أ) صاف ڕۆی کاغەذ .

چون مانیِ نەققاش نە دەورانش کەند[٥١]
نەقش ئەسلەمێ شۆخی دڵپەسەند[٥٢]
کێشا هەم جە ڕای صاحێب کەماڵێ
نە پای ئەسلەمێ نەقش خەیاڵێ[٥٣]
ئیمجار بە دانش تا تێشە شەندش
بە صەد غەمزە و ناز نەزاکەت کەندش[٥٤]

شیرین بەو شۆخێ ، خوسرەو بەو ڕەندێ
شەبدێز[٥٥] هەر بەو شکڵ ، بەو دڵ پەسەندێ
پەی چێش ؟ مەر بەو نەخش[٥٦] شۆخ دلارام
پەرێ کەندەی سەنگ بگێرۆ ئارام
بەڵێ واچە هەی فەرهاد دڵ تەنگ
وەختێ کەندی[٥٧] شکڵ شیرین نە ڕوی سەنگ
چۆنت دڵ ئاما[٥٨] بە بێ ئەندێشە
صورەت شیرین تاشای بە تێشە

---

(٥١) نە دەورانش کەند (ب) شۆخ دڵ پەسەند .
(٥٢) شۆخی دڵپەسەند (ب) نە دەورانش کەند .
(٥٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥٤) بە صەد .. تاد (ب) بە صەد نەزاکەت عیزز و ناز کەندش .
(٥٥) شەبدێز (ب) شەودێز .
(٥٦) مەر بەو نەخش (ب) هەر بەی شکڵ .
(٥٧) کەندی (ب) کەندت .
(٥٨) چۆنت دڵ ئاما (أ) چۆن ئامانت دڵ .

دەیسە ڕێزە بای وەر جە گیان کەندەن
کێ تێشەش نە ڕۆی یار وێش شەندەن[٥٩]

بە گەروات قەسەم یە جە تۆ فەرهاد
هیچ[٦٠] قوبتۆڵ نەکەرد (خانای خان قوباد)

ئاخر بەی دەستور فەرهاد دڵ تەنگ
پەی تەسکێن دڵ کەندش نە ڕۆی سەنگ

شیرێن بەو بەرقە و خوسرەو بەو تۆمار
بە غەیر جە شاپۆر ، شەودێز نازار[٦١]

• • • •

---

(٥٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە . لە پەراوێزی نوسخەی (ب)دا ئەم دۆ شیعرە نۆسراوە :

هەنێ نەواچان بە فەرهاد ڕەندەن
نەقش شیرێنش نە ڕۆی سەنگ کەندەن
دەك دەستە شەل بای وەر جە ڕۆی مەردەن
کێ ئەلماس نە ڕۆی دیدەی ویش شەندەن ؟!

لە سەریشی نۆسراوە (من کلام دازوند) واتە : ئەمە لە واتەی دازوەندە . ناویوام لەناو شاعیرانی کوردستانا نەبیستووە لامwایە ڕاستەکەی (دزەوەندی) بێو نۆسیار لەبەر نەشارەزایی لەنوسینیا کەوتبێتە هەڵەوە . بیستوٚمە (دزەوەند) دێیەکە بەرامبەری (پاڵنگان) لە هەورامانی ئێران ، پایتەختی ئەردەلانیە کۆنەکان بووە .

(٦٠) هیچ (ب) لێت .

(٦١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ) دا نێن .

در کار کوشیدن فرهاد از کندن کوه بیستون و از عشق شیرین تلاش نمودن[1]

خامەی[2] خوسرەوێی (خانای قوبادێ)
خاستەر جە شاپوور جە ڕای ئوستادێ
بەی دەستوور دەستان[3] فەرهاد کۆ کەن
ڕەنگین کەرد چون حوسن شیرین ئەرمەن
وەختێ کە فەرهاد دەروون مەوج جە هوون
یاوا چون هوزەبر بە پای بێستوون
مەچەك ماڵاوە تێشەش گرت بە چەنگ
هەڵمەت دا بە خیشم بەو کۆی خار و[4] سەنگ
لەرزا سەنگ جە زۆر فەرهاد با دڕ[5]
بڕێ لێش بێ حەد بە تێشەی سەنگ بڕ

(۱) تێکۆشانی فەرهاد لە کار کردنا بۆ کەندنی کێوی بێستوون و تەلاش کردنی لە خۆشەویستێی شیرینا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : دست کردن فرهاد به کندن کوه بیستون . واتە : دەست کردنی فەرهاد بە کەندنی کێوی بێستوون .

(۲) خامەی (أ) خانای .

(۳) دەستان (أ) داستان .

(٤) بەو کۆی خار و (ب) نە ڕۆی خارە .

(٥) با دڕ (ب) هوزەبر .

واتی مروەتەن هەی سەنگ خارە
جەوانمەردی کەر زۆ بەر[6] پارە
وەرنە بەو خودا دنیاش[7] ئاراستەن
شۆخی[8] بەی شێوەی شیرین کیاستەن
یا بە قولنگە و[9] تێشەی سەنگ تاشی
ڕێزەت مکەرۆن چون ڕێزەی کاشی
یا ڕێزە مبۆ[10] چون ماران گەستە
ئیمسال نە پاتدا ئەی تێشە و دەستە
گێد موات بە ضەرب تێشەی سەنگ تراش[11]
سەنگ مکەرد ڕێزە ، ڕێزەش چون خاشخاش[12]
پەیوەست ئەو هوزەبر هونەرمەند بەور
بە ئیشارەی بەرز[13] باهوی بەهمەن طەور
مینقار پۆلای قولنگەی سەنگ سم
چون بەرق شەهاب نە سەنگ مکەرد گوم

---

(٦) بەر (ب) بوەر .
(٧) دنیاش (ب) دنیا .
(٨) شۆخی (ب) شۆخیش .
(٩) بە قولنگە و (ب) بەی قولنگەی .
(١٠) مبۆ (ب) مبۆن .
(١١) سەنگ تراش (أ) سەنگە نراشی .
(١٢) ڕێزەش چون خاشخاش (أ) ڕێزەی خاشخاشی .
(١٣) بەرز (ب) زۆر .

جه شەققەی تێشەی قوڵنگەی فەرهاد[١٤]
بێستون مکەرد بە[١٥] دەرگای حەق داد
هەر سات یەك بورجێ[١٦] جەو سەنگ خارە
ماوەردش بە وار چون ئاتەش پارە
پرشەی پسۆزگ تێشەی ئەڵماس ڕەنگ[١٧]
چەنێ پریشەی[١٨] سەنگ شێ[١٩] بە فرسەنگ
نە پای بێستون دەنگ تێشەی ئەو
مویەرد جە مشکۆی بۆ موشك خوسرەو
فەرهاد بەو دەستوور[٢٠] بێ صەبر و ئارام
ئەو ڕۆ دەستش[٢١] شەند تا بە وەخت[٢٢] شام
چون عورۆس ڕۆ بە دەوان دەو
جە خەیاط خانەی پڕ ظوڵمات شەو
نیم تەنەی موشکۆی مێخەکێ پۆشا
ئافتاب نە موڵك مەغریب مەی نۆشا

---

(١٤) فەرهاد (ب) فۆلاد .
(١٥) بە (ب) نە .
(١٦) هەر سات یەك بورجێ (ب) هەر جارێ یەك بورج .
(١٧) پرشەی . . تاد (ب) وریشەی پڕ سۆز شێشەی ئەڵماس ڕەنگ .
(١٨) پریشەی (ب) پرشەی .
(١٩) شێ (ب) مشێ .
(٢٠) فەرهاد بەو دەستوور (ب) بەی دەستوور فەرهاد .
(٢١) دەستش (ب) تێشەش .
(٢٢) وەخت (ب) وەقت .

نه ڕۆی سفیدێ سیاهێ بەست نەخش[٢٣]
ئەنجوم درەخشا[٢٤] چون دانەی بەدەخش

دەست هۆرگرت فەرهاد دەرۆن مەوج هۆن
جە کەندەی کۆی سەنگ بەرز[٢٥] بێستۆن

نالاٚ وێنەی نەی جە زام کاریێ
شێ نە پای تەصویر[٢٦] شیرین بە زاریێ

دەمێ بە حەسرەت بۆسا دەست و پاش
ئاخر چون سایە کەفت نە خاکپاش

واتش ئەرێ هەی شەهزادەی[٢٧] ئەرمەن
فیدای بالاٚت بۆ فەرهاد کۆ کەن

نە من بە[٢٨] بێ تۆ بالاٚ زەڕ ستۆن
جەنگمەن بەی طەور چەنێ بێستۆن

تۆ خۆ فیدات بام شۆخ و شەنگەنی
بەی چێش وێنەی ئەو دڵ جە سەنگەنی

---

(٢٣) نەخش (ب) نەقش .

(٢٤) ئەنجوم درەخشا (ب) درەخشا ئەنجوم .

(٢٥) بەرز (ب) بەند .

(٢٦) تەصویر (ب) صوۆرەت .

(٢٧) شەهزادەی (ب) شازادەی .

(٢٨) بە (ب) وە .

مەر عەیبەن قیبلەم[٢٩] وێنەی تۆ شایێ[٣٠]
پەرسۆ هەواڵ چون من گەدایێ
ئەر تۆ شەرط و بەین بزورگی پێتەن
فەرهاد کۆ کەن ڕەنج بەردەی وێتەن
بە ڕەنج بەردەش ئەر تۆ نەزانی
دوورەن جە ڕەویەی ڕای موسوڵمانی
دەمێ بەی دەستوور فەرهاد دێرین
شێن کەرد وە پای نەخش تەصویر شیرین
ئاخر هۆرێزا بە زاری جە لاش
یا پڕ جە ئەلماس[٣١] ڕێزەی تێشەی تاش
شی بە چەند حەسرەت دڵ پڕ جە ئەندۆ
بە باڵای شاخێ جە شاخ ئەو کۆ[٣٢]
ڕوو کەرد[٣٣] بە جانیب قەصر دل ئارام
بە زاری واتش ئەری گوڵ ئەندام
یا خۆ جە سەودات[٣٤] سۆچیا جەرگم
قەترانەن[٣٥] چون قەیس بە زوخاو بـەرگم

(٢٩) قیبلەم (ب) پەری .
(٣٠) شایێ (ب) شاهێ .
(٣١) پڕ جە ئەلماس (ب) پارچەی ئەلماس .
(٣٢) بە باڵای .. تاد (ب) بە باڵای ئەو شاخ کۆی بێستون کۆ .
(٣٣) ڕوو کەرد (ب) دیا .
(٣٤) سەودات (ب) داخت .
(٣٥) قەترانەن (ب) قەتران بی .

جه صوب تا به[٣٦] شام هەر زارێم[٣٧] ێشەن
هام دەنگم صەدای[٣٨] قوڵنگە و تێشەن

چێش مبۆ جارێ ، مەر عەیب و عارەن
پەرسێ داخۆ فەرهاد[٣٩] چ کارەن ؟
بە تەنیا و بێ کەس نە پای سەنگ[٤٠] خار
چ طەور موبارۆ ئەز[٤١] رۆزگار
بەڵێ پەرێ من[٤٢] جەمێن جام جەم
وێنەی تۆ شاهێ[٤٣] کەی مکێشۆ خەم

نە تاج و نە تەخت کەیخوسرەویمەن
نە دەوڵەت ، نە زۆر بازۆی قەویمەن[٤٤]

کەسێ کە چون تۆ خوسرەو یارشەن
چ پەروا جە شا و[٤٥] جە خوندکارشەن

---

(٣٦) بە (ب) وە .
(٣٧) زارێم (ب) زارێ .
(٣٨) صەدای (ب) شەقەی .
(٣٩) داخۆ فەرهاد (أ) فەرهاد کۆ کەن .
(٤٠) سەنگ (ب) سەنگ و .
(٤١) ئەز (أ) ئەز .
(٤٢) پەرێ من (ب) پەی چون من .
(٤٣) وێنەی تۆ شاهێ (ب) شاهێ وێنەی تۆ .
(٤٤) بازۆی قەویمەن (ب) نە بەهمەتیمەن .
(٤٥) شا و (ب) شا .

من ئەو یارەنان چەنیو[٤٦] ئاه سەرد
وەختەن بێستوّن بکەروّن بە گەرد
تۆ ئەو یارەنی جە[٤٧] ڕۆ تا وە[٤٨] شەو
منۆشی بادە بە یاد خوسرەو
نە منیچ قیبلەم بە تۆ دڵشادم
چێش مبۆ جاری بکەری یادم
فیدای شۆخیت بام هەی شیرین شێوە
زوڵف لۆل لەولاو لێویای[٤٩] لێوە
ڕاسەن سەنگ تاشم ، ئەما جە[٥٠] سەنگ نیم
جە خوّن و گۆشتم[٥١] ، نوطفەی ئادەمیم
ڕەحمێ بکەر لێم وەس ئازارم دەر
سیم ئەندامەنی دڵ جە سەنگ مەبەر[٥٢]
نە پای ئەی سەنگدا ئێمەی خاطر تەنگ
مرۆەتەن ، مەکوش وێنەی مار بە سەنگ[٥٣]

---

(٤٦) چەنیو (ب) چەنی .
(٤٧) جە (ب) بە .
(٤٨) وە (ب) بە .
(٤٩) لێویای (أ) لۆلیای .
(٥٠) ئەما جە (ب) بەڵێ خۆ .
(٥١) گۆشتم (ب) جە گۆشت .
(٥٢) مەبەر (أ) مەوەر .
(٥٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

با بۆ شەکەر لەب شای شیرین ڕازان
نازدار نەوخێز(٥٤) نازك ئەندازان

نە پای ئەی سەنگدا چون قەیس وەرین(٥٥)
بکەرەم یەکسان جە گیان شیرین

یا خوا بێ مروەت جە جاران جارێ
بپەرسیم(٥٦) هەواڵ جە ڕاویارێ
بە خاڵت قەسەم باڵا زمۆ ستون
چارەی کار من هەر بە دەست تۆن

نە من غەریبم شەهزادەی(٥٧) ئەرمەن
پەردەی دەروون چاك(٥٨) دوورکەفتەی وەطەن

غەریبان بکەر تۆ چارەسازێ
خاسەن پەی خاسان غەریب نەوازێ

ئەرێ ئێمانم ، نە جای کشتێنم(٥٩)
یێنایێ دیدەم ، ئێمانم ، دینم

---

(٥٤) نەوخێز (ب) هەزێز .
(٥٥) وەرین (ب) دێرین . ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لەجێی شیعری (نە پای ئەی سەنگدا .. تاد) دایە کە لەوێ نەبو .
(٥٦) بپەرسیم (ب) بپەرسێ .
(٥٧) شەهزادەی (ب) شازادەی .
(٥٨) چاك (ب) ڕێش .
(٥٩) نە جای کشتێنم (ب) وە جای کشتێنم .

مەر هەركەس عاشق ئەرمەنی مبۆ
(واجب القتـل)ەن كوشتەنی مبۆ
ڕاستەن بزورگی ، بەرزەن دەماخت
پەی كەسێ چون من هیچ نیەن داخت
بەڵێ شەكەر ڕاز شۆخ شیرین طەور
یە دوورەن جە ڕەسم بزورگان دەور
جە هەناسەی سەرد عاشق[٦٠] نەتەرسی
جارێ خەستەی وێت ئەحواڵ نەپەرسی
ئانا [٦١] فەرض كەردم شای زینەت ئارا
زوڵف عەبیر[٦٢] ئامێز جە عەبەر دارا
من نەبۆن[٦٣] لایق فەیض یاوەریت
خۆ مەیۆت بە كار چەرخەچی كەریت[٦٤]
ڕاستەن بێنایێم صاحێب ئەفسەر نێم
چون خوسرەو پڕ گەنج ، شای هەفت كیشوەر نیم[٦٥]

---

(٦٠) عاشق (ب) كەسێ .
(٦١) ئانا (أ) من بەر .
(٦٢) عەبیر (أ) عەنبەر .
(٦٣) من نەبۆن (ب) ئەر نەبۆ .
(٦٤) خۆ مەیۆت . تاد (ب) لایقم پەی كار چراغچی كەریت .
(٦٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :
بێنایێم ، صاحێب تەلا و ئەفسەر نیم
چون خوسرەو پڕ گەنج ، لاڵ و گەوهەر نیم

بەڵێ پەی نیثار ڕای چون تۆ شایێ
جە خەزێنەی عەشق چون من گەدایێ

زەردێی ڕەنگ تەلاّ و ئام ئەفسەرەن
ئەسرێن نوقرەی خام ، نەفەس گەوهەرەن

ئیسە فیدات بام گیانێ هەم داروَن
ئەر صەد عەزیزەن نە ڕات مسپاروَن

چون خوسرەو دوَ ڕەنگ ، سەرئەفگەندە نیم
فرێ کەس شناس ، پەی کەس بەندە نیم

تا (یوم الممات) هەر یەك ڕەنگ تۆم
شێت شێوەی بەژن شۆخ شەنگ تۆم[66]

مەزان هەرزەکار دەیری دەواسم
هیچ کەس شناس نیم ، هەر تۆ شناسم

سا چێشەن[67] قیبلەم بێ قەوم و کارم
تەنیا و بێ کەسم ، نیەن خەمخوارم[68]

ئەر صەد ساڵ مشوَن پۆست وە پێڵەوە
کەس نیەن واچۆ بۆ بگێڵەوە

---

(٦٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

تا بە ڕۆی مەمات هەر ڕەنگ زەرد تۆم
شێت و دێوانەی ڕەنج نەوەرد تۆم

(٦٧) چێشەن (ب) چێش بی .

(٦٨) خەمخوارم (ب) غەمخوارم .

من یه عەشق تۆ قووەت لێم سەندەن(٦٩)
زۆر نە بازوَم‌دا ذەڕّە نەمەندەن

وەرنە ڕۆی نەبەرد عەرصەی ڕەستاخێز(٧٠)
ئەیلۆم وە چەم صەد وێنەی پەروێز

نەك هەر بێستوون ، بە خاڵت سەوگەند
ماوەروَن نە بێخ پەی تۆ(٧١) دەماوەند

مەعلوم بۆ چە لات کڵاف سڵسەتی
شازادەی بزورگ موڵك ئەرمەنی(٧٢)

خوسرەو چۆگە من هەر پەرێی مەردەن
وە(٧٣) کۆی بێستوون حەواڵە کردەن

ئەمما حەق ئیعجاز پەنەش بنیانۆ
دوَ باڵا(٧٤) حەقم چەنەش بستانۆ

بەی دەستوور فەرهاد تا بە وەقت ڕۆ
مگرەوا زار زار ، مکەرد گفت‌وگۆ

---

(٦٩) من .. تاد (ب) چێش بی دووریی تۆ طاقەت لێم سەندەن .

(٧٠) ڕەستاخێز (ب) ڕەستخێز .

(٧١) پەی تۆ (ب) صەد چون .

(٧٢) شازادەی .. تاد (ب) شای شەکەر ڕازان تۆڵگەی ئەرمەنی .

(٧٣) وە (ب) بە .

(٧٤) باڵا (ب) باڵای .

چون میشکات صوبح جه میصباح خوّر
درەخشا چون حوسن شیرین دلّبەر
دیسان هەم بە ضەرب قولّنگەی فوّلاد
فەرهاد وست نە کوّی[75] بیّستون فەریاد
سا کە کوّ کەنی‌ی فەرهاد بێ مەنشوّر[76]
کاففەی خەلایق ، خوای نەزدا و خوای دوّر[77]
ماماں مکەردن سەیر تێشەی[78] ئەو
گشت مبێن حەیران کار و پیشەی[79] ئەو
فراوان چەنی گرۆی هامدەردان
بە شەو تا بە رۆ[80] مبێن سەرگەردان

* * * *

(٧٥) کوّی (ب) سەنگە .
(٧٦) فەرهاد بێ مەنشوّر (ب) کوّکەن بێ مەشهوّر .
(٧٧) خوای نەزدا و خوای دوّر (ب) خوا نەزدیك خوا دوّر .
(٧٨) تێشەی (ب) پیشەی .
(٧٩) کار و پیشەی (ب) دەست و تێشەی .
(٨٠) مبێن (ب) گشت بێن .

رفتن شیرین بکوه بیستون و دیدن فرهاد[(١)]

توتىَ‌ى خامەى شۆخ شەکەرخای دێرین
بەى طەور ناطیق بىَ[(٢)] پەى ڕاز شیرین
موبارەك ڕۆیێ جە ڕۆزکاران
نیشتەبێ شیرین شاد چەنىَ یاران
جام بادەى ناب نە دلێشان بی
شێوەى خوسرەوان قەدیم پێشان بی
جە دەست ساقیَ‌ى سەمەن بۆى سادە
بەیاپەى پەیوەست موەردن بادە[(٣)]
هەر یەك مکەردن بە خەندە[(٤)] چون گوڵ
سوخەن سەرایىَ خاستەر جە بولبوڵ

---

(١) ڕۆیشتنی شیرین بۆ کێوی بێستوون و بینینی فەرهاد . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەم جۆرەیە : رفتن شیرین بکۆه بێستۆن و تماشای کۆه کندن فرهاد . واتە ڕۆیشتنی شیرین بـۆ کێوی بێستوون و تەماشا کردنی کێو هەڵکەندنی فەرهاد .

(٢) بىَ (أ) کەرد .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٤) خەندە (ب) خەندان .

تا موسەلسەل بێ زوڵف ئەو سوخەن
بە[٥] کۆی بێستوون فەرهاد کۆکەن
ئاخر کە شیرین سەرکێش ڕەندان
وات بەو[٦] نەوهاڵان موشکین کەمەندان
ڕەضامەن سەحەر ئەی دنیای فەرتووت
ڕەخشان بۆ جە خۆر چون قورص یاقووت[٧]
بشوون بە تاجیل بە بێ[٨] چەند و چوون
چون ستوون زمۆ وە پای بێستوون
بکەروون سەیران تەڕ دەستی[٩]ی فەرهاد
چۆن[١٠] سەنگ متاشۆ بە تێشەی فۆلاد

---

(٥) بە (ب) پەی .

(٦) بەو (ب) بە

(٧) نیوەی دووەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا بەمجۆرە بوو :

ڕەخشان بـۆ چون خۆر قورص یاقووت

لە نوسخەی (ب) یشدا بەمجۆرە بوو :

ڕەخشان بـۆ جە خۆر قورص یاقووت

بە هەر دوو نوسخەکە نە سەنگی نیوە شیعرەکە تەواو ئەبوو ، نـە مەعنایشی ئەهات . بۆیە ئێمە هاتینە سەر ئەو باوەڕەکە لە هەردوو نوسخەکە وشەیەك پەڕیوە و دوایی بەم جۆرەمان لێ کرد کە ئیستا نوسیومانەتەوە .

(٨) بە تاجیل بە بێ (ب) بە تەعجیل وە بێ .

(٩) تەڕ دەستی (أ) تەڕ دەستی .

(١٠) چۆن (أ) ئەو .

ئێدش وات[11] لەو ڕۆ تا غورۆب[12] تەنگ
ویارا چەنێ یاران هام دەنگ
چون بلۆر صوبح ڕەخشان بێ جە نوور
شیرین شەم شەوق شاهانە دەستوور
پۆشا دیبای زەڕ بۆم زەڕ[13] زەڕ تار
پێکا نە شەوبەند جوقەی طاوس تار
دوازدە[14] گێسوی حەی حەڵقەی بۆ ناف
چەنێ ڕشتەی سەوز[15] قۆزاخەی کێش باف
جە فەرق قوللەی قەطران جە سەردا
وەردا چون ئەژدەر بە ڕۆی کەمەردا
گرتش بە دەستەی زوڵف عەنبەر بۆ
سەر تەخت شیرین[16] شەمامەی لیمۆ
شۆخ شۆخ وێنەی ڕەند سەرمەست بەزمێ[17]
پشت بەست بە دەسماڵ دیبای خوارەزمێ

---

(١١) ئێدش وات (ب) ئێد موات .
(١٢) غورۆب (ب) وە مەغریب .
(١٣) بۆم زەڕ (ب) هەم زرمێی .
(١٤) دوازدە (ب) دەو چار .
(١٥) سەوز (ب) سەر .
(١٦) سەر تەخت شیرین (ب) هۆشیار کەرد کۆی سیم . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (بە دەستەی) لە نیوە شیعری پێشوودا بە (بە دەستێ) بخوێنرێتەوە .
(١٧) بەزمێ (أ) بەزمۆن . نیوەی دووەمی ئەم شیعرە و نیوەی یەکەمی شیعری پاشەوە لە نوسخەی (أ)دا نین .

ئاخر کە فەرماش باڵا زەڕ ستوون
لەسپێ ئاوەردن بە غەیر جە کوڵ گۆن

زێن جە[18] تەڵای ساف ، سەر زێن دێبای زەڕ
سینە بەند جە سیم ، جە دانەی لاڵ پەڕ

سەر کەل نە نیشان یاقووت ئەحمەر
دوکدوکەی مەخفی[19] جە عەقد گەوهەر

ئاخر سەهی سەرو ساوای سیم ئەندام
سەمەن تورک سیمای[20] سەمەن بانو سام

چەنی چەند عیشوە و چەند غەمزە و چەند ناز
بە پابۆس وێش ڕکاب کەرد مومتاز

سوار بی بە ڕەخش چەرخ طەور پەرواز
شاهانە دەستوور داش نە تەپڵی باز[21]

چون موشکین وەهار جە کوڵشەن مەشحوون
ڕۆش کەرد نە پای تەخت[22] بەرز بێستوون

شنەفتم شیرین بەو نازەنینی
بەو نازک طەبعی[23] ، بەو گشت ڕەنگینی[24]

---

(۱۸) جە : لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(۱۹) مەخفی (أ) مەخفوون .
(۲۰) سیمای (ب) سیما .
(۲۱) تەپڵی باز (أ) تەپڵ ناز .
(۲۲) تەخت (ب) کۆی .
(۲۳) نازک طەبعی (ب) نازکی طەبع .
(۲۴) ڕەنگینی (ب) شیرینی .

خاستەر جە شاهان نادیرەی ئەییام
ڕۆی شکارو[٢٥] ڕەزم ڕەشێد بی تەمام
(القصة) ئەو سەوڵ نەوخێز ساوا
وە[٢٦] پای قوللەی قاف[٢٧] بێستوون یاوا
جە عەکس حوسنش یەکسان بێ ڕەخشان
ئەو سەنگ چون دانەی لاڵ بەدەخشان[٢٨]
خۆشتەر جە شاباڵ[٢٩] پەرێی خۆش ئەنداز
جڵەو هۆرکێشا نیگا کەرد بە ناز
دیش دەست و[٣٠] تێشەی فەرهاد کۆ کەن
بەورێ بادوریش[٣١] وێنەی تەهەمتەن
وەختێ مشاناش وە تێشەی سەنگ بڕ
مڕێزا ڕێزەی سەنگ چون دانەی دوڕ[٣٢]
هەر جار مشانا قوڵنگەی فۆلاد
بێستوون جە ضەرب دەستش مکەرد داد

(٢٥) شکار و (ب) شکار .
(٢٦) وە (ب) نە .
(٢٧) قاف (ب) بەرز .
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(٢٩) شاباڵ (ب) شاهان .
(٣٠) دەست و (ب) دەستە .
(٣١) بەورێ بادوریش (ب) بۆی بەهادوریش .
(٣٢) لەم شیعرەوە تا ئەگانە شیعری دووەمی باسی داهاتوو لە نوسخەی (أ)دا نیە .

کزەی ئاه گەرم دوی دۆزەخ ئێشەش
چەنی پرشەی بەرق قولنگە و تێشەش

نە پای بێستون کۆی دەماوەند طەرز
منیشت نە ڕوی چەرخ بێستون بەرز

حەیران بی شیرین یەکسان[٣٣] بێ هۆش
جە ناکا ئەسپش چون هۆرگرت خورۆش

فەرهاد نیگا کرد دیش ئەو شۆخ مەست
لەرزا ، سەرسام بی ، تێشەش کەفت نە دەست

بێخود بەرد سوجدەی سم سەمەندش
بۆسا غاشیەی مرواری بەندش

شای شەربەت ڕازان ، زولف و خاڵ شیرین
قامەت زمڕ ستون ، زولف بۆ عەبیرین

بەو شکڵ و شەوکەت دڵ پەسەندەوە
چون غونچەی بەهەشت لەب بە خەندەوە

وات : صەد ئافەرین فەرهاد کۆ کەن
نەڕێزۆ دەست ، هێر پیل ئەفکەن

تا دیر زەمانە بازوت نیگار بۆ
خەصمت بە شمشێر ظالم زامدار بۆ

(٣٣) بە ناسەنگی ئەم نیوە شیعرەدا و بەپێی پێویستی مەعناش وادیارە وشەیەکی (بی) لەپاش (یەکسان)ەوە فەوتابێ .

ئێدش وات دەرلاد ئەو زوڵف بۆ عەنبەر
جامێ زەڕێ نیگار جە شێر و شەکەر

هەر بە دەس وێش چۆن ساقیی نەوڕەس
تۆشا بە فەرهاد ، سۆزا چون قەقنەس

وەختێ کە تۆشا فەرهاد دێرین
ئەو زەڕڕین قەدەح جە دەست شیرین

دەرلاد جە ذەوقش هەرچی بێ ماڵێش
بەرشێ جە دەروێن سفتەی زوخاڵێش

ئاخر کە ئەو شۆخ دەنگ دەرمان دەرد
ئیرادەی تەحریر موراجەعەت کەرد

جە قەضا و قودرەت ئێزەد بە ڕەنگێ
ئەسپش سەقەط بێ بە پارچە سەنگێ

شیرین شەم بێز نادیرەی زەمان
ئاما چون دانەی مرواری غەڵتان

غەڵتان بێ نە خاک فەرهاد دڵ ڕێش
بە گەردەن هۆرگرت ئەسپش چەنێ وێش

پاوناش بە قەصر بە دەوان دەو
شایەد نەزانۆ بەی قەضیە خوسرەو

نشاناش دیسان وە تەخت شاهێ
بۆسا خاکپاش ، چۆگە بێ ڕاهێ

هەم وێش یاونا ئەو نەهەنگ ئاهەنگ
پەی کەندەی ئەو کلۆی پڕ خار و پڕ سەنگ

* * * *

تدبیر نمودن خسرو
در کار فرهاد، در باب شیرین[1]

مەعلوم بۆ جە لای نازك خەیاڵان
سەر حیساب جە ڕەمز ویەردەی ساڵان
ڕاقیم بە ڕەشحەی عەنبەربۆی قەڵەم
پەی مەرگ فەرهاد بەی طەور کەرد ڕەقەم
سالار پڕ سام ، ثانی ئەسکەندەر
خوسرەو جەم بەزم ، فەرەیدوَن ئەفسەر
پەرێ خاص و عام[2] شیرین صوبح و شام
نە جوست و جۆ بێ (دایم للدام)[3]
بینا بەی سوخەن[4] شەخصێ سوخەن چین
عەرض کەرد بە جەناب شای دارا نگین
وات : ئەو ڕۆ[5] شیرین شەهزادەی[6] ئەرمەن
پەی سەیر صەنعەت فەرهاد کۆ کەن

---

(١) تەگبیر کردنی خوسرەو لە تێشی فەرهاددا لەبابەتی شیرینەوە .
(٢) عام (أ) کەست .
(٣) دایم للدام (أ) دایم نە ئەییام .
(٤) بینا بەی سوخەن (ب) نە پایەی سەرێر .
(٥) ئەو ڕۆ (ب) ئارۆ .
(٦) شەهزادەی (ب) شازادەی .

پێکا نە[7] شەو بەند دەستەی[8] طاوس پەڕ
شق وە بێستوون چون ستوون زەڕ
ئۆشا بادەی صاف ڕەخشانتەر جە دوڕ[9]
چەنق ئەو ئوستاد[10] دڵ خەستەی سەنگ بڕ[11]
هەر جەو وەختەوە ئەو ئوستای سەرکەش[12]
دەماخش بە دین شیرین بیەن وەش
ها[13] وەختەن بە ضەرب قوڵنگەی سەنگق
بە تێشەی دەسکار[14] ئوستای فەرەنگق
بکەرۆ ڕێزە ئەو کۆی پۆلا ڕەنگ
چون شیشەی گوڵدار شیرازق بە سەنگ
بە خەیلق هەیبەن[15] شاهان جەم طەرز
ئەگەر بشنەوان جە هەر بوم و مەرز
خوسرەو ئید شنەفت شق نە جامەی قار
طەڵەب کەرد بە جەخت یاران هوشیار

---

(٧) نە (ب) بە .
(٨) دەستەی (ب) جوقەی .
(٩) دوڕ (ب) نور .
(١٠) ئوستاد (ب) فەرهاد .
(١١) سەنگ بڕ (ب) ڕەنجور .
(١٢) هەر .. تاد (ب) هەر جە ئەوساوە فەرهاد سەرکەش .
(١٣) ها (ب) هەر .
(١٤) تێشەی دەسکار (ب) تێشە و قوڵنگ .
(١٥) خەیلق هەیبەن (ب) هەیبەن پەرێ .

وات : چەنی کۆ کەن[16] نە بێستوونەن
چ طەور بکەرمێ ، تەدبیرش[17] چوونەن ؟

ماچان ها وەختەن بە نەیرۆی نەبەرد
قوللەی بێستوون بکەرۆ بە گەرد

جە باب شیرین شۆخ هام دەردەن[18]
من چەنی فەرهاد یەك شەرطێم کەردەن[19]

عەیبەن[20] پەی شاهان خودا پێ دادە
هۆرگێڵیان جە شەرط هەم قەرار دادە[21]

عەرض کەردن[22] یاران : هەر ئێدەن تەدبیر
شەخصێ شەیطان شکڵ[23] ، بە غایەت شەریر

واچۆ پێش : شیرین بە صەد داخ و دەرد
گیان شیرنش بە قابیض سپەرد

تا شنەفتەن ئێد[24] ئەر صەد گیان دارۆ
بە جارێ هەر صەد دەرلاد مسپارۆ

---

(١٦) چەنی کۆ کەن (ب) فەرهاد چێنێ .
(١٧) تەدبیرش (ب) عیلاجش
(١٨) هام دەردمن (ب) هام دەردم .
(١٩) شەرطێم کەردەن (ب) شەرطێ کەردم .
(٢٠) عەیبەن (ب) حەیفەن .
(٢١) هەم قەرار دادە (أ) ئیقرار دادە .
(٢٢) عەرض کەردن (ب) واتشان .
(٢٣) شەیطان شکڵ (ب) شەیطانێ .
(٢٤) شنەفتەن ئێد (ب) ئێد شنەفتەن .

وەختێ کە فەرهاد[٢٥] بەدکێش پێ وەی
جە سەمت[٢٦] ساقێی ئەجەل نۆشا مەی
نە[٢٧] بەحر دەروَن شا ئەی[٢٨] پەژارە
نە[٢٩] عەرصەی دەوران[٣٠] مبۆ ئاوارە
سا کە ئێد شنەفت ئەو شای دەریا دڵ
بە (حسب التدبير) یاران قابڵ[٣١]
طەڵەب کەرد شەخصێ فراوان بەد طەور
موحیلل[٣٢] ڕا چەفت ، حەرامزادەی دەور
جە شۆمێش شەیطان مەلعۆن مکورێزا
جە حەرفش ئاهیر فیتنە مخێزا
وەش حاڵشان کەرد بە تەڵا و سیمش
بەو طەور کە واتن کەردن تەعلیمش

---

(٢٥) کە فەرهاد (ب) ئەو ئەغیار .
(٢٦) سەمت (ب) دەست .
(٢٧) نە (ب) جە .
(٢٨) شا ئەی (أ) شا دێ .
(٢٩) نە (ب) جە .
(٣٠) دەوران (ب) دەروَن .
(٣١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
شا چون ئێد شنەفت ، فەرماش ئەو بە دڵ
قوبوڵ کەرد تەدبیر یاران عاقڵ
(٣٢) موحیلل (ب) موحیلل و .

ئەو شەخص شەرێتر[٣٣] زۆر ترش و ڕەنگ تاڵ
شێ بە[٣٤] لای فەرهاد تەن خەستەی بەدهاڵ[٣٥]
واتش : ئەرێ هەی نادان غافڵ
پەی چێش موبارێ عومرت بە باطڵ
پەی چێش مشکاوێ ئەی خار و سەنگە
گاهێ بە تێشە و گا بە قوڵنگە ؟
فەرهاد وات : ئەی شەخص نەزان حاڵ[٣٦] دەرد
ئەبلەی هەرزەکار ، سەگ زۆری سوخەن سەرد[٣٧]
یە پەرێ شەخسێ من مشکاوۆم[٣٨] سەنگ
نیەن نە دەرۆن دنیای بەد ئاهەنگ
بە شیرینێی ئەو شێوە شیرینێ
شۆخێ شا پەسەند زوڵف عەنبەرینێ[٣٩]
موژەش چون خەدەنگ نەی چۆی قاقە زەڕ[٤٠]
نیشتەن نە پەردەی جەرگم تا وە[٤١] پەڕ

---

(٣٣) شەرێتر (ب) شورۆر .
(٣٤) بە (ب) وە .
(٣٥) تەن خەستەی بەدهاڵ (ب) تەن خەستە و زوخاڵ .
(٣٦) حال (أ) هاڵ .
(٣٧) سەرد (أ) وەرد .
(٣٨) مشکاوۆم (ب) مشکاوۆن .
(٣٩) شۆخێ .. تاد (ب) نیەن نە هەرصەی هیچ سەرزەمینێ .
(٤٠) نەی چۆی قاقە زەڕ (أ) نە چۆی کەڵای زەڕ .
(٤١) وە (أ) بە .

خەیاڵی ذەوقم بە غارەت بەردەن
دەوام هیچ نیەن سیوای جە مەردەن[٤٢]

ئێد وات چون خەستەی خاطر تەنگ ناڵا
ناڵەش ئەثەر کەرد[٤٣] وە چەرخ[٤٤] باڵا

وەختێ دیش ئەو شەخص فەرهاد کۆ کەن
جە عەشق شیرین زامن جە[٤٥] ئەرمەن

ئاهیر لێش کەفتەن ئەو[٤٦] وێنەی قەقنەس
تێم گیانش مەندەن چەنێ تێم نەفەس

کێشا ئاه سەرد ، کەرد داد و بێ داد
وات : شیرین خڵا مەرد ، نەشنەفتی فەرهاد ؟[٤٧]

وەی ڕۆ پەی ئەو شەخص شیرین غەمزە و ناز !
پەی ئەو لەب شەکەر[٤٨] شەکەر ڕێزەی ڕاز !

---

(٤٢) دەوام .. تاد (ب) دەوام هەر نیەن مەگەر بە مەردەن .

(٤٣) ئەثەر کەرد (ب) میاوا

(٤٤) چەرخ (ب) عەرش .

(٤٥) زامن جە (ب) شازادەی .

(٤٦) لێش کەفتەن ئەو (ب) کەفتەن لێش بە .

(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

کێشا ئاه سەرد بە داد و فەریاد :

خۆ شیرین زۆ مەرد ، مەر نەشنەفت فەرهاد

(٤٨) لەب شەکەر (ب) شەکەر لەب .

وەی ڕۆ پەی ئەو چەرخ تۆڕ پۆلا چەنگ !
پەی ئەو سپی[٤٩] باز ، شۆخ تەلا ڕەنگ !

وەی ڕۆ پەی ئەو سەوڵ کلاف سۆسەنی !
پەی ئەو شازادەی شۆخ ئەرمەنی !

چەرخ بێ مروەت بێ وادە بەردش
خەرێك نە سای سەنگ ئەڵحەدا کەردش[٥٠]

مەحرۆم بی نە تەخت قەصر زەڕ نیگار
نیاشان نە قەبر سیای سەنگ خار[٥١]

دریغ جە دمای ئەو سیم ئەندامە[٥٢]
ئەو ظەریف ئەنداز ، زوڵف خیاتە خامە

جەی دنیای فانی[٥٣] شوم بەد ئاهەنگ
ذەڕڕەیێ نەند سەنگ وە بان سەنگ[٥٤]

(خانا) ئەو بەدگۆ جە زوبان لەنگ بۆ
جەرگش ڕێزەی ژار طاسەی[٥٥] فەرەنگ بۆ

---

(٤٩) سپی (ب) سفید .
(٥٠) ئەڵحەدا کەردش (ب) ئەڵحەد سپەردش .
(٥١) سەنگ خار (ب) سەنگ و تار .
(٥٢) سیم ئەندامە (ب) سۆسەن خاڵە ،
(٥٣) جەی دنیای فانی (ب) ئەی دنیای کەج باز .
(٥٤) ذەڕڕەیێ .. تاد (ب) نەندا ذەڕڕەی بەرد وە بان سەنگ .
(٥٥) طاسەی (ب) طاس .

چۆن ئاماش نە دڵ ، چۆن جورئەت کەردەن
واچۆ شەش دانگێ چون شیرین مەردەن !!
وەختێ کە واتش پەی شیرین درێخ
درێغ بووڕیات[٥٦] زوانش جە بێخ[٥٧]
ئاخر جە ئەو شەخص شوم بەد نیهاد[٥٨]
تا شنەفت ئەی حەرف بێچارە فەرهاد
پارە کەرد دەرسات سەر تا پا بەرگش
دوَر باش چـهان کەفت تیر نە ڕوَی جەرگش[٥٩]
جەو[٦٠] شاخ بڵند سەنـگ بێستوَن
بێ بە کوڵوڵە و ئاما سەر نـیگوَن
کەفت وە پای[٦١] شکاف تێشە تاش وێش
چێش ئاما[٦٢] وەسەر ئەز واچو چێش
کێشا بەو دەستوور ئاهێ نە دەروَن
لەرزا جە هەیبەت نۆ[٦٣] طاق گـەردوَن

---

(٥٦) بووڕیات (ب) ببڕیات .
(٥٧) جە بێخ (ب) بە تێنخ .
(٥٨) بەد نیهاد (ب) بەد نەژاد .
(٥٩) دوَر باش .. تاد (ب) زام نێش مەرگە کەفت نە ڕوَی جەرگش .
(٦٠) جەو (أ) جە .
(٦١) وە پای (ب) ئەو ڕوَی .
(٦٢) چێش ئاما (ب) چێش ئاماش .
(٦٣) نۆ (ب) بەو .

وات : ئەرێ ئەی[٦٤] شەخص جە زوان لەنگ بای !
تەن خەستەی شمشێر تەرسای فەرەنگ بای !
هەردو پات وە[٦٥] باد ئیستیسقا ڕەق بۆ
فەرقت چون شامێ وە شمشێر شەق بۆ
مەودای مێل سەرد نە دیدەت خار بۆ
سەر تا پات بە دەرد فەتار فەتار بۆ
شەڕێر[٦٦] بێ شەرم ، شوم بەد ئاڵەت
تف بە[٦٧] ڕەنگ و ڕووت ، جینست ، بنماڵەت[٦٨]
هەرگیز نەنیشێ وە بێ گاە سەرد
چۆن ئامانت دڵ ماچێ[٦٩] شیرین مەرد ؟
ئێد وات و خێزا بە غەضەب فەرهاد
هەڵمەت دا هۆرگرت قوڵنگەی[٧٠] فۆلاد
بە یەک ضەربەتێ فەرقش شکاوا
ڕێزەش[٧١] بە ئاسمان هەفتەمین یاوا

---

(٦٤) ئەی (ب) هەی .
(٦٥) وە (ب) بە .
(٦٦) شەڕێر (ب) شوورەر .
(٦٧) بە (ب) لە .
(٦٨) بنماڵەت (ب) بناڵەت .
(٦٩) ئامانت دڵ ماچێ (ب) ئامات وە دڵ واچێ .
(٧٠) قوڵنگەی (ب) قوڵنگە .
(٧١) ڕێزەش (ب) زیزەش .

وەختێ کە[٧٢] فەرهاد بەرگەشتەی ڕۆی دەور
واصیل کەرد ئەو شەخص بە دۆزەخ بەی طەور[٧٣]

ئەمجار وات : ئاخ ڕەنج لافا[٧٤] بەردەم ڕۆ !
فەڵەك دانەی خاس[٧٥] تاراج کەردەم[٧٦] ڕۆ !

شیرین شەش دانگ شای ئەرمەنیم ڕۆ !
کەچێ[٧٧]ی بەخت شۆم ، ئامەدەنیم ڕۆ !

جە پا کەفتەی سەیل ، سەوڵ باخم ڕۆ !
شای تاج[٧٨] و تۆمار ، بەرز دەماخم ڕۆ !

سالار سوپای مەهوەشانم ڕۆ !
باش باڵا دەست[٧٩] چاو ڕەشانم ڕۆ !

وەی وەی پەرێ وێم[٨٠] بێ ئەجەل مەردم !
بە بێ سوود بەرشێ ڕەنجێ کە بەردم !

---

(٧٢) وەختێ کە (ب) سا وەختێ
(٧٣) بەی طەور (ب) بەو طەور .
(٧٤) لافا (أ) لاف .
(٧٥) خاس (أ) لاڵ .
(٧٦) کەردەم (أ) بەردەم .
(٧٧) کەچێ (ب) چەنێ .
(٧٨) تاج (أ) تەلا .
(٧٩) باڵا دەست (ب) باڵا دەس .
(٨٠) وەی وەی پەرێ وێم (ب) وەی ڕۆ ، وەی پەی وێم .

ئیسه جه دمای ئەو سۆسەن خاڵه
ئەو زێزەی زاز[٨١] قەند ، شۆخ نەوهاڵه
زیندەگێی[٨٢] پڕچەن ، ذەوقیچ[٨٣] بەتاڵەن
شیرینێی شەربەت دنیایچ خۆ تاڵەن[٨٤]
ئێد وات و کێشا نە[٨٥] دڵ ئاه سەرد
سوجدەش بەرد نە خاك دەرلاد گیان سپەرد[٨٦]
ئافەرین هەی چەرخ نەزژاد کەچ گەرد[٨٧]
فەرهادیچت ها خۆ سەرنیگون کەرد
بەڵێ کۆ وە پڕش[٨٨] بێ پڕۆی کوهەن ساڵ
کوستاخیەن لێت مپەرسێ ئەحواڵ
کێت نەکەرد وێنەی فەرهاد دێرین
جه عەشق زازان شیرین دەم شیرین[٨٩] ؟
ئاخر پێت نەچەشت تەڵخێی بادەی مەوت
نەکەردت نە دەور دنیا فەناو فەوت ؟

---

(٨١) زێزەی زاز (ب) زاز زێزەی .
(٨٢) زیندەگێی (ب) زیندەگیم .
(٨٣) ذەوقیچ (ب) ذەوقم .
(٨٤) دنیایچ خۆ تاڵەن (ب) دنیا لێم تاڵەن .
(٨٥) نە (ب) جه .
(٨٦) سوجـدەش .. تاد (ب) سوجدەش بەرد دەرلاد گیانش تەسلیم کەرد .
(٨٧) کەچ گەرد (ب) کەچ نەرد .
(٨٨) بەڵێ کۆ وە پڕش (ب) ئەرێ زۆ سپای .
(٨٩) دەم شیرین (ب) شەم جەمین

کام بێ جە شەهان نە عەرصەی[٩٠] کیشوەر
ظاڵم ، بە شایان نەکەردت ئەو بەر[٩١] ؟

کام جە مەحبوبان جە قاف تا بە قاف
نەوستت نە گۆڕ ، بەدڕای[٩٢] بێ ئینصاف ؟

مارێ نەپێچای نـە گێسوشەوە ،
بە دەستەی زوڵفان عەنبەر بۆشەوە ؟[٩٣]

سا کێن چون فەرهاد ، حەق دۆ شکستت[٩٤]
فەریادێ نیەن ڕوێ نە دەستت ؟[٩٥]

دنیا نەکەردی لێش بە ژار مار ؟
نامەحرەم نەبێ ئەو جە وەصڵ یار ؟[٩٦]

موێنێ[٩٧] هەرکەس بە صەد عیزز و ناز
خاستەر جە شاهان سکەندەر ئەنداز

---

(٩٠) نە عەرصەی (ب) عەرصەی هەفت .

(٩١) ئەو بەر (ب) وە بەر .

(٩٢) بەد ڕای (ب) ئەرێ .

(٩٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٩٤) حەق دۆ شکستت (ب) تۆ دڵ نەشکستت .

(٩٥) فەریادێ .. تاد (ب) فەرهادێ نەبێ بەرشۆ جە دەستت .

(٩٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٩٧) موێنێ (ب) مبێنێ .

بە فەڕڕ و ئیقباڵی نادیاریت[٩٨] کرد
جە و دما[٩٩] مدبەی شەلاخ کاریت[١٠٠] کرد

عەجەب شەرط و شۆن خاس تان و پۆتەن
ناڵەت بە دادەت ! [١٠١] فرێ بەد خوتەن

یاران هەر شەخصێ نە ڕوی سەرزەمین
بکەرۆ حیساب وێش نە ئەهلێ دین

ئەو شاد بە دادەی چەرخ چەپ‌گەرد[١٠٢] بۆ
نامەرد بۆ ، نامەرد ، صەد جار نامەرد بۆ !

بە میثقەبەی فیکر ئەر متۆ شکاوی
مەناز بە دەوڵەت دادەی سەماوی

پەی چێش ؟ بێ شۆنەن هەی[١٠٣] نەمام شێت
دەوڵەت ئەر مدۆ ، مستانۆوە چێت[١٠٤]

چون بەی دەستوورەن چەرخ ستەمگەر[١٠٥]
بە ڕەویەی دۆستێش هەرگیز شاد مەوەر[١٠٦]

---

(٩٨) نادیاریت (ب) نادناریت .
(٩٩) جە و دما (أ) جە دما .
(١٠٠) شەلاخ کاریت (ب) شەلتاق کاریت .
(١٠١) ناڵەت بە دادەت (ب) بە دادەت ناڵەت .
(١٠٢) چەپ گەرد (ب) چەپ خو .
(١٠٣) هەی (ب) دڵ .
(١٠٤) چێت (أ) جێت .
(١٠٥) ستەمگەر (ب) ستەمکەش .
(١٠٦) هەرگیز شاد مەوەر (ب) هەر مەوەر دڵ وەش .

پەی چێش ؟ کە[١٠٧] مارەن ، دۆستێ چەنێ مار
هیچکەس نەکەردەن نە ڕۆی ڕۆزگار

چونکە بەی طەورەن ئەی چەرخ بەدطەور
خۆش[١٠٨] بە ذات ئەو کەس نە ڕۆی عەصەی دەور

ئەر بوورەشان پێش هەر نەستانۆ ئەو
شاهێی هەفت ئیقلیم دنیا بە نیم جەو

جە ئیستیغنای عەشق[١٠٩] بکەرۆ داخش
نەزانۆ وجود بەرز[١١٠] دەماخش

* * * *

(١٠٧) کە (ب) چون .
(١٠٨) خۆش : لە نوسخەی (ب) دا نیە .
(١٠٩) عەشق (ب) طەبع .
(١١٠) بەرز (ب) بەرزێ .

رفتن شیرین ببیستون
بدفن کردن فرهاد[١]

بەی طەور کەرد (خانا) ئەی نەقشە[٢] بونیاد
جە عەشق شیرێن پەی[٣] فەوت فەرهاد
هەر جەو وەختەدا خۆر مبێ گاوا
ئەی بەد هەواڵە[٤] بە شیرێن یاوا
ئەو شەو خۆ شەو بێ تا بە شەبەق[٥] زەرد
ئەو شۆخ[٦] پەی فەرهاد شێن و زارێ کەرد
سا چون[٧] شەو شەق بێ بە تێغ ئافتاو
هۆرێزا شیرێن شەو نەکەردە خاو

---

(١) ڕۆیشتنی شیرێن بۆ بێستوون بۆ ناشتنی گۆڕی فەرهاد . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : وفات نمودن فرهاد از عشق شیرێن . واتە : مردنی فەرهاد بەهۆی عەشقی شیرینەوە . بەڵام ئەمە نە لەگەڵ باسەکەدا ئەگونجێ ، نە بۆ ئەم شوێنەش دەس ئەدا .

(٢) نەقشە (أ) نەخشە .

(٣) پەی (أ) چون .

(٤) بەد هەواڵە (ب) وەی هەواڵە .

(٥) بە شەبەق (ب) وە شەفەق .

(٦) ئەو شۆخ (ب) شیرێن .

(٧) سا چون (ب) چون ئەو .

چەنێ چەند ئەسباب جە حیساب ئەفزۆن
قەدەم بەرد وە پای سەنگ بێستۆن

سا کە دیەش فەرهاد دەرۆن مەوج هۆن
وێنەی سەرو نەی کەفتەن سەرنیگۆن

پیا بێ جە ئەسپ ئەو شای دڵنەواز
سەرش گرت وە بان زرانێ[8] بە ناز

واتش : غەریبەن ، جەرگش کەبابەن
بکەرمێش شێوەن[9] خەیلێ ئەوابەن

ئافەرێن شیرێن شۆخ بێئەندێش
ئەو رۆ جە رای شەرط[10] ئاداب‌دانێی وێش

دەستەی زوڵف لۆل شێ کەرد پەی شێنش
بە ناخۆن هۆرکەند خاڵ جەمێنش

حەڵقەی کەمەندان جە هۆن کەردەوە
بە ئەسرێن سورمەی دیدەش بەردەوە

بەو طەور چون غونچە چاك وست نە جامەش
ظاهیر بێ نوختەی خاڵ شەمامەش

---

(٨) زرانێ (ب) زانۆی وێش .

(٩) بکەرمێش شێوەن (ب) بکەرمێ شێنش .

(١٠) شەرط (ب) فەهم .

وستەش نە ڕۆی خاك عەرەق چێن زەڕ
جە لالەی نەرگس کەردش دامان پەڕ[11]
کە شیرێن فەرهاد ملاوناوە[12]
دڵ ئەر جە سەنگ بی متاوناوە[13]

ئەوەند زارێ کەرد جە ئەندۆی دەرۆن
خورۆش کەرد نە سەنگ قوللەی بێستۆن
نە پای بێستۆن یەند ڕێزا سێڵاو
گرت گێج مەوجش سەنگ پای پەڕاو
ئاخر ئەو گوڵ بۆم گوڵ بۆی گوڵ ئەندام
وەختێ بەی دەستوور شێنش کەرد تەمام
فەرما بە دەستوور شاهان[14] چێنش
بە دێبالێ بۆ موشك کەردن تەکفێنش[15]
بە عیززەت نەعشش[16] بە خاك سپەردن
فەرماش[17] میعمارێ تەڕ دەست[18] ئاوەردن

---

(١١) پەڕ (ب) تەڕ
(١٢) کە شیرێن . . تاد (ب) وەختێ کە شیرێن فەرهاد ملاونا .
(١٣) متاوناوە (ب) دەرلاد متاونا .
(١٤) شاهان (أ) شاهانەی .
(١٥) تەکفێنش (أ) کەفنش .
(١٦) نەعشش (أ) جیسمش .
(١٧) فەرماش (أ) وانش .
(١٨) تەڕ دەست (أ) قابیل

مالێ گونبەدڵێ ڕەنگین پەڕێ ئەو
تەعمیر کەرد خاستەر جە مشکۆی خوسرەو
دەفنش کەرد شیرین[19] بەی طەرز و طەورش
هەزرەتێ گوڵان[20] نیا نە دەورش
جەودما خێزا بە جەرگ بوریان
شێ بە قەصر وێش بە دیدەی گریان
ئاخر ئەی هەواڵ یاوا بە خوسرەو :
فەرهاد کۆ کەن جەی دنیای کەچ ڕەو[21]
بە تاراج بریا گەنج[22] سەرمایەش
سای سەنگ ئەلحەد بێ بە سەر سایەش

* * * *

---

(١٩) شیرین (ب) بە خاك .
(٢٠) هەزرەتێ گولان (ب) گولان حەسرەت .
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
ئاخر ئەی ئەحواڵ بە خوسرەو یاوا :
فەرهـاد کۆ کەن کۆژ کەرد بە ماوا
(٢٢) گەنج (ب) گەنج و .

نامه نوشتن خسرو بشیرین
از مرگ فرهاد کوه‌کن
و پشیمان شدن از کار خودش[1]

خوسره‌و ئێد شنه‌فت کێشا ئاه سه‌رد
په‌ی به‌دکاری‌ی وێش په‌شێمانی به‌رد[2]
ده‌می کەردش فکر[3] ، ئاخر وات به وێش
به‌دکار عاقیبه‌ت به‌د مه‌یۆ نه ڕێش
غه‌ره‌ض صوبح و شام ئه‌و شای جه‌م نگێن
په‌ی مه‌رگ فه‌رهاد بزورگ زاده‌ی چێن
نه ڕۆی شانشێن ئه‌علای عه‌نبه‌رێن[4]
ئاشفته‌ته‌ر بی جه زولف شیرێن

---

(١) نامه نوسینی خوسره‌و بۆ شیرین له‌بابه‌ت مه‌رگی فه‌رهادی کێوکه‌نه‌وه و په‌شێمان بونه‌وه‌ی له کرده‌وه‌ی خۆی . ئه‌م سه‌رباسه ته‌نها له نوسـخه‌ی (ب)دا هه‌یه و له نوسخه‌ی (أ)دا سه‌رباس له پاش شیعری (نه ڕۆی شانشێن .. تاد)ه‌وه‌یه و به‌م‌جۆره‌یه : نوشتن تعزیه نامهٔ خسرو نزد شیرین . واته : نوسینی نامه‌ی سه‌رخۆشی لێ کردنی خوسره‌و بۆ لای شیرین .

(٢) په‌شێمانی به‌رد (أ) په‌شێمانیش وه‌رد .

(٣) فکر (أ) داد .

(٤) عه‌نبه‌رێن (ب) (علیین) .

بەی پەژارەوە ئەو پەروێن پایە
ئەو کەیخوسرەو بەزم سکەندەر سایە[٥]
طەڵەب کەرد کاتب دانای پڕ هۆشێ
مونشیی خەط شیرێن ، گەوهەر فرۆشێ
فەرما هەی[٦] کاتب دوڕ سەنج دێرێن
بنوێس بە شیرێن مەکتوبێ[٧] شیرێن
ئەووەڵ سەر صەفحەی ئەو نامەی دڵبەند[٨]
مەنقوش کەر بە نام ذات خوداوەند
ئاخر وەلای ئەو باڵا زەڕ ستون
ئینشا کەر چەند حەرف چون دوڕڕ مەکنون
کاتب (حسب الامر) ئەو خورشێد ئەفسەر
جەولان دا بەی طەور خامەی بۆ عەنبەر :
ئەی نامە بە نام مەعبود بێ عەیب[٩]
غەنی جە هەر وەصف ، ئاگا جە هەر غەیب
ڕەوشەن ساز عەین ئەرباب بینش
باعیث ئیجاد گشت[١٠] ئافەرینش

---

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦) فەرما هەی (ب) وانش ئەی .
(٧) مەکتوبێ (ب) مەکتوب .
(٨) ئەو نامەی دڵبەند (ب) نامەی دڵ پەسەند .
(٩) بێ عەیب (ب) لاریب .
(١٠) گشت (ب) کرد .

نەخش‌بەند[11] چەرخ بێ خامە و بێ ڕەنگ
ئافەرێنندەی دانەی لاڵ جە سەنگ

حەیی بێ شەرێك (لا احصی) صیفات
گیان بەخش و گیان کێش کافەی مەخلوقات

جە بەعد[12] ئەی حەمد شیرێن‌تەر جە قەند
کاتب خامە کەرد بەی طەور شەکەر خەند

ئارۆ ئەی خەبەر[13] یاوا بەی وەطەن
شیرێن شەم شەوق شازادەی[14] ئەرمەن

پەی مەرگ فەرهاد نە پای بێستوون
نوختەی ماوێ خاڵ کەندەن بە ناخوون

جە گەندۆی دەروون بە[15] شەو تا بە ڕۆ
چون بۆ[16] مەردەگان کۆگای خەم وە[17] کۆ

(١١) نەخش‌بەند (ب) نەقش‌بەند .

(١٢) بەعد (ب) دمای .

(١٣) ئارۆ ئەی خەبەر (أ) ئەر ئەحوالاتێ .

(١٤) شازادەی (أ) شەهزادەی .

(١٥) بە (ب) جە .

(١٦) بۆ (ب) ڕۆ . لەسەر نوسخەی (أ) لەوانەشە مەبەست لە ووشەی (بو) کە لە دەستنوسەکەدا بەپێی شێوەی نوسینی کۆن وا نوسراوە (بەو) بێ بە مەعنا (باو ، باوك) .

(١٧) وە (ب) بە .

دیدەش کە[١٨] نەرگس شەهلا مێزۆ
بە ڕۆی سەمەندا سێما[١٩] مژێزۆ

یەخەی بۆ عەنبەر موشکێن جامەی وێش
تا نە پای لێمۆی بۆ شەمامەی وێش

کەردەنش صەد چاك وێنەی غونچە گوڵ
ئاوەردەن جە بێخ تا تا جە سونبوڵ

بە ئەسرێن کەردەن بەرگ گوڵ زامدار
شکفتەن نە ڕۆی ئەو گوڵ لالەزار[٢٠]

عەرەق چێن چەنێ شەوبەند زەڕتار
وستەن نە ڕۆی خاك سیای سەنگ خار[٢١]

شاخ سەهێ سەرو قامەتش جە خەم
چون چەمەی چەوگان بازێ بەستەن چەم[٢٢]

پەرێ حەماڵێ کۆە ئەفگەن بەی طەور
ئەسرش بە تاوەن چون سێڵاو[٢٣] هەور

ڕۆ[٢٤] چون بولبولەن نەغمەی ناڵێنەن
شەو بەرق شەوق ئاه[٢٥] شەمع باڵێنەن

---

(١٨) دیدەش کە (ب) دۆ دیدەش .
(١٩) سێما (ب) سێماب .
(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢١) سەنگ خار (أ) تەنگ تار
(٢٢) چەم (ب) جەم .
(٢٣) سێڵاو (ب) سێلاب .
(٢٤) ڕۆ (أ) ئەو .

به جای جام مەی جورعەی زوخ نۆشەن
چون سیلسیلەی زولف وێش سیاه پۆشەن[٢٦]

گافەرێن شیرین عەجەب هاڵ زانی[٢٧]
چەنێ یار وێت خاس میهرەبانی

سەد ڕەحمەت بە شەرط وەفا و بەێن تۆ
یارێ کە یار بۆ[٢٨] هەر بەی طەور مبۆ

پەی چێش ؛ عەنبەر بۆی زولفان عەبیرێن
شای شەکەر ڕازان غەمزە و ناز شیرێن

وەفاو شەرط و بەێن شیرین ئەرمەن
هەر یاسەن کەردی تۆ چەنێ کۆ کەن[٢٩]

بەڵێ هەی بێ ڕام ، دڵ جە سەنگ خار
مبیا[٣٠] جە ئەووەڵ بە غەمزەی خونخوار

نە یای بێستون نەکوشتات جە داخ
سا کوشتت پەی چێش[٣١] مبێ بێ دەماخ ؟

---

(٢٥) شەو بەرق شەوق ئاه (أ) شەو شەوق ئاهەن .
(٢٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٧) هاڵ زانی (ب) حاڵ زانی .
(٢٨) یار بۆ (أ) یارمن .
(٢٩) ئەم شیعرەو شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(٣٠) مبیا (أ) موێا .
(٣١) پەی چێش (ب) پەی چێ .

ئەر نەکێشێش خەم فرێ بێ دەردی
هەرچێ پێش کریا هەر تۆ پێش کەردی
ئەگەر تا[٣٢] صەد ساڵ بگێڵێ پەیوەست
جەو خاکێ‌تەرێ نمەگنۆت وە[٣٣] دەست

بە ڕاست چون فەرهاد بە شەرط دروستێ
پەیدا نمەبۆ[٣٤] شیرین پەرستێ
بەڵێ سا[٣٥] شیرین جە دمای مەردەن
چ کەڵ مگێرۆ زاری و شین کەردەن ؟
وەختێ تەقدیرێ[٣٦] جە سەر بێ نازڵ
بە زاری و بە شین[٣٧] نمەبۆ باطڵ
دەستورەن نە دەور ئەی دنیای نامەرد
نە عەرصەی دەوران هەرچێ زاد و مەرد
ئەر صەد ساڵ ، ئەگەر ڕۆیێ مانێ
بەرمشێ ئاخر جەی دنیای فانێ
خاطر شاد بکەر ، مەنیشە دڵ تەنگ
پەی تۆ جەی دنیا فرێن[٣٨] فەرهاد ڕەنگ

---

(٣٢) تا (أ) کە .
(٣٣) وە (أ) بە .
(٣٤) پەیدا نمەبۆ (ب) نمەگنۆت بە دەس .
(٣٥) سا (ب) هەی .
(٣٦) تەقدیرێ (أ) تەدبیرێ .
(٣٧) بە شین (أ) شیوەن
(٣٨) فرێن (ب) فرەن .

جەی دەور دنیای پڕ جە مەلامەت[۳۹]
ئەگەر فەرهاد شێ ، شیرین سڵامەت

وەختێ کە کاتب بە خامەی موشکێن
بەی طەور ڕەقەم کەرد ئەی نامەی ڕەنگێن

شەهەنشا فەرما[٤٠] پەیکێ ئاوەردن
سەر بە مۆرش کەرد ، پەنەش سپەردن

ئەو پەیك بۆسا پای سەرێر خوسرەو
پەی شیرین بە قەصر نامەش بەرد بە دەو

سا کە دیێش شیرین[٤١] نامەی شەهریار
سوجدەش بەرد ، بۆسا[٤٢] بەڵکە دوَصەد جار

چون نەسیم غونچەی نەوخێز ساوا
ئەو گوڵ چیهرەی شۆخ نامەش شکاوا

چون مونشێی خۆش لەفظ دەبیر دانا
هەر جە مەطڵەعش تا مەقطەع زانا [٤٣]

---

(۳۹) مەلامەت (ب) مەلالەت .
(٤٠) فەرما (ب) فەرماش .
(٤١) سا کە دیێش شیرین (ب) سا چون شیرین دێ .
(٤٢) بۆسا (ب) بۆساش
(٤٣) لەجیاتێی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا ئەم دوو شیعرە هەیە :

چون مونشێ نامەی خۆش لەفظ دانا
دانشمەندانە بە نەرمێ وانا
مەفهوم بێ جە لاش شەرح نامەی شا
هەر جە مەطڵەعش تا مەقطەع یاوا

قاما[44] کە خوسرەو بێ دەماخ لێیەن
مەضمون نامەش گشت نۆش و نێشەن
زەهر[45] کوشندەی حەقی زام خەطەر
ئامێتە[46] کەردەن بە شێر و شەکەر
لەجزای حەرف و صەوت ئەی نامەی دڵ بەند
هیچ نەبی سیوای حەنظەل چەنێ قەند[47]
شیرین جەو نامەی بۆ عەبیرێنە[48]
جەواب شێرەی ترش و شیرێنە
نە صەبر نە طاقەت چەم لێش بپۆشۆ
نە جایێ بە توند چەنەش بخرۆشۆ
بە سەختێ و بە ڕەنج ئەو بە خاطر ڕێش
مویارا هەر ڕۆ ڕۆزگار وێش

• • • •

(٤٤) قاما (ب) قاماش .
(٤٥) زەهر (ب) زار .
(٤٦) ئامێتە (ب) ئامێتەش .
(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤٨) بۆ عەبیرێنە (ب) بۆ عەنبەرێنە .

وفات کردن مریم زن خسرو دختر قیصر[١]

مەعلوم بۆ جە لات (خانا)ی خاطر تەنگ
نە[٢] عەرصەی دەوران[٣] ئەژدەها ئاهەنگ[٤]

ئاخر میاوان[٥] ئەر شان[٦] ئەر دەروێش
هەرکەس بە پاداش کار کەردەی[٧] وێش

هیچ کارێ بیللا[٨] ئەر یارەن بێچوون
ئەبۆ ضایع نە دەور گەردوون

چون خوسرەو پەی مەرگ فەرهاد دێرین[٩]
بادەی تەڵخ[١٠] دا بە خورد شیرین

---

(١) وەفات کردنی مریەمی ژنی خوسرەو ، کچی قەیسەر . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) نە (ب) نەی .
(٣) دەوران (ب) دنیا .
(٤) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لە جۆی یەکتردان .
(٥) میاوان (أ) میاوا . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (میاوێ) بوایە .
(٦) شان (أ) شا
(٧) کار کەردەی (ب) کاردەی کار . دیارە (کاردەی) هەڵەی نوسیارە و ڕاستەکەی (کەردەی)ە .
(٨) هیچ کارێ بیللا (ب) بیللا هەر کارێ .
(٩) دێرین (ب) غەمگین .
(١٠) تەڵخ (ب) تەڵخێ .

به ئەمر تەقدیر ذات ئیلاهی
مریەم کە بێ شەوق پڕ شەوق شاهی
عیفریت ئەجەل نە ڕۆی پەردەوە
پف کەرد بە شەوقش ، خامۆش[11] کەردەوە
مواچان بەعضێ صاحێب کەمالان
ئاگا جە ئەحوالی گوزەشتەی سالان
شیرین زەهر[12] تەلخ دا نە[13] خوردارش
جە نەشئەی[14] ئەو زەهر[15] تەمام بێ کارش
غەرەض شای جەم بەزم فەرەیدوون شیەم
ئازاد بێ چون مەرد[16] جە دەست مریەم
بەڵێ پەی خاطر شاهێ چون قەیصەر
وێش بێ دەماخ کەرد ، نە سەر وست[17] ئەفسەر
جە[18] دیبای موشکێ بەرگ ڕەش پۆشا
تا مانگێ شەراب گوڵ ڕەنگ نەنۆشا

---

(١١) شەوقش خامۆش (ب) شەمش شەوقش .
(١٢) زەهر (ب) ژار .
(١٣) نە (ب) بە .
(١٤) نەشئەی (ب) نەشأ .
(١٥) زەهر (ب) ژار
(١٦) مەرد (أ) سەرو .
(١٧) نە سەر وست (ب) وست جە سەر .
(١٨) جە (أ) نە .

چون مەوت مریەم بە شیرین یاوا
بەرشیێش نە[19] دڵ خار ، چون گوڵ شکاوا

سا شیرین جە دەس خار ڕەقیب ڕەست
دەمادەم سوجدەی شوکرش بەرد پەیوەست

بەڵێ[20] جە ڕای عەقڵ دانشمەندێ و[21] هۆش
هەم پەی[22] خاطران شەهەنشای لاڵ پۆش

ئەوێچ تا مانگێ شەراب[23] نەنۆشا
بەرگێ سەوادێی گازیەتی[24] پۆشا

چون ئەو جام جەمێن جەمێن جام جەم
هۆرێزا نە ڕاش غوبار مریەم[25]

ئاوەرد بە خاطر ڕۆیێ بە دڵخواه
نامەیێ شیرین[26] بنویسۆ پەی شاه

* * * *

---

(19) نە (ب) جە .
(20) بەڵێ (أ) دەردەم .
(21) دانشمەندێ و (أ) خیرەدمەند . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (خیرەدمەندێ و) بوایە .
(22) هەم پەی (أ) بەرێ
(23) شەراب (ب) بادە .
(24) گازیەتی (ب) ئەذیەت .
(25) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(26) نامەیێ شیرین (ب) نامەی شیرینێ .

تعزیه نامه نوشتن شیرین بخسرو در باب وفات مریم دختر قیصر[1]

شەکر ڕێزەی ڕاز ، شەکر لەب شیرین
فەریف زوڕەی زوڵفان عەبیرین[2]
فەرماش دەبیرێ[3] دانای عیسا دەم
مەکتوب مەرغوب پەی فەوت مریەم
بە عەطر و عەبیر خامەی موشك بێز
بنویسۆ وە لای خوسرەو پەروێز[4]

---

(١) نامەی سەرخۆشی نوسینی شیرین بۆ خوسـرەو لەبابەت وەفاتی مریەمی کچی قەیسەرەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : تعزیە نامە نوشتن شیرین بنزد خسرو و فوت مریم . واتە : نامەی سەرخۆشی نوسینی شیرین بۆ لای خوسرەو و مردنی مریەم . لە نوسخەی (أ)دا سەرباس لەم شوێنەدا دانراوە کە ئێمە لێرە نیامانـا دانا ، بـەلاّم لە نوسخەی (ب)دا لەپێش دوا شیعری باسی پێشوەوەیە . سەرباسی نوسخەی (أ) بۆیە بەوجۆرە بوّ کە باسمان کرد چونکە سەرباسی باسی پێشوّی تیا نەبوّ ، بۆیە نەبوّ ئەم سەرباسە لەو نوسخەیەدا لەجێی سەرباسی باسی پێشوّدا بوایە بەهۆی نوسخەی (ب)و بەشی دووەمی ڕستەکەشی لەپێش بەشی یەکەمیەوە بوایە .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣) دەبیرێ (ب) بە دەبیر .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

بەی دەستوور نوێشت[٥] دانای دڵ پەسەند
سوخەن کەرد[٦] بە نام خوداوەند پەیوەند

بە نام ئەو کەس وەصفش تا مەحشەر
عەیۆ نە ضەبط خامەی بۆ عەنبەر

بێ مانیع نە دەور قەهر قەضاشەن
مکشۆ ئەر مازۆ[٧] هەرچێ ڕەضاشەن

خاریجەن نە حەد[٨] ئیحصا صیفاتش
موستەغنێ جە وەصف واصیفەن ذاتش

بە شاهێی وێشان حیشمەت پەناهان
نەنازان ، ئەوەن پادشای شاهان[٩]

جە لای ذات ئەو گشت شەهریاران
یەندەی گوربەێ[١٠] وجوود نەداران

ئەسکەندەر چەند ساڵ جیهانگیرێ کەرد
ئاخر جە دەستش سکەندەرێ وەرد

---

(٥) نوێشت (أ) بنوێس .

(٦) کەرد (أ) کەر .

(٧) مکشۆ ئەر مازۆ (أ) مکێشۆ مازۆ .

(٨) خاریجەن نە حەد (ب) خاریج جە حەد .

(٩) نەنازان . تاد (ب) نەنازان ئەوان وێنەی گومڕاهان

(١٠) یەندەی گوربەێ (ب) بەندە و گوربەێ .

شاهان ماضىَ و[11] موضاريع جه لاش
كەمتەر جه ذەڕڕەن ، بەڵكە[12] هەم خاشخاش

خوداى كەرەمدار بێناى كارسازەن[13]
شاى (عظيم القدر) بەندە نەوازەن[14]

ئەوەند ڕەحێمەن ئەو شاى بێ شەرێك
هێچ كەس نمازۆ نە خەمدا خەرێك[15]

گا ڕاحەت مدۆ بە ئینسان ، گا ڕەنج
گاهێ موفلیسێ ، گا ئەسباب[16] گەنج

بەى طەورەن دەستوور گەردوَن كەچ گەرد
ڕوێ مبەخشۆ دارو ، ڕوێ دەرد

دانشمەند ئەوەن بسازۆ هەر جار
گاهێ چەنێ گوڵ ، گاهێ چەنێ خار

ئیسە كەیخوسرەو[17] بە فەڕڕ شاهێ
بە وەسیڵەى فەضڵ[18] ذات ئیلاهێ

---

(11) ماضىَ و (أ) ماضىَ .
(12) بەڵكە (ب) بەڵكم .
(13) كار سازەن (ب) كار سازان .
(14) بەندە نەوازەن (ب) بەندە نەوازان .
(15) ئەم شیعرە لە نوسخەى (ب)دا نیە .
(16) ئەسباب (ب) ئەسباب و .
(17) كەیخوسرەو (ب) هەى خوسرەو .
(18) وەسیڵەى فەضڵ (ب) وەصف و صیفات .

نه[١٩] پای هەفت ئەورەنگ فەڵەك تا ئافاق
خاستەر نه[٢٠] شاهان یاونان[٢١] شەش تاق
جیهاندار جەیش[٢٢] قولزوم خورۆشەن
بادەی یاقوتی[٢٣] جام زەڕ نۆشەن
(الحمد لله) دانش ئەفزوَنەن
ئاگا جه کردەی کار گەردوَنەن
مزانۆ كه زاڵ دنیا دوَ ڕەنگەن
هەڵواش گا شەکر، گاهێ شرەنگەن
نەی صەندەل سەرای گشت کار[٢٤] مەعکوسی
گاهێ ماتەمەن، گا گا عوروَسی
ئینسان سەرسەختەن مەست نا هوشیار
مبۆ گۆشماڵش[٢٥] تا ببۆ بێدار
ئەمانەت فەرضەن شای دارا ڕەقەم[٢٦]
دڵ ڕەوشەن چون[٢٧] جام جیهان نمای جەم

---

(١٩) و (٢٠) نه (ب) به .
(٢١) یاونان (ب) نه پایەی .
(٢٢) جەیش (ب) بەخش .
(٢٣) یاقوتی (ب) یاقوت فام .
(٢٤) گشت کار (ب) کاران .
(٢٥) مبۆ گۆشماڵش (ب) مدۆش گۆشماڵ .
(٢٦) ڕەقەم (ب) ئەرقەم
(٢٧) چون (ب) جه .

مەژەنجان تۆ طەبع هومایۆن بە ژەنج
ئەو صەنەم گەنجەن ، خاکەن جاگەی[٢٨] گەنج

خۆ شا[٢٩] گوڵ باخچەش شوکر نەسفتەن
هەر گوڵەن وە بان گوڵدا شکفتەن

پەرێی گوڵ ئەوسا خەم بگێر نە دڵ[٣٠]
نە باغچەتدا گوڵ نەبۆ حاصل

پەی ئەو عەجوزەی شۆم[٣١] ناشنەخت
ماچان کردەنت تەرك تاج و تەخت

حەیفەن پەی ئەو شۆم دایم شەڕجۆیێ
بێ دەماخ بۆ کەیخوسرەو خۆیێ

بە شاد مەی بنۆش ، ویێت مەدەر بە خەم
کڵۆنە زەنبێلێ نە بەغدا بۆ کەم[٣٢]

شا ئەر ضەرۆرەن بە کڵۆنە قەڵتاخ
قەڵتاخ قات نیەن هیچ نەکێشۆ ئاخ[٣٣]

---

(٢٨) جاگەی (ب) پاگەی .

(٢٩) خۆ شا (ب) شا خۆ .

(٣٠) پەرێ .. تاد (ب) ئەوسا پەی گوڵێ خەم بەر نە دڵ .

(٣١) شۆم (أ) ژۆمێ .

(٣٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٣) هیچ نەکێشۆ ئاخ (ب) پەی شای پڕ دەماخ .

قەضات لە گیانم شای نەظەر بازان
با زنجیر و قەید [٣٤] ڕێزەی قەند ڕازان

زولف دێز نەبۆ با سلاسەتی بۆ
ئەر [٣٥] ڕۆمی نەبۆ ، با گەرمەتی بۆ

هەیبەن مەی بنۆش ، گۆش بە ساز بدەر [٣٦]
وێت موزەییەن کەر بە زەڕزێن کەمەر [٣٧]

ئەر موی [٣٨] بیللا بە عیسای مەریەم
نەگنۆت هەتیچ تۆ بە مریەم چەم [٣٩]

باز هەم شوروع کەر [٤٠] بە شەراب وەردەن
کەس چەتی مەردە [٤١] هەرگیز نەمەردەن

کەسێ کە چون تۆ دەولەت یارش بۆ
سێصەد پەرستار نە سەر کارش [٤٢] بۆ

---

(٣٤) با زنجیر و قەید (ب) پەی زنجیر زولف .
(٣٥) ئەر (ب) سەد .
(٣٦) هەیبەن .. تاد (ب) هەنی مەی بنۆش ، وێت بە خەم مەدەر .
(٣٧) کەمەر (ب) ئەفسەر .
(٣٨) موی (ب) میی .
(٣٩) نەگنۆت . تاد (ب) هەنی نەگنۆت تۆ مریەم وە چەم .
(٤٠) شوروع کەر (أ) شوروع دەر
(٤١) مەردە (أ) مەردان .
(٤٢) نە سەرکارش (ب) گوڵ ڕوخسارش .

پەی یارێی - بە عیشق خودا - چون مریەم
ئەر ئەبلەھ نەبۆ ئەو[٤٣] مەکێشۆ خەم
سەڵاح هەر ئێدەن شای دەوران موددەت
هەنیچ نەبۆشۆ بەرگ ئازیەت[٤٤]
ئەر[٤٥] مریەم بەرشق نە[٤٦] دەوڵەتخانە
هەر خوسرەو وەش بۆ[٤٧] تا دێر زەمانە
ببەخشەم[٤٨] تەقصیر ، گوستاخی کەردم
ذاتت بە بێچوون یەکتا سپەردم

* * * *

---

(٤٣) ئەو (ب) کەس . لامەوایە لەسەر ئەم نوسخەیە ڕاستەکەی (کەی) بێ .
(٤٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤٥) ئەر (ب) چون
(٤٦) نە (ب) جە .
(٤٧) هەر خوسرەو وەش بۆ (ب) خوسرەو بانۆ .
(٤٨) ببەخشەم (أ) ببەخشە .

نامه فرستادن شیرین بنزد خسرو[1]

قاصید ئاوەردش بە دەوان دەو
جەواب نامەی شیرین پەی خوسرەو
دیا[2] بە نامەی شیرین ئەرمەن
خوسرەو چون تۆتی[3] بێ شەکەر شکەن
حەیران مەند بە[4] نەظم بۆ عەبیرێنش[5]
بە[6] حەڵوای مەضمون[7] ترش و شیرێنش
شەهەنشای جەم بەزم[8] ئورەبیا سەرێر
ئاخر شێ نە فکر خەزانەی[9] ضەمیر
وات یە جەوابەن نە غەوغا و جەنگەن
کوڵۆخ ئەنداز هەر[10] پاداشش سەنگەن

---

(١) نامە ناردنی شیرین بۆ لای خوسرەو . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) دیا (أ) ومختێ .
(٣) چون تۆتی (أ) بەی مەضمون .
(٤) بە (أ) بەو .
(٥) بۆ عەبیرێنش (أ) بۆ عەنبەرێنش .
(٦) بە (أ) بەو .
(٧) مەضمون (أ) شیرێن .
(٨) بەزم (ب) قەدر .
(٩) خەزانەی (ب) کارخانەی .
(١٠) کوڵۆخ ئەنداز هەر (ب) هەر کوڵۆخ ئەنداز .

به سزای کەسێ نامەی ناخۆشێ
بنوێسۆ وەلای شۆخ[11] سەرکەشێ

ئاخر چون مریەم بادەی مەوت نۆشا
خوسرەو پەی شیرین هەم جەرگش جۆشا[12]

پەی چێش ؟ کە مریەم شۆم[13] دڵ جە سەنگ
چون خار پێکابێ نە دامانش چەنگ

هێچ نازاش[14] هەرگیز ئەو زوڵف عەبیرین[15]
خوسرەو بوینۆ دیدار شیرین

جەو سەبەب خوسرەو جە دەست مریەم
بە شەو تا بە ڕۆ هەر مکێشا خەم

وەختێ کە فەوت بێ ئەو کەیوان مەقام
نە ڕۆی عەرصەی دەور مەحظوظ[16] بێ تەمام

بەڵێ جامێ ئاو جە پەی بێ کەماڵ
وەشتەرەن جە عومر پڕ عەیش صەد ساڵ

---

(١١) شۆخ (ب) تونێ .
(١٢) هەم جەرگش جۆشا (ب) جۆشا و خورۆشا
(١٣) شۆم (ب) شۆخ .
(١٤) هێچ نازاش (أ) ناستش .
(١٥) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(١٦) مەحظوظ (أ) مەحفوظ .

پەی چێش ؟ جە دمای خەصمێ سەرگەشەن
ڕوێ بویارێ دنیا هەر وەشەن[17]

چونکە شا[18] جە دەست ئەو شەیطەنەتوار
ویاراش چەندێ بە تاڵ ڕۆزگار

جە نەو تەڵخێ[19]ی عەشق ئەو جە حەد ویەرد
جە شیرین دیسان[20] شەکەر دەرخوا کەرد

بە چەربێ و نەرمێ چەند نامەی شیرین
کیاست پەی شیرین زوڵف بۆ عەبیرین[21]

شیرین مونقاد بێ ئەو بە فەرمانش
نە دڵ دەردێ داشت ئید بی دەرمانش[22]

بەڵێ ئەو شەش دانگ شۆخ شاباز بێز
نە خەیاڵشدا[23] ئید بێ کە پەروێز

---

(١٧) ڕوێ .. تاد (ب) ئەر ڕوێ سەد عومر بویارێ وەشەن . لەسەر ئەم نوسخەیە لام‌وایە لەجیاتی‌ی (سەد) یا (چەند) بێ یا (جە) .

(١٨) چونکە شا (ب) سا چون شا .

(١٩) تەڵخێ (ب) تاڵێ .

(٢٠) جە شیرین دیسان (ب) دیسان جە شیرین .

(٢١) کیاست .. تاد (أ) کیاست بە شیرین زوڵفان عەنبەرین .

(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٣) خەیاڵشدا (ب) خاطرشدا .

به دیده و به گیان به دڵ یارش بۆ
شیرین‌ئەر جه وێش طەڵەبکارش بۆ[24]

به ڕەسم شاهان فەرەنگی و ڕۆسی
بکەرۆش به عەقد نیکاح عورۆسی

جەی[25] سەبەب دایم غەمزە و ناز مکەرد
هەر ڕۆ خیشم ئالوود ڕێزەی ڕاز مکەرد[26]

بەڵێ جه لای ئەهل دانای دیاری
خاس نیەن کەرۆ کەس[27] تێز بازاری

مەتای هەرکەسێ خرێدارشەن
ئەر زۆ بۆرەشۆ سەرفەی کارشەن

دەوڵەتمەند ئەوەن کاڵای وێش دایم
چون ڕەواجش بۆ نەکەرۆش قایم

خوسرەو پەرێی وەسڵ شیرین دڵبەر
هەرچەند سەعیش کەرد[28] نەبی مویەسسەر

---

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

به دیده و به گیان یارش بۆ به دڵ
هــەر مرادێش بۆ بــکەرۆ حاصــڵ

(٢٥) جەی (ب) جەو .

(٢٦) هەر ڕۆ .. تاد (ب) هەر ڕۆ خەشم و قەهر شەکەر ڕاز مکەرد .

(٢٧) نیەن کەرۆ کەس (ب) بەی طەورە شیرین .

(٢٨) کەرد (ب) بی .

بۆ حەد[٢٩] پەی وەصڵش سزا و مەینەت بەرد[٣٠]
ئەوجا غەمزە و ناز متویۆ کەم نەکەرد

وەختێ عاجز بێ خوسرەو جە نازش
جە توندێ و ترشێ[٣١] ، جە زێزەی ڕازش

دەرمان کەرد بە[٣٢] صەبر جەرگ پارەی وێش
داش بە دەست عەقڵ تەدبیر چارەی وێش

شایەد کە شیرین فرێ[٣٣] شۆخ و شەنگ
بە ڕاهێ هەموار باوەرۆ بە چەنگ[٣٤]

جە[٣٥] جایێ هەنیچ[٣٦] گەرم کەرۆ بازار
شایەد کە ئەو شۆخ[٣٧] پێش[٣٨] ببۆ[٣٩] هەموار

---

(٢٩) بۆ حەد (ب) فرێ .
(٣٠) بەرد (ب) وەرد .
(٣١) ترشێ (ب) تەڵخێ .
(٣٢) بە (ب) وە .
(٣٣) فرێ (أ) خاس .
(٣٤) بە ڕاهێ .. تاد (ب) بە ڕای هەمواری باوەرۆش بە چەنگ .
(٣٥) جە (ب) نە .
(٣٦) هەنیچ (ب) هەنی .
(٣٧) ئەو شۆخ (ب) شیرین .
(٣٨) پێش : ئەشکونجێ (پەیش) بێ .
(٣٩) ببۆ (ب) بەیۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (پێش) لە نیوە دێڕی پێشوودا هەر بە (پەیش) بخوێنرێتەوە .

جەی[٤٠] سەبەب بە گەرم شای بڵند ئیقباڵ[٤١]
جە دانشمەندان مپەرسا[٤٢] هەواڵ
مەر بگنۆش[٤٣] بە دەست شۆخێ هەنبەرێن
بوازۆش جە قێن بێ مەیلێی شیرێن

* * * *

---

(٤٠) جەی (ب) جەو .
(٤١) ئیقباڵ (ب) دەماخ .
(٤٢) مپەرسا (أ) مپەرسۆ .
(٤٣) مەر بگنۆش .. تاد (ب) مەر بگنۆ بە دەست یەك زولف هەبیرێن .

تعريف جلال پادشاهی خسرو[1]

ضەڕڕاب زەڕ سەنج ئەی ضەڕڕابخانە
بەی طەور پێکا سکەکەی شاهانە

چون خوسرەو شاهێ ئورەیبا ئەفسەر
ئەنجوم ئیحتیشام[2] ، مەلایك نەظەر

جە قاف تا بە قاف ، جە مەه تا ماهێ
نەنیشت[3] نە ڕوی تەخت[4] فەرخوندەی شاهێ

ڕوی هەیجا هوجوم هوژەبران جەنگ
کەففەی پیل ئەبلەق ، گرل کۆیێ[5] خەدەنگ[6]

نالەی نای زەڕڕین نرکەی نقارەش
صەدای چەرم کۆس گوڕەی قۆنپارەش[7]

---

(۱) باسی شان و شکۆی پادشایەتێی خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : صفت بر تخت نشستن خسرو . واتە : چۆنیەتێی لەسەر تەخت دانیشتنی خوسرەو .

(۲) ئەنجوم ئیحتیشام (ب) ئیحتیشام ئەنجوم .

(۳) نەنیشت (أ) نیشت .

(٤) تەخت (ب) ئەورەنگ .

(٥) کۆیێ (ب) کۆهێ .

(٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

(۷) قۆنپارەش (أ) تۆنپارەش .

قورتەی قورتومەی فیلان جەنگیش[8]
تەزۆی هوژەبران پڕ سام سەنگیش[9]
سوپای سەهمناك شاهان جەم جام
مکەرد چون صەرعێ ئاشفتە و سەرسام
ئەصحاب تەرتیخ ویەردەی[10] سالاّن
دانایان پێش ، صاحێب کمالاّن
جە پێشگاهشدا ماچان صوبح و شام
مدرابێ پەنج صەف جە خاص تا بە عام[11]
ئەووەڵ صەف جە ئەهل دارای بێ ئەندێش
دووەم گەدایان بێ نەوا و دەروێش[12]
سێیەم بیماران خەستەی خاطر تەنگ
جە زۆر[13] ئازار زەعفەرانێ ڕەنگ
چارەم بەندیان عاصێی موستەمەند
گەردەن بە زنجیر ، پا بەند بە پابەند

---

(٨) جەنگیش (أ) جەنگ کێش .
(٩) سەنگیش (أ) سەنگ کێش .
(١٠) ویەردەی (ب) گوزەشتەی .
(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جە پێشگاشەدا جە صوب تا وە شام
مدرابێ صەف صەف جە خاص و جە عام
(١٢) بێ نەوا و دەروێش (ب) بێ نەوای دڵ ڕێش .
(١٣) زۆر (ب) سەنگێ .

پەنجەم هۆنیان عاسق[14]ی خەطاکار
دڵ پڕ جە مەینەت چەرخ کەج ڕەفتار
یە گشت[15] فایز بێن بە[16] لاڵ بەخشێی ئەو
ئەنا خوانش بێن بە ڕۆ تا بە شەو
قاپێی وێش بە عەدڵ ، بە ئینصاف و داد
کەردەبێ چون میصر بە شەککەر ئاباد[17]
ئەورەنگ شاهێش بە شکڵ گەردوَن
جە دانەی یاقوت ، جە دوڕڕ مەکنۆن
ڕەصەد بەستەبێ بە قورص خورشێد
بە ماه و بەهرام ، بەرجێس و ناهێد
بە سایر نەجم بورج مەنازیل
هەر چێوە[18] بە عیلم نوجوم بۆ شامیل
غەرەض بە[19] تەرکیب چەند دانە و[20] گەوهەر
درەخشان[21] چون قورص خورشید خاوەر

---

(١٤) هۆنیان عاسق (أ) خۆنیان خاطێ .
(١٥) یە گشت (ب) گشتێن .
(١٦) بە (ب) جە
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(١٨) هەر چێوە (أ) هەرچێ بۆ .
(١٩) بە (ب) بەو .
(٢٠) دانە و (ب) دانەی .
(٢١) دەرخشان . تاد (ب) درەخشان وێنەی لەلا و زەردێی زەڕ .

ئەوابیت تەمام تا سەبعەی سەییار
دەقیقە و ساعات ، بە لەیل[22] و نەهار
ئەختەر شناسان ئەفلاتۆن جەناب
بە جایـی موحیط[23] قورص ئوستورلاب
هەر چار[24] گۆشەی تەخت شای فەڵەك ئەفسەر
كردەبێن مەنقوش چون چەرخ ئەخضەر
نەو تەختدا سەعد و نەحس هەر نوجوم
ئەختەر شناسان مكەردن مەعلوم[25]
تەختێ بەو دەستور ئەعلای هومایۆن
موزەییەن چون سەقف سیمابیی گەردوَن
هیچ پادشاهێ كەیخوسرەو شیەم
نە عەرصەی دەوران نەدیەنش وە چەم
بەرز بی چون پەروین پایەی شەوكەتش
وەسیـع بی[26] چون چەرخ خوان نیعمەتش
هەر رۆ جە رێزەی سفرەش پارسەگەر
مبەرد ئازوَخەی[27] ساڵێ زیاتەر

---

(٢٢) بە لەیل (ب) لەیال .
(٢٣) جایی موحیط (ب) جای موحیلق .
(٢٤) چار (ب) چوار .
(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٦) وەسیع بی (ب) وەسیـع .
(٢٧) مبەرد ئازوخەی (أ) موەرد ئازوقەی .

نەبی جە دەورەی دنیای بەینەت کەم
بە وێنەش نە (سەیف) نە (مەعن) نە (حاتەم)[28]
بلێ هەرکەسێ صاحێب ئەندێشەن
مالێ هیممەتەن ، سەخاوەت پێشەن
ئەر دەرکارتەن سەعد بۆ ئەنجامت[29]
چون بەعضێ بزورگ مەنشور بۆ نامت[30]
با بە سەخا و مەیل ، بە بەخشش خوت بۆ
کافەی خاص و عام هەر[31] دوعا گوت بۆ
ئەمانەت فەرضەن ، خەسیس گومڕاە
مەوانەش بزورگ ئەر مبۆ بە شاە
پەی چێش ؟ کە[32] خەسیس چەم تەنگ چون کورگەن
چەم تەنگ خەسیس[33] جە کۆ بزورگەن ؟

---

(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەی خوارەوەیە کە دیاریشە زۆری هەڵەی نوسیارە :

نەبێ نە زۆی دەور دنیای مەبنەت کەم
بە وێنەش جە صەف نە مەعنێ حاتەم

(٢٩) ئەنجامت (أ) ئەنجامش .

(٣٠) نامت (أ) نامش . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (بلێ) لە شیعری پێشودا بە (بەلێ) بخوێنرێتەوە و ئەبو لەجیاتێی (دەرکارتەن)یش (دەرکارشەن) بوایە . هەروەها لەجیاتێی (خوت) و (دوعا گوت)یش لە شیعری داهاتودا (خوش) و (دوعا گوش) بوایە .

(٣١) هەر (أ) با .

(٣٢) کە (ب) ئەو .

(٣٣) چەم تەنگ خەسیس (ب) چەم تەنگ و بەد جینس .

حەق پەی ئێد بەخشان بە تۆ ماڵ و گەنج
بدەی ، ببەخشی بێ لار و بێ لەنج[٣٤]
خۆ وێت مزانی گەنج و ماڵ تەمام
بە جا ممانۆ ئاخر سەرئەنجام
قارۆن[٣٥] کە تەبڵ گەنجش مژەنیا
غەیر جە[٣٦] ئاه سەرد چێش بەرد جە دنیا ؟
سا تۆیچ[٣٧] چون خوسرەو جام[٣٨] جەمشێد جەم
مەرتەبەی شاهیش ذەڕڕە نەبێ[٣٩] کەم
بە گەنج ئەفشانی با دایم خوت بۆ
زومرەی خاص و عام هەر دوعاگۆت بۆ[٤٠]
طەبع هومایۆن ئەو شای حاتەم طەور
بەو[٤١] طەور مایل بێ بە بەخشش نە[٤٢] دەور

(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
پەوچەت هەڵەك دان بە تۆ گەنج و ماڵ
بەد جینەن موسیك هەم ژیوا و نا هاڵ
لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (پەوچەن) (پەوچی) بێ و بە هەڵەی نۆسبار وا نوسرابێتەوە .
(٣٥) قارۆن (ب) قارۆنیچ .
(٣٦) جە (ب) جەی .
(٣٧) تۆیچ (ب) تۆ .
(٣٨) جام (أ) کە .
(٣٩) نەبێ (ب) نەوێ .
(٤٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤١) بەو (ب) بەی . (٤٢) نە (ب) نەی .

مبەخشا بە ئەهل فەقیر[٤٣] صوبح و شام
خۆرش چەنێ ظەرف ، بادە چەنێ جام

وەختێ مکێشا طەعام بە چەند ڕەنگ[٤٤]
ظەرفش ڕۆی زەمین مکرت صەد[٤٥] فرسەنگ

بەس کە بێ چەند[٤٦] ڕەنگ حەڵوا نە خوانش
جە صەرفش عاجز مبێ میهانش[٤٧]

بە وەخت و بێ وەخت[٤٨] عوود و عەنبەرش
خەراج هیند بێ خەرج مەجەرش

دەستوور ئاداب ئەو شای جەم نگین
بەی طەور بی نە ڕۆی عەرصەی سەرزەمین

جە غەوواص بەحر دوڕ شەب ئەفرۆز[٤٩]
شا بە دامەن[٥٠] زەڕ مسەندش بە سۆز

---

(٤٣) فەقیر (ب) سائیل .

(٤٤) بە چەند ڕەنگ (ب) ڕەنگا و ڕەنگ .

(٤٥) مکرت صەد (ب) گرتەن بە

(٤٦) بەس کە بێ چەند (ب) ماما بە صەد .

(٤٧) جە .. تاد (ب) مەحظوظ جە عەطر زومرەی میهانش .

(٤٨) بە وەخت و بێ وەخت (ب) جە وەخت بخوێر .

(٤٩) شەب ئەفرۆز (أ) شەب فرۆز .

(٥٠) دامەن (أ) دە مەن .

هەر شەو[٥١] یەك دانە جەو[٥٢] دوژژ خۆشاب
مساوا و[٥٣] مكەرد صەرف چەنێ كەباب
پەی چێش ! نافیع بێ خەیلێ پەی قووەت
هەم پەی ژەفع دەرد[٥٤] سەردێی ژوطوبەت
ماچان یەك ئەسپێ تازەی ئەزرەق چەم
بە شێر پەروەردەی قەتاران[٥٥] ژەم
سەر تا پای ئەو ئەسپ مەغروَر نەوزاد
موعەططەر بە عەطر ژێحان بەغداد
بە فەرمان ئەو شای گەردوَن كیرباس
ذەبحش مكەردن بە تێغ ئەلْماس
پەرێش مژەندن تەنۆرێ جە سێم
مكەردن خەرجش دەخڵ یەك ئیقلێم[٥٦]
پەرێ بوریانش بە جای هێمەی خوشك[٥٧]
مسڵاچناشان چڵای عۆد بۆ موشك[٥٨]

---

(٥١) شەو (أ) سوب .
(٥٢) جەو (أ) جە .
(٥٣) مساوا و (أ) مساوا .
(٥٤) ژەفع دەرد (ب) دەرد سەر .
(٥٥) قەتاران (ب) تەتاران .
(٥٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٥٧) خوشك (أ) وشك .
(٥٨) بۆ موشك (أ) وێنەی موشك .

دایم هەر کەباب[٥٩] نە خوانش ئێد بی
تەنوور ئالەت بوریانش ئێد بی

تەعەججوبتەر ئێد ئەو شای دارا فەڕ[٦٠]
بێشتەر[٦١] جە هەزار هەفصەد مثقاڵ زەڕ

چەنی شیرەی قەند نوقڵ و ئەنگەبین
منیا نە گۆشەی هەر خوان ڕەنگین

وەختێ کە مدیێ[٦٢] موحتاجێ جە دوور
ئەو خوان و ئەو زەڕ[٦٣] ، چەنی ئەو تەنوور

مبەخشا پەنەش نە ڕۆی[٦٤] بیهتەرین
ئافەرین خوسرەو ، هەزار ئافەرین !

چون ڕۆیێ هەنی جە یاقووت خۆر
ڕەنگین مبی ڕەنگ سیمابی سەحەر

باز هەم ئەو ئەسباب ئەو نادیرەی دەور
تەنوورێ بەو طەرح ، خوانێ هەم بەو طەور[٦٥]

---

(٥٩) هەر کەباب (ب) کەبابش .
(٦٠) تەعەججوب تەر .. تاد (ب) عەجەبتەر ئێد بی شای دارا ئەفسەر .
(٦١) بێشتەر (ب) فێشتەر .
(٦٢) مدیێ (ب) مدیا .
(٦٣) خوان و ئەو زەڕ (ب) خوان زەڕڕی .
(٦٤) نە ڕۆی (ب) جە ڕای
(٦٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ)دا نیین .

جه (مدة العمر) هەر ئيد بى كارش
بەى داد و بەخشش[٦٦] گەرم بى بازارش
بەڵێ سا وەختێ ئەو یاوا وەختش
تەختەى چۆى تابۆت بێ بە جاى[٦٧] تەختش
ئاما بە كارش ئەو پادشاهێ
ئەو بەخشندەگێ و ئەو داد خواهێ
ئەمما جە ڕەویەش دڵی پێ شكاوان
فرێ كەس بە فەیض سەعادەت یاوان
دەیتر چێش واچۆن عارفان عەهد[٦٨]
سەخا پیشە مەرد ، بێ سەخا نا مەرد[٦٩]
ئەر نەدۆ ئاهێ دەم جە پەڕەى گوڵ
جە نافش بۆى موشك كەى مبۆ حاصڵ ؟
ئەر دەركارتەن صوحبەت بەو ئەنوەر
بە شەمع ئیحسان چرات ڕەوشەن كەر
ئەر صاحێب عەقڵی ، پڕ شوعوورو[٧٠] هۆش
بۆ وەعظ (خانا) بگێره نە گۆش :

---

(٦٦) بەى داد و بەخشش (ب) بە بەخشاى نیعمەت .
(٦٧) بێ بە جاى (أ) ئاخ بێ . لام وایە لەسەر ئەم نوسخەیە ڕاستەكەى (ئاخر بێ) بێ .
(٦٨) عەهد : لە نوسخەكەى هەوردەستانا نوسرابێ (دەور) ، ئێمە خۆمان گۆڕیمان تا لەگەڵ نەبوە شیعری دوایێدا بگونجێ .
(٦٩) ئەم شیعرە و دۆ شیعرى پاشەوەى لە نوسخەى (أ)دا نین .
(٧٠) پڕ شوعوور و (ب) پێ مدەرى .

جە بێ دەوڵەتان شۆم شەیطان ڕەنگ
بۆیەر بە ئیحسان چون نەی چۆی خەدەنگ[٧١]
ئەگەر متاوێ بگێرە پەیوەست
دامان صاحێب دەوڵەتێ بە دەست
پەی چێش ؟ هەر ئێدەن پەی خود پەسەندێ
ڕەویەی بزورگێ ، ڕای دانشمەندێ

* * * *

(٧١) بۆیەر .. تاد (أ) سوبوکتەر جە وێر چەنێ چون خەدەنگە .

حکایت شکر اصفهانی[١]

ئوستای شەربەت‌دار بەی طەور بەی شەکەر[٢]
شیرین کەرد گەی قورص حەڵوای موزەعفەر

یەك ژۆرێ خوسرەو ظیلل ئیلاهی
نیشتەبێ بە شاد ، بە[٣] تەخت شاهی

شاهان جەم قەدر ، دارای هەفت کیشوەر
بەزم پابۆسش بەستەبێن کەمەر[٤]

نە پای پێشگاش نیشتەبێن شاهان
جە چین تا بە فۆر ، ڕەی تا ئەصفەهان

سالار خوتەن ، تا[٥] پادشای زەنگ
بە[٦] شادیی خوسرەو جام مەی بە چەنگ

---

(١) باسی (شەکەر)ی ئەسفەهانی . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : تعریف شکری اصفهانی و شنیدن خسرو و رفتن باصفهان . واتە : باس کردنی شەکەری ئەسفەهانی و بیستنی خوسرەو و چوّن بۆ ئەسفەهان . ئێمە لێرەدا سەرباسەکەی نوسخەی (ب) مان پەسەند کرد چونکە لەم نوسخەیەدا چوّنی خوسرەو بۆ ئەسفەهان کراوە بە باسێکی سەربەخۆ .

(٢) بەی شەکەر (ب) بە شەکەر .

(٣) بە (ب) نە .

(٤) بەزم .. تاد (ب) بە عەزم پابۆس بەستەبێ کەمەر .

(٥) تا (ب) هەم .

(٦) بە (ب) جە .

سا وەختێ جە زۆر شەراب بێ[7] سەرگەرم
هۆرداشتێ شاهان جە ڕۆ پەردەی شەرم[8]
شەهەنشای جەم بەزم ، سکەندەر[9] ئەفسەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر
فەرما : نە[10] کام موڵك[11] مەحبوب فێشتەرەن ؟
نیگاشان نە جەرگێ وێنەی نەشتەرەن ؟
یەکێ وات : نە[12] ڕۆم وڵات قەیصەر
مەحبوب بێ حەدەن ، جە حەد زیادتەر
یەکێ وات : مەحبوب وەش بۆ چون سۆسەن
فرێن[13] بە گوڵزار گوڵ باغچەی ئەرمەن
یەکێ وات : ئەرمەن پەرێ زادەشەن
مەی بەخش و مەی نۆش مەیل بە بادەشەن[14]
یا گەی[15] مەحبوبان ئەرمەن زەمینەن
نە خوتەن ، نە ڕۆم ، نە موڵك چینەن

(٧) بێ : وادیارە هەڵەی نوسیارە و ڕاستەکەی (بێن)ە .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩) سکەندەر (ب) کەیخوسرەو .
(١٠) نە (ب) جە .
(١١) موڵك : لە نوسخەی (ب)دا نیە ، بەلاّم دیارە هەڵەیە .
(١٢) نە (ب) جە
(١٣) فرێن (ب) فرەن .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٥) یاگەی (أ) جۆگە .

وەختێ کە ئەو شەخص نام ئەرمەن بەرد
خوسرەو جە دڵدا[١٦] کێشا ئاه سەرد
نیهایەت جە شەرم شای والا صیفات
سەرش وست نە وەر (قطعاً) هیچ نەوات[١٧]
یەکێ وات : لایق سەرکار شاهان
(شەکەر) نامێ هەن ها نە[١٨] ئەسفەهان
سەوگەند بە تاجت شای دارا میغفەر[١٩]
ئەسفەهان میصرەن ، شەکەر نەی شەکەر
ئەگەر بدیایەش[٢٠] یوٚسف جە کەنعان
شێت مبێ پەرێش چون شێخ صەنعان
بوٚی عەطر زوڵفش مشوٚ بە فرسەخ[٢١]
جوٚیاشەن شاهان هیند و چین و بەڵخ[٢٢]
بەڵێ ئەوەند هەن ئەو نازک نازە[٢٣]
ئەو شیرێن شێوەی شەکەرێن ژازە[٢٤]

---

(١٦) جە دڵدا (أ) جەو دەمدا .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(١٨) نە (أ) جە .
(١٩) دارا میغفەر (ب) زەڕێن ئەفسەر .
(٢٠) بدیایەش (ب) بدیاش ئەو .
(٢١) فرسەخ (ب) فرسەنگ .
(٢٢) بەڵخ (ب) زەنگ .
(٢٣) نازە (أ) نازەن .
(٢٤) ژازە (أ) ژازەن .

هەر هام پیاڵەی مەی پەرستانەن
هەر شەو بەزمێ[٢٥] شەکەر ستانەن
دایم خاطر شاد هەر وەش دەماخەن
چەنێ بزورگان دایم گوستاخەن
ئەر ببۆ پشتان باڵاش یەك شەوێ
بەگێ ، بەگلەرێ ، خانێ ، خوسرەوێ
جە لاشان نەرمێی نەرگس جە گوڵزار
منیانۆ بەتەر جە سەر مەودای خار[٢٦]
غەرەض جە نەسرین نازکتەر[٢٧] ئەوەن
چون شەهد شیرین شەکەر هەر ئەوەن
خوسرەو ذالیقەش جەو[٢٨] شەکەر شکەن
شیرین بێ چون ڕاز[٢٩] شیرین ئەرمەن
خەیاڵش ئێد بێ ئەو دارا ئەفسەر[٣٠]
مەر بەیۆ بە ڕا شیرین بە شەکەر

---

(٢٥) بەزمێ (أ) بەزم . بەبۆی نوسخەی (ب) ئەبێ لەپێش وشەی (بەزمێ)وە وشەیەکی وەك (نە) بەرێبێ . هەروا بەبێی نوسخەی (أ) یش ، بەلام بەبێی ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (شەکەر ستان) بە یەك وشە بخوێنرێتەوە

(٢٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ) دا نیێن .

(٢٧) نازکتەر (أ) نازك هەر .

(٢٨) جەو (ب) بەو

(٢٩) شیرین بێ چون ڕاز (ب) شیرین‌نەر جە ڕاز .

(٣٠) خەیاڵش . . ئاد (ب) بەلێ مەنظورش شای فەرزوخ ئەختەر .

فەرەض مکەرد سەعی مەر بەیلۆش[31] بە دەست
جە قێن شەککەر شیرین سەرمەست
نەك بە گەفت دڵێ، هەر بە زوانێ
بە شیرین مکەرد فەرەس دەوانی[32]
وەرنە جە لای ئەو گەیانێ ئەفسەر
گەی وێنەی (شیرین) شیرین بێ (شەکەر) ؟
نە جە شەکەر لەب دڵ منیا یەکسەر
نە جە ئەسفەهان پێش ماما شەکەر
بەی وەسواسەوە ئەو شای بەرز ئیقباڵ
صەبر خەیرێ کەرد تا موددەی یەك ساڵ

* * * *

(٣١) بەیلۆش (ب) بەیلۆ .
(٣٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە

رفتن خسرو باصفهان
وآوردن شکر اصفهانی[1]

جه دمای سالێ[2] ئەو شەوکەت شیمار
پا نیا نە[3] پشت شەودێز ڕەهوار

چەند ڕۆ بە ئیقباڵ ئەو طەی کرد ڕاهان
(دار السلطنة)ی شار ئەسفەهان[4]

بە فەڕڕ و فودوَم مەیمەنەت قەرین
کرد بە ڕەشك باغ فیردەوس بەرین

جە نەزهەت گاهێ جە[5] ئەو مەرز و بوَم
میهمان بێ ئەو شای همایوَن[6] فودوَم

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بـۆ ئەسفەهان و هێنانی شەکەری ئەسفەهانی . ئەم سەرباسە ، وەك لە پەراوێزی سەرباسی پێشوّدا وتمان ، تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .

(٢) سالێ (ب) یەکساڵ .

(٣) نە (ب) وە .

(٤) دار السلطنةی . تاد (ب) فەڕڕ مەنزڵش بەرد وە ئەسفەهان .

(٥) جە نەزهەت گاهێ جە (أ) جە نەزاهەتگای .

(٦) هومایوّن (أ) مەلایك .

چەنی گورزەمێ جە مەزۆر پۆشان
ئێشت بە شادیێ و عەیش[7] بە بادە نۆشان
بەڵێ چونکە طەبع ئەو کەیخوسرەو ڕەنگ
تاڵ بی جە (شیرین) چون بادەی گوڵ ڕەنگ
بە ضەروۆر ضەروۆر جە[8] شام تا[9] سەحەر
شیرینیش مەیل بی ، نایافت بی شەکەر
ئاخر مەحرەمێ نیهانی یەکشەو
خاطر نیشان کەرد یا گەی شەکەر بەو[10]
هۆرێزا ، چەنی وێش بەرد[11] غولامێ
قەدەم بەرد وە قەصر شەکەر وە شامێ[12]
وەختێ کە خوسرەو شای فەلەك ئەفسەر
یاوا بە قاپیێ قەصر جای شەکەر[13]
دیێش قەصرێ خاستەر جە قەصر قەیصەر
قوببەش[14] ویەردەن نە[15] چەرخ ئەخضەر

---

(۷) شادیێ و عەیش (أ) عەیش و نۆش .
(۸) جە (ب) هەر .
(۹) تا (ب) هەر .
(۱۰) یا گەی شەکەر بەو (ب) بە شا یا گەی ئەو .
(۱۱) چەنی وێش بەرد (ب) یەکشەو چەنی .
(۱۲) وە شامێ (ب) کەلامێ .
(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(۱٤) قوببەش (ب) قوللەش .
(۱٥) نە (ب) جە .

ناکا غولامێ حەڵقەی دوڕ نە گۆش
ئاما دیێش شەخصێ بزورگ لاڵ پۆش

پەیدان نە چیهرەش[16] نوور فەڕڕوهێ
مدران نە قاپێ چون سەرو سەهێ

پیاش کەرد دەرلاد نە[17] پشت شەودێز
ئاوەردش بە قەصر بۆ موشك جام ڕێز

جە فەڕڕ پەروێز شەودێز ڕەنگین
قەصر شەکەر بێ بە قەصر شیرین[18]

جە دمای یەکسات ئەو شای جەوانمەرد
شیرینش مەیل بی شەکەر طەڵەب کەرد

شەکەر بە زوڵفان پڕ گرنجەوە
نارنجێ بە دەست ، گوڵ بە زنجەوە

شێ بە لای خوسرەو بە صەد غەمزە و ناز
شۆخ شلاخ و مەست مەست وێنەی سپێ باز

شا جە سەر تا پاش وەختێ کەرد نەظەر
دیش کە خەیلێ شلاخ شیرینەن شەکەر

---

(١٦) چیهرەش (أ) حوسنش .

(١٧) نە (ب) جە .

(١٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

حەیران بێ بە[19] حوسن شەکر خەندەی ئەو
شاهێش بێزنا[20] بێ بە بەندەی ئەو

پەی چێش ؟ چون شەکەر شلاخ شیرینێ
بۆ عەنبەر[21] عەطر ، زولف عەبیرینێ[22]

جە ئەسفەهاندا نمەبێ[23] پەیدا
چەند شاهان جە عیشق کەردەبێ شەیدا

گێسوێش نافەی موشك خوتەن مبێزا
ڕازش ڕێزەی قەند چەنێش[24] مڕێزا

نەخش نوختەی خاڵ پای لێوتەوانەش
هەرکەسێ مدێ مبێ دێوانەش

جە بۆی شەمامەی شەمێم ئەفزای ئەو
صاف موعەططەر بێ دەماخ خوسرەو

پەرستاران داشت ئەو زولف بۆ عەنبەر
جە ڕۆمێ و چینێ جە سێ[25] زیادتەر

---

(١٩) بە (ب) جە .
(٢٠) بێزنا (ب) بێزیا .
(٢١) بۆ عەنبەر (أ) عەنبەر بۆ .
(٢٢) عەبیرینێ (أ) عەنبەرینێ .
(٢٣) نمەبێ (ب) نمەبۆ .
(٢٤) چەنێش (أ) شەکەر .
(٢٥) جە سێ (ب) بەڵکە .

گشت ڕا بە دەستوور بزورگان بەردە
گشت تەعلیم پەی عەیش ، پەی عوشرەت کەردە[٢٦]

خوسرەو نیشتەبێ[٢٧] شاهانە دەستوور
سەرمەست و مەدهۆش جە بادەی غورور

جە ڕێزەی ڕازان جە قەند شیرین‌تەر
شەکەر مبەخشا[٢٨] پێش حەڵوای شەکەر

بە ساحیرێی وێش فراوان مەغرور
چەنێ موشتەرێ چون زوهرەی مەشهوور

مدا بە خوسرەو بادە پەیاپەی
شایەد بێخود بۆ ئەو جە زۆر مەی

بەی طەور بی ئەو شای تاج کەمەر زەڕ
مکەردش جە ئاو وشك و ئایر تەڕ[٢٩]

وەختێ شا مەست بێ ، عەیش و نۆش بێ کەم
شەکەر هۆرێزا ، هەر مکەڕیا[٣٠] شەم

شێ بە یاگەی وێش شۆخ بێ ئەندێش
ئاوەردش[٣١] شەخصێ هەر بە شکڵ وێش

---

(٢٦) پەی عوشرەت کەردە (أ) عوشرەت پەروەردە .
(٢٧) نیشتەبێ (أ) نیشتەبێن .
(٢٨) مبەخشا (ب) مبەخشان .
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٠) هەر مکەڕیا (أ) هۆرکریا .
(٣١) ئاوەردش (ب) طەڵەب کەرد .

ڕەخت زەڕنیگا وێش پۆشاش نە وەر[٣٢]
بە عەطر و عەنبەر کەردش موعەططەر[٣٣]
کیاستش بە پای سەریر خوسرەو
خوسرەو چون لاولاو پای نەو تۆڵ ئەو شەو
پشتان بێ وە[٣٤] بەۆن ئەو غونچەی خەندان
حەق شەکەر لێش[٣٥] سەند ئەو[٣٦] دوێ چەندان
کەنیز حەیران مەند[٣٧] جە کار خوسرەو
جە شۆخ و ڕەندێ ، جە شیرینێی ئەو
شەهەنشاه خەیلێ بۆ عەبیرێن[٣٨] بی
فراوان خۆش لەفظ ، تەمام شیرێن بـی
باڵاش مەرزا چون شاخ عەرعەر
بەرز و باریك بـی وێنەی نەی شەکەر[٣٩]
وەخت ئیختیلاط ئەو شای دەریا کێش
بە چەشمەی مەخفێی هەم ئاغۆش وێش

(٣٢) پۆشاش نە وەر (ب) کەرد نە وەرش .
(٣٣) کەردش موعەططەر (ب) کەرد موعەططەرش .
(٣٤) وە (أ) ب .
(٣٥) لێش (أ) لەب .
(٣٦) ئەو (أ) بە .
(٣٧) مەند (ب) بی .
(٣٨) بۆ عەبیرێن (أ) بۆ عەنبەرێن .
(٣٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ڕەوانە مکەرد ماهێی خۆش ڕەفتار
بەڵکە زیاتەر شەوڵی جە سێ جار
هەر[40] ڕۆ چهل مەن جە بادەی[41] گوڵ ڕەنگ
هەر بە تەنیا وێش منۆشا بە سەنگ
چون تێغ خورشێد بە مەشریق یاوا
کڵاو زەڕ صوبح چون گوڵ[42] شکاوا
ئەو وەنەوشە زوڵف ، چەم وێنەی بادام
شێ وە لای شەکەر وێنەی دلارام
حاڵات خوسرەو کەیخوسرەو ئەختەر
هەرچی بێ تەمام عەرض کەرد بە شەکەر
پەی چێش ؟ کە[43] شەکەر وە[44] کار ئەو شەو
ئاگا بۆ تەمام ئەر پەرسۆ خوسرەو
چون جە سیلسیلەی زەنگێی سیای شەو
ڕۆ وێنەی ڕەهزەن[45] گوریزا بە دەو
شەکەر هۆرگرت شەم وێنەی قورص خۆر
وەشەن شۆ یەکجا شەم چەنێ شەکەر

(٤٠) هەر (أ) گشت .
(٤١) جە بادەی (أ) شەراب .
(٤٢) صوبح چون گوڵ (ب) صوب جە نەو .
(٤٣) کە (ب) تا .
(٤٤) وە (ب) جە .
(٤٥) ڕەهزەن (ب) ڕازان . ڕاست وایە (ڕازەن) بێ .

هتی وه لای خوسرەو مەست مەستانە
خوسرەو وات : گەرێی خاڵ فولفول دانە
وێنەی من بیەن هەرگیز[٤٦] میهانت ؟
صەرف کەردەن حەڵوای شەکەر نە[٤٧] خوانت ؟
شەکەر وات : هەی شای گەردوَن طومطوراق
نەدیتم وێنەی تۆ میهان نە ئافاق[٤٨]
هیچ عەیبت نیەن ، بۆ عەبیرتنی[٤٩]
چون حەڵوای شەکەر تەمام شیرتنی
بەڵێ فیدات بام[٥٠] شای فەڕڕوخ ئەختەر
مواچان[٥١] حەرفێ ، بێ دەماخ مەبەر
وەختێ حوققەی لاڵ زوڵفان عەبیرتن[٥٢]
مکەرێ لەب ڕێز جە بۆسەی شیرتن
بۆی نەمەك مەیۆ جە دورج گەوهەر
ماچان بۆ ناکەن نەمەك ، دانشوەر[٥٣]

---

(٤٦) هەرگیز (ب) کەسێ .
(٤٧) نە (ب) جە .
(٤٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤٩) بۆ عەبیرتنی (أ) بۆ عەنبەرتنی .
(٥٠) بەڵێ فیدات بام (ب) شەکەر وات پەنەش .
(٥١) مواچان (ب) مواچوَن .
(٥٢) عەبیرتن (أ) عەنبەرتن .
(٥٣) ماچان .. تاد (ب) ماچان نمناکەن نەمەکدان تەڕ .

پەی دەفعەی دارۆی موفید بگێرەن[٥٤]
شا پەرسا[٥٥] : چێشەن ؟ شەکەر وات : شێرەن

تا موددەی یەکساڵ ئەو دارا سەرێر
بە گوفتەی[٥٦] شەکەر نۆشا جورعەی[٥٧] شێر

جە دمای ساڵێ[٥٨] بۆی دورج پەروێز
بۆی موشك و عەنبەر موستش وە بێز

کێلا[٥٩] بە کامش چەرخ بێ ئەندێش
شەوڵێ هۆرێزا بە دەستور پێش[٦٠]

شێ وە جای پار ساڵ ئەو کەیخوسرەو خێ
دەمێ بە شەکەر شیرێن کەرد جە تۆ

دیسان ئەو فەن چێ[٦١] شۆخ بێ پەروا
هەر[٦٢] ئەو حیلە و مەکر کەرد جە بارەی[٦٣] شا

---

(٥٤) بگێرەن (أ) بگێرێن .
(٥٥) پەرسا (أ) واتش .
(٥٦) بە گوفتەی (ب) سەراسەر
(٥٧) جورعەی (ب) چەنێ .
(٥٨) ساڵێ (ب) یەکساڵ .
(٥٩) کێلا (ب) کێلێنا .
(٦٠) پێش (ب) وێش .
(٦١) فەن چێ (ب) فیتنەی .
(٦٢) هەر (ب) هەم .
(٦٣) جە بارەی (أ) نە جادەی .

شا چەنی کەنیز ئیختیلاط مکەرد
تا صوب شەربەتش[٦٤] بە شیرین مۆەرد

ئەزاناش یە فەن ئەو ئەفسون کەرەن
خۆ بەو طەور زاناش یە هەر شەکەرەن

چون شەو بی جە شەمع نور خۆر رەوشەن
بیساط رەنگین چون رەوضەی گوڵشەن[٦٥]

شا دیسان جە لەعل[٦٦] ڕێزنا گەوهەر
واتش : مەحظوظەن ئەز لێم شەکەر

شەکەر دا جواب گوڵ شەکەرینش
بۆ غونچەی دەهان بۆ عەبیرینش

وات : بەڵێ پار ساڵ چون تۆ خوسرەوێ
بی بە میهانم جە شەوان شەوێ

بۆی دەمش ماما ، وێنەی تۆ نەبی
وێنەی تۆ دەمش عەنبەر بۆ[٦٧] نەبی

شا وات : هەرگا عەیب من عەیبەن پەرێت[٦٨]
جارێ ئەظەر کەر هەم[٦٩] بە عەیب وێت

---

(٦٤) شەربەتش (ب) شیرینێش .
(٦٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٦) لەعل (ب) شەمع .
(٦٧) عەنبەر بۆ (ب) بۆ عەبیر .
(٦٨) من عەیبەن پەرێت (أ) تۆ عەیب مبۆ لێت .
(٦٩) هەم (أ) تۆ .

شەکەر جە قێنش[٧٠] پەند ترش و تاڵ بۆ
ئاما بە زوان[٧١] ، دەمێ هەر لاڵ بێ

ئاخر وات بە شا بە حەرف[٧٢] خامەن
سا بواچە پێم عەیب من کامەن ؟

وات : عەیبت ئێدەن سازکارەنی
هەر دە شەو چەنێ یەکێ یارەنی

بە فیعل شەتچ بەرز ئاوازەنی
بێ پەروا جە خەڵق ، نەظەر بازەنی

حەیف و درێغەن تۆ بەی ڕەنگینێ
بەی گشت نەزاکەت ، بەی نازەنینێ

چەنێ گشت یەکێ بەی طەور مسازێ
هەر سات بە تێغێ[٧٣] مـکەری بازێ

مەر هەرکەس شیرین چون شەکەر مبۆ
دایم بە خورداد[٧٤] گـاو و خەر مبۆ

---

(٧٠) قێنش (أ) قێنا .

(٧١) زوان (أ) زوبان .

(٧٢) بە حەرف (ب) ئەی حەرفە .

(٧٣) هەر سات بە تێغێ (ب) هەر ساعەت چەنێشان . بەپێی ئەم نوسخەیە شیعرەکە لەنـگە ، بۆیـە ئەبێ (هەر ساعەت) ەکە بـکرێتەوە بە (هەر سات) .

(٧٤) خورداد (ب) خۆراك .

شەکر دا جواب وات : حەرفت سەردەن
کەس دەم جەی شەکر شیرین نەکەردەن
بەو خودا ئاگای (ما فی الضمیر)ەن
سەمیمەن بۆ گۆش[٧٥] ، بۆ چەم بەصیرەن
کەس دوڕێ مەکنۆن مەخفیم نەسفتەن
هێمای[٧٦] غونچەی باغ شۆخیم نەشکفتەن
کەنیزان من بەی نازەنینی
مکەران چەنی تۆ شەونشینی
شەو چەنی چون تۆ شاه و شاهزادە
منیشتون بە عەیش عوشرەت جە بادە[٧٧]
بەڵێ وەخت خاو ، بۆسە و دەسبازی
ئەو فیعل شەنیعە ، ئەو دڵ نەوازی
من نیم ، کەنیزەن چون من شێوەشەن
چون من دەستەی زوڵف لوول لێوەشەن
وەختێ کە پەروێز موشتەری مەنظەر
شنەفت ئێد جە لەفظ شیرین شەکەر

---

(٧٥) سەمیمەن بۆ گۆش (ب) بۆ گۆش سەمیمەن .
(٧٦) هێمای (أ) هەمان ·
(٧٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
هەر شەو چەنی من خوسرەو ئامادە
منیشۆ بە عەیش ، منۆشۆ بادە

خاطرش جەم بێ صاحێب عیصمەتەن
(عزیز القدر)ەن ، باب عیززەتەن

* * * *

عروسی کردن خسرو شکر اصفهانیرا[1]

وەختێ ڕەخشان بێ جە میصباح خاوەر
میشکات شیرین[2] شۆخ صوب سەحەر
شەهریار بە[3] تاج دەیهیم شاهێ
وەش دەماخ جە لای شەکەر بێ ڕاهێ
بزورگان شار[4] ئەسفەهان یەکسەر
طەڵەب کەرد جە باب[5] ئاداب شەکەر
جە حوضور شا داشان گەواهێ
بە پاك دامەنێ[6]ی ئەو شەمع شاهێ
شا تەعەججوب مەند شیرینێ[7] ی شەکەر
جەی چەندین مەگەس چۆن شیەن[8] وە بەر
ئاخر بە شەکەر شۆخ عەنبەرین
کەردش یاگەی وێش بە قەصر شیرین

---

(١) شایێ کردنی خوسرەو بۆ شەکەری ئەسفەهانێ .
(٢) میشکات شیرین (أ) مشکاوا سیمین .
(٣) بە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤) شار (أ) شەهر .
(٥) باب (أ) ئەو .
(٦) دامەنێ (ب) دامانێ
(٧) شیرینێ (ب) شیرین .
(٨) چۆن شیەن (ب) بەر شیەن .

ڕاهیبان بە ڕەسم ئاداب ئەوجا
وەندشان صیغەی نیکاحش پەی شا

شا وێنەی نەسیم[9] تا پەنەش یاوا
غونچەی نەشکفتەش[10] دەرلاد شکاوا

دیش جە[11] بەکارەت ئەو شۆخ دڵدار
دەستماڵ ڕەنگین کرد چون لالەی وەهار

فرێ مەحظوظ بێ ئەو والا گەوهەر[12]
وات ڕۆت سفید بۆ ، ئافەرین شەکر

ئاخر بە دەوڵەت شای دارا نەبەرد
خێزا جەسفەهان موراجەعەت کرد

بە فەڕ مەقدەم[13] شەکر ، جیهاندار
مشکۆی وێش چون میصر کردش شەکربار

شا ئیرادەش بی بەر کرۆ جە سەر
شیرینی شیرین بە شێوەی[14] شەکر

---

(٩) نەسیم (ب) شاباز .

(١٠) غونچەی نەشکفتەش (ب) گەنج سەر بە موهر .

(١١) دیش جە (ب) شا دیش .

(١٢) گەوهەر (ب) گوهەر .

(١٣) مەقدەم (ب) قودوم .

(١٤) شێوەی (ب) شێرەی .

خۆ هەرچەند ماما شیرین بە شەکەر
شیرین‌تەر مبق جە لاش زیاتەر[15]

* * * *

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

دوبارە بی‌طاقت شدن خسرو جهت شیرین[1]

جەودما کە شا بە چەند دەرد سەر
جە ڕەغم[2] شیرین گاوەردش شەکر
دیسان کڕەی عەشق شیرین لێش[3] تاو دا
تاویا وێنەی شەکر جە[4] گاودا
جەرگش تاڵ عەشق شەکر ڕێزنا
پەی نوقڵ شیرین شەکر بێزنا
جە دوری‌ی شیرین مکڕیا چون شەم
چون ئەوضاع قەوس قامەتش بی خەم[5]
بەڵێ سا[6] عاشق بێچارەی مەظلوم
جە گیان شیرین وێش ئەو بی[7] مەحرۆم

---

(١) دیسانەوە بێتاقەت بوونی خوسرەو بۆ شیرین. ئەم سەربابە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە.
(٢) جە ڕەغم (ب) بە ڕەغم
(٣) شیرین لێش (أ) شیرینش.
(٤) جە (أ) نە.
(٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (ب)دا نیە.
(٦) سا (ب) کە.
(٧) ئەو بی (ب) مبۆ.

بڕێزێش نه دەم گەر صەد جار شەکەر
سوودێ نەدارۆ بە دانای داوەر

بە کێش زوورەی عاشقان پێش
(خصوصاً) خوسرەو پەی شیرین دڵ ڕێش
شەکەر نەگرتەن هەرگیز جای شیرین
شەکەر خاستەرەن یا حەڵوای شیرین؟
چەمەن کەی بێ گوڵ عەنبەرین[8] مبۆ؟
شەکەر بێتامەن ئەر شیرین نەبۆ[9]

وەختێ مبۆ شەمع شیرین فرۆزان
نە مەجمەر چون[10] عود شەکەر مسۆزان

جە شەکەر جەو بۆن شیرینەن خاستەر
شیرین چون گیانەن، جای گیانەن شەکەر

غەرەض پەی شیرین دڵ چون نەی ناڵا
ئاما بە زوان جە خوسرەو[11] لالا

وات: من کزەی سەخت فرۆزاعەن
پەی شێوەی شیرین شاخ[12] سۆزاعەن

(٨) عەنبەرین (أ) عەنبەر بۆ.
(٩) نەبۆ (أ) مەبۆ.
(١٠) چون (ب) نە.
(١١) خوسرەو (ب) شاپوور، بەڵام دیارە هەڵەیە.
(١٢) شاخ (ب) خاس.

سیوای شیرینیی شیرین دڵبەر
نەیۆم بە کام[13] صەد کەڵەی شەکەر

خوسرەو وات : هەی دڵ دێوانەی سەرمەست
یە تەقصیر تۆن یانەت بۆ دەربەست !

من تا کەی بەی تاج ، بەی تۆمارەوە
بەی تەخت شاهی ، بەی سەرکارەوە[14]

وێنەی فەرەنگی بێ پیر وکافر
مکەریتم لەسێر شیرین و شەکر

گا ماچی شیرین شەکەر مبێزۆ
گا ماچی گەرمەن تەب لێش مخێزۆ[15]

گا ماچی شیرین شیفای[16] من پێشەن
شیرینم کە هەن شەکەر پەی چێشەن

شیرینیی شیرین ئەر وەش مبۆ لێت
سا هۆرگێر جە شەهد[17] شەکەر دەست وێت

ومرنە وەس دەرەم وەی طەور دەرد سەر
گاهێ پەی شیرین ، گاهێ پەی شەکەر

---

(13) کام (ب) کار .
(14) بەی سەرکارەوە (ب) زەڕ نیگارەوە .
(15) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(16) شیفای (ب) دەوای .
(17) شەهد (أ) دەست .

دڵ وات : من شیرین شیرین جه لامەن
قسەی شەکر پڕچ ، نابوختەن ، خامەن

شیرین شیرینەن چون گیان شیرین
کافر نەکێشۆ هیجران شیرین[18]

به غەیر جه شیرین شلۆخ بۆ عەنبەر
نەیلام به کار هەزار مەن شەکر

هەرتا زیندەنان من شیرین دۆزم
من هەر پەی شۆخێی شیرین به سۆزم[19]

ئاخر که خوسرەو شەهەنشای عادڵ
جه دمای دەعوای وێش و پیره دڵ[20]

وات : یه فکر پڕچ ، یه دەرد سەرەن
صەبر و تەحەممول جه گشت خاسەرەن

گشت کارێ[21] به صەبر مگێرۆ ئارام[22]
ئینسان هەر به صەبر میاوۆ به کام

پڕچەن پەی زەنێ[23] بێ تابێ کەردەن
هەرکەس که مەردەن پەی زەن[24] نەمەردەن

---

(۱۸) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب) دا نیین .
(۱۹) من .. تاد (ب) پەی شۆخێی شیرین دایم به سۆزم .
(۲۰) پیره دڵ (ب) پەژەی دڵ .
(۲۱) گشت کارێ (ب) بەس هەر کار .
(۲۲) ئارام (ب) ئەنجام .
(۲۳) پەی زەنێ (ب) یەند پەی زەن .
(۲٤) زەن (ب) ژەن .

مەگەر کەسێ عەقڵ نەمەندەبۆ پێش
بکەرۆ زەنێ بە هام دەوای[٢٥] وێش
زەن[٢٦] کەی جە باڵای مەرد دلێر مبۆ ؟!
ئاهو چۆن دلێر جە لای شێر مبۆ ؟!
نیهایەت شیرین شۆخ نەزان حاڵ
کەردەن شیرینێی زیندەگێ لێم تاڵ[٢٧]
پێسەشان[٢٨] واتەن : زەنێ نا هاڵ بۆ
چون سرکەی نا ژەس ژۆترش و تاڵ بۆ
وەختێ مپێکێش خیشمت مخێزۆ
بەو طەور بە پێکش نە جا هۆرێزۆ
بەڵێ یە جە عەدڵ خوسرەوێ دوورەن
پەی بەعضێ کاران صەبرێ ضەروورەن
هەرچەند کە شیرین فرێ[٢٩] سەرکەشەن
بەدخوتەر جە چەرخ بەدخوێ چاو ڕەشەن
غەمزە و نەزاکەت شۆخ و[٣٠] شەنگێی ئەو
عیشوە و کریشمە و دڵ جە سەنگێی ئەو

---

(٢٥) زەنێ بە هام دەوای (ب) ژەنێ بە هام دەعوای .
(٢٦) زەن (ب) ژەن .
(٢٧) کەردەن ... تاڵ (ب) کەردەن زیندەگێی شەکەر لێم بە تاڵ .
(٢٨) پێسەشان (ب) پێشینان .
(٢٩) فرێ (ب) شۆخ .
(٣٠) شۆخ و (أ) شۆخ .

به من فراوان جەفا منمانۆ
نازش نە زۆی دەور شمشێر مشانۆ[31]
سەڵاح هەر ئێدەن بە غەیر جە وێمان
مەخفێ بۆ ، با[32] کەس نەزانۆ پێمان

* * * *

(٣١) نازش ... تاد (أ) شمشێر نە زۆی دەور نازش مشانۆ .
(٣٢) با (ب) بە .

باز آوردن خسرو شاپور را در نزد شیرین و بی‌طاقت شدن شیرین جهت شاپور[1]

خامەی خۆش نەققاش[2] ئەی نەقش[3] دێڕین
بەی طەور شیرین کەرد بە ڕاز شیرین
چون خوسرەو جە کار شیرین ئەرمەن
بار بێ بە جەستەش کۆی خەم بە خەرمەن
زاناش خەم پەرداز[4] ئەو شۆخ شاپوورەن
بە شاپوور مودام[5] خەیلێ ضەرۆرەن
حوکم هومایوون ڕەوان کەرد بە جەخت
ئاوەردن شاپوور چێنێ وە پای[6] تەخت

---

(١) هێنانەوەی شـاپوور لە لای شیرین لە لایەن خوسرەوەوە و بێ تاقەت بوونی شیرین بۆ شاپوور . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : مناجات کردن شیرین بجهت وصال خسرو وانە : لە خوا پاڕانەوەی شیرین بۆ گەیشتن بە خوسرەو .

(٢) نەققاش (ب) نەقریر .

(٣) نەقش (ب) نامەی .

(٤) خەم پەرداز (ب) غەم پەرداز .

(٥) مودام (ب) چۆکە .

(٦) چێنێ وە پای (ب) تا وە پایەی .

تا کە بە تەنیا[٧] شیرین دڵ ڕێش
بویارۆ بە[٨] تاڵ ڕۆزگار وێش

وەختێ کە دوور کەفت شیرین جە شاپوور
فرچەش کەفت نە[٩] جەرگ بوریانێ[١٠] دەستوور

پەی تەنیایێ وێش خاطرش بێ تەنگ
ڕێزا جە نەرگس ئەسر لالە ڕەنگ

وەنەوشەی ئاهش نە غونچەی دەهان
بەرشێ نە فەرقش چون شاخ ڕێحان

شەوێ تەمام شوم فراوان سەنگێ
سیاتەر جە مار زەنندەی جەنگێ

ئەو شەو مواتت چون عەرصەی قیام
پەنجا[١١] هەزار ساڵ طوولش بێ تەمام

تاریکێش چون گۆڕ جهوود بێ دێن
گرتەبێ عەرصەی سەما و ڕۆی[١٢] زەمین

کەردەبێ لەب ڕێز جە مەه تا ماهێ
وێنەی دەریای قیر مەوج سیاهێ

---

(٧) تەنیا (أ) تەنیایێ . بەپێی ئەم نوسخەیە (کە) کە زیاد ئەبێ چونکە شیعرەکە لەنگ ئەکا .
(٨) بە (أ) وە .
(٩) نە (أ) وە .
(١٠) بوریانێ (أ) وە بوریان .
(١١) پەنجا (ب) هێما .
(١٢) سەما و ڕۆی (ب) سێما تا . بەلام دیارە هەڵەیە و ئەبێ لەمێشا (سەما) بێ .

نە عەسەس دیار[۱۳] ، نە دەییار[۱٤] هیچ کەس
نە بانگ خورۆس ، نە ناڵەی جەرەس
موئەذذین چهان مار پاش گەستەبێ
دەهۆڵ ژەن چهان دەستش بەستەبێ
فەڵەك کەفتەبێ چون قوطب نە سەیران
هەر نە جای وێشدا مەندەبێ حەیران
ئەو شەو ئەو شیرین شلۆخ شیرین ژەنگ
تا شەبەق شەق بێ چەنێ شەو کرد جەنگ[۱٥]
مکرەوا و موات : بەد حاڵم ئیمشەو
بازار شادێ بەتاڵم ئیمشەو
جە بار مەینەت دڵ خەستەم ئیمشەو
گەور کۆ نەبۆ بە جەستەم ئیمشەو[۱٦]
یە خۆ شەو نیەن ، یە سیا مارەن
یا[۱۷] زەنگێی بێ ژام ئادەمێ خوارەن
یە چێش بی هەی چەرخ ژا چەفت کەج ژەو[۱۸]
ژۆ نەکەردیوە[۱۹] جە بەختم ئیمشەو

---

(۱۳) دیار (ب) بێدار .
(۱٤) دەییار (ب) دەربان .
(۱٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(۱٦) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(۱۷) یا (ب) یە .
(۱۸) ژا چەفت کەج ژەو (ب) ژا چەفتم ئیمشەو .
(۱۹) نەکەردیوە (ب) نەکەردەوە .

یە پەی چێش[٢٠] ئیمشەو ستارەی سەحەر
چهان مەحبۆسەن نمەیۆ وە بەر
خۆر هەم جە[٢١] بەختم نە پەنای پەردەن
ئەر هەن ئەوێچ ڕای شەفەق[٢٢] گوم کەردەن
من خۆ گیانم[٢٣] بە طاقەت یاوا
غونچەیێ جە بەخت شۆمم نەشکاوا[٢٤]
کۆن ئەو تاڵە و بەخت چرای[٢٥] صوبح دەم
ڕەوشەن بیایا[٢٦] ئیمشەو وێنەی شەم
پەی چێش ؟ کە ئەکثەر جە زومرەی پیران
ماچان دوعای[٢٧] صوبح عاشقان[٢٨] گیران
تا[٢٩] کە ئێدش وات شیرین دڵبەر
ڕەوشەن بۆ سێماب[٣٠] صوب جە نور خۆر

---

(٢٠) یە پەی چێش (ب) چ بەلاَن .
(٢١) جە (ب) نە .
(٢٢) شەفەق (ب) مەشریق .
(٢٣) گیانم (ب) ها گیانم .
(٢٤) غونچەیێ .. تاد (ب) جە بەخت شۆمم غونچە نەشکاوا . ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لە پاش شیعری (یە چێش بێ هەی چەرخ . تاد)ەوەیە کە ڕابۆرد .
(٢٥) چرای (أ) جە ڕای .
(٢٦) بیایا (أ) بۆیایا .
(٢٧) دوعای (أ) وادەی .
(٢٨) عاشقان (أ) دوعاشان .
(٢٩) تا (ب) هەر .   (٣٠) سێماب (ب) سێمای .

شیرین دیش وادەی[٣١] صوب سەحەر خێزا
صەحراش سەمەنزار نەو وەهار بێزا
جە دودێ[٣٢] دەروَن بێ حەد زارێ کەرد
ئیلتیجا بە ذات پاك ئێزەد[٣٣] بەرد
بە قابێی بلَند (قاضی الحاجات)
بەی طەور بە ئیخلاص کەردش موناجات :
بە هەر هەفت ئەورەنگ ڕەنگین خۆش طەرز
بە هەر هەشت بەهەشت ئەعلای پایە بەرز
بە ڕوتبەی بزورگ گشت پەیغەمەران
بە سیڕڕ سینەی صاف سەروەران
بە ذیکر تەسبیح شێخان کامڵ
بە ویرد و[٣٤] ئەوراد پیران قابڵ
ڕەحم کەر بە حاڵ پەشێوێی جەستەم
فرێ سەرگەردان خەرگاو خەستەم
غەیر جە تۆ فێشتەر بە کەس نیەرجۆم[٣٥]
چون بەیطەور[٣٦] جە قەوم قەرداش وێم بۆم

---

(٣١) وادەی (ب) کە داد .
(٣٢) دوَدێ (ب) دوَد .
(٣٣) ئێزەد (ب) ئەللاّ .
(٣٤) ویرد و (أ) ویرد .
(٣٥) بە کەس نیەرجۆم (ب) کەس نیەن ڕجۆم .
(٣٦) چون بەی طەور (ب) بەی طەور چون .

گوشایندەی عەقد موشکولان سەخت !
گوشاد کەر عوقدەی موشکولم بە جەخت

یا قەدیم بە ذات ، فەیبوم قایم
ئەر تۆ نەکەری موشکول گوشایم[٣٧]

مزانو بە ویم نیەن حاصلم
موشکول‌تەر مبۆ عوقدەی موشکولم

چون جە بێ عەقلی ، بینای (لاینام)
وە[٣٨] پای ویم چون مەل[٣٩] کەفتەنان نە دام

یا جەی دام سەخت[٤٠] بکەر ئازادم
یا بە کام دڵ بدەر مرادم

وید وات ، سوجدەش بەرد بە دیدەی نمناك
چون مورغ بیسمیل غەڵطیا نە خاك

دەرسات پێش نەسیم لوطف حەق یاوا
غونچەی مرادش چون گوڵ شکاوا

جە عەطر شادی وەشبوای عەبیرین
عەبیر[٤١] ئامێز کەرد دەماخ شیرین

(٣٧) نیوەی دوەمەی ئەم شیعرە و نیوەی دوەمەی شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ) دا نین و لە نیوەی یەکەی هەردوکیان ، لەو نوسخەیەدا تاقە شیعرێك پێکهاتوە .
(٣٨) وە (ب) بە .
(٣٩) چون مەل (ب) بەی طەور .
(٤٠) سەخت (أ) بەند . (٤١) عەبیر (أ) عەنبەر .

به فه‌یض ئه‌ڵطاف بێنای باڵا دەست
ئاخر جەو[٤٢] تاڵی و ترشی شیرین ڕەست
مەطڵەبش نە دڵ خوسرەو کەرد ئەثەر
بنازۆن بە فەیض دوعای صوب سەحەر !

* * * *

(٤٢) جەو (ب) جە .

رفتن خسرو بنخچیر
و رسیدن بقصر شیرین[1]

نەققاش ئەی لەوح[2] فورص خۆر دەستوور
بەی طەور کەرد بە موشك چێن نەقش کافوور

شەوڵی وێنەی عەطر طورڕەی عەبیرین
مبەخشا بۆی خاڵ شەمامەی شیرین

پەروێز جەم بەخت کەیخوسرەو[3] ئیقباڵ
شیرینیی شێوەی شیرین کەرد خەیاڵ

سەحەرگە ئاهوی ئاتەشین[4] پەیکەر
دەم دا نە سەوزەی گەردوون ئەخضەر

جە شەوقش[5] نە ڕوی دنیای[6] بێ قوصوور
موشك شەو دەرلاد گێلا[7] بە کافوور

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ڕاو و گەیشتنی بە قەسری شیرین . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رفتن خسرو بقصر بعزم شکار . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین بە نیازی ڕاو کردن .

(٢) لەوح (ب) نەقش .

(٣) جەم بەخت کەیخوسرەو (ب) جەم قەدر کەیقوباد

(٤) ئاتەشین (ب) ئاتەشی .

(٥) شەوقش (ب) شۆڵەش .

(٦) دنیای (ب) جیهان .

(٧) گێلا (ب) گێڵیا .

ویەرد جە نۆ[8] چەرخ خورۆش[9] کۆسش
ڕیکاب موشەڕڕەف بێ بە پابۆسش
سوپەهدارانش چون طۆس نەوزەر
کێشاشان بەیداخ ئەژدەها پەیکەر
سا وەختێ کە شێ نە پشت شەودێز
ڕۆش کەرد نە سارا چون ئاهۆی صوبخێز
پیادە خانان گشت صاحێب ئەفسەر[10]
نە[11] ڕیکابشدا یەک مەیدان فێشتەر
بە تاج و تۆمار نوقرە و تەلاوە
چون ڕکاو[12] شاطر مشێن بە ڕاوە
نیابێ چون ماە یەک[13] هەفتەی ئەنوەر
تاج[14] خوسرەوێ کەج نە کەللەی سەر
خورشێد گرتەبێ غاشیەش بە دۆش
حەلقەی ڕیکابش کەردەبێ نە[15] گۆش

(٨) جە نۆ (ب) نە ڕۆی
(٩) خورۆش (ب) خورۆس .
(١٠) پیادە . . تاد (ب) پیادە فەغفۆر شای هیند و قەیصەر .
(١١) نە (ب) جە .
(١٢) چون ڕکاو (ب) بە وێنەی .
(١٣) یەک (أ) دۆ .
(١٤) تاج (أ) کولای .
(١٥) کەردەبێ نە (أ) گرتەبێ بە .

سای شوقەی درەفش کەفتەبێ نە سەر
چون لەکەی قەتران هەور نە باڵای سەر

نە فەرقش سەواد چەتر تاج زمڕ
جە دانە و یاقوت لاڵ و گەوهەر پەڕ[16]

منمانا نە چەم فرۆزندەتەر
جە قورص خورشێد نە چەرخ ئەخضەر

سوپای سەهمناك پڕ سام سەنگێش
شێران زۆی ڕەزم غورزندەی[17] جەنگێش

سەر سەنان[18] وێنەی خەدەنگ خار سم
منێشت بە[19] بێ لاف نە دیدەی ئەنجوم

خورۆش : دوڕ باش زوڕەی چاوەشان
مویەرد جە[20] سارای بەرز[21] کەهکەشان

جە گەرد ئەسپان باد پای[22] ڕەم نەومرد
مبێ سیمای سیم گەردوێن پڕ جە گەرد

---

(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(١٧) غورزندەی (ب) دڕوندەی .

(١٨) سەر سەنان (ب) تەبەر شان .

(١٩) بە (ب) وە .

(٢٠) جە (ب) نە .

(٢١) بەرز (ب) کۆە .

(٢٢) باد پای (أ) پارەی .

جەتیبە کێشان[٢٣] جە پانصەد فێشتەر
چەنی ویشاقان شۆخ لاڵ کەمەر
زیاتەر جە طەرز طەور شاهانە
نە پێش و پەسدا مبێن ڕەوانە
ئەو ڕۆ جە[٢٤] شکۆی شەهەنشای سەرمەست
تەبەر بە دۆشان[٢٥] تەبەرزین بە دەست
سوپا یەک مەیدان بەڵکە زیاتەر
دوڕ بی جە ڕیکاب ئەو[٢٦] دارا ئەفسەر
بەڵێ گرتەبێن دەورش چون حەصار
کەمەر کار[٢٧] تەلای سادە سێ[٢٨] هەزار
نە کۆهەی پێلان صەدای ڕێتو[٢٩] کۆس
مویەرد نە[٣٠] سەرحەد ئۆڵکەی ڕۆم و ڕۆس
یەک[٣١] هەزار شوتور مادەی[٣٢] طاووسی
چەنی یەکصەد فێل گشت مەنگەڵۆسی

(٢٣) جەتیبە کێشان (أ) ولاخی یەدەک .
(٢٤) جە (أ) کە .
(٢٥) بە دۆشان (أ) بە دەستان .
(٢٦) ئەو (ب) شای .
(٢٧) کار (ب) کارد
(٢٨) سێ (ب) صەد .
(٢٩) ڕێتو (أ) وەی وەی .
(٣٠) نە (أ) جە .
(٣١) یەک (ب) صەد .
(٣٢) مادەی (ب) مایەی .

گشت بار پڕ جه[٣٣] یەشم یاقوت و ئەڵماس
جه پارچەی نەفیس ، جه زەڕبەفت تاس

جەتق زەڕڕین ڕەنگ جیهاز زەڕتار
جه[٣٤] دمای سوپاش بەستەیێن قەطار

یەکصەد و هەشتاد سەققای هونەروەر
بە ئاو گوڵاو پڕ کەردەی عەنبەر

ئاوپاش ڕۆی[٣٥] ویش ، سوپاش مکەردن
جه دەستشان جام شەربەت مورەردن

چوارصەد مەجمەردار[٣٦] سەمەن بۆی دڵبەر
پەرێش مکەردن بخور جه[٣٧] عەنبەر

بە غەیر جه شاپوور صاحێب عەقڵ و هۆش
مزاناش بە کار خوسرەو لاڵ پۆش

کەس نەزانا چێش ئارەزۆشەن
تا بە کۆ مشۆ ، موددەعای کۆشەن[٣٨]

---

(٣٣) جه : لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٤) جه (ب) نە .

(٣٥) ئاو پاش ڕۆی (ب) ئاو پاشێی ڕای .

(٣٦) مەجمەردار (أ) مەجمەربار .

(٣٧) جه : لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣٨) موددەعای کۆشەن (ب) ئیرادەش چێشەن .

یەك هەفتە فێشتەر شەهەنشای[٣٩] لاڵ پۆش
مکەرد باز[٤٠] نەچێر ، سەرمەست و[٤١] بێ هوش
شکار ئەفگەنان نە کۆسار و دەشت
جە عەشق شێوەی شیرین مکەرد گەشت
ئاخر بێ تاو بێ نەکەرد مدارا
طەی کەرد بە تەعجیل کەش و کۆ و سارا
تێزتەر جە نەسیم وەشبۆی عەبیرین
یاوا بە نزاو پای قەصر شیرین[٤٢]

* * * *

(٣٩) شەهەنشای (ب) خوسرەو .
(٤٠) مکەرد باز (ب) مکەردش .
(٤١) سەرمەست و (أ) سەرمەست.
(٤٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

رفتن خسرو بقصر شیرین
و در بستن بروی خسرو(١)

سەرو سیا پۆش خامەی عەبیرین
بەی طەور کەرد ئینشای خوسرەو و شیرین(٢)

وەختێ کە خوسرەو شای فەڕڕوخ مەقام
یاوا بە نەزدیك(٣) قەصر دلارام

یەك فرسەخێ دوَر جە قەصر جام ڕێز
پەیاپەی دەرلاد نە پشت شەودێز(٤)

چون شەو(٥) بە تەقدیر ئوستای(٦) بالاّ دەست
پەڕەند موشکێ نە ڕوَی جیهان(٧) بەست

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین و دەرگا داخستن لە ڕۆیا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رفتن خسرو بنخچیر و رسیدن بقصر شیرین و مقـالەء ایشان . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ڕاو و گەیشتنی بە قەسری شیرین و گفتوگۆی ئەوان . ئەم سەرباسە کاتێ پڕ بە پێست ئەبێ ئەگەر ئەم باســەو باسی پێشوێ هەردوکیان یەك باس بوونایە

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣) نەزدیك (ب) نزاو .

(٤) شەودێز (أ) شەبدێز .

(٥) چون شەو (ب) چونــکە .

(٦) ئوستای (ب) بەنای .

(٧) جیهان (ب) هەوا .

جەودما شیددەت[8] زمستان سەرد
گیێج بادەوەش نە[9] گەردوَن مویەرد[10]

مدراخشا[11] جە دوَر[12] سەرمای پڕ جە زۆر
سەراوان جە یەخ[13]چون جام بلوَر

فەڕڕاشان نە جەخت چون چەرخ گەردوَن
کەردشان وە پا خەیمەی زەڕ ستوَن

بە (حسب الفرمان) ئەو شای جەم شکۆ[14]
چەند خەروار چۆی[15] عوَد چەنیَ صەندەل چۆ

چەند بار[16] نافەی موشك دار چینیَ و[17] عەنبەر
کۆکەردن جە حەد حیساب زیاتەر

بە جای هێمەی وشك پەرلێ شەهریار
سۆچیا تا وەخت صوب بیَ[18] ئاشکار

---

(٨) شیددەت (ب) شورطەی .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) مویەرد (ب) ویەرد .
(١١) مدراخشا (ب) ملەرزا .
(١٢) دوَر (ب) نۆف .
(١٣) جە یەخ (ب) یەخبەند .
(١٤) جەم شکۆ (ب) کەی شکۆ .
(١٥) چۆی : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٦) چەند بار (أ) چەندێ .
(١٧) دار چینیَ و (أ)دار چینیَ .
(١٨) بیَ : لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئەو شەو جە بۆی موشك عوود قومارێ
صەحرا مبێزا نافەی تاتارێ[19]

هەرچەند جە هەوا کافوور مڕێزا
بۆی بخوور نە چەتر شاهێش مبێزا[20]

بە ڕاحەت تا صوبح خوسرەو[21] دارا
وێنەی سکەندەر ئەو شەو[22] ویارا

چون خورشێد وێنەی لاڵ بەدەخشان
سێمای سێم صوبح صادق کەرد ڕەخشان[23]

خوسرەو وێش وە[24] ڕەخت خوسرەوێ پۆشا
جامێ جە بادەی[25] یاقووتێ نۆشا

وەختێ ئەو بادەی تەڵخێ نۆش ئاوەرد[26]
طەبعش تەقاضای شەهد شیرێن کەرد

---

(۱۹) صەحرا .. تاد (ب) مبێزا نافەی موشك تاتارێ .

(۲۰) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە

(۲۱) خوسرەو (ب) شەهەنشای .

(۲۲) ئەو شەو (ب) تا صوبح .

(۲۳) کەرد ڕەخشان (ب) مبەخشان .

(۲٤) وە (ب) بە .

(۲٥) بادەی (ب) شەراب .

(۲٦) تەڵخێ نۆش ئاوەرد (ب) تەڵخ نۆشا ویەرد .

نه پشت شەبدێز[٢٧] بە جەخت بێ سوار
سەرمەست و[٢٨] بێهۆش جە بادەی گوڵنار
چەنێ چەند غوڵام زوڵف بۆ عەبیرێن
ڕۆش کەرد مەستانە بە قەصر شیرێن
حەرەم سەرایان نەرگس بۆی نەوخێز
ڕاز شەربەت ئامێز ، لەب تەبەرزەد بێز[٢٩]
عەرض کەردن خوسرەو چەنێ چەند غوڵام
ها[٣٠] یاوا وە پای قەصر دڵ ئارام
شیرێن ئێد شنەفت فرێ کەرد ئەندێش
جە عەرض و[٣١] سێرەت نام و نەنگ[٣٢] وێش
واتش[٣٣] بەستشان قاپێی ئەو دڵبەر
قایم‌تەر جە سەد ساختەی ئەسکەندەر
فەرماش تا بە قەصر یەك مەیدان دوورتەر[٣٤]
بەرێ پایەنداز شای دارا ئەفسەر

---

(٢٧) شەبدێز (ب) شەودێز .
(٢٨) سەرمەست و (أ) سەرمەست
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٠) ها (ب) تا .
(٣١) عەرض و (ب) عەرض .
(٣٢) نام و نەنگ (ب) نام نەنگێ .
(٣٣) واتش (ب) گاڵ دا .
(٣٤) دوورتەر (ب) فێشتەر .

جه لۆلەی زەڕبەفت زەمێن تەڵایی
جه ئەبرۆی[٣٥] مەخمەڵ خارا و خەتایی

جه پارچەی سنجاب مەنشوور بە گەرەس
جه دێبای ئەڵوان ، جه کیمخوای ئەطڵەس[٣٦]

وستشان فەرشێ شاهانە دەستوور
کەردشان جه موشك[٣٧] ، جه عەنبەر بخوور

چەند سێنێ جه[٣٨] سیم جه ئەشرەفێ پەڕ
چەند خوان ئەڵوان لەباڵەب جه زەڕ[٣٩]

موهەییا کەردن بە دیدە و بە دڵ
پەی شاباش ئەو[٤٠] شەهەنشای قابڵ

وێش وێنەی خورشێد پڕ شەوق[٤١] ئەنوار
شێ نیشت وە باڵای قەصر زەڕ نیگار

هۆردا پەردەی[٤٢] وێنەی شەمع شەو
دوو چەم کەرد بە[٤٣] چار پەی سەیر خوسرەو

(٣٥) ئەبرۆی (ب) لۆلەی .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٧) موشك (ب) عەطر .
(٣٨) سێنێ جه (ب) مەجمەعە . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (مەجمەعەی) بێ .
(٣٩) زەڕ (ب) دوڕ .
(٤٠) ئەو (ب) ڕای .
(٤١) شەوق (ب) شۆڵە و .
(٤٢) پەردەیێ (ب) پەردەی نوور .
(٤٣) بە (ب) وە .

هەروەختێ زانا[٤٤] گەردێ هۆرێزا
ئەو گەرد تۆتیای هیندێ مبێزا
جە گەرد بەراما سەوڵ نەوخێزێ
سەوزەی خەط بۆ موشك خەتایێ بێزێ[٤٥]
قورص ڕوخسارش وێنەی[٤٦] گڕەی نوور
مدرەخشا چون شەمع تەجەللای كۆی طوور
چون خۆر فرۆزان نە فەرقش ئەفسەر
موكەللەل جە دوڕ یاقووت و گەوهەر[٤٧]
دەستێ جە نەرگس[٤٨] گرتەبێ بە دەست
جەو دەستەی نەرگس هەردوو نەرگس[٤٩] مەست
جە غورور عەشق ، جە مەستێ تاو تاو
ماما وە ڕۆشدا عەرەق چون گوڵاو[٥٠]
خاصەی غوڵامان كەمەر شێشەی[٥١] زمڕ
خەط نە دەور حوسن وێنەی موشك تەڕ

---

(٤٤) زانا (ب) زاناش
(٤٥) سەوزەی . . تاد (ب) سەوزەی خەطا بۆی موشك خونەن بێزێ .
(٤٦) وێنەی (ب) چەنێ .
(٤٧) یاقووت و گەوهەر (ب) یاقووت ئەحمەر .
(٤٨) دەستێ جە نەرگس (ب) دەستەی نەرگش .
(٤٩) هەردوو نەرگس (ب) هەم دوو دیدە .
(٥٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥١) شێشەی (ب) شمشێر .

ئەوان هەم بە عەین سیای مەستەوە
هەر یەك یەك دەستەی گوڵ بە دەستەوە

وەختێ شیرین دیێ(٥٢) خوسرەو بەو دەستوور
گڕ کەفت نە جەرگش چون گڕەی تەنوور

جە نەشئەی شەراب شەوقش بێ سەرمەست
ڕۆح(٥٣) و ئیمانش یەکسەر شێ جە دەست

دەمێ(٥٤) مەدهۆش بێ بە دیدەی نمناك
چون مۆرەی(٥٥) ڕەمماڵ غەڵطیا(٥٦) نە خاك

ئاخر کە جەو خاو مەستی بێ بێدار
حەیران مەند چون نەخش ڕۆی صەفح(٥٧) دیوار
وات : هیچ کەس نیەن ببۆ غەمخوارم(٥٨)
ئەز چۆن مبۆ عیلاج کارم ؟!
کۆن دانشمەندێ پڕ عەقڵ(٥٩) هۆشیار
بوازۆ عوذرم جە لای شەهریار

---

(٥٢) دیێ (ب) دیێش .
(٥٣) ڕۆح (ب) ئەروا .
(٥٤) دەمێ (أ) چەنێ .
(٥٥) مۆرەی (أ) قورعەی .
(٥٦) غەڵطیا (أ) خەڵتیا .
(٥٧) نەخش ڕۆی صەفح (ب) نەقش کەندەی ڕۆی .
(٥٨) وات .. تاد (ب) واتش هەم بە وێش نیەن غەمخوارم .
(٥٩) پڕ عەقڵ (ب) پڕ عەقڵ و .

جەی سەبەب کەردش سەوڵ خاطر تەژ
جە لاڵەی ئەسرین جام نەرگس پەژ[٦٠]
وات بە دڵ ئەر شا بکەرۆن تەکلیف
باوەرۆ[٦١] بەی قەصر قەدەم بە تەشریف
جە لای خاتونان پاکیزەی پاك دین
مبۆ[٦٢] بە سەرزان بێ شك بە یەقین
پەس مەبۆ کارێ بکەروم پەی ویم
دوشمن باوەران شادکامێ پێم[٦٣]
ئید مکەرد خەیاڵ ، جە ناگا خوسرەو
یاوا بە قاپیی قوڵڵەی قەصر[٦٤] ئەو
حاجیبان سوجدەی پای شەودێز[٦٥] بەردن
صەد مەن زەڕ وە[٦٦] سەنـگ زەڕ وەشان[٦٧] کەردن
بەرویز جەم قەدر دانای دڵ فرۆز[٦٨]
نیگا کەرد چون باز پەی شکار بە سۆز

---

(٦٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦١) باوەرۆ (ب) باوەرۆش .
(٦٢) مبۆ (ب) مبۆن .
(٦٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا نیە .
(٦٤) قوڵڵەی قەصر (أ) قەصر قوڵڵەی .
(٦٥) شەودێز (أ) شەبدێز .
(٦٦) وە (ب) بە .
(٦٧) زەڕ وەشان (ب) زەڕ ئەفشان .
(٦٨) دڵ فرۆز (ب) دڵ ئەفرۆز .

دیتش قاپیی قوللەی قەصر زەڕ نیگار
بە قوفڵ فوڵاد کەردەن[٦٩] ئیستیوار
جڵەو هوڕکێشا ، چوگە[٧٠] خجڵ مەند
پەرساش کە شیرین پەی چێش قاپی ژەند ؟
بەدێ[٧١] چێش دیەن جە ئێمە شیرین
بەی طەور لێم بەستەن قاپیی عەبیرین[٧٢]
ئاخر ئەو بێ ڕام چێشش مەنظورەن
یە خۆ جە ڕەویەی بزورگی دوورەن
طەڵەب کەرد شەخصێ دانای دانشوەر
وات : شۆ بە[٧٣] پای تەخت شیرین دڵبەر
واچە بەو پڕ خیشم غەضەب خدێ و خو
بە سوار مدران شای دارا شکۆ
فەرمانت کە قوفڵ قاپی کریان سەخت
مورەخخەض مبۆ[٧٤] بەیۆ وە پای تەخت
یام خۆ هەر بەی طەور ئامان جە ڕاوە[٧٥]
ڕای ویش بگێرۆ هەی بە دماوە

(٦٩) فوڵاد کەردەن (ب) ئاهین کریان .
(٧٠) چوگە (ب) خەیلێ .
(٧١) بەدێ (أ) تاڵی .
(٧٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٧٣) بە (ب) وە .
(٧٤) مبۆ (ب) ببۆ .
(٧٥) یام .. تاد (ب) یا هەر بەی طەورە ئامان بە ڕاوە .

بەڵێ مزانۆ[٧٦] یە خەیلێ کەستەن
قاپێ جە میهمان هێچ کەس نەبەستەن

با ڕەضا نەبۆ ئەوەند بە خوارێم[٧٧]
شەرمێ بکەرۆ جە شەهریارێم

نە من پادشای فەڕڕوخ نەژادم
ئەوەی نەوشیروان پڕ عەدڵ و دادم ؟!

حوکم ڕەوانتەر جە قەضیەی[٧٨] قەضان
یەند بە خەفەتم ئەو پەی چێش ڕەضان ؟

نیەن تەقصیرم بە وێش مزانۆ
عەیبەن یەند خوارێ بە من منانۆ

واچە چ مومکین بشۆ بە ڕاوە
یا بویارۆ ذەوق بە ڕۆی دنیاوە[٧٩]

تا کە نەوێنۆن[٨٠] بەژن باڵای ئەو
شاد نەبۆن بە دین[٨١] خاڵ ئاڵای ئەو

---

(٧٦) مزانۆ (ب) بزانۆ .

(٧٧) با .. تاد (ب) ئەو ڕەضا نیەن بە بوردەبارێم .

(٧٨) قەضیەی (ب) قەبضەی .

(٧٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(٨٠) نەوێنۆن (ب) نەوینو .

(٨١) دین (ب) نەخش .

ئەر ضەرۆرشەن[٨٢] ڕاهێ بۆ پەروێز
با جە باڵای[٨٣] ئەی قەصر جام ڕێز
ساتێ سەیر کەرۆن[٨٤] باڵای نەوخێزش
دوٚ دیدەی قەتران ئاهوٚی بەڕ بێزش[٨٥]
هەرچێ کە شا وات تەمام سەرانسەر
شنەفتش شیرین زامش بێ خەطەر
وات بە کەنیزێ نادیرەی ئافاق
فلاٚنە کوشکێ پڕ نەقش شەش تاق
تەمام بە تەعجیل گوڵاو پاشێ کەر
پڕ جە موشك و عوٚد عەبیر و عەنبەر[٨٦]
دە مەجەر تەڵای دانە بەند صاف
چەنێ چەند عوٚد سۆز[٨٧] سیم پڕ شەفاف
ببەر پەرێ شای سکەندەر ئەفسەر
تا جە عەطرشان جاش بۆ موعەططەر[٨٨]

---

(٨٢) ضەرۆرشەن (ب) دەرکارشەن .
(٨٣) با جە باڵای (ب) با جا جە باڵای .
(٨٤) کەروٚن (ب) کەروٚ .
(٨٥) ئاهوٚی بەڕ بێزش (ب) ئاهوان بێزش .
(٨٦) پڕ .. تاد (ب) پڕ جە عوٚد و موشك دوٚد مەجمەر کەر .
(٨٧) چەنێ چەند عوٚد سۆز (ب) پڕ جە عوٚد و موشك .
(٨٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
بنیەر پەرێ شای کەردوٚن ئیحتیشام
سوجدە بەر صەد جار ، واچە : فیدات بام

ژەنگین کەر بە فەرش ئەو شەش تاق بەرز
کورسیی شەش پایەی طاوسیی خۆش طەرز
بەر هەم پەی شای گەردوَن ئیحتیشام
سوجدەی تەختش بەر ، واچە فیدات بام[89]
کەنیزت جە بام قەصر زەڕ نیگار
بە جیوار جانیب شای فەڕڕوخ شیمار[90]
میهمان ئێمەن ئەو بە بێ تەکلیف
بە هەر کۆ ماچیم[91] بەرۆ تەشریف
هەم کەنیز وێش[92] بە صەد عیزز و ناز
بە بیساط پۆشیش بکەرۆ مومتاز
ئەو کەنیز شۆخ نادیرەی ئەییام
(حسب الامر) ئەو شۆخ دڵ ئارام
ئەسباب ئەو کۆشك بەو طەرز تەمام کەرد
عەرض وە لای جەناب شای[93] جەمشێد جا بەرد
وات سوپەهـ سالار نازك نەوهاڵان
بەی طەور کەردەن ئەمر[94] شای کەمەر لاڵان

(٨٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە
(٩٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩١) ماچیم (ب) واچیم .
(٩٢) هەم کەنیز وێش (ب) کەنیزش هەم وێش .
(٩٣) شای : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩٤) کەردەن ئەمر (ب) کەردش عەرض .

بەرۆ[٩٥] تەشریف بەو طاق دێرێن
تا بەیۆ شاد بۆ بە دیێنش شیرێن

شا بە (حسب الامر) شیرێن دڵبەر
قەدەم بەرد بەو کۆشك ئاڵای بۆ عەنبەر[٩٦]

وەر جە وێش ئەو شۆخ ظەریف مەهوەش
چەند دانە یاقوت گەوهەر پەی[٩٧] پێشکەش

چەنێ چەند مێنای[٩٨] بلور بێ گەرد
گشت پڕ جە شەراب چون یاقوت زەرد

چاشنێ کێرێ ڕەخشان[٩٩] چون ئافتاب
تێشدا موهەییا شەراب[١٠٠] جوللاب

کیاست بە سەرکار شای دارا ئەنداز
بە چەند ئیحتیرام ، بە چەند عیزز و ناز

جەو دما خێزا چون خەرمان گەنج
وێش ئارایش کەرد بە صەد لار و لەنج[١٠١]

---

(٩٥) بەرۆ (ب) بومرۆ .
(٩٦) بۆ عەنبەر (ب) موعەططەر .
(٩٧) پەی (ب) وە .
(٩٨) چەنێ چەند مێنای (ب) چەندێ جە شیشەی .
(٩٩) چاشنێ کێرێ ڕەخشان (ب) چاشنێ ڕەخشان بێ .
(١٠٠) شەراب (ب) شەراب و .
(١٠١) لار و لەنج (ب) لارە و لەنج .

قامەتش زەڕ بەفت بە ڕەخت(١٠٢) کوڵ بێز
ڕازنا چون شاخ شمشاد نەوخێز
بەست نە ڕوی ئافتاب نیقاب زەڕ تار
جە دێبای سەقلاب نارنجی و (١٠٣) گوڵنار
حەڵقە کرد چون حەی زوڵف عەنبەر بۆ(١٠٤)
وستش بە پێڵدا زوڵف چەنی گێسو(١٠٥)
زەڕڕێن سەر ئاغوج ئامۆدەی(١٠٦) گەوهەر
بە ڕەسم چینی چون ڕۆمی میغفەر
جە(١٠٧) صندوقچەی سیم بەر ئاوەرد وە بەر
نیا بە چەند ناز ئەو نە(١٠٨) فەرق سەر
شەش لولەی یاقوت تیپە نیشان لاڵ
بەند کرد بە(١٠٩) شەو بەند زەڕ تار بتوم ئاڵ
طەوقی(١١٠) موکەمەل جە یاقوت زەرد
مێخ ڕێز جە دانەی زمڕود بێ گەرد(١١١)

---

(١٠٢) زەڕ بەفت بە ڕەخت (ب) بە ڕەخت زەڕ بەفت .
(١٠٣) نارنجی و (أ) نارنج .
(١٠٤) عەنبەر بۆ (ب) عەنبەربۆش .
(١٠٥) وستش .. تاد (ب) ئاستش بە پێڵدا زوڵف کەمەند گێسوش .
(١٠٦) ئامۆدەی (أ) ئامۆدە .
(١٠٧) جە (ب) چەند ،
(١٠٨) نە (ب) بە .
(١٠٩) بە (ب) نە .
(١١٠) طەوقی (ب) طەوق .
(١١١) مێخ ڕێز .. تاد (ب) مێخ دانەی ئەلماس زومورڕەد بێ گەرد .

کردش نه گەردەن بە سەد غەمزە و ناز[112]
پەخش کەرد بە وەردا ڕیشەش بە دڵواز
پەی قەضای پەرویز دڵ خەستەی ڕەنجوور
قەتران کەرد دیدەش بە سورمەی کڵای طوور
پشت بەست بە دەسماڵ مەنسوج چینی
موطەڕڕەز بە نەخش ماوای موشکینی[113]
جە گەرد عەبیر ، جە ڕێزەی عەنبەر
سەرتاپای وێش کەرد تەمام[114] موعەططەر
موعەططەر جە موشك مێخەك نارنجی
گرت بە دەستەوە خێزا بە قنجی[115]
بەراما نە قەصر چون ئاتەش پارە
خەرامان شۆخ شلاخ بە لەنجە و لارە
تەشریف بەرد وە لای شای دارا ئەنداز
چەنی چەند عیشوە و چەند گریشمە و[116] ناز
بۆسا پای مەسنەد شای[117] دارا دەماخ
جەودما خێزا جەڵدی بە گوستاخ

---

(١١٢) غەمزە و ناز (ب) عیزز و ناز .
(١١٣) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(١١٤) تەمام (ب) ظەریف .
(١١٥) قنجی (ب) لەنجی .
(١١٦) گریشمە و (أ) غەمزە و چەند .
(١١٧) مەسنەد شای (ب) سەرتیر ئەو .

گۆشوارەی گەوهەر ڕەخشندەی شەم بێز
شەندش وە[118] پای سم شەودێز[119] پەروێز
سەد دانە[120] یاقوت ڕوممانی[121] گەوهەر
کەردش بە نیثار ئەو فەڕڕوخ[122] ئەختەر
خوسرەو دیش شیرین شەکەر لەب بەی طەرز
کەرد میهرەبانی ، دەماخش بی بەرز
نەکەرد ئیستیغنا ئەو گەردوَن ئەفسەر
دەست بە سینەوە هۆرێزاش نە وەر
دەماخش نەگرت[123] جە ڕوتبەی شاهی
زوبان گوشاد کەرد[124] بە عوزر خواهی
فەرماش جام جەمێن ، جەمێن جام جەم
دەوڵەتت زیاد ، سایەت نەبۆ کەم
بوەرۆ دایم نە ڕۆی سەر زەمێن
فەرقت جە پایەی ئەی چەرخ دێرین[125]

---

(١١٨) وە (أ) بە .
(١١٩) شەودێز (أ) شەبدێز .
(١٢٠) دانە (أ) دانەو .
(١٢١) ڕوممانی : لامwایە ڕاستەکەی (ڕوممانی و) بێ .
(١٢٢) ئەو فەڕڕوخ (ب) شای دارا .
(١٢٣) نەگرت (أ) نەکەرد .
(١٢٤) گوشاد کەرد (ب) کەرد گوشا .
(١٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئافەرین ! گشت طەور شاهانە پێتەن
بزورگی و بەخشش لایق بە وێتەن
گۆشوارەی گۆشت پڕ بی جە گەوهەر
مدرەوشا چون قورص خورشێد خاوەر
پەرێی خوشنودیی ئیمەی خاطر تەنگ
کەردت بە شاباش شەودێز شەو ڕەنگ
مەبلەغێ خەطێر هەم دانە و گەوهەر
کەردت بە نیثار ئەی بەندەی[126] کەمتەر
بەڵێ شەکەر لەب ڕاست بواچە پێم :
تەقصیرم چێش بی قابی بەستی لێم
وێت وێنەی خورشێد نە چەرخ ئەخضەر
وستی نە باڵای ئەی قەصر بێ دەر
ڕاستەن کە من شام ، ڕاز ڕێزەی شەکەر
بەڵێ تێم جە تۆ هەرگیز زیاتەر[127]
نیهایەت[128] قابی جە میهمان وێش
هێچ کەس نەبەستەن نە شا نە دەروێش
جە لای هەرکەسێ ڕەوشەن گەوهەرەن
میهمان عەزیزەن ، ئەر صەد کافرەن
* * *

---

(١٢٦) بەندەی (ب) ذەڕڕەی .
(١٢٧) زیاتەر (ب) زیادتەر .
(١٢٨) نیهایەت (ب) بەی وێنە .

جواب دادن شیرین خسرورا[1]

نەرگس بۆی پڕ ناز نەزاکەت فرۆش
سەمەن سیمای ساف[2] ، سیمین بنا گۆش
پەی جەواب شای فەڕ بەخش قابڵ
بەی طەور شکاوا غونچەی لەب چون گوڵ :
تا زەمین نە پشت گاو و ماهی بۆ
شا هەر شاد بە تەخت شەهەنشاهی[3] بۆ
بەرز بۆ[4] چون پەروین بڵەندی[5] پایەش
کەم نەبۆ جە فەرق بەندەگان سایەش

---

(١) وەڵام دانەوەی شیرین بە خوسرەو . ئەم سەرباسە بەپێی نوسخەی (ب)یە ، بەڵام لەو نوسخەیەدا لەپاش شیعری یەکەی ئەم باسەوە دانراوە . سەرباسی نوسخەی (أ) کە لەم شوێنەدایە کە ئێمەش کردومانە بە شوێنی سەرباس ، بەم جۆرەیە : رفتن خسرو بقصر شیرین بخدمت او و مقالەء ایشان و جواب دادن خسرو . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین بۆ خزمەتی ئەو و گفتوگۆی ئەوان و وەڵام دانەوەی خوسرەو . بەڵام ئەمە بۆجێیە ، چونکە باسی پێشوو باسی ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین و گفتوگۆ کردنی بوو لەگەڵ شیرین . لەم باسەشدا شیرین وەڵامی ئەداتەوە و لە باسی داهاتوودا سەرەی قسە دێتەوە سەر خوسرەو .

(٢) سیمای ساف (ب) سیما سام .

(٣) شەهەنشاهی (ب) پادشاهی .

(٤) بەرز بۆ (أ) بەرز .   (٥) بڵەندی (أ) بڵەند .

هەر سەرێ جە طەوق بەندەگێش[٦] دوَر بۆ
جە[٧] بەند سەر طەوق[٨] ظاڵم ڕەنجوَر بۆ

بوڕڕا بۆ دایم وێنەی تەهەمتەن
شمشێرت نە فەرق بەدخوای دین دوشمەن

بەڵێ فیدات بام شای کەیخوسرەو خوَ
دارای دەماخ بەرز ، مەعریفەت بێ شوَ

ئەر ماڵەن ، ئەر گەنج ، ئەگەر شاهیەن
دەخلش بە سەرکار قیبلەگاهیەن

بەڵێ هەی خاقان کەیخوسرەو نەژاد
نەوەی نەوشیروان صاحێب عەدڵ و داد

نەشیەم وە باڵای ئەی قەصر بێ دەر
بە خەیاڵ ئێد جە شام زیادتەر

ئەرێ[٩] جەمشیەد جام کەیانێ ئاڵام
صەد جار بە سەرگەرد باڵات بۆ باڵام

من قابێ جەو بۆن جە توَ نەبەستم
یانێ بزورگم ، یا باڵا دەستم

---

(٦) بەندەگێش (أ) بەندەگێت .

(٧) جە (ب) بە .

(٨) سەر طەوق (ب) زنجیر .

(٩) ئەرێ : وادیارە ڕاستەکەی لێرەدا (ئارێ) بێ

به وێت مزانی شەهەنشای لاڵ پۆش
بگێرۆ عەورەت ئەر صەد شێر نە گۆش

جە لای جەوانمەرد چون شای صاحێب ذات[10]
عەورەتەن عەورەت هەم[11] بێ دەستەڵات

شەهەنشا سەرمەست بادەی تەمام ڕەس
من بێ دەستەڵات عەورەت و بێ کەس

تەرسام شێتم وە بام[12] قەصر وێم بە دمو
گاڵ دام ڕەندشان قوفڵ قاپێی ئەو

فیدات بام جێش بی من پەی تۆ وێڵم
پەی تۆ چون عەبداڵ کەڵپۆس وە پێڵم

ئاخر نە منیچ ڕەوشەن تەبارم
جە نەسل شاهان شەوکەت شیمارم ؟!

جە شاهان نیەن کەم ڕوتبەی شاهێم
شایەن نە عام عیصمەت پەناهێم

هەرگا شای جەم بەخت موخالیف شکەن
ڕەضاش بۆ چون من شازادەی ئەرمەن

---

(١٠) ئەم نیوە شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
جە لای شەهەنشای صاحێب زۆر و ذات .

(١١) هەم (ب) هەر .

(١٢) بام (أ) بان .

وێنەی بەخت سەعد بپۆش هەم ئاغۆش
جە مەی گوون لەعلم بکەرۆ مەی نۆش

تەخت خوسرەوی‌ی موکەللەل جە[۱۳] عاج
ئامۆدەی گەوهەر ئەو تەخت چەنیو[۱٤] تاج

مورەصصەع صەد تێغ پۆلای زەڕ ئەندوەد
بەڵ پێچ[۱٥] جە یاقوت تێە نیشان[۱٦] زمڕوەد

صەد طەبەقچەی سیم[۱۷] پڕ دانەی گەوهەر
بە خەروار عەبیر ، بە صندوق عەنبەر

صەد پەڕەند مەنقوش جە یاقوت زەڕ
تۆ تۆ شان جە موشك نافەی[۱۸] ئاهو پەڕ

مەهدی[۱۹] مورەصصەع جە یاقوت ئاڵ
پەیکەر فرۆزان جە فەیرۆزەی لاڵ

یەك صەد عەماری ، صەد ئەسپ و ئێستەر
عەماری‌ی کەش گەشت سادەی لاڵ کەمەر

---

(۱۳) جە (ب) بە .
(۱٤) تەخت چەنیو (ب) تەخت و ئەو .
(۱٥) پێچ (ب) زج .
(۱٦) نیشان (ب) کێلان .
(۱۷) صەد طەبەقچەی سیم (ب) سێصەد طەبەقچەی .
(۱۸) موشك نافەی (ب) ناف موشك .
(۱۹) مەهدی (ب) مەمد .

صەد ڕۆمێ غوڵام زەبەرجەد نـگێن
موطەللا نە دەور طاقیەی زەڕڕێن[20]

جە میصرێ و چێنێ و سوقلابێ پەڕەند
جە مەنسوج هیند دێبای دڵ پەسەند[21]

باوەرۆ بە ڕەسم شاهان ڕۆسێ
بکەرۆم بە عەقد نیکاح عورۆسێ

وەر نە شەهەنشا بەی تەمەنناى خام
سێمرغ کۆی قاف ماوەرۆ بە دام

من ئەو سێمرغم بێ درۆ و گەزاف
ئاشیانشەن نە کۆی قوللەی قاف[22]

شا دەرکارشەن بە نەیرەنـگ سازێ
بە دەستەی زوڵفم بکەرۆ بازێ

بۆ بنیۆ بێ عەقد نە بۆی عەنبەر بۆم
دەست ئەفشار کەرۆ شەمامەی وەشبۆم[23]

هەر شەو چون طوڕڕەی بۆ موشك لۆلم
پەشتان بۆ وە[24] بەژن باڵای نەونۆڵم

---

(٢٠) زەڕڕێن (ب) ڕەنـگێن .

(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٢) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٣) وەشبۆم (ب) لێمۆم .

(٢٤) وە (ب) بە .

بکەرۆ بە زۆر خاطر شکستەم
بشکەنۆ طەلیسم گەنج دەر بەستەم
نەوەڵڵا پەی وێم خاستەرەن[٢٥] بۆ دەنگ
منیشۆن[٢٦] نەی قەصر خرابەی دڵ تەنگ[٢٧]

هەر شەکەر خاسەن پەی شای بێ ئەندێش
شیرین تاڵ بیەن ، چێش مکەرۆ[٢٨] پێش
ئیسە با نەبۆ[٢٩] شیرین دڵبەر
وەسەن پەرێی شا شیرینی شەکەر

من خۆ جە داخت کۆی خەم لێم بارەن
هەنی جە گیانم چێشت دەرکارەن
حەق هۆرنەگێرۆ لێت نە[٣٠] باڵای سەر
ویەردی جە وەصڵ شیرین پەی شەکەر

مەر خاسەن بزورگ یەند تا دروست بۆ
یەند لۆتی مەذهەب ، قەحبە پەرست بۆ
شەکەر هەرچەند شۆخ زوڵف عەبیرینەن[٣١]
بە هەرض و سیرەت کەی چون شیرینەن ؟

---

(٢٥) خاستەرەن (ب) خاستەر وە .
(٢٦) منیشۆن (ب) بنیشۆن
(٢٧) دڵ تەنگ (ب) بەد ژەنگە .
(٢٨) مکەرۆ (ب) بکەرۆ .
(٢٩) با نەبۆ (أ) بوینۆ .
(٣٠) نە (ب) جە .
(٣١) عەبیرینەن (أ) عەنبەرینەن .

بەڵێ شا جە لاش نیەن تەفاوت

ئەر عیصمەت‌دارەن ، ئەگەر بێ عیصمەت

ئاخر کەی کێشات تۆ پەی من خوارق ؟

کەی[٣٢] جە سەودای من تۆ کەردت[٣٣] زارق ؟

کەی بی وە بێ من بادەت نەنۆشا ؟

کەی بی جە داخم قەترانت پۆشا ؟

سا واچە پەی من کام[٣٤] جەفات کێشان ؟

کەی تێشتی پەی من خاطر پەرێشان ؟

تۆ هەر مەی نۆشای ، تەپڵ[٣٥] شادیت ژەند

شاپوور کێشا نەخش[٣٦] ، فەرهاد تێشەش[٣٧] شەند

* * * *

---

(٣٢) کەی (ب) کەی بی .

(٣٣) تۆ کەردت (ب) کەردی .

(٣٤) کام (ب) کەی .

(٣٥) تەپڵ (ب) صـەل . زۆربی تێ ئەچێ (صـەوڵ) بێ و بە هەڵەی نوسـبار وا نوسرابێ .

(٣٦) نەخش (ب) نەقش .

(٣٧) تێشەش (ب) تێشە .

جواب دادن خسرو شیرین‌را بمهربانی[1]

خوسرەو دیتش شیرین تاڵەن گفتوگۆش
پێچ مدۆ[2] چون مار زوڵف عەنبەر بۆش[3]

بە لەفظ شیرین شەکەر بار ژەند
جەواب دا شیرین[4] شیرین‌تەر جە قەند

واتش[5] : شەکەر ژاز شۆخ شیرین دەنگ
باڵا طەرز تۆڵ گوڵ باغچەی فەرەنگ

دایم تای طورژەت بۆ عەبیرین بۆ
شێوەی شیرینت خاستەر[6] شیرین بۆ

هیتابت هەرچەند چون ژار مارەن
جە لام چون شەربەت نەبات شارەن

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بـۆ شیرین بە خوشەویستیەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەسەر شیعری سێهەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .

(٢) مدۆ (ب) مدا .

(٣) زوڵف عەنبەر بۆش (ب) عەنبەر بۆی هیندوش .

(٤) شیرین (ب) خوسرەو .

(٥) واتش (ب) فەرماش .

(٦) خاستەر (ب) دایم .

ڕاستەن شیرین گشت من[٧] ڕۆزەرد تۆم
بێ خەبەر جە حاڵ داخ و دەرد تۆم
ئەر باوەڕ دارێ شازادەی ئەرمەن
سەوگەند بە گێسوت شۆخ پڕ شکەن
هۆش و خەیاڵم دایم جە لای تۆن
(کحل الجواهر) من خاکپای تۆن[٨]
مورغ دڵ بە دام گێسوت[٩] گیر وەردەن
زیندەی نێمە گیان[١٠] بەتەر جە مەردەن
من خوان ئیخلاس تۆ بدۆ گیرم
غەیر جە وەفا و شەرط نیەن تەقصیرم
سا هەر گونام بۆ[١١] وێنەی گومڕاهان
مەویەر تۆ[١٢] جە ڕەسم ڕای پادشاهان
ڕەویەی عەدڵ و داد بە[١٣] چەم مداران
مبەخشان ڕۆێ چەند گوناکاران

---

(٧) شیرین گشت من (ب) من شیرین هەر .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
هۆشـم ، خەیاڵم دایم جە لانـەن
گەنج و جەواهـیر من خاکپانەن
(٩) بە دام گێسـوت (أ) جە داغ زوڵفت .
(١٠) زیندەی نێمە گیان (أ) زیندە نێم گیان .
(١١) سا هەر گونام بۆ (ب) من گونابارم .
(١٢) مەویەر تۆ (ب) تۆ مەویەر .
(١٣) بە (ب) وە .

ئەر شازادەنی سەولّ ناز پەروەر
تۆیچ ڕەویەی شاهان هەم وە ڕاگە بەر[14]
ئاخر نە من شام ؟ ڕەحمێ بکەر لێم
مەنمانە[15] بەی طەور ئەوەند خوارێ پێم
مەر هەر کەس ، شیرێن ، زولّف عەنبەربارەن
نە پەرواش جە شا ، نە جە خوێندکارەن ؟!
ئەر من خوار بە تێر[16] شەصت تۆ نەبۆن
مەدهۆش دیدەی مەست تۆ نەبۆن
پەی چێش ئەوەند لێت[17] ملاڵۆنەوە
مکێرۆت دامان ، مپاڵۆنەوە ؟
چون تۆ واتەنی[18] چەند کەس یارمەن
چەند مەحبۆب شۆخ پەرستارمەن[19]
ئەر زامم بە عەشق تۆ نەبیا ناسۆر
پەی چێش مکێشام[20] ئەوەند تار و تۆر[21] ؟

(١٤) هەم وە ڕاگە بەر (ب) هەر بە ڕا بەر .
(١٥) مەنمانە (ب) منمانێ .
(١٦) خوار بە تێر (ب) خار تێر .
(١٧) ئەوەند لێت (ب) لێت ئەوەند .
(١٨) واتەنی (ب) واتەنت .
(١٩) پەرستارمەن (ب) نە سەر کارمەن .
(٢٠) مکێشام (ب) مچەشتم .
(٢١) تۆر (ب) سۆر .

ئەر صاحێب شەرطی ، گورفتار تۆم
بێ خاو و بێ خوَر ، بێ قەرار تۆم[٢٢]

بەی طەور پێم ئامان ، قیبڵەم ، چە داخت
جە کیبر و جە ناز بەرزیی دەماخت

ئەر نەبیا[٢٣] بەعید جە ڕەسم[٢٤] شاهێ
مبیم[٢٥] پەشتانت خواهێ و نەخواهێ[٢٦]

بەڵێ سا جە ڕەسم شاهانە دوورەن
ڕەویەی نەوشیروان بابام[٢٧] مەنظوورەن

وەرنە بێ ئەمریت هاڵاَ مکەردم
جە مەی گوون لەعلت جامێ موەردم

سا شیرین بە عەشق زوڵف گرنجت
بە سێف ظەریف ڕەنگین[٢٨] زنجت[٢٩]

مەواچە یە شان ، ئومێدمەن پێت
بکەریم قوبووڵ بە غولاَم وێت

---

(٢٢) بێ خاو و .. تاد (ب) بێ خورد و بێ خاو دەروون خار تۆم .
(٢٣) نەبیا (أ) نەویا .
(٢٤) ڕەسم (أ) عەدڵ .
(٢٥) مبیم (أ) مویم .
(٢٦) نەخواهێ (أ) ناخواهێ .
(٢٧) بابام (أ) باوام .
(٢٨) سێف ظەریف ڕەنگین (ب) سێب ڕەنگین ظەریف .
(٢٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .

خواجەیێ چون تۆ[٣٠] شۆخەکەی سەرمەست
غولامێ چون من نەکنۆت بە دەست

طەبع هومایون من مایل بە تۆن
شەکر چ کارەن ، وجوودش جە کۆن

جە تۆم نەکردەن بە دانای[٣١] داوەر
من وێم زۆگەردان پەی[٣٢] وەصلێ شەکر

ئەر شۆخیم کردەن بە کامەرانێ
جەوانم ، پڕسەن ڕەسم جەوانێ

بەلێ بە خەلوەت جە صوب تا بە شام
جە شەرم شاهان ئومەرای عیظام

جە دوریێ بالات زوخاوم وەردەن
چون زۆ مەردەگان هەر زاریم کردەن[٣٣]

پەی چێش ؟ تا جەی سۆنـک زولفان بۆ عەنبەر
هۆرنەگێلان لێم ئەی سوپا و[٣٤] لەشکەر

هێچ کەس نەزانۆ هەم بە گومڕاهیم
خەلەل نەیاوۆ بە پادشاهیم

---

(٣٠) تۆ (أ) من .
(٣١) بە دانای (ب) شیرین بە .
(٣٢) پەی (ب) جە .
(٣٣) هەر زاریم کردەن (ب) ڕاضیم بە مەردەن
(٣٤) ئەی سوپا و (ب) سوپاه و .

بەڵێ تا بۆی زوڵف لوولت باوا پێم
بێزار بیم جە تەخت پادشاهی ویم
بەی طەور موبتەلا بەی تۆ ئاشفتەم
چون شەم جە شەوقت سەر تا پا سفتەم
ئیستیدعام ئێدەن سەوڵ سەر سایەم
نەمەنەن طاقەت[٣٥] ، سا بدەر وایەم

* * * *

(٣٥) طاقەت (ب) صەبرم .

جواب دادن شیرین خسرورا بغمزه[1]

دیسان شەربەت‌دار ڕێزەی قەند بێزان
قیامەت قامەت قیامەت خێزان

بەی‌طەور دا جواب شای بورجیس ئەفسەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر

وات تا کە خەرگەی زەیبەقی گەردوَن
بێ مێخ[2] و تەناف ، بێ ڕشتە[3] و ستوَن

جیلوەگەر نە ڕوَی عەرصەی زەمین بۆ
شەهەنشا نە دەور دارا نگین[4] بۆ

ئێد کە شا فەرماش مەحض خیلافەن
ڕاستش هەر نیەن ، درۆ و[5] گەزافەن

غەیر جە من فێشتەر جە ڕای گومڕاهی
پەی تۆ کەردم تەرك ئەورەنگ شاهی

---

(١) وەڵاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو بە نازەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتــە : وەڵاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) مێخ (ب) ڕشتە .

(٣) ڕشتە (ب) مێخ .

(٤) نگین (ب) نشین .

(٥) درۆ و (ب) درۆن .

ڕاضی بێم بەی[٦] قەصر چۆڵ وێرانە
وێم کەرد جە سەودات ڕیسوای زەمانە

تۆ جە کۆ کێشات پەی من دەرد سەر ؟
جە کۆ وێنەی من زامت بێ خەطەر ؟

ئەی هێز من جە تۆ فرێن غوبارم
پەی چێش یەند وە[٧] پێچ مدەی ئازارم ؟

مەر تۆ عاشقی بە وێت منازی
عاشقی دوورەن جە سەرفەرازی

عاشق وێنەی من سەودا سەخت مبۆ
نە عاشق صاحێب تاج و تەخت مبۆ

شا بە شاهیی وێش شوکر مەغروورەن
شاهی جە دەستوور عاشقی دوورەن

غەیر جە تۆ فێشتەر هەناسەم سەردەن
ڕەویەی عاشقیم[٨] هەر بە ڕا بەردەن

وەرنە تۆ جە ڕای عاشقی دووری
بە ئەسباب و گەنج شاهی مەغروری

من جە مەی عەشقت تا جامێ وەردم
تەرك تاج و تەخت شاهیی وێم کەردم

---

(٦) بەی (أ) وە .

(٧) وە (ب) بە .

(٨) عاشقیم (أ) عاشقی .

یا جەی قەصرەدا چەنێ بار خەم
بەستەنم چون چێن تای زولّف وێم چەم
جە گەرمیی سەبوێن سۆچیان جەرگم
بێزارم جە عومر ، ڕاضیێم وە[(٩)] مەرگم
بە جای جام[(١٠)] یەخ ئاو[(١١)] گەرم نۆشم
چون دێگ بوریان دەروێن پڕ[(١٢)] جۆشم
دایم نە گولّزار موغان گەرمەن
مکەردم گولّ گەشت چون ئاهوێ خوتەن
ئیسە ها جەی قەصر[(١٣)] شۆرە زەمینێدا
جە گەرمیی مدەون هەڕ[(١٤)] بە جەمینێدا
جەی قەصر دەربەست [(١٥)] من بەی ڕەنجوریێ
بە ئومێد تۆ کەردم صەبوریێ
خۆ واتێ[(١٦)] خەیلێ شەرط و وەفاتەن
نەزانام بەی طەور جەور و جەفاتەن

---

(٩) ڕاضیێم وە (ب) ڕاضیێ بە .

(١٠) جام (ب) ئاو .

(١١) ئاو (ب) جام .

(١٢) دەروێن پڕ (ب) دایم بە .

(١٣) قەصر (أ) دەشت .

(١٤) هەڕ (أ) دەست .

(١٥) دەربەست (أ) سەنگ بەست .

(١٦) واتێ (أ) وانم .

سا چون بەی طەورەن جەور و جەفای تۆ
جە حەد ویەردەن ظولْم و سزای تۆ[17]

جەی زیندەگانی وەشتەرەن مەردەن
سەرم[18] بە شمشێر تۆ تەسلیم کردەن

بزان ذەڕڕەی عەشق تۆ کردەن خوارم
جەی سۆزنک و سەبەب[19] جە گیان بێزارم

ومرنە من هێمای[20] چون سەوڵەن باڵام
بازارم گەرمەن ، ڕەنگینەن کاڵام

هێمای[21] گوڵ غونچەی[22] باغم نەشکفتەن
ئەڵماس دانەی دوڕ نەجم[23] نەسفتەن

هێمای[24] تاف جۆش نەوجوانیمەن
دەعوای[25] تاج و تەخت جیهانبانیمەن

دیدەم چون هیندوی ئاتەش پەرستەن
بەڵا[26] پەی کەسێ بە[27] دیتن دروستەن

---

(١٧) جە حەد .. تاد (أ) ویەردەن جە حەد سزا و جەزای تۆ .
(١٨) سەرم (أ) گیانم .
(١٩) جەی سۆزنک و سەبەب (ب) جە سۆزنکە تۆوەن .
(٢٠) و (٢١) هێمای (ب) هێما .
(٢٢) غونچەی (ب) باغچەی .
(٢٣) دانەی دوڕ نەجم (ب) دوڕ دانەی دورجم .
(٢٤) هێمای (ب) هیما . (٢٥) دەعوای (ب) داوای .
(٢٦) بەڵا (ب) بەڵام . (٢٧) بە (ب) بەی .

ڕوخسارم شۆڵەی[٢٨] شەمع خۆر[٢٩] بێزەن
سوپام کیبر و ناز ، غەمزەم خوێن ڕێزەن

خورشێد حەیرانەن شوعلەی جەمێنم
قەمەر بێ نورەن چون نە کەمێنم

نە شەوق دیدەم ئەنجوم پەرێشان
جە عەکس سوهام نور بیەن بێ شان[٣٠]

هەم وەلێ نیعمەت عەطر و عەنبەرم
وەلێ عەهد شەهد شێرەی شەکەرم

شەو شەم جە چرای حوسنم پەروانەن
شاهان عاڵەم پەرێم دێوانەن[٣١]

زنجم جە نارنج بەغدا بەردەن ڕەنگ
لاڵ جە لەبانم سەر مدۆ بە سەنگ

دورج دەهانم پڕەن جە گەوهەر
بەهاشەن خەراج ئولکەی[٣٢] هەفت کیشوەر[٣٣]

---

(٢٨) شۆڵەی (ب) شوعلەی .

(٢٩) خۆر (ب) هۆن .

(٣٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(٣١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

(٣٢) ئولکەی (أ) هولکەی .

(٣٣) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لەجێی یەکتردان .

ئەر بشنەوان عەطر خاڵان لێمۆم
یا بۆیێ جە زوڵف سیای عەنبەر بۆم[٣٤]

ماوەران پەرێم تا بە[٣٥] ڕۆی مەردەن
ئاهوی خەطا و چین خەراج بە گەردەن

گوڵشەن[٣٦] چون حوسنم[٣٧] ڕەنگ و بۆش نیەن
چەمەن چون باڵام سەوڵ نۆش نیەن

غونچەی دەهانم چون گوڵ ڕەنگینەن
بەهای هەر ماچم موڵك ماچینەن[٣٨]

بە سیلسیلەی زوڵف سیای بۆ عەبیر
سەرکەشان چون تۆ مکەرۆن زنجیر

شیرینەن وێنەی نام وێم ڕازم
کوشندەن چون تیر نیگای وێم[٣٩] نازم

پرشێکەن گێسوم ، بۆ عەبیرینەن
چون حەڵوای شەکر لەفظم شیرینەن[٤٠]

---

(٣٤) عەنبەر بۆم (ب) ئەشەد بۆم .

(٣٥) بە (ب) وە .

(٣٦) گوڵشەن (ب) وەهارم .

(٣٧) حوسنم (ب) حوسن .

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٩) وێم (ب) تێم .

(٤٠) چون .. تاد (ب) بەهای هەر ماچم موڵك ماچینەن .

به غەمزەی خوێن ڕێز چەند کەسم[41] کوشتەن
بە خوێن[42] چەند کەس پای طەوقم[43] ڕەشتەن

ئیسە وە بێ زام ، وە بێ جەفایێ
بەرشۆ پەرێی ویت تۆ بە صەفایێ[44]

وێت بەرکەر وە بەر ، خۆف کەر جە لەنجەم
ئەر نەشناسی کێم (شیرین گەنجە)م

مەبادا بە تێغ ئەبرۆی زام خەطەر
بیاوۆ بە ذات پادشا ضەرەر

* * * *

---

(٤١) چەند کەسم (ب) صەد کەسم .

(٤٢) خوێن (ب) هوێن .

(٤٣) طەوقم (ب) تەختم .

(٤٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا دوا شیعری ئەم باسەیە ، واتە لەپاش دوو شیعرەکەی پاشەوەیەتی .

جواب دادن خسرو شیرین‌را به لابه[1]

خوسرەو وات جه تۆ : ئەرێ دلارام
حەرف سەرد[2] وەسەن پێم نەمەند ئارام

مەگەر تۆ حیساب شۆخ و شەنگیی وێت
بزورگی و تەمکین سام و[3] سەنگیی وێت

شێوەت شیرینەن ، شاهان پەسەندەن
خورشێد جه حوسنت[4] سەرمەشقی سەلدەن

ئەر ڕۆی وێت نە جام بوینی وە چەم
شێت موی و سەرسام ، عومرت مبۆ کەم[5]

ئەر ڕۆڵێ نە جام بوینی ڕۆی وێت
شێت مبی[6] دەرسات ، چون من مەیلۆ[7] پێت

---

(١) وەڵام دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە پاڕانەوە و سەرکزییەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە: پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەڵام دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .

(٢) حەرف سەرد (ب) حەرف و صەوت .

(٣) سام و (ب) سام .

(٤) خورشێد جه حوسنت (أ) جه حوسنت خورشێد .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٦) مبی (ب) موی .

(٧) چون من مەیۆ (ب) سام میاوۆ .

ئیحتیاج نیەن وێت کەری تەعریف
ظەریفی ، نیەن وێنەی تۆ ظەریف[8]

لاڵ جە بەدەخشان سەر مدۆ بە سەنگ
نیەن وێنەی لاڵ لەبانت خۆش ڕەنگ

قەند گەر دەهانت بوینۆ نە[9] خاو
دەرسات دەهانش پڕ مبۆ جە ئاو

شۆخێی شێوەی تۆ حەق شەریف کەردەن
شیرینیت ، شیرین[10] ، جە شەکەر بەردەن

گەر بۆرەشی[11] تۆ بە چون من[12] شایێ
جە دەستەی بۆ موشك زوڵفانت تایێ

بیللا مستانۆش بە هەر هەفت کیشوەر
بە هەزار خەروار عەبیر و[13] عەنبەر

دیدەی بەد دوور بۆ جە شۆخێی شێوەت
جە لوول زوڵفان لولیای لێوەت[14]

---

(٨) ظەریف (ب) حەریف .
(٩) نە (ب) بە .
(١٠) شیرینیت شیرین (ب) شیرین شیرینیت .
(١١) بۆرەشی (أ) بیەخشی .
(١٢) چون من (أ) من چون .
(١٣) عەبیر و (ب) هەم موشك و .
(١٤) جە لوول .. تاد (ب) جە شیرینێی لوول زوڵفان لێوەت .

دڵ سەرشار جە جام جورعەی بادەی تۆن
قەند قەندەهار[١٥] غولامزادەی تۆن
طوبا جە بەهەشت سەرئەفکەندەی تۆن
سونبول بەندەی[١٦] زوڵف شەماڵ شەندەی تۆن
چون بەی طەور نە دەور نەخش بەند نەخشان[١٧]
شێوەی[١٨] شیرینێ گشت بە تۆ بەخشان
سا وەس بە عەبەث شۆخ لەب شەکەر
چون سرکەی نازەس لێم ترش و تاڵ بەر
ئەر ڕاسەن پەی من بەی طەور[١٩] وێڵەنی
پەی من سەرگەردان ئەرا گێڵەنی
دەروَنم وەی طەور بە زوخاڵ مەکەر
شیرینێی دنیام ، شیرین ، تاڵ مەکەر
سەوگەندم بە عەطر موشکین خامەی تۆ
بە خاڵ لێمۆی بۆ شەمامەی تۆ[٢٠]
یا مبۆ بدەی جە وەصڵت وایەم
بکەری سای چەتر زوڵفت بە سایەم

---

(١٥) قەند قەندەهار (ب) قەند و سەمەرقەند .
(١٦) بەندەی (أ) بەند .
(١٧) نەخش بەند نەخشان (ب) نەخش بەدەخشان .
(١٨) شێوەی (ب) شۆخی و .
(١٩) پەی من بەی طەور (أ) بەی طەور پەی من .
(٢٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

یا مبۆ چێگه هەر وه دەست[٢١] وێت
بڕێزی هۆنم ، ئێنەن[٢٢] واتم پێت
ئەر نەبیام[٢٣] مەردەی زوڵف گرنجت
داخدار نوختەی خاڵ پای زنجت
پەی چێش یەند جه تۆ منالاٚمەوه[٢٤]
یەند به شاهۆی وێم ملالاٚمەوه[٢٥]
تۆ بکەر دەرمان زام سەخت من
تالوخش[٢٦] به تۆن تاج و تەخت من
پەی تۆ نێشتەن بار سیا جه لێوم
ڕەحمێ کەر به حاڵ جەستەی پەشێوم
ئیمشەو ڕوخصەت دەر شیرین چەنێ هەم
بویارمێ به شاد[٢٧] تا وه[٢٨] صوبح دەم
ئاخر شەرمێ کەر جەی حاڵ نەزانێ
جەفا خاس نیەن ئەوەند بنمانی[٢٩]

* * * *

(٢١) وه دەست (ب) به دەس .
(٢٢) ئێنەن (ب) ئێنا .
(٢٣) نەبیام (أ) نەویام .
(٢٤) منالاٚمەوه (ب) ملالۆنەوه
(٢٥) ملالاٚمەوه (ب) میالۆنەوه .
(٢٦) تالوخش (ب) تەعەللوق .
(٢٧) بویارمێ به شاد (أ) بویارێم صوحبەت .
(٢٨) وه (أ) به .
(٢٩) بنمانی (ب) منمانێ .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز[1]

جه لاڵ پاسوخ[2] ئەو مای قەصەب پۆش
بەی طەور شەهەنشا حەڵقە کەرد نە گۆش
وات : ئەرێ هەی دوڕ دەریای گیرامێ
نادیرەی نایاب نا پەیدای[3] نامێ[4]
من ئەو پاڵۆدەم[5] بۆ عەبیرێنم
بە بێ شیرێنێ چەرب و شیرێنم
ئەوەند هەن مەشهوور[6] من بە شیرێنیم
مواتن بەعضێ[7] زوڵف عەبیرێنیم

---

(١) وەلاَم دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو بە نازەوە. ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەلاَم دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو .

(٢) لاڵ پاسوخ (ب) پاسوخ لاڵ .

(٣) نا پەیدای (ب) نادیرەی .

(٤) لە نوسخەی (ب)دا لەپاش ئەم شیعرە ئەم شیعرەی خوارەوە هەیە :

طۆبا جە بەهەشت سەر ئەفگەندەی تۆن
شاهان هەرچێ هەن گشتین بەندەی تۆن

بەلاَم بۆنی ئەم شیعرە لەم شوێنەدا ناگونجێ ، چونکە یەکەم پەیوەندی بە شوێنەکەوە نیە . دووەم ئەم شیعرە ، بە کەمێك جیاوازییەوە ، لە باسی پێشوودا ڕابوورد .

(٥) پاڵۆدەم (ب) پاڵۆدەی .

(٦) هەن مەشهوور (ب) مەشهوورەن .

(٧) مواتن بەعضێ (ب) مەردم مواچان .

به ڕاس ئەر شیرین هەیرین مبیەم[8]
چون شەکر جە لات هەر شیرین مبیەم[9]

بەڵێ ئێمانم یە چەندێ وەختەن
جە سەودای باڵات[10] زامەتم سەختەن

بە وەخت و بێ وەخت طەڵەبکار تۆم
بە دیدەو بە گیان خرێدار تۆم

مەعلومم بۆ جە لات شای ڕەوشەن ضەمیر
سەوگەند بەو خودا سەمیعەن بەصیر

غەیر جە تۆ کەسم بە دۆس نەکەردەن
غەیر جە تۆ سوجدەی کەسم نەبەردەن

لەت لەت بکەران ئەر بە ئەڵماس
هیچ کەس شناس نیم ، هەر تۆ شناسم

ئەمما ئەی شا[11] من فرە دڵگیرم
کەم لوطفی ، نەز چێشەن تەقصیرم

سا چون بەی طەوری[12] بێ دەردێ مەکەر
بۆ دەس جە یەخەم ، پێنایێم ، وەردەر

---

(٨) و (٩) مبیەم (أ) مویەم .
(١٠) جە سەودای باڵات (أ) من جە سەودای تۆ .
(١١) ئەی شا (أ) شا پەی .
(١٢) بەی طەوری (ب) بەی طەور پی .

شیرین تاڵ بیەن هەرچەند ئیخلاصەن
شەکەر شیرینەن ئەو پەی شا خاسەن[13]

پەی چێش ؟ کە شیرین بە شەرط[14] دروستەن
شیرین چون شەکەر کەی شا پەرستەن ؟

ساڵێ شیرین یەم زوڵف بۆ عەبیرین[15]
ئیسە شەکەر هەن ، تاڵ بیەن شیرین[16]

فیدات بام بەی طەور دڵ جە سەنگ مەبەر
دوَ ڕەنگێ تا کەی ؟ بۆ دوَ ڕەنگ مەبەر

یا یار شیرین دۆس کیانێ بەر
یا دۆس شەکەر ئەصفەهانێ بەر

ئارێ کە شیرین قەدر ولێ نەشناس[17]
هەردوَلاش بڕان بە تێغ ئەڵماس

چەنێ ئێد کە دەست ئەو دێ بە وەیدا
تا غەرق بێ نە کێج بەحر بێ پەیدا[18]

---

(١٣) شەکەر .. تاد (ب) پەی دەم تاڵێی شا هەر شەکەر خاسەن .

(١٤) شیرین بە شەرط (ب) شەکەر بە بەین .

(١٥) بۆ عەبیرین (أ) بۆ عەنبەرین .

(١٦) ئیسە .. تاد (أ) ئیسە کە تاڵ بیم تاڵ مبۆ شیرین .

(١٧) نەشناس (ب) شناس .

(١٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئێد وات ، بە توندێ نە جا ئاخێز کەرد
نەرگس جە لولەی خۆشاب[19] لەب ڕێز کەرد

دەست بەرد بە خەشمێ ئەو شۆخ مەدهۆش[20]
وست ماشطەی موشکێ بۆ موشك وە لای وێش[21]

پەنجەی ڕەنگین بەرد زولف پڕ گرنج
گرێ دا نە زولف[22] نە پای سێف زنج

جە قێن ڕەنگش بێ قرمزێی گوڵ ڕەنگ
پەخش کەرد وە پێڵدا چون لاولاو بە چەنگ[23]

گێسوی سەر بە لول چون مار ئەژدەر
حەڵقە دا نە دەور دائیرەی کەمەر[24]

پشت کەرد نە خوسرەو جیهان جلوی جەم خو
نمانا قامەت چون[25] نەمام نۆ

---

(19) خۆشاب (ب) خۆشاو .

(20) مەدهۆش (ب) مەهوەش .

(21) وست .. تاد (ب) وست ماشیطەی موشك موشکێ وە لای دۆش .

(22) نە زولف (ب) بە لەنج .

(23) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

جە قێن بێ ڕەنگش قرمزێ چون گوڵ
ئاستش وە پێڵدا دەستەی بۆ سونبوڵ

(24) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(25) چون (ب) نەو .

ئاخر کە مەست مەست شۆخ بێ ئەندێش
خەرامان[26] گێسوی موشکێن[27] کەرد بە کێش
وەختێ خوسرەو دیش ئەو[28] زولف عەبیرێن
خەراما بە خیشم جە ئێش[29] شیرێن
بە گیانت قەسەم[30] لەت لەت بێ جەرگم
ئەر نەگێلێوە بوینی مەرگم
نەمام نەوخێز گوڵ باغچەی نەورۆس
مودیرەی موشکێن[31] مێخەك بۆی نەفەس
پەرێ خاطران خوسرەو گێلاوە
شێ ، ئاما[32] ، نەنیشت ، مدرا وە پاوە
خوسرەو وات : شیرین بەرگوزیدەی من
بۆ بنیش وە بان هەر دك[33] دیدەی من
شیرین بۆشا پای سەریر خوسرەو
نیشت خەیلێ لێش دوڕ وێنەی شەمع شەو

(٢٦) خەرامان (ب) خەراما .
(٢٧) موشکێن (ب) کەمەند .
(٢٨) خوسرەو دیش ئەو (ب) کە خوسرەو دیش .
(٢٩) جە ئێش (ب) چێش ئا .
(٣٠) قەسەم (ب) سەوگەند .
(٣١) موشکێن (ب) بۆ موشك .
(٣٢) ئاما (ب) ئاما و .
(٣٣) هەر دك (ب) هەر دۆ .

سەرش وست نە[٣٤] وەر ، چۆ دا نە زەمێن
نە چەمان مشت مشت ژێزنا ئەسرێن

* * * *

---

(٣٤) نە (ب) جە .

پاسخ دادن خسرو شیرین‌را[1]

شا دیش جه شیرین ئەو بێ نیازێ
سوپەر وست نه دۆش پەی شمشێر بازێ
وات : ئەرێ شیرین[2] چەشم و چراغم
هومای گوڵشەنم ، طاوس باغم
ذەوق و زینەت بەخش[3] تاج و سەریرم
هەم جه پا ئەفکەن ، هەم دەست گیرم
بیللا غەیر جه تۆ نیەن غەمخوارم
دڵبەرم تۆنی ، تۆنی دڵدارم
جه یومنت ، قیبلەم ، سەعیدەن بەختم
پەی وەصڵت[4] بێزار جه تاج و تەختم
به دیێن باڵات دایم موحتاجم
جه فەرزێت صاحێب ئەی تەخت و تاجم[5]

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری سێهەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : جواب دادن خسرو شیرینرا به لابە . واتە : وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە پاڕانەوە و ملکەچیەوە .

(٢) ئەرێ شیرین (أ) بە شیرین هەی .

(٣) ذەوق و زینەت بەخش (ب) ذەوق و زینەتم .

(٤) پەی وەصڵت .. تاد (أ) جه فەرزێت صاحێب تاج و هەم تەختم .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئیحتیاج نیەن وێت کەری تەعریف
ظەریفی ، نیەن وێنەی تۆ ظەریف[8]

لاڵ جە بەدەخشان سەر مدۆ بە سەنگ
نیەن وێنەی لاڵ لەبانت خۆش ڕەنگ

قەند ئەر دەهانت بوینۆ نە[9] خاو
دەرسات دەهانش پڕ مبۆ جە ئاو

شۆخێی شێوەی تۆ حەق شەریف کەردەن
شیرینیت ، شیرین[10] ، جە شەکەر بەردەن

ئەر بۆرەشی[11] تۆ بە چون من[12] شایێ
جە دەستەی بۆ موشك زوڵفانت تایێ

بیللا مستاقۆش بە هەر هەفت کیشوەر
بە هەزار خەروار عەبیر و[13] عەنبەر

دیدەی بەد دوور بۆ جە شۆخێی شێوەت
جە لوول زوڵفان لوولیای لێوەت[14]

---

(٨) ظەریف (ب) حەریف .
(٩) نە (ب) بە .
(١٠) شیرینیت شیرین (ب) شیرین شیرینیت .
(١١) بۆرەشی (أ) بەخشی .
(١٢) چون من (أ) من چون .
(١٣) عەبیر و (ب) هەم موشك و .
(١٤) جە لوول .. تاد (ب) جە شیرینێی لوول زوڵفان لێوەت .

دڵ سەرشار جە جام جورعەی بادەی تۆن
قەند قەندەهار[15] غوڵامزادەی تۆن
طوبا جە بەهەشت سەرئەفکەندەی تۆن
سونبول بەندەی[16] زوڵف شەماڵ شەندەی تۆن
چون بەی طەور نە دەور نەخش بەند نەخشان[17]
شێوەی[18] شیرینی گشت بە تۆ بەخشان
سا وەس بە عەبەث شۆخ لەب شەکەر
چون سرکەی ناڕەس لێم ترش و تاڵ بەر
ئەر ڕاسەن پەی من بەی طەور[19] وێڵەنی
پەی من سەرگەردان ئەرا گێڵەنی
دەروونم وەی طەور بە زوخاڵ مەکەر
شیرینی دنیام ، شیرین ، تاڵ مەکەر
سەوگەندم بە عەطر موشکین خامەی تۆ
بە خاڵ لێمۆی بۆ شەمامەی تۆ[20]
یا مبۆ بدەی جە وەصڵت وایەم
بکەری سای چەتر زوڵفت بە سایەم

---

(١٥) قەند قەندەهار (ب) قەند و سەمەرقەند .
(١٦) بەندەی (أ) بەند .
(١٧) نەخش بەند نەخشان (ب) نەخش بەدەخشان .
(١٨) شێوەی (ب) شۆخی و .
(١٩) پەی من بەی طەور (أ) بەی طەور پەی من .
(٢٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

یا مبۆ چێگه هەر وە دەست[٢١] وێت
بڕێزی هۆنم ، ئێنەن[٢٢] واتم پێت
ئەر نەبیام[٢٣] مەردەی زولْف گرنجت
داخدار نوختەی خاڵ پای زنجت

پەی چێش یەند جە تۆ منالامەوە[٢٤]
یەند بە شاهۆی وێم ملالامەوە[٢٥]

تۆ بکەر دەرمان زام سەخت من
تالوخش[٢٦] بە تۆن تاج و تەخت من

پەی تۆ ئێشتەن بار سیا جە لێوم
ڕەحمێ کەر بە حاڵ جەستەی پەشێوم

ئیمشەو ڕوخصەت دەر شیرین چەنی هەم
بویارمێ بە شاد[٢٧] تا وە[٢٨] صوبح دەم
ئاخر شەرمێ کەر جەی حاڵ نەزانی
جەفا خاس نیەن ئەوەند بنمانی[٢٩]

* * * *

(٢١) وە دەست (ب) بە دەس .
(٢٢) ئێنەن (ب) ئێنا .
(٢٣) نەبیام (أ) نەویام .
(٢٤) منالامەوە (ب) ملالۆنەوە
(٢٥) ملالامەوە (ب) میالۆنەوە .
(٢٦) تالوخش (ب) نەعەللوق .
(٢٧) بویارمێ بە شاد (أ) بویارێم صوحبەت .
(٢٨) وە (أ) بە . (٢٩) بنمانی (ب) منمانی .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز[١]

جە لاڵ پاسوخ[٢] ئەو مای قەصەب پۆش
بەی طەور شەهەنشا حەڵقە کەرد نە گۆش
وات : ئەرێ هەی دوڕ دەریای گیرامێ
نادیرەی نایاب نا پەیدای[٣] نامێ[٤]
من ئەو پاڵوودەم[٥] بۆ عەبیرێنم
بە بۆ شیرێنێ چەرب و شیرێنم
ئەوەند هەن مەشهوور[٦] من بە شیرێنیم
مواتن بەعضێ[٧] زوڵف عەبیرێنیم

---

(١) وەلاّم دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو بە نازەوە. ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاسـخ دادن شیرێن خسرورا . واتە : وەلاّم دانەوەی شیرێن بـۆ خوسرەو .

(٢) لاڵ پاسوخ (ب) پاسوخ لاڵ .

(٣) نا پەیدای (ب) نادیرەی .

(٤) لە نوسخەی (ب)دا لەپاش ئەم شیعرە ئەم شیعرەی خوارەوە هەیە :

طووبا جـە بەهەشت سەر نەفکەندەی تۆن
شاهان هەرچێ هەن گشتێن بەندەی تۆن

بەلاّم بۆنی ئەم شیعرە لەم شوێنەدا ناگونجێ ، چونکە یەکەم پەیوەندی بە شوێنەکەوە نیە . دووەم ئەم شیعرە ، بە کەمێك جیاوازییەوە ، لە باسی پێشوودا ڕابوورد .

(٥) پاڵوودەم (ب) پاڵوودەی .

(٦) هەن مەشهوور (ب) مەشهوورەن .

(٧) مواتن بەعضێ (ب) مەردم مواچان .

بە ڕاس ئەر شیرین هەیبرین مبیم[8]
چون شەکر جە لات هەر شیرین مبیم[9]

بەڵێ ئێمانم یە چەندێ وەختەن
جە سەودای باڵات[10] زامەتم سەختەن

بە وەخت و بێ وەخت طەڵەبکار تۆم
بە دیدەو بە گیان خرێدار تۆم

مەعلومم بۆ جە لات شای ڕەوشەن ضەمیر
سەوگەند بەو خودا سەمیعەن بەصیر

غەیر جە تۆ کەسم بە دۆس نەکەردەن
غەیر جە تۆ سوجدەی کەسم نەبەردەن

لەت لەت بکەران ئەر بە ئەڵماسم
هیچ کەس شناس نیم ، هەر تۆ شناسم

ئەمما ئەی شا[11] من فرە دڵگیرم
کەم لوطفی ، ئەز چێشەن تەقصیرم

سا چون بەی طەوری[12] بێ دەردێ مەکەر
بۆ دەس جە یەخەم ، یێنایێم ، وەردەر

---

(٨) و (٩) مبیم (أ) مویم .
(١٠) جە سەودای باڵات (أ) من جە سەودای تۆ .
(١١) ئەی شا (أ) شا پەی .
(١٢) بەی طەوری (ب) بەی طەور بێ .

شیرین تاڵ بیەن هەرچەند ئیخلاصەن
شەکەر شیرینەن ئەو پەی شا خاسەن[13]

پەی چێش ؟ کە شیرین بە شەرط[14] دروستەن
شیرین چون شەکەر کەی شا پەرستەن ؟

ساڵێ شیرین یێم زوڵف بۆ عەبیرین[15]
ئیسە شەکەر هەن ، تاڵ بیەن شیرین[16]

فیدات بام بەی طەور دڵ جە سەنگ مەبەر
دوو ڕەنگی تا کەی ؟ بۆ دوو ڕەنگ مەبەر

یا یار شیرین دۆس گیانی بەر
یا دۆس شەکەر ئەصفەهانی بەر

ئارێ کە شیرین قەدر ولێ نەشناس[17]
هەردوولاش بڕان بە تێغ ئەڵماس

چەنی ئێد کە دەست ئەو دی بە وەیدا
تا غەرق بی نە گێج بەحر بێ پەیدا[18]

---

(١٣) شەکەر .. تاد (ب) پەی دەم تاڵی شا هەر شەکەر خاسەن .

(١٤) شیرین بە شەرط (ب) شەکەر بە بەین .

(١٥) بۆ عەبیرین (أ) بۆ عەنبەرین .

(١٦) ئیسە .. تاد (أ) ئیسە کە تاڵ بێم تاڵ مبۆ شیرین .

(١٧) نەشناس (ب) شناس .

(١٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئێد وات ، بە توندێ نە جا ئاخێز کەرد
نەرگس جە لۆلەی خۆشاب[19] لەب ڕێز کەرد

دەست بەرد بە خەفتێ ئەو شلۆخ مەدهۆش[20]
وست ماشطەی موشکێ بۆ موشك وە لای وێش[21]

پەنجەی ڕەنگین بەرد زوڵف پڕ گرنج
گرێ دا نە زوڵف[22] نە پای سێف زنج

جە قێن ڕەنگش بێ قرمزێی گوڵ ڕەنگ
پەخش کەرد وە پێڵدا چون لاولاو بە چەنگ[23]

گێسوێ سەر بە لوول چون مار ئەژدەر
حەڵقە دا نە دەور دائیرەی کەمەر[24]

پشت کەرد نە خوسرەو جیهان جلۆی جەم خێ
نمانا قامەت چون[25] نەمام نۆ

---

(١٩) خۆشاب (ب) خۆشاو .

(٢٠) مەدهۆش (ب) مەهوەش .

(٢١) وست .. تاد (ب) وست ماشیطەی موشك موشکێ وە لای دۆش .

(٢٢) نە زوڵف (ب) بە لەنج .

(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

جە قێن بێ ڕەنگش قرمزێ چون گوڵ
ئاستش وە پێڵدا دەستەی بۆ سونبوڵ

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٥) چون (ب) نەو .

ئاخر كە مەست مەست شلۆخ بێ ئەلدێش
خەرامان[٢٦] گێسوی موشكین[٢٧] كەرد بە كێش
وەختێ خوسرەو دیش ئەو[٢٨] زولْف عەبیرین
خەراما بە خیشم جە ئێش[٢٩] شیرین
بە گیانت قەسەم[٣٠] لەت لەت بێ جەرگم
ئەر نەگێلیوە بوینی مەرگم
نەمام نەوخێز گوڵ باغچەی نەورەس
مودیرەی موشكین[٣١] مێخەك بۆی نەفەس
پەرێ خاطران خوسرەو گێلاوە
شێ ، ئاما[٣٢] ، نەنیشت ، مدرا وە پاوە
خوسرەو وات : شیرین بەرگوزیدەی من
بۆ بنیش وە بان هەر دك[٣٣] دیدەی من
شیرین بلۆشا پای سەریر خوسرەو
نیشت خەیلێ لێش دوڕ وێنەی شەمع شەو

---

(٢٦) خەرامان (ب) خەراما .
(٢٧) موشكین (ب) كەمەند .
(٢٨) خوسرەو دیش ئەو (ب) كە خوسرەو دیش .
(٢٩) جە ئێش (ب) چێش ئا .
(٣٠) قەسەم (ب) سەوگەند .
(٣١) موشكین (ب) بۆ موشك .
(٣٢) ئاما (ب) ئاما و .
(٣٣) هەر دك (ب) هەر دۆ .

سەرش وست نە[٣٤] وەر ، چۆ دا نە زەمێن
نە چەمان مشت مشت ڕێزنا گەسرێن

* * * *

(٣٤) نە (ب) جە .

پاسخ دادن خسرو شیرین‌را[1]

شا دیێش جه شیرێن ئەو بێ نیازێ
سوپەر وست نە دۆش پەی شمشێر بازێ
وات : ئەرێ شیرین[2] چەشم و چراغم
همای گوڵشەنم ، طاوس باغم
ذەوق و زێنەت بەخش[3] تاج و سەرێرم
هەم جە پا ئەفکەن ، هەم دەست گیرم
بیللا غەیر جە تۆ نیەن غەمخوارم
دڵبەرم تۆنی ، تۆنی دڵدارم
جە یومنت ، قیبلەم ، سەعیدەن بەختم
پەی وەصڵت[4] بێزار جە تاج و تەختم
بە دیێن باڵات دایم موحتاجم
جە فەڕڕت صاحێب ئەی تەخت و تاجم[5]

---

(١) وەڵاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرێن ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری سێهەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : جواب دادن خسرو شیرینرا بە لابە . واتە : وەڵاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرێن بە پاڕانەوە و ملکەچیەوە .

(٢) ئەرێ شیرین (أ) بە شیرێن هەی .

(٣) ذەوق و زێنەت بەخش (ب) ذەوق و زێنەتم .

(٤) پەی وەصڵت .. تاد (أ) جە فەڕڕت صاحێب تاج و هەم تەختم .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

من کە هەر جە دەور دنیا تۆ داروَن[٦]
پەی چێش ڕەضاتەن[٧] گیان مسپاروَن

مروەتەن شیرین شای شەربەت[٨] ڕازان
تەوار شەش دانگ دەستەی شابازان

بۆ ذەوق و شادیتم[٩] تۆ بەتاڵ مەکەر
سەرتاپای باڵام[١٠] بە زوخاڵ مەکەر

چونکە شیرینی هەیشم تاڵ مەکەر
پەردەی دەروَنم بە زوخاڵ مەکەر[١١]

داخدارم جە تۆ ، بۆ داخم مەکەر
گوناکار خۆ نیتم ، وستاخم مەکەر[١٢]

دەسم دامانت[١٣] شیرین گەنجە
وەسەن ئەی شۆخێ[١٤] ، ئەی لار[١٥] و لەنجە

---

(٦) من .. تاد (ب) جەی دەور دنیا من هەر تۆ داروَن .
(٧) ڕەضاتەن (ب) بێ ڕەضات من .
(٨) شەربەت (ب) شەکەر .
(٩) ذەوق و شادیتم (أ) ذەوق شاهیتم .
(١٠) سەرتاپای باڵام (أ) پەردەی دەروَنم .
(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٣) دەسم دامانت (ب) مروەتەن ئامان .
(١٤) شۆخێ (ب) شۆخێ و .
(١٥) لار (ب) لارە .

ئەرێی سۆسەن کوڵ ، کوڵ بۆی کوڵ ئەندام
گەردەن مێنای صاف ، جەمێن وێنەی جام[١٦]
بۆ نازێی[١٧] مەگەر زام پێی[١٨] تازە بۆ
نازیچ ئەو خاسەن بە ئەندازە بۆ
تۆ بەی غەمزە و ناز یا ئەروام[١٩] بەردی
غەمزە و ناز[٢٠] وەسەن ، جە گیانم کەردی
تۆ خۆ کێشانت ئەی ئاە سەردە
خەستەنی جە بار سەنگێی ئەی دەردە
مبیا[٢١] بە حاڵم تۆ خاس بزانی
ئەوەند مصیبەت پەنەم مەنانی
پەی‌چێش ؟ نە منیچ خەستەی دمرد تۆم ؟!
دڵ پڕ جە مەینەت ئاە سەرد تۆم ؟!
ئێد کە مواچۆن ، باڵا زمڕ ستۆن
خیلافش نیەن بە ذات بێ چۆن
ئەر شیرین جە داخ شەکەر لێم تاڵەن
شەکەر جە لای من وێنەی قرژاڵەن

---

(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٧) نازێ (أ) زامێ .
(١٨) پێ (أ) پێش .
(١٩) یا ئەروام (أ) ئەرواحم .
(٢٠) غەمزە و ناز (أ) سا غەمزە .
(٢١) مبیا (أ) مویا .

ڕاستەن شلاخ و شەنگ زوڵف[22] عەبیرینەن
کەی شەکەر جە لام چون تۆ شیرینەن ؟

وەس کەر بە شەکەر شیرینئ[23] لێم تاڵ
شیرینئی شەکەر[24] بەرکەر جە خەیاڵ

نەمەندەن تابم ، طاقەتم[25] بڕیان
زەنگ بەد نامێم نە ماڵەم زڕیان

گەر بزورگەنی وەسەن بەهانە
بکەر جە بارەم لوطف[26] شاهانە

وەخت عەیش و نۆش بادەی گوڵ ڕەنگەن
نە وەخت دەعوا و گلەیی و جەنگەن

وەسەن ، وەس دەرەم دەرد سەر ئیمشەو
مبۆن بە زوخاڵ تا سەحەر ئیمشەو[27]

ئەگەر نەئێرۆن بۆ نە بلات ئیمشەو
حاضر کەر پەرێم یەک تابوت ئیمشەو[28]

---

(22) زوڵف (ب) بۆ .

(23) شیرینئ (ب) زینەلئ .

(24) شیرینئی شەکەر (ب) شیرینئ و شەکەر .

(25) تابم طاقەتم (ب) طاقەت ئارامم .

(26) لوطف (ب) لوطفێ .

(27) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(28) حاضر .. تاد (أ) با بەشتانت بۆ تا سەحەر ئیمشەو .

ئیمشەو ڕوخصەت دەر هەی شای ئەرمەنی
سەوڵ سیم ئەندام کلاف سۆسەنی

بکەرۆن بە شاد گوڵ گەشت جە[۲۹] باخت
تا کە ساکن بۆ دەرۆن جە داخت

وەر نە بیسمیللا مشۆن بە ڕاوە
مەحبوب ئات نیەن بە ڕۆی دنیاوە

مکەرۆن سەودای عەشقت فەرامۆش
نە جامێ هەنێچ مەی مکەرۆن[۳۰] نۆش

شەرط بۆ بکەرۆن ئەو زوڵف عەبیرین
بە حەڵوای شەکەر کام ویم شیرین[۳۱]

جە قینت دیسان شۆخەکەی سەرمەست
هەم شەکەر نامێ باوەرۆن[۳۲] بە دەست

جە شیرینێی شەهد شیرەی ئەو شەکەر
جە دڵ تاڵێی تۆ بەرکەرۆن وە بەر[۳۳]

---

(۲۹) جە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(۳۰) هەنیچ مەی مکەرۆن (ب) هەنێ مکەرۆن مەی .

(۳۱) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(۳۲) باوەرۆن (ب) ماوەرۆن .

(۳۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

تۆ خودا خێرت دۆ[٣٤] ، قسەت درازەن
پیشەت هیچ نیەن ، هەر غەمزە و نازەن
کۆتا کەر سوخەن ، وادەی دەستوورەن
مشۆن بە ڕاوە ، مەنزڵم دوورەن

* * * *

(٣٤) خودا خێرت دۆ (أ) خودات خێر ڕۆ .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز[1]

قەمەر ڕوخ ڕوخسار خاڵ دانەی بەدەخش
بۆسا پای سەریر خوسرەو[2] لاڵ بەخش

واتش : شەهریار بەراوندەی تەخت
شای فەرقەد مەقام دارای بەرجیس بەخت

هەفت ئیقلیم جە شەمع حوسنت پڕ نور بۆ
دیدەی بەد جە دەور[3] دیدارت دوڕ بۆ

تا پای گاو بەندەن نە پشت ماهی
شاد بی بە ئەورەنگ فەڕ بەخش شاهی

بەی چێش ئەرێی هەی شای دارا ڕەنگم[4]
من[5] بەنگم کێشان ، شێتم[6] ، دەبەنگم ؟

---

(١) وەڵاٚم دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو بە نازەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەڵاٚم دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو .

(٢) خوسرەو (ب) پەروێز .

(٣) دەور (ب) دین .

(٤) دارا ڕەنگم (ب) هەفت ئەورەنگم .

(٥) من (ب) مەر .

(٦) شێتم (ب) شێت و .

شا دەرکارشەن بە فیعل نەیرەنــگ
بێ[٧] موفتێ و بێ عەقد باوەڕۆم بە چەنــگ
پەرێ وێت ئامای بە نەچێر کەردەن[٨]
بە عەیش و بە نۆش[٩] ، بە شەراب وەردەن
وێنەی حەریفان پڕ جە مەکر و فەند
بەی طەور مکەرێ[١٠] بە شیرین زێش خەند[١١]

وەنەت مەعلوم بۆ نادیرەی نەدیم
من باب زێش خەند شا تا خوندکار نیم[١٢]

من ئەو گەنجە نیم هەر شۆخێ سەرمەست
ئەو بە سەردەستێ باوەڕۆم وە دەست[١٣]

من ئەو صاحێب قەدر[١٤] ، ئەو قەیدافە[١٥] خێم
بە شکۆ چون بەحر ، بە شەوکەت[١٦] چون کلام

---

(٧) بێ (ب) بە .
(٨) پەرێ .. تاد (ب) شا پەی وێش ئامان بە نەخچیر کەردەن .
(٩) بە نۆش (ب) نیشاط .
(١٠) مکەرێ (أ) مکەرۆ .
(١١) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(١٢) من .. تاد (ب) تۆ وێت مزانێ باب زێش خەند نیم .
(١٣) ئەو .. تاد (ب) بە نەیرەنــگ سازێ باوەڕۆم وە چەنــگ . بەپێــی ئەم نوسخەیە ئەبێ (سەرمەست)ی ئێرە شیعری پێشوو (سەرسەنــگ) بێ ، یا (چەنــگ)ەکە خۆی (دەست) بێ .
(١٤) قەدر (أ) شەرط .
(١٥) قەیدافە (أ) قیافە .
(١٦) شەوکەت (أ) تەمکــین .

پۆسه قامانت[17] من بەو[18] طەرزە نیم
کم[19] عەرض و سیرەت ، هەڵە[20] و هەرزە نیم

ڕاسەن تۆ هەم شا ، هەم شەهریاری
مکەری سفتەم بە خۆش[21] گوفتاری

شیرەی گوفتارت سا چۆن بنۆشم
من خۆ شیرەی شەهد شەکەر فرۆشم

ئەر نەزنەوی[22] حەرف حەقت بە دەستەن
پەی چێش ؟ شا جە شەهد شەکر سەرمەستەن[23]

ئیسه یا شیەن من هۆشم جە دەست
تۆ وێت مەستەنی هەم گفتوگۆت[24] مەست

جەو سەبەب حەرفم جە لای شەهریار
نەبۆ مەفهوم ئەر واچۆم[25] صەد جار

وەرنە عورۆسێ چون من دیاری
بێ گونات کردەن بەی طەور حەصاری

---

(١٧) پۆسه قامانت (ب) تۆ باسەت زانان .
(١٨) بەو (ب) بەی .
(١٩) کم (ب) بێ .
(٢٠) هەڵە (ب) ئەبلە .
(٢١) بە خۆش (ب) شیرین .
(٢٢) نەزنەوی (أ) نەشنەوی .
(٢٣) شەهد شەکر سەرمەستەن (أ) مەی مەدهۆشێ مەستەن .
(٢٤) گفتوگۆت (ب) گوفتارت .
(٢٥) واچۆم (ب) واچۆن .

ئەرێی بێ ئینصاف ، بێ خۆف و ئەندێش
نامش چێش منێ ، بە چێش ماچان[٢٦] پێش

بدیە بەی نەرگس سەرواریێ ڕێزم
بەی گـڕەی[٢٧] دمرۆن شۆڵەی شەم بێزم

بەی مەیگوێن لەبان بار گرتەی دەردم
بەی دۆدێ بۆی نەفت هەناسەی سەردم

خۆفێ کەر جە تێغ ئەبرۆی پەیوەستم
جە سەر نەی موژان دۆ دیدەی[٢٨] مەستم

هەر موێێ جە زولف سیام مارێوەن
هەر مارێ حەڵقەش حەفێ تارێوەن

نێم نیـگای دیدەم ناوك ئەندازەن
بەتەر جە تورکان مەست[٢٩] تێغ بازەن

حوسنم چون خورشێد هەرچەند بێ پەردەن[٣٠]
نە پەردەی عیصمەت دایم پەروەردەن

تۆ دەرکارتەن بە شیرین ڕازێ
بەرێم[٣١] عیصمەت ، بدەرێم بازێ

---

(٢٦) بە چێش ماچان (أ) هەم چێش ماچێ .
(٢٧) گـڕەی (ب) کـوڕەی .
(٢٨) دۆ دیدەی (أ) چەمان .
(٢٩) مەست (أ) تورك .
(٣٠) بێ پەردەن (أ) نەی پەردەن .
(٣١) بەرێم (أ) بدڕێم .

نه نه بەو خودا نەزا و نەمەردەن
ئەی خەیاڵانە پوچەن[٣٢] تۆ کەردەن
ئەر قەندیل جە بێخ[٣٣] بکێرۆ ئاتەش
ئەوسا[٣٤] نە جامم مکەرێ[٣٥] لەب چەش
جڵەو هۆرکێشە تۆ ڕۆت نە هەردەن
ڕای ڕاست ئێد نیەن[٣٦] ، ڕات غەڵەط کەردەن

خوسرەو بۆ بە عیشق شیرینێی شەکەر
جە قەضای شیرین بێچارە لادەر
جە نوقڵ و شەکەر تۆ پرەن بارت
کەی حەڵوای شیرین مەیلۆ بە کارت

من خۆ جە داخت[٣٧] ، پڕ زوخەن زامم[٣٨]
ڕەنگ[٣٩] خەم گرتەن جەمێن جامم[٤٠]

---

(٣٢) پوچەن (ب) خامەن .

(٣٣) جە بێخ (ب) بەخ .

(٣٤) ئەوسا (أ) ئەر نۆ .

(٣٥) مکەرێ (أ) بکەری . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (ئەر) لە نێوە شیعری یەکەمدا (مەر) بێ .

(٣٦) ئێد نیەن (ب) هەر ئێدەن .

(٣٧) من خۆ جە داخت (أ) سا لێش بیەرە .

(٣٨) زامم (أ) زامش .

(٣٩) ڕەنگ (أ) زەنگ .

(٤٠) جامم (أ) جامش ،

یە دوَرەن جە ڕەسم ڕای دۆستداریێ
بنمانی پەنەم[41] تۆ ئەوەند خواریێ
وێم[42] کرد بە سەرژان شاهان گشت تەمام
ئاخر جە لای تۆ نەیاوام بە کام[43]
سا بازەم جەی قەصر تەنگ بێ دەردا
پەی ناکامیێی وێم بدەم وە[44] سەردا
پەی چێش ؟ جەی دنیا چۆن بێم بەی تارە[45]
جە تەخت فەڕ بەخش شاهیێ ئاوارە
بەو طەور مزانان نە پشت شەبدێز[46]
کەفتان ، دەست و پام گشت بیێ ڕێزە ڕێز
جەوانمەردیێ کەر دەست هۆرگێرە لێم
وەسەن ، وەس بەی طەور ڕێش خەند کەرە[47] پێم
مەعلوم بۆ جە لات ئەی کارە خامەن
ئەجزای ئەی حەڵوا گشت ناتەمامەن[48]

---

(٤١) پەنەم (أ) پەنەش .
(٤٢) وێم (ب) وێش .
(٤٣) نەیاوام بە کام (أ) نەیاوا وە کام .
(٤٤) وە (ب) بە .
(٤٥) چۆن بێم بەی تارە (ب) سیام ستارە .
(٤٦) بەو طەور .. تاد (ب) بەی طەور مزانێ نە پشت شەودێز .
(٤٧) کەرە (ب) بکەر .
(٤٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئیمشەو وادەی وەخت کارسازیێ[49] نیەن
فەصڵ ماچ و مۆچ دەسبازیێ[50] نیەن
وەختێ وەختشەن بوختە مبۆ کار
ئەنجی ڕەضاشەن شای فەڕڕوخ تەبار
چون باخچەی بەهەشت لێم مبۆ حاصڵ
خاطرش جەم بۆ نەگێرۆش[51] نە دڵ

* * * *

(٤٩) کارسازیێ (ب) دەسبازیێ .
(٥٠) دەسبازیێ (ب) کارسازیێ .
(٥١) نەگێرۆش (ا) نەگێرۆ .

جواب دادن خسرو شیرین‌را بحیله[1]

خوسرەو دیش شیرین شۆخ شەکەر ڕاز
جە سەر بەر نەکەرد لارە و لەنجە و[2] ناز
دیسان شوروع کەرد بە ئەفسوون[3] سازی
شایەد کە[4] شیرین بدەرۆ[5] بازی
لالا ، وات : ئەرلی بێنایی عەینم
صەیقەل بەخش زەنگ ئاینەی زەینم
ذەوق و زینەت بەخش[6] شادمانیی من
هەم مایەی بەهجەت[7] زیندەگانیی من
تا کەی جە بەختم بەی طەور کەج گەردی ؟
بێ خەبەر جە داخ [8] ، نەزان جە دەردی ؟

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە فێڵبازی . ئــەم ســەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاســخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .
(٢) لارە و لەنجە و (أ) هەم غەمزە و هەم .
(٣) ئەفسوون (أ) فسوون .
(٤) کە (أ) مەر .
(٥) بدەرۆ (أ) بدەرۆش .
(٦) ذەوق و زینەت بەخش (ب) هەم ذەوق و زینەت .
(٧) هەم مایەی بەهجەت (ب) مایەی بەهجەت بەخش .
(٨) داخ (ب) حاڵ .

چێش مبۆ ئەرێی شای بڵند پایە
سەوڵ سەمەن بۆی صنەوبەر سایە
بکێشی نازم بە نیم نیگاهێ
نەکەری خەفیف وێنەی من شاهێ
دوَر جە تۆ شیرین شۆخ بێ ئەندێش
چون کۆرێی کۆر بۆ ئەو جە[9] عەیب وێش
مواچێ گشت عەیب ئێمە جە سەردا
نمەوینی عەیب وێت هیچ نە وەردا
ئەر مۆنەوێ[10] حەرف ، ئیمام ، دینم
سەوڵ سۆسەن خاڵ ، کلاف موشکینم
عەیبەن عەیب چەنێ شاهان زۆری دەور
دەم بدۆ کەسێ بێ ئەدەب وەی طەور[11]
هیلاک کەردان وەش[12] جەوابم دەر
سۆچیان یەکسان وەس کەبابم کەر
یەك ئیمشەو حاصڵ بکەر[13] مرادم
چون شای صاحێب عەدڵ بپەرسە دادم

---

(٩) جە (ب) بە .
(١٠) مۆنەوێ (أ) مشنەوێ .
(١١) وەی طەور (ب) بەی طەور.
(١٢) وەش (ب) وەس .
(١٣) بکەر (أ) بدەر .

بدەرەم روخصەت بنیشۆن جە لات
عالۆن نە[١٤] چەم گەرد[١٥] خاکپات

شەرط بۆ غەیر جە ئێد چەنی تۆ بە شاد
بنۆشۆن بادە و[١٦] خەم دەرۆن وە باد

هیچ نەکەرۆن من وە[١٧] بێ دەماخت
نەچینۆن[١٨] غونچەی گوڵێ[١٩] جە باخت

غەمزە و ناز وەسەن خاتوون گیران
غەمزەی تۆ کەردەن من یانە[٢٠] وێران

چێش مبۆ ئیمشەو بە بێ دڵگیری
بکەری ، قیبلەم ، میهان پەزیری ؟

وەس ترش و تاڵ[٢١] بەر هەی شای مودبیران
با زۆت گوشاد بۆ نامەردت کەران

تۆ خودا خێرت دۆ سیێ سەوڵ نۆ
موشك مێخەك عەطر ، زوڵفان عەبەر بۆ

---

(١٤) نە (ب) وە .
(١٥) گەرد (ب) ئیمشەو .
(١٦) بادە و (ب) بادە .
(١٧) من وە (ب) هیچ .
(١٨) نەچینۆن (أ) بچینۆن .
(١٩) گوڵێ (أ) گوڵ .
(٢٠) کەردەن من یانە (ب) شیرین یانەم کەرد .
(٢١) ترش و تاڵ (ب) ترش زۆ .

دا جارێ دروست بدیه به لاوه
یا به ناڵومێد نه‌شۆن به ڕاوه[22]

بنوازه‌م طه‌ریف چون دڵ نه‌وازان
بازێ مه‌گه‌ر پێم چون حوققه بازان

نا ڕه‌وان شیرین جه لای حه‌ق هناس
گشت عاشق چون یه‌ك بکه‌ری قیصاص[23]

چون فه‌رهاد خوسره‌و سه‌نگه‌سار مه‌کر
عه‌یبه‌ن پادشا به‌ی طه‌ور خوار مه‌کر

کاهێ عه‌له‌م[24] صوڵح ، کاهێ[25] نه جه‌نگی
خودایا تۆبه[26] ، عه‌جه‌ب دوَ ڕه‌نگی

مه‌علوومه‌ن جه لات[27] من وێنه‌ی تۆ تیم
وێنه‌ی تۆ پڕ خیشم توند و[28] به‌دخوو تیم

دا ته‌ماشا کەر زوڵفان عه‌نبه‌ربار
هه‌رچه‌ند تۆ فێشته‌ر مده‌ریم[29] ئازار

---

(٢٢) ڕاوه (أ) لاوه .
(٢٣) قیصاص (ب) قیاس .
(٢٤) عه‌له‌م (أ) جه‌نق .
(٢٥) کاهێ (أ) کاکا .
(٢٦) خودایا تۆبه (أ) ئه‌تۆ پەرێ من .
(٢٧) مه‌علوومه‌ن جه لات (ب) به‌لێ مه‌علوومه‌ن .
(٢٨) تۆند و (ب) توند .
(٢٩) تۆ فێشته‌ر مده‌ریم (ب) مده‌ریم تۆ فێشته‌ر .

مجلۆشتۆن فێشتەر[٣٠] چون بەحر پڕ جۆش
جۆش دەروۆنم نەبۆ خامۆش
ئەر من بشانۆن لێت قەطرەی گولاو
لێڵ مبۆ دەرسات چون چەشمەی کەم ئاو
تا کەی مکەرۆ زامدارم[٣١] بەی ڕەنگ
دڵەن دڵ ، شێرین[٣٢] ، دڵ نیەن جە سەنگ
بە شۆر ئەنگێزۆ بەی طەور مەکەر زۆر
شیرێن تاڵ مبۆ وەختێ مبۆ شۆر[٣٣]
بە چەربۆ خۆ کەر شێرین وە بێ خەم
چەربۆ و شیرێنۆ مسازان وە[٣٤] هەم
بەو طەور زانام[٣٥] شەمع عەب ئەفرۆزەنی
نەزانام بەی طەور دەروۆن سۆزەنی[٣٦]
تۆم چون گوڵێ[٣٧] دۆ سۆسەن بۆی چاو مەست
بیۆت بە ئاهیر[٣٨] لێم چون ئامای وە دەست

---

(٣٠) فێشتەر (ب) تەمام .
(٣١) مکەرۆ زامدارم (أ) زامدارم مکەرۆ .
(٣٢) شێرین (أ) جە شێر .
(٣٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) وە (ب) بە
(٣٥) بەو طەور زانام (ب) بەی طەورم زانا .
(٣٦) نەزانام .. تاد (ب) نەزانام کە شەمع جگەر سۆزەنی .
(٣٧) گوڵێ (أ) گوڵ .
(٣٨) بە ئاهیر (أ) وە ئایر .

ناز وەختێ بەرشێ جە حەد خۆ جەنـگەن[٣٩]
زەمێن کە سەخت بۆ[٤٠] قەرارش[٤١] سەنـگەن
مەعلوم بۆ جە لات[٤٢] شای سۆسەن خاڵان
سالار سەرکێش نازك نەوماڵان
تا چێـگە بەرشێم[٤٣] جە کەوکەبەی تۆ[٤٤]
ماوەرۆن وە دەست[٤٥] خاستەرێ جە تۆ
بەڵێ زەنج تۆ ، بۆم چون شۆڵەی شەم
زیادتەر جە حەد[٤٦] مداروٚن بە[٤٧] چەم

* * * *

---

(٣٩) ناز .. ناد (أ) شۆخێت تا کەی بۆ مەیلت وە جەنـگەن .
لە پەراوێزی نوسـخەی (ب)دا نێوەی یەکەی ئـەم شـیعرە بەمجۆرەش نوسراوە : ناز وەختێ جە حەد بەربشۆ جەنـگەن .
(٤٠) بۆ (أ) بێ .
(٤١) قەرارش (أ) قارداش .
(٤٢) لات (ب) لای .
(٤٣) بەرشێم (ب) بەرشۆ .
(٤٤) کەوکەبەی تۆ (ب) هەر کۆگە بۆ .
(٤٥) وە دەست (ب) بە دەس .
(٤٦) زیادتەر جە حەد (ب) هەرتا زیندەنان .
(٤٧) بە (ب) وە .

جواب دادن شیرین خسرورا بغضب[1]

باز بەی طەور شیرێن زوڵف بۆ عەبیرێن
چەنی خوسرەو کەرد گفتوگۆی شیرێن

تا[2] عەقیق جە ڕۆی[3] لوولو هۆردارا
خوسرەو جە دانەی گەوهەر کەرد دارا

ئەووەڵ[4] وات : ئەرێ هەی شای جەوان بەخت
جە[5] تۆن زینەت بەخش هەم تاج و هەم تەخت

خاین دەرگات خار بە خەدەنگ بۆ
خەصمت گاوێزان مەودای چل چەنگ[6] بۆ

باقی بۆ تا حەشر حیشمەت پەناهێت
بەرزتەر بۆ جە چەرخ ئیقباڵ شاهێت

---

(١) وەڵام دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو بە تووڕەییەوە . ئەم سەربامە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەڵام دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو .

(٢) تا (ب) چون .

(٣) جە ڕۆی (ب) نە تۆی .

(٤) ئەووەڵ (أ) ڕووی .

(٥) جە (أ) بە .

(٦) مەودای چل چەنگ (أ) حەڵقەی کەمەند .

ئاخر بە توندێ ئەو شۆخ مەهوەش[7]
واتش : ئەرێ هەی سالار سەرکەش[8]
عەجایب موحیلل نەیرەنــگ سازەنی
تۆ پادشای ، یام[9] عەشق بازەنی ؟
مەکرۆهەن جە[10] طەبع حیشمەت پەناهان
عەشقبازێ و ڕەندێ[11] پەی پادشاهان
عاشقێ و ڕەندێ لایقەن بەو کەس
یەک مەعشۆقش بۆ نە ڕۆی دنیا و بەس
تانە مدەی لێم جە عەشق فەرهاد
شەهیدەن غەریب ، ئەرواحش بۆ شاد
جە عەرصەی دەوران ئەو[12] خاطر مەلۆل
من بە ڕای وێم[13] کەردەبێم قەبۆل
تاڵش کەرد شیرین با وجۆد ڕۆژش
هەر چون عۆد تاڵ شیرین بێ سۆزش[14]

(٧) مەهوەش (ب) سەرمەست .
(٨) واتش .. تاد (ب) واتش بە خوسرەو هەی شای جەوان بەخت .
(٩) پادشای یام (ب) پادشاهی یا .
(١٠) جە (أ) پەی .
(١١) عەشقبازێ و ڕەندێ (أ) عەیبەن عەشقبازێ .
(١٢) ئەو (ب) بە .
(١٣) ڕای وێم (ب) ڕایێ .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

به طەوریٚ[15] جەو دیتم ئابڕوٚ نە دەور[16]
نەدیتم من جە تۆ شای تەهەمتەنی طەور
مەعلوٚم بۆ جە لای شەهەنشای نامیٚ
دانەی دڵ ئەفرۆز دەریای گیرامیٚ[17]
خاریٚ پەیم گوڵ[18] بۆ خاستەرەن ئەو خار
پەی من جە سەوڵیٚ پێم دەرۆ ئازار[19]
چرایێ[20] ڕەوشەن پێش[21] ببۆ تەختم[22]
خاستەرەن جەو[23] شەم بسۆچنۆ[24] ڕەختم
سا[25] ، جە تۆ کە[26] شا هەم شەهریاری
ئەز چێشم دیێ[27] بە غەیر جە خواریێ ؟

---

(١٥) بە طەوریٚ (ب) بەو جۆرە .
(١٦) نە دەور (ب) بەی طەور .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٨) پەیم گوڵ (أ) گوڵم .
(١٩) دەرۆ ئازار (أ) نەدەرۆ بار .
(٢٠) چرایێ (ب) چراغێ .
(٢١) پێش (ب) پێ .
(٢٢) تەختم (ب) بەختم .
(٢٣) جەو (أ) جە .
(٢٤) بسۆچنۆ (أ) بسۆزۆ .
(٢٥) سا (أ) شا .
(٢٦) کە (ب) هەم .
(٢٧) ئەز چێشم دیێ (ب) چێشم دیێ قبلەم .

کەس نەبۆ شەڵڵا[28] بە تەنگدەستیی من
بە دێوانەگیی و بە سەرمەستیی من

نیشتەنم نەی کونج[29] خرابەی بەد ڕەنگ
مەحبوسم چون نەخش[30] تەصویر ڕۆی سەنگ

خوسرەو بەو[31] خودا هۆشم نەمەندەن
جەرگم چون گۆگرد فەرەنگ[32] گڕ سەندن

سا بوگرێزە لێم[33] بە دەوان دەو
نەبا بە گڕەم بسۆچی ئیمشەو[34]

چونکە ، شەهەنشا ، بێ پەروا و بێ دەرد[35]
چون فەڵەك نە بەخت من کەج شانا نەرد

شەرط بۆ نەوینی[36] لێم دڵ نەوازیی
بە لێملای وەشبۆم نەکەری بازیی

---

(٢٨) کەس نەبۆ شەڵلا (أ) مویننی بەندم . بەپێی ئەم نوسخەیە لەدوای وشەی (تەنگدەستی) و (سەرمەستی)یەوە (ی)ی دانەباڵ دانانرێ .

(٢٩) نیشتەنم نەی کونج (ب) نەی قەصر دەربەست .

(٣٠) نەخش (ب) نەقش .

(٣١) خوسرەو بەو (أ) سەوگەند بە .

(٣٢) گۆگرد فەرەنگ (أ) کبریت گۆگرد .

(٣٣) سا بوگرێزە لێم (أ) نەی جا هۆرێزە .

(٣٤) نەبا ... تاد (أ) نەوا بە گردەم بسۆزی ئیمشەو .

(٣٥) چونکە ... تاد (أ) ئاخر شەهەنشای بێ پەروای بێ دەرد .

(٣٦) شەرط بۆ نەوینی (أ) ئەر شا بوینێ .

هۆرێزە جە لام ، فرە پڕ پێچی
هیچ دۆستێت نیەن ، فراوان هیچی[٣٧]

مەعلومەن جە لای گشت مۆ شکاوان
کەس بە حیلە و مەکر بە کام نەیاوان

جە عەرصەی دەوران تا نەکێشی[٣٨] ڕەنج
ئەر شان ئەر گەدا نەیاوان بە گەنج

ئەر ماچی چۆنی زوڵف عەبیرینی
گوفتارت تاڵەن ، تۆ وێت شیرینی ؟

من کە شیرینم شەربەتەن بارم
عەیب نیەن ئەگەر تاڵ بۆ گوفتارم

مەعلوم بۆ جە لای دارا طەرز و طەور
جە لای هەرکەسێ جە ڕۆی عەرصەی دەور

صاحێب سەلیقەن هەم جیهان دیدەن
گوڵاویچ تاڵەن ، دڵ پەسەندیدەن

سا من ئەو گوڵاو تام تاڵ و وەش بۆم
پەسەند شاهان دارای جەم شکۆم

---

(٣٧) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (ناگا لیگا کەرد فەرخوندە شاپور .. ناد) لە باسی (زاری کردن شیرین و بی طاقت شدن بجهت خسرو و رفتن بعقب او) دا ، لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٣٨) نەکێشی : ڕاستەکەی (نەکێشۆ) یە .

هێچ باکم نیەن من جە تاڵێی وێم
ئەگەر صەد تاڵ بۆم شیرین ماچان پێم

قورص شەکەر ڕاز ، تاش قەوس زەڕ بەخش
تا تا زوڵف وە بان شەمامەدا پەخش

چون بەی طەور گەوهەر ڕێزا جە یاقوت
هۆرێزا بە خەشم چون گڕەی باروت

وات : هەی نەظەر باز شۆخ مەست ڕەند
بە شێوەی شیرین شۆخ وێم سەوگەند

بە نەخش فەڕ بەخش فیردەوس بەرین
بە شەمس ئەیوان عەرش بەرتەرین

بەو کەس ئەوەن حەی فەرد (لا ینام)
تەقدیرش بەی طەور من وستەن نە دام

بە ئەروای عەممەی کڵاف سۆسەنی
شای صاحێب تەمکین موڵک ئەرمەنی

هەرتا بە دەستور شاهان جەم خۆ
کڵای گەنج گەوهەر نەکری بە کۆ

صیغەی نیکاحم نەوانی نە دەور
ئەر صەد تۆ شانی ، شای سکەندەر طەور

وەصڵم بە هێچ وەجە پەی شای دەریا دڵ
نە عەرصەی دەوران نمەبۆ حاصڵ

سا بە بێ قەضا تۆ بگێڕە ڕێت
هەرچەند منێشق تۆ دێر مەیلێ پێت

* * * *

قهر کردن خسرو از شیرین
و آمدن به لشکرگاه خود[1]

خوسرەو جەی توندی ، جەی لەنجە و لارە
ڕۆی وێش گێڵنا جە ئەو مەهپارە

ئەو شەو کە ئاهوی ئاتەشین پەیکەر
جە سەبزەی دەروَن کەردەبێ گوزەر

چەند ئاهو بەڕەی لەبان پڕ جە شیر
حەیران جە سەوزەی چەرخ دڵ پەزیر

پەیاپەی جە هەور تەم ئەنگێز سەرد
گێج دوی ئاهش جە گەردوَن وێەرد

کول کول کول کول وەفر جە سەر مڕێزا
هەواش تۆف سەرد دۆزەخ مبێزا

سەراوان جە یەخ چون نوقرەی فوتات
مدرەوشا چون دوڕ نە عەرصەی وڵات

ئەو شەو جە شەم شەوق نەزاکەت فرۆش
هەرچەند لاڵاوە شەهەنشای لاڵ پۆش

---

(١) زوێر بوونی خوسرەو لە شیرین و هاتنی بۆ ئۆردوگاکەی خۆی .

ئەوەند لالاێ لێش ، ئاخر نەکرد سوود
نەدیا جە لاوە ، نەزاناش وجود
فرێ سەعیش کرد مەر ئەو بێ ئەندێش
جە ڕای عاطیفەت ڕەحمێ کەرۆ پێش
هەرچەند کە ماما مدا عەذابش
فێشتەر بە تاڵێ مدا جەوابش
سا خوسرەو زانا زوڵف بۆ عەبیرێن
گفتوگۆش تاڵەن نەبۆ شیرێن
خێزا هەر ئەو شەو چون سەوڵ نەوخێز
سوار بێ بە خیشم نە پشت شەودێز
ما بە (حسب الأمر) شیرێن دڵبەر
قەدەم بەرد وە پای کۆشك بۆ عەنبەر
تاو تاو جە هیجران شیرێن ئەرمەن
سێلاب ڕێژنا[2] جە ڕوی یاسەمەن
ئاهش چون کوورەی (ماریج) دۆزەخ
چەنێ ڕێژەی وەفر لوولەی تۆف یەخ
چەسپانتەر جە بەرق ڕەخشندەی ڕوی دەور
مەفرەعەش مشەند نە ڕوی عەرصەی دەور
گا بە دانەی دوڕ جە حەسرەت مکەست
بێهۆشانە وار پشت پەنجە و دەست

(٢) ڕێژنا : ڕاستەکەی (مڕێژنا)یە و بە هەڵە وا نوسراوە .

گا نەرگس بە گاو سەمەن مکەرد ڕەنك
گا چون نەی نالەش مشق بە فرسەنگ

بە هەر حاڵێ بێ ئەو بە خاطر ڕێش
یاوا تیمە شەو بە لەشکرگای وێش

پیا بێ جە ئەسپ دەروَن پڕ جە دەرد
بە خەرگای موشکین ڕەنگین قەدەم بەرد

جە داخ شیرین شلاخ بەرز دەماخ
تیشت بە خاطر تەنگ نە دڵ کێشا ئاخ

نەدیم و غولام حاجیب دا دەستوور
هەر مەند بە تەنیا ئەو چەنی شاپوور

بە نەیرەنگ سازی ئوستاد نەققاش
چۆگە چون سایە کەفت نە خاکپاش

شاپوور دیش خوسرەو سەخت بێ دەماخەن
جە تاڵی شیرین دەروَنش داخەن

واتش : ئیمانم وێت مەدەر بە خەم
جەناب شیرین جەمین جام جەم

ئەر جە سەودای تۆ نەبێ دڵ تەنگ
چون زوڵفش چەنیت نەبێ یەك ڕەنگ

جە توندی شیرین بێ دەماخ مەبەر
بە دەغەی عەشقش دەروَن داخ مەکەر

لەفظی شیرینەن شەکەر مژێزۆ
جە شیرینیش جۆش سەفرا خێزۆ
مەژەنج ئەر حەرفش تاڵەن ئەو دڵبەر
ویش هەر شیرینەن چون شیرەی شەکەر
شا وات : ئەی شاپوور دانای قەڵەم زەن
دیت چێش کەرد بە من شیرین ئەرمەن[٣]
چون بێ مروەتان ئەو شۆخ نامەرد
ئیمشەو چەنی من چەند کەس شانا نەرد
هیچ شەرمش نەکەرد جە شەهریاریم
پەرواش هیچ نەبی جە بێ قەراریم
بەڵێ جە لای ژەن کەم شەرط و بێ شۆن
ئابڕوَ و سیرەت ، حەیا و شەرم جە کۆن ؟
هەرچەندە ئیمشەو ، شاپوور نەققاش ،
لیش لالامەوە بۆسام دەست و پاش
نە جە لالانم ئەو دڵش بی نەرم
نە جە لاڵ پۆشی ذەڕڕە کەردش شەرم
زوان چون شمشێر ئەڵماس کێشا لێم
بێ حەدد و حیساب خەفەتش دا پێم

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا کە نوسخەی (ب)بە لەجیاتی (دیت) نوسراوە (دیش) ، بەلام مەعنای شیعرەکە بە (دیت) ڕاست ئەبێتەوە ، بۆیە گۆڕیمان .

ڕاسەن کە مەحبوب گا حەرفێ سەردەن
نە تا گەی حەددە ئەو بە من کەردەن

چەند چەنێش بە نەرم سەر کەردم ئیمشەو
چون صەنەم سوجدەی پاش بەردم ئیمشەو

غەیر جە زۆر سەختێ لێش نەدیم ئیمشەو
هۆردارا جە ڕوش پەردەی شەرم ئیمشەو

هەرچەند چون شیرین زولفان عەبیرین
جە هەر هەفت ئیقلیم نیەن چون شیرین

جە شیرینیی گەو ، شاپوور ، بێزارم
پەی چێش ؟ بێ حەد دا ئیمشەو ئازارم

یانێ ئەو بێ شەرط کارێ پێم کەردەن
صەد جار واستەنم ئاوات وە مەردەن

چون جە شاهیی من گەو نەکەرد ئەندێش
بە شاهیدیی تۆ دەس هۆرگرتم لێش

گەر زەرد بو جە دەرد چون وەڵگ خەزان
خاستەرەن جە دین شەخص حاڵ نەزان

بکێشان نە چەم صەد جار مێل گەرم
وەشتەرەن جە دین شیرین بێ شەرم

ئید وات بە شاپوور بە زگارەوە
بەو تاج شاهی ، بەو تۆمارەوە

بە دیدەی نمناك كێشا ئاه سەرد
بە ستوون شاهق بێخود تەكیە كەرد

* * * *

دلالت کردن شاپور خسرورا[1]

شاپوور دیش شیرین شا کەرد بێ دەماخ
بۆسا پای سەرێر خوسرەو بە گوستاخ

واتش : فیدات بام گیانم ، دینم
قیبلەی حەقیقەی ڕۆی سەرزەمینم

بێ دەماخ مەبەر شیرین پڕ جەورەن
شێوەی مەحبووبان بەی طەرز و طەورەن

وێت مەدەر بە خەم شیرین کەجبازەن
شیرین دەستوورش هەر غەمزە و نازەن

مەواچە شیرین ئەرمەنی بەدخوون
ظاڵمەن ، بێ ڕام ، کڵای مەینەت بە کۆن

عەیب نیەن عاشق ، شای والا تەبار ،
ناز مەعشووقەش بکێشۆ سەد جار

مەحبووبان نیەن هیچ ڕەحمێ پێشان
هەر ظوڵم و جەورەن دایم خدێشان

دۆست جە غەمزەی دۆست بێزار نەبۆ
گوڵ جە گوڵشەندا بێ خار نەبۆ

---

(۱) دڵ دانەوەی خوسرەو لەلایەن شاپوورەوە .

شیرین صاحێب شەرط ، بە بەین دروستەن
بت پەرست نیەن ، خوسرەو پەرستەن
بەو خەیاڵ مەبەر شیرین بەدکارەن
کام شەرط و کام شۆن ، جە شا بێزارەن
بە بێ شەهەنشا جە مەه تا ماهێ
گەر بدەن پەنەش بە پادشاهێ
بە تاجت سەوگەند دەرکارش نیەن
درەنگێ بێ شا قەرارش نیەن
یەك ئیمشەو بێ صەبر بێ طاقەت مەبەر
مەی بنۆش ئیمشەو بە شاد تا سەحەر
تا کە بوینمێ جە دەور گەردوون
چێش مبۆ حاصڵ ، چ طەور مبۆ ، چوون ؟
فیدات بام تا سەر ، شەهەنشای عادڵ ،
شادێ و ذەوق پەی کەس نەبۆ حاصڵ
صەبر خەیرێ کەر ئیمشەو تا سەحەر
جە تاڵێی شیرین ترش و تاڵ مەبەر
ئەڵبەتە جە صەبر شای بەرجێس مەقام
ئیمشەو تا صەبا میاوێ بە کام
دەلالەت مدا فەرخوندە شاپوور
خوسرەو لاڵ پۆش ئەو شەو بەی دەستوور

* * * *

زاری کردن شیرین و بی‌طاقت شدن بجهت خسرو و رفتن بعقب او[1]

به خامەی موشکین نەققاش دێرین
بەی طەور کێشا نەقش حاڵات شیرین
چون شیرین جە شا دوَر کەفت بە دڵ تەنگ
جە سەنگ دڵەی وێش داش بە سەردا سەنگ
نەرگس جە ئەسرین لالە ڕەنگ کەرد کەیل
گوڵ کەرد بە خەزان گوڵناری سوەیل
شەنگەرفی خاك کەرد بە دیدەی گریان
قرچەش کەفت نە جەرگ چون قرچەی بوریان
کەندش بە ناخۆن پەنجەی خەڵاوی[2]
نە صەفحەی تەڵا فەیرۆزەی ماوی
پارە کەرد چون گوڵ یەخەی عەنبەر بۆش
کەفتەوبەر تەمام شەمامەی لیمۆش
ئاهش وێنەی دوَد سیای بڵ نەفتین
دەم دەم مکێشا بەرمشی چین چین

---

(۱) گریانی شیرین و بێ تاقەت بونی بۆ خوسرەو و ڕۆیشتنی بە دوایدا .
(۲) خەڵاوی : لام‌وایە (خەناوی) بێ و بە هەڵەی نوسیار وا نوسرابێ .

سا بێ‌طاقەت بێ ئەو پەرێی خوسرەو
فەرماش تا گوڵ گۆن ئاوەردن بە دەو
گوڵ گۆن چەنێ سەیل ئەسرێن گوڵ ڕەنگ
هۆرکێشا بە جەخت تەنگە و زێر تەنگ
چەنێ دوَد گاە چون ئاتەش پارە
نیشت نە کۆڵ زێن دڵ پڕ پەژارە
شەو تاریك چون تار ظولمات گێسوَش
ڕا باریك وێنەی پەڕگار ئەبروَش
هەوا خەم ئەنگێز چون مایەی دەردش
سارا پڕ جە تەم جە گاە سەردش
جە ڕاە و بێ ڕاە گوڵ گۆن میا دەو
تا یاوا بە قورب لەشکرگای خوسرەو
جە شوعلەی قوببەی پڕ شەوقش ئەو شەو
نەشناساش جە کۆن سەیوان خوسرەو
بە نەرمە نەرمێ گوڵ بۆی گوڵ ئەندار
یاوا بە نەزد ئەو سەیوان زەڕ تار
نیگا کەرد مەس مەس ئەو شۆخ دڵبەر
کەس بێدار نەبێ نە شا نە لەشکەر
ناگا نیگا کەرد فەرخوندە شاپوور
دیش کە سوارێ پەیدا بێ[٣] جە دوَر

(٣) پەیدا بێ (أ) دیارمن .

ئاما دیا[٤] دیتش زولف[٥] عەبیرینەن
پەرساش : تۆ کێنی ؟ واتش : شیرینەن
تا[٦] شاپور شنەفت وەی طەور[٧] جەوابش
هەڵمەت دا دەرسات بۆسا ڕکابش
شیرین دیش شاپور[٨] ، خاطرش بی شاد
جە پشت گوڵ گون پیا بی دەرلاد
شاپور جە شادی سوجدەی زەمین بەرد
زیاتەر جە حەمد مەدح[٩] و ئەناش کەرد
واتش : شەکەر لەب ، شەربەت ڕێزەی[١٠] ڕاز
موژان چون خەدەنگ تورک تیر ئەنداز
بە چۆن بەی شەوە تەشریف ئاوەردی
ئیمە و شا و قۆشەن[١١] موشەڕەف کەردی ؟
هەی[١٢] بە وەش ئامای شەهزادەی ئەرمەن
بوم پەڕەی نەرگس ، خاڵ نەخش سۆسەن

---

(٤) ئاما دیا (أ) شاپور ئاما .
(٥) زولف (أ) بۆ .
(٦) تا (ب) سا .
(٧) شنەفت وەی طەور (ب) بەی طەور شنەفت .
(٨) شیرین دیش شاپور (ب) شاپور جە شادی .
(٩) مەدح (ب) حەمد
(١٠) شەربەت ڕێزەی (أ) شیرین شەکەر .
(١١) قۆشەن (ب) لەشکر .
(١٢) هەی (ب) ئەی .

پەیکەر پەرێزاد ، ڕازان ڕێزەی قەند
تەحسین کەرد شاپوور ئوستای[۱۳] نەقش‌بەند
جەو[۱٤] دما شیرین پەی شاپوور ئەو شەو
ئیظهار کەرد دەم جەنگ ئەو پەرێ[۱٥] خوسرەو
وات : جە باب شاه فرە شۆخیم کەرد
نە خیدمەتشەدا واتم حەرف سەرد
من جە حەرف[١٦] وێم خراب ئێشام دڵ
پەشێمانیم بەرد ، بێ حەد[۱۷] بیم خەجڵ
وەختێ ڕەنجیا سوار بێ جە لام
طاقەتم بڕیا پێم نەمەند ئارام
منیچ شیم بە دڵ کوڵ گرتن بە دڵ تەنگ
چەنێ ئاه سەرد ئەسر لاله ڕەنگ
طەی کەردم مەنزڵ دڵ بە خۆفەوە[۱۸]
زوڵف بە زەنگوڵەی وەفر[۱۹] تۆفەوە

---

(۱۳) ئوستای (أ) نەققاش .
(۱٤) جەو (ب) جەی .
(۱٥) دەم جەنگ ئەو پەرێ (ب) ڕەنجش وێش چەنێ .
(١٦) حەرف (ب) گفتەی .
(۱۷) بێ حەد (ب) فرە .
(۱۸) خۆفەوە : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نوسراوە (طۆفەوە) . بەلام ئەمە مەعنای نیە ، لەبەرئەوە لامان وابوو ڕاستەکەی (خۆفەوەیە) و گۆڕیمانە سەری .
(۱۹) وەفر (أ) بەفر و .

تا یاوام وه تۆ شوکر خوداوەند
نەگفتم بە دەس بەد خوای[٢٠] نا پەسەند
جە لای تۆ شاپوور دانای سوخەنوەر[٢١]
دۆ حاجەتم هەن بەرارەش وە بەر
یەکێ وەختێ شای جەم جای جەمشێد فەڕ
چەتێ خوسرەوان تاج و کەمەر زەر
منۆشۆ بادەی گوڵ ڕەنگ بێ ئەندێش
گۆش مدۆ[٢٢] بە ساز نۆشێن بادەی وێش
من بەری وە سەیر هەر چۆن[٢٣] مزانێ
قسەم نەکەری پەی شا نیهانێ
تا سەیر کەرۆم[٢٤] بەزم بۆ عەنبەر[٢٥] بارش
ڕۆشن بۆ دیدەم هەم جە ڕوخسارش
دووەم[٢٦] حاجەتم هەر ئێدەن شاپوور
ئەر شا جە ڕای لوطف منش هەن مەنظوور[٢٧]

---

(٢٠) بەد خوای (أ) بەد خوێ .
(٢١) سوخەنوەر (ب) هونەروەر .
(٢٢) مدۆ (ب) بدۆ .
(٢٣) وە سەیر هەر چۆن (ب) بە سەیر هەر طەور .
(٢٤) سەیر کەرۆم (ب) سەر کەرۆن
(٢٥) بۆ عەنبەر (ب) عەنبەرێن .
(٢٦) دووەم (أ) دوێم .
(٢٧) مەنظوور (أ) ضەروور .

به شێر بەهای خاص عەقد موروَسق
بکەرۆم مومتاز بە چاپلۆسق

وەرنە ڕام دیەن ، خۆ هێچ نامان پێم
باز مشۆنەوە پەی[٢٨] کلیٚسای وێم

شاپۆر سەوگەند وەرد بە شۆخێی شێوەش
بە لۆل لاولاو زوڵفان[٢٩] لێوەش

واتش : شەکەر لەب شای شیرین[٣٠] ڕازان
نازدار عەزیز نازەنین نازان[٣١]

ئیمجار چون زانام چۆنەن[٣٢] دەرمانت
ماوەرۆن بە جا ئەمر و فەرمانت

شاپۆر بەستەوە گوڵ گۆن چون شەبدێز
بەردش نە چەترێ شیرین چون[٣٣] پەروێز

بەستش پەردەی چەتر زەڕ تان زەڕ پۆ
نیشت تێشدا شیرین شۆخ سۆسەن بۆ[٣٤]

چون ستارەی سەعد نە چەرخ ئەخضەر
ئاما بە بالین شای بەرجێس ئەفسەر

(٢٨) پەی (ب) بە .
(٢٩) لۆل لاولاو زوڵفان (ب) مەفتۆل زوڵف لۆلیای .
(٣٠) شیرین (ب) شەکەر .
(٣١) نازدار .. تاد (ب) مەحبوب بێ عەیب شای نەظەربازان .
(٣٢) زانام چۆنەن (ب) قامام چێشەن .
(٣٣) چون : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

خاستەر جە چراغ گوڵاڵەی گوڵشەن
شەمع بەزم شا یەك یەك كەرد ڕەوشەن
ناگا شەهەنشا جە خەو بێ بێدار
دیش هەر نە چەرخەن شاپوور چون پەرگار
فەرماش : هەی شاپوور ساكنێی داخم
ئیمشەو خاوێ دیم پێش وەش دەماخم[35]
بەو طەور دیم بە[36] خاو جە[37] صەحن باغێ
ئاوردن پەرێم ڕەوشەن چراغێ
من پێش دڵ شادم[38] داناێ مۆ شكاو
واچە پێم چۆنەن تەعبیر ئەی خاو ؟
شاپوور وات : جە نۆ[39] ئەعلای عەبیرین
شاد مبێ وە دین دیدار شیرین
سا بۆ بەی مژدە چون كەیان كەی
بنۆشێم بادە چەنێ ساز نەی[40]
چون خۆر جە مەشریق بكێرۆ جە نور[41]
دنیای موشكێی شەو بە بەعضێ كافور[42]

---

(35) پێش وەش دەماخم (ب) پێ خۆش دەماخم .
(36) بە (ب) نە .
(37) جە (ب) نە .
(38) دڵ شادم (ب) دڵ شاد بێم .
(39) جە نۆ (ب) جەی خاو .
(40) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(41) بكێرۆ جە نور (ب) بەر ئاما پڕ نور .
(42) دنیای ... تاد (ب) جە دنیای موشكێ بەدەڵ بێ كافور .

بادەی کافوریی گوڵ ڕەنگ گوڵ فام
چەنی بەگەلەران بڕێزیم نە جام
بە یاد ئەی خاو[٤٣] بنۆشیم پەی پەی
گاهێ گۆش بە چەنگ ، گا بە ساز و نەی
شا جە ذەوق حەرف[٤٤] ئوستای مێ شکاو
بە[٤٥] نیشاط نەرگس شەهلاش شێ نە خاو

* * * *

(٤٣) ئەی خاو (ب) ئەو خەو .
(٤٤) ذەوق حەرف (أ) حەرف ذەوق .
(٤٥) بە (أ) پڕ .

شادی کردن خسرو
از خواب دیدن خودش[1]

سەحەر[2] بەرگاما جە مەشریق خورشێد
جیهان پۆشا ڕەخت زەڕ وێنەی جەمشێد

خۆر چون مەشاطەی دلارای تەڕ دەست
صوب وێنەی عورۆس ڕەنگین زێوەر[3] بەست

خوسرەو بێدار بی جە خاو نۆشین[4]
دڵ تەمام پڕ شەوق[5] جە خاو دۆشین[6]

فەرماش تا هۆردان جە نەو خەرگایێ[7]
خەرگاهێ گوڵ نەخش ، گوڵشەن نومایێ[8]

---

(١) شایێ کردنی خوسرەو بەبۆنەی خەو بینینی خۆیەوە . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە

(٢) سەحەر (ب) صوب چون .

(٣) زێوەر (ب) جە نور .

(٤) نۆشین (ب) دۆشین .

(٥) شەوق (ب) ذەوق .

(٦) دۆشین (ب) نۆشین .

(٧) خەرگایێ (ب) خەرگاهێ .

(٨) نومایێ (ب) قەبایێ .

کێشاشان فەڕڕاش هیندیی و حیجازیی
نە دەورش تەجێر سەد گەز درازیی[٩]
سەراپەردەی خاص دێبای فەرەنگیی
موزەییەن بە نەخش هەر نەخشێ ڕەنگی
گەردشان بە[١٠] پا چون[١١] چەرخ ئەخضەر
قوببەش درەخشان چون قورص قەمەر[١٢]
نە دیهلێز سەرا[١٣] صەف بەستن بە فەڕ
حەبەش غولامان هیندیی کەمەر زەڕ
بە غەیر جە[١٤] خەرگەی خوسرەویی خوسرەو
هۆرداشان ئەو ڕۆ بە دەوان دەو
نە دەور خەرگەی سالار سەرکەش
چەند هەزار خەرگەی خەیمەی مونەققەش
خوسرەو نە خەرگەی[١٥] وێش سکەندەر طەرز
چەنیی بەگلەران نیشت[١٦] بە دەماخ بەرز

---

(٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوە لە نوسخەی (أ) دا نین .
(١٠) بە (أ) وە .
(١١) چون (أ) وێنەی .
(١٢) قەمەر (أ) خۆر .
(١٣) دیهلێز سەرا (ب) دیهلێزشدا .
(١٤) بە غەیر جە (ب) نە دەور .
(١٥) خەرگەی (أ) خەیمەی .
(١٦) چەنیی بەگلەران نیشت (أ) نیشت چەنیی چەند کەس .

نە خەرگای هەنی صاف بۆ عەبیرێن
شیرێن وەشتەبێ صەد شۆر شیرێن[17]

ئاخر شا فەرماش مونادێ کەردن
جەمعێ جە نەدیم مەحرەم ئاوەردن

(حسب الامر) شای گەردوَن ئیقتیدار[18]
نەقیبان بەزم خەرگەی زەڕ نیگار

ناستن نا مەحرەم نە خەرگەی شایێ
غەیر جە غولامان خاصەی سەرایێ

دانا و[19] نەدیمان ئەدەب پەروەردە
گرەو[20] جە دانش ئەفلاطوَن بەردە

نە پای تەخت شای سکەندەر[21] شیعار
نیشتن نە باڵای کورسێی زەڕ نیگار

جەو دەمدا پەروێز شای عەنبەر سروشت
شەمامەی تەڵای دەست ئەفشار نە[22] مشت

نەدیمان چۆگە هەریەك نە کونجێ
موکەللەل بە عەطر عەنبەر تورونجێ

---

(١٧) شیرێن .. ناد (ب) نیشتەبێ بە صەد شۆرەوە شیرێن .
(١٨) ئیقتیدار (ب) ئیشتیهار .
(١٩) دانا و (ب) دانا .
(٢٠) گرەو (ب) گردێن .
(٢١) سکەندەر (ب) ئەسکەندەر .
(٢٢) نە (ب) جە .

گرتەبێن بە دەست چون ڕەند مەیکەش
چەنێ چەند دەستەی وەنەوشەی بۆ وەش
ساقیی سیم ئەندام قەد چون سەرو نەی
دەور مدا و مدیا پێشان پەیاپەی[23]
نەغمەی شادڕەوان ساز نیکێسا
مبێزا ڕوتبەی موعجیزەی عیسا
باربود جە نەقش بادەی[24] چەنگ و عوود
مبەخشا نەغمەی دلارای داوود
وەختێ کە بەربەط ماوەرد بە ئاواز
جە تەن مکەردش مورغ ڕۆح پەرواز
کەس[25] چون نیکێسا چەنگیی نامەوەر
نەبێ خۆش گۆتەر جە هەر هەفت[26] کیشوەر
صەدای سازندەی سازان پڕ جۆش
وست نە دلێ بەزم شەهەنشا خورۆش[27]
تا مژەندن[28] ساز خۆش دەنگ[29] مەوزۆن
زوهرە چەرخ مدا نە دەور گەردۆن

---

(٢٣) دەور مدا و .. تاد (ب) دەور مدا پێشان پەیاپەی پەی پەی .
(٢٤) نەقش بادەی (ب) نەخش ساز .
(٢٥) کەس (أ) لەحن .
(٢٦) جە هەر هەفت (أ) نە هەرصەی .
(٢٧) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(٢٨) مژەندن (ب) مژەندش .   (٢٩) خۆش دەنگ (أ) ئەلحان .

ئاخر نیکیسا و[30] باربود بۆ خەم
کۆکردن بەربەط[31] چەنێ چەنگ بە هەم

وەختێ سەرگەرم بێ شا جە جام مەی
ویەرد نە ڕۆی چەرخ ناڵەی نەوای[32] نەی

غولامان تەمام جە دەست[33] شاپور
نە بەزم[34] بۆ موشك خوسرەو کردن دوور

خاڵێ جە ئەغیار ئەو خەرگەی گوڵ بێز
هەر مەند بە شاپور سازندە و[35] پەرویز

جەودەمدا شیرین جەمێن شەمع[36] نوور
طەڵەب کرد شاپور دانا بە ضەروور[37]

فەرماش : نەقش‌بەند[38] دانای دڵ‌نەواز
ئەو دوو سازندەی شۆخ خۆش ئاواز

---

(30) نیکیسا و (ب) نیکیسا .
(31) کۆکردن بەربەط (ب) کۆك کرتن ڕوباب .
(32) ناڵەی نەوای (ب) ساز ناڵەی.
(33) جە دەست (ب) بە دەستێ .
(34) بەزم (ب) خەرگەی .
(35) سازندە و (أ) سازندەی .
(36) شەمع (ب) شوعلەی .
(37) دانا بە ضەروور (ب) دانای پڕ شعوور .
(38) نەقش بەند (ب) هەی شاپور .

طەڵەب کەر وە لای ئێمەی خاطر تەنگ
چەنێ ساز و عوود ئەرغەنوون و چەنگ
تا بە (وصف الحالْ) ئەی خەستەی[39] بەد حاڵ
بواچان غەزەل پەی شای کەمەر لاڵ
شاپوور (حسب الامر) ئەو شای لەب شەکەر[40]
ئەو شۆخ شەش دانگ گێسوو بۆ عەنبەر[41]
نیکیسا چەنێ باربود بە دەو
حاضر کەرد چۆگە[42] ، نەزاناش خوسرەو
شیرین فەصیح شوعەرای دوو سەنج
دا تەعلیمشان بە صەد لارە و لەنج[43]

* * * *

---

(39) خەستەی (ب) بەندەی .

(40) لەب شەکەر (ب) شەکەر لەب .

(41) گێسوو بۆ عەنبەر (ب) کوڵ توێپ عەبعەب .

(42) چۆگە (ب) جە لاش .

(43) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

غزل گفتن نکیسا از زبان شیرین[1]

ئەووەڵ نیکیسا هۆرگرت ساز و چەنگ
بە[2] پەردەی (نەورۆز) خارا کەرد ئاهەنگ

بە ڕەنگێ[3] ئەو شۆخ شیرین فەرما پێش
ناڵا مەستانە چەنێ چەنگ وێش

واتش : (الغیاث)[4] ئەسر مەینەت ڕێز[5]
حەڵق ئاوێز زوڵف حەڵقەی سەراوێز

ئیمشەو نازارت خۆ نە زاوتەن
نامەردت ئەران سا[6] چۆن خاوتەن ؟

ئەز جە کۆنێ[7] سەمەن بۆی ئومێد
وەختەن جە مەشریق ڕەوشەن بۆ خورشێد

---

(١) گۆرانی وتنی نیکیسا بە زوبانی شیرینەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری سۆهەمە .

(٢) بە (ب) نە .

(٣) بە ڕەنگێ (ب) چونکە .

(٤) الغیاث (ب) ئەی عاشق .

(٥) مەینەت ڕێز (ب) مەینەت‌کێش .

(٦) سا (ب) یە .

(٧) جە کۆنی (ب) جە کۆن صوبح .

جە شەوق شوعلەش[8] چون تەجەللای طوور
پەردەی دەروونت[9] پڕ بیۆ[10] جە نوور

جە کڵاوی ئەی سالار سەرکەش وێنەی جەم
شکست دەر سوپای سەرهەنگان خەم

ئەر تۆ بپرسی حاڵ من چوونەن
جەرگم لەت لەتەن ، دڵ مەوج هوونەن

نەدیێنت پەی من ڕۆی ڕەستاخێزەن
دەروونم جە زووخ زامت لەب ڕێزەن

شەو قرچەی جەرگم سێ فرسەخ مشۆ
ڕاستەن سا قرچەش نەیاوان بە تۆ

سەوگەند بە باڵات نادیرەی ئەییام
جەوساوە باڵات دوور کەفتەن جە لام

جە ذائیقەم مەی ژار هەفت تاسەن
سورمە نە دیدەم ڕێزەی ئەڵماسەن

پەی تۆ سەیر باغ باغچەی عەنبەربار
مگەزۆم[11] غونچەش وێنەی نێش مار

---

(٨) شوعلەش (ب) شۆڵەی .

(٩) دەروونت (ب) شەو و ڕۆ .

(١٠) بیۆ (ب) مبۆ .

(١١) مگەزۆم .. تاد (ب) مگەزۆم دەرسات غونچەش وێنەی مار .

شەوان جە داخت دڵ بێ قەرارەن
خاو ڕاحەتم[12] چون مەودای خارەن
سەودای تۆ ئەی دۆست کەردەن پا بەستم
ئیفتادەم ، جارێ بگێرە دەستم
ئەڵڵا ج[13] تەمای خاس بە تۆ[14] داشتم
غەڵەط بی هەرچی جە[15] تۆ پونداشتم
ئەرێ دەوا بەخەی زامت هەر[16] بە سۆ
ئەر نیەم سزاوار پەرستاری تۆ
منیشتون پەی ویم نە ئاستانەی تۆ[17]
دەستی مشۆرۆن نە پێشخانەی تۆ[18]
ئەر ماچی تا خاس هەم تا ئیخلاسم
خۆ پەی ئاوکێشی مەطبەخت خاسم
سا یا کەفتەنان جە شەهریاری
کەنیزم هەرچی پەنەم مسپاری

---

(١٢) ڕاحەتم (ب) ڕاحەت لیم .
(١٣) ئەڵلا ج (ب) بیللا .
(١٤) بە تۆ (ب) من بە تۆ .
(١٥) جە (ب) بە .
(١٦) زامت هەر (أ) زامەت . بەپێی نوسخەی (ب) ئەشتوانرێ بخوێنرێتەوە (زامەت) .
(١٧) نە ئاستانەی تۆ (ب) جە ئاستانەندا .
(١٨) نە پێشخانەی تۆ (ب) جە پێشخانەندا .

گەر خاكماڵیەن ، گەر جاڕۆكەشێ
ماوەرۆن بە جا ، نیەن جە خۆشێ[19]

غەریبم ، بێ ناز ، زامەن خەطەر
هەر تۆ مشناسێن حەق نە[20] باڵای سەر

نیكێسا بەی طەور چون كەرد ڕەستخێز
هۆر هیزێن وست نە گیان پەروێز

• • • •

---

(١٩) ماوەرۆن .. تاد (ب) ئەسك نیەن بەی من مرۆن جە وەشێ . بە پێی ئەم نوسخەیە وا ئەزانم لەجیاتێی وشـەی (ئەسك) (ئەنك) بێ و بە هەڵەی نوسیار وا نوسرابێ .

(٢٠) نە (ب) جە .

غزل گفتن باربد از زبان خسرو[1]

باربود چۆگە نەوبەش گەفت وە دەست
جە (پەردەی عوششاق) نەوای خارا بەست
خاستەر جە نەغمەی ئەنگوشت شاناز[2]
بەربەط بە میضراب ئاوەرد نە پەرواز[3]
واتش : سەحەر زوَ[4] نە گلۆشەی باغێ
ویەردم سەرشار بە خۆش دەماغێ
دیم نەو باغەدا موشکین عوزارێ
شۆخێ ، سەرمەستێ ، زوڵف عەنبەربارێ
مواتت بە حوسن حۆرێی بەهەشتەن
بە قامەت چون سەوڵ[5] عەنبەر سروشتەن
نەز ئەو شاباز پڕ لارە و پڕ لەنج[6]
چۆن پێچیابێ نەو باغدا چون گەنج

---

(١) گۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەربابە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری سێهەمە و نوسراوێشە (خسرو شاه) .
(٢) ئەنگوشت شاناز (أ) کۆ شەصت ساناز .
(٣) نە پەرواز (أ) بە ئاواز .
(٤) زوَ (أ) زۆ .
(٥) سەوڵ (ب) سەرو .
(٦) نەز .. تاد . ئەم نیوە شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە : نەز ئەو شەهباز پڕ جە لار و لەنج .

ئەر لاڵێ جەو گەنج بگنۆ نە سارا[٧]
منیەوش نە فەرق چون تاج دارا[٨]

سەوگەند بە دیدەش بێ سورمەی سێوەنگ
دوَ تەرکەش بەستەن چون تەرسای فەرەنگ

بە قەوس قەتران ئەبرۆی قەضا جۆش
بە خاڵ موشکێن مابەین لێمۆش[٩]

بە دەستەی زوڵفش صاف بۆ گوڵاوەن
چێن چێنش لۆلەن ، چێن چێنش خاوەن[١٠]

بە شۆڵەی حوسنش[١١] چون شۆڵەی[١٢] تورەن
نایب شەوقش تەجەللیی طورەن

بە دورج یاقوت پڕ جە مرواریش
بە خەندەی پڕ ناز تەبەسسوم کاریش[١٣]

بە ڕێزەی ڕازش شەکەر بارشەن
قورص شێرەی قەند شەربەتدارشەن[١٤]

---

(٧) بگنۆ نە سارا (ب) هەیۆ وە .
(٨) منیەوش . . تاد (ب) لایقەن پەی تاج خوسرەو و دارا .
(٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(١٠) چێن . . تاد (ب) چێنێ لێش لۆلەن ، چێنێ لێش خاوەن .
(١١) حوسنش (أ) نورش .
(١٢) شۆڵەی (أ) شەمع .
(١٣) بە خەندەی .. تاد (أ) بە نەغمەی ڕەنگین وێنەی زەڕ کاریش .
(١٤) شەربەت دارشەن (ب) شەکەر وارشەن .

به سافیی زنجیی چون سێف زەردەن
به فەیرۆزەی خاڵ حەق شەریف[۱۵] کەردەن

به موشکین کەمەند کڵاف گێسۆش
به دوگمەی یاقوت یەخەی عەنبەربۆش

به چین حەی تار پەخشەن نە دۆشی[۱٦]
به چەنبەر بازیی گۆشوارەی گۆشی

به گۆی غەبغەبی ماچیی قەطرەی ئاو
موعەللەق مدران نە پای ئافتاو

به دوَ مەمانی بە هەم پەیوەستەن
چون شاخ[۱۷] مەرجان بە ڕەنگین ڕەستەن

به سینەی سیمی ها نە تۆی[۱۸] جامەش
شەوق[۱۹] مدۆ چەنیی زەردیی شەمامەش

به شۆخیی شیرین صانیع ئەییام[۲۰]
کێشانش[۲۱] وێنەی شێوش[۲۲] نوقرەی خام

---

(۱۵) شەریف (ب) نەخشش .

(۱٦) به چین .. تاد (ب) به چین طوڕڕەی حەی حەڵقەی دۆشش .

(۱۷) شاخ (ب) شێوش .

(۱۸) سیمش ها نە تۆی (ب) سیمین نە تۆی دوّ .

(۱۹) شەوق (ب) سۆ .

(۲۰) ئەییام (أ) نە ئەییام .

(۲۱) کێشانش (أ) کەشێدەن .

(۲۲) شێوش (أ) شەوق .

به سیمین ساقش بلوّر سافەن
به عەطر نافش پڕ موشك[٢٣] نافەن
ئەر بکنۆم به دەس مبوّم وه فیداش[٢٤]
مالّون نه چەم صەد جار خاك پاش
ئەر صەد پادشام هەر تا که زیندەم
پەی ئەو به ئیخلاص کەمتەر جه بەندەم
باربود بەی[٢٥] نەظم نامەی عەبیرێن[٢٦]
شلاّر خوسرەو وست نه گیان شیرێن

* * * *

(٢٣) نافش پڕ موشك (ب) باغش بوّ موشك .
(٢٤) مبوّم وه فیداش (ب) مبوّن به فیداش .
(٢٥) بەی (أ) وەی .
(٢٦) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .

غزل گفتن نکیسا از زبان شیرین[1]

ئیمجار نیکێسا ظەریف بە ئەنداز
چنگ دا نە زۆی چەنگ شۆخ[2] خۆش ئاواز
نە پەردەی (ماهوّر) مەرکەب هومایۆن
بەی طەور ئینشا کەرد ئەی شیعر مەوزۆن :
دڵ جە نەدیێنت بێ بە واتەی عام
بنمانە باڵات ، وە[3] سەرگەردت بام
جەی موشکیێن کەمەند کلاف[4] سۆسەنێ
جەی شیرێن زەند شۆخ ئەرمەنێ
تا کەی ، بێ مروەت ، بەی طەور بێزاری ؟
تا کەی منهانێ تۆ پەنەش خواری ؟
شیرێن ئەرمەن جە بێ کەماڵی
ئەر دانێ چەنیێت دەمێ بە تاڵی
جەرێمەش ئێدەن شای دارا دەماخ
بستانۆ جەو دەم ماچێ بە گوستاخ

(١) گۆرانێ وتنی نیکێسا بە زوبانی شیرێنەوە .
(٢) شۆخ (ب) ساز .
(٣) وە (ب) بە .
(٤) کەمەند کلاف (ب) کلاف کەمەند .

زوڵفم[٥] ئەر دانش بە شا خەجاڵەت
سیلسیلەش بەدەن ، ئەصڵش بە ناڵەت

ئەر زامت جە تیر نیگام خەطەرەن
نیگام تورکەن تورك ، تورك هەر کافرەن

ئەر جە ئەگریجەم جەرگت پڕ نێشەن
عەقرەبەن عەقرەب ، گوناى من چێشەن

من بە وێم غەمزە بە تۆدا کەردەن
تۆ پاسەت زانان من مەیلم سەردەن

ناز و غەمزەى من دەروَنت کەرد رێش
بە میرات گنۆ پەى صاحێب وێش

چون لۆوَگەردانى بەى طەور ئامان پێم
بویەر جە تەقصیر ، تەریقم جە[٦] وێم

تەوبە بۆ ئەر لێم بدەى صەد خەنجەر
ئەمجار جە ئەمرت بەرنەشۆن وە بەر

مەعلومم بۆ بە غەیر لەبانت فێشتەر
ئەر ماڵەم پڕ بۆ[٧] جە شیر و[٨] شەکەر

---

(٥) زوڵفم (ب) زوڵفش .
(٦) جە (ب) بە .
(٧) ماڵەم پڕ بۆ (ب) پڕ بۆ ماڵەم .
(٨) شیر و (ب) شیرەى .

سەوگەند بە ذاتێ دوَر جە زەواڵەن
بە ذائیقەی من گشت ترش و تاڵەن
سا بۆ چون حۆرێ حەق شەریف کەردەم[9]
جە باغچەی رەنگین عیصمەت پەروەردەم[10]
هیچ کەس نەچنیەن[11] گوڵ جە باغ من
نەیاوان بۆی کەس بە دەماغ من
پەی تۆ چون پستە[12] من شەکر خەندم
بۆ دەم شیرین کەر جە شیرەی[13] قەندم
نیکێسا بەی نەظم نازەنین ئەو شەو
خورۆش وست نە بەزم رەنگین[14] خوسرەو

* * * *

---

(٩) کەردەم (أ) کەردە .
(١٠) پەروەردەم (أ) پەروەردە .
(١١) نەچنیەن (أ) نەچەشتەن .
(١٢) پستە (أ) پستەم .
(١٣) شیرەی (ب) شەهد .
(١٤) رەنگین (ب) بۆ موشك .

غزل خواندن باربد از زبان خسرو [1]

باربود سەرمەست جە بادەی سەرخوم
پەنجەش[2] دا نە ڕۆی سەرتای هەورێشم
بە پەنجەی نەهوفت پەنجەی کاو خارا
ئەی غەزەل بەی طەور کەرد ئاشکارا
وات : ئیمشەو نەسیم وەنەوشەی باخم[3]
مدۆ چون شەوبۆ بۆ نە دەماخم
بۆیێ بەی طەورە بۆ عەبیرین[4] بۆ
مەر بلای چین زولف شلاخ شیرین بۆ
مەگەر مانگ یاوان بە ڕەوضەی گوڵ گەشت[5]
سارا بۆ مدۆ چون ڕەوضەی[6] بەهەشت ؟

---

(۱) گۆرانیی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەربابە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری سێیەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەشە : غزل گفتن از زبان خسرو شاه . واتە : گۆرانیی وتن بە زوبانی خوسرەو شاوە .

(۲) پەنجەش (ب) پێچش .

(۳) باخم (أ) باغم .

(٤) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

(٥) ڕەوضەی گوڵ گەشت (ب) ئوردیبەهیشت .

(٦) چون ڕەوضەی (أ) بە وێنەی .

مەگەر شەو بەندەن بە[7] ئۆڵگەی لاهوور ؟
بە جای وەفر سەرد موارۆ کافوور ؟
مەر خوسرەو نە باغ شیرین نە گەشتەن
ماچی سەرزەمین عەنبەر سروشتەن ؟
مەر ئاهوی شۆخی جە ڕەم ڕەم کەردەن
بۆی بەزم پەرویز خوتەن پەروەردەن ؟
مەر بیەن عەنناب شەکەر خوردە[8] ڕێز
ماچی توتیەن شاهی چون پەروێز ؟
مەر مانگ ڕەخشانەن نە چەرخ ئەخضەر
ئیمشەو شەو بیەن جە ڕۆ ڕۆشن‌تەر ؟
مەر شیرین جە لەعل مەیگون[9] مەی نۆشەن
گۆشەی هەر بەزمی پڕ نە[10] خورۆشەن
مەر جەمین وێش ئەو نە جام دیەن
قەدر من زانان بەی طەور ڕام بیەن
ئەری هەی شیرین ڕاز نەبات من
چەندان خۆ نەبی تەقصیرات من

---

(٧) بەندەن بە (ب) مەندەن نە .
(٨) شەکەر خوردە (ب) شیرین شەکەر .
(٩) مەیگون (ب) شەکەر .
(١٠) نە (ب) جە .

ڕۆت ئاوەرد نە یەك ، عەرضەم[11] نەوانای
بە حاڵ جەستەی خەستەم نەزانای

خۆ شێرین ئەر صەد[12] من شای جەم شکۆم
ئەمرت موطاعەن ، من هەر بەندەی تۆم

ئەر صەد فراوان شاهێ ڕەنگینم
من هەر جانفیدای شێوەی شیرینم[13]

دڵ حەیران بە تەرز[14] باڵای تۆڵ تۆم
بەستەی[15] سیلسیلەی زوڵف لۆل تۆم[16]

سا بۆ با نەمرۆن بە داخ تۆوە
بکەرۆن لێمڵای وەشباڵات وە بۆوە

چون مێو مەفتۆل پشتان بێن وە هەم
لێو وە بان لێو ، دەم جە[17] ناو دەم

---

(۱۱) نە یەك ، عەرضەم (أ) بە هەم ، عوذرم .

(۱۲) خۆ شێرین ئەر صەد (أ) بێنایێم شێرین .

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(۱٤) تەرز (ب) بەژن .

(۱٥) بەستەی (ب) بەندێ .

(۱٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا کەوتووەتە پاش شیعری (چون مێو مەفتۆل .. ناد) ەوە .

(۱۷) جە (ب) وە .

به[18] خەڵوەت خەیلێ بنیشیم وە شاد
کۆی خەرمان خەم بدەریێن وە باد[19]
باربود جەی شیعر شۆخ عەبەریێن[20]
شیوەن وست نە گیان شیریێن شیریێن

* * * *

---

(۱۸) به (ب) جه .

(۱۹) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا کەوتۆنە پێش شیعری (سا بۆ با نەمرۆن .. تاد)ەوە .

(۲۰) باربود . تاد (ب) باربود چەنێ شیعر عەبیریێن .

غزل خواندن نـكيسا از زبان شيرين[1]

نيكێسای لاڵ سەنج ، دانای مۆ شكاو
نە پەردەی (ماهۆر) نەوای كونج كاو

دانەی چیهرەی چەنـگ شۆخ پەنجەو[2] دەست
واناش ئەی غەزەل مەستانە مەست مەست

واتش : ئەرێ هەی یێنایێ هەیێم
جەلا[3] بەخش زەنـگ ئاینەی زەیێم

هەرتا زیندەنان گیانم نە ڕاتەن
تۆتیای دیدەم غوبار پاتەن[4]

جە ذەوق باڵات بەرزەن دەماغم[5]
ڕەوشەنەن جە شەوق حوسنت چراغم

---

(١) گـۆرانێ وتنی نیكێسا بە زوبانی شیرینەوە .

(٢) پەنجەو (أ) پەنجەی .

(٣) جەلا (ب) صەیقەل .

(٤) پاتەن : لە هەردوو نوسخەكەدا نوسرابوو (ڕاتەن) . ئێمە خۆمان گۆڕیمان چونـكە لامانوابوو هەڵەیە .

(٥) دەماغم (ب) دەماخم .

ئیسانم[٦] ، ئیمشەو ئەر پێت ضەروەرەن
بنۆشێ بە شاد[٧] ، عەیشت مەنظورەن[٨]

مەنۆشە ئەو مەی ناسازگارەن
بادەی مەیکۆن لەعل من[٩] خۆش گوارەن

بۆ بنۆش بە شاد جە لەعلم ئەی مەی
کەسێ جە[١٠] شاهان شەراب نۆش[١١] کەی

بەی طەور جە[١٢] بادەی گوار گوڵ نام
نەنۆشان هەرگیز ، نەکەردەن نە جام[١٣]

ئەی بادە وەشەن تا بنۆشێ تۆ
شیرین بواچۆ نۆش گیان بۆ

خوسرەو ، بەو دانا[١٤] ئاگای گشت حاڵەن
شیرینێی عومرم وە بێ تۆ تاڵەن[١٥]

---

(٦) ئیسانم (ب) بێنایێم .
(٧) بە شاد (ب) بادەی .
(٨) مەنظورەن (ب) ضەروەرەن .
(٩) من (أ) مەی .
(١٠) کەسێ جە (ب) بە وێنەی .
(١١) شەراب نۆش (ب) کەیانان .
(١٢) بەی طەور جە (ب) بەی طەورە .
(١٣) نەکەردەن نە جام (ب) شاهان ئەیبام .
(١٤) دانا (ب) خودا .
(١٥) شیرینێ تاد (ب) عومر شیرینم بە تۆ بەتاڵەن .

بە گیانت سەوگەند هامڕاز دەردم
من ئەی گومانە جە[16] تۆ نەبەردم

وەختەن بار دەرد[17] بکەرۆ پەستم
جە ڕای مەرحەمەت بگێرە دەستم

خوب ئیسە تا کەی مکەریم مەهجور
با جاری[18] بالاّت بوینوون جە دوور

کەی بۆ من نە جام لەبانت چون مەست
خاو بگنۆ وەنەم تا مەحشەر یەك دەست[19]

کەی بۆ ئەو بالاّت بنمانۆ[20] چون تۆل
شەولی پشنان بوون چون مێو مەفتول

کەی بۆ من چەنی[21] چون تۆ خوسرەولی
بنۆشوون[22] بادەی یاقوتی شەولی

---

(١٦) جە (ب) بە .

(١٧) دەرد (ب) خەم .

(١٨) جاری (ب) جا ئەو .

(١٩) ئەم شیعرە لە نوســخەی (ب)دا لەپاش شیعری (چون جە ئاستانەت .. تاد)ەوەیە و نیوەی دوەهــەی بەمجۆرەیە :
مەدهۆش مەی بوون نــا (یوم الألست) .

(٢٠) بنمانۆ (أ) بنمانا .

(٢١) من چەنی (ب) چەنی من .

(٢٢) بنۆشوون (ب) بنۆشۆن .

چون جه ئاستانەت بێخود کێشام ڕەخت[٢٣]
جه سەختێ‌ی سەودا وێم کەردم ڕۆ سەخت[٢٤]

مروەتەن چەنێم جەوانمەردێ کەر
دەردەدار تۆم ، دەوای دەردم دەر

با جه بێ مەیلێت شای دارا شکۆ
نەکنۆ وە[٢٥] مەحشەر داوای ئێمە[٢٦] و تۆ

ئەر سەد تەقصیرم جه حەد ویەردەن
چون بە قاپێ‌ی تۆ من ڕۆم ئاوردەن

بەخشەم تەقصیر بە سەرگەرد ڕێت
یاگەی ئومێدی ، ئومێدم هەن پێت

فیدات بام وەس دەر پەنەم[٢٧] خەجاڵەت
ئەر پادشانی صاحێب عەداڵەت

دەمێ تۆش[٢٨] کەردەن بەی طەور خاطر ڕێش
بگێره ئەو دەم ، خاس دەم بنیه تێش[٢٩]

---

(٢٣) ڕەخت (ب) دەست .

(٢٤) جه سەختێ .. تاد (ب) خاو بگنۆم وەنە تا مەحشەر یەك دەست .

(٢٥) وە (ب) بە .

(٢٦) ئێمە (ب) من .

(٢٧) پەنەم (ب) تۆ پێم .

(٢٨) تۆش (ب) تۆ .

(٢٩) بنیە تێش (ب) بنیەر لێش .

شۆخێ وێنەی من تۆش دڵگیر کردەن
سزاش هەر ئێدەن تا بە ڕۆی مەردەن[٣٠]

هەر شەو تا بە ڕۆ بۆ بنیە[٣١] نە بۆش
قایم بوشارە شەمامەی لیمۆش[٣٢]

سا وەسەن ، تا کەی چەنیم ناسازی ؟
چێش مبۆ جارێ شیرین بنوازی ؟

بنچینەی[٣٣] عومرم جە بێخ هۆرکنیا
ساز بەدنامیم نە[٣٤] دنیا ژنیا

ئەڵڵا من پەی تۆ چەند جەفام کێشان
چەند پەی تۆ نیشتم[٣٥] خاطر پەرێشان

تۆ خۆ جە ژێر سای گەردوَن گەردان
بێ مروەتیت کرد وێنەی نامەردان

کارێ نەکردی بە نیاز من
نەکێشای دەرزێ غەمزە و ناز من

---

(٣٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
شۆخێوە چون تۆ من کەردم دلگیر
سزاش هەر ئێدەن شـۆخ بۆ عەبیر

(٣١) بنیە (أ) بنیۆش

(٣٢) قایم .. تاد (أ) تەمام موشارێ شەمامە و لیمۆش .

(٣٣) بنچینەی (ب) بنیچەی .

(٣٤) نە (ب) جە .

(٣٥) پەی تۆ نیشتم (ب) نیشتم پەی تۆ .

جه گشت بابەتێ وەنەم کەردی زۆر[٣٦]
تەقصیر جه تۆ بی[٣٧] ، هەم تۆ کەردت تۆر[٣٨]
ئیسه جەی دما تا[٣٩] گیان مسپارۆن
نه ئاستانەی تۆ[٤٠] دنیا مویارۆن
هەر بەی ئومێده به دڵواز دڵ
ژوڵی مرادت جه لام بۆ حاصڵ
نیکێسا وەی[٤١] نەظم نەزاکەت بێ شۆ
خورۆش وست نه گیان شای دارا[٤٢] شکۆ

* * * *

(٣٦) کەردی زۆر (ب) زۆر کەردی .
(٣٧) جه تۆ بی (ب) هەم جه تۆن .
(٣٨) کەردت تۆر (ب) تۆر کەردی .
(٣٩) جەی دما تا (ب) چێگـەولا من .
(٤٠) نه ئاستانەی تۆ (ب) جه ئاستانەت دا .
(٤١) وەی (ب) بەی .
(٤٢) شای دارا (ب) دارای جەم .

غزل خواندن باربد از زبان خسرو[1]

باربود هۆرگرت بەربەط بەئاواز[2]
بەی طەور بە ئاهەنگ (عێراقی)[3] و (حیجاز)

وات : ئەرێ هەی شەمع شەب ئەفرۆز من
شاباز هەش دانگ نەچیر دۆز من

ئەر تێغ[4] غەمزەت لێم مستانۆ سەر
ئەمجار جە ئەسرت نەشۆن وە بەر

سەرێ بە ئیخلاص پاك نە ڕات نەبۆ
چەمێ تۆتیاش خاك پات نەبۆ

ئەو سەر سەرنیگۆن ، جە تەن كنیابۆ
ئەو چەم نابینای هەردوو دنیا بۆ

بە ڕاس من هەی شۆخ جەرعەی شەربەت نۆش
ضەحاك پڕ زۆر ، موشكێن مار بە دۆش[5]

---

(١) گۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری دوەمەوەیە و لەو نوسخەیەدا وشەی (شـاه) لەگەڵ (خوسرەو) ەكەیدایە .

(٢) ئاواز (ب) ئەنداز .

(٣) عیراقی (ب) حوسەینی .

(٤) تیغ (ب) تیر .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هەرچەند کە کۆشام مەر بەرشی نە دڵ
بەرنەشیەت ئاخر فێشتەر بیەم خجڵ
ئیسە پەشیەیان کۆگای خەم بە کۆم
پەشێوتەر جە زوڵف پڕ پەشێو تۆم

گەر مشێن بە شام ، گەر بە خوراسان
نەبۆ جە تۆ دڵم[٦] هەراسان

جەوساوە کەفتم من جە باڵات دوەر
بینایی دیدەم تێش[٧] نەمەندەن نور

سەوگەند بە زوڵفت زامم خەطەرەن
جە دێر دینەی تۆ مەردەن وەشتەرەن[٨]

گەر بکێنیم وە دەس شەکەر رێزەی راز
شۆخ[٩] شیرین رەنگ نازك غەمزە و ناز

تەخت خوسرەویم یاگەی نازتەن
تاج و تۆمارم پایەندازتەن
سا چون جە رای لوطف بزورگی کەردی
دەرد سەر کێشای قەدەم ئاوەردی

---

(٦) جە تۆ دڵم (أ) دڵم جە لات .

(٧) تێش (ب) بێش .

(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٩) شۆخ (ب) دۆس .

تۆ چون شا ، من چون بەندەی بێ نیاز[10]
با بە پا بۆست بىۆن سەرفراز
تا كەی بوینەی ئەی بار لێوم[11]
ئەی حاڵ خەستەی تەمام پەشێوم
ئید وات و كێشا بە وێنەی قەقنەس
ئاهێ ئاهیرێن[12] جە پەردەی نەفەس
جەو ئاهە[13] دەروون شیرین دڵبەر
گڕ سەند چون شۆڵەی نالیرەی سەقەر

• • • •

---

(١٠) تۆ .. تاد (ب) تۆ بە وێنەی شا ، من بەندەی بێ نیاز . بە (ب)
جە . سەرفراز (ب) سەرئەفراز .
(١١) لێوم (ب) بە لێوم .
(١٢) ئاهیرێن (ب) ئاهیر بار .
(١٣) ئاهە (ب) ئاهیر .

غزل خواندن نکیسا از زبان شیرین[1]

نیکیسا چەنگێ ساز بۆ عەبیرێن
جە قوفڵ ڕۆمێ[2] ، جە باخ شیرێن[3]

جە لەفظ شیرێن شۆخ دڵ پەسەند
هۆرگرت چەنگ و عوود ، بەی طەور شیرێن ژەند

واتش : ئەرێ هەی شای یۆسف[4] لەقا
ئەی دنیا پەی کەس نەدارۆ بەقا[5]

ئەجەل نەزادەن ، مروەت نەدارۆ
پەی ئینسان عومرێچ فراوان مارۆ[6]

ئەگەر عاشقی ، ئەر شەهریاری
ئەر شێر غوڕڕان ، ئەر شەهسەواری

---

(١) گۆرانێ وتنی نیکیتا بە زوبانی شیرێنەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری چوارەمە .

(٢) ڕۆمێ (ب) شیرێن .

(٣) شیرێن (ب) دێرێن .

(٤) یۆسف (ب) حۆرێ .

(٥) بەقا (ب) وەفا .

(٦) مارۆ (أ) یارۆ .

ئاخر بــه باغچەی[7] دنیای بەد ئاهەنــگ
مێیکـۆ چون خار نە دامـانت[8] چەنـگ

سا چون بەی دەستۆر[9] دنیا بێ وەفان
عەجۆز[10] ڕا چەفت، شۆم پڕ جەفان

بۆ با[11] چەنێ هەم جامێ بنۆشیم
بە یەکدا چون شیر شەکەر بجۆشیم

ئارەزوٚم ئێدەن ئەر مبۆ حاصڵ
شەوێ یا ڕۆژێ[12] بە دڵواز دڵ

چون شەوبۆی بەهار بە شاهۆ کۆوە[13]
بکەرۆن سەوزەی خەطت وە بۆوە

دەستەی کاکۆڵت بگێرۆن بە دەست
تا بە[14] ڕۆی مەحشەر جە بۆش[15] بتۆن مەست

---

(٧) بە باغچەی (أ) ئەی باغچەی .
(٨) دامانت (أ) دامەنت .
(٩) بەی دەستۆر (ب) بەی طەورە .
(١٠) عەجۆز (ب) عەجۆزەی .
(١١) بۆ با (أ) تۆ تا .
(١٢) یا ڕۆژێ (أ) باوەری .
(١٣) بە شاهۆ کۆوە (ب) شاهۆ کۆهەوە .
(١٤) بە (ب) وە .
(١٥) بۆش (ب) بۆت

پشتان بتۆن وه بەژن باڵای تۆڵ[١٦] نەی
شەو وێنەی لاولاو پای[١٧] نەمام نەی

پەیاپەی پەیوەست چون ساقیی سادە
بنۆشتۆن جە لەعل مەیگۆنت بادە

وەختێ بەی دەستور باڵات کەردم سەیر
ئەر بەیۆ ئەجەل وەش ئاما بە خەیر[١٨]

خاس وەشەن وەختێ وەرتەر جە مەردەن
جارێ دەس تۆم بشۆ نە گەردەن

چون لەولاو دەمێ پەشتانش مەست مەست
بگێرۆن مەمان مێخەك بۆش نە دەست

جە ڕای دۆستداریی ظەریف نەوازیش
دڵ شاد مکەرێ بە پەنجەبازیش

منۆشێ چەنیش هەر شەو تا بە ڕۆ
بادەی نازەنین عەطر نەرگس بۆ

مەرستۆن بەرۆن بەی ئارەزۆوە
نەکەرۆن سەوزەی خەطت وە بۆوە

---

(١٦) باڵای تۆڵ (ب) باڵات مەست .

(١٧) پای (ب) وە پای .

(١٨) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (مکەردش خەیاڵ سەراسیمە طەور) لە باسی (شنیدن ئاواز شیرین خسرو را)دا لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئەر بکنیێم بە دەس سەوکەند بە گێسوٚم
مەواچە ، خوسرەو ، من کەیخوسرەو خوٚم
بە حەڵقەی زوڵفان بۆ عەبیرەوە
مکەروٚت پەی وێم بە زنجیرەوە
مەر پەیم هۆرنەگنی ڕۆڵەکەی خۆش طۆر
شەو پشتان وێم بکەروٚت بە زۆر
بەڵێ کۆن ئەو بەخت خودا بدۆ پێم
ڕوێی بیاوۆن بە مراد وێم
خوسرەو تا شنەفت ئەی شیعر دێرێن
کەفت نە دەروٚنش ئاهیر شیرین
ناڵا وێنەی نەی ، چەفت بێ وێنەی چەنگ
ڕێزا جە نەرگس ئەسر لالە ڕەنگ
نە باغچەی دەروٚن ذەوق ئاوارە کەرد
یەخەی وێش چون گوڵ پارە پارە کەرد
نیکێس بەی نەظم نادیرەی نایاب
کزەش دا نە جەرگ چون کزەی کەباب

• • • •

غزل خواندن باربد از زبان خسرو[1]

باربود سا دیش خوسرەو بۆی سۆزان
میضراب دا نە تار مەفتوول بلۆزان

نە پەردەی (مەغلووب) نەوای زێز ئەفگەن
بەی طەور دا جەواب شیرین ئەرمەن

واتش : بە چەشم ، شای نەونەمامان
ئەمجار صەد گونا و یەك تۆبە گامان

زوڵی جە ئەمرت ئەر من شیم وە بەر
سەرم دا بە سەنگ سەوڵ ناز پەروەر

سەخت پەشیمانم من جە کار ویم
شەرمندەگی تۆ ، شیرین ، ئاما پێم

پەی ئەی نا ئەمری لێم صادر بیەن
جە پای تەخت تۆ عوذر خوام نیەن

عوذر خوام هەر ئەسر دیدەی گریانەن
شەفا خوام قرچەی دڵەی بوریانەن

شەرط بۆ ئەر شیرین لێم بستانی سەر
ذەڕڕە جە ئەمرت بەرنەشون وە بەر

---

(۱) گۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە .

شەرط بۆ چێگەولا ڕاز ڕێزەی نەبات
بە چەم بکێشۆن جاڕۆی خاکپات

خاس بی، جەی وەرتەر مدای پەیامێ
گاهێ مکیاستی دەعوا و سەلامێ

ئیسە تۆ ئەو ڕایچ خۆ وەنەم بەستی
مێنای شەرط و بەڵێن بە سەنگ شکەستی

بەڵێ تۆ هەی شۆخ دڵ جە خارە سەنگ
وێت فەرهادت کوشت هێچ ئامای وە تەنگ

منیچ ئەڵبەتە چون ئەو بێچارە
مکەرێ منیچ[2] بە مەرگ ئاوارە

وەختێ باربود دانای دڵ ئەفرۆز
واناش ئەی ئاهەنگ ئەی نەظم دڵسۆز

شیرین وێش جە دەر دا بە زەمینەدا
سەیل بەست ئەسرینش بە ڕۆی جەمینەدا

بەو طەور کەرد فەریاد ئەو سەرو ئازاد
جەو فەریاد خوسرەو ئاما بە فەریاد

* * * *

---

(٢) لامەوایە ئەم دوبارە بونەوەی وشەی (منیچ)ە هەڵـەی نوسیارە و ئەبو وشەیەکیتر لە جێـگەی یەکێکیانا بوایە .

شنیدن آواز شیرین خسرورا[1]

سا کە شەھەنشای بەزم بۆ عەبیرێن
شنەفتش بەی طەور فەریاد شیرێن

ھەرچەند کە نەدی ئەو شێوە و ڕەنگش
بەڵێ دەرساعەت شناسا دەنگش

فەرماش تا جە بەزم خەرگەی بۆ عەنبەر
نا مەحرەمان گشت بەرکەران وە بەر

شا وات بە شاپوور : نەمەندەن ھۆشم
چپان ئاما دەنگ شیرێن نە گۆشم

عەرض کەرد وات : بەڵێ دەنگ شیرینەن
مەرھەم نومای زام دڵەی خەمینەن

شا فەرماش شیرێن ڕشتەی ئیلاھێ
ئاومردەن تەشریف بە خەرگەی شاھێ

وێنەی عەیاران ئەو پەروێن پایە
کەفت نە خاکپای خوسرەو چون سایە

سا وەختێ شا دیش ئەو نادیرەی دەور
کەفت نە خاکپاش چون شیرێن بەی طەور

(۱) گوێ بوونی خوسرەو لە دەنگی شیرین .

جه شادیی ئەو شۆخ شیرەی شەکەربار
یاواش بە فەرقەد فەرق ئیفتیخار

جه سوبوك زۆحێ و بوردەباریی ئەو
زیاتەر جه حەد مەمنون بێ خوسرەو

چون شیرین بەی طەور بێ بە هامرازش
کێشا بە صەد دڵ فراوان نازش

شا کەرد جه دمای ئەو دڵ نەوازی
تەقاضای بازی ، ماچ و دەسبازی

جەناب عولیای کلاف سۆسەنی
شاباز شەش دانگ شۆخ ئەرمەنی

پێ نەبی ڕاضی ، ڕۆ ئاوەرد بە هەم
پڕ کەرد جه ئەسرین جوی بەحرەین چەم

عەجەب مەند خوسرەو جەو دیدە سێوەنگ
ئەووەڵ جار شاد بی ، ئاخر خاطر تەنگ

عەرض کەرد بە خوسرەو نیهانی شاپور
واتش : چون شەمع شۆخ شا دەستور

هیچ کەس نە باخش نۆبەر نەکەردەن
چون گوڵ نە گوڵزار عیصمەت پەروەردەن

مەحرەمێ چون باد بۆ موشك سەحەر
نە حەڵقەی زوڵفش نەکەردەن گوزەر

ئیسه ئەو دڵ پاك چون حۆریی بەهەشت
جە دراز دەستیی شا مەترسۆ إسەخت

بەی چێش ؟ تا ئیسته چون شا سواران
بە عەرض و سیرەت دنیاش ویاران

شا چون پێ زاناش شیرین بێ نیکاح
صاحێب[۲] عیصمەتەن ، نمەبۆ صەلاح

خوسرەو بە سەوگەند عەهد و وەفا بەست :
بە میوەی باخش نمەکێشۆن دەست

تا جەم نەکەرۆن شاهان بە ئیعزاز
ناوەرۆش بە عەقد ویم بە عیزز و ناز

بەلێ چەنی هەم ئیمشەو تا بە ڕۆ
بنۆشیم شەراب شیشەی عەنبەر بۆ

بەی چێش ؟ ئەی دنیا هەرچەند ڕەنگینەن
فائیدەش نیەن ، مەرگ نە کەمینەن

یەك ئیمشەو دنیا بویارمێ بە شاد
نە کەی نمانۆ صوب ، نە کەی قوباد

ئەی عەهدە شنەفت جە شا چۆن شیرین
پڕ تەبەسسوم کەرد غونچەی عەبیرین

(۲) صاحێب : لە ئەسڵەکەدا نوسراوە (صەحن) ، بەلاّم دیارە هەڵەیە .

دەس بەرد پەی چارشەو هۆردادا جە سەر
دەرخشان چون قورص دۆ هەفتەی قەمەر
نە فەرق قوللەی[3] موشکین جە سەردا
وەردا چون ئەژدەر وە ڕۆی کەمەردا
نە پای ئەو قوللەی موشکین بێز ئەو
مدرەوشا حوسنش وێنەی شەمع شەو
نەخش وەنەوشەش نە ڕۆی یاسەمەن
مبەخشا بۆی موشك مودبیرەی خوتەن
شەهەنشا سا دیش شیرین بەو ڕەندی
بەو شێوەی شیرین ، بەو دڵ پەسەندی
جە نەشئەی مەیگون لەبانش چون مەست
بەسەر غەڵطیا ، جامش کەفت نە دەست
خێزنا شۆخیش بەو طەور ڕەستخێز
کەفت جە ئیختیلاط خوسرەو پەروێز
وەختێ مکەردش بە خۆش ئەندازێ
موعەنبەر زوڵفش وە پێدا[4] بازێ
هەرکەسێ مدێ مکەرد تەماشا
عەقڵ و صەبر و هۆش لێش مکەرد حاشا

---

(٣) لە نوسخەکانی بەردەستمانا تەنها نوسرابوو (قولله) .

(٤) پێدا : لە نوسخەکەی بەردەستمانا وا نوسراوە ، بەلاّم لام‌وایە هەڵە بێ و ڕاستەکەی (پێڵدا) بێ .

ئاخر چون خوسرەو بێ جەنگ و داوا
چون زوهرە وە بورج موشتەرێ یاوا

خێزا چەنێ ئەو ڕشتەی سوبحانێ
شوروع کەرد ئەو شەو بە میهرەبانێ

هۆشش پێ نەمەند ، جە شەوقش بێ مەست
گا مبۆساش پا ، گا مبۆساش دەست

گا عەنبەر جە چین زوڵفش ممالا
گا لێمۆش مکەست ، گا لێش ملالا

گا دەستەی نەرگس مدا بە دەستش
گا سورمە منیا جە دیدەی مەستش

گا ماوەرد وە بەر جە دەس بازوانەش
گا مبۆسا خاڵ پای لۆتەوانەش

گا منیاش کڵاو زەڕ نە کەللەی سەر
گا خڕخاڵ نە پاش بەر ماوەرد وە بەر

گا مگرت وە دەس شەمامەی لێمۆش
گا گا مکەرد واز یەخەی عەنبەربۆش

گا زوڵفش جە لۆل خاو مکەردەوە
گا تافتەی قرمز لێش مدڕدەوە

گا ماوەرد نە وەر شەم پەی تەماشاش
گا مکەرد ظەریف سەیر جە سەر تا پاش

ئەو شەو ئەو خوسرەو ئەو شای دەریاکێش
بەی طەور کەفتەبێ گـلاراوێ پێش

مکەردش خەیاڵ سەراسیمە طەور
هەردەم مواتش ئەو نادیرەی دەور :

یانێ یە شیرین جەمین گوڵ بێز[٥] بۆ !
یە ئەو دلارام ساوای نەوخێز[٦] بۆ !

ئێد موات موست نە گەردەن گێسوش
دەم منیا نە دەم ، بۆ منیا نە[٧] بۆش

مواتش : شیرین شۆخ شەکەر ڕێز
یە تۆنی فیدای باڵات بۆ پەروێز ؟!

ئاخر ئەو دوَ شۆخ ئالای شۆخ و شەنگ
شەقەی ماچشان مشێ بە فرسەنـگ

ئەمما کە شیرین ڕاگەی حەق شناس
پاس دوێ مکەرد جە مەودای ئەڵماس

هەرچەند کە خوسرەو لێش لاڵە مکەرد
شیرین جە لاڵەی ئەو بازێ نەومەرد[٨]

---

(٥) گوڵ بێز (ب) چون گوڵ .
(٦) نەوخێز (ب) ئارام دڵ .
(٧) نە (ب) وە .
(٨) بازێ نەومەرد (أ) بازێش مومەرد

ئەو شەو تا بە صوب هەر مژەندن[٩] ساز
خوسرەو ملالاّ[١٠] ، شیرین مکەرد ناز

سا بەی طەور هەفت ڕۆ شیرین و خوسرەو
کەردن بە هەم عەیش هەر ڕۆژ و هەر[١١] شەو

بێ پەروا جە دەرد ئەی دنیای بادێ
ویاردشان عومر شیرین بە شادێ[١٢]

جە دمای هەفت ڕۆ[١٣] شای دارا نەبەرد
ئاما ئیرادەی [١٤] موراجەعەت کەرد

فەرماش کژاوە جە چۆی صەندەل[١٥] صاف
ئامۆدەی[١٦] گەوهەر ، ناو پەردەی زەڕباف

کەردشان وەش بۆ بە موشك و عەنبەر
پەی ئەو گوڵ[١٧] ڕوخسار شۆخ لەب شەکەر

---

(٩) مژەندن (ب) مژنیا
(١٠) ملالاّ (ب) ملالاّ و .
(١١) هەر (أ) هەم .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٣) ڕۆ (ب) شەو .
(١٤) ئاما ئیرادەی (أ) ئامادەی تەمام .
(١٥) صەندەل (أ) عوّد .
(١٦) ئامۆدەی (أ) نامادەی .
(١٧) گوڵ (ب) مەه .

خەراما[18] شیرین چون مای دۆ هەفتە[19]
شێ نە کەژاوە چون گوڵ شکوفتە[20]
چون ماە مکەردن چۆگە حیسابش
سوپا چون کەوکەب کەفت نە ڕکابش
جەودما خوسرەو دارای[21] لاڵ کەمەر
وێنەی جڵەودار[22] کەفتەبێش نە وەر
خاصەی غوڵامان سەمەن بۆی[23] سادە
هەمڕاهش[24] چەنێ چەند کەس شەهزادە[25]
چون ڕکاب شاطر چەنێ کەژاوە
پیادە بێ لەسپ مشێن بە ڕاوە
تا چەندێ بەی طەور شەهەنشای جەم کێش
یاوا بە مشکۆی موشکێن عەطر وێش
دڵ شاد بە شیرین[26] نیشت وە بان تەخت
مونەججیم باشێ طەڵەب کەرد بە جەخت

(18) خەراما (أ) خەرامان .
(19) مای دۆ هەفتە (ب) گوڵ شکوفتە .
(20) گوڵ شکوفتە (ب) مای دۆ هەفتە .
(21) دارای (ب) دانای .
(22) جڵەودار (ب) عەلەمدار .
(23) سەمەن بۆی (ب) سەمەن بۆ .
(24) هەمڕاهش (ب) ئامڕاش .
(25) شەهزادە (ب) شازادە .
(26) بە شیرین (ب) بێ خوسرەو .

تا کەرۆ[٢٧] حیساب پەرلی تەدارەك
کامێن رۆ نەحسەن ، کامێن موبارەك
شایەد کە ئەو شۆخ شیرێن غەمزە و ناز
باوەرۆش وە ضەبط وەصڵش بە ئیعزاز[٢٨]
مونەججیم[٢٩] بە حوکم زیج و ئوستورلاب
پەی سەعد و نەحسش ساعەت کەرد حیساب
وات : چون[٣٠] شەهەنشا فرە[٣١] بە سۆزەن
رۆی فەردا صوبحش تەمام فەیرۆزەن

* * * *

---

(٢٧) کەرۆ (أ) کەردن .
(٢٨) باوەرۆش .. تاد (د) باوەرۆ بە عەقد شیرێن بە ئیعزاز .
(٢٩) مونەججیم (ب) رەصەد بەند .
(٣٠) چون (أ) بە .
(٣١) فرە (أ) فرێ .

تدارك نمودن عروسی شیرین جهت خسرو[1]

وەختێ شای شیرێن مەشریقێ بە جەخت
وێنەی خوسرەو نیشت نە فەیرۆزەی تەخت[2]

بە دیبای زەرڕێن شۆڵەی[3] سەبز و زەرد
وێنەی نەو عورۆس صوب[4] ئارایش کەرد

شا پەی عورۆسیی شیرێن ئەرمەن
کۆ کەرد موشك و عوود عەنبەر بە خەرمەن

فەرماش هەزار ئەسپ ڕەخش پڵاڵ سم
پەڕڕانەر جە[5] تیر شەهاب ئەنجوم

---

(١) تەدارەك کردنی بە بوكێ بردنی شیرێن بۆ خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە : ترتیب دادن خسرو عروسی شیرین بە ضرور . واتە : ڕێکخستنی خوسرەو بۆ بە بوكێ بردنی شیرێن بە ناچاری . لەم نوسخەیەدا سەرباسەکە خراوەتە نێوان تیوەی یەکەم و دووەمی دوا شیعری باسی پێشووەوە .

(٢) وێنەی . . تاد (ب) وێنەی فەیرۆزە خوسرەو نیشت نە تەخت .

(٣) زەرڕێن شۆڵەی (ب) شیرێن شۆخ .

(٤) صوب (ب) وێش .

(٥) جە (ب) نە .

گشت بە دوکدوکتی[٦]ی سورمە بافەوە
بە ڕەخت و ڕەشحەی تەڵای سافەوە

هەزار هەم ئوشتور بۆر و بۆر باهتو
طاوسـتی یا زەرد[٧] ، چەم وێنەی ئاهتو

گشت بار جە صندوَق شاخ نەبات و قەند
جە نوقڵ و[٨]بادام قورص دڵ پەسەند

هەزار پەرستار نەوڕەسێدەی نۆ
گشت بۆ عەنبەر زوڵف ، موعەططەر لێمۆ

هەزار هەم غوڵام خارا و ئەطڵەس پۆش
تەنگ بەند ، دانە بەند ، دانەی دوڕ نە گۆش

چەنی چەند تەپڵەك موجری زەڕ نیـگار[٩]
ئاگـەندە[١٠] جە موشك لۆلۆی شاهوار

صندوَق[١١] و مەفرەش خەیمەی بۆ عەنبەر
نۆصەد تا هەزار بەڵـکم زیاتەر[١٢]

---

(٦) دوکدوکتی : لە نوسخەی (أ)دا بە نوسخە (پەدەکتی)یش نوسراوە .
(٧) یا زەرد (أ) یا زەر . (یا زەرد)یش بە نوسخە نوسراوە .
(٨) نوقڵ و (أ) نوقڵ .
(٩) زەڕ نیگار (ب) زەرف کار .
(١٠) ئاگەندە (ب) کەندەبێ .
(١١) صندوق (ب) تەڵبێت .
(١٢) نۆصەد .. تاد (ب) پانصەد جە نۆصەد بەڵـکە زیادتەر .

گشت پڕ جه دێبای خارا و خەتایی
جه پارچەی کوڵ خار زەمێن تەڵایی[13]
تەخت[14] موکەللەل جه یاقووت زەرد
پەیکەر زەڕفشان[15] لاڵ و لاجیوەرد
به موشك و عەنبەر ئامادەش[16] کەردن
خاصه پەی شیرێن ئەرمەن ئاوەردن
وەختێ به[17] مەطڵەب ئەو جەمێن چون جام
ئەسباب هەرچی بێ یاوا به ئەنجام[18]
شا فەرماش تا ساز[19] عورووسی ژەندن
دانه و جەواهێر به گەوهەر شەندن
پۆل پۆل پەرێی ڕوخ بەرقەی ناز نه فەرق
جه سەر تا وه پا جه[20] گەوهەردا غەرق
تا شنەفتێ دەنگ پڕ خورۆش ساز
وێنەی[21] چەرخ طەور کەردشان پەرواز

---

(١٣) زەمێن تەڵایی (ب) خیطمی و خەطایی .
(١٤) تەخت (ب) تەختێ .
(١٥) زەڕفشان (أ) تەناشان .
(١٦) ئامادەش (ب) ئابادش .
(١٧) وەختێ به (ب) پەی وەخت .
(١٨) به ئەنجام (ب) با تەمام .
(١٩) فەرماش تا ساز (أ) فەرما ساغیر .
(٢٠) جه (ب) به .
(٢١) وێنەی (ب) گشت چون .

هەر یەك یەك طەبەق جە ئەشرەفق و[22] زەڕ
جە شەمامەی موشك ، جە عەبیر تەڕ

هۆرگرتن پەی بەذل[23] شیرین بێ ئەندێش
جە گێسوو کەردن موشکین مار بە کێش

شێین وە پای تەختش کەردن نیثارش
حەیران بێین بە[24] شەوق شەمع[25] ڕوخسارش

تێشتەبێ پڕ ذەوق[26] ئەو زولف بۆ گولاب[27]
چون تەخت زەڕڕێن[28] قورص ئافتاب[29]

دەولەت سەرای شا جە بۆی زولف چێن
کەردەبێ پڕ عەطر چون نافەی موشکین

ئاخر ئەو[30] خوسرەو لاڵ بەخش لاڵ پۆش
وات بە بزورگان صاحێب عەقڵ و هۆش

---

(22) ئەشرەفق و (أ) ئەشرەفق .

(23) هۆرگرتن پەی بەذل (أ) لوان پەی مەنزڵ .

(24) بێین بە (ب) بێ جە .

(25) شەمع (ب) شۆڵەی .

(26) ذەوق (ب) شەوق .

(27) گولاب (ب) گولاو .

(28) تەخت زەڕڕێن (ب) نە تەخت چەرخ .

(29) ئافتاب (ب) ئافتاو .

(30) ئەو (أ) کە .

شیرین شەخصیۆەن پۆ تەمکین و سام[31]
جە نەسل شاهان جەم جای جەم مەقام[32]
وێش هەم جە ئەرمەن کەردەنش شاهێ
خەتمەن بە نامێ عیصمەت پەناهێ
من دەرکارمەن بکەرۆش نیکاح
ئەگەر بزورگان بوێنان صەڵاح
واتن : ئەی حەرفە خەیلێ سەنجیدەن
پەسەندیدەی شا هەر پەسەندیدەن
بکەرۆش نیکاح بە فەڕ و ئیقباڵ
موبارەکش بۆ تا بە هەزار ساڵ
چونکە بەی دەستور شا بێ صەڵاحش
بە ڕەسم وێشان بەستن نیکاحش[33]

* * * *

(٣١) تەمکین و سام (ب) سام سەنگینەن .
(٣٢) جەم مەقام (ب) نگینەن .
(٣٣) بە ڕەسم .. تاد (ب) بە ئایین وێش کەردن نیکاحش .

نکاح بستن خسرو شیرین‌را[١]

خوسرەو خامەی خاس شلاخ عەبیرین
بەی طەور کرد ئینشای ئەی نامەی شیرین[٢]
وەختێ کە[٣] دەوڵەت ئامیارتەن
صەد خوسرەو وێنەی شیرین یارتەن
چون ئیقباڵت هەن بە دڵواز دڵ
هەرچی ڕەضاتەن[٤] پەیت مبۆ حاصڵ
ئەر بێ دەوڵەتی نیەن ئیقباڵت
ئەگەر بیاوۆ[٥] بە سێصەد ساڵت
دایم هەر تەنگ دەست تێکەچن مبێ
هەر جە دمای ڕزق وێت چەپ چن مبێ[٦]
(القصة) چون کەرد شا[٧] شیرین صەلاح
ئاوەردش بەی طەور بە عەقد نیکاح

---

(١) مارە کردنی شیرین لەلایەن خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) نامەی شیرین (أ) شیعر مەوزوێن .
(٣) کە (ب) سا .
(٤) ڕەضاتەن (ب) بوازی .
(٥) بیاوۆ (ب) میاوا .
(٦) هەر .. تاد (ب) جە دمای ڕۆزێ هەر چەنچوێن مبێ .
(٧) چون کەرد شا (أ) ئاوەرد شای .

نێشت نە مشکۆی وێش چون کەیان کەی
شوروَع کەرد بە صەرف جورعەی جام مەی

شیرین ئێد شنەفت طەبعش بێ ناخۆش
وات کەسێ واچۆ بەو لۆتێی مەیکەش[8] :

ئیمشەو نەنۆشۆ ئەو بادەی گول ڕەنگ
گۆش نەدۆ بە ساز ئەرغەنون و[9] چەنگ

گەردش دیدەم چون ساقێی سادە
جە مەیگون لەعل پێش مدۆن[10] بادە

غولامێ[11] مەحرەم بە گوستاخ ئەو شەو
یاونا پەیام شیرین بە خوسرەو

خوسرەو گۆش نەکەرد بە حەرف شیرین
جە دەست ساقێی زولف بۆ عەبیرین

ئەوەند ئەو بادەی یاقوتێ کەرد نۆش
ذەڕڕە پێش نەمەند عەقل و فام[12] و هۆش

خاصەی غولامان بارگەی جەننەت جاش
ئاوەردن بە دۆش تا حەرەم سەراش

(٨) مەیکەش (ب) سەرکش .
(٩) ئەرغەنون و (ب) ئەرغەنون .
(١٠) پێش مدۆن (ب) مدۆ پێش .
(١١) غولامێ (أ) غولام .
(١٢) عەقل و فام و (أ) مایەی عەقل و .

شەخصێ پەرستار یاونا ئەو شەو
بە عەرض شیرین بێهۆشێی خوسرەو

شیرین پەی یارێ و مەخسەرەو مەزاق
کەیوانۆی[13] قۆخێ کلاو دەم فەراق

پشت دەر قوپیای[14] چون پشت کیسەڵ
ساڵ جە[15] سەد و شەصت ، هەشت گوان چون دەڵ

چەم تەنگ و زۆ چرچ ، لۆت چەفت و چڵمن
لەب[16] کەوە و لێکن ، دەنگ وە دەنگ[17] جن

پا و سم شەق شەق ، ساق ساق سێخەر
سەر چون قۆاکە ، جە مەیمۆن بەدتەر[18]

بن بەخەڵ بۆگەن ، پڕ جە سپێ و ڕشك
لانەی قۆلانچە و مار و مۆر و مشك

چێش واچۆن تەعریف پای تەخت نافش
بەردە بێ جە سم گامێش شکافش

---

(١٣) کەیوانۆی (ب) کەیوانۆ .

(١٤) پشت دەر قوپیای (ب) پشت ڕەق و کەسیف .

(١٥) جە (ب) یەك .

(١٦) لەب (ب) لێو .

(١٧) دەنگ وە دەنگ (ب) دەم چون صەوت .

(١٨) سەر . . تاد (ب) سەر چون قۆاکە و کەلك فرێ وە پەڕ .

بەی طەرز و تەرتیب ئاوەردن وە لاش
پۆشاش وە زەرباف جە سەر تا وە پاش

عوروسانە طەور ئەو کەیوانۆی بلور
کیاست بە خدمەت پادشا بە زۆر

پەی ئازمایش مەستی و هوشیاری
خۆش طەبعی و خەندە و مەخسەرە و یاری

خوسرەو (لا یعقل) مەست بادەی نۆش
پێش نەمەندە بێ جەو دەم ذەڕڕێ هۆش[19]

کەفتەبێ بێخود سەرمەست و بەدحاڵ
نە ترش مزانا ، نە شیرین ، نە تاڵ

کرتش نە ئاغۆش ، بەدەن[20] وناراش
جە مەستی‌ی چون شێر قایم وشاراش

چون کەم طاقەت بی عەجوزەی دێرین
هانا کەرد ، هاناش یاوا بە شیرین

خوسرەو جە هانای ئەو پیرە کەمتار
(أصلاً و قطعاً) نەبی خەبەردار

---

(١٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :

شەهەنشای مەی نۆش لاڵ بەخش لاڵ پۆش
پێش نەمەندەبێ ذەڕڕێ فام و هۆش

(٢٠) بەدەن (ب) بە توند .

شیرین کە زاناش[٢١] پەی بیەن خەجڵ
خەراما[٢٢] چون سەوڵ ، خەندان بێ چون گوڵ

جە دەست خوسرەو شای نیکۆ ئەختەر
بە هەر حاڵێ بێ بەرشکەرد وە بەر

بەهەشتی[٢٣] ڕوخسار ، زوڵف عەنبەر سروشت
کەمەرەی یاقوت[٢٤] زەبەرجەد نە پشت[٢٥]

ویش نیشت نە باڵین شای سکەندەر ڕەنگ
فەرق بەندێ نە فەرق پڕ دانەی خۆش ڕەنگ

گێج مومرد زوڵفش نە دەور ڕوخسار
نە پێڵدا گێسوس پێچ مومرد[٢٦] چون مار

گەبرۆش چون کەمان کارخانەی فەرەنگ
نە[٢٧] گۆش تا بە گۆش کێشابێ پەی جەنگ

عەقیقی[٢٨] میم شکڵ دەهانش بە ناز
چون ڕێزەی شەکر جێش[٢٩] مڕێزا ڕاز

---

(٢١) زاناش (ب) قاما .
(٢٢) خەراما (أ) خەرامان .
(٢٣) بەهەشتی (أ) بەهەشت .
(٢٤) یاقوت (أ) ئەڵماس .
(٢٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(٢٦) مومرد (ب) مدا .
(٢٧) نە (ب) جە .
(٢٨) عەقیقی (ب) عەتیق
(٢٩) جێش (ب) لێش .

نە دەور ڕوخسار زەڕبەخش حەڵقە بڕۆپ
چەنی گۆی تەلاو[٣٠] یاقوت زەڕ تۆپ

منهانا نە[٣١] عەین شەهەنشای لاڵ سەنج
چون کلاڤەی مار موشکین نە زۆی گەنج

تۆمارش چون زوڵف[٣٢] پڕ غەمزە و[٣٣] خاڵش طەور
مشنیا نە دەور کلاوچەی مەهەور

قورص قۆزاخەی دوڕ قەوسش[٣٤] ئەو شەو
چون شەم شەبستان[٣٥] جام ڕێز خوسرەو

کردەبی جە شەوق شۆڵەی[٣٦] وێش ڕەوشەن
خاستەر جە ڕەوضەی شۆخ هەشت گوڵشەن

شا جە زۆر مەی[٣٧] کەفتەبی یەک دەست
نەزانا[٣٨] جە کۆن شیرین سەرمەست

---

(٣٠) تەلاو (أ) تەلای .
(٣١) نە (أ) بە .
(٣٢) چون زوڵف (أ) نە دەور .
(٣٣) غەمزە و (أ) غەمزەی .
(٣٤) دوڕ قەوسش (أ) دەور نۆشەن .
(٣٥) شەم شەبستان (ب) شەمع مەجلیس .
(٣٦) شۆڵەی (أ) شوعلەی .
(٣٧) شا جە زۆر مەی (ب) جە زۆر مەی شا .
(٣٨) نەزانا (ب) نەزاناش .

ئاخر کە[٣٩] شیرین زوڵف بۆ هەبیرین
شا[٤٠] گرت نە ئاغۆش[٤١] چون گیان شیرین

ئەو شەو ئەو زوڵف لول لولیای لێوە
چون ئەرز لەولاو پێچیاش پێوە

نۆشا[٤٢] پەیاپەی تا بە صوب سەحەر
جە پوستەی خەندان شا شیرەی شەکەر

هەرچەند کەرد شیرین شەهد[٤٣] شەکەر رێز
جە بۆسەی شیرین لەبانش لەب رێز

تا نەبۆشا شەوق مەشریقی پڕ[٤٤] نور
بە عوروس صوبح تافتەی زەرد و سور

شا جە شەکەر خواب هێچ نەبی بێدار
ساتێ جە مەستی وێش نەبی هوشیار

وەختێ درەخشا گۆی زەڕزین[٤٥] خۆر
نە ڕوی میتنای[٤٦] سەوز ئەی چەرخ ئەخضەر[٤٧]

---

(٣٩) کە (ب) ئەو .
(٤٠) شا (ب) خوسرەو .
(٤١) نە ئاغۆش (ب) ناغۆش .
(٤٢) نۆشا (ب) نۆشاش .
(٤٣) شەهد (ب) شیرەی . (٤٤) پڕ (ب) جە .
(٤٥) زەڕزین (أ) نارنج . (٤٦) میتنای (أ) بەرگە .
(٤٧) ئەی چەرخ ئەخضەر (أ) نۆ طاق ئەنجوم . دیارە بەپێی ئەم نوسخەیە ئەم شیعرە هەڵەیەکی تیا ئەبێ چونکە (خۆر) و (ئەنجوم) هاوسەنگ نین .

خوسرەو لاڵ ڕۆش بێدار بێ جە خاو[٤٨]
وێش وێنەی مانـگ دیێ ، شیرین چون ئافتاو

تا[٤٩] کە نیگاش کەرد ئەو فەڕڕوخ تەبار
ئەو مەست بادەی جام زەڕ نیگار

دیش[٥٠] چون ڕەوضەی باغ وەشبۆی بۆ سونبوڵ
شکوفتەن جە لاش خەرمانێ جە[٥١] گوڵ

سیلسیلەی زوڵفش لوول[٥٢] بەستەی نازەن
بە ڕوی سینەشدا چون چلاپێ وازەن[٥٣]

وەش بیەن دەماغ وەشبۆی عەنبەر بۆش[٥٤]
جە شەمیم خاڵ شەمامەی لیمۆش

چەند موشکین کەمەند شۆخ عەنبەربار
نە سای گەردەنش[٥٥] پێچ مدۆ[٥٦] چون مار

---

(٤٨) خوسرەو .. تاد (ب) شەهەنشا بێدار بێ جە شیرین خاو .
(٤٩) تا (أ) سا .
(٥٠) دیش : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نوسراوە (وێش) بەلام دیارە هەڵەیە .
(٥١) جە (ب) چون .
(٥٢) لوول (ب) ڕۆل .
(٥٣) وازەن (ب) بازەن .
(٥٤) عەنبەر بۆش (ب) عەبیر بۆش .
(٥٥) نە سای گەردەنش (ب) جە گەردەنشدا .
(٥٦) مدۆ (ب) مدا .

هەرچەند کە ئەو شۆخ شەش دانـک بێگەرد
چون نەی شەکەر بی ، موفەڕڕەح ، بێ دەرد(٥٧)
بەڵێ هەی یاران ، چۆن گوڵ ، کام شەکەر
منمانا بە ئەو ؟ (الله اکبر) !

* * * *

---

(٥٧) بێ دەرد (ب) جە دەرد . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (موفەڕڕەح)یش (موفەڕڕیج) بێ و بە هەڵەی نوسـبار نوختەی جیمـەکە فەوتابێ ، چونـکە بە شێوە نوسینی کۆن هەردوکیان وەك یەك ئەنوسرێن .

زفاف کردن خسرو شیرین را[1]

خوسرەو دیش شیرین بەو نازەنینێ
ئەووەڵ شوروَع کرد ئەو بە گوڵ چینێ

جە شادیی شێوەش بەرکەرد نە دڵ خەم
دەم نیان نە دەم هەردک چەنێ هەم[2]

ئاخر هۆرێزا خوسرەو بە ئیعزاز
هۆرگرت چەنێ ویش شیرینش[3] بە ناز

ئاما نیشت چون شەمع ئەو چەنێ شیرین
بۆ نیا نە بۆش چون دەستەی نەسرین[4]

شیرین هۆردارا بە دڵواز دڵ
ئاوەرد بە ئاغۆش چون[5] خەرمان گوڵ

---

(١) گواستنەوەی شیرین لەلایەن خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : شب زفاف و عیش خسرو با شیرین . واتە : شەوی گواستنەوە و ڕابواردنی خوسرەو لەگەڵ شیرین . سەرباسەکە لەو نوسخەیەدا بەسەر شیعری دوەمەی باسەکەوەیە .

(٢) دەم .. تاد (ب) جیا کەرد دو شاخ نەسرینش جە هەم .

(٣) چەنێ ویش شیرینش (ب) بەند نە ڕوی زین جامەش .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
ئاما نیشت نە شاخ نەی سەرو ڕەنگین
نە مابەین عەین دو شاخەی نەسرین

(٥) چون (ب) کۆی .

تا بە گوڵ باغچەی دەربەستەش[٦] یاوا
چون نەسیم غونچەی مەخفیش شکاوا
جە غونچەش شەونم شەکەرڕێز ڕێزا
ڕەنگ قرمزیش شەقایق بێزا[٧]

وەختێ بەی دەستوور شای سکەندەر طەور
باش باڵا دەس عاشقان دەور

پەی ئەو بێ بە خضر ، ئەو شەو سیاهێ
وستش نە چەشمەی حەیاتش ماهێ
بێ بە تەخت[٨] میل شا تەختەی عاجش
پاوانەی زمڕڕین پاش بێ بە تاجش
یاونا ئەو گوڵ نە سیمین جامەش
شەکەر ئامێز بێ عەنبەر شەمامەش[٩]

خوسرەو فاریغ بێ جەو ئیختیلاطە
جەو سەیر و صەفای پڕ جە نیشاطە
ئیمجار چەنێ هەم شیرین و خوسرەو
نیشتن بە دڵشاد بە ڕۆ تا[١٠] بە شەو

---

(٦) دەربەستەش (أ) دروستش .
(٧) ئەم شیعرە و دوو شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیین .
(٨) بە تەخت (ب) تەختە پەی .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
تا یاوا وە گوڵ بە سیمین جامش
شەکەر ئامێز بێ مەغز بادامش
(١٠) تا (ب) هەم .

سوجدەی شوکر ذات خوداوەند بەردن
مەی گوڵ ڕەنگ نە جام فەغفووری کەردن[11]

نۆشاشان بە شاد خاستەر جە دارا
زیندەگی ویشان بە پۆرچ نەویارا

ڕۆژی شەهەنشای تەخت بۆ عەبیرین
نیشت نە خەڵوەتی شەو چەنی شیرین

هومێلای زوڵف لوول چەنی هومایون
سەمەن تورک شۆخ باڵا زەڕ ستوون

طەڵەب کەرد نە پای تەخت دوڕ پەیکەر
بەخشا پێشان گەنج نە حەد زیادتەر

هومایون چەنی گفت وڵگەی[12] ئەرمەن
بەخشا بە شاپور داناى قەڵەمزەن

هومیلای پڕ لەنج[13] زوڵف و خاڵ سیوەنگ
داش بە نیکیسای شیرین نەغمە و دەنگ[14]

---

(١١) کەردن (ب) وەردن .
(١٢) وڵگەی (ب) ئۆڵگەی .
(١٣) لەنج (أ) گەنج .
(١٤) نەغمە و دەنگ (أ) نەغمەوەند . بەپێی ئەم نوسخەیە (د)ی (وەند) و (گە)ی (سیوەنگ) ناخوێنرێنەوە .

داش بە باربود سەمەن تورك بە ناز[15]
بە خەروار گەنج کەردش سەر ئەفراز[16]

* * *

چون خامەی (خانای قوبادی) بەی طەور
چون (شێخ نیظامی)ی مەرحوم نە ڕۆی دەور
جە[17] شەهد و شەکەر شیرین‌تەر ، بە دەو
ئینشا کەرد نامەی شیرین و خوسرەو
بە گوفتەی ئەو شێخ مەرحوم دێرین
خوسرەو جە دمای عورۆسیی شیرین[18]
بە شەو تا بە ڕۆ وێنەی کەیقوباد
مویارا دەوران ئەی دنیا بە شاد
دایم چون جەمشید مەی نە جامش بی
خاستەر جە شاهان دەور بە کامش بی

---

(١٥) بە ناز (ب) ئەنداز .

(١٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

(١٧) جە (ب) چون .

(١٨) لە نوسخەی (ب)دا لەسەر ئەم شیعرە ئەم سەرباسە دانراوە : (نصیحت نمودن شیرین خسرورا) واتە : ئامۆژگاریی کردنی شیرین بۆ خوسرەو . بەڵام دیارە ئەمە هەڵەیە ، چونکە یەکەم لە چەند شیعری داهاتوودا باسی ئامۆژگاری کردن نیە ، بەڵکو باسی بیتر کردنەوە و گەڕانەوەی خوسرەوە . دووەم باسی داهاتو باسی ئامۆژگاریی کردنەکەیە و سەرباسەکەشی لە هەردوو نوسخەکەدا باسی ئەوە ئەکا .

مودام غەیر جە[19] جام بادەی عەبیرێن[20]
منۆشا شەربەت جە پوستەی شیرێن

شەهەنشا هەرچەند بەرز بی ئیقبالش
چون قەدرلی ویەرد جە سینن و سالش

جە کردەی وەرێن پەشێمانێ بەرد
تەرك لەهو و لەعەب نەظەربازێ کەرد

وەختێ جە پیرێ ژۆت بێ پێ شکەن
وەنەوشەت کێلێیا بە بەرگ سەمەن

موحتاج بێ یەکسان چەشمت بە چەشمەك[21]
سست بێ بەند دەست ئەعضای تۆ یەك یەك

تالْ مبۆ تەمام لێت زیندەگانێ
مشۆت شیرێنێ و[22] ذەوق جوانێ

هەرکەس کۆی[23] پیرێ وەنەش مبۆ بار[24]
ژولێ بە صەد دەرد مبۆ گورفتار[25]

---

(١٩) جە (أ) نە .
(٢٠) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٢١) چەشمت بە چەشمەك (ب) عەینت بە عەینەك .
(٢٢) مشۆت شیرێنێ و (أ) ئەر مشۆت شێرین .
(٢٣) هەرکەس کۆی (ب) هەرکەسێ .
(٢٤) مبۆ بار (ب) بار مبۆ .
(٢٥) مبۆ گورفتار (ب) گورفتار مبۆ .

هەر تازێ سەگێ ئاهوٚ گێر مبۆ
مگێرۆش ئاهوٚ[٢٦] وەختێ پێر مبۆ

سا کە شەهەنشای کەیخوسرەو دەستوٚر
موشکێ موٚی زێنش گێلیا بە کافوٚر[٢٧]

دەرد بێ دەرمان پێریێش بنا گوٚش
جە موٚی سفێد کەرد یەکسان کەفەن پوٚش[٢٨]

جە بەد عەهدێی چەرخ ، جە شەرمەسارێ
تەرسا ، دەست هوٚرگرت جە بەد کردارێ

گا بە گەنجەفە ، گا بە بازێی نەرد
مویارا دەوران ئەی دنیای کەج گەرد

گا مکەردش لەحن باربود نە گوٚش
گا چەنێ شیرین مبێن[٢٩] هەم ئاغوٚش

(القصة) ئەو شای جەم جاه جەمبێز
جە شادێی[٣٠] شیرین ، نیکێسا و شەودێز[٣١]

---

(٢٦) مگێرۆش ئاهوٚ (ب) ئاهوٚ مگێرۆش .
(٢٧) موشکێ .. تاد . ئەم لێوە شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجوٚرەیە :
موشك موٚی زەشش گێلا بە کافوٚر
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٩) مبێن (ب) مبێ .
(٣٠) جە شادێی (أ) بە شاه و .
(٣١) شەودێز (أ) پەروێز .

هەرتا زینده بی مویارا بە شـاد
تماش وە چەم دارا و[32] کەیقوباد

* * * *

(٣٢) دارا و (ب) شاهی ٠

نصیحت کردن شیرین خسرورا[1]

نەققاش ئەی نەظم شیرین بەی دەستوور
کێشا نەقش[2] موشك جە صەفحەی کافوور

موشك بۆی مێخەك مودیرەی خوتەن
پەروەردەی موغان یاتاخ ئەرمەن[3]

گوڵ بۆی شەکەر لەب شەکەر ڕێزەی ڕاز
شیرین شەش دانگ نازك[4] غەمزە و ناز

شەوێ جە خەڵوەت وێنەی شەمع شەو
نیشتەبێ شۆخ شۆخ ئەو جەتی خوسرەو[5]

بەی طەور پەی پەروێز تاج و کەمەر زەڕ
ڕێزنا جە دورج یاقوت لۆلۆی تەڕ

واتش : ئەی خوسرەو دانای خیرەدمەند
وینەی بابای وێت چێش مبۆ یەك چەند

---

(١) ئامۆژگاری کردنی شیرین بۆ خوسرەو . لە نوسخەی (ب)دا لەجیاتی (کردن) نوسراوە (نمودن) کە مەعنای هەردوکیان یەکە .

(٢) نەقش (ب) ڕەنگ .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٤) نازك (ب) شیرین .

(٥) لەم شیعرەوە لە نوسخەی (أ)دا نیە تا ئەگاتە شیعری : هۆرگرتن دەرگای ئەو گشت خەزێنە .

چەنی سوپاهێ و نۆکەر بسازی ؟
بتەرسی جە مەرگێ ، مەظڵوم بنوازی ؟
دەمێ هەم بە عەدڵ مسکێنان کەر شاد
مەملەکەت بە عەدڵ دادت کەر ئاباد
حەذەر کەر جە چەنێک سەرهەنێک ئەجەل
قەڵای زیندەگیێت بکەرۆ قەبەل
خۆف کەرە خوسرەو صوبحێ یا ئێوار
دوعای مەظڵومێ لێت بگنۆ بە کار

* * * *

در خواب دیدن خسرو حضرت رسول و نقل کردن خواب خود جهت شیرین[1]

قافلە[2] سالار گەوهەر فرۆشان
غەوواص لوجەی بەحر خورۆشان
بە ڕەشحەی موشکین موعەنبەر قەڵەم
ئەی نامەی نامی بەی طەور کەرد ڕەقەم :

خوسرەو جەم قەدر هومایۆن ئەختەر
ئاما نە خاوش سالار مەحشەر
دیش نیشتەن نە پشت بوراقێ چون بەرق
سەر تا پاش جە شەوق شوعلەی نوردا غەرق
لەب پڕ تەبەسسوم چون غونچەی نەوخێز
جە ڕای مەرحەمەت فەرماش بە پەروێز :
بۆ هەی جەوانمەرد جەی نادروستی
جە ڕای ناپەسەند ئاتەش پەرستی

(١) لە خەوا دیتنی حەزرەتی پێغەمبەر لەلایەن خوسرەوەوە و گێڕانەوەی خەوەکەی بۆ شیرین .

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسرابۆ (قافلەی) ، بەلام ئەوە هەڵەیە چونکە مەعناکەی ناگونجێ .

بەرس جە ئاهیر سۆزندەی سەقەر
ئانەش پەرستی خاس نیەن ، مەکەر

جەی فیمل شەنیع شەرطەن شەهریار
بکەرۆ بە صیدق تەوبە و ئیستیغفار

خوسرەو دا جەواب سەیید موختار
عوذر خوای مەخلوق جە (یوم القرار)

وات : ئەر مکەرام پارە بە خەنجەر
جە ئایین ویم نمەشوم وە بەر

ئێد وات خوسرەو ، دیش یەك نێزەدارێ
وست نە ئەبرۆ چین ، چابوك سوارێ

تاو دا بە توندی چون باد پێش یاوا
بە حەربەی خون رێز جەرگش شکاوا

بێدار بی دەرلاد شای فەرڕوخ سیەر
زایف بی جە ضەرب سالار مەحشەر

ئەو شەو بە خەڵوەت طەڵەب کەرد شیرین
بە مشکۆی بۆ موشك پەیکەر عەبیرین

وات : شیرین ئیمشەو یەك خاوم دیەن
جە خۆف ئەو خاو عومرم کەم بیەن

بۆ هەردوێ بشمێ بە کونج خانەی گەنج
بەی دەفع ئەی خاو مەینەتی دڵ ڕەنج

چەند دانە یاقوت ، چەند لاڵ و گەوهەر
چەند دورج عەبیر ، چەند تەبڵەی عەنبەر
کاڵا هەرچی هەن جە خاس تا بە کەست
بیەخشێم بە ئەهل فوقەرا و تەهی دەست
شیرین ئێد شنەفت هۆرێزا بە دەو
شق بە گەنج خانە ئەو چەنی خوسرەو
نیگا کەردن دین چەند هەزار دەستە
خەریطەی زەرباف بە زنجیر بەستە
دیشان نە چەند جا چەند گەنج نایاب
مەر هەر خوداوەند بزانۆش حیساب
چەند جا هەم جە گەنج ، جە دوڕ شەهوار
مەحکەم کشت بە قوفڵ پۆلای زەڕنیگار
ئاوەردش کلێد نەخشان گەنجوور
سپەرد بە شیرین شای والا دەستوور
هۆرگرتن دەرگای ئەو کشت خەزێنە
ئەو خەزێنەی[٣] گەنج صەد هەزار وێنە
چۆگە شەهەنشای تاج و کەمەر زەڕ
دیش یەك صندوقی جە سەنگ مەڕمەڕ
گەنجوور (حسب الامر) پەرویز خوسرەو
کەردەوە قوفڵش بە دەوان دەو

(٣) خەزێنەی (ب) خەزێنە و .

دیتشان طەلیسمێ جە سیم سادە
گاو بەفر نە تۆی[4] قرمزێ دادە
خاستەر جە سەرمەشق مانێی گوهەربار
مونەققەش بە خەط ڕەیحانێ غوبار
گاوەردن پیرێ فراوان دانا
نام[5] ئەو طەلیسم پەرێشان[6] وانا
دیتش کە ئەردەشێر بابەکان دەور
نویسان[7] نە ڕوی ئەو طەلیسم بەی طەور
بە ئیرادەی ذات بەخشندەی بێچوون
یە چەندێ قەڵەن[8] نە دەور گەردوون
شەخصێ طالێ قەدر[9] عەزیز سەروەر
شەفا خوای خەڵقەن[10] نە عەرصەی[11] مەحشەر
نامەی ڕیسالەت خەتمەن بە نامش
میمراجەن پایەی کەمتەر مەقامش[12]

---

(٤) بەفر نە تۆی (ب) بە قرمزێ .
(٥) نام (ب) نامەی .
(٦) پەرێشان (أ) پەرێ شاه .
(٧) نویسان (أ) نویشتەن .
(٨) چەندێ قەڵەن (ب) چەندین ئەییام .
(٩) طالێ قەدر (ب) هومایوون .
(١٠) خەڵقەن (ب) ئومەت .
(١١) عەرصەی (ب) ڕۆژ .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئیسمش ئەحمەدەن[١٣] ئەو عالی نەسەب
ئەصڵش هەن جە نەسل[١٤] قەبیلەی عەرەب
صەلاح هەر گێدەن نە دەور ئەییام
چ شا ، چ دەروێش ، کاففەی خاص و عام
بە ڕیسالەتش باوەران ئیمان
وەرنە جە دارەین مبان[١٥] پەشێمان
خوسرەو چون بە شکڵ ئەو خەط نیگا کەرد[١٦]
نە پەردەی دەرۆن کێشا ئاه سەرد[١٧]
وات : شکڵ ئەی خەط[١٨] شۆخ بۆ کوڵاو
چون ئەو سوارەن من دیەن نە خاو
پەرسا جە شەخصێ نادیرەی ڕۆی دەور :
کەس دیەن شەخصێ بەی شکڵ و بەی طەور ؟
واتن : شەخصێ هەن صاحێب تەدارەك
عەنبەر بۆ کەردەن مەککەی موبارەك
خودا کیاستەن بە پەیغەمبەرێ
نیان نە فەرقش تاج سەروەرێ

---

(١٣) ئیسمش ئەحمەدەن (ب) نامش مەحمودەن .
(١٤) هەن جە نەسل (ب) نە ئەصڵ .
(١٥) مبان (أ) مبێن
(١٦) نیگا کەرد (أ) کەرد نەظەر .
(١٧) کێشا ئاه سەرد (أ) سیاش کەرد ئەنەر .
(١٨) شکڵ ئەی خەط (ب) ئەی شکڵ خەط .

موحەممەدەن نام ، عەزیزەن نامش
حەق بە فەضڵ وێش کەردەن ئیکرامش

شا کە ئێد شنەفت تەمام بێ دڵ تەنگ
جهان نە فەرقش دریا پارەی سەنگ

وەختێ دیش شیرین شۆخ بێ ئەندێش
شا پەریشانتەر جە تای[19] زوڵف وێش

واتش بە خوسرەو : هەی شای جەم نیهاد
بەرارندەی تاج تەخت کەیقوباد

ئەی هۆ چەند ساڵەن جە ئێمە وەرتەر
وێنەی ئەردەشێر شێر هونەروەر

ئەر نەبیا بە ڕاس نە ڕوی عەرصەی دەور
پەی چی طەلیسمێ منوێسا[20] بەی طەور ؟

ئەڵبەت ئەو شەخصە صاحێب حیشمەتەن[21]
ڕەهنومای کافەی موڵك و میللەتەن[22]

بیللا ئەر مشێ نە[23] ڕای دین ئەو
خوسرەوی تا سەر وێنەی کەیخوسرەو

---

(١٩) پەریشانتەر جە تای (أ) پەرێشان وی وێنەی .

(٢٠) طەلیسمێ منوێسا (أ) نەی طەلیسم متەرسا .

(٢١) حیشمەتەن (ب) عیصمەتەن .

(٢٢) موڵك و میللەتەن (ب) تەمام ئومەتەن

(٢٣) نە (ب) جە .

نه ڕۆژی سەرزەمێن کامگار مبی
بەرگوزیدەی ذات کردگار مبی

خوسرەو وات : شیرین حەرف تۆ ڕاستەن
ئەو شەخصە ئێزەد بە حەق کیاستەن

چۆن بکەرۆ تەرک ، بەڵێ واچە پێم
ڕەویەی خوسرەوی[24]ی ئابا و ئەجدای وێم ؟

جە ڕەسم شاهان دەستور دێرێن
شەرمم مانیەن هۆرگێڵۆن[25] شیرێن

ڕاضی نیم جە[26] تەرک دێن ئابای وێم
هەرچی پێم بەیۆ[27] بڵا بەیۆ پێم

* * * *

---

(٢٤) خوسرەوی (ب) قەدیمی .
(٢٥) هۆرگێڵۆن (ب) هۆرگێڵو .
(٢٦) جە (ب) بە .
(٢٧) پێم بەیۆ (ب) مەیۆ پێم .

نامه نوشتن حضرت صلى الله عليه و آله و صحبه وسلم بخسرو و أورا نصيحت و توبيخ فرمودن كه شايد دين مبين اسلامرا قبول كند[1]

خوسرەو نامەی شۆخ[2] مونشێی ئەی نامە
ئەی نامەی شیرین عەنبەر شەمامە
جەناب جەمشید موڵك شەریعەت
مەطلەع دیوان غەزای نوبووەت
وەختێ[3] مەبعوث بێ بە نێك ئەختەرێ
ژەندن[4] بە نامێ نای پەیغەمەرێ

---

(١) نامـــه نوسینی حەزرەت ـ درودی خـــوا لە خوی و کەس و کار و هاوڕێیانی بێ ـ بۆ خوسرەو و ئامۆژگاری و لۆمە کردنی ، بەڵـکو ئایینی پاکی ئیســلام قوبوڵ بـکا . لە نوسخەی (أ)دا ئەم سەرباســە بەمجۆرەیە : نامە نوشتن حضرت صلى الله عليه و سلم بخسرو . واتە : نامە نوسینی حەزرەت ـ درودی خوای لێ بێ ـ بۆ خوسرەو .

(٢) خوسرەو نامەی شۆخ (ب) بە خوسرەو نامەی ئەی .

(٣) وەختێ (ب) ئەو کە

(٤) ژەندن (ب) ژنیا .

ڕەقەم کەرد نامەی[٥] فەصاحەت فەرجام

بە پادشاهان کاففەی[٦] خاص و عام

فەرماش بە خوسرەو ، ئەو فریشتە فەڕ[٧]

بنویسان[٨] شەرحێ شیرین چون شەکەر

کاتب (حسب الامر) سەیید موختار

بەی طەور کەرد تەحریر[٩] نامەی گەوهەر بار[١٠]

ئەووەڵ چون توتیی سوخەن شەربەت بێز[١١]

بە (بسم الله) کەرد قەڵەم شەکەر ڕێز

ئاخر[١٢] وات بە نام ئەو کەس کە ذاتش

نمەیۆ نە ضەبط قەڵەم[١٣] صیفاتش

یەکتای بێ شەریك[١٤] حەیی لا مەوتەن

فەنتێ جە وەصفەن ، بەرتێ جە فەوتەن[١٥]

---

(٥) نامەی (أ) بە نام .

(٦) کاففەی (أ) فیرقەی .

(٧) فریشتە فەڕ (أ) خورشید مەنظەر .

(٨) بنویسان (أ) بنویسۆن .

(٩) کەرد تەحریر (ب) تەحریر کەرد .

(١٠) گەوهەر بار (ب) عەنبەر بار .

(١١) شەربەت بێز (ب) شەربەت ڕێز .

(١٢) ئاخر (ب) ئەووەڵ .

(١٣) قەڵەم (ب) وەصف و .

(١٤) بێ شەریك (ب) بێ شیرکەن .

(١٥) فەوتەن (ب) مەوتەن .

سەمتەمەن بێ‌گۆش ، گۆیان بە بێ دەم
مەوجوودەن بێ جیسم ، بەصیرەن بێ چەم[16]
ئەو دان بە شاهان جەم جای جەمشید تەخت
تاج زەڕ نیگار فەروەی تاج و تەخت
تا کە ڕەضاشەن ئەو بێ مونا و مەین
نە عەرصەیێ دەور بە (طرفة العین)
شاهان قەدیم دارای هەفت کیشوەر
مدەرۆ بە ئاو[17] سەر چەنێ ئەفسەر
جە لای شاهێی ئەو[18] ، گشت شەهریاران
بەندە گەدایێ وجوود نەداران
سا تۆ هەی عاجز خوسرەو نامتەن
ئەر[19] چون کەیخوسرەو مەی نە جامتەن
وەر[20] چون سکەندەر سوپا و سانتەن
ئەر شان و شەوکەت سولەیمانتەن
ئەر مشێ نە چەرخ چون زوهرەی ڕەققاص
نەخواهێ جە دەس مەرگ بێێ خەلاص

---

(١٦) ئەم شیعرە و دوو شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(١٧) ئاو (ب) باد .
(١٨) جە لای شاهێی ئەو (أ) جە بالای گشت شاه
(١٩) ئەر : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نووسراوە (ئەی) بەلام مەعناکەی ناگونجێ
وەك بە شیعرەکانی پاشەوەشدا دەرئەکەوێ .
(٢٠) وەر (ب) ئەر .

ڕۆ مەگەر بەی نەحو بە نادروستێ
بوەر جە مەذهەب[21] ئاتەش پەرستێ
وەس سوجدەی ئاهیر ئاتەش خانە بەر
خڵاف بکەر جە ڕۆی[22] واوەیلای مەحشەر
سوجدە و ستایش سزای ئەو کەسەن
فەردەن ، قەدیمەن ، هەم فەریاد ڕەسەن[23]
پەرستش سیوای ذاتش بێ سوودەن
ئاتەش پەرستێ شێوەی نەمرودەن
بدەر ئەر گەدا ، ئەر پادشاهی
بە وەحدانییەت ذاتش گەواهی
وەرنە جەی دنیا بەد کردار مبی
جە ڕۆی مەحشەر هەم شەرمەسار مبی
وەختێ ئەی نامەی عەزیز جەو ماوا
بەی طەور جە مەطڵەع تا مەقطەع[24] یاوا
موزەییەن بە موهر نوبووەت کەردش
بە شەخصێ ئەمین عەرەب[25] سپەردش

---

(٢١) مەذهەب (أ) قانوون .
(٢٢) ڕۆی (أ) وەی .
(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٤) مەطڵەع تا مەقطەع (أ) مەقطەع تا مەطڵەع .
(٢٥) عەرەب (ب) عابید .

ئەو شەخص ئەمێن ڕۆ نەکرد بە شەو
یاونا نامەی ڕەسوڵ بە خوسرەو[٢٦]

خوسرەو چون عینوان وەثیقەی ڕەسوڵ
یاوا پێ[٢٧] ، وەندش بە خاطر مەلوڵ

غوروور شاهی داش نە کەللەی سەر
جە زوڵف شیرین بی ئاشفتەتەر

وات : کەسێ چێشەن نە ڕۆی سەرزەمێن
چەنی وێنەی من شاهێ[٢٨] جەم نگێن

ئەر صەد ئەسکەندەر (ذو القرنین) وێش بۆ
ببۆ بە هامسەر ، جێم بێ ئەندێش بۆ ؟[٢٩]

هەرچەند بێ خۆف بۆ جە شکۆ و سامم
نامش بنویسۆ جە باڵای نامم

ئێد وات بە غەضەب ئەو شووم ستارە
مەکتوب ڕەسوڵ[٣٠] کەرد پارە پارە

چون فروستادەی (فخر العالمین)
دیش ئەو فیعل زوشت[٣١] جەو شووم بێ دین

(٢٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٧) پێ (ب) پێش .

(٢٨) وێنەی من شاهێ (أ) من شاهێ دارای .

(٢٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

(٣٠) ڕەسوڵ (ب) حەضرەت .

(٣١) زوشت (أ) شووم .

هۆرێزا دڵگیر چون باد ئەی خەبەر
یاونا بە سەمع سەیید سەروەر
دوعای بەد کەرد لێش[٣٢] شای دارا[٣٣] ڕێکاب
دوعاش بێ دەرلاد دەردەم موستەجاب
جەودما بە حوکم ذات ئیلاهێ
جە فەرق کیسرا کەفت تاج شاهێ
موعجیزەی ڕەسوڵ سەیید سەروەر
سالار ڕەشێد مەعرەکەی مەحشەر
ئاشفتەتەر کەرد ڕوتبەی شاهێ لێش
جە زوڵف شیرین شێرین شێوەی وێش[٣٤]

* * * *

ئەصحاب تەئریخ گوزەشتەی ساڵان
داناپان دەور[٣٥] صاحێب کەماڵان[٣٦]

---

(٣٢) کەرد لێش (ب) لێش کەرد .

(٣٣) دارا (ب) بلند .

(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣٥) دەور (أ) دهر .

(٣٦) لە نوسخەی (ب)دا بەسەر ئەم شیعرەوە سەرباسێك هەیە بەمجۆرە : دوبارە خواب دیدن خسرو حضرت رسول صلی الله علیه و آله و صحبه و سلم‌را ، و در خواب بخسرو فرمودند که چون تو نامهء مرا پاره کردی من هم عمر ترا برباد دهم و دین ترا پامال کردم . واتە : دیسانەوە خەو بینینی خوسرەو بە حەزرەتی پێغەمبەرەوە ـ درودی خوا لە خۆی و کەس و کار و هاوڕێیانی بێ ـ و فەرمونی ئەو لە خەوا=

بەی دەستوور[٣٧] بە ڕەشح خامەی خۆش تەقریر
نەخش کەرد صەفحەی سێم ئەی زێبا تەحریر

وەختێ کە خوسرەو جە ڕای نادانێ
مەکتووب ڕەسوول حەیی ڕەببانێ

پارە کەرد بە خیشم بێ خۆف و ئەندێش
جەو سەبەب چەند دەرد[٣٨] مەینەت یاوا پێش

ئەووەڵ بە سەموم[٣٩] گڕەی دۆزەخ بێز
بێین بە کۆی زوخاڵ گوڵ گوون و شەبدێز

دووەم لەشکرش نە حەوبەی ئێلغار[٤٠]
بە تەقدیر حەق گشت یێن نیگوون سار

سێیەم یەک شەخصێ پڕ سام سەنگێ
پەیدا بی وەنەش چون شێر جەنگێ

چۆبێ[٤١] گرت بە دەس[٤٢] بە چەند جا مەڕدش
ڕێزە ڕێزەش کەرد ، بە یەکدا هەڕدش

= بە خوسرەو کەوا چونکە تۆ نامەکەی منت دڕێ ، منیش عومری تۆ ئەدەم بە با و ئابێنتم تەفر و تونا کرد . ئێمە ئەم سەرباسەمان دانەنا چونکە لە شیعرەکانا باسی خەو بینێن نیە . ئەمە سەرەڕای ئەو هەڵانەش کە لە داڕشتنی سەرباسەکەدا هەن .

(٣٧) بەی دەستوور (ب) بەی طەورە .
(٣٨) دەرد (ب) جار .
(٣٩) سەموم (ب) سەبەب .
(٤٠) حەوبەی ئێلغار (أ) حەربەی بۆغار . ئەبێ ڕاستەکەی (حەرب ذی‌قار) بێ .
(٤١) چۆبێ (أ) چۆبێ . (٤٢) دەس (أ) دەست .

واتش : من ئەو شەخص صاحێب عەمامەم
جە ڕای نادانی پارەت کەرد نامەم
منیچ چون ئەی چۆ[٤٣] شکەستم دیێنت
بەر ئەفگەندەم کەرد دیێن و ئایێنت
پولێ کە هەم داشت جە ئاهێن خوسرەو
سەختەر بی جە سەد سکەندەری ئەو
ئەو پول بە چەند مانگ[٤٤] ، چەند جەفا بەستش
سەیل عەظیمێ ئاوەرد[٤٥] شکەستش
ئەو ڕۆ جە ئیعجاز ئەو شای دەریا[٤٦] دڵ
بەی طەور بەلایێ پەرێش[٤٧] بێ نازڵ
بنازۆن بە فەخر (رب العالمین)
پەعنی موحەممەد شەمع شەرع و دیێن[٤٨]
جە عەرصەی دەوران بە ڕۆ تا بە شەو
بەی طەور عاجز کەرد بە ئیعجاز خوسرەو[٤٩]

---

(٤٣) چون ئەی چۆ (أ) ها ئەو چۆب .
(٤٤) مانگ (ب) ڕۆ .
(٤٥) ئاوەرد (ب) ئاما .
(٤٦) دەریا (ب) ڕەوشەن .
(٤٧) پەرێش (ب) وەنەش .
(٤٨) ئەم شیعرە و شیعری (بنازۆن بە قەدر .. تاد) لە نوسخەی (أ) دا لەجێی یەکتردان .
(٤٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

بنازۆن بە قەدر سەیید سەروەر
شاهان جەم جای عەرصەی هەفت کیشوەر
گشت بە بەندەگیتی منەت مبەردن
هەر صوبح و هەر شام سوجدەش مکەردن(٥٠)
جیهان تا جیهان طوفەیل ڕاشەن
عەرش ئەعظەم فەرش نەعلەین پاشەن
سەرخێڵ و سەرهەنگ فەوج ئەبرارەن
ڕەشید مەیدان (یوم القرار)ەن
(خانا) بە سەرگەرد بەرزیی پایەش بۆ
بە فیدای قامەت طوبا سایەش بۆ
هەرچەند عاصیەن شوم شەرمەسار
پەناش هەر ئەوەن جە (یوم القرار)

* * * *

(٥٠) لێرەوە تا دوایی کتێبەکە لە نوسخەی (آ)دا نیە ٠

برگشتی بخت خسرو
وآغاز فتنه برپا نمودن شیرو جهت شیرین[1]

ئوستاد ئەی نەخش شۆخ دڵ پەزیر
صوورەت ئەی بەحث بەی طەور کرد تەحریر :

خوسرەو چون نە دەور خاسەتەر نە دارا
بەو طەورە ویەرد وەنەش ویارا

جە مەریەم ئەو داشت (شێرۆیە) نامێ
خەرڵێ ، خەر مەغزڵێ ، نا پوختە و خامێ

شووم ئەزرەق چەم ، مایەی هەر شەڕڵێ
دێو ناپەسەند ، شووم ئەشقەرڵێ

زوشت نابەکار ، بەدبەخ بڕوز دا
چراغ چارەی نەحسەش فرۆز دا

غەضەب خورۆش کرد نە چێن چارەش
تاین بێ نە تەخت سیا ستارەش

بڕوت بەد ڕەنگ بەدبەخ بڕوز کەرد
قەصد قەتڵ قێن قەتڵش فرۆز[2] بەرد

---

(١) وەرگەڕانی بەختی خوسرەو و سەرەتای ئاژاوە نانەوەی شێرۆ بۆ شیرین .

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا لەسەر وشەی (فرۆز) بە نوسخە نوسراوە (فرۆ) .

شێرۆی شەڕ ئەنگێز بلۆغش ناسا
خیشمش خورۆش کەرد ، تاڵەش تواسا

ئاوەردش بەرات ڕەمڵ ڕەماڵان
زیج و ئوستورلاب نوجومساڵان

بەدبەش بەی دەستوور زوشت زیناکار
مکێلا بە توند وێنەی زار مار

گا نە سان صەف ، گا مبۆ سوار
گا نە شۆر و شەڕ ، گاهێ نە شکار

ڕوێ جە تەقدیر چەرخ چەپێ باز
ئەفسوون کەردوەن مەکر و حیلە ساز

سەرکێشا بە سەیر نە حوجرەی حەرەم
پەی سەیر و صەفای خەزانە و ئیرەم

کەردش تێدا سەیر بانوان تەمام
نەوچە کەنیزان باڵا نەونەمام

تا بە دڵبەران دڵدار دیرین
تا یاوا بە سەیر[٣] بە شەوق شیرین

دیا بە دیدەی شیرین دڵبەر
عەشق ماشقیش نە دڵ کەرد ئەثەر

---

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا لەسەر وشەی (بە سەیر) بە نوسخە نوسراوە (شێرۆ) .

تیرێ نە موژگان موژەی مەنزڵ مۆ
بڕا تا پەڕ نیشت نە جەرگ شێرۆ

پێکیا بە تیر پەیکان دڵبەر
خاطر خەطەرناك جەو لاش کەرد گوزەر

شێرۆ شەهید بێ بە تیر کاری
بەرشێ جە حەرەم جە بێ قەراری

گا سەیر صەحرا ، گا مشێ نە کۆ
گا وێڵ و وەیلان شەو مکەرد بە ڕۆ

گا خامۆش نە خاو مبێ بێ قەرار
بە هیچ ڕەنگ نەبی دڵش بەرقەرار

جەمێنش جە دۆد دەرد دڵ گران
زەرد و ضەعیف بی وێنەی زافەران

بێ خورد و بێ خاو ، ڕەنگ جە هیجران زەرد
مکێشا پەی پەی هەناسان سەرد

مەردومان شێرۆ مدین بە ماتەم
بێ وە پەند طاڵەم وات وات مەردوم

مدیان بە شێرۆ زایف و زەردەن
دەڕێ دڵ ئازار ، دەردین دەردەن

مدیان کە شێرۆ خاطرش ڕێشەن
کەس نەزاناش دەردش جە چێشەن

شێرۆ شێت عەشق خاطر خەطەرناك
بێ خورد و بێ خاو واتت بێ هیلاك

خوسرەو ملاوناش مپەرسا خەبەر
موات جە دەردم مەداروَن خەبەر

شێرۆی شەڕ ئەنگێز دەروَنش ڕێش بی
پەی وێش مزانا کە دەردش چێش بی

ئاخر دوَد دڵ مەجاڵش بڕێ
زوخاو زامەت پەردەی دڵ دڕێ

بڕیاش طاقەت و تاب و توانا
حوسن و جەماڵش جە ڕەنگ ئەمانا

دڕێ دەرد دڵ نە پەردەی پێوار
مدرا نە دەورش عالەم ئاشکار

ئەمجار جە ناچار زامدار دێرین
نەبی عیلاجش جە عەشق شیرین

چون قەیس لێوە بە ڕۆژ و بە شەو
وێڵ بی نە پای قەصر تەلار خوسرەو

شەوان بە شێوەن یا دۆس مواناش
بێ خاوێ[4] جە تاف ئاوان ستاناش

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (بێ خاو بێ) ، بەڵام مەعنـای نایەت و وادیارە ڕاستەکەی بەمجۆرەیەکە ئێمە نوسیومانە

بایەقوش بەرشێ جە شیێن و زاریش
بلبلێ بێزار بێ جە بێ قەراریش

پەروانان جە بۆی پەرداخش سۆزان
قەقنەس جە قرچەی جەرگش کوریزان

هودهود هەوا بەست جە شەو نالێنش
جوغدان تواسان شەو جە بالێنش

عەندەلیب جە دەنگ دادش هۆراسا
قومری جە قوقوی نالەش تواسا

ئینس و جینن و دێو ، مەل و مۆر و مار
بێزار بێن وەنەش تاویان بە تار

مورغ حەیاتش جە قوڵەی قەفەس
کەفت نە هیلاکەت نەزع نیم نەفەس

هەرچەند کەرد نەبی عیلاج دەردش
تواسا جە تۆف هەناسەی سەردش

شێوەی شەرمەسار شۆم خاطر زێش
سەفیل مەند جە کار سەودای سەخت وێش

شێرۆ شێ نە بەحر خانای خەیاڵان
چێش کەردەن چەنێ سەرنەخش خاڵان

سەر بەرد نە دەروون فکرش کەردەوە
تابێی خەیاڵان بەی وێش کەردەوە

شەیطان شێ نە جەرگۆ دڵەی پڕ تەلاش
بێ بە هام کەلام نە پاکەی سەڵاش
مەشق مەشوەرەت شێرۆ دا بە بەد
شێونا عەقڵش ، جە ڕا کەردش ڕەد
طەرز فواران بەردش نە گەردوَن
نە ڕۆی سام سەنگ کەردش سەرنیگوَن
نەبی عیلاجش شۆم شەڕ ئەنگێز
خەیاڵ قەرار دا بە قەتڵ پەروێز

* * * *

عاشق شدن شيرو بشيرين
و آغاز بنا نهادن قتل پدرش[1]

شێرۆ پەی شیرین دنیا کەرد بە شەو
ساو خەنجەر دا پەی قەتڵ خوسرەو
گاوەرد بە خاطر پەی قەتڵ بابۆش
ضەبط کەرۆ شاهیش هەم شیرین بانۆش
هیچ خاستەر نیەن جەی کارە کەردەن
بابۆم خاستەرەن ، یا وێم بە مەردەن
خوسرەو خەڵتان کەم بە ضەرب خەنجەر
بیاوەن بە وەصڵ شیرین دڵبەر
هەمتی تا بە کەی خەم خۆراکم بۆ
چون جوغدان دایم تا کا تاکم بۆ
خێزا و کەمەر بەست پەی قەتڵ خوسرەو
کەمین کەرد پەرێش بە ڕۆژ و بە شەو
ڕۆژان سان صەف نە دیوانش بی
شەوان کزمەچی و پاسەبانش بی

(۱) دڵچوونی شێرۆ لە شیرین و سەرەتای خۆ ڕێکخستنی بۆ کوشتنی باوکی .

چەند شەو کەمێن کرد نە قەصر و حەصار
ئێشکچێ وەنەش مبێ خەبەردار
هەرچەند بە پارێز مشێ بە ئەندێش
نۆبەدار شەو فرصەت نەدا پێش
نە قەصد بابۆش شەوان تا سەحەر
نە شیرێن خەیاڵ ، نە خوسرەو خەبەر
نەزاناش کەشتێ شکستشانەن
ئەژدەهای بەی طەور نە قەصدشانەن
یەک ڕۆ فکرش کەرد ئەبلەی خەیاڵ خام
کزمە و کێشکچێ طەڵەب کەرد تەمام
ئامان سەرهەنگان نۆبەدار شەو
کزمە و کێشکچێ نۆبەدار خەو
سەر نە سای سەیوان خەڵوەت بەردشان
یەک یەک بە شێرۆ سوجدە بەردشان
صەف دان نە حوضوور شێرۆی ستەمگەر
دەست بەستە و ئەدەب مدران وەرانوەر
مدران بە خدمەت خاصە غوڵامان
وستن بە وەردا سەرشان بە دامان
جە سام شێرۆ مەرزان بە تاو
چون وەڵگ درەخت نە تاڤان ئاو

شێرۆ وات یاران مزاندڵی چێشەن
واچوون واتەی وێم : خاطرم زێشەن
شەرح حاڵ وێم مواچو پێتان
ئێوە مزاندڵی بە بەخت وێتان
کەرتین مەصڵەحەت بە کار وێمان
بەڵام بەر نەشۆ با نە دڵێمان
هەرکەس گوفتارڵی لێش حاصڵ ببۆ
(اصلاً) جە دەستم خەڵاص نمەبۆ
ئیلتیجام ئێدەن زۆحم شق وە بەر
دەخیلم پێتان دەردم دەوا کەر
بوێنڵی ڕەنگم ظاهیرەن لێتان
نا عیلاجەن مواچون پێتان
وەرنە دەرد دڵ ئەر کارێ نەبۆ
کارڵی بەی وێنە کەی جارێ مبۆ
ئەگەر دەرد جە دڵ نەبۆ کارگەر
کێ کەرد قەصد باب ، زینا بە مادەر
بەڵێ من زامان جەرگم مدۆ چڵ
پێکیای پەیکان شیرینم بە دڵ
دڵ بەندەن بە دام شیرین دڵبەر
زەدەی تێش و نێش بە مەودای خەنجەر

خەدەنگ موژان دیدەی سێوەنگێش
پێکان نە جەرگم خار خەطەر ڕێش

خەدەنگ ئەبرۆش نە دل کاریگەر
ئێشش ئێش مدۆ چون ئێش ئەژدەر

هەرچەند نە دەروون خەیاڵم کەردەن
نەداروون عیلاج بە غەیر جە مەردەن

پۆسە پێم کەردەن بە مەردەن شادم
مەر مەردەن بەرۆ فکرش جە یادم

ئەوەند سزا کێش سیاسەت بارم
کۆتەرەی زوخاڵ گاوەسوی نارم

یەقین بە هیچ ڕەنگ نەبۆم دەوا
عیلاجم نیەن جە ئانە سیوا

گەر ئانە نەبۆ دەردم نیەن چار
لابوددم بدەم حەلق وێم بە دار

واچوون ڕاست وێم سەودای ڕۆژ و شەو
کەردەنم بونیاد پەی قەتڵ خوسرەو

بشوون پارە کەم جەرگش بە خەنجەر
بیاوون بە کام شیرین دڵبەر

تا ئیسە بە شەو ئامانم صەد جار
کەزنەچی وەنەم بیەن خەبەردار

نۆبەی نۆبەدار حاضر باش شەو
ناستەن بیاوۆن بە گیان خوسرەو

بیاوۆن بە یۆرت یاتاخ پەروێز
جەرگش هۆردۆۆن بە ئەڵماس تێز

تاجش نیکۆن کەم ، تەختش بدەو باد
بە وەصڵ شیرین خاطر کەرۆن شاد

خەیاڵێ بەی طەور نە دڵ بەردەنم
جەو بۆ نە ئێوە طەڵەب کەردەنم

ئیلتیجام لێدەن فەرصەت بدەن پێم
بیاوۆن بە کام دلارام وێم

خوسرەو بە خەنجەر جەرگش پارە کەم
جە تەخت شاهێی وێش ئاوارە کەم

تاج و تۆمارش کەرۆ سەرنیکۆن
غەڵتان کەرۆن بەرگ سەر تا پاش بە هۆن

ئەوسا جەودما سەوگەند بەو صەنەم
بتخانەی فەرەنگ بنمانۆ پەنەم

شەرط شێرۆ بۆ بەو فکرو خەیاڵ
نەبۆ لازمم زەڕ و گەنج و ماڵ

نە تەخت و نە تاج ، نە دێبا و درەم
نە دانە و گەوهەر ، نە گەنج حەرەم

تەمام بە لاماڵ بدەرۆن پێتان
مبەخشۆن هەریەك بە قەدەر وێتان
کەرۆتان جە گەنج صاحێب نان و خوان
سەردار و سوڵطان صاحێب سوپا و سان
خەزێنەی خوسرەو لێتان بەش کەرۆن
وێچم دڵ بە وەصڵ شیرێن وەش کەرۆن
دێنی دڵبەرم بە تۆ کافیەن
زوخاو زامان دڵ پێی شافیەن
ڕاضێم من بە کەسب گەدا و دەروێشی
شەرطەن جە شیرێن بپۆم دڵوەشی
واتش بە یاران کزنەچی تەمام
ها واتم پێتان باقی (والسلام)

* * * *

آشکار نمودن شیرو راز خودرا بکیشك‌چیان در باب قتل خسرو و رضا دادن برضای او[1]

یاران شنه‌فتن واته‌ی غه‌ضه‌بناك
یه‌کسان به یه‌کبار که‌فتن نه ڕۆی خاك

واتن فیداتیم ، قۆچ قورباتیم
به فه‌رمان تۆ به‌نده فه‌رماتیم

ئیختیار به تۆن هه‌رچی هه‌ن صه‌ڵات
جه فه‌رمان تۆ نیه‌ن ده‌سه‌ڵات

فه‌رمان به‌رداریم هه‌رچی ڕه‌ضات بۆ
که‌س سه‌رپێچ نیه‌ن جه فه‌رمان تۆ

به‌ڵێ سه‌فیلیم جه‌ی سه‌ودای ستم
ئه‌ز چۆن که‌ریم نه گه‌رداب غه‌م

خوسره‌و ئیعتیبار به ئێمه که‌رده‌ن
سه‌ر و سیره‌تش پێمان سپه‌رده‌ن

---

(١) ده‌ربڕینی شیرۆ ڕازی دڵی خۆی لای ئێشك چیه‌کان له‌باره‌ی کوشتنی خوسره‌وه‌وه و ڕه‌زامه‌ندیی ئه‌وان به ڕه‌زامه‌ندیی ئه‌و .

دارات دەوڵەت وێش بە ئەمانەت
چۆن مبۆن کەرێن خەطا و خەیانەت

نۆکەرێم ، نیعمەت نانش منۆشێم
بە صەدای سالآن بەرگش مپۆشێم

یەك سەگێ سفلە نە ئاستانێ
پاسەبانێشەن ڕۆژێ بە نانێ

ئێمە مەر سفلە و جە سەگ کەمتەرێم
دەست حەرامێ بە حەرەم بەرێم

چۆن بنێم بینای کار بەدنامێ
بنۆشێم نمەك شا بە حەرامێ

نانش بوەرێم ، سفرەش پارە کەیم
نمەك دان و خوان ئەو ئاوارە کەیم

نۆبەچێ واتن ئێمە چێش کەرێم
چۆن فتوا بە قەتڵ خوسرەو بدەرێم

واتن فیداتێم فکر و خەیاڵ کەر
بوغض شەیطانێ جە دڵ بەطاڵ کەر

دڵ باوەر بە هۆش ، مەر شێرۆ شێتەن
بێگانە نیەن ، یە باب وێتەن

فورزەند ئادەم کێ دێ جەی وەرتەر
قەصد پودەر کەرد ، زینا بە مادەر

یە خەیاڵ نیەن ، فکری هەنێ کەر
وەسوەسەی شەیطان جە دڵ بەرێ کەر
عەقڵ و قامت بۆ ، مەکەر خەیاڵان
سیلسیلەی بابڵات مەبەر بە تاڵان
دمای کەیخوسرەو شای کەمەرلاڵان
تۆ مبێ وە پەند پەی واتەی ساڵان
مبۆ ئێمە گشت قەتڵ و عام کەری
ئەوسا دەس نە پەی گەی سەودا بەری
ها کەردیتم یەك یەك عەرضمان تەمام
ئیختیار بە تۆن باقی (والسلام)

* * * *

شێرۆ ئێد ئەژنێ ، سیا بێ چون قیر
تۆفیا چون تۆف وەخت زەمهەریر
زەهر ئاوەرد وە نێش چون مار و گەژدوم
قەوس زمستان بە وێنەی زقوم
توند و تەڵخ و ترش ، کێڵیا جە ڕەنگ
نێشش دا نە جەرگ چون زار فەرەنگ
واتش : ئەی یاران بێ ڕای بێ مروەت
زار و زەبوون گیر نەی ڕای بێ نەصرەت
سەبەب جە ئێدەن نەداران تاوان
نەشەی نێش دەرد پێتان نەیاوان

یە قەدیتم بیەن نە ڕۆژ ئارۆ
کەس جە دەرد کەس خەبەر نەدارۆ
کێ حاڵزان کێ ، کێ فکر کێشەن ؟
هەرکەس خەبەردار جە دەرد وێشەن
یاران بێهۆش سەنگ بارۆ لێتان
یا من دەرد وێم واتم پەرێتان
ناعیلاجەنان ، یە ڕۆ ڕەشیمەن
دەسەڵات نیەن ، نەك جە وەشیمەن
دەردم کاریەن جە پەردەی دەروَن
تۆك سەرنێشم ها نە ئەندەروَن
نیەن دەوای ڕەنگ ضەعیف زەردم
مەر مەردەن کەرۆ عیلاج دەردم
من واتم بەڵکم دەردم دەوا کەن
یا چەنیم تەدبیر حاجەت ڕەوا کەن
ڕاستش هەر ئیدەن مواچۆن پێتان
ڕاگەی ڕاستی نیام نە ڕێتان
ئەووەڵ بە ڕەضا مواچۆ بە لاڵ
دووەم مدەون گەنج زەڕ و زیب و ماڵ
ئەر دان فرصەتم دەردم بەردەن چار
هەرتا زیندە بۆن نە ڕۆی ڕۆزگار

ئەگەر نەکەردن دەوا بە دەردم
خوسرەو غەرق هۆن شێر پەنجەم کەردم
سەوگەند بەو صەنەم بتخانان پاك
گشتتان بە تێغ مزێزۆن نە خاك
ئانە ڕاستشەن واتم پەرێتان
وێتان بزانان وە بەخت وێتان
شەرط شێرۆ بۆ کارێ بسازۆن
یەکێ جە ئێوە بە زیندە نازۆن
(والحاصل) واتم من تێدەن ڕەضام
فکر وێتان کەن باقی (والسلام)

* * *

یاران جە هەیبەت شێرۆی تاڵە طەرز
چون بێ نە ڕۆی ئاو لەرزیان بە لەرز
جە واتەی شێرۆ سەرئەفگەندە بێن
جە سەودای گەردۆن ئەرامەندە بێن
سەودای سیاسەت کەفت نە دڵێشان
کەردن مەشوەرەت بە ڕوتبەی وێشان
تەرسان جە شێرۆ ، تەن بە قەضا دان
پەی قەتڵ خوسرەو ناچار ڕەضا دان
یاران جە هەیبەت شێرۆی شەرمەسار
نەمك دان وە باد ، دین دان وە دینار

واتن بە شێرۆ قەصد قەضایێم
بە فەرمان تۆ ئێمە ڕەضایێم
ئێمە کزمەچێ ، پاسەبانەتێم
بەندەی پارەی بەرگێ ، لوقمە نانەتێم
ئێمە هەر نۆکەر کەمەر لاڵاتێم
هەرکەسێ خەر بۆ ئێمە پاڵاتێم
ئێمە هەر دوعا بە خاصمانەن
چەنێ داوەران چ باصمانەن ؟!
هەرتا خوسرەو بۆ ئێمە نۆکەرێم
ئەر تۆ بێ بە شا باز هەم چاکیرێم
چ لازم لێمان سیاسەت بەرێن
بە بابۆت بکەر هەرچێ مکەرێن
هەرچی بۆ بە وێت کەردەنت ستەم
خوسرەو بابۆی تۆن ، بە ئێمە چ غەم !
یاران جێنەی ماڵ کەردن بە خەیاڵ
ڕەضا بێن بە قەتڵ خوسرەو کەمەر لاڵ
واتن بە شێرۆ فارێغ بەر جە غەم
بشنەو جە ئێمە خاطر بکەر جەم
وەخت فرصەتەن کار دەر سەرئەنجام
بیاوێن بە کام ، باقی (والسلام)

بەڵێ بە شەرطێ جە جولێوس جلاش
ئێمە جە ئیقرار نەکەی فەرامۆش

* * *

شێرۆ جە شادێی ئەو بەرگوزیدەش
هەردوَ دەس نیا وە بان دیدەش

کەفت نە تەدارەك بە ڕۆژ و بە شەو
تا ئاوەرد فرصەت بە قەتڵ خوسرەو

شەوێ شام شێوم ئاما بە دیار
خورشید شێ نە پشت بەرداخ پێوار

مونەووەر مەعنوَر ڕێزا باڵ و پەڕ
هۆرپێچیا پەردەی بادبان زەڕ

بەیضای بەیضەوار سیمش بێ زەبوَن
نیهان بێ بە نوقم قەمر تیلگوَن

تاریێن بێ نە تار خورشید خۆش ڕەنگ
خێزا و خوروَج کەرد سوپای سیا ڕەنگ

سوپای سەوادێ سەر دا نە باڵا
ڕەنگ ڕۆشنێی ڕۆژش ڕەواڵا

قەلاخێش نە ڕوَی کافوورێ کاڵا
شەفاف مەندەی نور خۆر ماڵا

تیپ تەنتەنەی تارێ بێ تەیار
هۆردا بادبان زەنگێ جە دەوار

ڕۆشا سەر بیساط پەردەی ڕەنگ ڕەش
سامان دا بیساط زەنگی جە حەبەش

داش نە تەپڵ ڕەزم ڕۆشا بەرگ جەنگ
زێباش فرۆ بەرد زەنگی چون نەهەنگ

دا نە دەبدەبەی دەهۆڵ دەیجوور
خورۆشا زەنگی ، بڕیا نەفەس نوور

خێزا و خورۆش کەرد تاریی تەم گەنگێز
قەندیل قودرەت کریا سەراوێز

سوپای سیاهیش قەرار دا بە فەڕ
کەردەوە تاپیی یانەی خەیر و شەڕ

طەڵەب کەردش فەرد نە فریشتان فەرش
مەشق موقبیلان فەضای قەعر عەرش

جەم بێن جەم ئارای مونشیان عەرش
کاتبان گەیل دەفتەر کەردن پەخش

تەفصیل دان فەرمان فتوای مەرگ و فەوت
سیوا کەردن سیبط زایندە جە مەوت

جیا کەردن جەمع جایزەی مەمات
زیاد کەردن ڕەمز زایندەی حەیات

دانان فەرد فەوت شومارندەی شەو
گەردش سەرەنجام یاوا بە خوسرەو

دیان به فەردش دێین مۆڵەق مەندەن
حەیاتش نە فەرد حەیات نەمەندەن

زاد زیندەگیش نیەن بە لاوە
پایەدار نیەن پایەش بە پاوە

مونشیان مەوت مەندن بە خەجڵ
کێشان پەی پەروێز ئاه سەرد نە دڵ

دێین فەرد فەوتش تەیارەن تاقی
کەیل حیسابش نەمەندەن باقی

بەڵگش نە دەرەخت زایف و زەردەن
ڕۆحش ئەلوەدای ئاداب دەردەن

قەطرەی قەترانی ئاب ئەجەل نۆش
نە ڕۆی بەڵگ بەخت خوسرەو مدا جۆش

زاناشان ئیمشەو خار و خەرتێکەن
نیشانەی نیظام نەزعش نزیکەن

دەردەم ئاصەفان موستەوفیی مەمات
مونشیان مەوت وەیشتۆمەی وەفات

فریشتان فەرش جە فەوتش فامان
کێشان جایزەی نامش جە نامان

نوێسشان نامەی نەزعش بە قاریض
سیبطش ئەبت کەردن بە قەبض قابیض

عومر و زیندەگیی ڕازش کەردن کەم
ڕزق ڕەززاقش قەت بێ نە قەڵەم
کۆتا بێ جە کەیل شومارەی نەفەس
مورغش مەلوول بێ جە قەریەی قەفەس
قابیض کەردش قەبض قەطع حیسابش
ساو دان بە چنگاڵ چەنگ قولابش
(ملك للموت) مەرگ مەوتش بە تاییەن
مدرا بە قەصدش چون باز و شاییەن
ئەجەل جام مەرگ بادەش گرت بە چەنگ
ساقی دەور دۆن مەجلیس دا بە ڕەنگ
مدرا نە کەمییەن جامش دۆ نە دەم
بنۆشۆ نەشئەی مەزەی نێش خەم
خاك ئادەم خوار چون ئەژدەر نە چەم
خورۆشا خوسرەو بگێرۆ نە دەم
سوپای سەنگ و گڵ بە جەخت نە ظوڵمات
بەردش نە ڕاگەی ڕەفت و کەس نەهات
دەشنەی تازە ساو قیصاص فەرهاد
هەردەم مکێشا زوبانەی زیاد
مدرا مونتەظیر مەودای کێنەوار
غەنیەم خوێن ڕێژ ژار ئالودەی ژار

چون قەضای هۆنین غەنیمش بە شەو
بستانۆ قیصاص فەرهاد جە خوسرەو

شەیطان شق نە پۆست شێرۆی شەرمەسار
جە خاو غەفڵەت کەردش خەبەردار

جە هەر جەڵد خێزا ئاوەردش بە جۆش
پەی هۆن خوسرەو خیشمش دا خورۆش

مەشوەرتش کەرد بە بونیاد بەد
شێرۆش شێونا ، جە ڕا کەردش ڕەد

هۆشش بەرد نە سەر ، عەقڵ و فامش سەند
نامش بەدنام کەرد تا هەزار و ئەند

شێونا شەیطان شێرۆی بەد ئەدەو
سا کەرد سیلسیلەی سامان خوسرەو

قابیض بە قەصدش کەمین دا بە قەست
ئەجەل دا جەولان جام مەرگ بە دەست

یەك شەو موکەممەل موتەظیر بە کین
پەی قەصد خوسرەو خێزا نە کەمین

شەیطان شێوناش نە خانەی خەیاڵ
بیناش کەرد بە قەصد قەتڵ کەمەر لاڵ

ڕەضا داش بە وێش ڕاگەش گرت نە وەر
بێزار بۆ جە وێش ، جە باب و پودەر

شێرۆ شێت مبۆ جە شەوق شیرین
قەصد خوسرەو کەرد ، بە ئەشك و ئەسرین

وێش بە وێش موات : ئەی شوۆم بەدبەخت
گێرۆدەی گەرداب سەودای سەلـک سەخت

هەنێ جە تێشنەن چێشت خەیاڵەن
دنیا دڵ ئازار ، شادیت بەتاڵەن

هۆرێزە هەی شوۆم فـکر کارت کەر
دەردت دەوا کەر بە مەودای خەنجەر

شێرۆ شێونا سامانش جە سەر
بێ بەریت کەران جە باب و پودەر

مبۆ بوۆم وە پەند واتەی خاص و عام
زەنـگ بەدنامیم بژنیۆ جە عام

هەی داد ، هەی بێ داد ، سیا بەختمەن
بەرگەشتەی سەفیل زۆر سەختمەن

تاس تاڵەی شوۆم شەرمەسارمەن
ڕۆسیای ڕەنـگ زەرد ڕۆزگارمەن

دەروێش دڵ ڕێش دوَد دەردمەن
ناصەفای نەژاد نەقش نەردمەن

ها ستارەی شوۆم شێرۆ کەرد وە پەند
ڕیسوا بێ جە یام تا هەزارو ئەند

شێرۆ بەی دەستور چەند شێن و زارێ
کەردش ڕەستاخێز ڕاگەی دیارێ

پەی بەخت بەرگەشت سیای ڕەنجەڕۆش
جە ڕۆسیاهێی قیصاص بابۆش

دمای شۆر و شێن شەیطان شێوناش
پەی قەضا و قەدەر فەند فریوناش

خێزا خەطاکار خورۆشا بە قەصت
پەی قەتڵ خوسرەو کارد نە کەمەر بەست

پۆشا ئەسڵەحەی ئەسباب ئاهێن
کەردش تەدارەك بە تاو و تایێن

بە خۆد و خەفتان جەوشەن کەرد نە وەر
پۆشا وە باڵاش جە پا تا وە سەر

قەرار دا نە قەد دەشنەی تێغ تێژ
سا و سوکش دا پەی قەتڵ پەروێز

ڕەوان بێ ڕاهێ ، جۆشا بەور بەد
چار چاك جەوشەن زەڕڕێش دا نە قەد

پێکا نە کەمەر دامانش بە دەو
ڕوالا بە ڕەم پەی قەتڵ خوسرەو

خاطر جەم جە خۆف نۆبەدار شەو
کزمەچێ خامۆش ، کێشکچێ نە خەو

سەدای حاضر باش نەویش نە وەردا
لیحاف خاملاش کێشا بە سەردا

یاران نە قەصدش سەرمەست و مەدهۆش
خوسرەو بێ خەبەر ، نە خاو خاملاش

شێ بە شیتابان شێرۆی شەرمەسار
یاوا وە پای قەصر دیوار تالار

بە تاو و تەعجیل بڕۆت بەردەوە
حەڵقەی تەنافش جە قەد کەردەوە

شاناش بە شیتاب کەمەند پڕ کێین
چەنگ قولاپش دا نە زۆی زەمێن

تەناف دا نە دار ، بەند کەرد نە دیوار
داخڵ بێ بە سەر چون مورغ باڵدار

دەست پێچا بە تای خەیاطەی خامان
جە سەقف دیوار لوا بە دامان

خێزا و خۆرۆشا ، زوالا بە دەو
پا نیا بە قەصر تەلار خوسرەو

داخڵ بێ بە قەصر تەلار پەروێز
ئەیوان و سەیوان هەم کۆشك جام رێز

کێشا نە جەدوەل ئاینەی بێ گەرد
جە طوززەی تەلار شیشەی لاجیوەرد

نه تەخت تەکیەی نەقش مونەققەش
عوروس زەڕکار زەڕتار تەرکەش

سەر دا نە سەیوان سەرا پەردەی شا
گێڵا نە یاتاخ یاگەش جا بە جا

لاش نەکەردەوە جە دێبا و درەم
خوسرەو پەیدا کەرد جە حوجرەی حەرەم

دیا بانوان هەر یەک نە جایێ
بێهۆش بادەن هەر یەک جە لایێ

خواجە سەرایان نە خاو خامۆش
یەک یەک کەنیزان سەرمەست و مەدهۆش

نە خاو خامۆش بێ خەبەر جە کار
جە دام دۆڵاب فیتنەی ڕوزگار

دیش خوسرەو چەنێ شیرین بە دڵواز
خەفتەن نە خەفتان پەڕ قوی تۆک قاز

پشتانێ بە هەم بە لەنجە و لارە
مدرەوشان نە طەرز ماه و ستارە

نە تۆی بەرگ بەژن جامەی عەبیرین
بێ شک مواتت زوهرە و موشتەرین

دەست نە ژێر سەر ، دەم جە ناو دەم
شەوق شۆڵەشان چون شەفاف شەم

زوڵفان چێن چێن پەخش و پەرێشان
چون کۆگای کلاف تا نە دلێشان

ئالوودەی عەرەق جە عەطر و عەبیر
غەڵتان خارا جە والا و حەریر

مونتەکا و مەسنەد مەخمەل کار جام
لیحاف لێف نەرم خەیاتان خام

دیبای ڕەنگ ڕەنگ ، ڕەنگ ، زڕەی گۆشواران
مدرەوشان نە طەرح سۆمای ستاران

طەریقەی زوڵفان پەخش ماوێ خاڵ
فەضای فەیرۆزش جە نگین لاڵ

کەمەند گێسوان زوڵف ئەشەد بۆ
چون کۆگای کوتوون کۆ بیەن وە کۆ

بەرقەی لیموان شەوق شەمامەش
مدرەوشا چون شەمع جە یەخە و جامەش

چون قوببەی قەندیل قەند قەنداتێ
مدا نەشەی شەم نوقرەی قەتاتێ

جەمێن جەم ئارای جام جەم ئاوەر
چون ماە مەهتاب خورشێد خاوەر

بەدەن چون بلوور بەدەن نمای جەم
ساق سوراحێش مێنای مەی بە دەم

چەند شەمع و فانۆز مەشعەل بە ئایێن
چەند سۆزا جە سەر ، چەنێ جە پایێن

دیا دێ شیرێن ئەو چەنێ خوسرەو
بێ خەیاڵ و خەم خامۆش بێ نە خەو

شێرۆ شەڕ دیا نە ڕۆی کەمەر لاڵ
ئاداب ئەدەب ئاوەرد نە خەیاڵ

دیا بە دیدەی دێن بابۆشدا
عەرەق خەجاڵەت ئاما بە ڕۆشدا

جە شەرم بابۆش بەتاڵ بێ جە کێن
ئاب و عەرەقش سەرکەرد نە جەمێن

ساتێ جە سەودا فکر و خەیاڵ کەرد
کێن و کونیەتش جە دڵ بەتاڵ کەرد

سەر بەرد نە دەروەن هەم بە حوجرەی عەقڵ
بوغض و بروەنش بەر لوا جە دڵ

دیدەش دێویا ، ئەسرش دا خوروۆش
بەزەییش ئاما بە حاڵ بابۆش

واتش : هەی عاقڵ مەر شێرۆ شێتەن
بێگانە نیەن ، یە باب وێتەن

بڕێزۆ دەست هەرزەی بێ کەماڵ
خەنجەر مشانێ نە ڕۆی کەمەر لاڵ

بابۆ تۆش بە ناز نیعمەت لاونان
تۆش بە بلوغەت شاهی یاونان

خوسرەو بابەتەن ، شیرین بە مادەر
پەروەرشت دان بە شیر و شەکەر

چەند سزای ستەم چەنی تۆ بەردەن
تا تۆ بە هامشان کەی کەیان کەردەن

ئەبلەی بێ خەبەر دڵ باوەر بە هۆش
بویەر جەی خەطا جە هۆن لاڵ پۆش

بەر کەر جە خاطر خامی خەیاڵان
تەخت و بەخت وێت مەدەر بە تاڵان

دمای کەیخوسرەو شای کەمەر لاڵان
تۆ مبی وە پەند پەی واتەی ساڵان

ئێنە ڕا نیەن ، جە ڕا مەبەر ڕەد
بەطاڵ کەر نیات جە بونیاد بەد

دمای کەیخوسرەو بە هەوای خەیاڵ
سیلسیلەی شاهی تۆ مبۆ بەطاڵ

خوسرەو مەکەر قەصد ، وێت مەکەر وە پەند
سەرزانەن پەرێت تا هەزار و ئەند

شێرۆ بەطاڵ بی جە قەصد خوسرەو
دیا بە شیرین شەو چراغ شەو

نیگا کەرد بە شەوق شەفاف شیرین
پەی شەوق شیرین بەرلوا جە دین

دوبارە بە تیر موژگان دلبەر
پیکاش نە دل هەم دەردش بێ خەطەر

دیوبا گزەی دەرونش جە دەرد
کیشا جە دەرون هەناسان سەرد

بەطال کەرد بیناش جە پەشیمانی
هەم شێ نە جامەی ناموسولمانی

واتش : هەی نامەرد وەخت فرصەتەن
چ حاجەت بە ڕەنگ ڕەضا و ڕەغبەتەن

ماوەر بەخاطر جە پەشیمانی
مویەرێ فرصەت جە پەشیمانی

فکر دەردت کەر ، جەرگت بە تیرەن
ئەجارە ئەجار فرصەت بگیرەن

نیگا کەر چەنی ستارەم چەفتەن
جە دەمای چەند سال فرصەتم کەفتەن

چەند وەختەن دەرون بە چل مساوی
بە چەند سیاسەت بە فرصەت یاوی

بەر کەر جە خاطر خەیالان خام
زو کەر فرمانت باوەر بە ئەنجام

چ حاصڵ بە وەخت وادە ویەردن
سەحەر هەم شێرۆ دەردش ئەو دەردەن

مشۆ مویەرۆ فرصەت جە دەستت
شیرین ماوەرۆ شۆمتی شکەستت

بیاوی بە کام شیرین دڵبەر
نمەیۆ بە کار پەژارەی پودەر

باب و برادەر بە کار ویشەن
کێ حاڵ زان حاڵ ، کێ فکر کێشەن ؟

پەی شەوق شیرین شۆر و شینمەن
شیرین نە یاگەی دنیاو دینمەن

هەنی نیم بە تەنگ پەژارەی پودەر
دەلیلم خارەن ، جە خاران خەطەر

* * * *

رفتن شیرو بر بالین خسرو
و اورا در رختخواب
بزخم خنجر هلاك نمودن(۱)

یه واتەی شێرۆ بێ ڕای بێ ئەندێش
خورۆشا بە قین ، پا نیا وە پێش

جۆشیا بە خیشم سیا ستارە
جۆشیا جە قین ، قین دا نە چارە

کێڵا بە صەد ڕەنگ ، توندیا بە تار
خۆنتۆی غەضەبناك وێنەی ژار مار

لەب گرت بە دندان ، پا نیا نە وەر
دەست بەرد دەشنەی تێژ کێشا نە کەمەر

جە قین قاتڵ غەتیم خۆن ڕێز
ئاما بێئامان پەی قەتڵ پەروێز

یاوا بە خوسرەو مدرا بێ ئەندێش
پای چەپ ونارا ، ڕاست ئاوەرد وە پێش

---

(۱) ڕۆیشتنی شێرۆ بۆ سەر جێگەی خوسرەو و کوشتنی بە زامی خەنجەر لەناو جێگەدا .

پەنجەش دا وە تێغ تازە ساو تێز
بە قووەت پێکا نە جەرگ پەروێز

تێغ تازە ساو خوێن ئالوی غەزا
کێشا نە مەوداش زوانەی قەضا

مەودای موو شکاو بەرق بێ ئامان
قەبضەی قەضای قەصد ئاوەرد وە دامان

جە بەرقەی برۆت بەرق بەد نە دەم
برۆسکەی بورزان چون شەفاف چەم

جە سەهم ستیای سەر نوك خوێن رێز
سەما لەرزیا ، زەمین دا ستێز

قووەت دا بە قەصد بێ ڕای بێ ئەدەو
بە زۆر بازوو پێکا بە خوسرەو

پێکا نە جەرگش سەر ساو تازەش
مەوداش بەرلوا جە موهرەی مازەش

پێکا نە ڕووی جەرگ ، بەند دڵ بڕی
لیحاف شکاوا ، دۆشەك هوردڕی

تەکان دا بە تاو نە جەرگش بەرشی
نمانا بەرقەی بەرق ئاتەشی

چەند ضەرب کاری ئێد جە ئەو بەتەر
یەك یەك نە جەرگش کریا کاریگەر

حەربەی ضەرب زۆر سەر مەودای خەنجەر
پێکاش بە خوسرەو سەر مەودای خەطەر

خوسرەو جە هەیبەت دەشنەی تازە ساو
هار و هەراسان هەراسا جە خاو

یەك ضەربێ هەنێ بە نەبەرد قەصت
شانا جە جەرگش بەر لوا جە دەست

بەرشێ جە خوسرەو بەدەن کەردش چاك
مەودای مێ شکاو جەولاش نیشت نە خاك

خوسرەو خەستەی زام زیێزنا بە زار
گوریزا و بەرشێ شێرۆی شەرمەسار

پەرویز شەو بە شاد بادە وەردەبێ
بازوش نە بالین شیرین کەردەبێ

نەلەخشا نە جاش خوسرەو بە ئاسان
نەك شیرین جە خاو بێۆ هەراسان

ویش کیشا وە پەس ، جیا بێ جەو بلان
نەك بەرگ شیرین بدریۆ بە هێن

بە نەرم و نازك بە جەستەی خەطەر
منالا بە زار چون گاو کەبێنەر

لاو دا نە جاگەی جەمێن جامەوە
سەرنیگێن هێن ، دەس بە زامەوە

زەدەی زام خەطەر ، جەرگو جگەر چاك
خەستەی خەطەرناك خەڵطیا نە خاك

* * * *

دیدن شیرین خسرورا در رختخواب بزخم مهلك و زاری کردن جهت خسرو[1]

شیرین دیش نه خاو خوسرەو سەربیگۆن
کەستێش بیگونەن نە گەرداب هۆن

گێر گاز شێر ، چنگ پڵەنگەن
گێر و گورفتار ئێش نەهەنگەن

بەو حاڵات سەخت زار زەبۆن دا
هەر گێجش مومرد نە بەحر هۆندا

جە تەرس عەظیم تواسا جە خاو
جە خۆف خاین هەراسا بە تاو

ساتێ جەی سەودا سەر بەرد نە هۆشش
کۆش دا ناڵەی زار مەیۆ نە گۆشش

دیش یاگەش مدۆ مەوج فەوج هۆن
دەستەی زوڵفانش ماسیان جە هۆن

دیا دیش خوسرەو دەرکەفتەن جە لاش
نا پەیدان خوسرەو ، نەمەندەن جە لاش

---

(۱) چاوکەوتنی شیرین بە خوسرەو لەناو جێگەدا بە زامی کوشندەوە و شین کردن بۆ خوسرەو .

جه خاك غه ڵطانه ن ، كه فته ن سه رنيگون
مناڵۆ به زار جه دوَدتێ ده روَن

دیتش فواره ی هوَن مه وجش جه لاوه
مشانوٚ مه يلۆ نه سه مت شاوه

جوٚشای جوٚش هوَن مخێزوٚ به جوٚش
متكيوٚ مه يلۆ جه لاشه ی لاڵ پوٚش

چون تاف لافاو قه ڵبه زان به ده و
مشانوٚ مه يلۆ جه سه مت خوسره و

دیتش خوسره و خه سته ن خار خه طه رناك
غه ڵطانه ن جه هوَن جه رگ جگه ر چاك

خوروٚشان هوَن مجوٚشوٚ به جوٚش
سه ركه رده ن جه ده م وه فه نای لاڵ پوٚش

چون كوڵ كولاٚو ڕه وانه ن جه لاش
مه يلۆ مدوٚ مه وج نه ده وران جاش

ڕه نگين كه رده ن ڕه خت خوسره و چون خه زان
منافوٚ جه ته رس تاف قه ڵوه زان

فواره ی فڕان هوَنش نه خوروٚش
جوٚشان نه جامه و جه رگش مدا جوٚش

شيرين دیتش زامان خه سته ی كه مه ر لاڵ
قرچا چون قه قنه س ، بێ وێنه ی زوخاڵ

هەرچەند بە لاڵان لاوناشەوە
ئەوەند بە زارێ تاوناشەوە

دەمادەم مدیا بە پەروێزەوە
دەم مدا نە زام دەشنەی تێزەوە

هەردەم مبۆسا دەم و دامانش
ملێسا بە لەب زوَخ زامانش

دەم دەم منیەرا بۆ وە بۆشەوە
مدیا بە زامان ڕەنجەڕۆشەوە

هەرچەند لاوناش بە زارێ و خورۆش
دەنگ فەریادش نەشنەفتش بە گۆش

شیرین دیش خوسرەو خارەن جە زامان
کەفتەن جە واتەی شیرین کەلامان

مەدهۆشەن جە هۆش ، نەدارۆ زمان
نە مەرگ مەوتەن نەدارۆ دوان

نە یاگەی زامان دەشنەی تێغ تێز
تك تك متکیۆ نە جەرگ پەروێز

قەطرە قەطرەی هوون زەرد خەطەر خار
متکیۆ نە جای ژار ئالوودەی ژار

گا گا جە دەردش مناڵۆ جە دەرد
جە تاف تاقان ژار زوَخ زەرد

جه ضەرب زامان ۆار ئالودەی ۆار
منالۆ بە سۆز ، بە زاری و زگار

نەو حاڵ حاڵات دڵ ڕێش دێرێن
ڕێزۆ زوَخ زەرد قەتران قیرێن

بە مەوج موژگان بە ئەندۆی ئەسرێن
بە ناڵان ناز دیا بە شیرێن

کەردش ئیشارەت زێڕا بێ زوان
بێ گفت و گوفتار ، بێ دەنـگ و دوان

یانێ مسۆزۆ دەروَنم بە تاو
دەس نیاش نە دڵ یانێ جامێ ئاو

شیرێن بە شێوەن خێزیا بە تاو
ئاوەرد پەی خوسرەو جامێ پڕ جە ئاو

تەکیەش دا نە پشت ، زانو کەردش خەم
جامش گرت بە دەست ، ئاوش دا نە دەم

خوسرەو خەستەی خار نۆشا نەشئەی نۆش
کارێ بێ جە گیان شێ نە حاڵ هۆش

شێ نە هیلاکەت مەوت مەردەنش
ناما وە گوفتار وەصیەت کەردەنش

جام جەم ئارای جەمێن بێ گـەرد
زایف بێ جە گیان ، زەعفەران زەرد

قەتران بێ چون قیر ، سیا بێ جە ڕەنگ
پۆشا نە دیدەش پەردەی تار و تەنگ

قابیض بە فوللاب کاوشت کێنەش
قەرار گرت بە قەصد نە صەدر سێنەش

پەرێشان پەروێز بە دیدەی ئەسرین
باڵ چەم هۆرداش دیا بە شیرین

موژان دا بە هەم ، کێشا ئاه سەرد
ئەسر هوونینش جە دیدە سەر کەرد

لەب دا بە لەبدا بە دیدەی نمناك
گیانش تەسلیم کەرد بە یەزدان پاك

خوسرەو فەنا بێ بە مەوت مەدهۆش
فەوت و فاریغ بێ جە خاو خامۆش

شیرین دیش خوسرەو بێ دەنگ و دوان
بە ناڵە و ناڵشت ناما بە زوان

هەرچەند شا شاش کەرد شیرین دڵدار
ناما بە زوان خوسرەو سالار

هەرچەند شا شاش کەرد ، شا ناما بە دەنگ
شیرین تواسا ، بێ بە نەخش سەنگ

دیش خوسرەو بێ دەنگ نە خاو خامۆش
جە بێقەراری شیرین شێ نە هۆش

خێزا کەفت نە ڕۆی نەعش خوسرەودا
ڕێزنا ئەسرین هۆتێن ئەو شەودا
دەست مالا وە بەژن خەستەی خار دەرد
دێ دیا لاشەش بێ وە سەنگ سەرد

شیرین بە زاری زێڕناش بە زار
بانۆ بەگلەران جە خاو بێن بێدار

خواجە سەرایان بێدار بێن جە خاو
جلۆشان کەنێزان سێم و زەڕ کڵاو
کڵاو زەڕ ڕێزان تاقێ تەڵا ڕێز
چۆپێ چەمەران نە دەور پەرویز
خواجە غوڵامان کارد کەمەر زەڕ
بانۆ کەنێزان تاج طاوس پەڕ

نێشتن وە شێوەن خوسرەو ئەو شەودا
واوەیلاشان بێ نە ڕۆی خوسرەودا

جە سەر تا دامان یەخەشان دڕێن
گێسوان بە کارد جە بێخدا بڕێن

تەڕلان تەتاران تورك توحفە پێل
موشکێن غەزالان پەرێ پەردە گێل

شاهێن شابازان کڵاوە کەندە
کەتۆن کڵافان پەخش پەڕکەندە

خواجه سەرایان تاج و تەل نیگۆن
کەمەر کڵاو گێڵ غەرق خاك و خۆن
خارا خەیاڵان واڵا و حەریر پۆش
تورمه تەدارەك صۆف[۲] ممڵۆر پۆش
سەر تا پا نە گڵ ئەسرین فواره
شەهید شیوەن ، یەخه صەد پاره
تافتەی تەڵا پۆش زەڕڕین کڵاوان
سینه و صورەت چاك ، وێڵ وڵاوان
ئۆبەر نەمامان نازك نەوهاڵان
چڵیچ دان نە دەور شای کەمەر لاڵان
زایەڵەی زارێ شەیدای شین شەو
بانگ واوەیلا نە دەور خوسرەو
شیرین بە زارێ سەروین کەرد نیگۆن
بەیان کەرد ئەحمەر بە تۆك ناخۆن
زوڵفان بە ناخۆن تا تا شەندەوه
خاڵان بە ناخۆن یەك یەك کەندەوه
گێسو کەمەندان دەستەی زوڵف دێز
قەد قەد قەد کەردش بە ئەڵماس تێز
سەر تەخت سینەش بە صەد پاره کەرد
خاڵان نە جەمین وێش ئاواره کەرد

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوه (صرف) .

زەڕڕێن زەنگۆڵان لەرزانە و لاکێر
غەڵطان کەرد نە خاك ذەڕڕەی قەهر قێر
زەڕتان زەڕ باف تافتەی[۳] تەلا ڕێز
والای گوڵ گەزێش نە هۆندا کەرد دێز
دەست خوسرەو گرت سۆز ناڵێنش
سەرگرت نە ئاغۆش نێشت نە سەرێنش
ملاوناش بە سۆز زارێ بە نازان
مەر خوسرەو چەنێش بەیۆ بە ڕازان
خوسرەو خەطەرناك نە مەوت مەدهۆش
بێ دەنگ و دوان نە خاو خامۆش
نەبێش حاڵ و هۆش دڵدار دێرێن
ڕێزان کەرد بە ڕاز شیرێن بە شیرێن
واتش فیدات بام کەمەر لاڵ کەی
بەور شێر شکۆ ، هوژەبر هەی هەی
یە چێشەن خەیاڵ غەفت خاوتەن
خاو خاك و خۆن جە کۆ باوتەن ؟!
سەر هۆردەر جە خاو ، فیدای خاوت بام
نەوەی نەوشیروان فیدای ناوت بام
با دەرگای دارات دارای کەمەر لاڵ
قوفڵ و بەند نەبۆ تا بە هەزار ساڵ

---

(۳) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (نافتە) .

سەحەر سەرداران سەرگەردان مەکەر
خانان جە خزمەت پەشێمان مەکەر
جارچیو چاوشان ئینتیظار مەکەر
خواجە و غولامان تار و مار مەکەر
سامانم سەرگۆن ، بازارم بەرباد !
پەی فەرهادم رۆ ، پەی پەروێزم داد !
تەختم بە تالان ، تاجم نیگۆن بۆ !
شێر شەجاعەت ، هەی فەرهادم رۆ !
شێرۆ شەهید بۆ نەبیشۆ بە شاد
سولطان و سەرهەنگ سەرومرانم داد !
شیرین بە شادی نەبیشۆ جە نۆ
خان خوسرەوی بەکەرانم رۆ !
نەبیشان بە شاد پۆل پەریزاد
پەی شاپورم رۆ ! پەی پەروێزم داد !
ناسۆر کەفتەی زوخ زامانم بە سۆ
غەریبیی فەرهاد بیستۆنم رۆ !
پەی هانا جە دەس شێرۆی غەضەب خو
دەردین دڵ رێش کەنیزانم رۆ !
فوغانم جە دەس ستارەی چەفتم
هەردەم بە طەورێ مشێویۆ بەختم

جە چەفتێی چارەم ، جە شوومیی بەختم
جە بەختێ داشتم ، جە ڕۆژێ کەفتم

دایم دەردەدار ، دڵ بە جۆش من !
هەر ئازیەتبار ، سیا پۆش من !

شووم بەد ئەختەر ، چارە چەفت من !
تەن ئاهیرین بار ، سیا ڕەخت من !

چەند کەردش فەریاد فوغان و بێداد
ئەووەڵ پەی خوسرەو ، ئاخر پەی فەرهاد

بێدادم جە دەس چەرخ دوونا دوون
زەمانەی سفڵەی بێ شەرط و بێ شوون

دۆڵاب دەوران قەضای نەخش تیر
ظوڵم و ستەمکەر ، زار و زەبوون گیر

قەزاڵەی قاتڵ ، قەضای قین قەست
نەخش تیر ئەنداز شووم شلاره شەست

کەس تا سەر نە سای چەرخ چەپێ واز
جە دام دەوران نەبێ سەر فراز

دەور دوونادوون مایەی مەکر و فەند
چەرخت چەمەر بۆ تا هەزار و ئەند

خاك ئادەم خوار ، نە غەم نیهاتێ
سەرای سەرنیگوون ، فەند باز فانێ

بەرگ قەڵاخی بە کێ نەپۆشان ؟!
جام بادەی مەرگ بە کێ نەنۆشان ؟!
ڕاز ڕەمزوزات ڕاگەی کەس نەهات
موات[٤] کێت نەبەرد نە ماوای مەمات ؟!
ئەجەل نە قاپیی کێت نەکرد کەمین ؟!
کێت بە سەر ئەندەر ئاوەرد بە زەمین ؟!
قابیض قەبض کێت نەدا نە دەفتەر ؟!
فتوای فەوت[٥] کێت نەوانا جە سەر ؟!
دەوران کێ جە تۆ بەرشێ سەر ئازاد ؟!
فەرمان شادیی کێت نەدا بە باد ؟!
ئاخر سەر نویشت سەرئەنجام ساڵ
فتوا دای بە فەوت کار کەمەر لاڵ
شیرین بەی دەستوور خوسرەو لاوناش
بە سۆز زاریی تەوەن تاوناش
کەردن شۆر و شیین خان خەم خەڵات
قائیدەش نەکرد ، نەیەی دەسەڵات
بە ڕێزەی ئەسرین ، ئاب ئەشك شۆر
تەعریف و تەحسین ئاوەردش بە مۆر

* * * *

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (موت) .
(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (فرد) .

غسل و شست و شو دادن شیرین بدن خسرورا از خون[1]

دمای شۆر و شیێن شەیدای شۆر شەو
گاما بە سەرکار سامان خوسرەو

خێزا خەرامان شەو شۆم دێرێن
بە سۆز دەرۆن ، بە سەیل ئەسرێن

جامەی بەرگ بەژن هۆنیێن خوسرەو
سەد پارەی ئەڵماس تێغ دەشنەی شەو

غەڵطان هۆنیێن حەریر والاش
کەندش سەراپا جە بەژن باڵاش

هۆنالۆی ڕەنگ بەست زۆخ زەیت گامێز
جامەش جیا کەرد جە بەژن پەروێز

بە شیێن و شیێوەن داخ دەردەوە
پەروێزش جە بەرگ عوریان کەردەوە

دەم دەم منگەرا بە پەروێزەوە
دەم منیا نە زام دەشنەی تێزەوە

(۱) شۆردن و پاککردنەوەی لەشی خوسرەو لە خوێن لەلایەن شیرینەوە .

مبلۆسا غەبغەب جەمین جامش
بە لەب ملێسا زوَخ نە زامانش
بە ئاو گولاّو عەطر و عەبیّرات
بە موشك و مێخەك دەوای ضەروَرات
کەردش شوست و شۆ سەر تا بە دامان
جە هوَن خەنجەر ، جە زوَخ زامان
پاکش کەرد جە هوَن بە زارێ ضەروَر
غوسڵ و عەطرش دا بە سیدر و کافوَر
شانا پێشەدا عارەق گولاّب
دەرمان داروَی عەطر موشك ناب

پێچاش بە کەمەند خاصەی هیندێ باف
طەرح تەبەرزوك ، بافتەی صوَف صاف

بە عەطر عارەق کەردش موشك ئامێز
پێچا سەرتاپاش بە تای زولف دێز

دانە بەند داو غەوواصان خاص
یاقوت و زومرۆد جە سەنگ ئەلماس

زێب و زەبەرجەد دانەی لاڵ دێز
زەرکار زەرکەش تەخت تەلاّ رێز

دورر و جەواهیر ، دانەی دیارێ
مەرجان و لوَلوَی لالای مرواری

لاشه و نه‌عش ناز خوسره‌و به‌و قه‌رار
نیا نه ڕۆی ته‌خت کورسیی زه‌ڕ نیگار
شیرین به شێوه‌ن نیشت نه بالێنش
یاوا به گه‌ردوێن ناڵه‌ی ناڵێنش
که‌ردش ڕه‌ستاخێز نه‌سل که‌ی که‌یان
تا سه‌واد صوبح سه‌حه‌ر بیی عه‌یان
شکاوا شه‌فه‌ق به‌یان بی گه‌رد
هۆردا خیابان خه‌یمه‌ی زێب و زه‌رد
سه‌حه‌ر سوپای نه‌و عه‌له‌م که‌رد وه پا
جه حاڵ خوسره‌و خه‌به‌ر بیی سوپا
تاو که‌فت نه قۆشه‌ن ، سوپا خورۆشا
زیلله و زه‌لاله‌ت جیهانش پۆشا
سان صه‌ف‌داران گاماش به ده‌ودا
واران به لاشه‌ی نه‌عش خوسره‌ودا
دڕێن یه‌خه‌شان ، به‌رگ به‌ده‌ن چاك
سه‌ر تا پای وێشان نیان[۲] نه ڕۆی خاك
خێزا ڕه‌ستاخێز غه‌وغا به هه‌ی هه‌ی
گێسو که‌ردن قه‌د ، گه‌رده‌ن که‌ردن په‌ی
زیلله‌ی زه‌لاله‌ت ، زایه‌ڵه‌ی زاری
واوه‌یلا که‌ردن په‌ی شای دیاری

(۲) نیان : له نوسخه‌که‌ی به‌رده‌ستمانا نوسراوه (نیا) .

دمای شلۆر و شیێن ڕۆز ڕەستاخێز
ئامان بە سەرکار ئاداب پەروێز
کەندن قەبر تەنگ خانان غەمناك
کەیانێ خوسرەو سپەردن بە خاك
چەنێ سەراچەی سەنگین بە گڵکۆ
پۆشاشان پەروێز بە خاك سەرکۆ

شیرین وێش بێ شەرم بە ئاواز بەرز
نۆحە موانا هومێلانە طەرز

ئێشت نە سەرێنش بە دیدەی نمێن
ئەمانەت شا مدا بە زەمێن :

زەمێن ئەمانەت بادا ، هۆشت بۆ
یە کەیخوسرەوەن سپەردم بە تۆ

با لێت نەڕەنجۆ شاه کەمەر لاڵ
منەت بار تۆم تا بە هەزار ساڵ

شیرین کەردش شێن هەرتا کە تاوا
کێلش کەند جە سەنگ ، گڵکۆش ولاوا

ئاوەردش بینای جە بونیاد بەرد
بە کەچ و ئاجوڕ تاقش بینا کەرد

سازاش گومەزێ غەیر جە خشت خام
زمۆئەفشان جە سێم لاجیومرد تەمام

تاقی تەلاّ کاش ، دەرگاش دانە ڕێز
پەی یادگاریی نیشانەی پەروێز

خوسرەو خاموش بیی بە مەوت مەدهوش
بێ دەنگ و دوان نە خاو خاموش

گرتش مەنزلگەی مال و ماوای ئۆ
سەرای سەنگ سەرد ، سەیوان گلکۆ

جە ذەوق و زینەت دنیا مەند تەهی
بێ یار و یاوەر ، بێ کەس هەمرەهی

خەیمەی عەمارەت نەوبەدار شەو
صەف ئارای سەیران نەمەند جە خوسرەو

دیدەی دنیاو دین زەبن عەیشش کۆر
کاسنیش کاوان جە مار و جە مۆر

کالای گوشت و پۆست بەرگ بەدەن چاك
مۆرەی ئێسخوانش ڕێزا نە ڕوی خاك

دارات دیوان دانای کەمەر لاڵ
فەرمان فەرمای فەرد شاهیی بیی بەتاڵ

دەرگاش بیی دەربەست ، تاپیی بیی خاپوور
هۆرپێچا سەیوان صەف ئارای ستوور

سەردار سەر وە گل ، خانان غەرق خاك
کلاو زەڕ نیان[٣] ، بەرگ بەدەن چاك

(٣) نیان : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (منیان) .

چاوشان چەوگان نە ڕۆی چەنگەوە
جاڕچیان جقـە دان بە سەنگەوە
خواجە سەرایان کارد و کەمەر زەڕ
تاج و تەل نە خاك غوڕڕەی شێن شەڕ
تیپ کەنیزان لالای لالە گوڵن
کلاو زەڕ نیان ، تاج و تەل نیگوڵن
خواجە و غولامان مورەصصەع کەمەر
یەخە و جامە چاك ، خاك و خوێن نە سەر
یەدە و بەحرییان کەمەند پەروەردە
یاڵ و دم قەڵەم ، تەمام پەی کەردە
سوپا سەرگەردان بە زاری کەردەن
دەرد دڵ بە جۆش دەوار[٤] نە گەردەن
جیهان تا جیهان جۆشیا بە جۆش
پەی خان خوسرەو بێ وە سیا پۆش
شیرین بە شێوەن بە زاری دا ڕەو
هیممەت خواهێ کەرد جە خان خوسرەو
لوا بە مەنزڵ خاطر خەطەر ڕێش
حوجرە نشین بێ جە یاتاخ ویش
نالا بە نالین سفتەی سیا پۆش
جە دوێد ئەندۆە بە زاری و خورۆش

(٤) دەوار : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (دەوا) .

بەرگ ئازیەت دەروَن کەردەوە
سەر نیا نە پشت نە پای پەردەوە
دەردێن دڵ ڕێش بە دڵ گرانی
نیشت بە زاری و شێن دەستە زرانی
دڵ جە شادی و ذەوق دنیا بەستەوە
دەس نیا نە ڕوَش خاس کەستەوە

* * * *

نشستن شیرو بر تخت شاهی
بعد از فوت خسرو[1]

بشنەو جە شێرۆی شوم سیا بەخت
خێزا و خورۆش کەرد ، تاین بێ بە جەخت

بڕۆز کەرد بڕوێت سیا ستارەش
غەضەب خورۆشا نە چێن چارەش

دمای کەیخوسرەو جلۆشا بەو جولتوس
دا نە تەبڵ کۆس نەقارەی ناقوس

کڵۆیا تەبڵ کۆس دەبدەبەی دەهۆڵ
سۆز صەنج ساز کڵاەناش بە چۆڵ

ژەندش گەبرەکێی شادێلێ بە شەڕ
سکەش دا نە سیم ، ضەربش دا نە زەڕ

سکەی سەڵطەنەت بە نام شێرۆ
ڕایج بێ ڕەواج چون خورشید جە کۆ

تەخت خوسرەوێ مەغلوب بێ جە نام
فەرمان شێرۆ ڕەواج بێ نە عام

---

(١) دانیشتنی شێرۆ لەسەر تەختی پادشایی پاش لەناوچوونی خوسرەو .

شێرۆ بەتاڵ کرد بازاڕ بابۆش
تاج تەل پێکا جقەش بە کاوۆش
چاوشان بە چۆب چەوگان زەڕاڕێن
جاڕچیان شەش پەڕ طاوسێ بڕێن
بەسا دڵ جە سام سوجدە ونارا
سەرداران جە صەف کەردن صەف ئارا
شێرۆی شەڕ ئەنگێز توندیا بە جەخت
طەڵەب کەرد سوپا و سەرداران سەخت
واتش : ها نوجێم دانای داوەران
سوپا و سەرداران پەرێم باومران
بزانۆن هەرکەس چێشش بۆ خەیاڵ ؟
چۆنەن جە خدمەت چون من کەمەر لاڵ ؟
هەرکەس ناڕەضان بە یەك ئیشارە
مپێکۆن سەرش بە سەر قەنارە
چاوشان بە چاپ هوجێم بەردشان
سوپا و سەرداران طەڵەب کەردشان
ئامان بێ ئامان بە صەد هەولناك
بە سوجدەی سوجێد سەر نیان نە خاك
مدران بە ئەدەب جگەر شکاوان
لەرزان جە هەیبەت چون بێد نە ئاوان

شێرۆی سیا بەخت صەدر سەنگین دڵ
جۆشیا بە جۆش چون زار قاتڵ

توند تەڵخ و ترش دیا بە یاران
لەرزە نیشت نە جەرگ سوپا و سەرداران

فەرماش بە جەللاد غەنیم خوونڕێز
کێشا شاو سەیف ئەڵماسان تێز

چەند جە سەرداران کەردش سەرنیگوون
سەرهەنگان چەند کەس غەڵطان کەرد جە هوون

چەند خان خاین سەرکەشان صاف
تاسناشان جەڵد بە حەڵقەی تەناف

چەند خواجە و غولام جگەر پارە کەرد
چەند سەر بە سەر دار سەر قەنارە کەرد

خان و سەرداران جۆق دان بێ خیلاف
مەلەرزان جە طەرز تەڕکەی توڵ تاف

غوڕڕا بە خورۆش بە ئاواز بەرز
سەما ستێزا ، سەرداران نە لەرز

واتش : سوپا و سان چێشەن ڕەضاتان ؟
چێشەن کەیخوسرەو ڕۆمەڵ غەزاتان ؟

چۆنەن پەی خوسرەو شلێر و شێنتان ؟
زایەڵە و زاریی کەس نەدیێنتان ؟

تا گیسە خورۆج خان خوسرەو بی
ستارەش سەردار ، چەرخش نە دەو بی

فەرمانش بە فەڕ ، فەڵەك یارش بی
فریشتەی فرسەت سەبەبکارش بی

ئەژژاد ئەردش ئەخشش بە خاس بی
موهرەش بە مراد ، تاڵەش نە تاس بی

سکەی سەڵطەنەت نامش ڕەواج بی
فەرمانش خورۆج خەرج و خەراج بی

گیسە ستارەش زار و زەبوونەن
تاڵەش نە تاریی ، تاسش نیگوونەن

خوسرەو من کەردم غەڵطان چەنی هوون
تەختش چەنی تاج کەردم سەرنیگوون

هەنی چێشەن شێن زاریی ڕۆژ و شەو
فوغانتانەن پەی خان خوسرەو

بە زمی مکێشوو ناز نۆکەرم
مەر من جە خوسرەو خەیلێ کەمتەرم ؟

شەرط بۆ بنەرۆن تاجتان بە سەر
کەرۆن مراعەت جە گەو زیادتەر

جە دین دڵبەر بیاوۆن بە کام
بەش کەرۆن لێتان باد گاوەر تەمام

به شەوق شیرین دڵم وەش کەرۆن
گەنج باد ئاوەر من بە باد بەرۆن
خەیمەی خوسرەوی بەش کەرۆ لێتان
مونعیم بان بە ماڵ بە قەدەر وێتان
کۆ کۆ جە گەوهەر دوڕڕ دەریایی
زیب و زەڕ و سیم دانە و مروارێ
ئەشرەفی بە سەنگ بەش کەن بە لاماڵ
تەڵای دەست ئەفشار کەرۆن وە پاماڵ
یەدە و بەحرییان شاباز شاهی
بەخشۆن پێتان بە خاطر خواهی
لیباس لایق خەڵات و ئینعام
فەڕ فەرمایش سەر تا پا تەمام
ڕەنگین کەرۆن صاف جە بەرگ و بە دەو
نیگا بدارۆن خاستەر جە خوسرەو
ئەر هەن ڕەضاتان خەیاڵ کەن بە خاص
کەمەر بوێنان خدمەت بە ئیخلاص
وەر نە بە جەللاد تێغ بێ درێغ
سا کەرۆن سامان گەردەنتان بە تێغ
پەنەم دەن جواب چێشەن صەڵاتان
ئەی ڕاز و نیاز کەردم بە لاتان

سەرداران جە صەف هوجوم بەردشان
بە شەرط ئەدەب سوجود بەردشان

واتن : فیداتیم قوچ قوربانیم
نە فەرمان تۆ بەندە فەرمانیم

شمشێر مشانیم بە ئیقبال تۆ
ئێمە چاکیرێن ، خوسرەو نەبۆ ، تۆ

یەکسەر گیان ئەفشان زۆر مەرگەنیم
غولام و نۆکەر نان و بەرگەنیم

هەرکەس خاستەرەن بە ئەو شاکیرێم
هەرکەس سەختی بۆ بە ئەو چاکیرێم

ئێمە دوعاگۆ بە خاسمانەن
چەنی تۆ داوا چ باسمانەن ؟ !

سوپا و سەرداران جە عەرصەی حیساب
بەی طەور بە شێرۆ واتشان جواب

سەرداران بە داو دادلی وستشان
خانان پەی خدمەت کەمەر بەستشان

خواجە و غولامان ئامان بە فەرمان
جارچی و چاوەشان سەردان بە ئەمان

شێرۆ ئێد ئەژنی جە یاران هەوال
جە شەوق و شادی شانا پەڕ و بال

داش بە سوپا و سان ئینعام و بەرات
خانان ، سوڵطانان سەر تا پا خەڵات

سەرداران کەردش جەواهیر باران
خواجە و غوڵامان هەم شەهریاران

بەخشا بە قوڕشەن زەڕ و گەنج و ماڵ
زەڕ دا بە ئیسپەر ، ئەشرەفی لاماڵ

دانە و جەواهیر قاطر و قەطار
یاقووت و زمڕوت مەتای بێ شومار

دمای بەخشایش جە شادی دڵشاد
بیناش کەرد بە بەزم بە (حسب للراد)

خانان ، سوڵطانان ، سەرداران پێش
نیان نە مەجلیس هەرکەس نە جای وێش

مەجلیس بە شادی جەم ئارا بە جەم
نیشتن بەی شادی بەرابەر بە هەم

تاج و تەل تەلا ، کڵاو کەمەر زەڕ
مینا و مورەصصەع ، تاج طاوس پەڕ

دێبا پەروەران ، تیپ تورمە پۆش
زنجیرەی زونار زێبای زەڕ نە دۆش

خان خانا بەرگ زەڕزین سەرانسەر
سوڵطان و سەردار جقە جەواهیر

نیشتن نه ڕۆی بەزم سان و سوڵطانان
بەگ و بەگلەران ، کەی کەی کەیانان

خەرمان غارەت خەمان دان وە باد
خەیاڵ خوسرەو بەر کەردن جە یاد

خاصەی خۆش خوانان صەفای سۆز ساز
لەنجەی کەنیزان پۆل بازی باز

جەم بێن جەم ئارا جەرگەی سەرداران
سادە ساقیان ، سنجق وناران

چێن چێنیان فنجان فەغفوور
شیشەی سوراحی ، پیاڵەی بلوور

شەمع و چراخان بوریان و کەباب
بیساط و بادە و قەڕابەی شەراب

دا نە سۆز ساز صەدای خۆش ئاهەنگ
موغەننی و موتربش ناڵەی دەف و چەنگ

چنگ دا نە چل چەنگ ساز سەمتوران
چار تار چاغیر طەرز تەموران

بازی باز بە باڵ نەغمەی سۆز ساز
دەبدەبەی دمەك ، صەدای تەپڵی باز

سۆز نەغمەی نای ناقوس چل چەنگ
بوق باڵەبان ئاواز ئاهەنگ

قوڵەی قواقوو خێزا نە جام زێز
بۆ خۆف جە خورۆش پڕ سان پەروێز

سادە ساقیان جام بادەی مەی
هەیا هەی دەم دەم کەیانان کەی

جە شادیی شەراب خێزا هەی خورۆش
سەرداران سەرخۆش ، خانان شیین جە هۆش

جە عەطر عارەق شەراب گوڵنار
سەرمەستان جە سەر نەیین خەبەردار

شێرۆ نۆشا نۆش مەزەی شەهد شوور
پیاڵەی بلوور بادەی کەفت نە دوور

نۆشا پەیاپەی پیاڵەی شەراب
نەشئەی نۆشش بەرد بە مەزەی کەباب

جە مەستیی شەراب متوش بی بە زەنگۆڵ
مەغزش خورۆشا جە کەلەی کاکۆڵ

دێویا جە دەرد ، دنیاش بێزیا
دوریی جە کاکۆڵ کەللەش خێزیا

خورۆشا بە خیشم ، جۆشیا جە شەر
ئاومرد نە خەیاڵ دیدار دڵبەر

ناڵاو نرکناش بە دیدەی ئەسرین
نۆشا دود دڵ پەی دیدەی شیرین

چون کۆرەی ئاهیر دەروونش گڕیا
تاو جە تەوان سەند ، طاقەتش بڕیا
جە ناڵەش دەروون خار دەرد دڵ
گێڵیا جە ڕەنگ چون ژار قاتڵ
ڕۆز کەرد ڕۆت بەدیش نە خەیاڵ
ڕەنگش بێ سیا بەدتەر جە زوخاڵ
پێکیا پەردەی دەروونش بە تیر
قەطران بێ جە قیر ، قەطرانتەر جە قیر
شێ نە خەڵوەتێ ، قەرار دا نە تەخت
خواجە سەرایان طەڵەب کەرد بە جەخت
ئامان خواجەگان خەڵوەت ویاران
صەف صەف بە سوجوود سەنجەق وناران
بە تاو و توندێ واتش بە یاران :
شەهیدم ، شیرین پەرێم باوەران
هەنێ نەمەندەن تاب و تەوانم
باوەران پەرێم ڕۆح ڕەوانم
ها مەکەن درەنگ باوەردێش پەرێم
وەر نە سەوگەندم بە ئایین وێم
بە ئەڵماس تیز جەرگ جگەر چاک
پارە پارەتان مڕێزوون نە خاک

لاشه‌تان جه زام بەدەن سەد پاره
سه‌رتان مپێکۆن به سه‌ر قه‌ناره

یاران جه شێرۆ شنه‌فتن خه‌به‌ر
لەرزان جه هه‌یبه‌ت جه پا تا به سه‌ر
چه‌ند جه خواجه‌گان جیا کەردشان
نه شڵان شیرین هوجۆم بەردشان
ڕوالاّن به ڕەم ، قه‌طره دان به دەو
ڕۆیان نه حه‌ره‌م حیجاب خوسره‌و
پەرده پەروه‌ران بەڵەد بەردشان
شیرین نه حوجره پەیدا کەردشان
دیشان که نیشته‌ن نه پشت پەرده
سفته‌ی سیا پۆش گازیه‌ت کەرده

جه‌مین زه‌خم و زوخ دەروون داخی
سه‌ر تا پا به بەرگ سیا قه‌ڵاّخی

جه گۆنا و غه‌بغه‌ب جه‌مین جامان
تك تك متکیا زوخش وه دامان

گێل گاو و گه‌شك دیده‌ش مدا دۆر
هه‌ر نام خوسره‌و ماوه‌رۆ به نۆر

مڕێزۆ دیده‌ش هۆناو ئه‌سرین
کافر مکره‌وا به حاڵ شیرین

یاران سوجده دان بە دیتن دڵ ڕێش
حاڵات شێرۆ واتشان پەرێش

واتن بە شیرین یاران بە ڕازی
بە شەهد و شیرین زوبان درازی

ئەر صەد دەرۆنت دەردین دەردەن
شێرۆ بە شیتاب تۆش طەڵەب کەردەن

مبۆ تۆ بەریتم ، سەر ها نە قەضا
ئەگەر ڕەضانی ، وەگەر ناڕەضا

ئەمر و فەرمانت پێیان خەڵاتەن
ئێدەن حەرفان هەرچی صەڵاتەن

شیرین چون ئەژنی جە یاران ئەحواڵ
قرچیا چون قەقنەس ، ڕێزا پەڕ و باڵ

خورۆشا خەمین خەمێدەی خەمان
چەم دا چون چەوگان ، چون حەڵقەی کەمان

بەندی‌ی بار بە لێو ڕەنج ڕۆژ و شەو
بە داد دەرۆن هانا کەرد : خوسرەو !

جە ئەندۆی دەرۆن ، دیدەی ئەشك ئامێز
داد و هانا کەرد : جە کۆنی پەروێز ؟!

بوینە حاڵم ، شاه جیهان گیر
شێرۆ شیرینت بەردەن بە ئەسیر

تۆش بەستەی زامان زوَخ گلۆناگلۆ
نێش ناسۆرش هەم ئاوەرد بە سۆ
کولیاوە زامان زوَخ تۆ بەستەش
دێویا کۆرەی گربەی کۆ بەستەش
خێزا و خورۆشا بە نێش ناخۆن
وێش ئەڵوەڵا کەرد ، جەمێن جۆش هۆن
سەیل ئەسرێنش بە فوارە کەرد
بەرگ سەوادێش جە تەن پارە کەرد
بە دوَد دڵسۆز دیدەی ئەشك ئامێز
داد و هانا کەرد : جە کۆی پەروێز ؟!
بشکافە ئەڵحەد ، کەفەن نە وەردا
جۆەت لەرزان کەر جارێ نە سەردا
بوینە حاڵم دلێر شێر گیر
شێرۆ شیرێنت مکێشۆ ئەسیر
سەر هۆردەر جە خاو ، جە کێ قینتەن ؟
ناشنەخت نە جات ، جانشینتەن
چێش مبۆ خیشمت بنانیەوە
ئەسیرت جە جەور بستانیەوە
هەرچەند کەردش داد نەبێ ئەحواڵ پەرس
نەیاواش بە داد نە خوسرەو نە کەس

خوسرەو بە خەیاڵ خامۆشیی وێش بی
خەبەر جە فوغان فەریاد کێش بی ؟

ڕۆش کەرد بە یاران شیرین بە زگار
بە ئەشك و ئەسرین دیدەی ئەنلۆەبار

واتش : بێ مروەت ، ئەمن چ حاڵم
سفتەی سیا بەخت ، سیا زوخاڵم

سیا سەوادیی بەرگێ دۆڵمەن
جە کۆ مەیل ساز عەیش و نۆڵمەن ؟!

بە دیتن شێرۆ سەد پارەم کەران
ڕەضا نمەبۆن مەر سەرم بڕان

یاران چەند بە سۆز سەماجەت مەدلۆل
واتن بە شیرین ، نەکەردش قوبۆڵ

جە تەرس شێرۆ توندیان بە تاو
خورۆشان بە خیشم ، بە واتەی خراو

یاوان بە شیرین قار و قین و قەس
کەمەند گێسوش پێچاشان بە دەس

بە توندیی و تەکان ، بە زۆر و بە جەنـگ
کەردشان بە کێش ڕۆی فەرش گوڵ ڕەنگ

تاو و تەکان دا خار خەطەر ڕێش
گیانش عاجز بی جە کێشان کێش

* * * *

احضار کردن شیرو شیرین‌را بمجلس خویش و نیامدن شیرین و اورا بزور کشیدن[1]

نەکەردن حیجاب جە شەرم شیرین
بێ خۆف جە خوسرەو ، جە گیان شیرین

کێشان بە کەشان مێر غەضەب خێ
بەردشان شیرین پەی شێرۆی بەدخۆ

بەوطەورە بە زۆر کێشاشان درێخ
چەند تا جە گێسۆش هۆرکنیا جە بێخ

زایەڵەی زارێ ، خورۆش هەیجا
خێزا جە حەرەم سەراپەردەی شا

باتێ کەنیزان تافێ تەڵا رێز
تەرلان تەتاران ، توحفەی تورك بێز

کڵاو زمرتنان سەیل ئەسرین دا
واریان بە رۆی باڵای شیرین‌دا

(١) داوا کردنی شێرۆ بۆ هێنانی شیرین بۆ لای خۆی و نەهاتنی شیرین و بەکێش کردنی بە زۆر .

ئەو جام جەمێنان بە داد بێ حەد
زوڵفان کەردن پەی ، گێسۆ کەردن قەد

جقەی تاجو تەل هەوا دان نە خاك
حەریر و واڵا کەردن بە سەد چاك

کێشان بانگ بەرز بە ئەشك خوێنرێز
بە داد و فەریاد چرێن بە پەروێز

واتن : جە کۆی شاه شێر زەرد
بوینە شێرۆی شوومت چێشش کەرد

کەنیزان بە زار ، بە شۆرشت شەوێ
واوەیلا و وەی رۆ نە دەور سەروەر

شیرین بە کێشان ، کەنیزان بە زار
تا یاوان وە لای شێرۆی ستەمکار

یاوان بە پابۆس شووم بەد بونیاد
یەکسان کەنیزان خورۆشان بە داد

مدرا بە ئەدەب شیرین خەرامان
جە شەرم شێرۆ سەر وست نە دامان

سەر هۆرداش نە خاو شێرۆی سیا بەخت
تەکلیف کەرد شێرین بنیشۆ نە تەخت

شیرین دا جواب بە زاری و مەلوول
بە هام نشینی نەکەردش قوبووڵ

واتش : من سەفیل سفتەی سیاپۆش
بەعێدەن جە من شادی وعەیش و نۆش
من وەردەی ئەسیر ، سەر بێ سەرەنجام
سەردار سەرنیگون، زمدەی زوخ زام
هەنی شەوق و ذەوق ، وەشیی من کامەن ؟
شادیی رۆزگار پەی من حەرامەن
سەر نێش خاران ئێش و نێشمەن
هەنی تەخت و تاج پەرێ چێشمەن
خار خەم نە جای خورد و خاومەن
عەیش و هەم نیشاط جە کلا باومەن
بەی طەور دا جواب شێرۆی بەد فەرجام
دەست بەستەی خدمەت مدرا بە مەقام

* * *

گفتگو کردن شیرو در مجلس با شیرین[1]

شێرۆ وات : شیرین دڵدار دڵبەر
مەر تۆ جە دەردم نەدارێ خەبەر ؟
حەققا حەققتەن تەوەن لێت وارۆ
کەس جە دەرد کەس خەبەر نەدارۆ
من عەشق شێوەت کارێ پێم کەردەن
هەردەم موازۆن ئاوات بە مەردەن
کوورەی کووزەگەر جۆش و تاوەن
زوخ دڵ نە جای خورد و خاوەن
شەوان شومارەی ستارە زانام
بێخاوێ جە تاف ئاوان ستانام
نوجووم ئەختەر ئەفلاك شمەردم
کەوکەب بە کاتب کەیوان سپەردم
دەفتەر خانەی نەرد شەوگارم واناں
حیساب ئەنجوم ئەفلاکم زاناں
دوودیم دەماوەند بوێنە وە طوور
ئاهیر دام نە بەند کاو کۆی بلوور

---

(۱) گفتوگۆ کردنی شێرۆ لە مەجلیسدا لەگەڵ شیرین .

ڕیدای ڕوهباتی ، زوننارم به مل
ڕشتەی ڕەنگمەن نە چاه بابل
وەحشی و غەزاڵان هام زوانمەن
تار عەنکەبوت سایەبانمەن

قەقنەس جە فرچەم بی بە کڵای زوخاڵ
جە دوَد دەردم ڕێزاش پەڕ و باڵ
پەروانان پەرداخ سەر باڵش ڕێزا
بە نار نەفتم سۆزا و بریزا
بایەقوٚش بێزار شەو ناڵینمەن
شەوان سەیل ئەشك نە بالینمەن
بوڵبوڵ بێ قەرار شەو فوغانمەن
شەو شوٚم شێوەن پەی نەمانمەن

قومری فرچیا ، بەرشی جە یانان
هودهود بێزارەن جە شەو وێرانان

کناسە نە چەم ، توتی نە شاران
بوڵبوڵ نە چەمەن ، کەو جە نساران

یە گشت تەوەللان جە تاو ناڵەم
ڕیسوایی ڕازم بەرزەن نە عالەم

خوسرەو من کوشتم ، دنیام بلّ بەتاڵ
یا بیم بە هوٚنیی قەتڵ کەمەر لاڵ

مەعلوٗم بۆ جە لای بوٚم لاڵ(۲) تۆ
خوسرەو من کوشتم پەرێی خاڵ تۆ
کێی کەردەن جە یام ، ئاهیر بشۆ لێم
کەردم قەصد تەخت قەتڵ بابۆی وێم
شێرین هەرچێم کەرد پەرێی تۆم کەردەن
شەیدای عەشق تۆم ، ئێمانم هەردەن
هەنێ نەمەندەن تەوانا و تاوم
شەوان ئەشڵۆ خاوێ نە چاوم
هەنێ نەمەندەن تاب و تەوانام
مبۆ بیاوی بە داد و هانام
مبۆ جە وەصڵت بیاوۆن بە کام
مەطلەبم ئێدەن ، باقی (والسلام)

• • • •

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوٗسراوە (بوٚم خاڵ).

جواب دادن شیرین شیرورا
و مهلت خواستن از شیرو[1]

شیرین شنەفتش جە شێرۆ خیطاب[2]
بە زاریی و زگار پەنەش دا جواب

واتش : ئەی شێرۆ مەر شەرمت نیەن
طولمێ بەی دەستور هەرگیز کێ دیەن ؟

بزورگێ وێنەی خوسرەو مەردەبۆ
من بەرگ سیام سێوەنگ کەردەبۆ

جەمێن جام زوَخ دەروَن داخێ
سەر تا پا سەواد سیا قەڵاخێ

مەردە مۆی مەلوول سەردار سەرنیگوَن
غەڵطان خاشاك زێر خاك و خوَن

بێوەی سیا بەخت سفتەی سیا پۆش
بەرگ گازیەنێ قەڵاخێ نە دۆش

خوسرەو مەردەبۆ من بەی حاڵەوە
بە شێن و شێوەن کەمەر لاڵەوە

(١) وەڵاٚم دانەوەی شیرین بە شێرۆ و مۆڵەت خواستنی لێی .
(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (جواب) .

شێرۆ مەر تۆ گەور یا فەرەنگەنی
تەرسای نەصارا دڵ چە سەنگەنی

ئەر صەد کە هەزار ، گەسیر تۆنیم ،
دیل دەس بەستە ، دەسگیر تۆنیم ،
بێ نەوا و بێ کەس ، زوخ پێی وەردەنیم ،
هەر جارێ خزمەت بابۆت کردەنیم

بزانە بە حەق خدمەت گوزاری
مبۆ زەلیلان مەنظور بداری

نە ڕای جەور یام جەفای ڕۆزگار
مبۆن بە سەرژان وانەی ڕۆزگار

ئیسە من کەرۆن[٣] شادێ بە دڵدار
تۆ بە ئەسیران مەبەر[٤] ستەمکار

پەرێ تۆ بێ جا ، پەی من بەعیدەن
هەم تیر تانە نە جەرگ ویمەن

حەرفێ مواچۆن مەکەرە ستێز
بینا بە خاطر مەزار پەروێز

موهڵەت بدە پێم تا بە چهل شەو
بگێرۆن تەعظیم تەعزیەی خوسرەو

---

(٣) کەرۆن : لەنوسخەکەی بەردەستمانا (کەردەن) .
(٤) مەبەر : لە نوسخەکەی بەردەستمانا (مبَر) .

شەو شام و خەیرات جە وەر جەنازەش
تەمام کەرۆن طەوق تەعظیم تازەش
فکر و خەیاڵ کەر مەر شێرۆ شێتەن
نامەردت کەران یە بابڵای وێتەن
تا بە چهل رۆ موهڵەت بدەر پێم
سامان دەرۆن کار سەرەنجام وێم
ئەوسا جەودما هەرچێ رەضاتەن
شیرین نە فەرمان فەصڵ قەضاتەن(٥)

وەر نەشنەوێ حەرف صەریح واچۆن پێت
پەشێمان مبێ جە کردار وێت
سەوگەند بەو صەنەم خاج بێ درێغ
مشکاوۆن پەردەی جەرگ وێم بە تێغ
وانش بە شێرۆ من ئێدەن رەضام
ئیختیار بە تۆن ، باقی (والسلام)

● ● ● ●

---

(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (قەزاتەن) .

رخصت و مهلت دادن شیرو شیرین‌را تا چهل روز و خود بشکار رفتن[1]

شێرۆ جه واته‌ی سه‌رو خه‌رامان
جه شه‌رمنده‌گی سه‌ر وست نه دامان

نه‌داشتش جواب ، سه‌رش وست نه پێش
شیرین ڕوخصه‌ت دا شی نه یا گه‌ی وێش

شێرۆ شه‌رمه‌سار مه‌ند نه خه‌جاڵه‌ت
ده‌رمانش نه‌بی ، ذاتش به ناله‌ت !

شی نه فکر خام : چ ڕه‌نگ بکاروَن
چل ڕۆژه‌ی وه‌عده‌ش چه‌نی بویاروَن ؟

ئاوه‌رد نه خاطر ده‌ردین دارا
هیچ خاسته‌ر نیه‌ن جه سه‌یر سارا

وه‌رنه مه‌حاڵه‌ن بگێروَن طاقه‌ت
بێ شك منۆقلۆ دڵم جه حه‌سره‌ت

شێرۆ په‌ی سه‌یران سه‌نجه‌ق ونارا
داش نه سۆز ساز ، کێشاش نه سارا

---

(١) مۆڵه‌ت دانی شێرۆ به شیرین بۆ چل ڕۆژ و ڕۆیشتنی خۆی بۆ ڕاو .

تیپێ غوڵامان چەنێ ساز و سۆز
خەیمە و خیابان تۆشەی چهل ڕۆز
لادێ جڵەوڕێز جریت و چەوگان
نەشم نەی بازێ نە مەوج مەیدان
گا سەیر سەگان نە سەر دیاران
شکار شاهێن تێپ تەیاران
گا صەدای خۆش خوان نەغمەی دەف و چەنگ
سازان دڵگیر شۆخ خۆش ئاهەنگ
شێرۆ بەی دەستور نە سەیر سارا
چل ڕۆژەی وەعدەی شیرین ویارا
هۆرگێرا شێرۆ جڵەو بە شیتاب
یاوا بە مەنزڵ ، هەوا دا ڕیکاب
بە تاو و تەعجیل پیا بێ جە زین
دوَبارە جە نەو طەڵەب کەرد شیرین
خواجە سەرایان جەهد و جەخت کەردن
بە تاو و تەعجیل شیرین ئاوەردن
یاوا بە خدمەت شێرۆی بەد نەسەب
سەر بەرد بە سوجود ، مدرا بە ئەدەب
شێرۆ وات : شیرین وەعدە تەمامەن
وادەی وەختمەن ، دنیا بە کامەن

هەنێ ئەمرێ هەن باوەرۆن بە جا
جە ئێنە فێشتەر چێشتەن ڕەضا
شیرێن جە دەرۆن فکرش بەردەوە.
قاپێی خەیاڵان دەرۆن کەردەوە
واتش جە دنیا نەمانۆن درێغ
خۆ دمای خوسرەو وێم بدەون بە تێغ
با دا[۲] دمای وێم شێرۆی بەد گەندێش
میرات خوسرەو نەمانۆ پەرێش
بە فرێب‌و فەن کارێ پێش کەرۆن
گەساسەی خوسرەو جە دەستش بەرۆن
وەختێ گەساسش بەرکەردم جە مشت
ئەوسا جەودما وێم بدەون بە کوشت
وەرنە چ حاصڵ وێم بدەون وە باد
شێرۆ دەمای من بنێشۆ بە شاد ؟
شەوق و شادیش بۆ بە رۆژ و بە شەو
بە ماڵ مەندەی میرات خوسرەو
بەس من جە دنیا چێشم مەقامەن
ئێنە من کەردم ، کردارم کامەن

* * * *

---

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (وا) .

خواهش نمودن شیرین از شیرو و اورا سفارش کردن و شیرورا فریب دادن[1]

شیرین وات شێرۆ وەعدەت بێ تەمام
ئەر مبۆن جە من بیاوێ بە کام
هەرچی من ماچوون بگێرەش نە گۆش
پەند و گوفتارم مەکەر فەرامۆش

من جە تۆ فێشتەر مەیل تۆ پێمەن
ئیسە عەیب تۆ هەم عەیب وێمەن
جە قەتڵ خوسرەو منیچ خۆش حاڵم
خاس کارێ کەردی ، قەضات لە ماڵم

من هەر جە ئەزەڵ تۆم نە خەیاڵەن
شەیدای عەشق تۆم یە چەندێ ساڵەن
بە جوست و جۆ بیەم فرصەتم نەبێ
ڕۆ بە ڕۆ دەردم زیاتەر مبێ
بەڵێ ئەر مبۆت پایەت بۆ بە پا
هەرچی مواچوون باوەرەش نە جا

---

(١) داوا کردنی شیرین لە شێرۆ و ڕاسپێری کردنی و هەڵخەڵەتاندنی ئەو .

بەتاڵ کەر بونیاد بە سامان وێت
تا مەردوم بە تیر تانە نەدان لێت
مەگێرە بە وێت جە مەردە ئەساس
نان نامەردێ جە ماڵ و میراث
پەرێ چێشتەن صەدای سۆز و ساز
چەنێ عالمان ببەر بە هامراز
مەکێشە میننەت میرات خوسرەو
مەر تۆ جە شاهێ کەمتەری جە ئەو
باد ئاوەر بشکەن ، شەودێز بکەر پەی
دەست ئەفشار بوزە نە بەحر بێ پەی
چل ستۆن سەر گوم ، کیسرا کەر خراو
نە جاگەی جام زێڕ بەراوەرە ئاو
نیکێسا بە تێغ جگەر پارە کەر
باربود دەس بڕ ، ئەو ئاوارە کەر
با دەنگ سازان نەیۆ نە گۆشم
جە ماڵ خوسرەو دیدە پۆشم
دیتنش نە دیدەم نیەن گەواهێ
دیدارش بە دڵ نیەن بە ڕاهێ
ئەر مێلێت چەنێم بێ بە هامسەر
حەرف واتەی من بە جاگە باوەر

وەختێ حەرف من بە جا ئاوەردی
هەرچی من واتم تۆ پۆسە کەردی

ئەوسا جەودما تاپۆ کەر بە دەو
طەڵەبکەر تەمام موڵك قەڵەمڕەو

موڵكو مەمالیك شاران گرد تەمام
بە ماڵ و مەملوك جە خاص و جە عام

بەیان بێ مدار صەف صەف صەف ئارا
بکێشە شێلان شادێ نە سارا

ئەوسا من ڕەضا و ڕەغبەت مدەو پێت
بشنەو نە سەرکار سۆز ساز وێت

ها واتم پەرێت نەصیحەت تەمام
بگێرە نە گۆش، باقی (والسلام)

* * * *

فریب خوردن شیرو
و بجا آوردن شیرو وصیت
و سفارش شیرین را[1]

شێرۆ شنەفتش جە شیرین خەبەر
شکۆفەی شادیش جە دڵ کەرد ئەثەر
واتش بێنایێم مییننەت بە گیانم
هەرچی فەرمایێ قوڵچ قوربانم
خێزا و خورۆشا شێرۆی بێ کەماڵ
نەزاناش شیرین مدۆش بە لاماڵ
فەرماش بە مەردوم بە تەعجیل و تاو
جام ڕێز و کیسراش جە بن کەرد خراو
شەودێز کەردش پەی ، باداوەر شکەست
تەلای دەس ئەفشار قەهار کەرد بە قەست
نیکیسا بە تێغ جگەر هۆردڕێ
باربود زوان ، هەردۆ دەس بڕێ
زریکەی شەودێز ، زیڕەی نیکیسا
بێداد باربود دنیاش تواسا

---

(١) هەڵخەڵەتانی شێرۆ و هێنانە دیی سپاردە و ڕاسپێرییەکەی شیرین .

خەزانەی خوسرەو ڕێزا بە سارا
دینار و درەم نەمەند جە دارا
چەبەر تاین کەرد نە موڵك و مەملوك
گاماں خەلایق جە چوار بلوك
کێشا هەی صەڵات تەمامی بە کۆ
جەم بین جەم گارا نە دەور شێرۆ
مدران بە دوَ صەف خەلایق بە دەو
نە قاپیی شێرۆ تا قەبر خوسرەو
قاضی طەڵەب کەرد عەقد شیرین بەست
نیاش بینای بەزم شادی بە دڵ وەست[2]
جە شەوق و شادی خورۆشا جە سەر
نەزاناش مەیلۆ بە چۆپی چەمەر
مواتش شیرین صەفای ساڵشەن
نەزاناش بە قەست سەر و ماڵشەن
گەردوَن بە قەصدش هەر ها نە ژەنگدا
شیشەی شکۆفەش بدۆ بە سەنگدا
شێرۆ بێ خەبەر جە ڕومۆز ژەنگ
جە سۆز سازان ، صەدای دەف و چەنگ
سازان سەمتوَر طەرز تەموَران
چار تار و چل تار چاغیر ضەروَران

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (دەست) .

بۆرێ و باڵەبان نەغمەی نەی‌نەواز
کەنیزان ڕەند ڕەقص بازێ باز

خورۆش خۆش خوان چل تار و چل چەنگ
دەنگ تەپڵێ باز سەنج خۆش ئاهەنگ

سەرداران سەرمەست جە جام بادە
خانان ، سوڵطانان ، مەدهۆش فتادە

خواجە سەرایان بادەی مەی فرۆش
بازێ کەنیزان سەرمەست و مەدهۆش

* * * *

رفتن شیرین بحمام
و خودرا در ظاهر آرایش نمودن
بجهت شیروی بد ذات
و در باطن خودرا بقتل رسانیدن
و شیرو بی خبر از کار[1]

بشنەو جە شیرین خاطر خەطەر رێش
ئاما نە سەرکار قەصد قەتڵ وێش

شیرین بە شێوەن خێزا بەو خەرام
چەنی کەنیزان لوا بە حەمام

بەرگ سەوادی سیاش کەرد نە وەر
سڵسڵە و سەروێن هەوا دا جە سەر

عوریان کەردش تەن زەخمین داخی
بەرگ ئازیەت سیا قەلاخی

بلوری بەدەن ، کافوری وێنە
سەر بەرد نە حوجرەی حەوض خەزێنە

---

(۱) ڕۆیشتنی شیرین بۆ گەرماو و ڕازاندنەوەی خۆی بەدیمەن بۆ شێرۆی نامەرد و لە بەنامەکیدا خۆ کوشتنی ، بێئەوەی شێرۆ ئاگای لەم کارە بێ .

گێسوو کەمەندان ، زوڵفان چین چین
پەخش کەرد نە ڕوی ئاو زوڵفان موشکین

چون بەط و بۆرچین ، تەڕلان ئاوی
سەر سەوز و بۆرچین سڵنەی مراوی

چون بورج بەیضای بەند ئێلاخان
حوجرەی حەمامش کەرد بە چراخان

تاوتاش تەوەن طەرز تاو طلور
شەوقش دا نە تاف چون بەیضای بلور

کەردش شوست و شۆی کەمەند و کلاف
بە چەنگ چل چەنگ شانەی سیم صاف

ئاومردن بە جا فەرمان وێشان
چەند زمڕ و گەوهەر بەخشا دا پێشان

بە ئاب عەرەق گوڵان عەنبەر
جە موشك و مێخەك جە پا تا وە سەر

غەسلەو غەسلش دان بە کیسە ماڵی
موهرەی مشت و ماڵ ئاو زوڵاڵی

پاکیزش کەردن سەر تا پا تەمام
ماڵان بە ماڵشت وێنەی نوقرەی خام

حەمامچیی حوجرەی جوق جامەدار
خدمەت گوزاریش کەردن بەو قەرار

ئاوەردن بە جا خدمەت وێشان
شیرین خەیلێ ماڵ بەخشا دا پێشان
بە سەنگ سیا پاژنە و دەست و پاش
بە ماڵشت ماڵان خاس خاطر خواش
عەطر و عەبیرات شەندن پێشەدا
بە زوڵف و گێسوی خاطر ڕێشەدا
خێزا خەرامان نە تۆی ئەندەرۆن
ئاما نیشت نە تەخت نە حوجرەی بیرۆن
ئیشت بە دڵ ئازار خاطر خەطەر ڕێش
بیناش کەرد بونیاد ئارایش وێش
ئاوەردن پەرێش ئەساسەی بەرگش
طەرح نەدارەك قیصاص مەرگش
بوخچەی قوماشان یەك یەك کەردەوە
بە سۆز زاریی ئاه سەردەوە
هۆرداشت لیباسان ڕەنگین ڕەنگ ڕەنگ
هەم پارچەی زەربافت خۆلاصەی فەرەنگ
پۆشاش بە ئەندام حەریر و والاش
قوطنی و قەناویز ، قوماش ئالاش
مۆد موطەببەق ، تورمەی تەلا باف
فوتانی خوتەن[۲] ، سۆسەنی شەفاف

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (فوتەن) .

گوڵ گەزێ و گوڵ بەند کەسارێ کەتان[٣]
کێش کیشمیرێ ، خاصەی سەرخەطان
تافتەی تەڵا باف ، دارایێ دارا
تاقەی تەبەدار ، خارایێ خارا
زەڕباف زەڕکەش ، زێبای زەڕ وەرەق
شاڵ باف شاهێ ، مۆرد موطەببەق
بادڵەی بەندەر ، دێبای ئەشەد بۆ
زێبای زەڕ گەندەوَد ، زەڕتان زەڕ پۆ
قەصەب قەڵەمکار ، حەریر زەڕ کەش
تەرتیف تەڵا نەقش مونەققەش
پا بەند زەڕڕێن ، سەرتیپ تەڵا طەرز
کەفش گوڵ نە دەم ، سەفەرێی پاشنە بەرز
پۆشا بە ئەندام ڕەنگ عەجاوێ
دێبای زەرد و سوور بەنەقش و گاوێ
مێخەکێ موشکێن جە سەبز چڵێ
دێز و دارچینێ ، فیلێ و مەندیلێ
پیستەیێ[٤] و جەوزێ و ماشی و نارنجێ
کاشێ و خاشخاشێ ، بۆر و برنجێ
لاکێرە و لەرزان کەردش سەراوێز
لۆلەی ڕیشەدار ، دانەی لاڵ دێز

---

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (کەتمان) .
(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (پستە) .

عەنبەرچە و عەنبەر کەڵان گوڵکەش
موهرەی مرواری یاقوت لاڵ بەخش
زەنگ گۆشواران دانەی دیاری
پاچەش جە زمرۆد ، رێشەی مرواری
تاقیەی تەڵا رێز ، تاج زەر وەرەق
کڵاوچەی زەڕڕێن ، تاج گوڵ طەبەق
طەوق گەردەن بەند ، تەڵا جە چەند قەد
پایەش ئەشرەفی زەرد زەبەرجەد
کردش سەراوێز بە رۆی سینەدا
بەو خەط و خاڵان هەزار وێنەدا
دانەی ئەنگوشتەر نە پەنجەی قمشاڵ
بازوَ بەندش بەست ، بازوَ پڕ خڕخاڵ
جەو دما سامان سەروێن کرد تەمام
ئاما نە سەرکار جەلقەی جەمین جام
ماڵاش نە گۆنا سفید و سورخاو
خەططاط دا نە خەط موژەی دڵ شکاو
موژان کرد بە تیر خەدەنگ خارا
نێش نوک نەخش جە کێین دارا
ئەبرۆش بە صەندەڵ سیای صەندەڵ ساو
کرد بە قەوس کێش کەی کەیان داو

دیدەی سێوەنگی کێل سورمە کەرد
زوڵفانش پەشتان مەفتـوون مە کەرد

فوتات خاڵات بە ئەندازە کەرد
جەلا دا بە خاڵ یەك یەك تازە کەرد

زنجیرەی زوڵفان کێل کێان دا
گەردش سەراوێز بە ڕۆی بەیازدا

ساچاخ سەروێن سۆنەی دیاری
بەست بە ڕەنگا ڕەنگ کێش کەساری

طەوق گەردەن بەند ڕیشەی ڕیاحی
سەر دا نە سینەی صاف سوراحی

والا نە بەدەن بەژن بلوری
نماناش کالای کان کافوری

سێب غەبغەب چون خوانساری باخان
پەی طاق ئەبرۆش بی وە چراخان

دەهەن کەرد بە دورج دانەی دیاری
مولحەق بە مەرجان مێخ مرواری

لەب کەرد بە لالای عەقیق سەر زەمین
زنج و زەنەخدان چون تەلای ئەحمەر

گۆناش بەطاڵ کەرد شەمع شەو چراخ
خۆشتەر جە سێبان خوانساری جە باخ

پەخش لالە ڕێز دانەی دڵ پەسەند
نمانا قوببەش چون قەندیل قەند
دیدەش بێزنا دیدەی غەزاڵان
شێخان کەرد بە شێخ صەنعانێی ساڵان
جەمێنش بەیضای بلوور بێزنا
شەعشەعەی شوعاع خورشێد ڕێزنا
صەفای سەراپای قەمەر دا قەرار
شیرینێی شیرین ئەو ڕۆ دا دیار
پەنجە و پا و دەس خیضابێی سێوەنگ
بە ڕەنگ حەنای جەوهەر کەردش ڕەنگ
جە موشك و مێخەك دارۆی موشك ناب
شاناش بە وێشدا عەبیر و گوڵاب
حۆر و مەلائیك ئاماش بە سەیران
فریشتان فەرش مەندن بە حەیران
جینان و جەننەت ڕەونەق ڕێزنان
خاصان جاویَد وێشان بێزنان
شیرین بەو دەستوور کەردش گوڵ باران
بێ بە نەوعورۆس ئاراستەی شاران
هەردەم مدیا وێش بە وێشەدا
سفتەی ئاه جەرگ سۆزەی ڕێشەدا

جه داخ خوسرەو نەوەی کەیانی
جه دەور دنیا و وادەی جوانی

دمای ئارایش سۆز و ساز وێش
پۆڵ کەنیزان طەڵەب کرد وە پێش

* * *

آمدن کنیزها بنزد شیرین
و شیرین اظهار دل‌تنگی خود نمودن[1]

نازك نه‌مامان ، نه‌وچه نه‌وهالاَن
ڕه‌ند ڕه‌وێلان ، به‌زم ڕوالاَن

ده‌ور دان نه ده‌ورش ناز نزاره
سه‌نجه‌ق دان نه ده‌ور مه‌ه چون ستاره

مدران به ئه‌ده‌ب نه دیدار دیِن
سوجده‌ی سوَجوَد دان نه ده‌ور شیرین

شیرین به شیوه‌ن دیاش به یاران
ئه‌سرین ڕێزنا چون سه‌یل باران

به ده‌نگ دڵگیر جه‌رگه‌ی قه‌ڵه‌م‌کێش
چڕێش یاوران یه‌کا یه‌ك به پێش

ئامان به پابۆس به‌رگوزیده‌شان
یه‌کا یه‌ك بۆسا ده‌س و دیده‌شان

یه‌کا یه‌ك یاران به زارێ ته‌مام
ده‌م نیان نه ده‌م گوڵنای جه‌مین جام

---

(۱) هاتنی که‌نیزه‌که‌کان بۆ لای شیرین و ده‌ربڕینی شیرین دڵته‌نگی خۆی .

واتش یاوەران مژاندڵی چێشەن
شۆر شێن من دەستوری پێشەن
یاران یاوەران ، تاج کاکۆڵم
هامڕاز ڕاگەو[2] ڕەفیق چۆڵم
نازار و نازکێش یاگەی نازمەن
مەحرەم سۆز و هەم گودازمەن
دۆست دڵ بەزێر یار و غەمخوارم
سەبورێی صەفای سەبا[3] و ئێوارم
طەبیب دەرمان ، ئەنیس دەردم
ئاینەی دەرۆن جەمین زەردم
سەرحیساب سەر خەفت و خاوانم
قەدیمی ساڵان باتوی باوانم
ئەوا بواچان شیرین وەششەن
دمای کەیخوسرەو عەیش و نۆششەن
بەرگ قەڵاخێ کەندەنش نە وەر
پۆشانش بە تەن کاڵای بۆ عەنبەر
شەفاف شەوهەر ئەو ضەرۆرشەن
شادێی سۆز و ساز دەرد شۆرشەن[4]

---

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (ڕاگەی) .

(۳) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (سارە) .

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (سۆزشەن) .

به سۆز سالاَن سیاسەتـکەرەن
ئاخر پەرلێ من چۆبێ چەمەرەن

دمای کەیخوسرەو نەمانۆن بە شاد
بکـێلۆن نە دەور ، سەر نەدەون وە باد

شەرط بۆ من جە داخ شێرۆی زیناکار
بدەون جەرگ وێم بە تێغ ئابدار

شادەن خاطرش بنیشێن وە هەم
شەرطەن شکۆفەم نەوینۆ وە چەم

واتش یاوەران خارەن خەیاڵم
پەی گەردەن ئازاد(٥) بکەن حەلاَلم

خەیلێ چەنێ من بەردەنتان جەفا
کێشانتان پەی من چەند ڕەنج و عەنا

هەنێ مەحاڵەن بنیشێن وە هەم
دیدار شیرین بوینون وە چەم

ها دیدارمان گەردۆن بەرد وە سەر
مەر ڕۆی قیامەت نە دەشت مەحشەر

داخۆ دمای من ئەسیر کێ بن ؟
وەردەی دەربەدەر ، دەسگیر کێ بن ؟

---

(٥) نوسخەکەی بەردەستمان ئەم وشەیەی ناتەواو بۆ .

دڵ ڕێش کێ بۆ بە زاری و زگار ؟
کێ جە دەردتان ببۆ خەبەردار ؟
کێ بۆ بە ئومێد پاگەی ڕازتان ؟
کێ بۆ بکێشۆ چون من نازتان ؟

یاران ، یاوەران ڕۆژ ڕۆژ ئێمانەن
ڕۆژ ڕەستاخێز جیاییمانەن

بەیدێ بوزمێ دۆ دەس نە گەردەن
حەڵاڵم کەران ، مشۆن وە مەردەن

نیەن زیندەگیم دمای کەمەر لاڵ
بمانۆن جە یام دنیام بۆ بەتاڵ

مبۆ بنیەرۆن بۆ وە بۆشەدا
وێم سەرنیگۆن کەم وە گڵکۆشەدا

یە زیب و زینەت خەط و خاڵمەن
عەزم عورووسیی کەمەر لاڵمەن

ذەوق و شادیمەن ، خۆش خەیاڵەنان
ئیمشەو میهانیی کەمەر لاڵەنان

پشتان بۆ چەنیش بڵا وە بۆشەوە
بۆ بنیەو وە خاک گڵکۆی نۆشەوە

با دمای خوسرەو نەبۆن پایەدار
بۆن بە هام نشین شێرۆی زیناکار

بەرشتۆن جە دولاب دنیای بێ بەرێن
چەنێ کەس نەیەون سەر وە یەک سەبرێن
دمای کەیخوسرەو جە سۆز ناڵێن
شیرێن چەنێ کەس نەبۆ هام باڵێن
جە لەفظ شیرێن شنەفتن یاران
تواسان جە تاو تێپ تەتاران
کەنیزان تەمام خورۆشان جە لاش
بە یەکبار کەفتن نە ڕوی خاکپاش
یاران یاوەر جەمێن جامانش
یەکا یەک بۆسان دەس و دامانش
جە هیجر خوسرەو داخان دۆشان[٦]
داخ دوو دەرد دێن باتۆشان
بە شێن و شیوەن باڵیانەوە
بە شەوق شیرێن لاڵیانەوە
واتن : ئەی بانو دەخیلەن ئامان
ڕەنج و ڕیاضەت ماوەر نە ڕامان
دەور دۆن مەکەر بە ناکامان
مەشیۆنە مەقام سەرئەنجامان
شادیەان مەکەر بە زاری و زویر
ئێمە بە ناحەق مەدەر بە ئەسیر

---

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستانا (دۆدشان) .

سیلسیلە و سامان خوسرەو مەشێون
دوشمنان دۆن دەوران مەدێون

تەرك تەدارەك تاج و تەخت مەدەر
ئێمە بە ذەلیل ناشنەخت مەكەر

نەمانێم ذەلیل ئێمە بێ‌كەسان
ببێن بە دەسگیر دەست ناكەسان

تۆ ئێمە جە موڵك ئەرمەن ئاوەردی
جە زێد ضامن ئاوارە كەردی

دەرد دۆد داخ جە خوسرەو بەتەر
تازە مەكەر زام تۆژ بەستەی خەطەر

ئێمە زەدەی زام دۆدێی دەرد داخ
بەرگ سیاپۆش قەڵاخێ قەڵاخ

بازەمان بە ئێش ئێش جەرگەوە
بەی سۆز سفتەی سیا بەرگەوە

بە زارێ و زگار واتن چێش كەریم(٧)
دمای تۆ دەخیل وە لای كێ بەریم

كێ بۆ بە ئومێد یاگەی ژازمان
كێ بۆ بكێشۆ چون تۆ نازمان

بە سۆز ئەسرین ، بە دیدەی نمناك
بەرگ ئازیەتێی بەدەن كەردن چاك

---

(٧) لە نۆسخەكەی بەردەستمانا ئۆسراوە (كەری) .

سیا سەوادێ ئاوارە کەردن
بە نێغی ناخوون صەد پارە کەردن

بە ئاو ئەسرین ئەشك شین و شۆر
ئاوەردن بە سۆز زامان ناسۆر

کلاوچەی زەڕینی نافێی تەلا ڕێز
نیان نە پاکەی خاك و خوون ئامێز

کەردن ڕەستاخێز چون ڕۆژ مەحشەر
بە شین و شیوەن جە خوسرەو بەتەر

هەرچەند لالیان بە سۆز ئەسرین
فائیدەش نەکەرد پەی حاڵ شیرین

دەس دان نە گەردەن، ئامان بە هەمدا
کەردن زایەڵە و زاری بە چەمدا

فوغان و فەریاد بێ داد بێ حەد
زاری و شۆر و شین جە حەد کەردن ڕەد

شین و ڕەستاخێز کەردشان بەطاڵ
شیرین جە خدمەت کەردشان حەڵاڵ

شیرین وات یاران فائیدەش نیەن
تەقدیر تەدبیر موقەددەر بیەن

جە دەس دەوران ڕەنگ ڕۆزگار
مبۆ بنۆشیم نۆشا نۆش خار

کەسێ نە سایەی چەرخ چەپێ‌واز
جە دام و دۆنەش نیەن سەرفراز

خوسرەو خەمێنەن جە تەنگێی مەزار
پەی دیێن شیرێن ها نە ئینتیظار

بشۆن بیاوەن بە خاک گڵکۆش
بۆ بنیەوەن بە خاک یانەی قەبر نۆش

بیاوەن وە لاش بوێنێن ڕەنگەش
سەر بدەون نە سای سەراچەی سەنگەش

پشتان بێرن وە بەژن زوخ زامانەش
بۆسە دەم گۆنای جەمێن جامانەش

هەتێ جە شادێ نیەن قەرارم
پەی ڕاگەی لوان نیەن مەدارم

ئیشەو میهمانێی خەم خەیاڵمەن
جە نەو عوروسێی کەمەر لاڵمەن

نەداروەن مەدار ، دێرەن درەنگەن
خوسرەو خەمێنەن ، خاطرش تەنگەن

یە دیێن ئاخر دنیاو دینمەن
یە شۆر شیوەن ئاخرینمەن

فائیدەش نیەن یاران ، یاوەران
لوانم فەرضەن ، مەرکەب باوەران

هەتی دنیای دۆن نیەن مەنظورم
بە دێن دیدار خوسرەو ضەروەرم

موکەمەل بە زێن باوەران بە دەو
سەرێ بکێشۆن بە خاك خوسرەو

بوێنۆن دیدار دێن دۆس وێم
تەن بدەون بە تێغ هەرچی مەیلۆ پێم

زوالان بە زەم باوەران بە شێن
بە تاو و تەعجیل مەرکەب کەردن زێن

بە زێن زەڕزێن تەکەلتوی تەلا
مینا و مورەصصەع خاس پڕ جەلا

ڕکاب زەڕ نیشان دانەی دیاری
زێن پۆش زەڕکەش ڕێشە مرواری

پێسکان نە کەللەش مورەصصەع لوجام
مینا و مرواری تەمام سیم خام

کێشان کەنیزان بە شێن و ئەسرێن
گاوەردن وە بەر شەهباز شیرێن

شیرێن بە شێوەن خێزا خەرامان
سەیل ئەسرێنش ڕێزا نە دامان

واتش بە یاران هیممەت ببۆ یار
حەلال کەن وەنەم ڕەنج ڕۆزگار

جه نەو هەم بڵسا دیدەی مەستشان
بڵسان دەست و پای ئاوات وەستشان
شیرین نە پێوار پەردەی بەرگ وێش
کەردش تەدارەك قەصد قەتڵ وێش
دەشنەی تێغ تێز نیهانێ نیهان
هۆرگرت چەنێ وێش پەرێ قەصد گیان
جە لای کەنیزان بەردش بێ گومان
نەزانان پەنەش ئەختەر ئەنجومان
جەللاد گیانش نیا نە پێوار
پا دا بە ڕکاب ، شیرین بێ سوار

* * *

کشتن شیرین خود را در سر قبر خسرو[1]

فۆتەی حیجابش هەوا دا نە سەر
هیممەت خواهێ کەرد نە قەصر و مەنظەر
واتش : دەهر دوَن خودا نیگەهدار
تۆ بمان چەنێ چەرخ ڕۆزگار
نەفرین دا بە دوَن دەوران فانێ
جە داخ خوسرەو جام جیهانێ
کەس بەسەر نەبەرد جان و جوانێ
تا سەر نەکێڵا بە کامەرانێ
ئەر صەد پادشای جیهانگیرەنی
ئەگەر پەهلەوان تەخش تیرەنی
عاقیبەت بارت چون بار بێدەن
دەورانت فانێ ، ئاخرت گێدەن
خاك ئادەم خوار خوێنێ خیشم خوێن
خوسرەو کەردی خوار ، شیرین سەرنیگوێن
یە واتش شیرین هۆرێزا نە جا
پا دا نە ڕکاب ڕاهێ بێ نە ڕا

---

(١) خۆ کوشتنی شیرین لەسەر گۆڕی خوسرەو .

تیپ کەنیزان دا نە پشت سەر
ڕاگەی کەس نەهات مەرگش گرت نە وەر
پۆل بازێ باز سازان دڵکێش
چەنێ دەف و چەنگ ئاوەرد وست[۲] نە پێش
ساز مۆکەشان موغنەنێ بە سۆز
دەنگ تەپڵێ باز نەغمەی جگەر سۆز
نە پشت شیرین ساز سەرسەرێ
نەوازان نەغمەی چۆپێ و چەمەرێ
شیرین فۆتەی شەرم هەوا دا نە سەر
بێ پەردەی حیجاب ڕاگەش گرت نە وەر
بە سۆز سازان ناڵەی چەنگ و دەف
کێشاش نە مابەین صەف ئارا صەف صەف
جە بەرق بەیضاش ڕەوشەن بێزنا
نور پەڕ و باڵ خورشێد ڕێزنا
ئەوڕۆ قاپ[۳] قەضای گەردوَن کریا واز
پەی دین دیدار دیدەی سپێ باز
فەوج مەلایک ئاماش بە سەیران
فریشتان فەرش مەندن بە حەیران

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (دەس) . ئەم گۆڕانە بەمجۆرە ڕوویداوە : لەئەنجامی هەڵەی نوســـیارەوە (وست) بوە بە (دست = دەست) و پاشانیش بوە بە (دس = دەس) .
(۳) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (قاپێ) .

ئینسان بۆ زەنجوور ، مەلان مەندن زەق
مەلایك بۆ مات ، مەلەك وات (صدق)
هەرکەس دیش دیدار شیرین بەو خاڵان
لوا نە جامەی مەجنوونساڵان

بۆ بە جانشین قەیس کۆی دوجەیل
دەیرۆ بۆ دەهرۆ جە هیجران لەیل
کەسێ مەند بە پا ، کەسێ سەرنیگوون
کەسێ جە هیجران تۆنا بۆ وە توون

یەکێ شۆ جە حاڵ ، یەکێ شۆ جە هۆش
یەکێ مەرد جە داخ ، یەکێ بۆ مەدهۆش
مەردوم جە دیتەی بەرلوان جە دین
شێت و شەیدا بین جە شەوق شیرین

شیرین بە سازان سۆز چەنگ و دەف
گوزەر کەرد ، ویەرد نە مابەین صەف
نە مابەین صەف ویارا بە دەو
یاوا بە گومەز مەزار خوسرەو

مواتن شیرین دمای کەمەر لاڵ
شەوق و شادیشەن ها نە خەط و خاڵ
فۆتەی حیجابش هەوا دان جە سەر
سۆز و سازشەن مشۆ بە شەوهەر

نەزانان شیرین خار دەرد نە ڕێش
سازش چەمەرەن ها نە قەصد وێش

یاوا بە گومەز ، مەرکەب دا قەرار
پیا بێ جە زین ، شیرین بێ مدار

ئەسپش دا بە دەست کەنیزان ڕەند
واتش : بگێران مەرکەبم وە بەند

وێش بە واوەیلا ڕوالآ بە دەو
یاوا بە گڵکۆی مەزار خوسرەو

وێش سەرنیگون کەرد نە خاك گڵکۆش
پشتان بە پەرویز بۆ نیا وە بۆش

یەك یەك جە خاڵان مەندەی پەس و پێش
جە نەو بە ناخون کەندش نە جای وێش

تا تایێ جە زوڵف مەندەی تیغ تیژ
بە چەنگ ناخون هۆرش کەند جە پێز

تۆز بەستەی زامان گۆنای غەرق خون
هۆرکەندش جە نەو بە نێش ناخون

ئاڵات ئەڵوان بەرگ ڕەنگا ڕەنگ
پارە پارە کەرد بە ئەڵماس چەنگ

سەرش دا بە سەنگ نە سای گڵکۆشدا
زارێ بانگ بەرز بەردش بە ڕۆشدا

خێزا بە شێوەن نێشت نە سەرێنش
یاوا بە گەردوَن ناڵەی گرێنش
ئەسر هێونێنش بە تاف و دەو دا
ڕێزاش بە گڵگۆی خاك خوسرەودا
واتش : کەمەر لاڵ فیدای ناوت[٤] بام
بێدار بەر جە خاو فیدای خاوت بام
کەمەر لاڵ کەی سەر هوردەر جە خاو
خاو سەرای سەنگ بە تۆ نیەن باو
بێدار بەر خوسرەو چ وەخت خاوەن
دەوران دنیا بۆ تۆ خراوەن
هۆرێزە جە خاو ، مەر لێلاوەنی
یە چێشەن نە فیکر خەفت و خاوەنی
سەر هۆردەر جە خاو دڵ ئازار دەرد
بوێنە شێرۆی شوَمت چێشش کەرد
دەنگ[٥] خۆش خوانان بڕێش نە ئەیوان
نیکێسا دەستش ، باربود زوان
جام ڕێز شێونا ، کیسرا کەرد خراو
باد ئاوەر شکست ، دەست ئەفشار نە ئاو

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (نامت) .
(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (ڕەنگ) .

شەودێز کەردش پەی ، کوڵ گوڕن دا ستێز
سوپا و سەرداران ئاوەردن گورێز

خواجە سەرایان کەنیزان زەند
خاصە غوڵامان بەندی کەرد نە بەند

تاجش دان نە سەر نیشتەن نە تەختت
داش بە ئاوەدا سیلسیلە و زەختت

جەهد و جەختشەن ، شەیدای شەو و ڕۆ
ها نە قەصد قین پەی ناموس تۆ

مبۆش بکێشۆ یەکجا پا نە پێش
دراز کەردەن دەس جە ئەندازەی وێش

ئەو تۆش بە خەنجەر غەڵطان هوڕن کەرد
تاجت بە تالان ، تەختت نیـگوڕن کەرد

تازی تەواران ، گێلانـی کەمەند
یەدە و بەحرییان کەمەند پێت نەمەند

قوشخانان دەربەست ، قوشچی یین فیرار
میهتەران موفلیس قەطار و نەهار

چاوەشان نە بەند ، جارچی‌یان نە گیر
خانان بەند دام ، سەرداران ئەسیر

سوپات سەرگەردان ، سوڵطانان خەمین
شاهان نە شیوەن ، شەهریار نە شین

کورسی نشێنان صەندەلی جە زەڕ
خاڵی جە خانان تاج طاوس پەڕ

مەجلیس مەقامات مەست جام مەی
خاڵی جە شادی کەی کەیان کەی

ساقیان سەر کۆم جە جام بادە
پیاڵان پەشێو ، نیگۆن فوتادە

سوراحی سەرمەست ، قەڕابە خەستە
شیشە سەرایان شاهی شکەستە

بازی باز بێ دەنگ ، سازان سەرنیگۆن
خۆش خوانان خامۆش غەڵطان چەنی هۆن

خراوەن خاپور دەروازەی پەرویز
دەنگ بایەقوش مەیۆ نە جام زێز

قاپێت قوفڵێ قەصد قاتڵ نە گیرەن
ناکەسان شیرین پەنەش ئەسیرەن

سەر هۆردەر جە خاو چێشت خەیاڵەن
پەی تۆ شادی و ذەوق شیرین بەتاڵەن

مەگەر چێش مبۆ جارێ جە جاران
نیگا کەی جە دوڕ بوینی یاران ؟

خورۆش خیشمت بنمانیەوە ؟
شیرین جە ظاڵم بستانیەوە ؟

فیدات بام خوسرەو یە گیتر کێنی ؟
گیرۆدەی پا بەند زنجیر کێنی ؟

یە چ خاوێوەن تۆش کەردەن خەطەر
بێزار جە دیدار نازار و دڵبەر ؟

یە چ خاوێوەن تۆ پێش خەمۆشی
جە داد شیرین مات و مەدهۆشی ؟

بێدار بەر خوسرەو فەصڵ بەهارەن
فەصڵ فەضای سەیر ، شەوق گوڵزارەن

شەونم بە نم نم نە میر غوزاران
بە وێنەی لالە جە لالەزاران

سەرزەمین صەفای قەیس قەهارەن
خەلاص جە سەرمای لەیل و نەهارەن

گولان گولاوان ، گوڵ و گوڵزاران
چەمەندان نە شاخ چەتر چناران

مات و مەلوولەن ، هەر رۆ ـ رۆ شانەن
ئارەزوی دیدار دین تۆشانەن

خوسرەو دمای تۆ دنیا بۆ بەرباد !
نە شێرۆ مانۆ نە شیرین بە شاد !

دیدەم فیدای زام جگەر چاکت بام !
خاو خامۆشی ، یانەی خاکت بام !

خوسرەو ، وێم بە نەفر خاك گڵكوت بام !
فەرهاد ، وێم فیدای زام بۆ شۆت بام !
فەرهادم ، فیدای سەرای سەنگت بام !
مەكان و ماوای تار و تەنگت بام !
فیدای تێپ و طەوق شاه و خانت بام !
سەردارم، بە نەفر سوپا و سانت بام !
نەفر تاج و تەخت كەمەر لاڵت بام !
فیدای بەیداخان زەڕڕین باڵت بام !
فیدای طەنطەنەی فەوج فەڕت بام !
وێم نەفر سەرتەڵ سێم و زەڕت بام !
نەفر شەجاعەت دلاوەریت بام !
فیدای لاڵ بەخشێی باد ئاوەریت بام !
فیدای سان صەف صەد هەزارت بام !
فیدای تەلای دەس دەس فشارت بام !
سەرگەرد شاپوور هەم شەودێزت بام !
بە نەفر شیرین شەكەر ڕێزت بام !
نەفر سیلسیلەی تاج و تەختت بام !
فیدای ذەلیلێی زام سەختت بام !
فیدای بەزم و ڕەزم سۆز سازت بام !
نیكیسا و باربود خۆش ئاوازت بام !

نەذر کەنیزان ئەرامەندەت بام !
تیپ غولامان پەڕاگەندەت بام !
فیدای صەف ئارای شەهریارت بام !
سان سیلسیلەی تار و مارت بام !
نەذر غەڵطانی ی خاك و خوێنت بام !
سەرطەوق زەڕڕین سەرنیگوێنت بام !
فیدای بانوان ئەسیر بەردەت بام !
دیوان شاهان بەطاڵ کردەت بام !

خوسرەو خورڕۆشان خیشم جۆش و کۆ
سەردار سەرکەش سەرکەشانم ڕۆ !
لاڵ پۆش و لاڵ بەخش خاس خەیاڵم ڕۆ !
نەوەی کەیکاوس ، کەمەر لاڵم ڕۆ !

شاه شێر شکار غازیانم ڕۆ !
سالار سەرهەنگ کەی کەیانم ڕۆ !

دڵدار و دڵبەر دلاوەرم ڕۆ !
گەنجوور کۆی گەنج باداوەرم ڕۆ !

شەهەنشای شاهان شەهریارم ڕۆ !
دەسباز دەسگیر دەس ئەفشارم ڕۆ !

سوڵطان سالار بەحر و بەزم ڕۆ !
صەبر سەرداران کڵاو زەڕم ڕۆ !

خواجه غوڵامان دوڕ نه گۆشم ڕۆ !
کەیاتی مەجلیس بادە نۆشم ڕۆ !
باش باشقەی عەزیزانم ڕۆ !
سەردار صاحێب کەنیزانم ڕۆ !
بێدادم گەردوَن ، کەیقوبادم ڕۆ !
شێر زەبەردەست هەی فەرهادم ڕۆ !

شیرین بەی دەستوَر خوسرەو ملاونا
فوغان و زاریش تەوەن متاونا

دەس بەرد هۆرکێشا دەشنەی تێغ تێز
دەستەش مەحکەم کرد نە قەبر پەروێز

نۆکش کەرد وە بان ، نێشش ونارا
سەرکەرد نە باڵا سەر نـێش خارا

واتش : دەهر دوَن خودا نیگەهدار
ها مشوَن جە ڕەنگ ڕاکەی ڕۆزگار

با ڕۆژ ڕەوشەن کەروَن بە ظولڵمات
سەر بەروَن نە سای سیاهیی مەمات

سەربنیەون نە سای سیای سەنگەوە
تەك دەم بە تەکیەی تار و تەنگەوە

بەڵێ دمای من گەردت بەرۆ باد
چەرخ نیلگوَن نەنیشی بە شاد !

دمای کەیخوسرەو نەوەی کەیانی
نەمانی بە شاد دەوران فانی !

یە واتش شیرین شەیدای بێ درێغ
ئاما جەرگ وێش بدەرۆ بە تێغ

پڕ تاف بەست وە پا ، خێزا بە هەوا
قەدرێ جە سینەی زەمین بێ سیوا

بڵند بی بەوطەوز خێزا بە ئاخێز
ئاما سەرەندەر پەرێ تێغ تێز

سینە و جەرگ وێش بە ئاخێزەدا
داش بە نوک تێغ دەشنەی تێزەدا

کزەش دا نە جەرگ مەودای مێ شکاو
دڕیش جەرگ و دڵ تێغ تازە ساو

نوک سەرمەودای سەر ساو تازەش
مەوداش بەر لوا جە موهرەی مازەش

نوک نێش تێز جە سینەش بەرشی
منمانا بەرقەی بەرق ئانەشی

گوم بی نە جەرگش دەشنە تا بە مشت
کێشا زوانەی زیادیش وە پشت

جە قرچەی خەنجەر ، لاو مەوج هون
شیرین شی جە حاڵ ، کریا سەرنیگون

جه تاو دەشنەی ژار ئالۆدەی ژار
جه زەبر و زۆرێی ئێش و ئێش خار

زێڕناش بە زار ، شیرێن بە وەر بەرد
سەرکەرد نە جەرگش قەطرەی زوخ زەرد

تك تك زوخ زام قەطران قیرێن
جۆشاو سەرواز کەرد نە جەرگ شیرێن

خۆناو خوسرەو زوخاو سالآن
کنیاش نە دەرۆن چون لاو واران

خێزا و خورۆشا[٦] هۆنش بێ مدار
جه زام دەشنەی ژار ئالۆدەی ژار

هۆنش خورۆشا نە جەرگ پارە
شاناش وێنەی مەوج فرەی فوارە

ئەڵوان بێ بەژنش سەر تا وە دامان
ئەڵوەدای ئەڵوان جه زوخ زامان

فوارەی هۆنش سەرکێشا نە ئەوج
نە دەور شیرێن مەوجیا بە مەوج

چون تاف قەڵومز هالآن نە دەودا
ئاما بە کڵکلۆی خاك خوسرەودا

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (خورۆشا و) .

شیرین شەیدا کریا سەرنیگوون
زنجیرەی زوڵفش ماسیا جە هوون

ڕۆیا هوون وە بەرگ شمشاد باڵاش
ڕەنگین بی ڕەخت و(٧) ئاڵات واڵاش

بەشتان بی شیرین وە بەژن ئەودا
بە خاك سیای گڵکوی خوسرەودا

زیڕنا شیرین ، ناڵا وە بێ کەس
کفت نە هیلاکەت نەزد تیم نەفەس

مورغش جە صندوق قەفەس پەروازا
جە صەدر سینەش نەغمەش نەوازا

جواناو جەم بی نە چارتینیش
ئاما سەر نیا نە نوك بینیش

ڕۆح ڕەوانش ڕواڵا بە ڕەم
ئەرواش سەر نیا نە سەودای ستەم

کاسەی پیاڵان دیدەش پڕ جە هوون
باڵای موژگانش سەرکەرد سەرنیگوون

بێ دەنگ بی جە دەنگ ، جە ناڵشت ناز
مەدهۆش بی جە هۆش ، جە ڕێزان ڕاز

---

(٧) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (رخوت) .

قابیض بە قەسدش بە تەعجیل و تار
نە سەدر سینەش چنگش دا قەرار
بە چنگاڵ چەنگ قولاپەی عەذاب
چنگ دا نە جەرگش چون قەطرەی گوڵاب
بە قەصد قاتیل قەبض ڕۆحش کەرد
ئەبت دەفتەرش بە کاتب سپەرد
بەڵگش جە دەرخت ڕێزا جە ڕازان
بەندش بێ جیا ، کنیا چون خەزان
فاریغ بێ جە تێش دوریی داخ دەرد
لاشەی لەطیفش بێ وە سەنگ سەرد
سەرگوم بێ شیرین جە زوخ زامان
کێشان جائیزەی نامش جە نامان
ئەجەل داش نە دەم بادەی بێ هۆشی
سەر بەرد نە خانەی خاو خامۆشی
بۆ نیا نە بۆی گیانش جە نەو
پشتان بێ شیرین بە خاک خوسرەو
نەرد زەبونیش تاین بێ نە تاس
جە دین دیدار شێرۆ بێ خەلاص
بێ بە داستان بەرگی پیر و پەند
نەظم نێکنامیش تا هەزار و ئەند

شەرط شیرین مەند تا بە قەرن یام
شیرین مەند بە شەرط ، شێرۆ بێ بەد بەدنام

* * * *

خبر دادن فوت شیرین به شیرو و شیروهم خود را از غصه هلاك نمودن[1]

بشنەو جە یاران کەنیزان ژەند
مەندەو مونتەظیر چەنێ ئەسپ و بەند
هەرچەند کەردن صەبر بە شێن و شەیدا
دیێ شەوق شیرین هێچ نیەن پەیدا
دیشان بڕیا دەنگ زایەڵە و زاریش
ناماشان نە گوش زیڕەی زکاریش
یاران بە یەکجا ڕوالان بە دەو
ڕۆیان نە گومەز مەزار خوسرەو
دیێ شیرین کەفتەن مات و سەرنیگون
ئەڵوەلای هوونەن جە سەر تا[2] ناخون
منالۆ ، مەیۆ هونش بە دەودا
پشتانەن وە بەژن خاك خوسرەودا
خالانش جە هون کەردەن بە زوخاڵ
مواچێ ڕۆحش سپەردەن صەد ساڵ

---

(١) دانی هەواڵی مەرگی شیرین بە شێرۆ و خۆ کوشتنی شێرۆیش لە داخا .

(٢) نوسخەکەی بەردەستمان ئەم وشەیەی ناتەواوە .

هەرچەند چڕێن لێش کەمەند درازان
نەبێش حاڵ و هۆش ، ناما بە ڕازان

دیشان مەوج هوّن نە چاڵ تێنێش
مدران موبەران نە بەند بێنێش

دەشنەی تازە ساو غەرقەن نە جەرگش
خورۆشان مەیۆ نە باڵای بەرگش

ڕۆحش پەروازەن ، وەفاتش کەردەن
موانت شیرێن صەد ساڵەن مەردەن

یاران بە یەکبار بە داد و بێ داد
کێشان بانگ بەرز فوغان و فەریاد

زێڕنان بە زار زایەڵەی زاری
خورۆش و غەوغای بەرز دیاری

یەکسان خەلایق ڕواڵان بە دەو
ڕۆیان نە گومەز مەزار خوسرەو

ئامان دێن شیرێن کەفتەن سەرنیگوّن
سەر تا پا ئەڵوان غەڵطانەن نە هوّن

یەکێ سەر بە گڵ ، یەکێ خاك بە سەر
ڕەستاخێز خێزا چون ڕۆژ مەحشەر

خێزا زەلالەت زاریی شۆر شێن
یاوا بە شێرۆ ئەحواڵ شیرێن

ڕوالآن بە ڕەم یاران دڵ ڕێش
حاڵات شیرین واتشان پەرێش

شێرۆ شنەفتش چون بەی طەور ئەحواڵ
تاویا جە دەرد ، بێ بە کڵای زوخاڵ

ڕوالا بە ڕەم بە ئەشك و ئەسرین
بە شێن و زاری یاوا بە شیرین

دیش شیرین نە خاك خوم سەرنیگونەن
سەر تا پا تەمام غەڵطان هونەن

بە چنگ ناخون وێش صەد پارە کەرد
نرکناو نالا ، کێشا ئاە سەرد

ئاومرد بە داماں یەخەش تا کەمەر
وێش نیا نە گڵ جە پا تا بە سەر

بە زاری و زگار ، بە سۆز ئەسرین
فوغان و فەریاد ئاماش بە بالین(۳)

بە ئەشك هونین دیدەی دڵ بە جۆش
فەرق شیرینش نیا نە ئاغۆش

دەشنەی تێغ تێز کێشا نە جەرگش
دیا بە ئەڵوان هونین بەرگش

---

(۳) لە نوسخەکەی بەردەستانا نوسراوە (نالین) .

زوڵفش مڵەمان ، ماسیان نە هۆن
کاسەی چەمانش پڕ بیەن جە هۆن
موژگان و ئەبرۆش ساچاخ چێن چۆن
بیەن بە پەیکان خەدەنگ هۆنین
لەبان لاڵش مەوج مرواری
بیەن بە غەبغەب پەڕەی گوڵناری
زنج و زەنەخدان جە هۆن خوشکین
ڕەق بیەن نە ڕۆش زوڵفان موشکین
ساق و سوراحی سینەی سپی لاڵ
بیەن غەرق خۆن چەنی زوڵف و خاڵ
قوبەی قەندیلان وەشبۆی شەمامەش
مدرەوشا جە هۆن نە بەین جامەش
شێرۆ بە شێوەن هەرچەند لاوناش
زاری کەرد بەو طەور تەوەن تاوناش
چۆنش بە شیرین بە زاری ڕەوان
شیرین بە شێرۆ ناما بە زوان
هەرچەند مبۆسا جەمین جامانش
دەم منیا نە جای کلۆنە زامانش
بۆ منیا وە بۆی زام نۆشەوە
هەردەم منیەرا بۆ وە بۆشەوە

بۆسا بە زارێ دەس و دامانش
بە لەب ملێسا زوَخ زامانش

هەرچەند کەرد شیرین ناما بە ڕازان
خەفتەبێ جە خەو سەر نیَش گازان

زاناش بە تاقێ مەوتش نە مەرگەن
سەر نیَش مەودای دەشنەش نە جەرگەن

نەظم نەمەندەن نە جۆش دێرین
شێرۆ قەرارش بڕیا پەی شیرین

دەس شیرین گرت بە شێن و زارێ
بە بانگ بێ شەرم ، فەریاد و زارێ

واتش : ئەی شێرین شای نەونیهاڵان
کەردیم بە هۆنێی شای کەمەر لاڵان

ڕیسوا بیم جە یام پەرێی ڕۆزگار
کەردم قەتڵ باب ، بیم بە زیناکار

تەخت خوسرەوم چۆن دا بە تاڵان
کەردیم بە سەرژان وات وات ساڵان

سیلسیلە و سامان کەردم سەرنیگۆن
خوسرەو بە خەنجەر غەڵتان بێ جە هۆن

میرات خوسرەو هەرچی مەند پەرێم
دام بە ئاوەدا من بە دەست وێم

بابۆی وێم بە تێغ کەردم سەرنیگوون
سوپا و سەرداران کەردم توون بە توون

شیرین هەرچیم کەرد تۆ پەنەم کەردی
کوونای عەشقت بێ جە ڕاگەم بەردی

هەرچی تۆ وانی ئاوەردم بە کۆ
ئێنە شەرط من ، ئانە بەقای تۆ

میرات بابۆم جە دەسم بەرشێ
ئاخر عاقیبەت ئێنە پێم کەردی

هەم کەیخوسرەوم غەڵطان هوون بێ
هەم شیرین شۆخ جە دەستم بەردی

هەم سوپا و هەم سان ، هەم سەر و هەم ماڵ
هەم بانۆ شیرین ، هەم شای کەمەر لاڵ

نامەردت کەران بەسەر نەبەردی
یە پەی چێش بەی طەور تۆ پەنەم کەردی

من بەی دەردەوە ئیسە چێش کەرۆن ؟!
داد دڵەی وێم وە لای کێ بەرۆن ؟!

سەودای سیاسەت بە وێم نمانام
کێ مەیۆ بە داد هاوار و هانام

عیلاجم ئێدەن وێم بدەم بە کوشت
فاریغ بوون جە دەور دنیای زیب و زوشت

جەودما بە سۆز زاری و زگاری
کێشا بانگ بەرز ناڵەی دیاری

واتش : هەی بێ داد سەرا و ستۆم من !
ئاخر ئاشفتە ، بێ نوجۆم من !

سیاسەت وە سەر ، سیا بەخت من !
جەللاد هۆنەی تاج و تەخت من !

هاوار بێ هۆ سەرو ماڵ من !
غەنیم خۆن ڕێز کەمەر لاڵ من !

خەطای هۆنەی بار خەیاڵ خام من !
بێبەری جە وەصڵ جەمێن جام من !

مەحرۆم مەهجۆر دەور دۆن من !
شێوبای شەیطان شەرط بێ شۆن من !

شۆم شەرمندەی شەرمەسار من !
ئاخر ڕۆسیای صەد هەزار من !

ئالودەی عەذاب مەینەت بار من !
بەند جگەر ڕێش ، نێش خار من !

پابەست بەندەی بەند دام من !
ڕەنجەڕۆ جە دیێ دلارام من !

هەی دەوران دۆن ، داد جە دەست تۆ !
کەیانەی شەش دانگ شێر مەستم ڕۆ !

بێدادم جە دەست ماجەرای بێشۆ
پەی شیرینم داد ، پەی خوسرەوم رۆ !
فەریادم جە دەست دەوران بێ پۆ
پەی لاڵ پۆشم داد ! پەی لاڵ بەخشم رۆ !
فوغانم جە دەست دنیای رەنجەرۆ
پەی کیسرام بێداد ! پەی جام رێزم رۆ !
سا کەردم سامان سەرگەنجام نۆ
شەهریار شای کەی کەیانم رۆ !
دەستم برێزۆ ، قەتڵ گیانم بۆ !
سەردار سەرکەش سەرحەدانم رۆ !
شەیطان ، هەی شکۆم شەرطت نیگون بۆ
وەسواس وەیشوم تاڵەت زەبون بۆ !
شێرۆ ، هەی بە زار برێزۆ دەستت !
بە تێغ ئەڵماس بکەران قەصدت !
گەردون ، هەی چەرخت نەگێڵۆ بە شاد !
بادەبان گەشت کەشتیت بۆ بەرباد !
دەوران ، هەی دیدار دینت نەمانۆ !
شاخ دەرختان شەماڵ نەشانۆ !
دنیا ، هەی دەماخ دونت دیار بۆ !
بەر و بونیادت بە تون و تار بۆ !

جیهان ، هەی جولتوس جۆشت بەتاڵ بۆ !
کاو کاوانت بە کڵای زوخاڵ بۆ !
سەما ، هەی مەقام سایەت خراو بۆ !
ستارەت سەرگوم گێج گەرداو بۆ !
زەمین ، هەی مەقام زێبات زەبون بۆ !
بازارت بە تۆف طۆفان نیگون بۆ !
خورشید ، هەی گەردش دنیات بە کەج بۆ !
بوروج بەیضات وێنەی تارەج بۆ !
قەمەر ، هەی مەهتاب ماهیت بە تون بۆ !
بروت بورجت غەرقاب هون بۆ !
نەژژاد ، هەی تەختەی نەردت بە گەر(٤) بۆ !
نیشانەی نەقشت زێر و زەبەر بۆ !
چارە ، هەی ئیقباڵ عەقڵت زەبون بۆ !
تەدبیر تاڵەی تاست نیگون بۆ !
دیدە ، هەی دیدار دینت ظولمات بۆ !
بینایت نە مەوت مەرگ مەمات بۆ !
گوڵان ، هەی غونچەی بەرگتان بە قیر بۆ !
باد بوردەی باهیر بای زەمهەریر بۆ !
چەمەن ، هەی چنار چەترت چەمەر بۆ !
دەوران ، هەی باخچە و باخت بێبەر بۆ !

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە : (گەرد) .

قەطار ، هەی شکۆف شادیت بەرباد بۆ !
سەرگوم جە یاران تیر صەییاد بۆ !

سەحەر ، هەی سەواد صوبحت خەستە بۆ !
شەماڵ ، هەی شنۆی باست بەستە بۆ !

شەفەق ، هەی شەفاف شەوقت بە تار بۆ !
شەوق شەفافت هەر نا دیار بۆ !

جە دمای خوسرەو دنیا بۆ قەههار
دنیا بۆ بە گێج گۆل (زرێوار) !

شێرۆ جە دمای شیرین دڵبەر
دنیاش بۆ ظوڵمات ، زێرش بۆ زەبەر !

هەم تۆف طۆفان جە نەو دیار بۆ !
زەلزەلەی عەظیم چون ئەووەڵ جار بۆ !

دمای کەمەر لاڵ دنیا بۆ بەرباد !
دەوران شێرۆ نەنیشۆ بە شاد !

ئیسە چێش کەرۆن من بەی زامەوە ؟!
وەی نام بەدنام ڕیسوای عامەوە ؟!

هەرچەندێ کەردش بە ئەشک هوێین
دەنگ دەلاڵەت نەشنەفت نە شیرین

شێرۆ دی شیرین خارش نە جەرگەن
زاناش بە تاقی نە مەوت مەرگن

شێت و شەیدا بۆ دەردێن دارا
ڕوالا بە ڕەم ڕۆ کرد نە ھارا

بانگ و واوەیلا بە داد و ڕۆ ـ ڕۆ
دێوانە و مەدھۆش ڕۆ نیا نە کۆ

نە شۆن شێرۆ خورۆشا سوپا
تاو دان ئەکاوەر قەطرە دان بە ڕا

کردن جەھد و جەخت ھەرتا کە تاوان
ھا دین بۆ نەدین ، پەنەش نەیاوان

یاوا بە جایێ خار خەطەر ڕێش
لیسە قولونگ گای شێرۆ ماچان پێش

ڕۆش نیا نە کاو یاس کۆی کەمەر
روالا وە ڕەم تا یاوا وە سەر

ھیممەت خواھێ دۆن دنیای زەبون کرد
نە تاش تۆشدا وێش سەرنیگون کرد

ئەی تاش بە ئەو تاش ، ئەی سەنگ بە ئەو سەنگ
پڕاش بۆ نە تاش تۆش ئەبلەق ڕەنگ

سەر دا بە تاوێن ، تەن دا بە تالان
ھۆنش چون قەلومز ڕژیا بە ھالان

پارە پارە بۆ نە ڕۆی تۆش تاش
ڕێزان ڕێزەش بۆ بە صەد پڕاش

هەر ڕێژەی ڕێژش بە نێش خارێ
هەر تێکەش بەند بێ بە سەر دیارێ
سوپا و سەرداران یاوان بە کارش[٥]
دیتشان نەمەندەن ئەصڵ ئاثارش
هەر یەك نە جایێ هوجوٚم بەردشان[٦]
چەند پۆس و پێشەش پەیدا کەردشان
نیان نە کێسە ، بەستن بە خوارێ
هۆرگرتن ، بەردن بە شێن و زارێ
بە داد و بێداد بە ئەشك و ئەسرین
ئاوەردن وە لای تابوٚت شیرین
سوپا و سوڵطانان ، خانان ، غوڵامان
شاه و شەهریار بەگ و کەیانان
زارێ و شۆر و شێن ، فوغان و فەریاد
یەکێ پەی خوسرەو ، کەسێ پەی فەرهاد
کەردن شێنشان بە ئەشك و ئەسرین
یەکێ پەی شێرۆ ، یەکێ پەی شیرین
دمای شۆر و شێن بە زارێ و ضەرۆر
داشان غەسڵەو غەسڵ[٧] بە موشك و کافوٚر

---

(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوٚسراوە : کاران .

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوٚسراوە : کەردشان .

(٧) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوٚسراوە : غەل و غەسل .

بە گاو زەمزەم شوست و شلا بە تەن
تۆپ سفێد کەتان کەردن پەی کەفەن

هەردو هام ڤیران جە مەکان نەو
نیان نە پالۆی مەزار خوسرەو

فورزەند و بابلا و حەرەم چەنی هەم
تەکیە دان بە سەنگ سیای تار و تەم

یاران بە زاری ، بە دیدەی نمناک
سەرداران بە هەم سپەردن بە خاک

دەوران بێ بلا کارش دوَ ڕەنگەن
ئاخر جای گشتمان ئەو ماوای تەنگەن(٨)

---

(٨) وەک پێشان وتمان نوسخەی (أ) ناتەواو بوّ ، نوّسەرەوەکەشی بەو ناتەواویەی زانیوە . لە دوایی کتێبەکەوە بەم چەند شیعرەی خوّی باسی ناتەواوی ئەو نوسخەیە ئەکا کە لە بەری نوّسیوەتەوە :

تەمام بکەردیم بە فەضل بێچوّن
ئەشعار کوردی فەرەح ماوەروّن
هەرچەند خانیمەش نا تەمام بیەن
جە ئێد زیادتەر نوسخەیێ نیەن
وەرنە بەی طەورە شیرین فسانە
نەدیەنم نە چەرخ دەور زەمانە
ئومێدم ئێدەن جە لوطف ئەللاه
عەفومان کەرۆ نە جوملەی گوناه
بە زەبەردەستیی ئەحمەد حەبیب
قەطرێ جە ڕەحمەت بکەریم نەصیب ==

=

تا کە بەو قەطرە نەعتم بستانیم
هەردەم وە ئیخلاس ئیسمت بوانیم
وەرنە جە کردەی گوناهان وێم
(دخل فی النار) ، جەحیم مبۆ جێم

ئەنجا نوسیویە :

« تمت شد کتاب شیرین و خسرو کردی از کلام خانای قبادی ، در یوم دوشنبه بیستم شهر ربیع الاول از قریەء کیمنە بعد از ضحی از دست حقیر محمد صادق ابن مرحوم جنت مکان شیخ عبدالقادر غفراللە عنە . مبارك باد . امید کە ناظران چشم از ایرادش بپوشند ، چون نسخەء ازین بهتر و صحیحتر نیافتم حقیر هم جهت نسخە یادداشت نمودم فی سنە ١٢٣٥ (یا ١٢٤٥)». واتە : تەواو بو کتێبی شیرین و خوسرەوی کوردی لە وانەی خانای قوبادی ، لە ڕۆژی دوشەممەی بیستی مانگی مەولوددا لە دێی کەیمنە ، پاش چێشتەنگا ، بە دەستی ناچیز موحەممەد صادقی کوڕی خوا لێخۆشبوی بەهەشتی شێخ عەبدولقادر خوا بێبەخشێ . پیرۆز بێ . هیوا وایە ئەوانەی سەیری ئەکەن چاو لە ڕەخنەی بپۆشن چونکە نوسخەی لەمە باشتر و ڕاستترم نەدی . منی ناچیزیش نوسیمەوە تا نوسخەیەکم ببێ . لە ساڵی ١٢٣٥ (یا ١٢٤٥)دا .

شایانی باسە نوسخەکەی بەردەستیشمان کە نوسخەی (ب)یە پەڕەی دوایی نەمابو و لەبەر نوسخەیەکی تر ، بە قەڵەمی فەڕەنگی ، بۆی نوسرابوەوە .

فەرهەنگۆك

(ئ)

ئابنۆس : درەختێکە دارەکەی زۆر قورس و ڕەقە .
ئابوستەن : ئاوس .
ئاتەش ئەفشان : ئاگر پرژێن . جار و بـاریش مەبەست لە تۆڕەیە .
ئاتەش بارێ : ئاگر باران .
ئاتەش پارە : پارچە ئاگر .
ئاتـــەش خـــانە : ئاتەشـــگا ، پەرستشگای ئاگر پەرستان .
ئاخێز : ڕاپەڕین .
ئاداب دانێ : ئوســوڵ و ڕەوشت زانین .
ئادەمێ خوار : بنیادەم خۆر .
ئاراست : ڕازاندەوە .
ئاراستن : ڕازاندیانەوە .
ئاراستە : ڕازاوە .
ئارایش خورشێد : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
ئارۆ : ئەمڕۆ .
ئارێ : بەڵێ .
ئازمایش : تاقێ کردنەوە .
ئازۆخە : ڕۆزێ .
ئازیز : خۆشەویست . دەسکارێ کراوی وشـەی (عزیز)ی عەرەبییە .

ئازیەتێ : تەعزیە دارێ .
ئاستانە : بەر دەرگا .
ئاستش : هێشتیەوە . خستی .
ئاستێن : قۆڵ .
ئاشفتە : پەشێو . تێکچوو .
ئاشکار : ئاشکرا .
ئاشیان : هێلانە .
ئاغاز : دەس پێ کردن .
ئاغۆش : باوەش .
ئافتاب : خۆر .
ئافتاب پەڕ : خۆراوا .
ئافتاو : خۆر .
ئافتاوە : مەسێنە .
ئافتاوە دار : مەسێنە هەڵگر .
ئافەرێنش : دروست کردن .
ئافەرێننده : دروستکەر .
ئــاك : خراپە . زیان .
ئاگەندە : ئاخنراو ، پڕ .
ئــالآ : بــەرز . لــە (اعـــلی)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
ئالود : تێکەڵ .
ئالودە : تێکەڵ .
ئالەم : عالەم .
ئاما : هات .
ئامان : هاتن . هاتوە . دەخێل .
ئامبار : هاوبار (عدیل) .
ئامودە : پڕکراو . ڕازاوە . تێکەڵ کراو .

ئامەدەنێتەن : هاتە .
ئامیار : هاوڕێ .
ئامێنە : تێکەڵ .
ئامێزێ : تێکەڵی .
ئانا : ئەوەتا .
ئانچی : هەرچی .
ئانە : ئەوە .
ئاو پاش : ئاوڕشێن کەر .
ئاوپاشێ : ئاو ڕشێن .
ئاور جا : جێگەی ئاگر کردنەوە ، شوێنی دانیشتن .
ئاوەرد : هێنای .
ئاوەردن : هێنایان .
ئاوەرد نە پەرواز : هێنایە فڕین .
ئاوەرد وە دامان : هێنا خوارەوە .
ئاوەسۆ : دارێ بسوتێ و ئاو لەو سەرەکەی بتکێ .
ئاوەسێ : لەناو ئاوا سواو .
ئاوێزان : هەڵواسراو .
ئاهۆ : ئاسك .
ئاهۆی بەڕ بێز : کەسێ ئەوەندە جوان بێ ئاسکی دەشت لە بەرچاو بێزرێنێ .
ئاهەنگ : ئاواز ، لەحن . صیفەت .
ئاهێ : هەناسەیەك .
ئاهیر بشۆ لێم : ئاگرم تێ بچێ .
ئایر : ئاگر .
ئایین : عادەت .
اعلی علیین (ع) : بەرزترینی بەرزەکان . شوێنێکە لە ئاسمان .
افضل الشعراء (ع) چاترینی شاعیران .
الغیاث (ع) : فریام کەون .
(ام‌هانی) : ئەو ژنەیە کە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا لە ماڵی ئەوا نوستبو .
ئۆرتاغ (ت) : هاوبەش .
ئوردێ بەهیشت : دووەمێن مانگی بەهار بە حیسابی ئێرانێ .
ئۆسا : وەستا .
ئوسترولاب : ئامرازێکە زیاتر لە برنجە دروست ئەکرا ، زانایانی کۆن ڕادەی بەرزێی خۆر و ئەستێرەکانیان پێ ئەزانێ . وشەیەکی لە بنەڕەتا یۆنانییە واتە ترازوی ڕۆژ .
ئوقلیدیس : ناوی ماتماتیك زانێکی یۆنانێ و ناوی کتێبەکەشیەتی
ئۆلکە : ناوچە .
ئەبرۆ : برۆ .
ئەبلەه (ع) : بێ عەقڵ .
ئەبلەه ڕەنج : کەسێ ڕەنجی بە خەسار چوبێ وەك نەفامان .
ئەبیەض (ع) : سپی .
ئەحمەر (ع) : سور .
ئەختەر : ئەستێرە .
ئەختەر شناسان : ئەوانەی شارەزای ئەستێرەن .
ئەختەر شوماری : ئەستێرە ژماردن ، ئەستێرە گرتنەوە.
ئەخضەر (ع) : سەوز .
ئەخگەر : پشکۆ .
ئەدەو : ئەدەب .
ئەذفەر (ع) : بۆن توند و تیژ .

ئـەر : ئەگەر .
ئەراگێل : ئاوارە . لـە دوو وشەی (ئەرا) واتە (بۆ) و (گێل) واتـە (گەشت) دروست کراوە ، بـە مەعنا کەسێ بە دوای شتێ یـا کەسێکی‌کەدا بگەڕێ .
ئەرامەندە : داماو .
ئەرباب (ع) : خاوەنەکان .
ئەرجۆم : تکام . لە کاری (ارجو)ی عەرەبییەوە هێنراوە کە واتە : تکا ئەکەم .
ئەرجۆمـەن : تـکامە . بـڕوانە (ئەرجۆم) .
ئەردەشێر بابـەکان : یەکێکە لـە پادشـاکانی بنەماڵـەی ساسانێ .
ئەرغەنـوون : جـۆرە ئالەتێـکی مۆسیقایە وەك پیانۆ گوایـە ئەڵێن ئەفلاتوون دایهێناوە .
ئەرغەوانێ : سوور .
ئەرقەم (ع) ئەو ڕەشمارانەی خاڵی سپێ بە پشتیانەوەیە .
ئەر مبۆت : ئەگەر ئەتەوێ .
ئەرمـەن : ئەرمەنستان یـا گەلی ئەرمەن .
ئەروا : گیان . لـە (ارواح)ی عەرەبییەوە هاتووە .
ئەرەستوو خیطـاب : ئـەوەی وەك ئەرەستۆی فەیلەسوفی یۆنانێ قسـە ئەکات .
ئەز بەسك : لەبەرئەوە کە زۆر ..
ئەژدەر : لە ئەفسانەی کۆنا ئەڵێن مارێکی زۆر گەورە بوە ئاگر لە دەمیەوە دەرچوە .
ئەژدەر شکار : ئەوەی ڕاوی ماری ئەژدەر ئەکا .
ئەژنێش : بێستێ .
ئەسپێوەن : ئەسپێکە .
ئەسر : فرمێسك .
ئەسرێن : فرمێسك .
ئەسکەندەر : ئەسکەندەری مەکدۆنێ کە لای هەولێـری ئێسـتادا لەشـکری داریـۆشی دوا پادشـای بنەمـاڵەی هەخامەنشـێی شـکاند و ئێرانی داگیر کرد .
ئەشرەفێ : جۆرە پارەیەکی جارانی ئێرانییە لە زێڕ لێ ئەدرا .
ئەشقەر (ع) : ئەرژەنگ .
ئەصحاب (ع) : خـاوەنەکـان . هاوڕێکان .
ئەطلـەس : جـۆرە قوماشـێکی ئاورێشمە .
ئەغیار (ع) : بێگانە .
ئەفزوون : زۆر . زۆرتر . زۆرکەر . زۆر بوو .
ئەفسەر : تاج .
ئەفشان : بڵاو و پرژ .
ئەفگەن : بڕمێن ، بە زەوی‌دا دەر .
ئەفلاك (ع) : ئاسمانەکان .
ئەقصا (ع) : ئەوپەڕ .
ئەکثەر (ع) : زۆرتر .
ئەللا : خوایە .
ئەلوەدا : ماڵاوایێ . لە (الوداع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

ئەلوەلا : هاوار و فوغان . لە (لا حول ولا ..)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ئەنجوم (ع) : ئەستێرەکان .
ئەنجەرەك : ناوی دەشتێکە .
ئەنداز : ئەندازە . فڕێدەر .
ئەندۆە : خەفەت .
ئەندێش : بیر کردنەوە .
ئەنفاس (ع) : هەناسە ، مەبەست فەرمۆدەیە .
ئەنفاس عیسا : هەناسەی عیسا . مەشهۆرە کە عیسا بە فوو کردن بە مردۆدا زیندۆی کردوەتەوە .
ئەنگور : ترێ .
ئەنگوشت : پەنجە .
ئەنگەبین : هەنگوین .
ئەنگیز : هەڵخڕێن ، بەرپاکەر .
ئەنگیزا : بەرپا کرد .
ئەوتاد : ڕشتەی کۆی (وتد)ی عەرەبییە بە مەعنا : مێخ .
ئەو چون : لە چەشنی .
ئەو ڕۆ : ئەو ڕۆژە .
ئەورەنگ : تەختی پادشایی .
ئەوەن : ئەو کەسەیە . ئەوەندە .
ئەوەند : ئەوەندە .
ئەویچ : ئەویش .
ئـەی : ئـەم .
ئەیمەن (ع) : بێترس .
ئەیوان : هەیوان .
ئەییام (ع) : ڕۆزگار .
ئی : ئەم .
ئیحصا (ع) : ژمارە .

ئیختیلاط (ع) : تێکەڵی .
ئیخوانی : برایەتی .
ئیخوەتی : برایەتی .
ئید : ئەم . (دالـەکەی وەك دالی ئەحمـەد ئەخوێنرێتەوە لـە زاراوەی خەڵکی سلێمانیدا) .
ئیدراك (ع) : تێگەیشتن .
ئیرەم : باخێك یا شارێك بوە ئەڵێن شـەدداد دروستی کردوە گوایـە بـۆ ئـەوەی بەهەشتی سەرزەوی بێ .
ئیزەد : خوا .
ئیسا : ئیستە .
ئیسپەر : بەروانکەیەك بوە لە ئاسن یـا لە چەرم دروست کراوە جەنگاوەر بە بەری خۆیەوەی گرتوە بۆ پارێزگاری لە تیری دوژمن .
ئیستیدعا (ع) : داوا .
ئیستیسقا (ع) : نـەخۆشـیی ئاوبەند .
ئیستیغنا (ع) : بێئیحتیـاجی .
ئیستیفسار (ع) : پرس .
ئیستیوار : قایم و مەحکەم .
ئیسرافیل : فریشتەی مراندن و ژیاندنەوەی خەڵك لە ڕۆژی قیامەتدا .
ئیسقا : نەخۆشیی ئاوبەند . لە (اسـقاء)ی عەرەبییـەوە هاتوە .
ئیسلیمی : جـۆرە نـەخـش و نیگارێکە لـە خەتی **پێـچ و** پلۆچ پێكدێ .

ئێشام دڵ : دڵم ئێشا .

ئیعجاز (ع) :موعجیزه ، ئەو کارەی کەس شتی وای پێ ناکرێ .

ئیعزاز (ع) : قەدرزانین .

ئێفا : جێبەجێ کردن .

ئیفتاده : لێکەوتو لەبەر پیری و نەخۆشی .

ئیفتیخار (ع) : شانازی .

ئیقامەت : نیشتەجێ بون .

ئیقرار : ئەوەی دانی پیا نراوه .

ئیقلیم خۆبی : ولاتی جوانی .

ئێلاخ : کوێستان . له تورکییەوه هاتوه .

ئیلتیماس : داوا و تکا .

ئێلغار : جەنگ .

ئیمتیزاج (ع) : تێکەڵ بون .

ئینشا کەرد : داینا ،نوسی .

ئینعام (ع) : خەلات .

ئینقیراض (ع) : برانەوه .

ئێنەن : ئەمەیه .

ئێوار : ئێواره .

(ب)

باب : شایان . جۆر . رەوشت . باوك .

بابۆ : باوك .

با جه لاتان بۆ : با لاتان بێ .

باخ شیرین : یەکێکه له ئاوازەکانی باربود .

بادبـان : بایـەوان ، پـەردەیەکە بەسـەر کەشـتیی باییەوه هـەڵیئـەدەن بـۆ کەڵك وەرگرتن لـه هێزی بـا لـه بەرێوەبردنی کەشتییەکەدا .

باد بێز : ئەوەنده تیژ رەوه وەك با وایه .

باد پا : ئەوەنده تیژ ئەروا پێی وەك با بێ وایه .

بادوریش : بـەهـادوریـەکەی ، گەورەییەکەی .

بادەی ناب : مـەیی خـاوێن و بێ گەرد .

بادی : ئـەوەی بـا هێنابێتی یا با بێبا . سـەرخۆش .

باربود : مۆسیقازانێکی بەناوبانگی ئێرانی بـوه لـه سـەردەمی خوسرەوی پەروێزدا .

بارشـەن : باریـەتی ، بـە کۆلیەوەیە .

بارۆ : بباری .

بارۆش : بیهێنم .

بار یافتەگان : ئەوانـەی رێگایـان دراوه بچنه دەربـاری گەوره گەوران .

باز : دیسان .

بازۆ : قۆڵ .

بازو : لێ گەرێم ، رێگا بدەم .

بازوانه : بازیبەند . بازن .

بازو جه دەست : له دەست بدەم.

بازەم : لێم گەرێ .

بازەمان : لێمان گەرێ .

بازی : یاری .

بازیچه : ئەوەی یاری پێ بکرێ .

بازی کەنیزان : کچه یاری کەرەکان.

بازی وەردم : هەڵخەڵەتام .

باش بالا دەس : سەرکردەی بالا دەستەکان (لە جوانیبیا)
باش خاتونان : سەرکردەی خانمان .
باشقە (ت) : سەردەستە .
بالا : سەر
بالادەس : ئەوەی لە هەموان بەدەسەلاتترە .
بالەبان : ئامرازێکی مۆسیقایە .
بالین : پشتی .
باما : بهاتایە .
بان : بن . بانی خانو .
بانو : خانم .
باو : باوك .
باوەر : بێنە .
باوەران : بێنن .
باوەرمێ : بێنین .
باوەرمێش : بێهێنین .
باوەر نە پەرواز : بێنەرە فڕین .
باوەرۆ : بێنێ .
باوەرۆ بە چەنگ : دەستبخا .
باوەرۆن : بێنم .
باوەرۆن بە نەظم : بهۆنمەوە .
باوەرە پەرێم : بۆم بێنە .
باوەری : بێنی ، بێنێتە .
باوەرێش : بێهێنی .
باهو : شان و قۆڵ .
باهیر (ع) : جوان .
بای : بێت .
بای دەست جن : باداری کە بەهۆی جنۆکەوە پەیدا ئەبێ . مەشهورە گوایە باداری لەئەنجامی دەس وەشاندنی جنۆکەوەیە .
ببۆ : ببێ .
ببۆش وە هەمسەر : ببم بە هاوسەری .
ببۆن : ببم .
ببەخشۆ : ببەخشێ .
ببەرێم عیصمەت : پارێزراوێم لەناوبەری ، ئابڕۆم ببەی .
بپۆشۆ : لەبەرکا . داپۆشێ .
بپەرسۆ : بپرسێ .
بپێکۆن : بپێکم ، ببەستمەوە .
بتەرس : بترسە .
بخرۆشۆ : هاوار بکا .
بدارۆ مەنظور : لە بەرچاو ڕاگرێ .
بدان : بدەن .
بدر الدجی (ع) : مانگی چواردەی تاریکە شەو .
بدۆ : بدا .
بدۆشان : بدۆشن .
بدەرۆ : بدەم .
بدەرۆت بازێ : هەڵتخەڵەتێنێ .
بدەرۆم مۆڵەت : مۆڵەتم بدا .
بدەرێم : بدەین .
بدەرێن : بدەین .
بدەن پەنەم : پێم بدەن .
بدەو : بدەم .
بدیایەش : بێدیایە .
بدیە : بڕوانە .
بڕان : بڕاوە .
بڕۆت : ئەو گەنە موەی لە سەرەتای سمێڵ دەرهاتنا دەردێ . ڕق .
بڕیا : بڕا .

بڕیا به .. : بۆ به هێ ..
بڕیان قەرارش ئارامی لێ هەڵگیراوه .
بڕیزا : برژا .
بڕیزی : بڕیژی .
بڕیزیش نه دەم : بڕژێنێته دەمی .
بڕیزیم : بڕژێنێن .
بزانان : بزانن .
بزانێ : بزانێن .
بزورگ : ناوی یەکێکه له ئاوازەکانی مۆسیقا . گەوره .
بزورگ ئومێد : وەزیری ئەنەوشیرەوان .
بژنەوۆ : ببێسێ .
بسازدێ : دروستکەن .
بسازۆ : بساچێنێ .
بسازۆن : بکەم . دروست بکەم . بکونجێم .
بسازیم : دروستکەین .
بستانۆ : بسێنێ .
بستانۆم نەفەس : گیانم دەربێنێ ، هەناسەم ببڕێ .
بستانه : بستێنه ، وەربگره .
بستانۆت جه دەس : لـه دەستت بسێنێ .
بشانۆ : بپرژێنێ . بوەشێنێ .
بشکەن : بشکێنه .
بشکەنۆ : بشکێنێ .
بشماری : بژمێری .
بشمێ : بچێن .
بشناسۆ : بناسێ .
بشنەفتا : ببێستایه .
بشنەو : ببێسه .
بشنەوان : ببێسن .
بشۆ : بڕۆ . بڕوا .
بشۆم : بڕۆم .
بشۆن : بڕۆم .
بشی : بڕۆی .
بشیم : بڕۆین .
بکارۆن : بکێڵم .
بکەراش لۆمه : سەرزەنشتی بکەن.
بکەرانم مەنع : مەنعم بکەن ، لۆمەم بکەن .
بکەردا : بکردایه .
بکەردێ : بکەن .
بکەر گوڵ چێنم : بمکه به گـوڵ چنەوه .
بکەرمێ : بکەین .
بکەرۆش لۆمه : سەرزەنشتی بکا .
بکەرۆ قەبـەڵ : بقەبڵێنێ ، لـه دەست بدا .
بکەرۆن : بکەم .
بکەرێش : بێکەی .
بکیانۆ : بنێرێ .
بکیانۆن : بنێرم .
بکیانه : بنێره .
بکێشۆن : بکێشێ (بۆ وێنه ، یا بۆ هەڵگرتن) .
بگنۆ : بکەوێ . ڕۆ بدا .
بگنۆشا نه دەست : بکەوێته دەستیان .
بگنۆش نه دەم : بکەوێته دەمی .
بگنۆش نه وەند : بکەوێته داوی .
بگنۆما : بمانکەوێ .
بگنێم وه دەس : بکەوێته دەستم .
بگێران : بگرن .

بگێڵ : بگەڕێ .
بگێلمێ : بگەڕێین .
بلا : بڵێن . چش .
بلا تعلل (ع) : بێ بڕ و بیانوو .
بلوغەت (ع) : گەیشتن .
بلوك : ناوچە .
بلێزە : پشکۆ .
بماڵوون : بماڵم .
بمانۆ : بمێنێتەوە .
بنات النعش (ع) : حەوتەوانە .
بنازووم : بنازم .
بنازوون : شانازێ بکەم .
بنماڵە : بنەماڵە .
بنمانۆ پەنەم : پێم بنوێنێ .
بنوازەم : بملاوێنەوە .
بنوازی : دڵی بدەیتەوە .
بنێش : دانیشە .
بنێشتاش نە چەم : بنێشتایە بـە چاویەوە .
بنێشمێ : دانیشێن .
بنیەر : دابنێ .
بـۆ : بۆن . وەرە . بێت .
بواچان : بڵێن .
بواچۆ : بڵێ .
بواچوون : بڵێم .
بواچە پەنەش : پێی بڵێ .
بواچێ : بڵێی .
بوارۆ : بباریێ .
بوازن : بخوازن .
بوازۆ : بخوازێ ، داوا بکا .
بوازۆت دڵ : دڵت بخوازێ .
بوازۆش : بێخوازێ ، مارەیبکا .
بوازی : بتەوێ ، پەسەندکەی .

بوان : ببن .
بوانۆ : بخوێنێ .
بوراق : ئەو ئەسپە تایبەتییەیە کە پێغەمبەر پێیچوەتە میعراج .
بورج فوتووەت (ع) : ئاســمانی لاوێنێ .
بۆرچێن : کۆتری ڕەنگ سەوز کە خاڵی ڕەشی تیا بێ .
بوردەبـاریێ : بـاری مەینـــەت هەڵگرتن .
بوڕڕا : بڕندە .
بوڕڕان : بڕندە .
بۆرەشان : بفرۆشن .
بۆرەشو : بفرۆشم .
بۆرەشی : بفرۆشی .
بوڕیات : بۆت ببڕرێ .
بوریان : گۆشتی برژاو .
بۆز : پیاوی چابوك .
بۆزان : کڕێوە ، بەفرێك کە بـە باوە بباریێ .
بوزمێ : دانێین ، بخەین .
بۆزە : بخـــە
بۆس : ماچ .
بۆسا : ماچی کرد .
بۆسە : ماچ .
بوشارە : بوشێرە .
بوغرا : ناوی دەشتێکە .
بوغض (ع) : کێنە .
بۆق : ئامرازێکی مۆسیقایە .
بوگرێزە : ڕاکە .
بۆڵ : خۆڵەکەوە .
بۆڵ بانان : خـۆڵی ســەربانان . ئەڵێـــن فـلانکەس خـــۆڵی

سـەربانی بەسەرا کـراوە ،
واتە کش و ماتە .
بۆم : خـاك . ولات . تـەخت .
سروشت .
بۆم زەڕ : ئەوەی تەختـەکەی لـە
زێڕ یا وەك زێڕ زەرد بێ .
بۆ مەردەگان : ئەوانەی کەسـیان
مردوە .
بۆ ناف : ئـەوەی ئـەوەندە بـۆنی
خۆشە بۆنی وەك بۆنی ناوکی
ئاسکی موشکین وایە .
بۆ ناك : بۆندار .
بونیاد : پایە . بنچینە .
بۆ نیان : بۆنیان نا .
بۆ نیا وە بۆش : بۆنی نا بە بۆنیەوە.
بوەریم : بخوێن .
بویارمێ : ڕابوێرین .
بویاری : ڕابوێری .
بۆیایا : بوایە .
بوینان : ببەستن .
بوینمێ : ببەستین . ببینین .
بوینۆ : ببەستێ . ببینێ .
بوینۆش : بیبەستێ . بیبینێ .
بویەر : خۆشبە ، چاوپۆشێ بکە .
بویەرۆ : خۆش ببێ .
بە تۆ دەخلشەن : دەخـلی بـە
تۆوەیە .
بەتەر : بەدتر .
بەتەرتەر : خراپتر ـ تر .
بە جا ئاست : بەجێی هێشت .
بەخشا : بەخشی .
بەخشان : بەخشیوە .
بەد فەرجام : ئاخر شەڕ .
بەدکێش : بەدڕەفتار .
بەدگەر : بەدکار .
بەد گەوهەر : نا ڕەسەن .
بەد نیهاد : نیاز خراپ .
بەدەخشـان : ولاتێکە لەنـێوان
هیندسـتان و خوراسـاندا
لەعلی بەدەخشان لەوێ لـە
کان دەرئەهێنرێ .
بە دەو : بە پەلە .
بەدێ : خراپی .
بەد یومەن : شووم و نەگبەتە .
بەذل (ع) : بەخشین .
بەر : ببە . دەرەوە . بەرە . پێش.
بەردەم . میوە .
بەرارندە : ئەوەی شتێکی هەبێ .
دەستخستو .
بەرارەش وە بەر : جێبەجێی بکە .
دەری بێنە .
بەراما : دەرهات . هەلهات .
بەراوەرد : دەرهێنا .
بەراوەرە : دەربێنە .
بەرئەفگەندە : هەلگەڕاوە .
بەر بشۆ : دەربچێ .
بەربەط : ئالەتێکی مۆسیقایە .
بەرتەرد : دەرتکرد .
بەر حەق : لەسەر هەق .
بەرد : برد .
بەردش : بردی ، کێشای .
بەردەع : یا بەرذەعـە شارێـکە ،
وەك یاقـوتی حەمەوێ لـە
(معجـم البلـدان)دا ئەلێ
لەوبەڕی ئازەربایـجانەوەیە ،
ناوەکەی لە وشەی (بەردە

دار)ی فارسیٖ وەرگـیٖراوە واتە شوێنی بە دڵیل گرتن . نۆ فرسەق لە (گەنـجە)ی شاری (نیظامی)بەوە دوورە ، قاپییەکی هەیـە پێی ئەڵێـن قاپیٖی کوردەکان ، بازاڕێکی لەپاڵدایـە . شارێـکی زۆر خۆش و بەپیٖت و ئـاوەدان بووە .

بەردەن : بردوەتەوە .

بەردی : بردت .

بەرز ئاواز : ئـەوەی ناوبانگی بـە جۆریٖ دەرچوبیٖ هەموو کەس پێی بزانیٖ .

بەرشوٖ : دەرچیٖ .

بەرشیٖ : دەرچوٖ .

بەرشیٖش نە دڵ خار : درڕك لە دڵی دەرچوٖ . خەمی نەما .

بەرق ئەنگێز : ئەوەی برووسـکەی لیٖ بەرز ئەبێتەوە .

بەرقە : سـەرپۆش . لە (برقع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

بەرکەردش : دەریکرد .

بەرکەرمیٖ : دەرکەین .

بەرکەش : ڕاکێشـان ، ئامادە کردنی کەوان بۆ تیٖر تەقاندن .

بەرکیٖشان : دەرکیٖشـن .

بەرکیٖشان وە بەر : بێننە بەرەوە .

بەرگ : گەڵا .

بەرگوزیٖدە : هەڵبژاردە .

بەرگەشتـــە : سـەرنیـــکوٖن . وەرگەڕاو .

بەرگەشتەگیٖ : وەرگەڕاوەییٖ .

بەرلوا : دەرچوٖ .

بەرلوان : دەرچوٖن . دەرچوە .

بەر ماوەرد : دەرئەهێنا .

بەر مشوٖ : دەرئەچیٖ .

بەرنەشی : دەرنەچو . دەرنەچی .

بەر نەگنوٖ : بەرنەکەویٖ .

بەروٖ : ببا .

بە ڕەسم : بەگوێرەی .

بەرتین : بەرزتر .

بەزم : بە عەزم ، بە نیاز .

بەزم بەهەشت بێز : ئەوەی کۆڕی ڕابواردنی ئەوەندە خۆش بیٖ بەهەشت لەبەرچاو بخا .

بەست : بەستی .

بەستشـــــان : بەســـــتیان ، دایانخست .

بەســـتەبێش کەمـــر : پشتێنـی بەستبو . واتـە ئامـادەی خزمەت کردن بۆبو .

بەسط ئەحواڵ (ع) : باس کردنی هەواڵ .

بەش خودا : بەشی خوا . بەشقی خوا ، بە عەشقی خودا ، بۆ خاتری خوا .

بەط (ع) : قاز .

بەعد (ع) : پاش .

بەکارەت (ع) : کچێنیٖ .

بەڵ : بەڵکو .

بەڵا : بەڵام .

بەڵان : بەڵام .

بەڵقیٖس قەدر : شـان و شـکۆی وەك هی بەڵقیٖسی شـــاژنی سەبەئە لە یەمەن .

بەڵقیس مەكانێ : ئەوەی پایەی وەك پایەی بەڵقیسە .
بەلگ : گەڵا .
بە من وەردی : دەرخواردت دام .
بەند دەست : جمگەكانی دەست .
بەندە خانە : خانوی بەندە .
بەندە فەرمان : بەندەی گوێ ڕایەڵ .
بەندەن : بەسراوە .
بەوجا : بە ئەو جێگەیە .
بەور : دڕندەیەكی لە چەشنی پڵنگە بەڵام لەو بچوكترە ، كلكیشی نیە .
بە وێش : خۆی .
بەها : نرخ .
بەهرام : ئەستێرەی میترڕێخ .
بەهمەن : كوڕی ئەسفەندیار ، یەكێكە لە پادشا كەیانییەكان .
بەهەشت بێز : ئەوەندە خۆش بێ بەهەشت لە بەرچاو بێزرێنێ .
بە هەم : پێكەوە .
بەی : بە ئەم .
بەیان : بێن .
بەی تارە : بەم جۆرە .
بەیدێ : وەرن .
بەیضە (ع) : هێلكە .
بەیضەوار : هێلكە ئاسایێ .
بەینەت : بەین و پەیوەندێ .
بەیۆ : بێت .
بەیۆش : بێتە لای .
بەیۆن : بێم .
بێ : بۆ .
بیا : بوایە .
بیان : بێن .
بیاونۆ : بكەیەنێ .
بیاوۆن : بكەم .
بێ ئەدەو : بێ ئەدەب .
بێ‌ئەندێش : بێ بیر و خەیاڵ .
بێ پۆ : ئەوەی بنەچەی ناتەواو بێ . لە (پۆ)ی (تان و پۆ) وەرگیراوە .
بێ‌پیر : كەسێ كە ڕێ‌نموێنی‌كەری نەبێ .
بێ‌تابێ : بێ‌تاقەتێ .
بێ تاق : تاك و تەنیا كەوت .
بیت المال (ع) : گەنجینەی موسوڵمانان . بە كەسێكیش یا بە شتێكیش ئەوترێ كە هەر كەس بتوانێ دەستی بۆ بەرێ . .
بێچوون : بێ هاوتا . مەبەست خوایە .
بێ دەماخ : بێ عەقڵ . بێ تاقەت .
بێ دەوڵەت : لات . نەگبەت .
بێ ڕام : ئەوەی ڕام ناكرێ و دەستی بەسەرا ناگیرێ .
بێ‌ڕایێ : هێچ و پوچیەتێ .
بیرجیس : یەكێكە لە ناوەكانی ئەستێرەی موشتەرێ .
بیرۆن : دەرەوە .
بێز : ئیسمی فاعیلی (بێزران)ە .
بێزابێ : بێزراندبوی .
بێزۆ : ئەبێزێ .
بیساط (ع) : ڕایەخ .

بێستوون : ئەو شاخەیە کە فەرهاد بە فەرمانی شیرین هەڵی‌کەند.
بیسمیل : سەربڕراو . لە (بسم الله)وە هاتووە ، چونکە پەلەوەر یا گیاندار کە سەر ئەبڕرێ (بسم الله)ی بەسەرا ئەخوێنرێ .
بێشتەر : زیاتر .
بێشکێ : بێشکەیەك .
بێ شۆ : بێ عەیبو ناتەواوێ . بێ ئەندازە . بێ پەیمان .
بێشـــۆنێ : بێ جێگـــەیێ . بێ پەیمانێ .
بێ شۆنی : تۆ بێ‌عەیبی .
بێم : ترس .
بێم خجل : خەریك بووم .
بێم خەستە : نەخۆش کەوتم .
بێ مدار : بێ ڕاوەستان .
بێ مەجاز : بێ بار .
بێن : بۆن .
بینا کەر : دەست پێ بکە .
بێنش : بێنین .
بێ‌نەوا : هەژار .
بێنێ : لوت .
بیهتەرێن : چاتر .
بیەن : بوە .
بیەن خەجل : داماوە .
بێ‌هو : بێهوده .

(پ)

پابۆس : قاچ ماچ کردن .
پا بەست : گرەوتیـدە ، پێ پێـوە بەستراو . پێ بەستراو .
پابەند : ئەو زنجیرەی پێی بەندێ پێ توند ئەکرێ بۆ ئەوەی ڕا نەکا . بە کـابرا خۆیشـی ئـەوترێ .
پاچە : پارچە .
پارســەگەر : ئـــەوەی خـــەرێکی لاتێ بێ .
پارە : پارچە .
پارە کەرد : دادڕێ .
پارەن : پارچە پارچەیە .
پاس : پاس کردن .
پاســە : وا .
پاســەن : وایە .
پاشـنە : پاژنە .
پـاكباز : ئەوەی خەرێکی کـاری خـاوێنە .
پاك دامەنێ : داوێن پـاکێ .
پـالان : کۆپان .
پـالشت : پشتێ .
پـالو : لا تەنیشت .
پالودە : جۆرە خۆشـــاوێکە لـە نەشاســـتە و شـــەکراو دروستی ئەکەن .
پالە : ڕەنجبەر ، ئازا .
پامـال : کوتانـدنەوە بـە پـێ . بەتەواوێ لەناوبردن .
پا نەنیۆ وە بەر : پێ نەنێتە دەرەوە.
پای : داوێنی . پێی .
پایەنداز : ئەوەی ئەخرێتە بەر پێی کەسێك بەنیازی ڕێز لێ‌گرتنی
پڕا : پەڕێ .
پراش : پرزۆڵ پرزۆڵ .

پڕ پۆچ : پڕ لە هیچ . پڕ و پوچ .
پڕ پێچ : خاوەن ئەلقــەی زۆر . ئــەوەی فــڕ و فێــڵی زۆر بزانێ .
پڕتاف : پڕتاو .
پڕ داڵ : پڕ لە دڕك و خار .
پڕ زۆر : بەهێز .
پڕ چێن : پڕ لۆچ .
پڕ سام : سامدار .
پڕۆشە : وردە .
پریشە : وردە پڕۆش .
پستە : فستق .
پسۆزگ : ئــەو پریشكی ئاگرەی لــەكاتی لەیەكدانی بــەرد و ئاسندا پەیدا ئەبێ .
پف : فوو .
پۆ : پۆی تان و پۆ .
پۆچگۆ : ئەوەی قسەی هیچ و پوچ ئەكا .
پودەر : باوك .
پۆس : پێست .
پۆسە : وا .
پۆسەشا زانا : وایانزانی .
پۆسەمە شنەفت : وامبیست .
پۆسەن : وایە .
پۆشا : لەبەری‌كــرد . كردیەبەری (یەكێكی‌تر) .
پۆشابێن : دایانپۆشیبو .
پۆشاشان : كردیانە بەری . كردیانە بەریان .
پۆشیا : كرایەبەری .
پۆك : دەم .
پۆل : تاقم .
پول : پرد .
پۆلاسم : ئەوەی ئەوەندە تیژە پۆلا ئەسمێ .
پونداشتم : بــە خەیاڵمــا هات ، تەصەوورم كرد .
پەخش : بلاو .
پەڕ : پڕ .
پەڕاگەندە : پرژ و بلاو .
پەڕانتەر : بازدەرانەتر .
پەڕان كەرد : خستیە فڕین .
پەڕاو : شاخێكی گەورە و سەختە ئەكەوێتــە پشــت شــاخی بێستونەوە . ئاوێ كە شەپۆل ئەدا بۆ كەناری ڕۆبار .
پەرداخ : ڕازاوە و ئامادە .
پەرداز : ڕاپەڕین . لابەر .
پەردە : مەقام (لە مۆسیقــادا)
پەرساش : لێی پرسێ .
پەرستار : كارەكەر و خزمەتكار .
پەرستاری : كەنیزەكێ،كارەكەرێ.
پەرستش : عیبادەت كردن .
پەڕگار : ئامرازێكی ئەندازیاریە .
پەڕندە : بالدار .
پەروا : ترس ، سڵ كردنەوە .
پەرواز : فڕین .
پەروازا : فڕێ .
پەروین : كۆمەڵە ئەستێرەی كۆ .
پەڕەند : ئاورێشم .
پەری : بۆ .
پەریش : بۆی .
پەس : كەواتە . دوا .
پەسەندیدە : پەسەند كراو .

پەشتان : ئەوەی لەگەڵ کەسێکدا ڕابکشێ .
پەششە : مێشوولە .
پەل ڕێز : گەڵاوەرێو .
پەند پەزێر : پەند وەرگر .
پەنهان بداری : بشارێتەوە .
پەنەت میاوۆن : پێت ئەگەم .
پەی : بۆ . بەدوای .
پەیاپەی : پەی دەرپەی .
پەیت : بۆت .
پەیچێش : بۆچی .
پەیدا نمەبێ : دەست نەئەکەوت .
پەیش : بۆی .
پەیـک : فروسـتادە ، شاتـر ، نامەبەر .
پەیکار : کێشە .
پەیکان : پارچە ئاسنێکی نوك تێژە بەسەر تیرەوە یـا بەسـەر نێزەوە .
پەیکەر : نیشانە . لەش .
پەی‌کەردن : قاچیان بڕێ .
پەیمان شکەن : بێ گفت .
پەیمۆدە : گەڕاو .
پەیوەست : هەمیشە .
پیا : پیادە .
پیـاش کـەرد : پیـادەی کـرد ، دای‌بەزاند .
پێت وەردن : پێیان خواردی .
پێچاش : پێچای .
پێچیابێ : لوولی خواردبو .
پێرایە : جوانێ .
پێرموغان : گەورە پیاوی ئایینێ ئاگرپەرستان .

پێش : پێی ، بەو .
پێش ئامان : پێی هاتوە ، هاتـوە بەسەریا ، ڕۆی داوە لێی .
پێشان : پێیان . بەوان .
پێشانێ : ناوچاوان .
پێش بوان : پێی بین ..
پێشخانە : بەردەمی ماڵ ، بە دەس شۆرگەو شـتیوا ئەوترێ .
پێش دەرۆن : پێی بدەم .
پێشگاە : بەردەم . خزمەت .
پێش منۆشۆ : دەرخواردی ئەدا .
پێشوا : پێشـەوا . پێش‌نوێژ .
پێشە : ئێسقان .
پێشەن : پێیەتی .
پێکا : گیری کرد ، پێیەوە کرد .
پێکابێ : گیری کردبو .
پێکا چەنگ : دەستی گیر کرد .
پێکان : گیری کردوە .
پێکیا : پێکراو . پێکرا .
پێل : سەرشان .
پێل ئەفگەن : فێل ڕمێن .
پێم بنۆشۆ : پێم بخواتەوە .
پێم مشۆ : پێم ئەچێ .
پێوار : نادیارێ . شەو .

(ت)

تابم نەمەندەن : توانام نەماوە .
تابوستان : هاوێن .
تا تا : تاڵ تاڵ .
تاجێل : پەلـە . لە (تعجیـل)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تار : تـاڵ . تارێـك . شـەو .

ئالەتێکی مۆسیقایە . جۆر .
تاراج بەردە : تالان بردن .
تاریان : هەلاتن .
تازە ساو : تازە لە هەسان دراو .
تازی : تانجی .
تاس : تاسە . کلاو .
تاش : ئەوەی شتی ئەتاشی .
تاشا : تاشی .
تاشای : تاشیت .
تاف : ئاوی لە بەرزاییەکەوە بە گوژم داپەڕیتە خوار .
تافتە : جۆرە قوماشێکە .
تاقەت نەدارۆن : تاقەتم نیە .
تاقی : ڕاستی . لە (تحقیق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تالوخ : پەیوەندی . لە (تعلق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تالـە : بەخت . لە (طالع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تان : تانی تان و پۆ .
تاوا : توانی .
تاوناش : تواندیەوە .
تاوناشەوە : تواندیەوە .
تاویا : توایەوە .
تاین : لە (تعیین)ی عەرەبییەوە هاتوە ، واتە (ئەو خۆی) . پەیدا .
تایی : تالی .
تریشقەی هەور : هەورە برۆسکە .
تعالی (ع) : چەند بەرزە (بۆ خوا بەکار ئەهێنری) .
تکلیف ما لایطاق (ع) : داوای شتی لە توانادا نەبی .

تـۆ : نـاو .
تواسا : بێزار بـو .
تۆپـال : مشتو .
تۆتـی : پەلەوەرێکـە دەنوکێکـی چەماوەی هەیە ، ئەوەنـدەی کۆترێـك ئەبـی ، ئـەتوانی هەندی وشـە فێـر ببی و بیلێتـەوە .
تۆتیـا : کلـە .
تۆ دیەن : تۆی دیوە .
تـۆر : تۆران .
توراب (ع) : خۆل .
تورك و تازی : تورك وعـەرەب . مەبەست لە هەرا و ئاژاوەیە.
تۆش : تۆیش .
تۆش بەستە : تۆژ بەسـتە ، توێژ بەستو .
تۆفیـا : تۆفانی کرد .
تـۆق : تاقم ، کۆمەل .
تۆمار : قـاقەزی لولـە کراو . سـەرپێچە
تـۆن : تۆیـە .
تۆنا بی وە تۆن : تۆنا و تۆن کەوت.
توندیا : ڕقی هەستا .
تۆنی : تـۆی .
تۆنیم : تۆین .
تۆیـج : تۆیش .
تەئیید (ع) : پشت گرتن .
تـەب : تـا .
تەبـار : بن و بنەچە .
تەبلە : سندوقی بچوك .
تەبەرزەد : شەکر یا نەبات .
تەبەرزەد شکەن : ئـەوەی قـەی

ئەوەنــدە خــۆش بــێ وەك
شەکر بشکێنێ وا بێ .
تەبەرزین : تــەورزین . جــۆرە
تەورێکی بچوکە .
تــەبەســـوم زێــز : ئــەوەی
زەردەخەنەی لێ بوەرێ .
تەپلی بــاز : ئەو تەپڵەی لە کاتی
ســوار بــونی ســوارەدا لێ
ئــەدرێ .
تەتــار : گەڕۆك .
تەجەللا (ع) تیشــك دانــەوە و
ڕۆشن بونەوە .
تەحسین (ع) : پیا هەڵدان . بە
جوان زانین .
تەخت طــاقدیسی : یەکێکــە لە
ســێ ئــاوازەکەی باربود .
تەخش تیر : جۆرە تیرێکە .
تەدارەك : ڕازاندنەوە و کەل و پەل
بۆ کردن .
تەرتیف : ڕێکخستن ، دەسکارێ
کراوی وشــەی (ترتیب)ی
عەرەبییــە .
تــەرح : جــۆر .
تەڕدەسێ : دەس و برد کردن .
تەرســا : ترسا . ئاگر پەرست .
تەرســان : ترس لێ نیشتو .
تەرکەش : تیر کێش ، تیردان .
تەڕ لان : ئەوەی ئۆقرە بە خــۆی
ناگرێ لە جێیەکدا . شاباز .
تەزەرو : مەلێکی جوانــە ئــەڵێن
ئاشقی داری سەروە .
تەسبیح (ع) : سبحان الله کردن.
تەسەل : تیــر .

تەشنە : تینو .
تەصنیف (ع) : گاڵتە جاڕێ .
تەصنیفات (ع) : دانراو .
تەغافول (ع) : خۆ گێل کردن .
تەفاوت (ع) : فەرق و جیایێ .
تەفریح طەبع : (ع) : دڵ خۆش
کردن .
تەکاوەر : ئــەوەی تــەك دێنێتــە
پێشەوە .
تەکبیر گۆیان : (الله اکبر) وتن .
تەکفین (ع) : کفن کردن .
تەکەڵتو : نمەدزین .
تەکیە کەرد : پاڵی دایەوە .
تەل : ئەو خشڵەی ئافرەت ئەیدا لە
سەری .
تەلا : زێڕ .
تــەلای دەست ئــەفشـــــار :
گەنجینەیـــەکی خوســرەوی
پەروێز بوە .
تەلخ : تاڵ .
تەلخی دیدە : تاڵی چەشتو .
تەلمیت : بار و بارگەی کۆچەران.
تەماکۆ : توتن .
تــەمۆر : تــەمۆرە ، تــەنبــور ،
(طنبــــور) ، ئامرازێــکی
مۆسیقــایە .
تەمۆرە : تــەمــۆر .
تــەن : لەش . کەس .
تەنتەنە : فیز و کەش و فش .
تەنگنا : جێگەی تەنگ .
تەنە : بەرۆك . بەروانکە . تەنکە ،
بەشــی ژێر ســکی ولاخ لە
زینەکەی .

تەوار : بازی مێنگە .
تەوان : هێز . توانا .
تەوئەمان (ع) : تۆم ، دوانە .
تەوحید (ع) : خوا بە یەك زانین .
تەوق : ئەوەی بە دەوری شتێکدا بێتەوە . لە (طوق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تەوەللا (ع) : بێزار ، پشت پێ هەلکردوو .
تەوەن : بەرد .
تەهەمتەن : لەقەبی ڕۆستەمی زاڵە . بە هەر قارەمانێکیش ئەوترێ .
تەهی دەست : دەست خاڵی ، لات .
تەیار : ئامادە .
تەیهوو : پەلەوەرێکە وەك کەو بەلام لەکەو بچوکترە و گۆشتیشی لە گۆشتی کەو خۆشترە .
تێجبیر : پەردەیەکی گەورەیە دای ئەدەنەوە بۆ ئەوەی هۆڵێکی گەورە یا دەوارێکی پێ بکەن بە دوو بەشەوە .
تێغ : تێغ . چەقۆ . خەنجەر .
تێرە : تارێك .
تێز : تێژ .
تێز بازاری : کەل و پەل ڕاگرتن و نەخستنە بازاڕ و نەفرۆشتنی .
تێز پەرواز : تێژ فڕ .
تێشدان : تیایەتی .
تێش مەگرت : تێی ئەگرت .
تێشە : تەشوێ .
تێشە تاش : ئەوەی بە تەشوێ تاشراوە .
تێکە : پارچە .
تێکەچن : سواڵکەر .
تیمثال (ع) : پەیکەر ، وێنە .
تێنی : چاڵی چەناکە .

(ث)

ثانی (ع) : دووهەم .
ثورەییا (ع) : ئەستێرەی کەیهان .
ثەواب (ع) : خێر .
ثەوابیت : (ع) : ئەو ئەستێرانەی ناجوڵێن . ئەمە بەپێی زانستی ئاسمان شناسیی کۆنە .
ثەور (ع) : گا . بورجی ثەور کە ڕێکەوتی دووەم مانگی بەهار ئەکات .

(ج)

جا : جێگە .
جائیزە (ع) : خەلات .
جادوو : سیحرباز .
جاڕ دان : جاڕیان دا ، بە دەنگی بەرز بەناو خەلکا هاواریان کرد .
جاڕوو : گسك .
جاڕووکەشی : گسکدان .
جاڕووکێش : گسکدەر .
جاعل الظلمات (ع) : ئەوەی تاریکایی دروستکردوە کە خوایە . لە ئایەتی (جاعل

الظلمات والنور) وەرگیراوە.
جاگە : جێگە .
جـام : ئاوێنە . شارێکە لە ئێران.
کاسەی مـەی خواردنەوە .
جێگەی من .
جام ڕێز : کۆشکێکی خوسـرەوی پەرویز بوە . ئاوێنە بەند .
جامە : کراس . بە مەعنا شێوەش بەکار دێ .
جانێ : گیانێ ، دڵسۆز .
جانیب (ع) : لا .
جبرائیل : فریشتەی پەیام هێنان لە خواوە بۆ پێغەمبەران .
جریت : یاریی گۆ و چەوگان .
جـقە : نیشانەیەکی گەورەییە لە زێڕ و زیو و شتیوا دروست ئەکرێ و ئـەدرێ لە سـەر یا لە پشتێن .
جلەودار : ئەوەی جڵـەوی وڵاخ ڕائەکێشێ .
جن : جنۆکە .
جۆراب (ع) : گۆرەوێ .
جورعە (ع) : قوم .
جوزوێ : بەشێك . لە (جزء)ی عەرەبییەوە هاتوە .
جوست و جۆ : گەڕان ، پشکنێن.
جۆشان : هاتوەتە جۆش . ئەوەی هاتبێتە جۆش .
جوغد : تاق تاق کەرە .
جۆق : دەستە ، تاقم .
جوللاب قەند : شـەکـری لەگـەڵ گوڵاو تێکەڵکراو . جوللاب بە عـەرەبێ کراوی وشـەی (گول ئاب)ە و هاتوەتەوە ناو کوردێو فارسێ .
جولۆس (ع) : دانیشتن لەسـەر تەخت .
جونۆن (ع) : شێتێ .
جوهۆد : جولەکە .
جۆیا : ئەوەی بەدوای کەسێك یا شتێکدا بگەڕێ .
جۆیێ : جۆگەلەیەك .
جە : لە .
جە باڵای سەر : بە ئاسمانەوە .
جە پا ئەفگەن : لە پێ خەر .
جە پا گەفتە : لە پێ کەوتۆ .
جەخت : توندێ . پەلە .
جەریمە (ع) : سزای تاوان .
جەستە : چەشن . لەش .
جە سۆنگ : لەتاو . بەهۆی .
جەڤا بوردە پێش : مەینـەت پـێ بردۆ .
جەفر : زانستێکە گـوایە ئەوەی بێـزانێ هـەواڵی پاشـەڕۆژ ئەزانێ .
جە قەزا : بە قەزا و قەدەر .
جەکۆ : لەکوێ .
جەکۆن : لەکوێیە .
جەلا (ع) : ڕۆشنێ .
جەلد (ع) : پێـست ، مەبەست گەلێ جـار جل و بـەرگە . چوست و چالاك .
جەلدێ : پەلە .
جەم : کۆ . کۆمەڵ . لە (جمع)ی عەرەبییـــــەوە هاتـــوە .

جەمشێدی شـای بەناوبانگی
ئێران .
جەم بێن : کۆبۆنەوە .
جەم جام : ئەو پادشایەی ئەوەندە
خاوەن شـکۆ بێ ئاوێنەیەکی
وەك ئاوێنەکەی جەمشێدی
هەبێ کە ئەڵێن هەمۆ دنیای
تیـا دیـوە .
جەم طەرز : ئـەو شاهانەی وەك
جەمشێد خاوەن شکۆن .
جەمێن : تەوێڵ . لە (جبـین)ی
عەرەبییەوە هاتوە .
جەمێن جامان : ئـەو کچانـەی
ئاوچاویـــان وەك ئاوێـــنە
ڕۆشنە .
جنة الماوی (ع) : شـوێنێکە لـە
بەهەشتدا .
جەنگی : شەڕکەر ، سەرباز .
جەنیبە کێشان : ئەوانـەی ئەسپی
بێ سوار ڕائەکێشن .
جەو : دەنکە جۆ . لەوەوە .
جەوان : لەوانەوە . جوان .
جەوانمـــەردێ : جوامێـــرێ ،
پیاوەتێ .
جەواهیربار : ئـەوەی گەوهـەری
هەڵگرتوە . مەبەست لـە
پیاوی بەقیمەتە .
جەواهیر نیـــگار : بە گەوهـــەر
ڕازاوە ، یـان وێنـە چـون
گەوهەر .
جەو بۆن : بەوبۆنەوە .
جەودما : لەوەوپاش .
جەوشەن (ع) : زرێ .

جەولان (ع) : تاو .
جەولان دا : خستیە غار .
جەوهەرێ : گەوهەر فرۆش ، یا
ئەوەی گەوهەر کارێ ئەکا .
جەی : لەم .
جەیش (ع) : سوپا .
جێ دەوات : شێشەی مەرەکەب .
جێش : لێی .
جێشان : لێیان .
جیفە (ع) : مردارەوە بۆ .
جیوار (ع) : دراوسێیەتێ .
جێوەرتەر : لەمەوپێش‌تر .
جیهانبانی : دنیاداریێ .
جیهان پەیمۆدە : دنیا گەڕاو .
جیهان‌تاب : ئەوەی تیشکی دنیـا
بکرێتەوە .

(چ)

چ : چەند .
چا : چاڵ .
چابوك : گورج و گۆڵ .
چاپلۆسێ : زمان چەورێ .
چار تار : ئەو ئامرازانەی مۆسیقا
کە هەریـەکی چوار تـاریان
پێوەیە .
چارخ : کاڵە و پێتاوی زسـتانەی
لادێییەکانی کوێستان .
چارشەو : چارشێو .
چارە : ناوچاو ، بەخت .
چارەپێ : چوار پێ .
چاشنێ : قەپـاغی فیشـەك کـە
بارۆتی تیابێ .

چاشنی‌گیر : ئەو قاپەی کە شەراب و سرکەو شتی‌وای تێ ئەکەن .
چاغیر : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چاك : دڕاو ، لەت لەت بۆ .
چاکیر : خزمەتکار .
چاوەش : ڕێ‌نمونی‌کەری کۆمەڵێك کە خەرێکی کارێ بن .
چاه : چاڵ .
چاه بابل : ئەو چاڵاوەی کە دەڵێن هاروت و ماروتی تێدا هەڵاوەسراون .
چراغ : چرا .
چراغ چی گەرێ : کاروباری چرا جێ‌بەجێ کردن .
چ ڕەمزیون : چ سیڕڕێکە .
چڕێش : بانگی کرد .
چڕێن : بانگیان کرد .
چل تار : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چل چەنگ : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چل ستون : کۆشکێکی خوسرەوی پەروێز بوە .
چمان : وەك بڵێی . وەك .
چنور : گیایەکی بۆن‌خۆشی کێویە .
چۆ : دار . ئەو دارەی سەرە ڕمی پێوە پێوەند ئەکەن .
چۆب تاش : دارتاش .
چۆبەك زەنی : بە دارێکی بچوك لە تەپڵ دان .
چۆبێن : دارێن .
چۆپان ئاسا : وەك شوان .
چۆپی‌واز : شایی کراوە ، هەڵپەڕکێ‌کەر کە دەستیان بەردابێ .
چۆ دا : چۆکی دادا .
چۆگە : لەوێ .
چۆماغ : گورز .
چون : چونکە . وەك . کە .
چەپ چن : ئەوەی هەر خەرێکی مۆشە مۆش بێ بەدوای شتدا .
چەپەر : فروستادە .
چەپێ واز : ناڕاستێ خواز .
چەتر چێن : وەك چەتر .
چەتر چیهرە : شتێکی دێمەن وەك چەتر .
چەرب : چەور .
چەربێ : چەورێ .
چەرخ : سوڕانەوە . ئاسمان .
چەرخ ئەخضەر : گەردونی سەوز ، مەبەست لە ئاسمانە .
چەرخ بێ ستون : گەردونی بێ کۆڵەکە ، مەبەست لە ئاسمانە .
چەرخ تەور : ئەوەی ڕەوشتی وەك گەردونە یا وەك گەردون بەدەسەڵاتە .
چەرخ وەردن : خولیان خوارد .
چەربێدە : لەوەڕێو .
چەسپان : توند و جێ‌گر . پەلە .
چەشمە : کانێ .
چەشمە زەخم : چاوەزار ، بەڵایەك کە بەهۆی چاوی پێسەوە تۆشی مرۆڤ ببێ .

چەشمەسار : زەویـیـەك هەمــوو لایەکی کانیاو بێ .
چەشمەك : چاویلکە .
چەفت : لار .
چەم : چاو . چەماوە .
چەم بەســتە : چەمیـوە . چـاو بەسراو .
چەم تەنگ : بەرچاو تەنگ و ڕژد .
چەمە : چەمیوە .
چەمەر : شیـن و زاری . کـوس کەوتن .
چەمەری : شیـن و ڕۆ ڕۆ .
چەمیابێ : چەمیـبوەوە .
چەمێ بکەر : چاوێ بکەرەوە .
چەنبەربازێ : بە دەوری خــودا گەڕان و سوڕ خواردنەوە .
چەنچۆن : ئەوەی هەر خەریـکی چەند و چۆن کردن بێ .
چەندێ : ماوەیەك .
چەندین : گەلێك .
چەندێ هەنیچ : ماوەیەکیتریـش .
چەنگ : چنگ. ئالەتێکی مۆسیـقایە.
چەنگی : ئەوەی چەنگ ئەژەنێ .
چەنەت : لێت .
چەنەش : لێیەوە . لێی .
چەنەش نەوەردی : لێت نەخوارد .
چەنێ : چۆن . چۆن وا . لەگەڵ .
چەنێتەن : لەگەڵتە .
چەنێش کەرد لێوە : چۆنی شـێت کرد .
چەنێشەن : لەگەڵیەتی .
چەواشە : سـەر لێشێواو .
چەوگان : گۆچان . دارێکە لــە یــارێی گۆ و چــەوگانا پێـی ئــەدرێ لــە گۆکە . مشـتوەکەی ڕاست و بارێك و ســەرەکەی تـوزێ پـان و چەماوەیە .
چەوگانبازێ : جۆرە وەرزشێکە بە سوارێ یا بە پیادە بە گۆ و چەوگان ئەکرێ .
چەهچەهە : ئاوازی بولبول و ئەو چەشـنە پەلەوەرانە .
چێش : چێ .
چێگە : لێرە .
چێگەولا : لەمەوپاش .
چێن : لۆچ .
چیهرە : ڕوو . سەر و سیما .

(ح)

حاتەم : حاتم بن عبدالله الطائی ، ناودارێـکی عــەرەب بـوە ، لــە دوا ساڵــەکانی پێش ئیسلامدا ژیاوە ، ناوبانــگی بە دەهەندەیێ دەرکردوە .
حاجیبان (ع) : پەردەوانەکان .
حاذیق (ع) : زۆرزان .
حاشیە (ع) : پەراوێز . دەس و پێوەند .
حاضر باش : ئامـادە بە . ئــەو وشـەیەیە پاسەوانان بە شەو لەناو خۆیانا ئەیڵێن بۆئەوەی پـیاو خراپ نەتـوانێ نزیك بێتەوە .
حامیل وەحی ڕەببانێ : هەڵگـری پەیامی خوا کە جوبرەئیلە .

حسب التدبیر (ع) : بەپێی ڕاوێژ .
حسب الحکم (ع) : بەپێی بڕیار .
حسب الرقم (ع) : بەپێی نوسین .
حوت : بورجی دوانزەهەمی دوانزە بورجەکەی ئاسمانە . بەرابەر بە دوا مانگی زستانە .
حوّر : حۆریی بەهەشت .
حوسەینی : ئاوازێکی مۆسیقایە .
حوققەباز : ئەوەی کاری وەك جادوگەریی لە دەست بوەشێتەوە .
حوققەی کاوس : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
حەجەر سم : بەرد کونکەر .
حەدیث (ع) : قسە .
حەذەر (ع) : پارێز .
حەربە (ع) : ڕم .
حەرف (ع) : قسە .
حەرەم سەرایان : حەرەم سەراییەکان ، کەنیزەکەکانی ماڵەوە .
حەریر (ع) : ئاورێشم .
حەریف (ع) : هاوپێشە .
حەصاری : دەورەدراو ، بەندی .
حەفی : مار .
حەق پێ دادە : خوا پێداو .
حەك (ع) : کوژاندنەوە .
حەلق ئاوێز : بە گەرو هەڵواسراو ، لە سێدارە دراو .
حەمایل : کتێبەیەکی قایشە دوعا و شتیی‌وای تێ ئەخرێ و ئەکرێتە مل . مەبەست لە دەست بە حەمایل کردن ئەوەتە بە ملی یارا شۆڕی بکەیتەوە وەك حەمایل . لە عەرەبییەوە هاتوە .
حەنظەل (ع) : کاڵەکە مارانە .
حەواڵ : هەواڵ ، دەسکاری کراوی وشەی (احوال)ی عەرەبییە .
حەوبە : مەیدان . وادیارە دەسکاری کراوی وشەی (حومە)ی عەرەبییە .
حەی حەڵقە : ئەڵقە وەك ئەڵقەی مار .
حەیران مەند : سەرسام بۆ .
حیجاز : ئاوازێکی مۆسیقایە .
حی لاینام (ع) : ئەو زیندوەی هەرگیز نانوێ . مەبەست خوایە .

(خ)

خاتون : کەیبانو .
خاتەم (ع) : ئەمۆستیلە .
خاچ : صەلیب .
خار : دڕك . نوکی تیژی بەرد .
خارا : جۆرە پارچەیەکی ئاورێشمە . ڕەق .
خارا شکاف : بەرد سم .
خارایی : ئەوەی لە بەردی گرانیت دروست کرابێ .
خارەت : تاڵان . لە (غارة)ی عەرەبییەوە هاتوە .

خازین (ع) : گەنجینەدار .
خاس ڕەنگی : خاسە ڕەنگی .
خاسەڕەنگ : دەرمانێك بو ئەکرایە ئاو کاغەزیان پێی ڕەنگ ئەکرد .
خاشخاش : خەشخاش . گیایەکە تریاکی لێ دێتە بەرهەم .
خاصان : نۆکەرە تایبەتییەکان .
خاطر خواهی : ئارەزوی خۆم .
خاطر ڕێش : دڵ بریندار .
خاطر شکستە : دڵ شکاو .
خاطر نیشان : خستنەوە یاد .
خاطی (ع) : خەتاکار .
خاکستەر : ژێڵ .
خاك ماڵی : خاك و خۆڵ ماشینەوە.
خاکی : سادە و بێ گرێ .
خام : خاو .
خامۆش : بێ دەنگ .
خامۆش کەردەوە : کوژاندیەوە .
خامە : قەڵەم .
خامەی مۆ : قەڵەمی وەك مو بارێك .
خانە : خانو .
خانەدان شێو : خانەدان شێوێن .
خاو : خەون . خەو . نەهۆنراوە .
خاو ئالو : خەوالو .
خاوش بەردەوە : خەو بردیەوە .
خاو نۆشێن : خەوی خۆش .
خاوەرێن : ڕۆژهەڵاتی .
ختم الانبیاء (ع) : دوایی پێغەمبەران . مەبەست پێغەمبەری ئیسلامە .
خجڵ : خەرێك .

خدی : خو . سەرگەرمی و خەرێکی .
خدی دەر : سەر گەرم کە .
خرابە : کاول .
خڕخاڵ : بازنی پێ .
خرس : ورچ .
خڕیدار : کڕیار .
خزمەت گوزاری : خزمەت کردن .
خلتان مبی : ئەتلایەوە .
خلتیان : ئەمدێو و ئەودێویان کرد. گەوزان .
خواب : خەو .
خواجە : خاوەن . ئاغا . گەورە . خاوەن ماڵ .
خوار : ذەلیل .
خواری : سوکی .
خواهی و نەخواهی : بتەوێ و نەتەوێ .
خۆب : باش . باشە .
خۆبی : جوانی .
خوتەن : ناوچەیەکە لە تورکستانی سەرۆ .
خوتەن خێز : لە خوتەنەوە هاتو .
خۆد : خۆدە .
خودا پی دادە : خوا پێی داو .
خود داری : سەرپێچی .
خۆر : خواردن .
خورد : دەرخوارد . خۆراك .
خورداد : ئەوەی درابێ بە خواردن.
خوردی : وردی ، زەلیلی .
خوردی : خواردت .
خورسەند : دڵشاد .
خۆرش : خۆراك .

خورشێد : خۆر .
خورۆس : کەڵەشێر .
خۆش ئەندازی : چاك هەڵدان .
خۆش خوان : گۆرانیبێژی دەنگ خۆش .
خۆش خیرامی : ڕەفتاری خۆش لە ڕوی ناز و جوانییەوە .
خۆش ڕەفت : خۆش ڕەوت .
خوشك : وشك .
خوشکین : وشك بوەوە .
خۆشگۆ : دەنگ خۆش .
خۆشگەوار : ئەو خوراوەیەی بەئاسانی قوت بچی .
خۆش لەفظ : قسە خۆش .
خوشنوودی : دڵشادی .
خۆش نویس : خۆش نوس .
خۆشە : هێشو .
خوصومەت (ع) : دوژمنایەتی .
خومار : سەرئێشەی پاش خواردنەوە .
خوندکار : پادشا . لە (خاوەندکار) یا لە (خوێنکار) وەرگیراوە ، چونکە پادشا هەم خاوەن کاریشە و هەم خوێن کاریشە واتە جەنگ ئەکا و خوێن ئەڕێژێ .
خوێنڕێز : خوێنڕێژ .
خوێنی : سور وەك خوێن .
خەتا : یەکێکە لە شارەکانی چین ، بە موشکی بۆنخۆش بەناوبانگە .
خەجستە : پیرۆز .
خەجل : خەجاڵەت ، شەرمەزار .
لە عەرەبییەوە هاتوە .
خەدەمە (ع) : کارەکەر و نۆکەر .
خەدەنگ : تیر .
خەر : کەر .
خەراما : بەناز بەڕێوەچو .
خەرامان : بەڕێوە ڕۆیشتن بە ناز و لەنجە و لارەوە .
خەرچەنگ : قرژانگ ، بورجی سەرەطان .
خەرقەی تەجرید (ع) : بەرگی کۆنەی نیشانەی دەست لە دنیا شتن .
خەرکاو : خەرتێك .
خەرگا : دێوەخان .
خەر مەغز : کەللە کەر .
خەرمەن : خەرمان .
خەریطە (ع) : تورەکەیەکە لە پێست یا لە چەرم دروست ئەکرێ .
خەس : گیایەکی بۆن خۆشە .
خەستە : ماندو .
خەسیس (ع) : پیاوی سوك و دونی .
خەشمگین : ڕقاوی .
خەصم (ع) : ناحەز ، بەربەرەکانیکەر .
خەط : ناوچە . (لە عەرەبییەوە هاتوە) .
خەفتان : کراسێکە لە ئاورێشم دروست ئەکرا و بۆ جەنگ لە بەریان ئەکرد .
خەفیف (ع) : سوك .

خەلعەت خوسرەوێ : خـــــەڵاتی خوسرەوانە .
خەلوەت : ژوری تایبەتی .
خەلوەتی : تەنهایی . لە عەرەبییەوە هاتوە .
خەلەل : (ع) : کەم و کورتی .
خەم : چەماوە .
خەم بێ : چەمییەوە .
خەمسە : ئـەو پێنـج داستانەی نیظامی بە شـیعر دایناون : مخزن الاسرار ، خوسرەو و شیرین ، لەیلا و مەجنون ، هەفت پەیکەر ، ئەسکەندەر نامە .
خەمین : خەمگین .
خەندان : ئەوەی پێبکەنێ .
خەندان بێ : کەوتە زەردەخەنە .
خەیلێ : زۆر .
خەیمە (ع) : خێوەت ، دەوار .
خیاتە : خەیاتە ، تالی ئاورێشم .
خیر البشر : چاترینی ئادەمیزاد ، مەبـــەست پێغەمبـــەری ئیسلامە .
خیر المرسلین : چاترینی پێغەمبەرە نێـــرراوەکان . مەبـــەست پێغەمبەری ئیسلامە .
خیرام : ناز و جوانی .
خیرەدمەند : عاقڵ .
خێزا : هەستا .
خێزناشان : هەڵیانبڕێ ، بەرزیان کردەوە .
خیشم : ڕق .
خیشم ئالود : بە ڕقەوە ، ڕقاوی .
خیطمی : گیایەکی لاسك ئەستور و بەرز و گەڵا پانە ، گوڵەکەی یا سپی یا سورە .

(د)

دا : ئادەی . لێدا .
دابێش : دابوی .
داد : دان .
دادە : دراو .
دادەن : داویە .
دا دیار : دەرکەوت .
دارا : داریـوشی دوا پادشـــای بنەماڵــەی هەخامەنشی لــە ئێران . خاوەن دارایی .
دارات : شان و شکۆ .
دارا ڕیکاب : ئەوەی دارا لە ڕکێفیا ئـــەڕوا ، واتــە ئــەوەندە گەورەیە .
دار الملك (ع) : پایتەخت .
داران : هەیانە .
دار پاچ : ئەوەی دار دائەپاچێ وەك تەور و تەشوێ .
دارچە : دەسك . دەسرازە .
دارۆ : دەرمان . هەمە . خۆراك .
دارۆ : هەیەتی .
دارۆغە بازاڕ : کاربـەدەسـتێکی مێـری بـوە بـە بـازاڕا ســـوڕاوەتەوە هــــــەر سەرخۆشێکی دیبێ گرتـویە دارکاریی کردوە .
دار و گیــر : مەبەسـت لـــە فەرمانڕەواییە . لە دو کاری

(دار) واتــه : بتبێ و (گیر) واته : بگره وەرگیراوه .
داری : هەته .
داستان : ڕازی درێژ .
داش : دای پێی .
داشان : دایان .
داشان قەتره و دەو : غاریان کرد .
داشت : بۆی .
داشتم : بۆم .
دا گیرم : گیری دام .
داڵ پەڕ خەدەنگ : داڵێ پەڕەکانی وەك تیر بن .
دام : داو .
دامیار : ئەوەی کە داو ئەنێتەوە .
دان : زان ، ئەوەی شتێ بـزانێ . داویە .
داناپەسەند : ئەوەی پیاوی فامیدە پەسەندی بکا .
دانش : زانسـت . دانی ، ئەو دانەی ئەکرێتە بەری .
دانش ئەفزۆن : عەقڵ زۆر .
دانشمەندی : عاقڵێ .
دانشوەر : خاوەن فام .
دانشوەری : عاقڵێ .
دانە : ئالیك .
دانە بەند : بـەرگێ کـە بـەردی گرانبەهای پیا کرابێ .
داوا : هــەرا . لــە (دعـوی)ی عەرەبییەوە هاتوە .
داواکەرۆ : داوا بکا .
داوان : پەلە .
داوەر : خاوەن داد . حوکمڕان . زۆر جـــاریش مەبــەست خوایە .
داوەری : مەحکەمە کردن .
دایان : دایەن ، ئـەو ئافرەتــەی منالی پێ ئەسپێرن بۆ بەخێو کردن و شێر پێ دانی .
دایم الاوقات (ع) : هەمیشـه .
دایم المدام (ع) : هەمیشه .
دراز دەستی : دەس‌درێژی .
دڕدەوە : دڕییەوە ، کردەوە .
دروست : ڕاست .
دروشت : زل .
درەخشا : درەوشایەوە .
درەنگی : ماوەیەکی زۆر . تاوێ .
دریا : درا .
دریغ : مەخابن .
دڵ ئازار : دڵ ئێشـاو .
دلارا : کەســێ یا شــتێ مایـەی خۆشـیی دڵ بێ .
دلارای شەودیز : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
دلاوەری : قارەمانەتی .
دلبەن : دڵبەنـد ، ئـەوەی دلی پێوە بەستراوە .
دڵ خواه : ئارەزوی دڵ .
دڵ ڕوبا : دڵ فڕێن .
دلگیـر : خەفـەتبار . ئـەوەی ئەوەندە جوان و باش بێ دڵ بیگرێ .
دڵ واز : دڵ خواز .
دڵ وەش : دلخۆش .
دلێ : نـاو .
دما : پاش .
دمای : دوای .

دمك : دمڵەك .
دۆ : دۆكەڵ .
دۆ : بدا .
دوان : گفتوگۆ كردن .
دۆ باڵا : دۆ قات .
دوچار : تۆش .
دۆ چەندان : دۆ قات .
دۆدێ : دۆكەڵاوێ .
دۆدێ هەناسە : هەناسەی وەك دۆكەڵ .
دۆر : دەور ، خول .
دوڕاج (ع) : پۆڕ .
دۆر باش : دۆر كەوەرەوە . دۆر بێ لێی .
دورج (ع) : سندوق .
دورد : خەستی بنی شێشەی شەراب .
دوڕڕێوەن : دوڕڕێكە .
دوڕ سەنج : دوڕ پێو ، یا دوڕ كێش . بە ئادەمزادی قسە جوان ئەوترێ گوایە قسەكانی خۆی ئەكێشێ و ئەپێوێ و ئەیاندا بە گوێی گوێگرا .
دۆر موست : دۆری ئەختەوە .
دوڕ مەكنۆن (ع) : دوڕی شاراوە لەناو سەدەفدا .
دۆ ڕەنگ : دۆ ڕۆ .
دوزدێ : دزێ . نهێنێ .
دۆش : سەرشان . كۆڵ .
دوشمەن كامێ : بە ئارەزۆ گەیشتنی دوشمن .
دۆشێن : هێ دوێ شەو .
دوعاگۆ : ئەوەی دوعای خێر بۆ خەڵك ئەكات .
دوم : كلك .
دۆن : سۆك .
دۆن هیممەتێ : هێچ لێ نەهاتن .
دەبیر : میرزا ، نامەنۆس .
دەخڵ : بەر و بۆم .
دەد : دڕوندەی كێوێ .
دەربەستە : دەرگا داخراو .
دەر پێش : بدە پێی .
دەر حاڵ : دەسبەجێ .
دەرخوا : داوا .
دەرخواست : داوا .
دەردمەند : دەردەدار .
دەردەم : دەسبەجێ .
دەردێن : دەرداوێ .
دەرسات : دەسبەجێ .
دەرقوپیا : قوپاوە یەك .
دەركار : پێویست .
دەر گێڵێ : ئەم دەرگا و ئەو دەرگا كردن .
دەرلاد : دەسبەجێ .
دەرمێ : بدەین .
دەرۆ : ئەدا . بدا .
دەروێش : دەس بەتاڵ . هەژار . گۆشە نشێن . گوێ بە دنیا نەدەر .
دەرەم : بمدە .
دەریا دڵ : ئەوەی دڵی وەك دەریایە واتە گەورەیە .
دەریافت كەرد : وەری گرت ، تێ گەیشت .
دەریا كەف : ئەوەی بەری لەپی

ئەوەندەی دەریا پانە ، واتە
دەهندەیە .
دەریا کێش : ئەوەی ڕەوشتی وەك
دەریایە . مەبەست لە دڵ و
دەروون فراوانییە .
دەریم : بدەین .
دەزراچە : دەسـرازە ، ئـەو
قەیتانەی منالی پێ دائەپێچن
لەناو بێشکەدا .
دەستارچە : دەسمالی بچوك .
دەستان : کـوی (دەست) .
داستان .
دەست ئەفشار : ئەوەی بە دەست
گوشرابێ یا بگوشرێ .
دەستماڵ : دەسـتە سـڕ .
سەرپۆش .
دەست موزد : کرێ دەس .
دەستور : شێوە .
دەستورێ نەواست : ئیـزنی
نەخواست .
دەستە زڕانێ : دەستە و ئەژنۆ .
دەستە زەڕ : مشتو زێڕین .
دەستێ : دەستەیەك ، چەپکێك .
دەسکار : کاری دەس .
دەسکێش : بـە دەس بـە کێش
کراو .
دەغدەغە (ع) : مەترسێ .
دەلالات : دڵخۆشێ دانەوە .
دەم : کات .
دەم بنیە تێش : دەمی تێ بنێ .
دەم جەنگ : شەڕە دەم ، مەبەست
لە گلەیێ و بناشتە .
دەم فەراق : دەم گەورە و وڕاق .

دەمێ : تاوێ .
دەو : غار . پەلە .
دەوات : شێشـەی مـەرەکەب .
جاران مەرەکەبیان ئەکردە ناو
شێشەیـەك و پەڕۆیەکیشیان
ئەخسـتە نـاو مەرەکەبـەکە
پێیان‌ئـەوت (لێقە) . ئـەو
پەڕۆیە بۆ ئەوەبو کە قەڵەمی
قامێش یا ئۆچیان بکردایە بە
شێشەکەدا مـەرەکەبی زۆری
لەگەڵ خۆی هەڵنەگرتایە .
دەوان دەو : غـار کـردن بـە
هەڵەداوان .
دەو دۆ : بە پەلە بڕوا .
دەور : زەمانە .
دەوران : دەور و بەر . زەمانە .
دەور مدا : : خولی ئەخوارد .
دەولەت زیاد : ماڵاوا .
دەولەت سەرا : خانوی دەوڵەتێ ،
مەبەست لە ماڵە گەورەیە .
دەهان : دەم .
دەهندە : بەخشندە .
دەیجور : تاریکێ .
دەیجوربێز : ئەوەندە ڕەش کـە
شـەوی تارێك لـە بەرچاو
ببێزرێنێ .
دەیر : پەرستشگای گاوران .
دەیرێ : کەسـێ وەك ڕەبەن لـە
دەیردا بژی . مەبەست لـە
کەسـێکە وەك شـێتی لـێ
هاتبێ و پەیوەندی بە دنیاوە
نەمابێ .
دەیهێم : تاج .

دەییار (ع) : کەسێ بە ئاوەدانیدا بگەڕێ .
دیـا : ڕوانێ .
دیار البشر (ع) : مرۆی گەڕۆك .
دێبا : جۆرە قوماشێکی ئاورێشمی ڕەنگا و ڕەنگە .
دێباچە : سەرەتای کتێب .
دێدە : چاو .
دێر : درەنگ .
دێر دێنێ : درەنگ دێتن .
دێرێن : کۆن .
دێش : دێ‌ی .
دیشوار : زەحمەت .
دێگ : مەنجەڵ .
دێن : دێتن ، چاو .
دێوانە : شێت .
دێوانەگێ : شێتێ .
دێویا : تێکچو .
دیهقان : جوتیار ، لادێیێ .
دیهکەدە : دێیەکی بچوك .
دیهلێز : دالان .

(ذ)

ذائقة (ع) : ئەوەی ئەچەژێ .
ذا المنن (ع) : خاوەن نیعمـەت و دەهندە .
ذوالجلال (ع) : خاوەن شکو .
ذەبحش مکەردن : سەریان ئەبڕێ.
ذەڕڕە : وردە تۆز .
ذەڕڕێ : ذەڕڕەیەك ، تۆسقاڵێك .
ذەروە (ع) : چڵە پۆپە .

(ژ)

ژار : زەهر .
ژنیا : لێدرا . داخرا .
ژەرف : قوڵ .
ژەقنەمۆت : ژار . لە (ذقنا الموت)ی عەرەبییەوە وەرگێراوە .
ژەند : لێی‌دا ــ بۆ مۆسیقا .
داێ‌خست ــ بۆ دەرگا .
ژەندەن : لێیاندا . دایان‌خست .

(ڕ)

ڕا چەفت : ڕێ چەوت .
ڕاز : قسە . سەرگوزەشتە .
ڕازان : قسە .
ڕازنا : ڕازاندیەوە .
ڕازەن : ڕێ‌گر .
ڕاسـیـخ (ع) : دامـەزراو و جێ‌گرتو .
ڕاش : پێناوی . ڕێگای .
ڕاقیم (ع) : نوسەر .
ڕاگە : ڕێگا .
ڕام : ئارام .
ڕامتەن : مل‌کەچ بوە بۆت .
ڕا نەبەری : ڕێگا نەبەیت .
ڕاویار : ڕێبوار .
ڕاهان : ڕێگەکان .
ڕاهێ : ڕایێ ، کەسێ کەوتبێتـە ڕێ .
ڕاهیب (ع) : قەشە .
ڕای : ڕێگای .
رایات (ع) : ئالاییەکان .
ڕایەت : ڕەعیەت . لە عەرەبییەوە هاتوە .

ڕایەگانی : خۆڕایی .
رب العالمین (ع) : خوای هەمـوو جیهانێ .
ڕژیا : ڕژا .
ڕستەن : ڕواوە .
ڕشتە : دارێژراو . هۆنراوە .
ڕشتەن : ڕشتوە (بە کلە) . ڕەنگ کردوە .
ڕشتەی ئیلاهێ : ئەوانەی خوا خۆی هۆنیتونیەتەوە . واتـــە لـە زێدە جوانییا .
ڕشتی : ڕژاندت .
ڕشتێ : ڕوشدێ ، فامێ .
رفیع القدر (ع) : پایە بڵند .
ڕکێف : ئاوزەنگێ . ئەڵێن فـلان کەس لە ڕکێفی فلان کەسایە واتە لە دەسـت و پێوەندی سەفەریەتی . یا فـلانە ژن لەژێر ڕکێفی فلانە پیاودایـە واتە ژنیەتی . لە (رکاب)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ڕۆ : ڕۆژ .
ڕۆ : مێتاڵێکە تێکەڵە لـە مس و قەلایێ .
ڕۆ ئاوەرد بە هەم : ڕۆی هێنایـە یەك ، ڕۆی گرژ کرد .
ڕواس : ڕێوێ .
ڕوالا : ڕەواند . لەناوی برد .
ڕوالان : ڕۆ ئالان ، ئەوانەی دەم و چاویان سوور و جـوانە .
ڕوبع مەسکون (ع) : چـواریەکی تۆپی زەوێ کـە وشکانە و ئادەمێزادی تیا ئەژێ .
ڕۆح ئەفزا : گیان زۆر کەر .
ڕۆ دۆ : ڕۆ بدا .
ڕۆ سەخت : ئەوەی شەرم نەکا .
ڕۆ گەردان : ڕۆ وەرچەرخێن .
ڕۆ گێلنا : ڕۆی وەرچەرخاند .
ڕۆ مالا : ڕۆی هەڵماڵێ .
ڕۆ مەردەگان : ئەوانەی ئەمـڕۆ ، واتە تازە ، مردوویان مردوە . یا ڕۆژیان مردوە واتە بەختیان کوێر بوەتەوە .
ڕۆ نەکەردیوە : لات نەکردەوە .
ڕوهبانێ : ڕەبەنێ .
ڕۆی : ڕۆژی .
ڕوێ : ڕۆژێ .
ڕوێ جە ڕوان : ڕۆژێ لە ڕۆژان .
ڕۆیێ : ڕۆژێ .
ڕۆیین کوس : تەپڵی گەورەی کەللە تێکەڵ لە مس و قەلایێ .
ڕەحێق (ع) : شەرابی بێگەرد .
ڕەخت : جل و بەرگ . بار و بنە .
ڕەخش : ئەسپەکەی ڕۆستەمە . بە هـەر ئەسپـێکی باشیش ئەوترێ .
ڕەخشان : ئەوەی بدرەوشێتەوە . ڕازاوە و جوان .
ڕەخشندە : تیشك دەرەوە . بـە خۆریش ئەوترێ .
ڕەد : دانا . ئازا .
ڕەزاشەن : ڕازییەتی .
ڕەزم : جەنگ . هەرا .
ڕەست : ڕزگار بوو .
ڕەستاخێز : ڕاپەڕین .
ڕەسم : ڕەوشت . نەریت .

ڕەستیدە : گەیشتو . پێگەیشتو .
ڕەشح (ع) : تەڕایی .
ڕەشحە (ع) : نم .
ڕەشك : غیرەت بزوتن و بەخیلی بردن . ڕەشق .
ڕەشید (ع) : لێهاتو .
ڕەضامەن : ئارەزوم وایە ، حەز ئەکەم .
ڕەعشە (ع) : موچوڕکە .
ڕەعنا سوار : سوارێکی شۆخ وەك گولی ڕەعنا کە گولێکی شۆخ و بەرزە . هەروەها ڕەعنا بە شۆخ و بالا بەرزیش ئەوترێ.
ڕەفرەف (ع) : شتێکە گوایە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا سواری بوە پاش ئەوەی لە بوراق دابەزی .
ڕەفع (ع) : لادان .
ڕەقصانبێن : کەوتنە سەما کردن .
ڕەقصیان : سەمایان کرد .
ڕەقەم کەرد : نوسی .
ڕەم : ڕەوگ . ڕا (کردن) .
ڕەم ڕەم : ڕەوگ ڕەوگ .
ڕەمز : نیشانە .
ڕەم کەرد : هەلات ، ڕای‌کرد .
ڕەم کەردەن : ڕای‌کردوە .
ڕەم کێش : ڕەوگ بەدوای خودا هێنەر .
ڕەممال (ع) : ئەوەی ڕمل ئەگرێتەوە واتە بەخت ئەخوێنێتەوە .
ڕەنج : ماندوێتی .
ڕەنجابی : ڕەنجابوی .

ڕەنج بەردە : ئەو ڕەنجەی کە دراوە .
ڕەنجور : ڕەنجکێش ، بیمار .
ڕەنجیا : ڕەنجا .
ڕەند : زیرەك و بێباك و کەمتەرخەم . شۆخ و جوان.
ڕەنگ ئامیزی : ڕەنگ تێکەلی .
ڕەنگ بەست : ڕەنگ گرتو .
ڕەنگ ڕژی : ڕەنگ ڕشتن .
ڕەنگ مبەست : ڕەنگی وەرئەگرت . جارجاریش بە مەبەستی خوێن تێزان بەکار ئەهێنرێ.
ڕەوان : ئەوەی بڕوا .
ڕەوان بی : ڕۆیشت ، جاری بو .
ڕەوشەن بیابا : ڕۆشن بوایەتەوە .
ڕەوضە (ع) : باخچە .
ڕەوەند : کۆچ و دوری . کۆچەر .
ڕەویل : کومەل .
ڕەویە : بیر . شێوە . لە (رويّة)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ڕەهڕەوان : ئەوانەی ڕێ ئەگرنە بەر .
ڕەهنمون : ڕێ بەدێیی . ڕێبەدێیی‌کەر .
ڕەه نەوەرد : ڕێگا تەی‌کەر .
ڕەهوار : ئەسپ یا هێستری خۆش ڕەو .
ریاض : ڕشتەی کۆی (روضة)ی عەرەبییە ، واتە باخچە .
ڕێختەن : ڕژاندوە .
ڕیدا (ع) : کراس .
ڕێزا : وەراندی . وەری .

ڕێزان : ڕژاندیان . وەراندن .
ڕێزنا : وەراندی .
ڕێزە : پارچە پارچە بۆ . وردە .
ڕێزەی ڕاز : وردە قسە .
ڕسالەت (ع) : پێغەمبەرێتی .
ڕێش : برینداد .
ڕێشخەند : پێکەنێن بە ڕێش ، گاڵتە پێ کردن .
ڕێشە : ڕێشۆ . بێخ .
ڕێکاب : ئاوزەنگی . هاو ڕکێف ، لە عەرەبییەوە هاتوە .

(ز)

زاغ : قەلە ڕەش . ئەڵێن قەلەڕەش چاوی تێژە .
زامەت : زەحمەت .
زانا : زۆر زان . زانێ .
زایچە : کۆنەکان باوەڕیان وا بوە هەرکەس دەفتەرێکی بچکۆلەی لە غەیبا هەیە چێی بێتەڕێ لەو دەفتەرەدا نۆسراوە . (زایچە) بەو دەفتەرە ئەڵێن .
زایف : لاواز ، دەسکارێ کراوی (ضعیف)ی عەرەبییە .
زایلە : هاوار . گریان و شێوەن .
زایندە : ئەوەی بزێ .
زایە : فەوتاو . لە (ضایع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زڕانێ : ئەژنۆ .
زگار : خەفەت .
زنج : چەناکە .
زوان : زمان .
زوبان بەستە : زمان بەسراو .
زۆخ : کێم .
زوخاڵ : خەڵوز .
زوشت : ناشیرێن .
زوڵاڵ : ساف . لە (زلال)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زومرە (ع) : کۆمەڵ .
زومرەی ناجیە (ع) : ئەوانەی ڕزگاریان ئەبێ . مەبەست لە موسوڵمانانە .
زومەڕڕەد : زمڕۆت ، بەردێکی گرانبەهای سەوزە .
زوننار : پەتێکی هۆنراوەیە بت پەرست و ئاگر پەرست لەگەڵ خۆیانی هەڵئەگرن .
زوهرەی ڕەققاص : ئەستێرەی زوهرە کە پێیشی ئەڵێن (گۆرانێ بێژی ئاسمان) .
زەبۆنگیر : ئەوەی پەلاماری زەبۆن و بێ دەسەڵاتان بدا .
زەبەر دەست : بەهێز .
زەدە : لێدراو ، تۆش بۆ .
زەڕ ئەندۆد : شتێ کە بە زێڕ ماڵە درابێ .
زەڕبەفت پۆش : ئەوەی قوماشی بە زێڕ چنراو یا تاڵی زێڕ تێ هەڵکێشراو لەبەر ئەکا .
زەڕ تار : لە شێوەی زێڕ . قوماشێ تانەکەی یا پۆکەی لە زێڕ بێ . زەرد .
زەڕڕین کەمەر : پشتێنی زێڕین .
زەڕ ستون : کۆڵەکەی زێڕ .

زەڕ شناس : زێڕ ناس . زێرەك و شارەزا .
زەڕکار : ئەوەی لە زێـڕ دروست کرابێ .
زەڕگەر : زەڕنکەر .
زەڕنیگار : ڕازاوە بە زێڕ . ئەوەی بە ئاوی زێڕ نوسرابێ یا لێی نوسـرابێ . بـەو کەسـەش ئەڵێن کە خەریکی ئەم کارە ئەبێ .
زەڕ وەشان : زێـڕ بـە سـەردا هەڵپرژاندن .
زەریـف : چـاك . لە (ظریف)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زەلزەلە (ع) : بومە لەرزە .
زەمزەمە (ع) : هەرا و زەنا .
زەمهەریر : سەرمای ئێجگار توند.
زەمین : زەوێ . تەخت .
زەن : ژن .
زەنبیـل : سـەبەتە ، زەمێلـەی دەست .
زەنگ کەردەن : داوای کردوە .
زەنگۆلە : زەنگڵە ، چلۆرە .
زەنگێ : ڕەش .
زەنندە : لێدەر .
زەیبەقێ : ڕەنگ وەك ڕەنگی جیوە .
زەین : تێگەیشـتن و بیـر . لـە (ذهن)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زێب : جوانێ .
زێبا : جوان .
زێبندە : ڕازێنەرەوە .
زێچ : کتێبێکە ئەستێرە گرەوەکان هـەواڵی جـمو جـوڵی ئاسمانەکانو ئەستێرەکانی پێ ئەزانن لە (زیگ)ەوە کراوە بە عەرەبێ .
زێد : ئەو شوێنەی کەسێکی تیـا لەدایك‌بوە . وڵات .
زێد زامن : ئەو شوێنەی مرۆی تیا لەدایك‌بـوە و مـۆگەرکەری بەڕێوەچونی ژیانیەتی .
زێر تەنگ : ژێر تەنگە .
زێر جامە : ژێرکراس ، دەرپێ .
زێڕنا : زێڕاندی .
زیندەگێ : ژیان .
زینهار : ئاگات لە خۆت بێ .
زێوەر : جوانێ . ئـەوەی شتێکی پێ بڕازێننەوە .

(س)

سا : تەخت . سێبەر . ساف .
سا بێ سامانش : سامانی هەمـۆ تەخت بۆ . هێچی نەمایەوە .
ساتێ : سەعاتێ .
سـاچاخ : ڕێشـۆی مشـکێ و شەدە .
ساختە : کردۆ .
سارا : دەشت . دەسکارێ کراوی (صحراء)ی عەرەبییە .
سـاز : هـەرکام لە ئامـرازەکانی مۆسیقا . ئالەتێکی تایبەتێی مۆسیقایە .
سازکار : ئەوەی لەگەڵ هەمۆ کەس بسازێ .
سازندە : زۆر بڵێ . گۆرانی‌بێژ . مۆسیقاژەن .

ساز نــەورۆز : یەکێــکە لە ســێ ئاوازەکەی باربود .
ساغیر : پیاڵەی مەی خواردنەوە .
ساق : قاچ .
ساقی (ع) : مەیگێڕ .
ساکن نمەبۆ : دانامرێتەوە .
ساڵ کوهەن : کۆنە ساڵ ، پێر .
سام ســەنگی : کەسێ کە ســامی قورس بێ لە دڵی خەڵکدا .
سامیری : ئــەو جادوگەرەیــە لــە سەردەمی موســا پێغەمبەردا گوێرەکەیەکی دروست کردبو قسەی ئەکرد .
سان : باج و خــەراج . ئــەوەی پادشای دەسەڵاتدار و بــێ دەسەڵاتی لە یەك پێ جــوێ بکرێتەوە . سامان و کەل و پەل .
ساو خەنجەر دا : تێژی کرد .
ساودان : تێژیان کرد .
سا و سوك : هێنانی چەقۆ بە لەپی دەستا بۆ دڵنیایی لە تێژیی
ساو کێشان : ڕێزیان بەست .
سایەبان : ئــەوەی سێبــەر بــۆ کەسێك ئەکا .
سپەردش : سپاردی .
سپی تەتاران : تاتارە سپییەکان . مەبەست لە کچی جوانە .
ستارە : ئەستێرە .
ستاناش : سەندی ، وەریگرت .
ستانام : سەندم .
ستون : کۆڵەکە ، پایە .
ستەمگەر : زاڵم .
ستێز : تۆڕەیی .
ستێزا : ئازاری دا .
ستێزە : دەمەدەم .
سرۆش : ئەو فریشتەیەی هــەواڵ لە غەیبەوە ئەهێنێ .
سروشتەن : دروست کراوە .
سزا : شایان . ئازار .
سزاوار : شایان .
سفارش : ڕاسپێری .
سفتە : سوتاو .
سفتــەنی : ئــەوەی لەوانــە بــێ بسمرێ . داتاشراو .
سکەندەری : تێسرەواندنێکی وەك ئــەوەی ئەسکەندەر لــە دوژمنانی . ئەسکەندەریانە .
سمۆرپۆش : سمۆر گیان لەبەرێکە لە چەشنی پشیلە ، پێستێکی سوری مەیلەو ڕەشی هەیە . مەبەست لە سمــۆر پۆشیش شەوە .
سمۆر پۆشان : ئەوانــەی پێستی سمۆرە لەبەرئەکەن .
سنجق وناران : ئەوانــەی ئــاڵایی قنج ئەکەنەوە .
سۆ : سوێ . شەوق .
ســوب : بەیانی ، لە (صــبح)ی عەرەبییەوە هاتوە .
سوبوك : ســوك .
سوبوك خێز : ئاسان ڕاپەڕێو .
سوپەر : ئامرازێ بوە جاران لــە کاتی شەڕا داویانە بە ڕۆدا یا بــە بەری سنگیانــەوە گرتوە

بۆئەوەی شیر و تیری دوژمن
بریندداریان نەکا .
سوپەند : گیایەکە لە خۆیەوە ئەڕوێ تۆوێکی وردی ڕەشی هەیە بۆ چاوەزار ئەیوەرێننە ناو ئاگر .
سۆچیا : سوتا .
سۆچیان : سوتاوە .
سوخەن پەرداز : قسە ئامادەکەر .
سوخەن چین : ئەوەی قسە دێنێ و دەبا .
سوخەن خوانی : قسە خوێندنەوە. مەبەست وتە دانە .
سوخەنتدان : قسەزان .
سوخەن سەرایی : قسە هۆنینەوە.
سوخەن سەنج : قسە زان و قسەکەر .
سوخەن سەنجیدە : قسە گونجاو .
سوخەن شکاوان : ئەوانەی قسە لەت لەت ئەکەن ، واتە وردی ئەکەنەوە و باشی تێئەگەن .
سوخەنوەر : خاوەن قسە .
سوخەنوەری : قسە لێهاتن .
سۆر : شایی .
سوراحی : ئەو شیشەیە شەرابی لێوە ئەکرێتە پیالە .
سۆراخ : کون . پەیجۆر .
سورادیقات : خێوەتگا . چەرداخ . پەردە .
سورخ عەییار : سورەی عەیار ، فێلبازێکی زۆرزانی بەناوبانگە لە فۆلکلۆری کورددا .
سورمە : کلە .
سۆزا : سوتا .
سۆزان : ئەوەی بسوتێ .
سۆزانی : سوتاوی .
سۆزندە : ئەوەی بسوتێنێ . تیژ .
سۆسەن : گیایەکە گەڵایەکی بارێك و درێژ و گوڵێکی جوانی بۆنخۆشی زەرد و شین و سپی هەیە .
سۆما : ڕوناکی .
سومم : سم .
سونبول : گیایەکی بۆنخۆشە بۆ دەرمان و بۆ دروستکردنی بۆنخۆشی بەکاری ئەهێنن .
سۆنگ : پەیوەند . هۆ .
سوها : ئەستێرەیەکە .
سوەیل : سوهەیل ، ئەستێرەی گەلاوێژ .
سەبعەی سەییار : حەوت ئەستێرە گەڕۆکەکە . ئەمە بەپێی زانستی ئاسمان شناسی کۆنە .
سەبۆ : کوپە .
سەبۆن : بای گڕە . لە (سموم)ی عەرەبییەوە هاتوە .
سەحەرخیز : سبەینێ زۆ لە خەو ڕاپەڕیو .
سەر ئاغوچ : سەر و ڕۆ پۆشی ژنان .
سەرا پەردە : بارەگای پادشایان .
سەراچە : ماڵۆچکە .

سەراستیمە : سەرسام و سەر لێ تێکچوو .

سەراوان : سەرچاوەکانی ئاو .

سەراوێز : سەرەوخوار .

سەر ئەفراز : ڕزگار .

سەر ئەفگەندە : سەر دانەواندوو . سەرشۆڕ .

سەرئەندەر : سەر دانەواندوو .

سەربەش : دابەش کردن بەسەر ئەم و ئەودا .

سەر بە موهر : سەرمۆر ، داخراو ، بە کچی بە ژن نەبوویش ئەوترێ .

سەر بیساط : سەرفەرش ، مەبەست زەوییە .

سەرتا : سەر تاڵ .

سەرجۆش : سەر قاپ توند کراو .

سەرچەشمەی زیندەگی : سەرچاوەی ژیان ، ئەو کانیاوەی لە ئەفسانەکانا ئەڵێ وا لە تاریکاییەکدا هەرکەس بیگاتێ و لێی بخواتەوە هەرگیز نامرێ .

سەرڕشتە : سەرە تاڵ .

سەرژان : مایەی ژانە سەر و مەینەت .

سەر سایە : ئەو شتەی سێبەر ئەکا بەسەر شتێك یا کەسێکەوە .

سەرشار : پڕ بە جۆرێ لێی بڕژێ . بە مەستی تەواو سەرخۆش بۆیش ئەوترێ .

سەرش وست نە وەر : سەری شۆڕ کردەوە بۆ بەردەمی خۆی . سەری داخست .

سەر قەدەم ساختە : سەر ئەکەم بە قاچ . واتە لەسەر سەر دێم .

سەرکار : کەسێ کە کاروباری کەسێکی کە جێبەجێ بکا . بە مەبەستی ڕێز لێ گرتنیش وەك وشەی (جەناب) بەکاردێ .

سەرکوان : لووتکەی شاخەکان .

سەرکۆنە تانە : لۆمە کراو و تانووت لێدراو .

سەرکەش : سەرکێش ، یاخێ .

سەرکەلەی دەوار : پارچە دەوارێکە ئەخرێتە سەر تەختە دەوارێکی کورت لەسەر باری درێژێ .

سەرگوزەشت : ئەوەی بەسەردا تێپەڕیوە .

سەرگۆشێ : سەر بە گوێچکەوەنان ، چپە چپ کردن .

سەرگەرد : قوربان .

سەرگەشتە : سەرگەردان ، ئاوارە .

سەرلوولە : دارێکی درێژکاری خڕە کەللەکانی ئەمسەر و ئەوسەری بێشکە پەیوەند ئەکا بەیەکەوە. لوولە سەر ، کە خشڵێکە ئافرەت بۆ جوانێ ئەیکا بە سەریا .

سەرمەشق : جاران منالآن لە ژێر دەستی خەت خۆشێکدا فێری نوسێن ئەبون . خەت خۆشەکە لەلای سەرۆی لاپەڕەکەوە دێڕێکی بۆ ئەنوسێن و ئەوانیش لەبەر خەتەکەی ئەو ئەیاننوسییەوە بەو نوسراوەی خەتخۆشەکە ئەوترا (سەرمەشق) .

سەرنگون : سەرەو بن .

سەرنوێس : سەرنوس ، ئەوەی پاشەڕۆژی کەسێ دیاری ئەکا .

سەرنوشت : چارەنوس .

سەر نەبەردش : نەبردە سەر .

سەر نەکێشۆ : سەرکێشی نەکا .

سەروستان : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .

سەرو سەهێ : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .

سەروێن : سەرپێچ .

سەرەندەر : سەر دانەواندۆ .

سەر هۆر دەردن : سەریان هەڵدا .

سەرێر (ع) : کورسێی لەسەر دانیشتن . تەختی شایێ .

سەعد ئەکبەر : ئەوەی بەپێی ئەستێرە شوناسێ بەختی زۆر یار بێ ، پێی‌ئەڵێن ئەستێرەی لە (سەعدی ئەکبەر) دایە .

سەعیر (ع) دۆزەخ .

سەفێل (ع) : بێحورمەت و سوك .

سەقا (ع) : ئاوکێش .

سەقام : ئۆقرە . لە (استقامة)ی عەرەبییەوە هاتووە .

سەقف (ع) : بن مێچ .

سەقف زەبەرجێ : بانی جێوەیێ ڕەنگ ، مەبەست لە ئاسمانە .

سەقلاب : سەگلاوێ ، سەگی ئاوێ کە فەروێکی گرانبەها لە پێستەکەی دروست ئەکرێ .

سەقەر : دۆزەخ .

سەقەط بێ : کەوت .

سەگزوەند : ئەوانەی سەگ ئەبەستنەوە ، واتە مەیتەری تانجێی ڕاو . بەو لەشکرییانە ئەوترا کە بەردەستێ و شتیوایان پێ ئەکرا .

سەما : ئاسمان .

سەماجەت (ع) : بێشەرمێ .

سەمت (ع) : لایەن .

سەموم (ع) : گزە بای گەرم .

سەمەن : یاسەمێن .

سەمەن بۆ : بۆن خۆش وەك سەمەن .

سەمەن تورك : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .

سەمەند : ئەسپی زەرد ڕەنگ .

سەمەنزار : باخچەی گەڵا سێ پەڕە .

سەنان (ع) نوکی تیر .

سەنج : کێشانە و پێوانە . لەوانەیە لە (سەنگ)ەوە هاتبێ . ئامرازێکی مۆسیقایە .

سەنجاب : گیانلەبەرێکە لە پشیلە بچوکترە ، کلك و موی درێژ و پێستی زۆر نەرمە ، زیاتر بەسەر دارەوە ئەژێ ، لەبەر خاتری پێستەکەی ڕاوی ئەکەن .
سەندەن : سەندوە .
سەنگ بەست : بەرد ڕێژ .
سەنگ تراش : ئەوەی بەرد ئەتاشێ .
سەنگ خار : بەردی سەخت .
سەنگ سار : بەردە باران .
سەنگ سیا : پێ‌شۆر ، بەردێکی ڕەشی گرنج گرنجە ژێر پێ و باژنەی پێ ئەشۆن .
سەنگ شکاو : بەرد بڕ .
سەنگ وەیەکدا هەڕ : ئەوەی بەرد ئەهاڕێتە یەك .
سەنگێ : قورس .
سەواد (ع) : ڕەشایێ ، جارجاریش مەبەست لە ئاسمانە .
سەوادێ (ع) : ڕەشێ ، تاریکێ.
سەودا : سۆز و ئارەزوۆ .
سەوداگەر : مامەلەچێ .
سەوقات : دیارێ .
سەوگەند : سوێن .
سەوڵ: گیایەکی گەلاپانی سەوزە، گوڵێکی پانی سور ئەگرێ . بێ .
سەهمناك : سامناك .
سەهی : ڕاست و ڕەوان .
سەیران : گەڕان و هات و چۆ .
سەیف : سیف بن ذی الیزن ، یەکێ بوە لە پادشاهانی یەمەن لە دوا سالەکانی پێش ئیسلامدا .
سەیوان : چەتر .
سیاسەت (ع) : دەرد و مەینەت (مەعنا عەرەبییەکەی وا نیە) .
سیاکەمەندان : کچە زوڵف ڕەشەکان کە زوڵفیان وەك کەمەند وایە بۆ دڵی عاشقان.
سیام ستارە : ئەستێرەم ڕەشە .
سیبط (ع) : کوڕەزا یا کچەزا .
سیخناخ (ت) : ئەوەی ئەوەندەی تێ ئاخنرابێ جێی هێچی‌تری تیا نەبێتەوە .
سێخەر : ژێژك .
سیدر (ع) : مۆرد .
سیدرەی مونتەها : سدرة المنتهى ، شوێنێکە لەو شوێنانەی ئاسمان کە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا تێیان‌چوە و جوبرەئێل کە لەگەڵ پێغەمبەرا بو لەوە بەولاوە نەیتوانی بڕوا .
سیڕ (ع) : نهێنێ .
سێف : سێو .
سێلاو : لافاو .
سیلسیلە (ع) : زنجیرە .
سێماب : جێوە .
سێم ئەندام : لەش سپێ وەك زێو .
سێمرغ : پەلەوەرێکی زۆر گەورەی خەیالییە ئەڵێن شوێنی لە کێوی قافە .
سێمین عوزار : ڕوخسار سپێ وەك

زێو .

سینج : پلپلـەی دەوری کەللـەی دەف . بە هەڵە لە هەنـدێ شوێنی کتێبەکەدا نوسـراوە (سەنج) .

سینن (ع) : عومر .

سیوای ئەو : بێجگە لەو .

سێوەنگ : ڕەش . پەیوەست .

(ش)

شائیبە (ع) : شتێ شتێ لەکەدار بـکا .

شاپ : شەقازلە .

شاپوور : وێنەگرەکەی ڕابەری نێوان شیرین و خوسرەو . نـاوی یەکێکیشە لە شاکانی ئێران .

شـــاخ : لق .

شاخ ڕێحـــان : لـقی ڕێحـانە . جارجاریش مەبەسـت لـەو لوولە باریکەی دووکەڵی عـوودە سووتاوەیە کە سەرئەکەوێ .

شاخ سۆزانمەن : لـق و پـۆپم ئەسووتێ .

شاخە : لق .

شادروان مرواریێد : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .

شادەکامێ : شادبوونی ناحـەز بـە مەینەتێك بەسەر ناحەزیابێت.

شادێلغ : شایێ و زەماوەند .

شاطر: تەتەر، ئەوەی نامەی ئەهێنا و ئەبـرد لەنێـوان ناوچـە دوورەکانا .

شاق (ع) : زەحمەت .

شام : ئێوارە .

شامێ : شووتێ .

شانا : هەڵیدا ، وەشاندی .

شاناز : ئاوازێکی مۆسیقایە .

شانامـــە : شاهنامـــە ، کتێبـــە ناودارەکەی فـیردەوسی لـە مێژووی شاهانی ئێـراندا بـە شیعر . بە هـەر بابەتێـکی درێژیش ئەوترێ .

شانشین : شێوەیـەکی خۆماڵیی (باڵقوون)ە لە کوردستانا .

شاهۆ : شاخێکە لـە هـەورامانی بەشی کوردستانی ئێران .

شاهوار : ئەوەی ئەوەندە چاك بێ شایانی شا بێ .

شایستە : شایان .

شایەد : بەڵکو .

شایێلۆغ : شایێ و زەماوەند .

شایێن : شاهێن .

شراباً طهور (ع) : ئاوی بەهەشت.

شرەنگ : ژار ، هەرچی تاڵ بێ .

شکار : ڕاو .

شکار ئەفگەن : ئـەو ڕاوچییـەی نێچیر ئەدا بە زەوێدا .

شکار ئەفگەنان : لە حاڵی نێچیر بە زەوێدا ــ دان‌دا .

شکاف : درز . کون‌کەر .

شکاو : درز . درزکەرە شتێك .

شکاوا : پشکۆت .

شـــکاواش : بـۆی پشـــکۆت . پشکواندی . لەتی کرد .

شکست وەرد : شکستی خوارد .

شکۆشەن : شکۆیەتی .
شکۆفە : چرۆ .
شکەنج : ئازار . چرچ و لۆچ .
شمشاد : شمشاڵ .
شناسا : ناسێ .
شنۆ : شنە .
شنەخت : ناسیاوێ .
شنەفتش : بیستێ .
شۆ : بڕۆ . بڕوا .
شوتور : وشتر .
شۆخێ : گاڵتە .
شۆر : تام و لەزەت . هەرا و ئاژاوە . سوێر .
شۆر ئەنگێز : ئەو شتەی حەز و ئارەزوێ لە دڵا ئەبزوێنێ .
شۆرشت : شۆرش ، ڕاست بونەوە .
شورۆر (ع) : خراپێ . بە بنیادەمی خراپیش ئەوترێ .
شۆرەزار : زەویێی شۆرە کە بۆ کشتوکاڵ دەست نەدا .
شۆریدە بەخت : بەخت وەرگەڕاو .
شوعلە (ع) : تیشك .
شوعلەدار : تیشکدار .
شۆلە : تیشك . لە (شعلة)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
شومارندە : ئەوەی ئەژمێرێ .
شۆن : شوێن . دوا . گفت و پەیمان . نیشانە و پاشماوە .
شەباوێز : پەلەوەرێکە بە شەو خۆی بە درەختەوە شۆڕ ئەکاتەوە و دەست ئەکا بە خوێندن .
شەب ئەفرۆز : ئەوەی بە شەو ئەگڕێ .
شەبدێز : شەودێز . ناوی ئەسپەکەی خوسرەوی پەروێزە . بۆیە وا ناو نراوە چونکە وەك شەوی تاریك ڕەش بوە .
شەبستان : تاریکستانێ .
شەب فەڕۆخ : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
شەبگیر : دەمەوبەیان . سبەینێ .
شەرابێ : ئەوەی شەرابی خواردبێتەوە .
شەڕ ئەنگێز : شەڕ هەڵگیرسێن .
شەڕجۆ : بەدوای شەڕا گەڕاو .
شەرەفنامە : نامەی پیرۆز ، نامەی گەورە پیاوان .
شەریر (ع) : خراپ و بەد .
شەست : شتێکە وەك ئەمۆستیلە لە ئێسقان و شاخ و شتیوا دروستی ئەکەن و لە پەنجەی ئەکەن و لەکاتی تیر تەقاندندا ژێی کەوانەکەی پێ ئەگرن . لە شیعرەکاندا بە هەڵە نوسراوە (شەصت) .
شەش دانگ : موڵکی تەواو . بە کەسێك یا شتێکیش ئەوترێ لە هێچی ناتەواو نەبێ .
شەعشەعە (ع) پرشە و ورشە .
شەفاخوا : شەفاعەت خواە ، تکاکار .
شەفاش : شەفای ، تکای . لە

(شـــفاعة)ی عەرەبییـەوە وەرگێراوە .
شەفاف (ع) : ئەوەی وەك شێشە شتی لەودیوەوە ببینرێ .
شـەفیعا : مـیرزا شـەفیعی جانـەوەرەیی . شاعـیرێکی کوردە ، ئەویش (شیرین و خوسرەو)ێکی جـوانی ئەڵێن هەیە . دیارە بەر لە (خانا) ژیاوە .
شەق : کەرت .
شەقایق گوّن : سوّر وەك گـوڵە میلاقە .
شەق شەق : کەرت کەرت .
شەکەر : شەکر . بـە پیـکەنینی بەتـام و قسـەی خوّشیش ئەوترێ .
شەکەر ئامێز : تێکەڵ بە شەکر .
شەکەربار : زوّر شیرین .
شەکەر خا : شەکر خوّر . قسـە خوّش وەك شەکر .
شەکەر خەند : پێکەنینی بەتام وەك شەکر .
شەکەر سوخەن : قسە شیرین وەك شەکر .
شەللا : خوّزگە . لە (شاءالله)ی عەرەبییەوە هاتوە .
شەم : مـوّم . لـە (شـمع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
شەماڵ شەندە : شەماڵ تێکداو و بە ئاسمانا بردوّ .
شەماڵە : ئەو گرەی ئاگر کە هەوا ئەیلەرزێنێتەوە .

شەمایل (ع) : خوّ و ڕەوشت .
شەممەبێ : هەندێ .
شەمیم (ع) : بوّن . لە ئەسـڵە عەرەبییـەکەیدا بـە مەعنا بـوّن کراوە .
شەندش : وەشاندی . هەڵیدا .
شـەندەبێ : وەشـــاندبوّی ، برژاندبوّی .
شەندەن : وەشاندوە .داوە .
شەنگەرف : جوّرێکە لە بەردی کانی جێوە ، توّزێکی سـوّر یـا قاوەیی هەیە بـوّ نەخشکاریی بەکاری دێنن .
شەوبەند : پشتێنی شەو .
شەو خاو : ئەو بـەرگەی شـەو لەکاتی نوستنا لەبەرئەکرێ .
شەوخێز : ئەوەی بەشەو بێدارە .
شەو شەوێ : لـە هـەر چەنـد شەوێکا جارێك .
شەهاب ئەنجـوم (ع) : ئـەو ئەستێـرەیەی بـە شـەو ئەکشێ و ئەڵێن گوایە ڕەجمی شەیتان ئەکا .
شەهد : شێلەی هەنـگوین ، یـا هی هەرچیتر .
شەهریاری : پادشایەتی بەجوّرێ لە هەموّ پادشایان گەورەتـر بێ .
شـەهناز : نـاوی یەکێـکە لـە ئـاوازەکانی موّسیـقای ئێرانی .

شەپێور : کەڕەنای جەنگی ، فوی پیا ئەکەن بۆ ئاگادار کردنی سەربازەکان .
شەیطەنەتوار : ئەوەی کرداری وەك کرداری شەیتانییە .
شێ : دەرچو .
شێ بە خیشم : چو بە ڕقا .
شیتاب : پەلەپەل .
شیتابان : بە هەڵەداوان .
شێخ صەنعان : دلدارێکە لە فۆلکلۆری کوردا ئەڵێن موسوڵمانێکی خواناس بوە ، لەپێناوی خۆشەویستێدا لە موسوڵمانەتی پاشگەز بوەتەوە .
شێخە : دەنگێکی لە چەشنی زێڕەیە لە هەندێ ئالەتی مۆسیقاوە دەرئەچێ. لەوانەیە سوك کراوەی (شریخە) بێ .
شێربەها : شیربایی .
شێرین خیطاب : قسەخۆش .
شێشەباز : ئەوەی یاری بە شیشە ئەکا .
شێشەگەر : ئەوەی شیشە دروست ئەکا .
شیکایەت : شکات .
شێکەردن : خاویان کردەوە .
شێن : چون . گریان و زاری .
شێونا : شێواند .
شیەن : دەرچوە ، ڕۆیشتوە .

(ص)

صادق الوعد : (ع) : گفت ڕاست.
صاعیقە (ع) : هەورە بروسکە .
صوبح دەم : دەمی بەیان .
صوبخێز : ئەوەی بەیانی زو لە خەو هەڵدەستێ .
صورەتبەند : وێنەکێش .
صورەتکەشێ : وێنەگرتن .
صەبوحی (ع) : تاقمێکن لە فرێشتە .
صەحرا نەوەرد : بیابان تەیکەر .
صەحن (ع) : حەوشە .
صەدر : (ع) : لای سەرەوە .
صەڕڕاف (ع) : ئەوەی پارە ئەگۆڕێتەوە .
صەرصەر (ع) : بای توند و سارد .
صەرعێ (ع) : فێدار .
صەرف (ع) : خواردن . تەواو کردن . خواردنەوە .
صەرفە : جێبەجێ کردن ، بەجێهێنان . قازانج .
صەفح : (ع) : صەفحە ، ڕو .
صەلا : بانگ و هاوار . لە (صلاة)ی عەرەبییەوە هاتوە .
صەلات : صەلاحت ، ئەوەی بە مەسلەحەتی ئەزانێ .
صەومەعەی ئەفلاك (ع) : ئاسمانەکان کە پەرستشگان . مەبەست لەوەیە ئاسمان پەرستشگای فریشتەکانە .
صەهبا (ع) : مەی .

صەید ئەفگەن : نێچیر ڕمێن .
صەیقەل (ع) : قەڵایێ کە مسی پێ سپێ ئەکرێتەوە .

(ض)

ضەبط (ع) : وەرگرتن . نوسێن .
ضەرب (ع) : لێدان .
ضەڕاب (ع) : سکە لێدەر .
ضەرغام (ع) : شێر .
ضەروڕ (ع) : ناچار .
ضەمیر (ع) : دڵ .
ضەیغەم (ع) : شێر .

(ط)

طاقئەخضەر : تاقی سەوز ، مەبەست ئاسمانی شینە .
طالیع (ع) : بەخت .
طاوس پەڕ : پەڕی تاوس .
طایر (ع) بالدار .
طرفة العین (ع) : چاو تروکاندن
طلوع (ع) : هەڵهاتن .
طوبا (ع) : درەختێکە لە بەهەشتدا.
طوبا سایە : ئەوەی درەختی طوبا سێبەری بۆ ئەکا .
طوڕە (ع) : دەستە موی ئەملاو ئەولای تەوێڵ . زوڵف .
طوس نەوزەر : یەکێکە لە پاڵەوانانی داستانەکانی ئێران ، لە سەردەمی کەیکاوس و کەیخوسرەودا بوە .

طوغرا : نوسراوێکی وەك ئیمزای ئیستا پێچا و پێچ بوە لەسەر فەرمانی پادشاهان نوسراوە .
طوفەیل (ع) : چەورە . ئەوەی بە زۆر خۆی بە شتدا هەڵەواسێ .
طومطوراق : فەڕ و شکۆ .
طەبعش : تەبیعەتی ، ڕەوشتی . (لە عەرەبییەوە هاتوە) .
طەبەقچە : سێنیی بچکۆلە .
طەرز (ع) : شێوە .
طەرەبناك : بە خۆشییەوە .
طەڵەبکار : داواکار .
طەلیسم : پارچە کاغەزێکە یا پارچە میتاڵێکە جادوگەران شتێکی لێ ئەنوسن یا نەخشێکی لێئەکەن و ئەڵێن بۆ چاوەزار و شتیوا باشە . بە هەر نوسراوێکیش ئەوترێ کە بە هەمو کەسێ نەخوێنرێتەوە .
طەنطەنە (ع) : ئاوازی ئامرازی موسیقا .
طەور (ع) : ڕەوشت . جۆر .
طەوق (ع) : گەردنبەند .
طەیش (ع) : سەرکێشی .
طیفلبوەن : منالێکە .

(ظ)

ظل آلهی (ع) : سێبەری خوا .
ظەریف (ع) : جوان .

(ع)

عاج : ددانی فیل .
عاطیفەت (ع) : بەزەیی .
عاق والدین (ع) : منالیّ لەگەلّ باوكو دایكی خۆی چاك نەبیّ .
عالەم فریو : خەلّك هەلّخەلّەتێن.
عام (ع) : گشتیّ ، خەلّك .
عزیز القدر (ع) : پایە بەرز .
عود : ئالەتێكی مۆسیقایە . دارێكی بۆن خوشە بۆ بۆنی خۆش دانەوە ئەیسوتێنن .
عوروسی : بوك بۆ هێنان .
عوریان (ع) : ڕووت .
عوششاق : ئاوازێكی مۆسیقایە .
عەبدالّ : عەودالّ ، كەسیّ شوێن شتیّ كەوتبیّ .
عەجاویّ : لە (عجائب)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
عەجوزەی بیّ شوو : پیرەژنی بیّ مێرد ، زۆر جاریش مەبەست لە فێلباز و دەس‌بڕە .
عەجەب ئاهیریّ : ئاگرێكی سەیر.
عەجەب مەندەبیّ : سەرسام مابو.
عەرصەی ڕەستاخێز : مەیدانی جەنگ .
عەرصەی قیام (ع) : مەیدانی ڕۆژی قیامەت .
عەرض (ع) : نامۆس . ماوە . پانایی .
عەرضە : عەرزوحالّ .
عەزم (ع) : نیاز .

عەسەس (ع) : پاسەوان .
عەصای مۆسەویّ : دار عاساكەی دەستی مۆسا پێغەمبەر كە ڕۆبـاری نیلی پیّ دوو كەرت كـرد و لـە ڕۆی فیرعـەونا هەلّیئەدا ئەبو بە مار .
عەطارید : بچوكترین ئەستێرەیەكەو نزیكترینیانە لە خۆرەوە . بە ٨٨ ڕۆژ جـاریّ بـە دەوری ڕۆژا خول ئەخوا .
عەقرەب (ع) : دووپشك .
عەقەب (ع) : دوا .
عەلەمـدار : ئـەوەی ئـالاّیی هەلّئەگـریّ و لـەپێش لەشكرەوە ئەڕوا .
عەماریّ : كەژاوە كە ئەیخەنە سەر ئەسـپ و حوشـتر و تـیا دائەنیشن .
عەمامە (ع) : مێزەر .
عەممە (ع) : پور .
عەمیم (ع) : بلاّو .
عەنبەربار : ئەوەی بۆنی عەنبەری لیّ بیّ .
عەنبەر بێز : ئەوەندە بۆن خـۆش كە عەنبەر لە بەرچاو بخا .
عەنبەرچە : جۆرە خشلێكە پـڕی ئەكەن لە عەنبەر و ئافرەتان ئەیكەنە مل بۆ بۆن خۆشیّ .
عەنبەرین : عەنبەراویّ .
عەنناب (ع) : درەختێكی دڕكاویە دارەكـەی سـور و ڕەقـە ، مێوەیەكی ورد و خـۆش و خڕ و شیرینی هەیە ، پایزان

بێ ئەگا .
عەورەت : جاروبار بە ئافرەتیش ئەوترێ .
عەیار : فرەگەڕ . تەڕدەست .
عەیان (ع) : ئاشکرا .
عەین (ع) : چاو .
عەیاش (ع) : ئەوەی هەر خەریکی ڕابواردن بێ .
عیبرەت : پەند .
عیتاب (ع) : سەرزەنشت .
عێراقی : ئاوازێکی مۆسیقایە .
عیسا دەم : ئەوەی هەناسەی وەك هی عیسا مردوو زیندوو بکاتەوە . مەبەست مرۆی بەتوانایە .
عیفریت : دێو .
عیقد (ع) : ملوانکە .
عیقد پەروین : کۆمەڵە ئەستێرەی بچکۆلەی پەروین کە ئەڵێی ملوانکەن .

(غ)

غار : (ع) : ئەشکەوت .
غارەت بوردە : بە تالآن براو .
غاشیە (ع) : ئەوەی شتێ داپۆشێ .
غلتیا : ئەم دێو و ئەو دێوی کرد .
غوبار (ع) : تۆز و گەرد .
غۆر : وڵاتێکە لەنێوان هەرات و غەزنەدا لە ئەفغانستان .
غوڕندە : ئەوەی بنەڕێنێ .
غولآم : نۆکەر .

غونچەی کەبك دوری : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
غەبغەب (ع) : گۆشتی ژێر چەناکە .
غەرەز : مەبەست . لە عەرەبییەوە هاتوە .
غەلطیا : تلایەوە .
غەمزە زەن : بە لاچاو ئیشارەت کەر .
غەنیم : ناحەز . دەسکاری کراوی وشەی (غریم)ی عەرەبییە .
غەوواص (ع) : ئەوەی خۆی ئەکا بە نوقمدا دوڕ لە بنی دەریا دەربێنێ .

(ف)

فاقە : لق . داو .
فام : تێگەیشتن ، دەسکاری کراوی (فهم)ی عەرەبییە .
فامانت : تێگەیشتوی .
فتح الباب (ع) : دەرگا کردنەوە .
فخرالعالمین (ع) : شانازیی هەموو جیهان . مەبەست پێغەمبەری ئیسلامە .
فدیت : فیدات ، قوربانت .
فرزەند : کوڕ .
فرسەخ : پێوانەیەکی ڕێ ڕۆیشتنە، ئەکاتە ٣ میل . میلیش ئەکاتە ٤ هەزار هەنگاو .
فرصەت مدیێن : هەلیان دەس ئەکەوت .
فرۆ بەرد : برد بە ناوا .

فرۆز : گڕ .
فرۆزان : ئەوەی بگڕێ .
فرۆزندە : هەڵگڕاو .
فرەش پێ نەشی : زۆری پێ نەچو .
فرێ : فرە ، زۆر .
فرێن : زۆرە .
فرێو : هەڵخەڵەتێن .
فرێونا : هەڵخەڵەتاند .
فرێوناش : هەڵیفرێواند .
فسانە : ئەفسانە .
فسۆن ساز : سیحرباز .
فوتات (ع) : وردە .
فوتووەت (ع) : لاوێتی .
فۆتە : خاولی ، پەشتەماڵ .
فورزەند : مناڵ .
فورط (ع) : زۆری .
فۆلاد : پۆڵا .
فولفول : ئالەت .
فەتار فەتار : دارزاو .
فەخفۆر : لەقەبی شاهانی چینە .
فەرجام : ئەنجام .
فەرخوندە : پیرۆز .
فەرد (ع) : تاقانە و بێ هاوتا .
جار و باریش بە مەعنا لاپەڕە و بە مەعنا تاقە شیعر بەکار دێ .
فەردا : سبەینێ .
فەڕ : پیت .
فەڕڕاش (ع) : ڕایەخ ، ڕاخەر .
فەڕڕۆخ ئەختەر : ئەستێرە پیرۆز .
فەڕڕۆخ تەبار : بنەچە پیرۆز .
فەڕڕۆخ پەی : ئاخر خێر .
فەڕڕۆخ ڕۆز : یەکێکە لە سی

ئاوازەکەی باربود .
فەڕڕوهی : شان و شکۆ .
فەرزانە : زانا و تێگەیشتو .
فەرق : تەوقە سەر .
فەرقەد : ناوی ئەستێرەیەکە .
فەرما : فەرموی . ئەوەی کە ئەفەرموێت .
فەرماش : فەرموی .
فەرمان بەردار : بەجێهێنەری فەرمان .
فەرمان پەزێر : بەگوێکەر .
فەرەس دەوانی : ئەسپ تاودان ، جار جاریش مەبەست لە قسە زۆر کردنە .
فەرهەنگ : زانست .
فەریاد : هاوار . بە فریا گەیشتن .
فەریادی : هاوارکەر .
فەسخکەر : هەڵوەشێنەوە .
فەضا (ع) : دەشت .
فەلەك سایە : ئەوەی ئاسمان سێبەری بەسەرا کردوە . مەبەست لە گەورەییە .
فەند : فەن ، فێڵ .
فەیرۆزە : پیرۆزە .
فەیض (ع) : لێشاو .
فێشتەر : زیاتر .
فیعل : کار .
فیعل شەنیع (ع) : داوێن پیسی .
فیعل قەبیح (ع) : کاری ناشیرین، مەبەست زینایە .

(ق)

قابل : شایان . لە (قابل)ی عەرەبییەوە هاتوە .

قابیض (ع) : وەرگر ، مەلائیکەی گیان کێشان .
قاپ : قاپێ ، دەرگا .
قار : قین . لە (قهر)ی عەرەبییەوە هاتوە .
قارۆن : دەوڵەمەندێکی بەناوبانگ بوە ، لە فۆلکلۆری کوردیدا (گەنجی قارۆن) بەناوبانگە .
قاریعە (ع) : سەرکوتکەر .
قاش (ت) : برۆ .
قاشۆق : کەوچك .
قاصید (ع) : نامەبەر .
قاضی الحاجات (ع) : ئەوەی مرازی خەڵك بەجێدێنێ ، واتە خوا .
قاف : کێوی بەناوبانگی قاف بەپێی ئەفسانەی کۆن کێوێکە دەوری هەمو جیهانی داوە و یەئجوج و مەئجوج لەوێ بەند کراون .
قاقوم : پێستێکی سپی و ئێجگار گەرمە . بە ڕۆژی ڕۆشنیش ئەگوترێ .
قامەت : بالآ .
قاو : هەوالێ بلآو بۆبێتەوە .
قرتاڵ : پێری گۆشت بە لەشەوە نەماوی ڕەق و تەق .
قرة العین (ع) : فێنکایی چاو .
قرچیا : هەڵقرچا .
قرژاڵ : قرژانگ .
قـژاکە : پەلەوەرێکی ناشیرینە لە چەشنی قەلە ڕەش و شتیوا.
قنیات : ئەوەی مرۆڤ پێی ئەژێ .
قۆ : باڵدارێکی ملبەرزی مەلەوانە، پەڕێکی نەرم و ناسك و ڕەش و سپیی هەیە .
قوة الظهر (ع) : هێزی پشت .
قۆچاخ : چالاك و تێژڕەو .
قۆخ : پشت کۆم .
قودسی (ع) : پیرۆز .
قورتومە : خورطۆم .
قورتە : دەنگ .
قورص (ع) : تۆپ ، شتی خڕ .
قوڕنە : سوچ .
قۆرە : کاڵ .
قۆزاخە : گوڵەنگ . پەموانە . گۆی زێو .
قوش : پەلەوەرێکە ڕاوی پێ ئەکەن .
قۆشەن : لەشکر .
قوفڵ ڕۆمی : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
قولزوم : سور .
قەبا : کەوا .
قەبضە (ع) : مشتو .
قەت : قەطع ، بڕاو .
قەتاران : پۆل پۆلەکان .
قەترە دا : بە پەلە ڕۆیی .
قەدارە : ئەوەی وەك دار بە لاقەدی مرۆوە بێ . مەبەست شمشێرە .
قەدرێ : ئەندازەیەك ، هەندێك .
قەدەح (ع) : پیاڵە .
قەدەم (ع) : پێ .
قەڕابە : کۆپەی مەی .
قەرداش (ت) : برا .

قەرن (ع) : صەد ساڵ .
قەریە (ع) : دێ . .
قەصەب : جۆرە قوماشێکی گرانبەها بوە لە کەتان دروست کراوە .
قەضا : ((**قەزا**)) (ع) : خوا کرد .
قەضا تەوئەمان : جۆتەیە لەگەڵ (قەدەر) لە تواناو هێزدا .
قەضا جۆ : بەدوای بەڵا و مەینەتا گەڕاو .
قەضیە : ڕۆداو . لە (قضية)ی عەرەبییەوە هاتوە .
قەطران : ڕۆنێکی ڕەشە لە هەندێ درەخت دائەچۆڕێ .
قەطع ئولفەت کەر : پەیوەنــدی بڕە .
قەعر (ع) : بن .
قەقنەس : پەلەوەرێکی زۆر جوان و دەنگ خۆشە ، ئەڵێن دەنوکی ٣٦٠ کونی تیایە ، لەسەر کێوێکی بەرز بەرەوڕۆی بـا ئەنیشێتەوە ، دەس ئەکا بـە خوێندن ، ئاوازی سەیر لە دەنوکیەوە دەرئەچێ ، بۆیـە پەلەوەرێکی زۆری لـە دەور خـڕ ئەبێتەوە ، ئـەویش هەندێکیان لێ ئەگرێ و ئەیانخوا . هـەروا ئەڵێن هەزار ساڵ ئەژێ . کە مەرگی نزیك ئەبێتەوە دارێکی زۆر کـۆ ئەکاتەوە ، خـۆی بەسەریەوە ئەنیشێتەوە دەس ئەکا بە خوێندن و سەرخۆش ئەبێ . باڵ ئەدا بە یەکدا ، گڕێ لە بن باڵی هەڵئەستێ دارەکە ئەگرێتەوە خۆیشی پێیەوە ئەسوتێ . قەقنەس نێرەی نیە و هێلکەیەك لـە خۆڵە مێشەکەی پەیدا ئەبێ بێچوێتری لێ ئەبێ .
قەلاخێ : بـەرگی ڕەشی ئازیەتباری .
قەڵتاخ : چەرمە کۆن .
قەڵخان : ڕۆ پۆش و سنگ پۆشێکی ئاسنە لە شەڕا بەرگریێ پێ ئەکەن لە تیر و شیر .
قەڵوەز : قەڵبەز ، تاڤگە .
قەڵوەزە : قەڵبەزە ، تاڤگە .
قەڵەمزەن : قەڵـەم وەشێن ، مەبەست زیرەك و زۆرزانە .
قەڵەمکار : خەت خەت کراو .
قەناوێز : جۆرە قوماشێکی گرانبەهایە ئیستا پێی ئەڵێن قەنەوز ، ڕەنگە لە (قەند ئاوێز)ەوە وەرگیرابێ .
قەند : شەکر .
قەنداتێ : ئەوەی خەریکی شەکر بێ .
قەندبێز : ئەوەی ئەوەندە شیرین بێ شەکر ببێزرێنێ .
قەندەهار : شارێکە لە ئەفغانستان.
قەندیل (ع) : چرا . قوتوولە .
قەوس (ع) : تیر .
قەووال (ع) : شایەر ، بوێژ .
قەیس : مەجنوونی بەناوبانگی لەیلای عامیری .

قەییوم (ع) : ئەوەی سەرپەرشتیی کار ئەکا . مەبەست خوایە .
قیامەت خێز : ڕۆژی قیامەت بەرپا ئەکا ، واتە ئەوەندە جوانە .
قیبلەگاهێ : جێگەی قیبلە .
قیران بێن : هاوجوت بون .
قیرطاس سەوز : کاغەزی سەوز ، مەبەست ئاسمانە .
قیصـــاص (ع) : تۆڵـــە لـێ سەندنەوە .
قیمەتێ : بەقیمەت .
قین : ڕق .

(ك)

کابێن : مارەیێ .
کار نازمودە : فێرە کار .
کارد : کێرد ، چەقۆیەکی گەورەیە .
کارێ پێش ئاما : کارێکی بەســەر هات .
کارێوەن : کارێکە .
کاففە (ع) : هەمو .
کافور : مایەیەکی بـۆن خۆشـی سپییە لە جـۆرە درەختێك وەرئەگیـرێ . بە هەمـــو شـــتێکی زۆر ســـپێتیش ئەوترێ .
کاکۆڵ : مـوی ســەر ، یا مـوی ناوەڕاستی سەر کە بـەرزی ئەکەنەوە .
کـالا : کەلوپـەل (قومـاش) . کێلا .
کام : ئارەزو .
کام ڕەوانی : بە ئارەزو ڕابواردن .
کامگار : بە ئاوات گەیشتو .
کامێن ڕۆ : چ ڕۆژێك .
کاو : شاخ و کێو .
کاوش : گەڕان و پەیجۆر .
کاهێ : وەك کا .
کثـیر اللطف (ع) : ئـەوەی زۆر قسەی خۆش لەگەڵ خەڵـك بکا کە دڵیانی پێ شاد ببێ .
کحل الجواهر (ع) : ئەو کلەیەی وەك گەوهەر وایە .
کرباس : قوماشێ بە دەست لـە لۆکە ڕێسرابێ .
کریا : کرا .
کریابۆ : کرابێ .
کریـاس : بـارەگا و دەربـــاری پادشایان و گەورە گەوران .
کریان : کراوە .
کریشمە : ناز .
کزمەچێ : خزمەتچێ .
کشت : کشت و کاڵ . بەرهەمی ساڵ .
کشتزار : کێڵگە .
کلاف : کلافـە ، ئـەو تالانـەی قوماشیان لێ ئەڕێسرێ . بە مەبەستی بنەچە و ڕەگەزیش بەکاردێ . هـەروەها بـە مەبەســتی زولـــفی لـول خواردوش .
کلاوچە : ئـەو کلاوە بچکۆلەیـەی ئەکرێتە سەری مردو .
کلید : کلیل .
کن فیکون : ئیشارەتە بـە ئایـەتی

(انما امره اذا اراد شيئا ان يقول له كن فيكون) واتـه كاری خوا وایه ئەگەر شتێکی ویست پێی‌ئەڵێ ببەو ئەبێ .

کناچه : کچ .

کنیا : کەنرا ، هەڵکەنرا .

کنیابۆ : هەڵکەنرابێ .

کنیاش نه دەرۆن : لــه دەرۆنی هەڵکەنرا .

کۆ : کێو . کۆمەڵ . لەکوێ ؟ .

کوا : کوتا .

کۆتاکەر : کورتی کەرەوە ، بێبڕەوە.

کۆتا کەردن دەست : دەستیـــان هەڵگرت .

کوجا : لەکوێ . کەی .

کودۆرەت (ع) : عاجزێ .

کۆزەگەر : ئەوەی گۆزە دروســت ئەکا .

کۆس : ئامرازێکی مۆسیقایە وەك تەپڵ و شتی‌وا .

کۆس کەفته : کەسێ زیانێکی زلی لێ‌کەوتبــێ وەك ئــەوە کــە ئازیزێکی مردبێ .

کوشتەنێ : ئەوەی پێویست بــێ بکوژرێ ، یا شایانی کوشتن بێ .

کۆ کۆ : کۆمەڵ کۆمەڵ .

کۆ کەن : کێو هەڵکەن .

کول کول : کولێ کولێ .

کولۆخ ئەنداز : ئەوەی پارچە خشت یا بــەرد فڕێ ئــەدا بــۆ کەسێك .

کومەیت (ع) : ئەسپی کوێت واتە ئەسپێ ڕەنــگی لەبەیــنی ڕەشێ و سوورێ‌دا بێ .

کۆن : لەکوێیە .

کۆناکۆ : له ڕادە بەدەر کۆن .

کونج‌کاو : ئــەوەی له شــتێ ورد ببێتەوە .

کۆنه قڕتاڵ : مرۆی پێری وشك و ڕەق هەڵاتۆ .

کووان : کێوان .

کۆ وه پۆش : ئەوەی کێوی بووە به پۆش . مەبەست لــە ڕەنجی بێ‌بەرە .

کوهەن سال : پیر ، کۆنه ساڵ .

کۆیا : کوتای ، لێی دا .

کۆی طور : کێوی طوری ســێنا ، ئەو کێوەی که گوایه نــوری خــوای بۆ مۆســا پێغەمبەر پێوە دیــارێ دا و بەو نــوره گڕی تێ‌چۆ .

کەتیبه : شتێ لەسەر دەرگا یــا دیوار لــە بەردێـك یا لــە کاشییەك هەڵکەنرابێ .

کەچ : لار .

کەچباز : ئەوەی کردەوەی خــراپ بێ .

کــەچ گــەرد : ئــەوەی خـــراپ هەڵئەسوڕێ .

کەچێ : لارێ .

کەدخودایێ : کوێخایێ .

کەدۆ : کۆلەکە .

کەر : بکە .

کەران : بکەن .

کەرد ڕەقەم : نۆسێ .

کەردشان وە پا : ڕاستیان کردەوە.
کەردش ڕەد : لای‌دا .
کەردن مەیـل : خـواردیانەوە ، ئارەزۆیان کرد .
کەرد نە وەرش : کردیە بەری .
کەردەبێ : کردبو .
کەردەن : کردۆیە ، کردن .
کەردەنش قەبەڵ : قەبڵاندۆیەتی ، زایەی کردوە .
کەردیم : کردمان .
کەرگەدەنـگ : گیـان لەبەرێـکی بەهێزە لە چەشنی بەراز ، لە گا گەورەترە .
کەرۆ : ئەکەم .
کەرو : بکەم .
کەری : بکەی .
کەزنەچێ : کزمەچێ ، پاسەوان .
کەس : کەست ، خراپ .
کەست : بێبایەخ .
کەس نەبێش : کەسی نەبو .
کەسیف (ع) : خراپ و پیس .
کەسیوەن : کەسێکە .
کەفت : کەوت .
کەفت نە خەیاڵش : کەوتە خەیالی.
کەفتە : کەوتۆ : پەككەوتۆ .
کەفتەن : کەوتوە .
کەفتەنان : کەوتۆم .
کەفتەوبەر : دەرکەوت .
کەڵ : کەڵك .
کەڵپۆس : بەرگێکـە لە پێستـی حەیوان . مەعنای وشەکـە (پێستی کەڵ)ە .
کەمتار : کەمتیار .

کەمان : کەوان . غاوارە یا کەمەی بێشکە .
کەم شنەخت : نـەفام ، شـت نەناس ، بێ تاقێ کردنەوە .
کەمەر : پشتێنە .
کەمەر بەست : پشتێنی بەست ، مەبەست لـە خـۆ ئامـادە کردنە .
کەمەر بەستە : پشتێن بەستۆ بـۆ خزمەت کردن .
کەمێن : کەمترین .
کەن : کەند ، کەندەڵان .
کەندە : هەڵکەندن . هەڵکەنراو .
کەنێز : کەنیزەك .
کەوثەر (ع) : حەوزی ئاوی کەوثەر لە بەهەشتدا .
کەوکەب (ع) : ئەستێرە .
کەوکەبە (ع) : شان و شکۆ .
کەونەین (ع) : هەردۆ جیهانەکە ، ئاسمان و زەوێ .
کەهکەشان : کاکێشان .
کەیان : پادشا گەورەکان ، یاخود ئەو پادشایانەی ئێران کـە وشـەی یەکـەمی ناویـان (کـەی)ە وەك کەیقوبـاد و کەیخوسرەو و کەیـکاوس و ئەوانی‌کە .
کەیخوسرەو : یەکێـکە لـە شـا بەناوبانگەکانی ئێران .
کەیل (ع) : پڕ .
کەیوان : ئەستێرەی زوحەل .
کەیوانۆ : کەیبانۆ .
کیاستەن : ناردوە .

کیبر (ع) : فێز .
کیذب (ع) : درۆ .
کیسرا : کۆشکێکی خوسرەوی پەروێز بوە .
کیسرا نەژاد : نەوەی کیسرا .
کیسەماڵ : لفکەیەکە لە چەشنی تۆرەکەی دەسکێش گیانی پێ ئەشۆن .
کێش : ئایین و ڕەوشت .
کێشاشان : هەڵیانبڕێ ، بەرزیان کردەوە .
کێشان : بکێشن .
کێشانم : کێشاومە .
کێشك : پاسەوان .
کیشوەر خودایان : خاوەنانی وڵات ، چونکە (خودا) بەمەعنا خاوەنیش هاتوە .
کیشوەر گوشا : وڵات داگیرکەر .
کێلانێ کەمەند : جوان و شۆخ .
کیمخواە ئەتلەس : جۆرە قوماشێکە .
کین : کینە .
کین : قین .
کین ئێرەج : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
کین سیاوش : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
کینەوار : ڕقاوێ .

(گ)

گا : جار . کات .
گاڵ : فەرمان بە دەنگێکی بەرز بۆ هەڵخڕاندنی خەڵك لە یەکێك .
گا گا : جار جار .
گاو : گا ، ئەو گایەی بەپێی ئەفسانەی کۆن زەوێ بەسەر پشتیەوەیە و قاچی خۆیشی بەسەر پشتی ماسییەکەوەیە.
گاو کەبۆتەر : جۆرە کۆترێکی گەورەیە مرەیەکی دیاری هەیە.
گاو گەنج : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گاهێ : جارێکیان .
گرتە : گرتن .
گرتەبێن قەرار : قەراریان گرتبو ، دامرکابۆن .
گرتەن : گرتۆیەتی .
گرد : گشت . کۆ .
گرد ئاوەرێ : کۆبۆنەوە .
گردێن : هەمو .
گرنج : شکانەوە و لۆل خواردن .
گڕ وست : گڕی خستە .
گرەوا : گریا .
گڕیا : سۆتا . گڕی گرت .
گریان : ئەوەی بگری .
گریشمە : ناز .
گفتە : وتە .
گفتەنێ : شایانی وتن .
گنج العرش : دوعایەکە بۆ چاوەزاری ئەنوسن .
گنۆ : بکەوێ .
گوارا : قوت چێ .
گۆپاڵ : گورز .
گوداز : توانەوە .
گۆر : کەری کێوێ .

گۆران : گۆرەکان . بڕوانە : گۆر .
گوربە : پشیلە .
گورد ئەفگەن : پالەوان ڕمێن .
گورۆە : کۆمەڵ .
گوریز : هەڵاتن .
گوریزا : هەڵات .
گوزین کەرد : هەڵبژارد .
گوستاخی : بێشەرمی ، ڕۆ هەڵماڵراوی .
گوشایندەی عەقد : ئەوەی گرێ ئەکاتەوە .
گۆش‌دەرۆ : گوێ بدا .
گۆشمال : بنا مل سوور کردنەوە ، شەقازللە .
گۆش مدا : گوێی شل ئەکرد .
گۆشوارە : گوارە .
گوفتا : بوێژ .
گوفتە : واتە .
گوفتەنی : ئەوەی شایانی وتن بێ .
گوڵ بۆم : قوماشێ کە تەختەکەی گوڵ بێ .
گوڵ بەند : ئەوەی گوڵی پیا کرابێ .
گوڵچین : ئەوەی گوڵ کۆئەکاتەوە ، ئەیچنێتەوە .
گوڵ دۆز : بە گوڵ دادۆراو .
گوڵ زریوار : ئەستێلێکی گەورەی سروشت کردە لە مەریوان لە کوردستانی ئێران .
گولشەن : باخچە .
گوڵ فام : گوڵ ڕەنگ .
گوڵ گڕی : قوماشێکە .
گوڵ گون : ناوی ئەسپەکەی شیرینە . ئەفسانەیەك هەیە ئەڵێ ماینێ بوە لە دەشتی ئەبکەلە ئەسپی نەبوە . لەو دەشتەدا ئەسپێکی بەردیش هەبوە ، هەروەختێ ماینەکە بە فال بوبێ چوە خۆی لەو ئەسپە بەردینەیە چاك کردوە و (گوڵ گون) و (شەودیز) جوانوی ئەو ماینەن . جار جار لەم کتێبەدا (گوڵ گون) بە مەعنا (سور ڕەنگ)یش بەکار هاتوە ، بۆیەش ئەسپەکەی شیرین ناونراوە (گوڵ گون) .
گوڵناری : سور وەك گوڵە هەنار.
گونبەد : گومەز .
گونیا : تەختەیەکی باریکی سێ سوچە بۆ کاروباری ئەندازیاری بەکاردێت .
گوهەر : گەوهەر .
گۆیان : لە حاڵی وتن‌دا . ئەوانەی ئەڵێن .
گەر : ئەگەر . گەرد ، تۆز .
گەرداب : گەرداو .
گەردش : خول ، سەرە . سوڕانەوە .
گەردون : ئاسمان .
گەردون ئیقتیدار : ئەوەی توانای ئەوەندەی گەردون زۆرە .
گەردون گەردان : ئەو گەردونەی هەر ڕۆژێ بەجۆرێك ئەگەڕێ .
گەردیدە : گەڕاو .
گەزاف : ساختە .

گەزەند : زیان .
گەژدوم : دوپشك .
گەللە : ڕانە مەڕ .
گەنج باد ئاوەرد : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گەنج سۆختە : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گەنجوور : گەنجینەدار .
گەنجەفە : گاڵتە .
گەواهێ : شایەتێ .
گەوزەن : گاکێوێ .
گەوهەر فشان : گەوهەر بەخشێنەوە ، یا ئەوەی ئەیبەخشێتەوە . مەبەس لە پڕمەعنایێ قسەیەتی .
گەهوارە : بێشکە .
گیانش سەندن : گیانیان دەرکێشا.
گێج وەرد : گێژی خوارد .
گێجیا : گێژ بوو .
گیر : گرفتار .
گیرامێ : خۆشەوێست و بەڕێز .
گیسوو : موی بەرزی سەر .
گێڵ : گەڕ ، لە کاری (گەڕان)ەوە . گەڕان .
گێلا : وەرگەڕا ، بوو .
گێلا بە کامش : بە ئارەزووی ئەو وەرچەرخا .
گێلام : گەڕام .
گێلان : ئەوەی گەڕابێ .
گێلانەوە : گەڕانەوە .
گێلنا : وەرچەرخاند .
گێلنا لێش : لێی کرد .. لێی وەرگەڕاند .

گێلیا جە ڕەنگ : ڕەنگی لە ڕوو بڕا . ڕەنگی گۆڕا .

(ل)

لا احصی صیفات : (ع) : ئەوەی ناتوانم صیفەتەکانی بژمێرم . مەبەست لە خوایە کە کەس ناتوانێ صیفەتەکانی بژمێرێ.
لاتخف (ع) : مەترسە .
لاجیوەرد : بەردێکی گرانبەهای شینە مۆرخانەی ئەموستیلەی لێ دروست ئەکرێ .
لادێ : کەمێ . تاوێ .
لاعیلاج (ع) : ناچار .
لاف : زیادە گوێێ .
لافا : لافاو .
لاگیر : خشڵێکی زێوە ژنان ئەیدەن لە کڵاو زەڕ یا لە سەر و پێچیان .
لاڵ : لەعل ، بەردێکی گرانبەهای سوورە .
لالا : لالایەوە .
لاڵبەخش : ئەوەی لەعل ئەبەخشێتەوە . مەبەست لە جوانێ و خۆشێی قسەیەتی.
لاڵ پۆشەن : لاڵ لەبەر ئەکا . بڕوانە : لاڵ . لاڵ ناکرێتەبەر، بە سەر و سنگ و بەرۆکدا ئەکرێ . بۆیە مەبەست لە لاڵ پۆش ئەو کەسەیە بەدوای بابەتی بەنرخدا ئەگەڕێ .
لاڵ سەنج : ئەوەی خەرێکی لەعل ئەبێ .

لامالّ : پڕ بە پڕ . تالاّن .
لا مەحصوّر (ع) : ئەوەی هەر بۆ یەکێك یا کۆمەڵێك نیە .
لامەکان ماوا : ئەوەی بێ شوێنی شوێنیەتی . مەبەست خوایە .
لاموت : بێ مردن ، مەبەست خوایە .
لاو دا : لافاوی کرد .
لاونان : لاواندوەتەوە .
لاوێز : بە لادا کراو .
لایعقل (ع) : بێ عەقڵ .
لاینـام (ع) : ئەوەی نانوێ . مەبەست خوایە .
لعمرك : مەبەست لە ئایەتی (لعمرك انهم في غمرتهم یعمهون)ە کە خوا سوێندی تیا ئەخوا بە گیانی پێغەمبەر و ئەڵێ بە گیانی تۆ قەسەم ئەوان لە گومڕایی خۆیانا سەریان لێ شێواوە .
لوا : ڕۆیشت .
لوان : ڕۆیشتن .
لواشان : ڕۆیشتنیان .
لوجام (ع) : لەغاو .
لوجه (ع) : گێژاو .
لولاك : مەبەست لەوەیە کە خوا بە پێغەمبەری وتوە (لولاك ، لولاك ، لما خلقت الافلاك) واتە: ئەگەر تۆ نەبوایتایە ئاسمانەکانم دروست نەئەکرد .
لۆلۆ : لۆلۆ ، بەردێکی گرانبەهای سپییە لە دەریا دەردەهێنرێ، بە مەعنای ددانیش بەکاری دێنن .
لەب چەش : بە لێو چەشتن .
لەبرێز : ئەو شتیشەیەی ئەوەندە پڕ بێ لە لێوارەکەیەوە بڕژێ .
لەحن (ع) : ئاواز .
لەخش : هەڵخلیسکاو .
لەخشا : هەڵخلیسکا .
لەرزان : ئەوەی ئەلەرێتەوە .
لەرزیان : لەرزین .
لەعل : بەردێکی گرانبەهای سورە . جار جار لەبەر سورییەکەی بە دەمیش ئەوترێ .
لەوح : تەختە . (لوح المحفوظ) کە ئەو تەختەیەیە خوا هەرچی لە جیهانا ڕوو بدا ، تیا نوسیوە .
لەوچە : ڕێکە ڕێك‌کەر و زۆر بلێ.
لەوچەر : لەوچە دەر ، زۆر بلێ .
لەیلاخ : کوێستان .
لیحاف (ع) : لێفە .
لێش : لێی ، لێیەوە .
لێلاوێم لێڵ بۆ : کوێرایێم دایەت .
لیلة المعراج (ع) : شەوی سەرکەوتن ، ئەو شەوەی پێغەمبەر تیا لە مەککەوە چو بۆ (بیت المقدس) و لەوێوە چو بۆ ئاسمان ..
لێ نەوەردە : لێ نەخواردو .
لێوە : شێت .
لێوەشان : شێتیان .

لێویا : شێت بۆ .

(م)

ما : ماه ، مانگ .

ماچان : ئەڵێن .

ماچێ : ئەڵێی .

ماچێش : ماچێکی .

ماچێم : ئەڵێین .

ماچێن : سـوك کراوەی (مەها چێن)ە ، واتە چێنی مەزن . پێشان بە وڵاتانی تورکستان وتراوە چێن و بەوەی ئیستا پێـیدەڵێـن چێـن وتـراوە ماچێن .

مادە : مێنگە .

مادەر : دایك .

مارۆ : دێنێ .

ماریج (ع) : بێ دوکـەڵ . ناوێکە لە ناوەکانی دۆزەخ .

ما زاغ : مـەبەست لە ئایـەتی (ما زاغ البصر و ما طغی)یە کە هـەندێ لـە تەفسـیر کـەرەوەکانی قورئـان ئەڵێن باسی پێغەمبەر ئەکا لە شەوی میعراجدا .

مازۆ : ئەهێڵێتەوە . ئەهێڵێ .

ماسیان : هەڵاوساون .

ماشط (ع) : شانە .

ماضی (ع) : ڕابوردوو .

مـا في الضمير (ع) : ئـەوەی لـە دڵدایە .

ماڵا : ماشییەوە ، ماڵییـەوە . پیا هێنا .

ماڵ ماڵ : ماڵاماڵ ، پڕ .

ماڵاوە : هەڵماڵێ .

ماڵێش : سڕییەوە .

ماما : ئەهات .

ماماش وە چەمدا : ئـەهـات بـە چاویا .

مامان : ئەهاتن .

مانێ : نیگارکێشێ بوە لە سەردەمی ئەردەشێر یا بارامی گۆردا ، ئیـددیعای پێغەمبـەرێتیی کردوە و بـە فەرمانی بەهرام شای کوڕی هورمز کوژراوە.

ماوا : جێگـە . لـە (مـأوی)ی عەرەبییەوە هاتوە .

ماورۆم گەردەن : هێناومە .

ماوەر : مەهێنە .

ماوەران : دێنن .

ماوەردش : ئەیهێنا .

ماوەردن : ئەیانهێنا .

ماوەرد نە پەرواز : ئەیخستە فڕین.

ماوەرمێ : ئەهێنێن .

ماوەرۆ : دێنێ .

ماوەرۆ بە وار : دێنێتە خوار .

مـاوەرۆش وە بـەر : ئەیهێنمـە پێشەوە .

ماوەرۆ وە بەر : دەردێنم .

ماوەر وە چەم : مەهێنە بەرچاو .

مـاه : مـانـگ .

مـاهور : ئاوازێکی مۆسیقایە .

مـاهێ : ماسێ . ئەو ماسـییەی گوایە تۆپی زەوێ بە سـەر پشتی گایەکەوەیە و گاکەش بە کۆڵی ئەوەوەیە. جارجاریش مەبەست بنی عەرزە .

مـای : مـاهی ، مانگی .
مـای زولاڵ : ئاوی ڕۆشن .
مبـان : ئەبـن .
مبلغ الوحی (ع) : گـەیێنـەری پەیامی خوا ، مەبەست لـە جوبرەئیلە .
مبـۆ : ئەبێ ، پێویستە .
مبۆسـا : ماچی ئەکرد .
مبۆش : ئەیبێ .
مبەخشـا : ئەیبەخشی .
مبەخشان : ئەبەخشن .
مبـەرد : ئەبرد .
مبەست : ڕێکی ئەخست .
مبەندۆ : ئەبەستێ .
مبـێ : ئـەبێ .
مبیـا : ئەبـێ .
مبێنرا : ئەیبێزراند .
مبێم : ئەبـێم .
مبێن : ئەبێن .
مپۆشێم : لەبەر ئەکەین .
متاشۆ : ئەتاشێ .
متافۆ : تاف ئەکا ، توند ئـەڕژێ وەك ئاوی تاف کە لەسـەرەوە دائـەپەڕێ .
متـاوا : ئەتوایەوە .
متاونـا : ئەیتواندەوە .
متاونـاوە : ئەیتوانـــدەوە .
متـاوێ : ئەتوانێ .
متکیۆ : ئـەتکێ .
متەرسـام : ئەترسـام .
مجرێ : سندوقی بچوکی دار یـا فلز . لەنگـەرێ .
مجۆشۆن : ئەکولێم .
مخێزا : هەڵئەسـتا .
مخێزنـا : هەڵئەسـتـاند .
مـدا : ئەدایەوە . ئەیدا .
مدا جۆش : هەڵئەقولێ .
مـدار : وەسـتان .
مـدام : ئـەمدا .
مـدای : ئـەتدا .
مدة العمر (ع) : بەدرێژایی ژیان.
مدرا : وەسـتا .
مدرابێ : وەستابو .
مدران : وەستاوە .
مدرەوشـا : ئەدرەوشایەوە
مـدۆ : ئـەدا .
مدۆ تەلافێت : بۆت ئەبژێرێتەوە . (تەلافێ) لە عەرەبییـەوە هـاتـوە .
مدۆش : ئەیداتێ .
مدۆم دەرد سەر : سەرم دێشێنێ.
مدەران : ئـەدەن .
مدەرۆ بە ئاو : ئەدا بە ئاوا .
مدەرۆت بازێ : هەڵتئەخەڵەتێنێ.
مدەرۆت سـەوگەند : سـوێندت ئەدەم .
مدەون : ئەدەم .
مدەی : ئەدەی .
مدەی ڕوخسەت : ڕێگا ئەدەی .
مدیان : ئەیاندێ . ئەیانڕوانێ .
مدیـان وە هەمـدا : تـەماشـای یەکتریان ئەکرد .
مدێش : ئەیدێ .
مدێن : ئەیاندێ .
مدیەی : ئەڕوانێ .
مروەت : پیاوێ ، دەسکارێ کراوی

(مروءة)ی عەرەبییە .
مڕەقصان : سەمایان ئەکرد .
مڕێزۆن : ئەڕێژم . ئەوەرێنم .
مزاناش : ئەیزانێ .
مزاندێ : ئەزانن .
مزانۆم : ئەزانم .
مزگانێ : مزگێنێ ، مژدە .
مژنەوێ : ئەبیسێ .
مژەندن : ئەیانژەند (بۆ ژەندنی مۆسیقا) .
مسازان : ئەگونجێن . ئەگونجان
مسازێم : دروست ئەکەین .
مساوا : ئەسوییەوە . ئەسوێ .
مساوۆ : ئەسوێ .
مساوێ : ئەسوێ .
مسپارۆن : ئەسپێرم . دائەنێم .
مستانان : ئەستێنن .
مستانا هۆش : هۆشی لێ ئەسەند.
مستانۆش : ئەیکڕم .
مستانۆوە چێت: لێت ئەسێنێتەوە.
مسجد الاقصی (ع) : مزگەوتێکی بەناوبانگی شاری (بیت المقدس)ە .
مسۆچناشان : ئەیان سوتاند .
مسۆچۆن : ئەسوتێم .
مسۆزا : ئەگڕا .
مسۆزان : ئەسوتێنن .
مشانا : ئەیوەشاند .
مشانێ : ئەوەشێنێ .
مشکاوا : لەتی ئەکرد .
مشکاوۆ : ئەپشکوێ .
مشکۆ : کۆشك .
مشکۆیان : کارەکەر و خزمەتکارانی کۆشك .
مشنەفت : ئەیبیست .
مشنیا : ئەشنێ ، ئەلەرییەوە .
مشۆ : ئەڕوا .
مشۆ پێم : ڕۆ ئەدا لێم .
مشۆرۆن : ئەشۆم .
مشۆن : ئەڕۆم .
مشۆ نە مەذهەب .. : ئەڕواتە سەر ئایینی ..
مشۆنەوە : ئەگەڕێمەوە .
مشەند : ئەوەشاند .
مشتێ : مشتەکۆلەیەك .
مشێ : ئەڕۆیێ .
مشێ وە فامدا : بیری ئەکردەوە .
مشێویۆ : ئەشێوێ .
مفت : خۆڕایێ .
مفتێ : خۆڕایێ .
مکشۆ : ئەکوژێ .
مکەران : ئەکەن .
مکەرد : ئەکرد .
مکەرد صەرف : خەرجی ئەکرد . ئەیخوارد .
مکەرمێش مەوقوف : ڕای ئەوەستێنێن . ڕای ئەگرتین .
مکەرۆ : ئەکا .
مکەرۆ تاقش : تەنهای ئەخا .
مکەرۆم : ئەکەم .
مکەنان پۆسم : پێستم بگرۆن .
مکەنۆ : هەڵئەکەنێ .
مکیانا : ئەنارد .
مکیانۆم : ئەنێرم .
مکێشا ئاخ : هەناسەی هەڵئەکێشا .

مکیشۆ : ئەکێشێ ، ئەکێشێتەوە .
مکیشۆن : ئەکێشم .
مگرت : ئەگرت .
مگرەوا : ئەگریا .
مگریا : ئەگرا .
مگنۆ به دەستت : ئەکەوێتە دەستت .
مگنۆت نه دام : ئەکەوێتە داوت .
مگنۆش نه دەست : ئەکەوێتە دەستی .
مگوریزا : ڕای ئەکرد .
مگەزۆم : ئەمگەزێ .
مگەست : ئەیگەست ، گازی ئەگرت .
مگیران : ئەگرن .
مگیڕان : ئەگێڕن .
مگیرۆ : ئەگرێ .
مگیلا : ئەگەڕا .
ملالا : ئەلالایەوە .
ملالۆنەوە : ئەلالێمەوە .
ملاوناش : ئەیلاواندەوە ، دڵی ئەدایەوە .
ملك الموت (ع) : فریشتەی گیان کێشان .
ملەرزا : ئەلەرزێ .
ملیسا : ئەیلستەوە .
ممالا : ئەیمالێ ، پیا ئەهێنا .
ممالۆن نه چەم : ئەهێنم بە چاوما .
ممانێ : ئەمێنێ .
ممرۆن : ئەمرم .
منالا : ئەی نالاند .
منگەرا : ئەیڕوانی .

منمانا : پێشان دا ، نواند .
منمانۆ : ئەنوێنێ .
منوازا : لێی ئەدا (بۆ مۆسیقا) .
منۆشا : ئەیخواردەوە .
منۆشان پێشان : پێیان ئەخواردنەوە .
منۆشێم : نۆش ئەکەین .
منوێسا : ئەنوسێ .
منێ : ئەنێی .
منیا : دائەنا . ئەنا .
منیان : دائەنێن . ئەنێن .
منیشت : دائەنیشت .
منیۆ : دائەنێ .
منیۆت نه فەرق : ئەنێتە سەرت .
منیەرا : ئەی نا .
منیەوش : دای ئەنێم .
موات : ئەوت .
مواتت : ئەتوت .
مواتن : ئەیانوت .
مواچان : ئەڵێن .
موارا : ئەبارێ .
موارۆ : ئەبارێ .
موازۆن : ئەخوازم .
مواست : ئەخواست ، ئەوێست .
موان : ئەبن .
موئەذذین (ع) : بانگدەر .
مۆبەت : خۆشەویستی . لە (محبت)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
موتەووەج (ع) : تاج لە سەر نراو .
موجەڕڕەد (ع) : ڕووت .
موحەللات (ع) : ڕازاوە ، جوان و شیرین کراو .

موحەننەك (ع) : مەشق پێ‌کراو .
موحیلل (ع) : حەرام حەڵاڵ‌کەر .
موختەل (ع) : تێکچو .
موخەللەع (ع) : ڕازاوە .
مودام (ع) : هەمیشە .
مودیرە (ع) : ئەو ئاسکەی ماڵی ناکرێ و هەر هەڵدێ و خۆی بە دەستەوە نادا .
موددەعا (ع) : داواکراو .
مورغ : مەل .
مۆرە : بەردی هەڵدراو .
مورەصصەع (ع) : ڕازاوە .
موزەعفەر (ع) : زەعفەراناوی کراو.
موزەییەن (ع) : جوان . جوان کراو .
موژە : برژانگ .
موست : ئەخست .
موستەجاب (ع) : دوعای قوبوڵ کراو .
موستەمەند : لات ، بێچارە .
موستەوفی (ع) : دەفتەردار . ئیشارەتیشە بە (میرزا موستەوفی) ناو کە یەکێك بوە لە نوسەر و خەت‌خۆشە هەرە بەناوبانگەکانی ئێران .
موسەلسەل (ع) : زنجیرەدار .
موشتاقی ئامێز : تێکەڵ بە سۆز و شەوق .
موشتەری : کڕیار . ناوی ئەستێرەیەکە .
موشتەلخ : مژدەلغ ، مژدە .
مۆ شکاو : ئەوەی ئەوەندە زێرەك بێ مۆ لەت کا .
موشك ئەفشانی : موشك بەشێنەوە .
موشك بێز : ئەوەی ئەوەندە بۆن خۆش بێ موشك لە بەرچاوی بنیادەم ببێزرێنێ .
موشك دانە : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
موشك ماڵی : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
موشەووەش (ع) : تێکچو .
موضاریع (ع) : ئیستا یا لەمەولا .
موطەڕڕەز (ع) : نەخش‌کاری کراو .
موطەللا (ع) : زەڕکەفت کراو .
موعەللەق (ع) : شتێ بەحەواوە وەستابێ دانەکەوێ .
موغان : جەمعی (مغ)ە کە قەشەی ئاگر پەرستانە .
موغبەچە : بەچکە موغ . مەبەست لە شۆخی تازە هەڵچوە .
موغەننی (ع) : گۆرانی بێژ .
موفلیسی (ع) : لاتی .
موفەڕڕیح (ع) : دڵشادکەر .
موقەڕڕەبان (ع) : نزیکان .
موقەصصیر (ع) : کەمتەرخەم .
موکابەرە (ع) : ملەملانێ .
مۆکەش : لە ڕێزی کارگێڕانی مۆسیقایە .
موکەللەل (ع) : تاج لەسەر نراو .
مۆلەق : بە بارێکا نەکەوتو . لە (معلق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مومتاز بیم : هەڵاوێردارم .

مومسیك (ع) : ئەوەی دەستی خۆی ئەگرێتەوە لە پارە خەرج كردن .
موناجات (ع) : پاڕانەوە بە دەنگێكی نزم و كز لە خوا .
مونتەكا : پشتی . لە (متكا)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
مونجەڕ (ع) : كێشراوە .
مونحەریف بێ : دڵی لێ گۆڕا .
مونشێ (ع) : دانەر ، نوسەر .
مونفەرید بە ذات : ئەوەی تەنها خۆیەتی ، مەبەست خوایە .
مونقاد (ع) : جڵەوكێش‌كراو . مل‌كەچ .
مونەججیم باشێ : سەرۆكی ئەوانەی ئەستێرە ئەگرنەوە .
موهر : مۆر .
موەرد : ئەخوارد . ئەبرد .
موەردم : ئەمخوارد .
موهرەی مازە : بڕبڕەی پشت .
موەستم : ئەمخواست .
موەنەدن : ئەیانخوێند . ئەیانخوێندەوە .
موێ : ئەبێ .
مویارا : ڕای‌ئەبوارد .
مویارێ : بەسەر ئەبەی .
موێنۆ : ئەبەستێ . ئەبێنێ .
مـوێ نەققاشێ : ئەو مووەی هونەرمەند بۆ وێنەكێشانی ورد بەكاری ئەهێنێ .
موێنێ : ئەبێنێ .
مویەرد : تێئەپەڕێ .
مویەرۆن : دەس‌بەردار ئەبم . تێئەپەڕم .
مویەسسەر (ع) : ئاسان .
مەبادا : نەوەكو .
مەبعوث (ع) : نێرراو .
مەبۆ : نابێ .
مەبەر : مەبە .
مەبێن : مەبێنە . مەبەستە .
مەتـا : كەل‌وپەل . لە (متاع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەجمەر (ع) : ئاگردان .
مەحض (ع) : تەنها .
مەحظوظ (ع) : بەختیار .
مەحفوف (ع) : دەورەدراو .
مەحفەرە : جێگای مەرەكەبی نوسێن لە (محبرة)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەحلوڵ كەردەوە : خاوی كردەوە.
مەخسەرە : گاڵتە پێ كردن . لە (مسخرة)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەخفێ (ع) نهێنی .
مەدائین : تەیسەفون ، ئیستا شاری (سەلمان پاك)ی لەجێدایە .
مەدبەخ : لە (مطبخ)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەدداحێ (ع) : تەعریف كردن .
مەدیح (ع) : پیا هەڵگوتن .
مەدیون : مەئالۆزێنە .
مەر : مەگەر . بەڵكو . بۆچی . تومەز .
مەربوط (ع) : ڕێك و پێك .
مەرجان : گەوهەرێكی سورە لە

دەریـا دەری‌ئەهێنن .
مـەڕد : شـکاند .
مـەردان : پیاوان .
مـەردم : مردم . خەڵـك .
مەڕدن : شکاندیان .
مـەردە : مردو .
مەڕدەوە : شکاندەوە .
مـەرز : سـنور .
مەرغـوب (ع) : حەز لێ‌کراو .
مەرکەب (ع) : وڵاخی سواری .
مەڕەنجان : مەڕەنجێنە .
مەریەم ئاستێن : قوڵ وەك قوڵی مریـەم . مـەبەسـت لـە داوێـن پـاکییـە .
مەریەم قەدر : ئـەوەی قـەدر و پایەی وەك حەزرەتی مەریەم وایە.
مەزار (ع) : گۆڕ . زیارەتگا .
مەزاق : خۆشی و ڕابواردن . له (مذاق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مـەزان : وا مـەزانە .
مەسنەد (ع) : کورسی . پشتی.
مەشحون (ع) : پڕ .
مەششـاطـە (ع) : ئـەوەی ڕو ئەڕازێنێتـەوە .
مەشق : ڕەوشت ، چاو لێ‌کەری بۆ فێر بون .
مەشـوەرەت (ع) : ڕاوێژ .
مەصرو‌ع (ع) : فێ‌دار .
مەضمون (ع) : مەعنـا .
مەطبەخ (ع) : چێشت‌خانە .
مەطلەع (ع) : یەکـەم شـیعری هـەر پـارچە شـیعرێك . سـەرەتای هەرچی .

مەعکوسی (ع) : بەپێچەوانەوە .
مەعمور (ع) : ئاوەدان .
مەعن : معن بن زائدة ، یـەکێ بوە لە هەرە ئازا و دەهەندەکانی عـەرەب لـە دوایی چەرخی ئەمەوییـەکان و سـەرەتای چەرخی عەبباسییەکاندا .
مەغـز : مێشك . ناوك .
مەغلوب : ئاوازێکی مۆسیقایـە .
مەفتول : پێچ دراو .
مەفرەش (ع) : ئەوەی ڕابخرێ .
مەقـام (ع) : شوێن .
مەقرەعە (ع) : میقرەعە ، گورز .
مەقطەع (ع) : دوایی .
مەکتوب (ع) : نوسراو . نامە .
مـەکنوس (ع) : خـەوێنـراو . سەرەو خوار کراو .
مەکوش : مەکوژە .
مەکوشی : هەوڵ‌نەدەی .
مەکەر : مەکە .
مەکەر مدارا : مەوەستە .
مەگەس : مێش .
مەلامەت (ع) : لۆمە و سەرزەنشت.
مەلول (ع) : بێ تاقەت .
مـەلـەء ئـەعلا (ع) : تـاقمـە فریشتەیەکن .
مەمان : مەمکەکان .
مەند : مایەوە . ما .
مەندن : مان . مانەوە .
مەندە : ماوە .
مەندەنان : ماوم .
مەندەوە : مایەوە .
مەنسوب (ع) : دەست و پێوەند.

مەنسوج (ع) : چنراو .
مەنشـور (ع) : بڵاوکراوە ، یـا دەسکاری کراوی (مشهور)ە .
مەنصەب (ع) : پایە .
مەنطوقە (ع) : ئـەوەی وتراوە .
مەنظور (ع) : مەبەست .
مەنگەڵ : مەقەڵێ کە خـەڵوزی تیا گەش ئەکرێتەوە. لە (منقل)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەنگەلوس : گـەورە و زل . ناوی شارێکیشـە لـە هیندسـتان فیلی گەورە گەورەی تیایە .
مەنو : بمێنێ .
مەنیەر : مەنێ .
مەوانەش بزورگ : بـە گـەورەی مەخوێنەوە ، بە گەورەی ناو مەبە .
مەوج مێنا کەف : ئـەوەی بـەری دەستی ئەوەنـدەی تـەختی ئاسمان پانـە . مەبەست لە دەسەڵاتدارییە .
مەودا : نوکی تیغ . تیژێ .
مەورەشان : ئەفروشن .
مەوزون (ع) : رێك و هاوسـەنگ.
مەوکیب (ع) :کەژاوە .
مەولا (ع) : بەندەی ئازاد کراو . گەورە و خاوەن .
مەوەر : مەبە .
مەویا : ببوایە . ئەبو .
مەھ : مانگ . جار جار مەبەست ئاسمانی بەرزە .
مەھ بەرە : بەچکەی مێنگە .
مەهپارە : پارچە مانگ ، مەبەست لە جوانە .
مەهجور (ع) : کەسێ کەسـێکی لێ دورکەوتبێتەوە .
مەهد (ع) : بێشکە .
مەهوەش : ئەوەی وەك مانگ جوان بێ .
مەهێن بانو : پوری شیرین .
مەیکەش : ئـەوەی مـەی ئەگێڕێ بەسەر دانیشتوانا .
مەیکەشان : مەیخورەوەکان .
مەیگون : ئەوەی وەك مەی وایە .
مەیل‌کەرو : ئارەزو بکا ، بخواتەوە.
مەیمـەنەت قـەرین : هـاوجوتی بەرەکەت .
مەی‌نوش : مەیخورەوە .
مەینەت زەدە : مەینەت لێداو .
مەیو : دێت .
مەیوت بە کار : بوت بە کەڵك دێم.
مەیوت وەسەر : بەسەرتا دێ .
میا دەو : ئەهاتە غار .
میاوا : ئەگەیشت .
میاوو : ئەگات .
میثقەبە (ع) : مەتە ، ئەوەی شتی پێ کون ئەکرێ .
میجەسطی : ناوی کتێبێکی پیروزی ئاگر پەرستانە لەبارەی ئایینی خویانـەوە موبیـدێکی ئیرانی کـە نـاوی میجەسـط بـوە دایناوە .
مێخ : بزمار .
مێخ‌ڕێز : بزمار کوت .
میخلات (ع) : تورەکە . شوشەی مەرەکەب .

میداد (ع) : قەڵەم .
میرغوزار : شـــوێنی مێـــرگ و شێناوی .
میر غەضەب : کـاربـەدەسـتی تایبــــەتی‌ی کوشـــتن و سـەربــــڕینی بەردەسـتی پادشاهانی کۆن .
میروەحە (ع) : باوەشێن .
مێش : مەڕ .
میشعەل (ع) : دەسەچێله .
میشك : (له بنچینەدا میشگ ، له هــەندێ شوێنێش بە موشك ئەخوێنرێتــەوه) . پارچــە خوێنێکی وشـك هەڵگەڕاوه لەژێر پێـستی سـکی ئاسکی (خەتا)دا گەلێ جـۆره بۆن خۆشی‌ی لێ دروست ئەکەن.
میشکات : (ع) : دەلاقە .
میشکین : ئەوشـتـەی بـۆنی وەك بۆنی میشـك خۆش بێ (له هــەنـدێ شـــوێنیش ئەخوێنرێتەوه موشکین) .
میضراب (ع) : ئامرازی لێدان . بـۆ مۆســـیقا لێدان بە کار ئەهێنرێ .
میعمـار (ع) : وەســـتای خـانو کردنەوه .
میغفــەر (ع) : زرێیــەکه لـه ژێر کڵاوی جـەنگییەوه ئـەیکەنه سـەر .
میکائیل : فریشتەی ڕۆزی .
میمان : میهمان ، میوان .
مێنا : ئـاوێنه ، شوشــە . بـە ئاسمانیش ئەوترێ .
مینقار : دەنوك .
میوت بەسەر : بەسەرتا دێ .
میهتەران : مەیتــەر .

(ن)

نائیرە (ع) : ئاگر .
ناب : خـاوێن و بێگەرد . بۆ مەی بەکار دێ .
ناپەیدا : نادیار : نەدۆزراوه .
نادانی : نەزانی .
نادروست : دانەمەزراو .
نادیرە (ع) : نایاب .
نار (ع) : ئاگر .
نارەس : پێنەگەیشتو .
نارەوا : بێڕەواج . نا شـایان .
نازاش : ڕێی نەدەن ، نەهێڵن .
ناز باڵشت : پشتی .
نازك صەنەم : ئەوەی لـە جوانێدا وەك پەیـکەری بت وایــە و ناسکه .
نازۆن : نەهێڵم . نەهێڵمەوه .
ناسا : ناسی .
ناسنش : ڕێی نەدا ، نەیهێشت .
ناستن : نەیانهێشت .
ناستەن : نەیهێشتووه .
ناسۆر : زامی کۆن که هەڵبداتەوه یا توێکی لابچێ و تازه ببێتەوه یا بکولێتەوه .
ناطیق : (ع) : گۆیا .
ناف : ناوك . ئەو مایەیەی که لای نـاوکی ئاســکی موشــك‌دا کۆئەبێتەوه .

نافه : ناف .
نافه گوشایێ : ناوك كردنــەوه بـۆ موشك فڕێدان . مەبەست له بــۆن خـــۆش كــردنی شوێنەكەیه .
نافەی تاتارێ : ئـەو موشكه بـۆن خۆشەی له بن ناوكی ئاسكی تاتارییەوه دەرئەهێنرێ .
ناڤ : بینەقاقه .
ناقۆس : ڕاستەكەی (ناقوسێ)یه ، یەكێكـه له سـێ ئاوازەكەی باربود . زەنگی كڵێسه .
ناگا : له پڕ .
ناڵ : نەعل .
ناڵا : ناڵاندی .
ناڵاوه : ناڵاندیەوه .
ناڵشت : ناله .
نالەت : نەعلەت ، لەعنەت .
ناما : نەهات .
نامشەن : ناویەتی ، ناوی ئەوه .
نامەدەنێی كار : كار به دەستەوه نەهاتن .
نامەردش كەران : نامەردی كەن . بـۆ لۆمــه و سەرزەنشـت بەكاردێ .
نامەوەر : ناودار .
نامێ : ناودار .
ناوك : تیر .
ناوەردش وه چەم : نەیهێـنایەوه بەرچاوی ، نەیـدایەوه بــه ڕۆیا .
ناوەرۆش : نەیهێنم .
ناهێد : ئەستێرەی زوهره .
نای : شمشاڵ .
نایافت : ئەوەی دەس نەكەوێ .
نركنا : نركاندی .
نركناش : نركاندی .
نرقه : دەنگی نەقتاره .
نزاو : نزێك .
نزوڵ (ع) : داپەڕێن .
نظاره (ع) : تەماشا .
نعوذ بالله (ع) : پەنا به خوا .
نقاره : تەپڵ و كەڕەنا و شتیوا . له (نقــاره)ی عــەرەبییەوه وەرگێراوه .
نگێن : بەخت .
نما : نوێژ .
نمازۆ : ناهێڵێ . بەجێناهێڵێ .
نماماش وه چــەم : نەهاتــه پێش چاوی .
نمانا : نواند .
نمایان به هەم : ناكەونه یەك .
نمداشان : تەڕیان كرد .
نمناك : تەڕ .
نمەبان : نابن .
نمەداش : نەیئەدا .
نمەدران : ناوەستن .
نمەد زێن : ئـەو پارچــه لبــادەی لەژێر زێنەوه ئەیدەن بــه كۆڵی وڵاخدا .
نمەدۆ : نادا .
نمەدۆن : نادەم .
نمەدێم بازێ : نامخەڵەتێنی .
نمەز : نازانم .
نمەزاناش : نەیئەزانی .
نمەشۆن : **وه بەر** : دەرناچم .

نمەشە : نم و شێ ، تەڕێ .
نمەفاما : تێنەئەگەیشت .
نمەك : خوێ .
نمەك شناس : بە وەفا و چاکە لەبەرچاو بۆ .
نمەکەرد : نەئەکرد .
نمەکیشۆن دەست : دەست ناکێشم .
نمەگنۆت وە دەست : ناکەوێتە دەستت .
نمەگیلنا ڕۆ: ڕۆیوەرنەئەچەرخاند.
نمەنیشت : دانەئەنیشت .
نمەوێن : نەئەبۆن .
نمەیاوا : نەئەگەیشت .
نمەیۆ : نایەت .
نمەیۆش بە دەست : لە دەستی نایەت .
نمەیۆش عیلاج : چاری ناکرێ .
نمەیۆم نە چەم : نایەتە بەرچاوم .
نمەیۆ نە دام : نایەتە داوەوە ، تێی ناکەوێ .
نوبووەت (ع) : پێغەمبەرێتی .
نۆبەر : مێوەی تازە پێگەیشتو .
نۆر : نۆرە .
نۆشا : خواردنەوە . خواردیەوە .
نۆشابە : ناوی شاژنێك بوە لە شاری (بەردەع) .
نۆشۆ : بخواتەوە .
نۆشێن بادە : ئاهەنگێکی کۆنی مۆسیقایە لەکاتی خواردنەوەدا لێئەدرێ . یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .

نوقرە : زێو .
نۆگە : نۆبە .
نومایان : ئاشکرا .
نویسشان : نۆسییان .
نویسندە : نۆسەر .
نوشت : نۆسێ .
نە : لە ، لەسەر .
نەبا : نەوەك .
نەبض (ع) : لێدانی دڵ .
نەبۆ : نەبێ .
نەبەرد : کێشە و زۆرانبازێ .
نەبی : نەبو .
نەبیا : نەبوایە .
نەبیام : نەبۆمایە .
نەبێر : منداڵەزا . ئاواز .
نەبێر ئاهەنگ : ئەوەی لە منداڵەزا ئەچێ .
نەجار (ع) : دارتاش .
نەجم (ع) : ئەستێرە .
نەپۆشۆ : لەبەرنەکا .
نەچێر دۆز : ئەوەی نێچیر ئەدۆزێتەوە .
نەچێنۆن : نەچنمەوە .
نەحو : جۆر .
نەخچێر : ڕاو .
نەخچێر دۆز : ئەوەی نێچێر ئەدۆزێتەوە .
نەخچێرەگان : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
نەخل (ع) : دار خورما .
نەخشە : نەخش .
نەخواهی : نەتەوێ .
نەدارۆ : نییەتی .

نەداشتنش : نەیبو .
نەدامەت (ع) : پەشیمانی .
نە دلێشان : لە ناویانا .
نەدۆ : نەدات .
نەدەران : نەدەن .
نەدەی ستێزەش : دەمە دەمی لەگەڵ نەکەی و زۆری لەگەل نەڵێی .
نەدیا : نەیڕوانی .
نەدیش : نەیدی .
نەدیشان : نەیاندی .
نەدیم (ع) : هاوڕێی خواردنەوە .
نەدیەن : نەدیتن . نەدیوە .
نەرزاد (ع) : ئەوەی نەرد هەڵئەدا .
نەرمێ : بە چپە .
نەرەستەن : ڕزگار نەبوە .
نەرێزۆ : دانەرزێ . دانەوەرێ .
نەز : لای .
نەزا : لەدایك نەبو ، مەبەست خوایە .
نەزاد : ئەوەی لە کەس لە دایك نەبوە .
نەزانان : نەیزانیوە . نەزانن .
نەزانای : نەتزانی .
نەزد : لا .
نەزدا : نزیك .
نەزع (ع) : گیان کێشان .
نەزهەتگاه : جێگای ڕابواردن .
نەژاد : ڕەگەز .
نەستانۆ : نەیسێنێ . نەیکڕێ .
نەسر (ع) : داڵ .
نەسر طائیر (ع) : دو ئەستێرە هەن یەکێکیان ناوی نەسری طائیر و ئەویان ناوی نەسری واقیعە ، واتە داڵی فڕیو و داڵی کەوتو .
نەسفتەن : نەسمێوە .
نەسەقچێ : ڕێکخەر . سزادەر .
نەسیمێ : عیمادوددینی نەسیمی ئازادبیرێکی ئازەربایجانی بوە لە سەدەکانی ناوەڕاستا زۆرداران بە زیندویی پێستیان گورووە .
نەشاناش : نەیوەشاند .
نەشکستەن : نەشکاندوە .
نەشکفتەن : نەپشکوتوە .
نەشمارا : نەیژمارد .
نەشنەفت : نەیبیست .
نەشۆ : نەڕوا .
نەصر (ع) : سەرکەوتن .
نەظەرباز : چاوە چاو کەر . تەماشاکەر .
نەظیر (ع) : هاوتا . وێنە .
نەعرەتە : هاواری بڵند .
نەعش (ع) : تەرم .
نەعلەین (ع) : جوتە پێڵاو .
نەغمەی داوود : مەشهورە داوود پێغەمبەر دەنگی زۆر خۆش بوە .
نەفاماش : نەیفامی .
نەفحە (ع) : بۆنی خۆش .
نەفیس (ع) : گرانبەها .
نەقش بەند : نیگار کێش .
نەقش کەندە : نەخشی هەڵکەنراو .
نەقفارە (ع) : تەپڵ و زوڕنا .

نەققاش (ع) : نەخش کێش .
نەقیب (ع) : سەرپەرشتی کەر .
نەکوشتات : نەتکوشتایە .
نەکەردات : نەتکردمایە .
نەکەردە : نەکردۆ .
نەکەردەبێم : نەمکردبو .
نەکەرمێ : نەکەین .
نەکەرۆ : نەکا .
نەکەرۆش قـایم : قـایمی نەکـا ، نەیشارێتەوە ، ڕای‌نەگرێ .
نەکەرۆم وە پەند : نەمکا بـە پەند ، ئابڕۆم نەبا .
نەکەرێن : نەکەین .
نەکەفت : نەکەوت .
نەکیانۆ : نەنێرێ .
نەگێرۆم : نەگرم .
نەگێلێوە : نەگەڕێیتەوە .
نەلەخشا : لای‌نەدا . نەجوڵا .
نەمەرد : ئەوەی نامرێ ، مەبەست خوایە .
نەمەند : نەما .
نەنگ : شوورەیی ، شەرمەزاری .
نەنیرۆن : نەنێم .
نەنیشۆ : دانەنیشی .
نەنیشۆش تێدا : تیا دانەنیشم .
نەنیۆ : نەنێ .
نەو : نە ئەو ، لە ئەو . نوێ .
نەوا : نەوەك . ئاوازە .
نەواچان : نەڵێن .
نەوازا : ئاوازی لێ دا .
نەواست : نەخواست .
نەوانی : نەخوێنیتەوە .
نەوبەر : تازە مێوە .
نەوتۆڵ : تۆڵی تازە ، مەبەست لە تازە پێ‌گەیشتوە .
نەو جا : لەو جێگەدا .
نەوچە کەنیزان : کەنیزەکە بچوکە تازە پێگەیشتوەکان .
نەوخەطەن : تازە خەتی داوە .
نەوخێز : تازە هەڵچو .
نەوڕۆز : یەکـەم ڕۆژی بەهـار . ئاوازێکی مۆسیقایە .
نەوڕەس : ئەوەی تازە پێ بگا .
نەوڕەسیدە : تازە پێ‌گەیشتو .
نەوڕی : نەبڕی .
نەوزەر : یەکێ بوە لـە پادشاکانی بنەماڵەی پێشدادیان .
نەوستت : نەت‌خستە .
نەوستش : نەیخست .
نەو سـوەیل : گەلاوێـژی تـازە هەڵهاتو .
نەوشیروان : بنچینەکەی (نۆشین ڕەوان)ە واتە گیانی شیرین . شایـەکی بەناوبانـگی ئێـران بو لە دوا شـاکانی بنەماڵەی ساسانی .
نەونیهال : تازە هەڵچو . نەونەمام.
نەوهاڵ : سـوك کراوی وشـەی (نەو نیهال)ە .
نەوەردت : نەت‌خوارد .
نەوی : نەبی .
نەویەرۆ : گوزەر نەکا .
نەویەرۆش پێدا : پیا تێ‌نەپەڕم .
نەهات : بۆ نەهاتن ، نەگبەتی .
نەهوفت : نهێنی .
نەهێبدا : خستیە غار و ڕاو .

نەی : قامێش . شمشاڵ . ڕم .
نەیاراش : نەیوێرا .
نەیاوام : نەگەیشتم .
نەیاوی : نەگەیت .
نەی ئەژدەر : داری ئالآیێ .
نەی چۆ : دار قامێش .
نەیرۆ : هێز .
نەیرەنگ : فێڵ .
نەیرەنگ ساز : فێڵباز .
نیا : دانا . نا .
نیاش : داینا .
نیاشا : دایانئا . نایان .
نیاشان : دایانئا .
نیام : دامئا .
نیشـار (ع) : بـڵاو کردنـەوە ، شاباش .
نیدا (ع) : بانگ .
نێش : ئازار .
نیشان : جۆر .
نیشانا : دایئیشاند .
نێشت : دانیشت .
نێشتەبێ : نیشتبو . دانیشتبو .
نێشتی : دانیشتی .
نێشۆن : دانیشم .
نێك ئەختەرێ : ئەستێرە باشێ ، بەختەوەرێ .
نێك بەخت : بەخت چاك .
نێكزاد : لە چاك لە دایك بۆ .
نیكۆ : چاك .
نیكیسا : چەنـگ ژەنی دەربـاری خوسرەوی پەروێز بوە . لە هەندێ فەرهەنگدا نۆسراوە : نیكیسا .

نیگا : تەماشا .
نیگا بدارۆن : ڕاگیری کەم .
نیگارنـــــــدە : وێنــــەکێش . نەخشکێش . نۆسەر .
نیگا کەرد : لای کردەوە ، ڕوانێ .
نیگۆن : سەرەو بن .
نیگەهدارێ : ئاگادارێ .
نێل گۆن : ئەوەی وەك نێل وایە . مەبەست لە ئاسمانە .
نێم تەنە : جـۆرە جلێکـە نیوەی سەرۆی لەش دائەپۆشێ وەك کراس .
نێم نەفەس : نیوە گیان .
نێم نیگاهێ : تەماشا کردنێك بـە لاچاو .
نێمە ڕۆز : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
نیهانێ : نهێنێ .
نیهایەت (ع) : دوایێ . بەڵام .
نیەن : نیە .
نیەرجـوم : نی ئەرجـوم . تـکا ناکەم .

(و)

وات : وتی .
واتت : وتت .
واتش : وتی .
واتن : وتیان .
وات وات : کەسێ کـە قسـەی لەبارەوە بگێڕنەوە . قسـە و باسێ لەبارەی کەسـێکەوە یا شتێکەوە داکەوتبێ .

واته : وتراو ، قسه لێ‌کراو .
واتەن : وتوه . وتوِیه .
واچان : بڵێن .
واچۆ : بڵێ .
واچۆن : بڵێم .
واچه پێش : پێی بڵێ .
واچی : بڵێی .
وادێ (ع) : شێتو .
وار : وشه‌یه‌که ئه‌نوسێ به دوای وشه‌یه‌کی‌که‌وه ، مه‌عنای (وه‌ك) ئه‌گه‌یه‌نێ . خوار .
واراشان نه چه‌م : له چاویان بارێ .
واران : بارێن .
وارده‌بێ : خواردبو .
واریان : بارێن .
واریث (ع) : میرات‌گر .
واز : کراوه .
واسته‌ن : خواستوه .
واصیف (ع) : ئه‌وه‌ی وه‌صفی که‌سێ یا شتێ بکا .
واصیل (ع) : گه‌یشتو .
واقیع بێ : ڕوی دا .
والا : به‌رز و پایه بڵند .
والا شیه‌م : ڕه‌وشت به‌رز . وشه‌ی دوه‌م له عه‌ره‌بییه‌وه هاتوه .
والیده (ع) : دایك .
واناش : خوێندیه‌وه .
وایه : ئامانج .
وجود (ع) : بایه‌خ ، قیمه‌ت .
وراست : دروێ .
وست : خستی . ڕای‌خست . خستیه خوار . لای‌برد .
وستاخ : گوستاخ ، بێ حه‌یا .
وستن تێشدا : تێیان‌خست .
وسته‌بێ وه بێز : خستبویه بێزران، بێزراندبوی .
وسته‌ن : خستوه .
وستی : خستت .
وشاق (ت) : منداڵ .
ولاو : بلاو .
وناراش : گرتی ، وه‌ستاندی .
وناران : گرتیان . وه‌ستاندیان .
وه : به .
وه پا بۆ : به پێوه بێ .
وه په‌س : بۆ دواوه .
وه‌حدانییه‌ت (ع) : یه‌کێتی .
وه‌ر : به‌ر ، میوه . پێش . وه ئه‌گه‌ر .
وه ڕا بوه‌ردا : به‌ڕێ ببردایه ، جێ‌به‌جێ بکردایه .
وه‌رته‌ر : پێشتر .
وه‌ر جه : به‌ر له .
وه‌رد : خوارد .
وه‌ردا : به‌ری‌دایه‌وه .
وه‌ردش : خواردی .
وه‌رده : خواردو .
وه‌رده‌بێ : خواردبو .
وه‌رده‌ر : به‌رده .
وه‌رده‌ڕۆ به‌ر بدا .
وه‌رده‌ن : خواردوه .
وه‌ردی : خواردت .
وه‌رنه : ئه‌گینا .
وه‌رێن : پێشو .
وه‌زان : گوێزه‌کان .
وه‌س : به‌س .

وەسەن : بەسە .
وەسیع (ع) : گوشاد .
وشاراش : وشاردی .
وەش : خۆش .
وەش بۆ : بۆن خۆش .
وەشتەبێ : باراندبۆی .
وەشەن : خۆشە .
وەشی مویەرا : خۆشی ڕائەبوارد .
وەطەن کردەبێ : نیشتمانی بۆ خۆی دروست کردبو .
وەعظ (ع) : پەند و ئامۆژگاریێ .
وەفر : بەفر .
وەگەر : وە ئەگەر .
وە لادا کەردش : کردی بە لادا .
وەلگ : گەڵا .
وەلگە : ناوچە .
وەڵەدە : بەچکە .
وەند : بەند . خوێندی .
وەندش : خوێندی . خوێندیەوە.
وەندن : خوێندیان .
وەندەن : خوێندوە .
وەنەت : لێت .
وەنەش : لێی .
وەنەوش : وەنەوشە .
وەهار : بەهار .
وەهاب (ع) : بەخشندە .
وەهەم : بەیەکەوە .
وەی : بەلا و ناڕەحەتێ . بەم .
وەیلان : هاوار هاوار کەر .
وە یەکدا هەڕ : ئەوەی شتێ بهاڕێ بەسەر یەکدا .
وێ : خۆ .
ویارا : ڕابوارد .
ویاراش : ڕای‌بوارد .
ویاردشان : بەسەریان‌برد .
وێت : خۆت .
ویثاق (ع) : ئەوەی شتێکی پێ ئەبەسترێتەوە .
وێچم : خۆیشم .
وتیر : بتیر .
ویرد (ع) : ئەو دوعایانەی پاش و پێش نوێژ ئەخوێنرێن .
ویردەنێ : ئەوەی بەسەرچوە .
وێش : خۆی .
وێشان : خۆیان .
وێشەن : خۆیەتی .
ویفق (ع) : گوێرە .
ویلایەت : وڵات .
وێم میاونو : خۆم ئەگەیەنم .
وێمەن : خۆمە .
ویەرد : تێپەڕێ .
ویـەردم : خـۆش بـوم . دەس بەردار بوم .
ویەردە : بەسەرچۆ .
ویەردەن : تێپەڕیوە .

(هـ)

هـا : وا .
هاڵ : داوێنی شوێنێکی بـەرزی هەزار بە هەزار . حاڵ .
هـالا : ئیستـا . لە (حـالا)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
هالـە نەبەستەن : خەرمـانەی نەداوە .
هالێ : حالێ .

هامزاد : دوو کەس کە پێکەوە ، یا لە یەك کاتا لە دایك بوبن .
هانا : هاوار .
هودهود (ع) : پەپوە سلێمانە .
هۆراسا : هەراسان بوو .
هۆرداشتن : هەڵیان مالی .
هۆردان : هەڵیان داوە ، هەڵیان دا .
هۆردزۆن : هەڵبدرم .
هۆردەردن : هەڵیان دایەوە .
هۆردەرۆن : هەڵدەمەوە .
هۆرش گرت : هەڵیگرت .
هۆرکریا : هەڵکرا ، داگیرسێنرا .
هۆرکنیا : هەڵکەنرا .
هۆرکەند : هەڵکەند .
هۆرکێشا : هەڵکێشا .
هۆرگرت : هەڵکرت .
هۆرگێرە : هەڵگرە .
هۆرگێڵۆن : وەرگەڕێمەوە .
هورمز : کوڕی نەوشێروانی شای ئێران بوە .
هۆرمشانا : هەڵی ئەپرژاند .
هۆرمکەند : هەڵ ئەکەند .
هۆرنەکەفتا : هەڵنەکەوتایە .
هۆرنێزۆ : هەڵنەستێتەوە .
هۆرێز : هەستە .
هۆرێزا : ڕاست بوەوە .
هۆرێزاش نە وەر : لە بەری هەستا .
هۆرێزان : هەڵسان .
هوژەبر : شێری دڕندە .
هوما : باڵدارێکی ئێسقان خۆرە ئەڵێن بەسەر هەرکەسەوە بنیشێتەوە بەختی یار ئەبێ .

هومایۆن : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .
پێرۆز .
هومێلا : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .
هۆن : خوێن .
هۆنالۆ : خوێناوی .
هۆناو : خوێناو .
هۆنی : خوێن ڕێژ ، پیاو کوژ .
هەڕ : قوڕ .
هەراسا : ترسا .
هەرچێوە : هەرچی .
هەڕدش : هاڕی .
هەردك : هەردو .
هەردە : شێت و داوە کێو .
هەردە جاران : جارانی پێشوو .
هەردەم : هەمیشە .
هەر شەو : هەمو شەوێ .
هەر کۆ : هەر کوێ .
هەر کۆگە : هەر کوێ .
هەزار و ئەند : ڕۆژی قیامەت .
قسەیەك مەشهورە گوایە لە ساڵی هەزار و ئەنددا دنیا دوایی دێ . لەوەوە هەزار و ئەند بۆ ڕۆژی قیامەت بەکاردێنن .
هەزرەتی گوڵان : گوڵی نیشانەی داخ و حەسرەت .
هەستی : بون .
هەفت : حەوت .
هەفت کیشوەر : جیۆگرافیا زانانی زۆ جیهانیان بە حەوت

کیشوەر دابەش کردوە و هەر کیشوەرێکیان سەر بە یەکێ لە حەوت ئەستێرە گەڕۆکەکە داناوە . کیشوەرەکان ئەمانە بوون: (١) هیندستان کە سەر بە زوحەلە . (٢) چێن کە سەر بە موشتەرییە. (٣) تورکستان کە سەر بە مێژڕێخە . (٤) عێراق و خوراسان کە سەر بە خۆرن . (٥) ماوەرائەننەهر کە سەر بە زوهرەیە . (٦) ڕۆم کە سەر بە عەطاریدە . (٧) باکوری دوور کە سەر بە مانگە .

هەم ئاغۆش : ئەوەی لە باوەشدایە.

هەمتا : هاوتا .

هەموار : تەخت . گونجاو .

هەمی : ئیتر .

هەن : هەیە .

هەنت : هەتە .

هەنی : ئیتر .

هەوا : ئارەزوو .

هەوا بەست : ڕووی ئاسمانی گرت ، هەڵاتن .

هەوا دا : فڕێ دا .

هەورێشم : ئاورێشم .

هەیئەت (ع) : زانستی ئاسمان شناسێ .

هەیجا (ع) : جەنگ .

هەی کەرد : لێی خوڕێ .

هێمان : هێشتا .

هێمای : هێشتا .

هێمە : دار ، چڵ و پۆپ و پەل و پۆش .

هیندۆ : هیندۆك .

(ی)

یا : من . ئەوەتا .

یاتاخ (ت) : جێگای نوستن .

یاس : یاسەمێن ، گوڵێکە . تەختە بەرد .

یاگە : جێگە .

یام : ڕۆژگار . لە (ایام)ی عەرەبییەوە هاتوە . یا .

یانە : ماڵ .

یانێ : بڵێی ، بشێ .

یانێ چێش : یانێ چێ ؟

یاوا : گەیشت .

یاوا پێ : پێی‌گەیشت .

یاوام : گەیشتم .

یاوان : گەیشتن .

یاونا : گەیاندی .

یاونات : گەیاندت .

یاوناش : گەیاندی .

یاونان : گەیاندوە .

یاوەر : یارمەتیدەر . هاوڕێ .

یاوی : بگەی .

ینفخ فی الصور : ئایەتێکی قورئانە واتە فوو ئەکرێ بە صووردا . صوور : شاخێکە لە قیامەتا دوو جار فووی پیا ئەکرێ ، جارێکیان بۆ مراندنی زیندوان و جارێکیان بۆ ژیاندنەوەی مردوان .

یۆرت (ت) : ماڵ .
یۆسف لەقا : کەسێك ئەوەندە جوان
بێ بێ گەیشتنی وەك گەیشتن
بە یۆسف وا بێ .
یۆسفی کەنعان : یۆسفی کوڕی
یەعقوب ، پێغەمبەری بەنێ
ئیسرائێل کە بۆ جوانێ بە
نمۆنە ئەهێنرێتەوە و براکانی
خستیانە بێری کەنعانەوە .
یوم الألست (ع) : ئەو ڕۆژەی کە
خوا گیانی هەمو ئادەمیزادی
تیا دروست کرد . لە قورئانا
هەیە کەوا خوا لەو ڕۆژەدا لە
هەمو گیانێکی پرسیوە (ألست
بربکم ؟) واتە : ئاخۆ من خوای
ئێوە نیم ؟ موسوڵمانان
وەڵامیان داوەتە (بلی) واتە :
با ، نەك تۆ خوای ئێمە نیت ،
خوای ئێمەیت . کافرانیش
وەڵامیان داوەتەوە . بەڵێ ،
تۆ خوای ئێمە نیت ...
ئێستا (یوم الالست)
بەپێچەوانەوە بە مەعنا ڕۆژی
قیامەت بەکارئەهێنرێ .
یوم القرار (ع) : ڕۆژی بڕیار ،
مەبەست ڕۆژی قیامەتە .
یوم الممات (ع) : ڕۆژی مەرگ .
یومن (ع) : بەرەکەت .
یە : ئەمە .
یەخ : سەهۆڵ .
یەخ بەند : سەهۆڵ بەندان .
یەشم : بەردێکی گرانبەهایە
ئەڵێن بە هەرکەس بێ برۆسکە
لێی‌نادا .
یەك چەند : جارێك ، ماوەیەك .
یەکسان : تەواو . هاو جوت .
یەگانە : تاقانە .
یەلغار (ت) : هێرش .
یەن : ئەوەندە .
یەند : ئەوەندە .
یەندە : ئەوەندە .
یەنگی چەری : لەشکرێکی موچە
خۆری عوسمانێ بوە لە
سەدەی برەویدا ، پاشان
تێکیان‌دا و سوپای نوێیان
دامەزراند .

ڕاست کردنەوە

چەوت	ڕاست	لاپەڕە	دێڕ
جەورن	جەورەن	٢	٨
خۆش‌گەواریی	خۆش‌گەوار	٢	١٤
میشکین	موشکین	٣	١
			هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
میشك	موشك	٣	٦
			هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
هەروەها شیعری	هەروەها لە شیعری	٤	٢٢
ئەوڕەنگ	ئەورەنگ	١١	١٦
			هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
خورامێ	خیرامێ	١٣	١٢
			هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا ئەم وشەیە یا وشەی (خورام) یا (خەرام) هەبێ .
گوهەر	گەوهەر	١٩	٨
غولامێ	غولامێ	٢٩	٩
تەمامێ	تەمامێ	٢٩	١٠
ڕۆ	ڕۆ	٣٧	١
بەی	پەی	٣٧	٣
ئەسلەمێ	ئیسلیمێ	٤٠	١٧
			هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .

یەی	پەی	٥٦	١٦
مەیۆت	میۆت	٨١	١٤
منەتزەدەی	مەینەت زەدەی	٨٢	١٠
ئاوەرۆش	باوەرۆش	١٣٨	٢٣
شۆح	شۆخ	١٤٣	١٧
بێطەورەن	بەیطەورەن	١٥١	٧
وەلکە	ولکە	١٦٣	١٠
تێهۆ	تەیهۆ	١٨٦	٢١
نەکەردەبێم	نەکەڕدەبێم	٢٠٦	٦
چاشنەی	چاشنیی	٢١٥	٨ ، ١٩
پادشاهێت	پادشاهێت	٢٣٩	٦
مەکۆشێ	مکۆشێ	٢٣٩	٦
بەجێهێشتنی	بەجێهێشتنی	٢٤١	١٥
مەگریا	مگریا	٢٦١	٩
جەللاب	جوللاب	٢٧٦	٤
ماوەرۆش	ماوەرۆش	٣٢٨	١٠
ڕەشتی	ڕشتی	٣٢٩	١٢
مەجسیطی	میجەسطی	٣٣٧	١٦
		هەروەها لە هەر لایەکی تری ئەم کتێبەدا وا نۆسرابێ .	
ئیقلیدس	ئوقلیدیس	٣٣٧	١٦
		هەروەها لە هەر لایەکی تری ئەم کتێبەدا وا نۆسرابێ .	
تەدبێر	تەدبێر	٣٥٩	١٥
مەورەشان	مورەشان	٣٦٧	١١،١٩
مەورەشانی	مورەشانی	٣٦٧	١٩
بارام	بادام	٣٧٢	٦
بـا	یـا	٣٨٤	١
شیرنش	شیرێنش	٣٩٩	١٢
تۆڕ	تەور	٤٠٣	١
نمەند	نەمەند	٤٠٣	١٢
بنالەت	بەنالەت	٤٠٥	١٩

مەرك	مەرگ	٤٢٣	٩
گوڕەی	(كورەی) یا (گڕەی)	٤٣٩	١١
نەڕڕەی	نەڕەی	٤٤٠	٢
غۆر	غۆر	٤٥٠	٩
ببۆش	ببۆش	٥١٠	١
تەجێر	تیجێر	٥٨٠	٢
نە زاوتەن	نزاوتەن	٥٨٥	٨
گوڵ نام	گوڵفام	٦٠١	٧
دەنك	دەنگ	٦١٥	١٠
ڕەشحە	ڕەشمە	٦٢٥	٢
پۆش	پۆش	٦٢٥	٩
موجریی	میجریی	٦٢٥	١١
تێکەچن	تێکەچن	٦٢٩	١٠
منیج	منیچ	٦٦١	٣
بەرات	بە ڕات	٦٦٤	٣
ئیرەم	درەم	٦٦٤	١٢
نارم	دارم	٦٧٢	١٠
فەیرۆزش	فەیرۆزەش	٦٩٠	١٠
ویەردن	ویەردەن	٦٩٤	١
کەشێش	کەشتێش	٦٩٩	٤
موغنەنێ	موغەنێ	٧٦٨	٥
چارتێنێش	چاڵ تێنێش	٧٨٠	١١

★ ★ ★

تێبینی

وەك لە سەرەتای ئەم کتێبەدا نوسیومە لە کەم شوێندا هەڵەی دەسنوسەکانم ڕاست کردوەتەوە و لە هەر کوێیشدا ڕاستم کردبێتەوە ئیشارەتم بۆ کردوە .

ئەمەی خوارەوەش هەندێکە لەوەی من لاموایە هەڵەی نوسیارە و دەسکارێم نەکردوە و لە یادیشم چوە ئیشارەتیان بۆ بکەم . ڕاستەکەشی ، بەپێی بۆچونی خۆم ، ئەخەمە بەرچاو بە ئومێدی ئەوەی یارمەتیی لێکۆڵەرەوەی دوارۆژ بدا .

تێکستی نوسراوەکە	لاپەڕە	دێڕ	ڕاستکردنەوەی بە بۆچونی من
تە نیشان	٢١	٤	نە نیشان
شەمەنزار	٣٧	١	سەمەنزار
داوان	٨٧	٣	دەوان
ناقێ	١٣٥	١١	تاقێ
واتاش	١٣٧	٤	واتش
ڕاك	١٨٩	١٣	ڕاگ (چونکە ڕاگ بەمەعنا ئاواز و سروەدە و هیچ کام لە مەعناکانی ڕاك لێرەدا دەست نادا)
وەسەن	٢٠٥	٦	وەشەن
تێە نیشان دوڕ	٣٤١	١٤	تێ نیشان دوڕ ، واتە : نیشانەی دوڕی تیایە . ئەم ڕستەیە لە چەند شوێنیتریشدا دوبارە بوەتەوە

A PUBLICATION OF THE KURDISH ACADEMY

SHEEREEN AND KHUSRAW

THE MASTERPIECE OF THE EMINENT KURDISH POET

KHANA I QUBADI

COLLATION, GLOSSARY AND INTRODUCTION

BY

MUHAMMAD I MALA KAREEM
ASSOCIATE MEMBER OF THE KURDISH ACADEMY

KURDISH ACADEMY PRESS
BAGHDAD
1975

له کتێبخانەی نیشتمانیدا ژمارە ٨٧٨ی ساڵی ١٩٧٥ی دراوەتێ

نرخی (٨٠٠) فلسە